Arhimandrit IOANICHIE BĂLAN

CONVORBIRI DUHOVNICEȘTI

I

CARTE TIPĂRITĂ CU BINECUVÎNTAREA
PREA SFINȚITULUI

EFTIMIE

EPISCOPUL ROMANULUI ȘI HUȘILOR

EDIȚIA A DOUA

EDITATĂ DE EPISCOPIA ROMANULUI
ȘI HUȘILOR — 1993

PREFAȚĂ

Cu o rîvnă uimitoare, Prea Cuviosul părinte Ioanichie Bălan a ajuns la al treilea volum al publicațiilor Cuvioșiei Sale, închinate vieții spirituale românești. După „Patericul românesc" și „Vetre de sihăstrie românească", a ajuns la volumul „Convorbiri duhovnicești", în care prezintă cuvinte de folos, învățături și sfaturi părintești ale unor monahi, duhovnici din mînăstiri, preoți și teologi români, care s-au remarcat prin viața și lucrarea lor, ca răspuns la o seamă de întrebări ce se pun credincioșilor zilelor noastre de problemele și împrejurările cărora trebuie să le facă față.

Cartea este, astfel, prin răspunsurile la întrebările adeseori noi ce se adresează în timpul nostru unor slujitori crescuți în duhul tradiției dreptei noastre credințe, pe de o parte, o mărturie a tradiției de totdeauna a spiritualității noastre, iar pe de alta, o tălmăcire nouă a acestei tradiții. Lucrarea cuprinde un tezaur vechi, dar prezentat ca un izvor viu și nou de înțelepciune duhovnicească pentru omul trăitor în timpul nostru.

Părintele Ioanichie a ales pentru prezentarea acestor sfaturi vechi, și totodată noi, forma dialogului sau a întrebărilor și răspunsurilor. E forma cea mai vie prin care părinții cu experiență îndelungată transmit ucenicilor tineri această experiență sau învățătură duhovnicească de totdeauna a Bisericii lui Hristos, verificată prin viața lor, timpului de azi și de mîine. În general, tezaurul tradiției spirituale s-a transmis de la o generație la alta, nu prin simpla comunicare teoretică, ci prin înfățișarea ei de către bătrîni în forma vie, încorporată în chipul de viață la care au ajuns după lungi ani de trăire conform lui.

Dialogul părinților, al bătrînilor, cu cei iubitori de cunoștință duhovnicească, nu face — în tot trecutul — decît să tălmăcească prin viu grai ceea ce cei din urmă vedeau concretizat în chipul duhovnicesc al viețuirii acelora, după o îndelungată trăire a sfaturilor primite, la rîndul lor, de la părinții lor duhovnicești de mai înainte. Dar, pe măsură ce scrisul a devenit un mijloc de comunicare tot mai des întrebuințat și cu răspîndire tot mai largă, el a fost folosit și pentru această comunicare de experiență duhovnicească de la cei mai bătrîni la cei mai tineri. Au început să se formeze ucenici ai unor părinți duhovnicești

chiar cînd nu era cu putinţă o vieţuire mai îndelungată a celor dintîi în preajma celor din urmă. În felul acesta cei mai tineri puteau lua sfaturi nu numai de la un singur părinte duhovnicesc, ci de la mai mulţi. Condiţia ca modul lor de viaţă să fie însuşit de cei mai tineri, era ca sfaturile lor date în scris să se resimtă de căldura unei trăiri adevărate şi ca ele să facă dovadă că sînt învăţături capabile să desăvîrşească o viaţă prin ecoul lăsat în locurile în care au trăit şi lucrat spre lauda lui Dumnezeu Celui în Treime închinat şi slăvit.

Aceste condiţii socotim că le-au împlinit în mare măsură cei ce răspund în cartea de faţă la întrebările puse de părintele Ioanichie în numele credincioşilor zilelor noastre.

De aceea nădăjduim că ele vor înrîuri pe cei ce le vor citi şi-i vor călăuzi să fie ucenici ai lui Hristos şi următori ai celor ce răspund în aceste pagini cu mărturia unei vieţi care le-a verificat ca folositoare, spre sporirea credinţei ortodoxe şi a vieţii lor duhovniceşti.

Preot Profesor DUMITRU STĂNILOAE

INTRODUCERE

Lucrarea de față, intitulată „Convorbiri duhovnicești", cuprinde peste șaizeci de dialoguri cu tot atîția părinți dintre cei mai vîrstnici și îmbunătățiți — duhovnici, stareți, sihaștri, călugări și călugărițe de rînd — trăitori în mînăstirile noastre astăzi, atît în țară, cît și peste hotare. Cartea este inspirată de opera Sfîntului Ioan Cassian, călugăr daco-roman din Dacia Pontică (c. 360—435), intitulată „Collationes", adică „Convorbiri cu Părinții", scrisă în 24 de volume, în urma călătoriilor sale pe la mînăstirile și marii sihaștri ai Egiptului, la sfîrșitul secolului IV.

Scopul acestei lucrări este același pe care l-am urmărit și în cărțile anterioare, „Pateric românesc" (1980) și „Vetre de sihăstrie românească" (1982), Adică, dorința de a face cunoscută, de a populariza spiritualitatea monahală românească cu specificul ei, din începuturi pînă în zilele noastre. Toate aceste trei cărți formează o modestă trilogie, un triptic al spiritualității monahale autohtone, atît cît s-a putut realiza după puterea noastră, potrivit izvoarelor și datelor pe care le posedăm, cum și tradiției monahale străbune din trecut și prezent.

Sîntem ortodocși de tradiție apostolică, cu un monahism atestat documentar de peste șaisprezece secole, cu un mare număr de mînăstiri și schituri fără egal în alte țări creștine, cu o viață bisericească și duhovnicească intensă, de profundă influență monahală, și sîntem datori să ne hrănim din acest tezaur, să-l păstrăm și să-l facem cunoscut și altora, mai ales urmașilor noștri. Avem spiritualitate destul de bogată, avem tradiție și experiență de viață duhovnicească, avem sfinți și cuvioși români renumiți în trecutul mînăstirilor noastre. Avem părinți și povățuitori duhovnicești vrednici de amintit și astăzi, unii cunoscuți și peste hotare, pe care avem datoria să-i cunoaștem, să-i întrebăm, să-i cinstim, să le cerem cuvinte de folos pentru mîntuirea sufletului, atît pentru noi, cît și pentru cei ce vor urma după noi. Avem și credincioși iubitori de Dumnezeu care așteaptă să le spunem adevărul, să le răspundem la întrebările sufletești care îi frămîntă, să-i mîngîiem, să-i învățăm cum să se roage și să iubească, să-i călăuzim spre Hristos, să le vorbim despre frumusețea Ortodoxiei, de bucuriile nemuritoare ale Vieții și să le amintim învățăturile părinților noștri sufletești.

Or, cartea de față are tocmai această misiune. Să răspundă credincioșilor noștri și călugărilor mai tineri cum trebuie să trăiască pe pămînt

pentru a moşteni viaţa cea veşnică, oferindu-le experienţa şi sfaturile vii ale părinţilor bătrîni, sprijinite pe temelia Sfintei Scripturi şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi. Şi aproape că nu este întrebare ziditoare de suflet care să preocupe conştiinţa credincioşilor noştri şi să nu afle un răspuns în această carte. Convorbirile sînt cu atît mai lucrătoare, mai convingătoare, cu cît cei ce sfătuiesc sînt încă în viaţă, se roagă împreună cu noi, se luptă împreună cu noi „lupta cea bună", rabdă ispitele vieţii alături de noi, şi, prin exemplul vieţii lor, ne învaţă şi pe noi să ne rugăm, să iertăm, să fim răbdători în necazuri, tari în credinţă şi plini de nădejde în Hristos Domnul. De aceea, pe drept cuvînt, cartea de faţă, care prezintă experienţa, sfaturile şi cuvintele-testament a peste 60 de părinţi, formează o adevărată călăuză duhovnicească pentru fiecare dintre noi.

Acest pateric în dialog, cum mai poate fi numit, se dovedeşte pe cît de necesar, pe atît de aşteptat. Pentru că avem prin mînăstiri o generaţie de părinţi bătrîni îmbunătăţiţi, cu o bogată experienţă duhovnicească acumulată de-a lungul anilor, părinţi care se duc în curînd la Hristos. Or, datorită acestei lucrări, părinţii noştri duhovniceşti rămîn cu noi şi după moarte, iar învăţăturile lor sînt lăsate moştenire credincioşilor şi fiilor lor sufleteşti.

Lucrarea este grea, dificilă, de mare răspundere, realizată cu mari eforturi în peste 12 ani de zile. La alegerea părinţilor din această carte am ţinut seamă de recomandările ierarhilor, ale stareţilor şi duhovnicilor respectivi, apelînd la bunăvoinţa şi conştiinţa fiecăruia. Convorbirile sînt libere, variate şi sincere. Ele nu obligă, nu moralizează, ci invită la dialog, deschid perspective, îndeamnă la desăvîrşire, răspund la marile întrebări care frămîntă astăzi pe credincioşi şi pe călugări, deschid drumuri spre mîntuire şi întăresc speranţa mîntuirii, fără a urmări pe cititori cît pot realiza din învăţăturile părinţilor. Şi tocmai aceasta este calea tradiţională de formare şi creştere duhovnicească în Ortodoxie: întrebarea, sfătuirea, dialogul între duhovnic şi ucenic, între bătrîn şi începător între călugărul îmbunătăţit şi credincios. Mîntuire prin întrebare, prin rugăciune şi smerenie, nu prin poruncă şi lege care se impun, care produc frică şi alungă dragostea inimii, care forţează voinţa şi libertatea omului. „Cei ce nu se sfătuiesc, cad ca frunzele", spune Isus Sirah, iar Solomon zice: „Mîntuirea stă în mulţimea sfetnicilor" (Pilde, 11, 14), adică în multă sfătuire. Înţelepciunea bătrînilor spune la fel: „Cine vrea să se mîntuiască, cu întrebarea să călătorească". Apoi, în toate patericele vechi aflăm această întrebare, mereu repetată: „Ce să fac, părinte, să mă mîntuiesc?".

De altfel, întreaga operă a mîntuirii noastre este rodul unui permanent dialog al omului cu Dumnezeu, realizat prin harul rugăciunii; cu

duhovnicul, prin spovedanie şi sfătuire; cu aproapele, prin milostenie şi iubire şi cu propria noastră conştiinţă, prin păzirea poruncilor evanghelice. Aceasta este caracteristica, specificul spiritualităţii noastre ortodoxe. Din aceste dialoguri între Părinţi şi ucenici s-au născut numeroase opere patristice, precum: Scara Sfîntului Ioan Scărarul, Patericele, Filocaliile, Lavsaiconul, Limonarul, Everghetinosul şi altele. Deci, cum fără părinţi nu putem avea copii, tot aşa fără duhovnici şi sfătuitori înţelepţi nu putem avea mînăstiri cu viaţă duhovnicească, nici urmaşi, nici fii duhovniceşti, nici creştini crescuţi în frică de Dumnezeu. Şi dacă aşa s-au mîntuit părinţii noştri, tot aşa se cuvine să ne mîntuim şi noi, întrebînd pe înaintaşi şi răspunzînd la urmaşi. Fără îndoială, asemenea întrebări şi răspunsuri, care izvorăsc din credinţă şi smerenie, sînt inspirate, poartă amprenta Duhului Sfînt şi dau nădejde. De aceea ele hrănesc, alină, mîngîie, călăuzesc spre Hristos şi ajută sufletul pe calea mîntuirii.

Toate acestea m-au îndemnat să încep această carte, să pornesc pe drumul sfintelor noastre mînăstiri şi schituri, să bat în uşile părinţilor şi duhovnicilor bătrîni, unii deja plecaţi la Domnul, să pun întrebări şi să primesc răspunsuri. Unele sînt mai obişnuite, altele mai deosebite, însă majoritatea sînt preţioase şi ziditoare de suflet. Unele convorbiri au conţinut dogmatic, precum ale părinţilor profesori Dumitru Stăniloae şi Constantin Galeriu şi în parte ale Arhimandritului Cleopa Ilie. Altele au conţinut moral, de sporire duhovnicească prin despătimire şi iluminare, în fruntea cărora stau convorbirile de mare calitate realizate cu părintele Cleopa, a cărui experienţă duhovnicească este unanim recunoscută. Convorbiri cu caracter moral-filocalic am realizat şi cu alţi părinţi duhovnici, precum: Arhimandriţii Gherontie Ghenoiu şi Sofian Boghiu, Ieroschimonahii Paisie Olaru şi Ioil Gheorghiu, Ieromonahii Teofil Părăian şi Climent Cucu şi mulţi alţii. Alte convorbiri au caracter liturgic, catehetic, patristic şi misionar-apologetic, în vederea catehizării şi întăririi duhovniceşti a credincioşilor noştri. Întîlnim în carte şi unele convorbiri de taină, adevărate confesiuni intime cu valoare de testament, pe care părinţii le încredinţează ucenicilor prin mijlocirea cărţii de faţă. Desigur, sînt numeroşi părinţi bătrîni care, iubind mai mult tăcerea şi smerenia, au dorit să rămînă necunoscuţi şi uitaţi de oameni pentru dragostea lui Hristos.

Convorbirile din această lucrare sînt adresate deopotrivă atît călugărilor, cît şi mirenilor, lăsînd libertate fiecăruia să aleagă şi să împlinească după rîvnă şi putere. Ele au un caracter inedit, sînt vii, atractive, odihnitoare la citit, transmise liber, spontan, neavizat, aşa cum i-a îndemnat Duhul şi inima să vorbească. La redactarea lor am respectat graiul bătrînilor, limba fiecăruia, ceea ce nu afectează cu nimic unitatea şi stilul cărţii.

Tot ce mi-au comunicat părinții, tot ce am socotit folositor și ziditor de suflet, am adăugat în paginile acestei cărți. La începutul oricărei convorbiri am prezentat cîte un mic portret duhovnicesc al părinților care, împreună cu fotografiile adăugate, completează valoarea spirituală a cărții.

Mulțumesc, cu adîncă recunoștință, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și Prea Sfințitului Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, care mi-au dat înalta aprobare de tipărire. Mulțumesc Prea Cucernicului Părinte Profesor Dumitru Stăniloae, care a prefațat cu aceeași bunăvoință cartea. Mulțumesc tuturor bunilor noștri părinți și colaboratori care au contribuit cu experiența, cu înțelegerea și cuvintele lor pline de iubire la realizarea acestei cărți de spiritualitate ortodoxă românească, ce încheie această trilogie întru slava Prea Sfintei Treimi.

DUMINICA TUTUROR SFINȚILOR

Anul mîntuirii 1990

Arhimandrit **IOANICHIE BĂLAN**

SFÎNTA MÎNĂSTIRE SIHĂSTRIA

I

ZECE CONVORBIRI
cu
ARHIMANDRITUL
CLEOPA ILIE

ARHIMANDRITUL CLEOPA ILIE

Mînăstirea Sihăstria

(n. 1912)

Duhovnicul este sufletul, inima care dă viața unei mînăstiri. Autoritatea lui morală, experiența lui, blîndețea și meșteșugul lui de a călăuzi suflete pentru viața veșnică sînt calități de necontestat. Duhovnicul, precum o spune însuși numele, este un om al duhului, care poartă în sine pe Duhul Sfînt și cu ajutorul lui se luptă cu duhurile răutății, pentru salvarea și mîntuirea fiilor săi sufletești. Sub epitrahilul lui se formează noii călugări, se cresc suflete curate pentru Dumnezeu, se dezleagă păcatele, se călăuzesc cei ce iau crucea lui Hristos. În chilia duhovnicului, ca într-o cămară a Duhului, se dau sfaturi de taină, se îndreptează pașii oamenilor pe calea mîntuirii, se deschid inimile împovărate, se tămăduiesc răni ascunse, se mîngîie sufletele tulburate și se dezleagă marile întrebări ale vieții. La orice oră din zi sau din noapte duhovnicul stă de veghe, se roagă pentru fiii săi sufletești, își deschide ușa pentru fiecare; împacă, liniștește, dezleagă, binecuvintează, se jertfește și își pune sufletul său garanție pentru fiii săi duhovnicești. De iscusința și priceperea lui duhovnicească depinde în cea mai mare parte mîntuirea celor pe care îi povățuiește.

Arhimandritul Cleopa Ilie este părintele duhovnicesc al Mînăstrii Sihăstria de peste 40 de ani, ajutat de alți doi duhovnici iscusiți: Ieroschimonahul Paisie Olaru — părintele său sufletesc — și Protosinghelul Ioil Gheorghiu. Dar în timp ce Ieroschimonahul Paisie este un duhovnic al iubirii și liniștii, iar Protosinghelul Ioil este un duhovnic al ascultării și smereniei, Arhimandritul Cleopa este un duhovnic al rugăciunii, al cunoașterii și al cuvîntului viu care trezește conștiința, care luminează mintea și dă viață. Sfinția sa pornește de la minte spre inimă. De aceea mai întîi învață, sfătuiește, explică, hrănește sufletul prin cuvînt și abia la urmă spovedește, ascultă glasul conștiinței și al inimii celor ce vin la el. Din acest motiv și roadele sînt mari și de durată. Mai ales la cei învățați și iubitori de cunoaștere.

Părintele Cleopa este considerat, pe drept cuvînt, unul din cei mai iscusiți duhovnici, sfetnici și predicatori ai monahismului românesc con-

temporan. Viaţa sa interioară exemplară, de ascet şi sihastru consacrat, experienţa sa îndelungată în nevoinţa monahală, vastele sale cunoştinţe scripturistice şi patristice de autodidact care te uimesc, memoria sa rar întîlnită, blîndeţea, dragostea sa de oameni, rîvna pentru Dumnezeu şi cuvîntul său hotărît, autoritar şi precis, unit cu darul frumoasei vorbiri în grai dulce moldovenesc, fac din Arhimandritul Cleopa Ilie o personalitate în spiritualitatea noastră ortodoxă. Credincioşii, numeroşii săi fii duhovniceşti, călugări şi mireni, îl socotesc o binecuvîntare a lui Dumnezeu pentru mînăstirile şi Biserica noastră.

Astăzi, părintele Cleopa a trecut de 78 de ani. Deşi se simte obosit de nevoinţă şi osteneală, îşi jertfeşte ultimele puteri pentru folosul şi mîntuirea celor care vin la el. Călugări şi mireni, tineri şi bătrîni, aşteaptă la uşa chiliei sale. Cînd coboară de la linişte, îi aşază pe iarbă, le vorbeşte cuvînt de folos, îi ascultă pe rînd, îi mîngîie, se roagă pentru ei, îi binecuvintează şi îi liberează cu pace. Sfinţia Sa îşi împarte timpul în trei părţi. Prima parte, cea mai mare, o dăruieşte rugăciunii, de obicei noaptea. A doua parte, de dimineaţă pînă după amiază, o dedică liniştei, scrisului şi citirii cărţilor sfinte la chilia din poiană. Iar a treia parte o dăruieşte spre folosul credincioşilor, tuturor celor care îl caută. Seara tîrziu, după ce se retrag toţi, părintele Cleopa se întăreşte cu puţină hrană, îşi potriveşte candela şi începe rugăciunile de noapte.

Dorinţa realizării unor convorbiri duhovniceşti cu părintele Cleopa o port în suflet de mai multă vreme. Ca fiu sufletesc al sfinţiei sale m-am temut să nu dau răspuns în faţa lui Dumnezeu pentru atîtea învăţături ziditoare de suflet pe care le dă credincioşilor şi care se uită pentru că rămîn nescrise. Frica de răspundere şi dragostea ce i-o port în suflet m-au silit să scriu pe hîrtie cîteva din principalele învăţături ale Arhimandritului Cleopa Ilie, culese cu migală de-a lungul anilor. Unele au caracter dogmatic; altele, moral-liturgic; altele au conţinut filocalic, catehetic-misionar sau practic, ţinînd seamă că Prea Cuvioşia Sa este un foarte bun cunoscător al Sfinţilor Părinţi, al Canoanelor Bisericii, al problemelor misionare, al vieţii monahale de rugăciune şi al familiei. Ceea ce are într-adevăr unic părintele Cleopa, pe lîngă bogata sa experienţă duhovnicească, este autoritatea şi siguranţa cu care dă orice răspuns la problemele legate de mîntuirea omului, fără nici o ezitare şi îndoială, asumîndu-şi pe deplin întreaga răspundere a celor afirmate.

Iată, în continuare, zece convorbiri cu cele mai importante teme, realizate cu părintele Cleopa, pe care le dorim să fie spre zidire sufletească şi folosul tuturor.

CONVORBIREA ÎNTÎI

Despre creație, căderea omului, rai și iad

1. — Părinte Cleopa, spuneți-mi cîteva cuvinte despre creația lumii văzute și nevăzute, după învățătura Sfinților Părinți?

— Toată creația este școală a sufletelor celor cuvîntătoare, spune Sfîntul Vasile cel Mare în „Exaimeron". Căci, privind la cele create de Dumnezeu, ne înălțăm cu mintea la cele nevăzute și ne întărim în sfînta credință. Cît sîntem în trup, toate le vedem „ca prin oglindă", adică prin creații, care formează icoana, imaginea celor viitoare de dincolo de mormînt. Creația este oglinda lui Dumnezeu în care se reflectă bunătatea, mila, pronia și iubirea Tatălui ceresc pentru noi oamenii. Sfinții Părinți numesc pe toate cele văzute „spatele lui Dumnezeu", care închipuiesc, simbolizează pe cele viitoare. Iar cînd vom trece la cele veșnice, atunci vom vedea cu ochii cei duhovnicești „fața lui Dumnezeu", adică vom privi față către față slava Prea Sfintei Treimi, fără să mai avem nevoie de „oglinzile" cele de pe pămînt, adică de creații. Aici pe pămînt nu sîntem vrednici să privim pe Dumnezeu în față. Iar dacă auzim pe Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan zicînd: „Pe Dumnezeu nimeni niciodată nu L-a văzut" (Ioan 1, 18), să înțelegem că nu L-a văzut după ființă, după esență, însă Îl vedem prin creație. Că după ființă nici îngerii din cer nu-L pot vedea și înțelege pe Dumnezeu.

2. — Ce spun Sfinții Părinți și mai ales Sfînta Scriptură despre îngeri și despre căderea lui Adam?

— La început îngerii nu știau că Iisus Hristos este numit de Duhul Sfînt „Îngerul sfatului celui mare", cum Îl numește proorocul Isaia, cu care se sfătuia permanent Tatăl. „Îngerii nu-L știau de Fiu al lui Dumnezeu", spune Sfîntul Vasile cel Mare în „Exaimeron". Deci, cînd a strigat Sfîntul Arhanghel Mihail, zicînd: „Închinați-vă Îngerului sfatului celui mare", unii din îngeri n-au vrut să I se închine Lui și de aceea au căzut în adîncul iadului, cum spune Mîntuitorul: „Văzut-am pe satana, căzînd ca un fulger din cer" (Luca 10, 18).

Deosebirea între căderea îngerilor răi și a omului este că îngerii au căzut cu voia lor, deci din libertate, iar omul a căzut din amăgire, și din îndemnul diavolului. Iar „păcatul cu sfătuire, spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, jumătate este al celui ce îl face și jumătate al celui ce l-a sfătuit" Dumnezeu a îngăduit omului în rai să facă păcatul cel mai mic, adică să mănînce din pomul cunoștinței binelui și răului. Că dacă mînca din pomul Vieții, cum spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, omul nu mai avea pocăință niciodată, se împietrea la inimă ca diavolul, cădea ca diavolul, nu mai murea niciodată și se chinuia în veci în iad, asemenea satanei.

La căderea lui Adam au contribuit două patimi raţionale ale omului — mîndria şi pofta. Prin căderea sa, omul Adam nu a pierdut total harul lui Dumnezeu, căci a căzut din ispita diavolului. Astfel, harul şi arvuna mîntuirii au rămas în om, pentru că a greşit din neştiinţă şi pentru că este purtător de trup pămîntesc. Numai celui ce se leapădă de Dumnezeu i se ia harul Duhului Sfînt, dar şi acesta este primit prin pocăinţă. Iar cel ce greşeşte din neştiinţă păstrează harul, însă acoperit de păcate. Iată pentru care pricină femeia lui Adam s-a numit Eva, adică Viaţă, iar nu Moarte, pentru că nu a căzut total ca diavolul şi apoi pentru că prin a doua Evă, adică Maica Domnului, se va izbăvi neamul omenesc.

După cuvîntul Sfîntului Ioan Gură de Aur, îndoit a fost creat omul, cu trup şi suflet; îndoit a fost şi pomul cunoştinţei binelui şi răului; îndoită şi urmarea greşelii lui Adam; îndoit este şi raiul — raiul pămîntesc, sau sînul lui Avram, unde stau sufletele drepţilor pînă la judecata viitoare, şi raiul ceresc, adică împărăţia cerurilor unde vor intra drepţii după a doua judecată. Iar mîncarea din pomul cunoştinţei binelui şi răului înseamnă „cît de bine era omului dacă nu mînca şi cît de rău este că a mîncat".

Despre îngeri trebuie să ştim că ei s-au zidit numai prin gîndirea lui Dumnezeu, dar nu erau neschimbători, ci i-a lăsat ca ei singuri să cîştige prin luptă neschimbarea. Atît îngerii cît şi primii oameni nu aveau imaginaţie. Cum au căzut îngerii în imaginaţie, îndată au căzut din cer în iad, că doreau să fie „asemenea celui Preaînalt". Iar oamenii au căzut în clipa cînd s-au îndoit în cuvîntul lui Dumnezeu. Îndată ce satana le-a răpit frica de moarte, zicînd: „Nu veţi muri, ci veţi fi vii . . .", omul a căzut în imaginaţie şi apoi în păcat. Cea mai mare pagubă este să uite omul de moarte. Cum i-a şters omului din minte frica morţii, îndată a murit prin păcat. Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că primul om a căzut prin trei lucruri: femeia, lemnul (pomul) şi neascultarea. Şi tot prin trei lucruri va fi mîntuit: Maica Domnului, Crucea şi ascultarea.

3. — Ce spun Sfinţii Părinţi despre cele şapte zile ale creaţiei?

— Sfîntul Vasile cel Mare, în cartea sa „Exaimeron" (Facerea lumii în cele şase zile), spune că zidirea s-a făcut „îngrecată" ca o femeie însărcinată în a noua lună, cu toate zidirile din ea, gata să le dea viaţă. Iar Duhul lui Dumnezeu încălzea adîncul, „se odihnea deasupra apelor", ca să dea viaţă apelor şi zidirilor.

Deci pămîntul avea viaţă de cînd Duhul Sfînt încălzea adîncul, dar nu avea şi suflare de viaţă. Sfînta Scriptură, la Facere (cap. 1, 1—2), spune că „pămîntul era netocmit şi gol", dar nimeni nu ştie de cînd era, că cele cu ochi încă nu se creaseră, nu primiseră suflare de viaţă. Ziua

întîi a creației a fost Dumineca, căci atunci a zis Dumnezeu „să fie lumină" (Facere 1, 3). De aceea El a înviat tot Dumineca, căci prin înviere a înnoit lumina cea dintîi. Lumina cea dintîi a fost creată, iar nu necreată. Ea nu izvora din energiile necreate ale Duhului Sfînt. Era o lumină cerească a cărei origine omul nu poate s-o știe. De asemenea, nici despre primele trei zile ale creației nimeni nu știe lungimea lor, că încă nu era soare care să răsară și să apună.

Soarele este numit de Sfîntul Vasile cel Mare „căruța luminii", spunînd că Dumnezeu a pus în soare numai puțin din lumina creată în ziua cea dintîi și a rînduit ca soarele să lumineze pămîntul „ca o lampă", adică munții, codrii, cîmpiile, rîurile și mările, care împlinesc porunca cea dintîi, mereu curg și se adună la un loc. Toate legile puse de Dumnezeu în univers, după care se conduce întreaga creație, se numesc de Sfinții Părinți „temeliile lumii" și cine cugetă la ele se întărește în credință și laudă cu mai multă tărie pe Ziditorul a toate, împlinind cuvîntul proorocului David care zice: „cine va vorbi despre puterile Domnului, auzite va face toate laudele Lui" (Ps. 105, 2). Legile universului nu se schimbă niciodată pentru că sînt „temelii" ale întregii zidiri. Iar cînd auzim pe Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan zicînd: „Tatăl Meu lucrează și Eu lucrez", să înțelegem că Tatăl lucrează prin legile creației și ale vieții; iar Fiul lucrează prin pronie, adică prin păzirea legilor universului, care formează temeliile lumii văzute.

Frumusețea zidirilor create de Dumnezeu este așa de minunată, încît și îngerii din cer se uimesc de armonia lor, după cum spune Iov: „Cînd s-au creat stelele, lăudatu-m-au cu glas mare toți îngerii Mei" (Iov 38, 7). Armonia și frumusețea zidirilor au uimit pe sfinți, pe filozofi, pe înțelepți, pe poeți, pe artiști, pe creștini și chiar pe păgîni, înălțîndu-i cu mintea la Creatorul a toate Dumnezeu. Prin cugetarea zidirilor mulți au cunoscut pe Dumnezeu, au sporit în rugăciune, au înălțat imne de laudă Ziditorului și au ajuns chiar la rugăciunea cea mai înaltă a minții și a inimii. De aceea, spun Sfinții Părinți, ne este de mare folos să cugetăm la zidirile lui Dumnezeu, pentru a-L cunoaște și iubi mai mult pe Dumnezeu.

4. — Ce ne mai puteți spune despre creație și despre crearea omului?

— Dumnezeu a făcut pe om și întreaga lume din patru materii sau stihii. Două stihii ușoare — aerul și focul — și două stihii grele, care curg în jos — pămîntul și apa, după mărturia Sfîntului Vasile cel Mare. Aceste patru stihii lucrează unite și neamestecate, dar și amestecate. Iar în vremea de apoi, stihia cea mai de sus, cea mai ușoară, adică focul, va arde pe celelalte trei stihii, dar numai cît va fi ființa omenească, după cuvîntul Domnului, care zice: „De mînia Atotțiitorului se vor aprinde

stihiile pămîntului" (adică aerul, pămîntul şi apa). Dar zice Duhul Sfînt prin gura lui David că nu va distruge stihiile şi întreaga zidire, ci numai le va înnoi: „Trimite-vei Duhul Tău şi se vor zidi şi vei înnoi faţa pămîntului" (Ps. 103, 31).

Dumnezeu a creat trei ceruri. Cerul întîi este văzduhul; al doilea este eterul — un fel de foc deasupra văzduhului; şi al treilea cer este cerul îngerilor. Aici a fost răpit Sfîntul Apostol Pavel şi „a auzit cuvinte de nespus pe care nu se cuvine omului să le grăiască" (2 Cor. 12, 2—4). Aici este raiul.

Omul a fost creat de Dumnezeu, după chipul şi asemănarea Sa. El este singura făptură pe care a zidit-o Dumnezeu cu mîinile Sale, iar nu numai prin cuvînt, ca pe toate celelalte. L-a creat apoi cu sfatul celor trei persoane ale Prea Sfintei Treimi, că zice la Facere: „Să facem om după chipul şi asemănarea Noastră" (Fac. 1, 26). Trupul omului a fost creat din pămînt, iar sufletul lui a fost insuflat de Dumnezeu în chip nevăzut. Omul este compus din două părţi — trup şi suflet — dihotomism, aşa cum ne învaţă Biserica noastră Ortodoxă; iar nu din trei părţi — trup, suflet şi duh — trihotomism, cum învăţau unii scriitori bisericeşti vechi. Omul are duh, adică suflet animal ca toate vietăţile, din care izvorăsc puterile fireşti, ca: puterea seminală, cea crescătoare, de hrănire, de conservare, instinctele etc. Dar sufletul animal al omului aparţine trupului şi nu trebuie să-l confundăm cu sufletul de origine divină creat de Dumnezeu în om, care se uneşte cu trupul în clipa zămislirii şi se duce la cele veşnice prin moarte. Trupul se va reuni cu sufletul la judecata viitoare, însă va învia înduhovnicit, iar nu cum a fost pe pămînt.

Omul începe de pe pămînt să guste şi să trăiască cele ale cerului, căci încă de pe pămînt materia omului se îndumnezeieşte, se luminează la faţă, se dezbracă de cele pămînteşti şi se îmbracă în cele cereşti, aşa cum au fost sfinţii. Căci „zidirea toată suspină, aşteptînd înnoirea firii omului" (Rom. 8, 22—23).

Dumnezeu a făcut trei lumi: o lume de jos, adică iadul, unde este numai întuneric, văpaie de foc şi tartar, în care se chinuiesc diavolii şi sufletele celor păcătoşi. Iadul a fost creat în clipa căderii îngerilor răi. A doua lume, numită amestecată, adică pămîntească, unde este amestecat binele cu răul, bucuria cu întristarea, fapta bună cu păcatul, plăcerea cu durerea, viaţa cu moartea. Aici pe pămînt se trudeşte omul să scape de păcate şi de iad şi să dobîndească mîntuirea prin fapte bune şi pocăinţă. Aici, plăcerea vieţii şi a nunţii se răsplăteşte cu durerea, cu chinurile naşterii şi creşterii de copii. Altfel, nu este mîntuire. Că spune Sfîntul Maxim Mărturisitorul: „Cine fuge de durerile veacului de acum, are

parte de durerea cea veşnică". A treia lume este raiul şi împărăţia cerurilor. Acolo este numai bucurie, cîntare, lumină şi viaţă veşnică.

5. — Ce altceva trebuie să mai ştim despre om?

— Omul este „regele creaţiei" pentru că este făcut cu statul Prea Sfintei Treimi, după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu; pentru că are suflet viu şi poartă în el, prin botez, pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfîntul Duh. Omul este singura fiinţă care primeşte darul de a spori în virtute, în sfinţenie şi în putere, ajungînd pînă la îndumnezeire. Însă prin păcat, omul a căzut din cinstea cea dintîi în starea cea de rob, de om păcătos. De aici, se poate iarăşi sui la cinstea cea dintîi, de fiu al lui Dumnezeu, însă cu multe şi mari jertfe şi osteneli. Iată ce zice despre aceasta Sfîntul Grigore de Nyssa: „Precum Dumnezeu l-a făcut pe om alt dumnezeu, un dumnezeu al pămîntului, tot aşa prin păcat Dumnezeu s-a supărat aşa de mult pe om, încît întreaga zidire s-a răzvrătit împotriva omului. Trupul îi este neputincios şi plin de suferinţe, focul îl arde, frigul îl omoară, şarpele îl muşcă, lupul îl ucide, marea îl îneacă, pămîntul îl înghite, foamea îl chinuie, diavolul îl ispiteşte pînă la moarte . . ."

Totuşi Dumnezeu nu l-a părăsit pe om. I-a dat mijloace de îndreptare, de pocăinţă şi de mîntuire. Mai întîi i-a lăsat harul mîntuirii, deşi înăbuşit de păcate. Apoi i-a dat legea conştiinţei ca să-l înveţe şi să-l mustre pentru cele rele. I-a lăsat în inimă dorul raiului pierdut, adică nostalgia paradisului, care îi dă omului rîvnă pentru rugăciune, lacrimi de pocăinţă, simţire duhovnicească spre cele bune. În „Hronograf" se spune că după izgonirea lui Adam din rai, patruzeci de zile a plîns strămoşul Adam la porţile raiului, cerînd iertare, însă heruvimii care străjuiau porţile raiului nu i-au mai deschis, căci nu mai putea să intre în nemurire omul muritor fără pocăinţă şi fără jertfa de răscumpărare a lui Hristos. Atunci, întorcîndu-se Adam înapoi pe pămînt, a început a-l ara, a-l semăna şi a lucra în sudoarea frunţii sale, ca să-şi dobîndească pîinea cea de toate zilele.

Deşi era departe de Dumnezeu, de aici de pe pămînt omul îl putea vedea pe Dumnezeu, cum spune Sfîntul Isaac Sirul, însă în chip tainic, prin cei doi ochi ai sufletului. Cu un ochi Îl vedea pe Dumnezeu din zidiri, adică prin contemplarea duhovnicească a creaţiei, a tuturor celor făcute aşa de minunat de mîinile lui Dumnezeu. Cu al doilea ochi Îl vedea pe Dumnezeu prin împlinirea poruncilor Lui şi prin simţirea duhovnicească a inimii. Sfîntul Vasile cel Mare spune în această privinţă că, cu cît sporeşte omul în cugetarea sau contemplarea naturală a zidirilor, în aceeaşi măsură sporeşte în credinţă şi în dragostea de Dumnezeu.

6. — Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi despre cele nouă cete îngereşti?

— Dumnezeu a creat mai întîi lumea nevăzută, adică pe îngeri. Sfîntul Apostol Pavel şi mai tîrziu ucenicul său, Sfîntul Dionisie Areopagitul, în lucrarea sa „Ierarhia cerească şi bisericească", împarte îngerii în nouă cete cereşti, fiecare ceată de îngeri avînd o anumită misiune dumnezeiască (Rom. 8, 38; 1 Petru 3, 22). Astfel *Serafimii* cei cu cîte şase aripi, *Heruvimii* cei cu ochi mulţi şi *Scaunele* sau *Tronurile*, care „odihnesc pe Dumnezeu gînditor", formează prima ceată de îngeri. Aceştia înconjoară tronul cel de văpaie şi lumină al Prea Sfintei Treimi (Iez. 1, 4—28). Apoi urmează *Puterile*, *Stăpîniile* şi *Domniile*, care formează a doua ceată mijlocie de îngeri. Aceştia au misiunea să stăpînească întreg universul, planetele, stelele, vînturile, mările şi puterile întunericului, adică pe diavoli şi iadul. Urmează apoi *Începătoriile*, *Arhanghelii* şi *Îngerii*, care formează a treia ceată de îngeri şi au ca misiune să facă cunoscută oamenilor voia lui Dumnezeu. Deci, îngerii noştri păzitori sînt număraţi în ceata a noua ca cei mai de pe urmă dintre îngeri şi cei mai apropiaţi de neamul omenesc.

7. — Ce ştim din Sfînta Scriptură şi de la Sfinţii Părinţi despre Rai?

— Sfînta şi dumnezeiasca Scriptură ne vorbeşte despre rai, zicînd: „Şi a sădit Dumnezeu rai în Eden, către răsărit, şi a pus acolo pe omul pe care l-a făcut. Şi a făcut Dumnezeu să răsară din pămînt tot pomul frumos la vedere şi bun la mîncare; şi pomul vieţii în mijlocul raiului, precum şi pomul cunoştinţei binelui şi răului" (Facere 2, 8—9). Sfîntul Ioan Damaschin, despre rai, zice aşa: „Pentru că Dumnezeu a voit să facă pe om dintr-o fire văzută şi una nevăzută, după „chipul şi asemănarea Sa" (Facere 1, 26), ca pe un înger şi stăpîn al întregului pămînt şi al celor ce sînt întru el, i-a zidit omului înainte un fel de palat împărătesc în care trăind, va avea viaţă fericită. Acesta este raiul dumnezeiesc, plantat în Eden cu mîinile lui Dumnezeu, cămară a întregii bucurii şi veselii; căci Eden înseamnă desfătare şi este situat în partea de răsărit, mai sus decît tot pămîntul. Are o climă temperată şi este luminat de un aer foarte fin şi curat, acoperit cu plante veşnic înflorite, plin de miros de bună mireasmă, umplut de lumină, depăşind noţiunea oricărei frumuseţi şi podoabe simţite; un ţinut cu adevărat dumnezeiesc şi o locuinţă vrednică de cel făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. În el nu locuia nici o fiinţă raţională, ci numai omul, plăsmuirea mîinilor dumnezeieşti" (Sf. Ioan Damaschin, Dogmatica, cap. 11, Despre paradis).

Sfîntul Vasile cel Mare, arătînd din Sfînta Scriptură că raiul a fost zidit de Dumnezeu la răsărit, zice: „Şi a sădit Dumnezeu raiul în Eden, spre răsărit, şi a pus acolo pe omul pe care l-a plăsmuit. Să înţelegem,

deci, ascultătorilor, sădire vrednică lui Dumnezeu și rai cuviincios iubirii de podoabă al unui Ziditor ca acesta atît de mare". Apoi, arătînd că nu cu lemne de obște a fost împodobit raiul, zice același Sfînt Părinte: „Dacă cu lemnele cele de obște ar fi fost plin raiul, s-ar fi cuprins cu adevărat întru facerea cea dintîi a sadurilor și nimic nu ar fi fost trebuință de sădirea cea mai aleasă și mai deosebită ... Dar acum, mult mai deosebite și cu chipul și cu gustul și cu neamurile, sadurile cele din sine, care mai înainte răsărise din pămînt, sînt felurile copacilor sădiți de Dumnezeu în rai" (Exaimeron).

8. — **Unde este locul Raiului și al iadului și care este originea lor?**

— Cît privește despre locul raiului, Sfîntul Vasile cel Mare nu arată locul geografic unde a fost anume. Ci zice doar atît: „Deci acolo a sădit Dumnezeu raiul unde nu era sila vînturilor, nu nepotrivire a celor patru stihii și patru vremi ale anului, nu grindină, nu trăsnete care aprind, nu volburi, nici trăsnete care lovesc, nici înghețare de iarnă, nici umezeală de primăvară, nici înfocare de vară, nici uscăciune de toamnă ... Acolo floarea nu puțină vreme strălucește ... Buna mireasmă este fără de saț, frumoasa vopseală veșnic strălucește ... Acolo sînt neamuri de feluri de păsări, care prin floarea aripilor și prin dulcea versuire a glasului, dulceață prea minunată adaugă celor ce se văd, încît să se ospăteze omul prin toate simțirile: pe unele văzîndu-le, pe altele auzindu-le, pe altele pipăindu-le, pe altele mirosindu-le și din altele gustînd" ... (Exaimeron, Cuvînt pentru Rai). Despre rai, atît Sfînta Scriptură, cît și dumnezeieștii Părinți ne arată că locul lui este la Răsărit. Raiul se mai numește și „Paradis", care, în limba persană înseamnă grădină plină de saduri și flori. În limba ebraică raiul se zice „Pardus". Teofilact al Bulgariei și Sfîntul Nicodim Aghioritul spun să nu se confunde raiul cu cerul, pentru că altul este cerul și altul raiul, unde a fost primul om.

Așadar, iată aici puține cuvinte despre rai și locul raiului. Iar despre iad știm din dumnezeiasca Scriptură că iadul este loc de chin (Matei 18, 8; 23, 33; Marcu 9, 43; Luca 16, 23, 28). Știm că în iad suferă trupul și sufletul celor păcătoși (Matei 5, 30; 18, 9). Știm că în iad este pedeapsă veșnică (Daniil 12, 2; Matei 25, 46). Iadul are foc veșnic (Matei 18, 8); flacără veșnică; are rîu de foc (Apoc. 20, 10; 19, 20); are foc nestins (Isaia, 66, 24; Marcu 9, 43); are foc mistuitor (Isaia 33, 14); are gheena focului (Matei 5, 22; 10, 28; 18, 9); are tartar (2 Petru 2, 4; Apoc. 20, 1): acolo este „viermele, plîngerea și scrîșnirea dinților" (Mt. 13, 42, 51, 50). cum spune Domnul nostru Iisus Hristos.

Dumnezeiescul Părinte Ioan Gură de Aur, arătînd cît folos aduce omului cugetarea la iad, zice: „Dacă la gheenă totdeauna vom gîndi,

nu vom cădea degrab în gheenă". Şi iarăşi: „Nimeni din cei ce au înaintea ochilor gheena nu vor cădea în gheenă" (Împărţire de grîu, Cuvînt despre judecata cea viitoare). Iar unde este locul iadului, după Sfînta Scriptură, aceasta ne-o arată nouă dumnezeiescul apostol Pavel în epistola sa către Efeseni, zicînd: „Iar aceea că S-a suit, ce înseamnă decît că S-a pogorît în părţile cele mai de jos ale pămîntului". Apoi zice: „Cel ce S-a pogorît, Acela este care S-a şi suit mai presus decît toate cerurile, ca pe toate să le umple" (Efes. 4, 9—10). Deci, iată mărturia Sfintei Scripturi despre locul iadului. Locul lui este în „părţile cele mai de jos ale pămîntului", adică adîncul cel nemăsurat al văzduhului. De aceea şi dumnezeiescul părinte Ioan Damaschin, înţelegînd acest lucru din Sfînta Scriptură, zice aşa în cîntările sale: „Pogorît-Tu-Te-ai întru cele mai de jos ale pămîntului şi ai sfărîmat încuietorile cele veşnice, care ţineau pe cei legaţi, Hristoase, şi a treia zi, precum Iona din chit, ai înviat din mormînt" (Slujba Învierii, pesna a VI-a).

În cartea „Uşa pocăinţei", editată în limba română la Braşov, în anul 1812, scrie: „Drumul cerului se face prin pogorîre, după cum şi drumul iadului se face prin suire; şi măcar că cerul este deasupra creştetului nostru, iar iadul este sub picioarele noastre, cu toate acestea, ca să ajungi în cer este trebuinţă să te smereşti şi să te pogori, pentru că este scris în Sfînta Scriptură: „Tot cel ce se va înălţa pe sine se va smeri, iar cel ce se smereşte pe sine se va înălţa" (Luca 14, 11).

Cît priveşte originea raiului, el a fost creat de Dumnezeu odată cu crearea primului om, căruia i-a fost încredinţat să-l lucreze şi să-l stăpînească. Iadul a fost creat de Dumnezeu pentru îngerii căzuţi care s-au prefăcut în diavoli, înainte de crearea omului, adică în clipa cînd Lucifer a cugetat „să fie asemenea" cu Dumnezeu. Altceva este raiul şi altceva este Împărăţia Cerurilor. Raiul a fost destinat pentru om înainte de cădere, în care stau şi sufletele drepţilor pînă la judecata de apoi, fiind numit şi „sînul lui Avraam"; iar Împărăţia Cerurilor este locul unde se află scaunul şi slava Prea Sfintei Treimi şi unde vor intra sufletele drepţilor după judecata de apoi, fiind numită şi „fericirea veşnică" (Matei 25, 46).

9. — **Care este numărul îngerilor căzuţi din cer, după Sfînta Scriptură şi Sfinţii Părinţi, în ce loc stau diavolii pînă la judecata viitoare şi de ce au voie să ispitească şi să piardă pe oameni?**

— Dumnezeiasca Scriptură nu ne arată exact numărul îngerilor căzuţi din cer, ci numai ne spune că cei ce au căzut din cer împreună cu Lucifer „au fost a treia parte din stelele cerului", adică de îngeri (Apocalips 12, 4, 9). Iar locuinţa îngerilor căzuţi este în văzduh, adică

locul dintre cer și pămînt (Efeseni 6, 12). În alt loc spune că îngerii răi sînt aruncați în întuneric, adică departe de fața lui Dumnezeu, pînă la judecata viitoare (Isaia 14, 12, 15; 2 Petru 2, 4; Iuda 1, 6; Luca 8, 31).

Creștinii, toți oamenii drepți ai lui Dumnezeu, sînt ispitiți și supărați de diavoli cu îngăduința și voia lui Dumnezeu, pentru a nu se mîndri, pentru a li se încerca credința și pentru a-și pune toată nădejdea lor numai în Dumnezeu (2 Cor. 12, 7; 1 Petru 1, 6—7). De asemeni, creștinii sînt ispitiți de diavol, pentru încercarea dragostei lor față de Dumnezeu (Deut. 13, 3); pentru încercarea supunerii oamenilor față de Dumnezeu (Deut. 8, 2) pentru a se alege cei buni de cei răi și a se învrednici de mai multă plată. Ispitele diavolului, însă, nu întrec niciodată puterile noastre, „căci Dumnezeu nu îngăduie să fim ispitiți mai presus de puterile noastre" (1 Cor. 10, 13; 2 Petru 2, 9; Apoc. 3, 10).

10. — **Din ce cauză a căzut omul din rai? Din mîndrie, din neascultare sau din amăgirea diavolului?**

— A căzut din toate aceste pricini. Și din mîndrie, căci a voit să fie asemenea Ziditorului său; și din lăcomie, pentru că a mîncat din pomul oprit; și din neascultare, și din zavistia și amăgirea diavolului (Sfîntul Maxim Mărturisitorul, Filocalia, vol. III, p. 153; Facere 3, 1—7; 2 Cor. 11, 3; 1 Cor. 7, 5; Matei 4, 1; 1 Tes. 3, 5).

11. — **Ce s-ar fi întîmplat cu Adam dacă nu mînca din pomul cunoștinței binelui și răului, ci mînca din pomul vieții?**

— Dacă Adam ar fi mîncat din pomul vieții, atunci și pedeapsa lui ar fi fost fără de sfîrșit, adică nu ar mai fi murit, ca prin moarte să i se ierte păcatul, ci ar fi fost aruncat în adîncul iadului, împreună cu diavolul, fără nici o speranță de iertare și răscumpărare. (Dogmatica Sfîntului Ioan Damaschin, cap. 11).

12. — **Cum s-ar fi înmulțit neamul omenesc și ce soartă ar fi avut dacă nu greșea Adam în rai?**

— Sfîntul Maxim Mărturisitorul spune că „scopul de mai înainte al lui Dumnezeu a fost să nu ne naștem prin legătura nunții, din stricăciune". Dar călcarea poruncii a făcut ca oamenii să se înmulțească prin nuntă, întrucît Adam a nesocotit legea dată de Dumnezeu. Deci, toți cei ce se nasc din Adam „se zămislesc întru fărădelegi", căzînd sub osînda protopărintelui. Aceasta o spune proorocul David zicînd: „în păcate m-a născut maica mea". Deci, Eva, maica noastră a tuturor a născut în păcat, adică din plăcere. De aceea și noi căzînd sub osînda maicii noastre Eva, zicem că ne naștem în păcate (Filocalia, vol. II, p. 210).

Unii Sfinți Părinți afirmă că, dacă Adam nu ar fi greșit, neamul omenesc s-ar fi înmulțit prin cuvînt. În această privință spune Sfîntul

Vasile cel Mare: „Ce zici, omule? Este oare vreun lucru cu neputinţă la Dumnezeu? Oare, Dumnezeu care înmulţeşte neamul multor feluri de păsări fără împreunare, nu putea face acest lucru şi cu neamul omenesc?...” (Exaimeron, Cuv. 8).

Iar dacă întrebi ce soartă ar fi avut Adam dacă nu greşea în rai, la aceasta zic că „Dumnezeu l-a făcut pe om pentru ca să se împărtăşească de bucuria de a fi în preajma lui Dumnezeu şi de fericirea de a cunoaşte, de a iubi şi de a-L slăvi pe Dumnezeu”. El este încununarea întregii zidiri, este o lume mică, cum zic Sfinţii Părinţi. Prin trupul său, omul face legătură cu lumea văzută, iar prin suflet el face legătură cu Dumnezeu. Omul a fost făcut să fie făptură aleasă a slavei dumnezeieşti. Rostul său în rai era să împlinească porunca lui Dumnezeu şi să lucreze prin harul Duhului Sfînt la desăvîrşirea sa, ajungînd prin participare să fie după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu (Învăţătura de Credinţă Ortodoxă, p. 71–73).

13. — **Cum se cuvine să trăim noi pe pămînt pentru a răscumpăra păcatul strămoşesc al lui Adam făcut în rai?**

— Mai întîi trebuie să ne botezăm în numele Prea Sfintei Treimi, deoarece Sfîntul Botez deschide împărăţia cerurilor, după cuvîntul Sfintei Evanghelii care zice: „De nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu poate să intre în împărăţia lui Dumnezeu” (Ioan 3, 5). După botez, avem datoria să ne păzim de păcate şi să ne luptăm împotriva lor, fiind ajutaţi de Harul lui Dumnezeu cel primit la Sfîntul Botez. „Prin Botez ne-a scos cu sila din robie, desfiinţînd păcatul prin cruce şi ne-a dat poruncile libertăţii; dar a urma sau nu poruncilor, a lăsat la voia noastră liberă. Deci, chiar de la Sfîntul Botez, după Harul lui Iisus Hristos, ni s-a dăruit harul desăvîrşit al lui Dumnezeu, spre împlinirea tuturor poruncilor. Dar pe urmă, tot cel ce l-a primit în chip tainic, dar nu împlineşte poruncile, pe măsura neîmplinirii este luat în stăpînire de păcat, care nu este al lui Adam, ci al aceluia ce a nesocotit poruncile, întrucît luînd puterea lucrării, nu a săvîrşit lucrul” (Filocalia, vol. I, Sf. Marcu Ascetul, p. 278). „Căci în măsura în care crezînd, lucrăm poruncile, în aceeaşi măsură lucrează şi Duhul Sfînt în noi roadele Sale...” (Ibidem, p. 290).

14. — **Care este cea dintîi lege dată omului în rai?**

— După cuvîntul Sfîntului Isaac Sirul, cea dintîi lege dată de Dumnezeu omului în rai este legea cea firească, adică vederea şi înţelegerea zidirilor lui Dumnezeu (Filocalia vol. X, Cuv. 5).

15. — **Spuneţi-ne cîteva cuvinte despre patriarhul Avraam şi urmaşii lui. Cum a ajuns el „părinte a multor neamuri”?**

— Avraam a fost al unsprezecelea patriarh de la Sem, fiul lui Noe. El a avut trei femei, prin pronia lui Dumnezeu, ca prin ele să unească toate cele trei grupe de popoare care se trag din seminția lui Noe. Astfel, prin Sarra, care era din neamul lui Sem, se trage seminția evreilor, adică semiții. Prin Heturia, care era din neamul lui Iafet, al doilea fiu al lui Noe, se trag popoarele Asiei și Europei, adică iafetiții. Iar prin a treia femeie, Agar slujnica, care era din neamul lui Ham, al treilea fiu al lui Noe, se trage seminția agarenilor sau arabilor, numiți și hamiți. Deci, prin cele trei femei, Avraam a devenit părinte al tuturor semințiilor pămîntului, adică al semiților (evreilor), al iafetiților, adică al creștinilor (indo-europenilor) și al hamiților, adică al arabilor. Cînd toate aceste trei seminții vor crede în Hristos, atunci se vor uni toate popoarele și „va fi o turmă și un păstor".

Noi, creștinii, sîntem fiii lui Avraam prin credința lui Isaac, care simboliza jertfa lui Hristos, și prin femeia sa Heturia. Semiții sînt fiii lui Avraam prin Sarra, iar hamiții (arabii) sînt fiii lui Avraam, prin Agar slujnica. Dar noi creștinii sîntem fiii lui Dumnezeu prin credința în Iisus Hristos, care este mult mai de preț decît a fi fiul lui Avraam prin sînge, cum sînt evreii și arabii.

16. — **Spuneți-ne ceva și despre Noe și urmașii lui.**

— Noe este al doilea Adam al omenirii, pentru că el singur cu încă șapte suflete au fost scăpați de Dumnezeu cu viață în vremea potopului. El a avut trei fii: Sem, Ham și Iafet. Pe Sem l-a binecuvîntat tatăl său Noe, zicînd: „Binecuvîntat să fie Domnul Dumnezeul lui Sem, iar Canaan (fiul lui Ham) să-i fie rob". Pe Iafet, de asemenea, l-a binecuvîntat, zicînd: „Să înmulțească Dumnezeu pe Iafet..." Iar pe Ham l-a blestemat, pentru că i-a văzut goliciunea tatălui său, zicînd: „Blestemat să fie Canaan! Robul robilor să fie la frații săi" (Facere 9, 25—27).

Datorită păcatelor lui Sem, pămîntul Palestinei a fost mai tîrziu ocupat de popoarele cananeice, care se trag din Ham. De aceea a fost chemat Avraam din țara Ur în Canaan ca să moștenească pămîntul strămoșului său Sem. Pentru aceea și Moise a întors poporul ales din Egipt în pămîntul făgăduinței, adică în țara Canaanului, care era dat lor de Dumnezeu după potop. Dar, după cum știm din Vechiul Testament, evreii au biruit aproape toate popoarele cananeice din Palestina, „afară de cinci cetăți" pe care Dumnezeu nu le-a dat în mîinile evreilor, pentru ca prin aceste popoare păgîne să-i smerească pe evrei cînd vor greși înaintea lui Dumnezeu. Deci, ori de cîte ori evreii supărau pe Dumnezeu, El îi lăsa să cadă în mîinile celor cinci popoare păgîne, printre care au fost și filistenii.

Sfinţii Părinţi spun că Dumnezeu face tot aşa şi cu creştinii şi chiar cu bărbaţii sfinţi. Le lasă unele slăbiciuni şi patimi fireşti nebiruite de ei, precum mînia, somnul, foamea, lenevirea, gîndurile, imaginaţia, ispitele trupeşti, cu scopul să-i smerească, ca să nu cadă în păcatul mîndriei. La sfîrşitul vieţii, însă, Dumnezeu le ridică aceste patimi şi prin mila Lui Dumnezeu se mîntuiesc. Căci fără mila Lui, nici sfinţii nu se pot mîntui, după cuvîntul care zice: „În dar sînteţi mîntuiţi".

CONVORBIREA A DOUA

Despre credinţă, nădejde, dragoste şi har

17. — **Credinţa în Dumnezeu este înnăscută în om sau este un dar al lui Dumnezeu?**

— Credinţa este un dar al lui Dumnezeu (Rom. 12, 3; Efes. 2, 8; Filip. 1, 29; 2 Petru 1, 1). Credinţa este un lucru al lui Dumnezeu (Fap. Ap. 11, 21; 1 Cor. 2, 5; Efes. 1, 19; Col. 2, 12; 2 Tes. 1, 11; 1 Tim. 1, 14). Credinţa este un dar al Sfîntului Duh (1 Cor. 12, 9; Gal. 5, 22). Credinţa în Dumnezeu aparţine şi voinţei omului (Matei 8, 13; 9, 22; Marcu 5, 34; 10, 52; Luca 7, 50; 17, 19; 18, 42). Credinţa creşte şi se dezvoltă prin voia omului, „prin colaborarea şi conlucrarea noastră cu Dumnezeu" (Teologia Morală, vol. III, Buc. 1981, pag. 95).

18. — **Necredinţa în Dumnezeu se datorează lipsei harului Sfîntului Duh sau lipsei sentimentului religios din inima omului? Adică necredinţa declarată este un act liber al voinţei omului, sau se datorează incapacităţii sale de a crede şi lipsei de educaţie religioasă?**

— Necredinţa îi vine omului mai mult din voia lui liberă de a se lega pe sine de lucrurile cele deşarte şi trecătoare ale veacului de acum (Sf. Efrem Sirul, Cuvînt pentru ca să fie omul desăvîrşit, tomul III, pag. 243, Mînăstirea Neamţ, 1823). Iarăşi, necredinţa îi vine omului din inimă necuvioasă (Evr. 3, 12); din inimă împietrită (Marcu 16, 14); din cauza abaterii de la adevărul revelat (Ioan 8, 44—46); din orbirea trimisă de la Dumnezeu (Ioan 12, 39—40); din orbirea trimisă asupra lui de la diavolul (2 Cor. 4, 4), care fură cuvîntul (Luca 8, 12); precum şi din căutarea slavei omeneşti (Ioan, 5, 14). Necredinţa este un act liber al omului prin care el nu voieşte să creadă în Dumnezeu (Luca 16, 23; Ioan 19, 9—10); în făgăduinţele lui şi în minunile lui (Ioan 12, 37; şi Ps. 77, 36; Numeri 14, 11).

19. — **Care sînt mijloacele duhovniceşti cele mai bune pentru a convinge şi păstra credinţa în Dumnezeu? Catehizarea, citirea Sfintei Scripturi, rugăciunea, minunile, milostenia, predica sau exemplul personal?**

— Primul mijloc de a convinge pe cineva să creadă în Dumnezeu este predica, deoarece credința vine prin auz, iar auzul vine prin vestirea cuvîntului lui Dumnezeu (Rom. 10, 17). Căci, cum vor crede de nu vor auzi (Ioan 1, 7; 17, 20; Fap. Ap. 8, 12, 14, 27; Rom. 1, 5; 10, 8; 16, 26; Efes, 1, 13; 2 Tes. 1, 10)? Al doilea mijloc este citirea Sfintelor Scripturi după mărturia care zice: „Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu și crezînd să aveți viață întru numele Lui" (Ioan 20, 31; 2 Tim. 3, 15; 1 Ioan 4, 13). Al treilea mijloc de a convinge la credința în Hristos sînt minunile lui Dumnezeu (Ioan 6, 30; 7, 31; 11, 23—25; 20, 30—31).

Al patrulea mijloc de a convinge pe cineva la dreapta credință în Dumnezeu este privirea zidirilor lui Dumnezeu cu înțelegere, după cea scrisă: „Cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd de la facerea lumii, înțelegîndu-se din făpturi adică veșnica Lui putere și dumnezeire, așa ca să fie ei fără de cuvînt de apărare" (Rom. 1, 20). De aceea și Sfîntul Dionisie Areopagitul numește adevărata teologie, privirea duhovniceștilor cuvinte celor din zidire, prin care, din acestea de jos ne suim către cele de sus, adică, din cele pricinuite, ne suim către pricinuitorul. Și așa, prin zidire, ca printr-o oglindă, privim pe Ziditorul și Îl lăudăm pe El și Îl numim că este Dumnezeu, după purtătorul de Dumnezeu Maxim Mărturisitorul. Și toate se zic și sînt cu dumnezeiasca voință, ca Cel ce este pricinuitor a toate, după teologia adeveritoare, pozitivă, și nimic din toate nu este mai presus de Ființă, după teologia tăgăduitoare-negativă.

Zice, încă, cu împreună-glăsuire și dumnezeiescul Dionisie, că: „Dumnezeu și din toate cele ce sînt se laudă, după asemănarea tuturor, ale cărora este pricinuitor. Și este, iarăși, prea dumnezeiască cunoștință a lui Dumnezeu, ceea ce prin necunoștință se cunoaște, după unirea cea mai presus de minte". Și iarăși: „Dumnezeu întru toate este și întru nimenea, nimic. Și dintru toate, tuturor se cunoaște, iar din nimic nimănui". Vezi pe larg despre aceste lucruri la Sfîntul Nicodim Aghioritul, în „Paza celor cinci simțiri", Mînăstirea Neamț 1826, Cap. IV, paginile 345—376. Și Marele Vasile zice că: „Toată zidirea lui Dumnezeu este școala sufletelor celor cuvîntătoare și loc de învățătură a cunoștinței lui Dumnezeu, prin cele văzute și simțite dînd povățuire minții către privirea celor nevăzute" (Exaimeron, Voroava I, fila III, Buc. 1826).

Al cincilea mijloc de a convinge pe cineva la credința în Dumnezeu este predica prin pilda vieții, prin exemplul personal, adică prin trăirea după voia lui Dumnezeu și dovedirea prin lucru a celor ce învață cineva. De aceea, a zis unul din Sfinții Părinți: „Taci tu și lasă să vorbească lucrurile tale". Și iarăși: „Mustră prin puterea faptelor celor bune ale tale, pe cei ce împreună îți dogmatisesc ție, iar nu prin plăcerea grăirii

cu cuvintele tale" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 23). De aceea şi marele Apostol Pavel îndeamnă pe ucenicul său, Timotei, ca „întru toate să se facă pildă credincioşilor cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credinţa şi cu curăţia" (1 Tim. 4, 12). La fel şi pe Efeseni îi învaţă să se poarte „ca fii ai luminii" (Efes. 5, 8—10). Iar Colosenilor, le scrie aşa: „Umblaţi cu înţelepciune faţă de cei ce sînt afară (din Biserică) şi răscumpăraţi vremea. Vorbirea voastră să fie totdeauna plăcută, dreasă cu sare, ca să ştiţi cum trebuie să răspundeţi fiecăruia". (Colos. 4, 5—6).

20. — **Cum se cuvine a se purta creştinii faţă de necreştini şi de necredincioşi? Au voie să locuiască la un loc sau să se căsătorească între ei?**

— Faţă de necreştini trebuie să ne purtăm cu dragoste şi cu blîndeţe, căci prin aceste două mari virtuţi pe mulţi îi aducem către Hristos, după mărturia Sfîntului Efrem Sirul care zice: „Chipul de a aduce pe toţi la Hristos, este numai al dragostei şi al blîndeţei" (Cuvînt pentru dragoste, Tom. III, pag. 31—37). Şi Sfîntul Macarie cel Mare numai cu cîteva cuvinte vorbite cu dragoste şi blîndeţe a întors la credinţa în Hristos pe un slujitor idolesc, pe care apoi, şi călugăr, şi ucenic al său l-a făcut (Pateric, Cuv. 37, pag. 146).

Cît priveşte pe eretici avem mărturia dumnezeiescului Apostol Pavel care ne spune: „De omul eretic după prima şi a doua sfătuire, depărtează-te" (Tit 3, 10). Ereticii sînt vrăjmaşi ai adevărului şi ai lui Dumnezeu (Ps. 36, 20). Ereticii sînt fii ai celui viclean (Matei 13, 38), cărora nu ne putem încrede (Ioan 2, 24). Ereticii, fiind vrăjmaşi ai lui Dumnezeu (Ps. 36, 20 şi 91, 9), nu avem voie să-i iubim ca pe creştini, că ei sînt „fii ai diavolului", „pui de viperă" (Matei 3, 7; 12, 34; 23, 33; Luca 3, 7). Cu ereticii nici nu avem voie să ne rugăm (can. 10 şi 64 Ap.). Păcatul lor este împotriva Duhului Sfînt, care „nu are iertare nici în veacul de acum, nici în cel viitor" (Matei 12, 31—32; Marcu 3, 29; Luca 12, 10). Pe eretici nici în casă nu avem voie să-i primim, nici „bună ziua" să le zicem (2 Ioan 1, 10—11; Sf. Efrem Sirul, Tom. III, pag. 156).

Cît priveşte căsătoria unui creştin ortodox cu femeia eretică sau invers, nu se poate, deoarece nu se poate împreuna lupul cu oaia, spre naşterea de fii (Pravila Bisericească, Nicodim Sachelarie, p. 91, manuscris). Iar dacă doi soţi înainte de a se face creştini s-au căsătorit legal, apoi dacă unul din ei s-ar converti la adevărata credinţă ortodoxă, iar celălalt va rămîne în necredinţă, dar ar voi să trăiască mai departe cu soţul drept credincios, unul ca acela, după zisa Apostolului, să nu se despartă, fiindcă bărbatul necredincios se sfinţeşte prin femeia credin-

cioasă şi femeia necredincioasă se sfinţeşte prin bărbatul credincios (7 Cor. 7, 12—14; VI Ecumenic, Can. 72).

21. — **Cum se cuvine a se purta creştinii ortodocşi faţă de creştinii de altă confesiune?**

— Cu cei de altă religie, dacă nu ne provoacă la discuţii despre credinţa noastră cea dreaptă, trebuie să ne purtăm faţă de ei cu dragoste şi milă şi să-i ajutăm la nevoile lor, după pilda dată nouă de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos cu samarineanul cel milostiv (Luca 10, 37; Matei 7, 12). Iar dacă voiesc a ne ataca credinţa noastră cea sfîntă, sau Sfînta Tradiţie a Bisericii Ortodoxe, atunci „trebuie să o apărăm cu toată puterea pînă la moarte" (Războiul nevăzut, cap. XIX, de Sfîntul Nicodim Aghioritul). Fiindcă se cade pe aproapele a-l iubi cu hotar, ca pe noi înşine, iar pe Dumnezeu fără de margine. Nu cumva socotind noi că iubim pe aproapele, să ne lăsăm călcaţi de cei străini de dreapta credinţă în Hristos, care voiesc a ne depărta pe noi de la ortodoxie şi a ne impune credinţa lor cea strîmbă şi ereticească.

Se cade, aşadar, oricărui preot ortodox şi oricărui creştin al Bisericii noastre dreptmăritoare, să fie un bun ostaş al lui Hristos cu toată evlavia şi cu mînie bărbătească şi tare să apere prin cuvînt şi prin scris adevărul dreptei noastre credinţe. Nu se cade a fi blînd acolo unde nu trebuie a te purta cu blîndeţe. Că auzi ce zice proorocul: „Acolo cel blînd să fie războinic" (Ioil, 3, 10). Acelaşi lucru ne învaţă şi Sfîntul Pimen cel Mare, zicînd: „Se cade nouă a răbda toate, măcar de ne-ar scoate cineva şi ochii sau ne-ar tăia mîna noastră cea dreaptă, iar dacă cineva voieşte a ne depărta şi a ne despărţi pe noi de Dumnezeu, atunci să ne mîniem" (Pateric, Cuv. 118, pag. 190). Şi iarăşi zice: „Întîia oară fugi, a doua oară fugi, a treia oară fă-te sabie cu cel ce vrea să te despartă pe tine de dreapta credinţă".

22. — **Care este poziţia evanghelică a Bisericii Ortodoxe faţă de oameni în general?**

— Biserica noastră Ortodoxă, avînd în vedere învăţătura marelui Apostol Pavel, care zice: „Vă îndemn, înainte de toate, să faceţi cereri, rugăciuni, mijlociri şi mulţumiri pentru toţi oamenii" (7 Tim. 2, 1—2), face rugăciuni pentru cei mai sus pomeniţi, pentru conducători, pentru necreştini, pentru necredincioşi şi cei de alte religii, dar numai în chip sobornicesc, nepomenindu-i pe nume, deoarece unii ca aceştia nu au împărtăşire cu noi.

De exemplu, cînd auzim la Sfînta Liturghie pe preot zicînd: „Să le descopere lor Evanghelia dreptăţii, să-i înveţe pe dînşii cuvîntul ade-

vărului, să-i unească pe dînşii cu Sfînta sa Sobornicească şi Apostolească Biserică...”; sau cînd zicem: „Pentru pacea a toată lumea...” şi celelalte, atunci Biserica noastră dreptmăritoare se roagă în chip sobornicesc cum am zis, pentru toţi oamenii, dar nu nominal, ci numai în general. A ne ruga împreună cu ei ne opresc dumnezeieştile canoane (Ap. 9, 10, 45, 64; Laod. 6, 7, 33; Vezi şi la Sfîntul Simion Tesaloniceanul, întreb. 47, pag. 490).

Biserica Ortodoxă, faţă de toate confesiunile creştine, faţă de popoarele păgîne, precum şi faţă de necredincioşi, păstrează învăţătura Mîntuitorului de a socoti pe toţi oamenii aproapele nostru (Matei 22, 39) şi a urma cele zise: „Ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi şi voi lor asemenea” (Matei 7, 12). Cît priveşte credinţa lor, nu putem avea împărtăşire cu ei nici în rugăciune, nici în celelalte Taine ale Bisericii lui Hristos, pînă nu vin la dreapta credinţă (Can. 10—11 Ap.) Iar cît priveşte păcatele lor, nu avem voie a-i urî pe ei, ci pe diavolul prin care au căzut, după cum zice Sfîntul Isaac Sirul: „Iubeşte pe cei păcătoşi, dar urăşte faptele lor şi nu-i dispreţui pentru aceste fapte” (Filocalia, vol. X, Cuv. 5, pag. 57). Cu alte cuvinte, a urî boala, iar nu pe bolnav.

Cît despre secte şi orice fel de erezii, nu avem voie nici a ne ruga împreună, nici a mînca cu ei, nici în casă a-i primi, ca nu cumva de lucrurile cele rele ale lor, şi de ereziile lor să ne împărtăşim (2 Ioan 1, 10—11; Sf. Efrem Sirul, tom. III, pag. 156; II Ecumenic, canon 5; III Ecumenic, canon 7; VI Ecumenic, canon 1 şi 2 etc).

23. — Din punct de vedere al credinţei în Dumnezeu, în cîte feluri se împart oamenii pe pămînt?

— Din punct de vedere al credinţei în Dumnezeu, oamenii de pe pămînt se împart în trei mari grupe: *creştini*, care cred în Hristos, *necreştini* (păgîni), care nu cred în Evanghelia lui Hristos, ci în anumiţi oameni zeificaţi, precum Brahma, Buda, Confucius, Mahomed etc., şi a treia grupă, *atei*, care nu cred în nici o divinitate. Necreştinii se împart şi ei în trei mari grupe: *monoteişti* — evrei şi mahomedani; *dualişti*, care cred în două principii, al binelui şi al răului, şi *politeişti*, care cred în mai mulţi idoli sau zei mincinoşi.

Creştinii se împart la rîndul lor în trei mari confesiuni şi Biserici: *ortodocşi*, *catolici* şi *protestanţi*. Din protestanţi s-au format mai multe ramuri ca: protestanţi de Confesiune Augustană (luterani), reformaţi, anglicani, metodişti, prezbiterieni şi grupările neoprotestante.

24. — Care dintre aceste categorii de creştini au harul mîntuirii?

— Biserica noastră Ortodoxă învaţă că harul este dat tuturor oamenilor (Tit 2, 11), deoarece: „Dumnezeu voieşte ca toţi oamenii să se mîn-

tuiască și la cunoștința adevărului să vină (1 Tim. 2, 4). Dar harul nu silește pe nimeni. Oamenii au libertatea să-l primească și să conlucreze cu el, sau să-l respingă. Cei dintîi se mîntuiesc, cei din urmă nu (Inv. de Cred. Ort., Cap. 244, pag. 145). Biserica Ortodoxă, întrucît păstrează credința neschimbată, are integral harul mîntuirii.

25. — **Cum se vor mîntui creștinii care nu au credința cea adevărată?**

— Numai creștinii care slujesc lui Dumnezeu întru adevăr aceia se vor mîntui, după cum spune Duhul Sfînt: „Aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă pe El întru adevăr" (Ps. 144, 18). Despre oamenii care nu au primit credința în Dumnezeu nu putem zice că se mîntuiesc, deoarece apostolul ne învață: „Un Domn, o credință și un botez" (Efes. 4, 5; 1 Cor. 12, 12). Și iarăși: „Pace peste cei ce vor umbla cu dreptarul (dreapta credință) acesta" (Gal. 6, 16) și în alt loc: „Cine nu se luptă după lege nu se încununează" (2 Tim. 2, 5).

26. — **Care este cea mai scurtă definiție a credinței? Dar a nădejdii?**

— Cea mai scurtă definiție a credinței este cuvîntul „Cred". Cînd zici cuvîntul „cred", înseamnă că primești și mărturisești ceea ce învață Biserica despre Dumnezeu (Învățătura de Credință Ortodoxă pag. 51). Iar cea mai scurtă definiție a nădejdii este: „Așteptarea cu încredere a bunătăților făgăduite de Dumnezeu (Idem, p. 222).

27. — **Ce fapte bune sporesc credința noastră în Dumnezeu? Îndoiala în credință este păcat? Cum poate fi alungată îndoiala din inima omului?**

— Credința crește, sporește și se întărește prin ispite, prin necazuri și scîrbe (1 Petru 1, 6—7; Iacob 1, 3). Credința se înmulțește, sporește și se întărește prin rugăciune (Marcu 9, 24; Luca 17, 15). Îndoiala în credință este păcat și ea îi vine omului din împuținarea credinței (Matei 8, 26; 14, 31; Luca 8, 24—25; Iacob 1, 6). Îndoiala se alungă din inima omului prin credință, rugăciune și lăsarea în voia lui Dumnezeu (Matei 26, 38—41). Îndoiala și împuținarea de suflet se fac uneori prin slobozenia lui Dumnezeu (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 46, pag. 240), pentru unele păcate și mai ales pentru a ne smeri și a cere mai mult ajutorul Lui.

28. — **Nădejdea creștină se naște din credință sau din toate faptele bune?**

— Nădejdea creștină se naște din credință (Gal. 5, 5; Evrei 10, 23; Înv. Cred. Ort., pag. 223—224). Nădejdea se naște și din răbdare (Rom. 5, 4).

29. — **Cum putem să sporim în inima noastră nădejdea mîntuirii?**

— Putem spori în inima noastră nădejdea mîntuirii prin credința cea lucrătoare, adică prin credința ceea ce se lucrează prin dragoste (Gal. 5,

5—6; I Tesaloniceni 1—3; 1 Tim. 1, 14; 2 Tim. 1, 13; 1 Ioan 3, 23; Tit 3, 15; Filim. 1, 5). Această credinţă lucrătoare prin dragoste o are cel ce se sileşte a lucra în toată vremea faptele cele bune. Cine nădăjduieşte mîntuirea fără a face fapte bune după a sa putere, unul ca acela are o nădejde nebună (Filocalia, vol X, Cuv. 22, pag. 117—121). Şi în alt loc zice: „Fă binele şi nădăjduieşte în Dumnezeu" (Ps. 36, 3).

30. — **Cum trebuie să înţelegem cuvîntul din Sfînta Scriptură, care zice: „Blestemat este cel ce-şi pune nădejdea în om"?** (Ierem. 17, 5).

— În vederea mîntuirii, a dobîndirii vieţii veşnice, nădejdea noastră trebuie s-o punem numai în Dumnezeu (Ps. 2, 12; 5, 11; 117, 8—9). Nădejdea nu trebuie pusă în om (Ps. 145, 3; Isaia 2, 22). Nădejdea celui credincios nu trebuie pusă în trup (Filipeni 3, 4); nici în noi înşine (2 Cor. 1, 9). Nu trebuie să nădăjduim în dreptatea noastră (Luca 18, 19). Omul se aseamănă cu iarba (Ps. 102, 15), cu floarea cîmpului, cu umbra, cu trestia cea frîntă de vînt, cu pînza păianjenului (Is. 36, 6; Iov 18, 14). Deci, este blestemat omul care nădăjduieşte în om, căci unul ca acela nădăjduieşte în zidirea lui Dumnezeu cea prea mică şi slabă şi nu în Dumnezeul puterilor. Cine nădăjduieşte în Dumnezeu este iubit de Dumnezeu (Ps. 146, 11), iar cine nădăjduieşte în om, nădăjduieşte în deşertăciune, deoarece omul „deşertăciunii s-a asemănat şi zilele lui ca umbra trec" (Ps. 101, 12; 143, 4; Ecclesiast 6, 12; 8, 13). Blestemat este omul care lasă pe Ziditorul său şi nădăjduieşte în cele deşarte şi stricăcioase şi în om, care este rob al păcatelor (Ioan 8, 34; Romani 1, 24; 3, 9; 7, 5; 14, 23; Efes. 2, 3).

31. — **Ce este deznădejdea şi care sînt urmările ei în viaţa omului?**

— Deznădejdea este pierderea încrederii în bunătatea şi milostivirea lui Dumnezeu. Ea este un păcat împotriva Duhului Sfînt. Deznădejdea este a unsprezecea treaptă a păcatului, după învăţătura Sfîntului Nicodim Aghioritul. Urmările deznădejdii duc pe om la a douăsprezecea treaptă a păcatului, care este sinuciderea, asemenea lui Iuda.

32. — **De ce îşi pierd unii din oameni nădejdea mîntuirii şi ajung la sinucidere?**

— Omul ajunge la sinucidere mai ales din cauza necredinţei, a mîndriei, a deznădejdii, a fricii, a răzbunării şi a lipsei unui duhovnic bun.

33. — **Cum trebuie combătute păcatul deznădejdii şi al sinuciderii? Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi în această privinţă? Pot fi pomeniţi la sfintele slujbe asemenea oameni?**

— Păcatul deznădejdii şi gîndul sinuciderii se vindecă prin rugăciunea cea stăruitoare (Iacob 5, 13; Iuda 20). Orice rugăciune stăruitoare este

„lecuirea deznădejdii şi întărirea nădejdii" (Sfîntul Ioan Scărarul, Cuvîntul 28). Iarăşi, omul se întăreşte împotriva deznădejdii prin spovedanie şi împărtăşirea cu Sfintele şi dumnezeieştile Taine: cei sinucişi nu pot fi pomeniţi la nici un fel de rugăciune, nici acasă, nici la Sfînta Biserică, afară de cazul că au fost dementi, bolnavi grav de nervi (Pravila Bisericească de Protos. Nicodim Sachelarie, pag. 291—292).

34. — **Ce este dragostea creştină, în cîte părţi se împarte şi cum se naşte ea în inima credinciosului?**

— Dragostea, în înţeles mai larg, este năzuinţa omului spre tot ce este bun şi frumos, spre tot ce este vrednic de dorit. Dragostea creştină este puterea dumnezeiască revărsată în inima credinciosului prin Taina Sfîntului Botez, prin care acesta are năzuinţă adîncă şi curată către Dumnezeu, bunul său cel mai de preţ, şi doreşte din toate puterile sufletului unirea cu El şi împlinirea voinţei Lui, jertfind în caz de nevoie orice bun pămîntesc (Învăţătura de Credinţă Ortodoxă, p. 314). Dragostea dumnezeiască se împarte în două trepte şi anume: O dragoste care se cîştigă prin toate faptele bune, mai ales prin rugăciunea curată a inimii, iar a doua este dragostea ca energie divină necreată, ca dar de sus (Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologia Morală, vol. III, p. 254).

35. — **Ce fapte bune sporesc dragostea creştină şi ce păcate o împuţinează mai mult?**

— Toate faptele bune ajută pe om să sporească în dumnezeiasca dragoste, dar mai mult decît toate rugăciunea cea curată. Căci prin aceasta „strigînd omul către Dumnezeu, iese afară din toate cele ce sînt" (Sfîntul Maxim Mărturisitorul, Filocalia, vol. II, p. 39; Sfîntul Isaac Sirul, Cuvîntul 35 etc.). Cel mai mare păcat care împuţinează şi izgoneşte de la noi dragostea cea dumnezeiască este ura „care este egală cu uciderea de om" (Facere 27, 41; 1 Ioan 3, 15; 4, 20). Apoi iubirea de sine, mîndria şi zgîrcenia.

36. — **Care sînt fiicele dragostei creştine?**

— Fiicele dragostei creştine sînt toate faptele bune, începînd cu sfînta rugăciune. Rugăciunea este şi mamă, şi fiică a iubirii.

37. — **Prin ce se dovedeşte dragostea creştină?**

— Dragostea creştină, atît dragostea de Dumnezeu cît şi cea către aproapele, se dovedeşte prin fapte bune, precum: milostenia, ajutorarea celor din nevoi, primirea de străini, mîngîierea şi cercetarea celor suferinzi, susţinerea celor slabi, ascunderea defectelor altora, iertarea celor ce ne-au supărat, rugăciunea pentru binele altora, jertfirea de sine pentru

alţii etc. (2 Corinteni 8, 22; 1 Tes. 2, 8; 2 Tim. 2, 10; 1 Ioan 3, 6; Luca 17, 4; Efes. 4, 32; 2 Cor. 9, 14).

38. — **Ce este ura, din ce pricină se naşte ea în inima omului şi cum poate fi combătută?**

— Ura, ca şi celelalte patimi, se naşte din iubirea de sine, egoismul, care este maica şi rădăcina tuturor păcatelor, după sfinţii Ioan Damaschin şi Efrem Sirul. Iar iubirea de sine este „iubirea neraţională faţă de trup" după Sfîntul Maxim Mărturisitorul (Filocalia, vol. II, p. 67). Ura este ucidere de om (1 Ioan 3, 15). Ura este permisă numai împotriva diavolului şi a păcatului (Ps. 96, 11; Prov. 8, 13; Amos 5, 15). Ura este permisă asupra nedreptăţilor, după cuvîntul psalmistului „nedreptate am văzut şi m-am scîrbit" (Ps. 118, 163; Rom. 12, 19; Pilde 13, 5; 17, 13). Creştinii trebuie să urască minciuna (Ps. 118, 163); trebuie să urască căile nedrepte (Ps. 118, 104), precum şi „adunarea păcătoşilor" (Ps. 25, 5). Trebuie să urască sfatul celor ce urăsc pe Dumnezeu (Ps. 138, 21—22). Ura se biruieşte prin dragostea de Dumnezeu şi de aproapele, iar dragostea de Dumnezeu o cîştigăm prin toate faptele bune, dar mai ales prin rugăciunea cea curată.

39. — **Care este deosebirea între ură, mînie, invidie, zavistie, certare şi pismă şi care sînt urmările lor?**

— Ura este rădăcina patimilor arătate mai sus, iar acestea sînt ramurile ei, cum vorbeşte Sfîntul Efrem Sirul în cuvîntul său pentru deosebirea patimilor. Urmarea urii şi a fiicelor ei este moartea sufletului.

40. — **Ce învăţături şi sfaturi duhovniceşti daţi credincioşilor pentru a-i întări în cele trei virtuţi teologice — credinţa, nădejdea şi dragostea — care stau la temelia mîntuirii noastre?**

— Eu sînt om simplu şi necărturar şi nu mă pricep a da învăţături aparte la cele trei virtuţi teologice. Acestea le las pe seama teologilor care le pot înţelege şi tîlcui celor care-i ascultă. Aici trebuie să cunoşti o teologie a celor mulţi şi necărturari, care încă nu ştiu Crezul şi Tatăl nostru, ba nici rugăciunile începătoare. După a mea slabă putere şi pricepere, în cele spre folosul mîntuirii, eu mai întîi le aduc aminte credincioşilor de frica de Dumnezeu care învaţă pe tot omul să se abată de la rău (Pilde 1, 7; 9, 10).

Ştim, de la Sfinţii Părinţi, că înţelepciunea are două capete. Cel de jos este frica de Dumnezeu, iar cel de sus este dragostea de Dumnezeu, care este „legătura desăvîrşirii". De la frica de Dumnezeu începînd, eu îi îndemn pe credincioşi la frica de moarte şi de judecată. Apoi le aduc aminte de muncile iadului, de slava raiului, de milostenie, de creşterea

copiilor în frica și certarea Domnului, de spovedanie sinceră și deasă, de părăsirea păcatelor, care este adevărata pocăință. Pe cei căsătoriți îi îndemn la viață curată în familie, sfătuindu-i să părăsească păcatul cel greu al uciderii de copii, și orice încercare împotriva zămislirii de copii. Îi îndemn să părăsească certurile, judecățile, mînia, beția, ura și îi îndemn să se împace unii cu alții mai înainte de asfințitul soarelui.

Îi îndemn pe credincioși să nu se ducă la cei care descîntă, la vrăji sau la „deschiderea pravilei" care este vrăjitorie cu lucruri sfinte, numită de Sfinții Părinți „ghitia". Îi îndemn pe credincioși să meargă regulat la Sfînta Biserică, să asculte predicile preoților și să nu se adune prin case sau la adunările sectare. Îi mai îndemn să se păzească de beții, de desfrînări, de adulter și de celelalte urgii ale acestor grele păcate. Îi îndemn să postească cu sfințenie cele patru posturi, precum și miercurea și vinerea, afară de cazuri de boală sau alte împrejurări binecuvîntate. Îi sfătuiesc pe credincioși să nu citească cărți eretice și sectare, nici să discute despre credință cu sectarii; ci să citească Sfînta Scriptură cît mai des, precum și învățăturile Sfinților Părinți. Îi sfătuiesc pe credincioșii noștri să aibă în casă Ceaslovul, Psaltirea, Biblia, vieți de sfinți și alte cărți de rugăciuni și de învățături folositoare de suflet. Îi îndemn să asculte de preoți și conducători, știind că sînt rînduiți de Dumnezeu. Îi îndemn, de asemenea, să se roage seara și dimineața și să înceapă orice lucru cu rugăciunea și cu semnul Sfintei Cruci. Îi îndemn să trăiască în pace cu cei din casă, cu vecinii, cu toți oamenii; să aibă milă de cei neajutorați, străini și bolnavi; să nu fure nimic de la alții, nici din averea cea de obște. Îi mai îndemn să se roage pentru toată lumea, să rabde cu bărbăție necazurile; să dea celui cu cinstea, cinste; celui cu frica, frică; celui cu dajdia, dajdie; și nimănui cu nimic să nu rămînă dator — cum ne învață Sfîntul Apostol Pavel în Epistola către Romani, capitolul 13, 5—8).

Acestea și altele de acest fel învăț pe creștini, pe fiii Bisericii noastre Ortodoxe care ajung pînă la mine. Iar a face mare teologie cu acești nevinovați creștini, nici nu mă pricep și nici nu socotesc a le fi de mare folos, cîtă vreme au încă dinți de lapte la cele mai înalte și subțiri învățături duhovnicești.

41. — Pentru ce a creat Dumnezeu lumea cea văzută și cea nevăzută?

— Dumnezeu a creat întreaga lume văzută și nevăzută numai din negrăita Sa dragoste și bunătate (Ps. 32, 5; 64, 9; 135, 1; 103, 14—29; 146, 8—9). Și iarăși, Dumnezeu a creat lumea cea văzută și cea nevăzută spre slava Sa (Ps. 18, 1—2; 96, 6; Rom. 1, 20; Sfîntul Nicodim Aghioritul, Paza celor cinci simțiri, cap. 11).

42. — Ce înţelegem prin dreptatea lui Dumnezeu şi cum o putem îndeplini?

— Dreptatea lui Dumnezeu este una din desăvîrşirile Lui (Exod 34, 7; Deut. 32, 4; Ps. 7, 9; 88, 14; Isaia 45, 21–24). Iar pentru a împlini dreptatea lui Dumnezeu, pe cît este cu putinţă omului, creştinul trebuie a se sili să facă toate faptele cele bune şi toate poruncile date lui de Domnul, iar după împlinirea tuturor să se socotească pe sine „slugă netrebnică", după cum a zis Hristos (Luca 17, 10), înţelegînd că toată fapta bună se făptuieşte de Dumnezeu prin credincioşi (Filipeni 2, 13–15; 2 Cor. 3, 5; 9, 8; 2 Tes. 2, 17; Evr. 13, 21). Dumnezeu este drept şi făgăduieşte binecuvîntarea Sa celor ce păzesc poruncile Lui şi fac dreptate (Ps. 14, 1–2; 23, 3; Prov. 21, 21; Isaia 33, 15; Matei, 5, 8).

43. — Cît poate omul să înţeleagă din tainele şi lucrurile lui Dumnezeu?

— La această întrebare vă răspund cu cuvîntul Sfintei Scripturi, că „cele mai multe din lucrurile lui Dumnezeu sînt ascunse" (Is. Sirah, 16, 22). Pînă la urmă, însă, din bunătatea cea fără de margini a lui Dumnezeu „toate vor fi făcute cunoscute omului" (Isaia 54, 13; 55, 5). Numai ceea ce trebuie ştiut despre Dumnezeu s-a descoperit oamenilor (Rom. 1, 19).

Dumnezeu este necuprins. Lucrurile Lui sînt necuprinse (Iov 5, 9; 9, 10; 37, 5, 14; Ecles. 3, 11; 11, 8). Judecăţile Lui sînt nepătrunse cu mintea (Ps. 35, 6; Luca 13, 4; Romani 9, 33). Omul, după măsura curăţiei minţii şi inimii sale, poate înţelege tainele zidirilor lui Dumnezeu: căci după mărturia marelui Vasile „lumea aceasta este şcoala sufletelor celor cuvîntătoare şi loc de învăţătură a cunoştinţei de Dumnezeu, dînd povăţuire minţii prin cele văzute şi simţite, către privirea celor nevăzute" (Exaimeron, Cuvîntul I). Din privirea cea cu înţelepciune duhovnicească asupra lumii, a creaţiei, omul cunoaşte pe Creator (Romani 1, 20; Isaia 40, 22; Ps. 18, 1). Cerul şi pămîntul spun slava Lui (Ps. 18, 1–4; 144, 10). Bunătatea şi dărnicia lui Dumnezeu se văd în toate lucrurile Lui. Puterea Lui se vede iarăşi în creaţia Lui (Ps. 18, 1; Ps. 110, 6; Isaia 48, 13; Rom. 1, 20). Înţelepciunea şi slava Sa se cunosc în lucrurile Sale cele minunate (Iov 37, 16; 38, 4; Ps. 8, 1; 85, 19). Dreptatea Sa se cunoaşte în lucrurile Sale. Sfinţenia Sa se cunoaşte în legea Sa (Deut. 4, 8; Rom. 7, 12). În vremea de apoi, ne spune dumnezeiasca Scriptură, „pămîntul va fi plin de cunoştinţa Domnului, ca marea de ape" (Isaia 11, 9; Avacum 2, 14; Eccles. 8, 17).

44. — Ce înţelegem prin pronia lui Dumnezeu prin care conduce zidirea Sa?

— Pronia lui Dumnezeu este îngrijirea neîntreruptă a Lui față de făpturile Sale (Ps. 32, 13; 14, 15; 103, 10—30; 135, 25; Isaia 46, 4; Luca 12, 22; 1 Petru 5, 7). Sfîntul Maxim Mărturisitorul spune că „de pronie și de mai înainte înțelegere avem trebuință ca să se facă toate". Iar Sfîntul Chiril al Ierusalimului zice „că a privit Domnul toate, mai înainte de facerea lor, fără de vreme înțelegîndu-se fiecare după înțelegerea cea fără de vreme voitoare a Sa" (Pentru Treime, cap. 11).

45. — **Spun unii din Sfinții Părinți că Dumnezeu conduce lumea cu două mîini, adică cu dreptatea și cu mila. Cum trebuie înțelese aceste cuvinte?**

— Cele două mîini ale Tatălui cu care a făcut lumea văzută și nevăzută și cu care le conduce pe toate nu sînt dreptatea și mila Lui. Cele două mîini ale Părintelui Ceresc sînt Fiul și Duhul Sfînt, după mărturia Sfintei Scripturi care zice: „cu cuvîntul Domnului cerurile s-au făcut și cu Duhul gurii Lui toată puterea lor" (Ps. 32, 6). Iar dacă unii Sfinți Părinți au numit undeva „mîinile lui Dumnezeu" pe cele două însușiri și desăvîrșiri ale Lui, adică dreptatea și mila, ei au arătat că prin acestea Dumnezeu lucrează cu scumpătate și cu iconomie mîntuirea și îndreptarea sufletelor omenești și conduce întreaga lume spre slava Sa și după voia Sa cea sfîntă și dreaptă.

Sfînta Scriptură, avînd în vedere aceste două desăvîrșiri ale lui Dumnezeu, ne învață pe noi că mai tare trebuie să ne temem de mila Lui, decît de dreptatea Lui. Că de vom supăra dreptatea lui Dumnezeu, noi alergăm la mila Lui; iar dacă vom greși prea mult cu încrederea prea mare în mila Lui, apoi unde vom mai alerga să împăcăm dreptatea Lui? De aceea Sfînta Scriptură ne face atenți, zicînd: „Să nu zici că mila Lui este mare și va curăți mulțimea păcatelor mele, că mila și mînia de la El este și peste cei păcătoși o va odihni" (Is. Sirah 5, 6—7).

46. — **Dacă Dumnezeu conduce numai prin pronie, ce vină are omul cel ce greșește fără voie sau din neștiință?**

— Dumnezeu l-a făcut pe om „și l-a lăsat în mîna sfatului său" (Înțelepciunea lui Solomon 2, 23; Is. Sirah 15, 14). Dumnezeu nu este spărgător de uși. El nu forțează ușa sufletului nostru. Auzi ce zice: „Iată stau la ușă și bat. De va auzi cineva glasul Meu și va deschide, voi intra la el, și voi cina cu el și el cu Mine" (Apoc. 3, 20). În alt loc, arătînd stăpînirea de sine a omului, zice: „Doamne, căci cu arma bunăvoinței ne-ai încununat pe noi". Deci, omul este liber și nu este silit să facă binele; însă este învățat să facă binele și să păzească toate poruncile lui Hristos (Matei 28; 20). Iar de va greși cineva din neștiință, tot se va bate, dar mai puțin (Luca 12, 48; Romani 2, 12). Și de a greșit omul

fără voie, să se căiască, şi prin pocăinţa cea de voie, pe cele fără de voie să le vindece (Matei 11, 20; Luca 17, 3—4; 2 Cor. 7, 10).

47. — **Ce este mîntuirea şi care sînt condiţiile mîntuirii, după Sfinţii Părinţi?**

— Mîntuirea este izbăvirea de păcate (Ps. 129, 8). Mîntuirea vine de la Dumnezeu (Matei 1, 21; Ps. 38, 36, 39; 67, 20; Isaia 25, 9; 45, 17; 43, 11). Mîntuire s-a făcut neamului omenesc prin sîngele lui Hristos (Matei 20, 28; Marcu 10, 45; Fapte 20, 28; Efeseni 1, 7; Evrei 11, 12—15). Mîntuirea s-a săvîrşit prin Iisus Hristos (Isaia 63, 9; Luca 1, 69). Hristos poate mîntui totdeauna şi nu este mîntuire prin altul (Evrei 7, 25; Fapte 4, 12). Iar condiţiile mîntuirii sînt: harul Sfîntului Duh, credinţa dreaptă în Dumnezeu, unită cu toate faptele cele bune şi mărturisirea numelui lui Iisus Hristos (Romani 10, 9—10); căci cine va răbda pînă în sfîrşit acela se va mîntui (Matei 10, 22—24; Marcu 13, 13).

48. — **Ce înţelegem prin har şi cînd primeşte omul harul Duhului Sfînt?**

— Harul este semnul răscumpărării (Efeseni 1, 13—14; 4, 30). Omul primeşte harul Prea Sfîntului Duh mai întîi la Botez prin ungerea cu Sfîntul Mir (2 Cor. 1, 21—22; 1 Ioan 2, 27; Fapte 8, 15). După Sfîntul Botez, harul Sfîntului Duh se primeşte pe calea rugăciunii (Luca 11, 13). Apoi primim harul Sfîntului Duh prin mijloacele cele sfinţitoare ale Bisericii lui Hristos, care sînt cele şapte Taine, precum şi prin ierurgii, sfinţiri etc. Harul Sfîntului Duh se dă celui ce crede în Iisus Hristos şi se pocăieşte (Fapte, 2, 38; 10, 43—44; Galateni 3, 14; Ioan 7, 39).

49. — **Toţi oamenii au harul Sfîntului Duh? Necreştinii, necredincioşii, ereticii, sectarii şi creştinii căzuţi în păcate de moarte poartă în ei harul Sfîntului Duh?**

— În Vechiul şi Noul Testament, harul Sfîntului Duh a fost făgăduit tuturor celor ce vor crede în Iisus Hristos (Isaia 44, 3; 59, 21; Iezechil 36, 27; Fapte 2, 17—18). Dar harul Prea Sfîntului Duh s-a dat cu deosebire Sfinţilor Apostoli (Ioan 20, 22; Fapte 1, 8; 2, 4; 4, 31; 6, 3; 13, 2). Păgînii, necredincioşii şi apostaţii nu au harul Prea Sfîntului Duh (Iuda 19—20; 1 Cor. 2, 14). În vremea de apoi „mulţi înşelători şi hristoşi mincinoşi" se vor arăta cu viclenie că au harul Sfîntului Duh şi vor face semne mari şi minuni false cu puterea satanei, spre a înşela pe mulţi precum a zis Domnul (Matei 24, 24; Marcu 13, 22; 2 Tes. 2, 9; Apoc. 13, 13—14). Aceşti înşelători vor face minuni false cu puterea satanei spre a înşela pe cei aleşi şi a-i îndepărta de la dreapta credinţă (Deut. 13, 1, 8; Apoc. 19, 20). Vrăjitorii, proorocii mincinoşi, ereticii, înşelătorii şi

făcătorii de minuni false sînt urîciune înaintea lui Dumnezeu (Lev. 20, 27; Deut. 18, 10—12). Dumnezeu nu ascultă pe cei ce fac minuni false (Lev. 11, 31; 20, 6; Deut. 13, 3).

Creștinii care cad în păcate grele „întristează pe Duhul Sfînt" (Efeseni 4, 30). Totuși nu pierd harul mîntuirii. Dacă se vor întoarce din toată inima la spovedanie și la lucrarea faptelor bune, iarăși dobîndesc harul Prea Sfîntului Duh (Fapte 2, 38). Ereticii și sectarii nu au harul Prea Sfîntului Duh, fiindcă primul păcat împotriva Sfîntului Duh, săvîrșit de ei, este „răutatea neîncrederii adevărului dovedit și arătat, al dreptei credințe în Hristos" (Învățătura de Credință Ortodoxă, ed. 1953, pag. 439—441).

CONVORBIREA A TREIA

Despre rugăciune și Sfînta Liturghie

50. **— Părinte Cleopa, ce înțelegem prin fapta bună și cum putem ști că faptele noastre sînt bune sau rele înaintea lui Dumnezeu?**

— Fapta cea bună este „roada dreptății" (Filip. 1, 11; Matei 5, 16; Iacob 3, 18). Fapta bună se mai zice și „roadă vrednică de pocăință" (Matei 3, 8; Luca 3, 8; Fapte 26, 20). Iisus Hristos a fost întru toate pildă de adevărată faptă bună (Ioan 10, 32; Fapte 10, 38). Faptele numai atunci se socotesc bune, cînd vor fi unite cu dreapta credință și se vor face spre slava lui Dumnezeu (Matei 6, 1—4; Efeseni 5, 9—10; Colos. 1, 10; 2, 23).

Nimeni nu se poate mîntui numai cu faptele sale cele bune, dacă nu va completa mila lui Dumnezeu, neajungerile și datoriile sale cele sufletești (Efeseni 2, 8—9; 2 Tim. 1, 9; Tit 3, 4—5). Fiecare din noi trebuie să știe că toate faptele bune se înfăptuiesc de Dumnezeu în cei credincioși, deoarece „Dumnezeu este cel ce lucrează" întru noi, atît ca să voim, precum să și săvîrșim faptele cele bune după a Lui bunăvoință (Filip. 2, 13—15; 2 Cor., 3, 5; 9, 8; Evrei, 13, 20—21).

51. **— Care este cea dintîi virtute, considerată cea mai mare înaintea lui Dumnezeu?**

— Cea dintîi și cea mai mare virtute este dragostea de Dumnezeu (Matei 22, 37—38; Marcu 12, 30—31). Această prea mare virtute se formează în inima omului prin lucrarea harului Prea Sfîntului Duh (Rom. 5, 5; Gal. 5, 22; 2 Tes. 3, 5). A doua virtute, asemenea celei dintîi, este a iubi pe aproapele nostru ca pe noi înșine (Matei 22, 39).

52. **— Se poate mîntui omul numai prin unele fapte bune, pentru că nimeni nu poate împlini toate faptele bune?**

— Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a poruncit „să păzim toate poruncile Lui" (Matei 28, 20). Sfîntul Apostol Iacob arată că „de vom călca o singură poruncă, ne-am făcut călcători ale tuturor poruncilor lui Dumnezeu" (Iacob 2, 10). Aşadar, din aceste mărturii ale Sfintei Scripturi, înţelegem clar că sîntem datori a păzi toate poruncile pentru a ne mîntui. Dar, pentru că Mîntuitorul nu a venit să cheme pe cei drepţi ci pe cei păcătoşi la pocăinţă (Matei 9, 13; Marcu 2, 17; Luca 5, 32), „cine face fapte vrednice de pocăinţă" (Matei 3, 8; Luca 3, 8; Fapte 26, 20), unul ca acela completează prin pocăinţă lipsa faptelor bune care trebuie să le facă şi prin adevărata pocăinţă se mîntuieşte. Acest lucru îl arată Sfîntul Isaac Sirul, zicînd: „A te mîhni în minte şi a te căi covîrşeşte pe toată osteneala trupului" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 34). Iar cum că ajunge şi un singur suspin din adîncul inimii spre mîntuire arată dumnezeiasca Scriptură, zicînd: „Cînd te vei întoarce şi vei suspina, atunci te vei mîntui" (Isaia 61, 3; 2 Cor. 7, 10).

Altă mare şi cuprinzătoare faptă bună spre mîntuire este smerenia. Acest lucru îl spune mai întîi proorocul David, zicînd: „Smeritu-m-am şi m-am mîntuit!" (Ps. 114, 6). Îl spune şi Mîntuitorul în fericirea cea dintîi: „Fericiţi cei săraci cu duhul, că acelora este împărăţia cerurilor" (Mt. 5, 3). Iar Sfîntul Ioan Scărarul, în Cuvîntul 25 „Pentru smerita cugetare", zice: „N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, ci m-am smerit şi degrabă şi în scurt Domnul m-a mîntuit pe mine" (Filocalia, vol. IX). Tot acolo arată el că „smerenia este poarta împărăţiei cerurilor". Şi Sfîntul Isaac Sirul spune acelaşi lucru: „Smerenia fără fapte bune poate multe păcate să ierte, iar faptele cele bune fără de smerenie sînt ca nişte nefolositoare" (Scolia 39 din Scară, la Cuvîntul 25, Pentru smerita cugetare). La fel, în psalmul 50 zilnic citim că „Inima frîntă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi" (Ps. 50, 17—18; Isaia 57, 15; 66, 2). Iar dumnezeiescul părinte Efrem Sirul adaugă şi el: „Dacă vei suspina, cela ce ai păcătuit, împreună cu suspinul şi greutatea balaurului a ieşit şi, uşurîndu-ţi-se mintea, pe norul neştiinţei îl izgoneşte şi se face întru alinare ochiul sufletului tău şi îndată pacea intră şi îl povăţuieşte pe el spre mîntuire" (Tomul III, Cuvînt pentru pocăinţă). După a noastră slabă putere să ne silim, deci, a ne împărtăşi noi din toate faptele bune, completînd cu smerenia şi cu mila Domnului toate lipsurile noastre.

53. — **Ce este rugăciunea şi care sînt treptele rugăciunii, după Sfinţii Părinţi?**

— „Rugăciunea este vorbirea minţii cu Dumnezeu. Rugăciunea este vlăstarul blîndeţii şi al lipsei de mînie. Rugăciunea este rodul bucuriei

şi al mulţumirii. Rugăciunea este alungarea întristării şi a descurajării", spune Evagrie Ponticul (Filocalia, vol. I, p. 74—77). Şi iarăşi, „Rugăciunea este unirea omului cu Dumnezeu; iar după lucrare, este întărirea lumii, împăcare cu Dumnezeu, maica lacrimilor şi fiică a lor" (Filocalia, vol. IX, Cuvîntul 28 „Despre fericita rugăciune, sfinţitoare maică a tuturor virtuţilor . . ."). „Rugăciunea este cheia împărăţiei cerurilor", zice Ilie Ecdicul (Filocalia, vol. IV), iar Sfîntul Teofan Zăvorîtul (sec. XIX) spune că „rugăciunea este suirea minţii şi a gîndurilor la Dumnezeu". Rugăciunea are trei trepte: Treapta întîia este rugăciunea orală, citită, adică rugăciunea trupului; treapta a doua este rugăciunea cugetării, adică a minţii; iar treapta a treia este rugăciunea simţirii, adică a inimii.

54. — **În cîte feluri se împarte rugăciunea după lucrare?**

— După lucrare, rugăciunea se împarte în trei feluri şi anume: rugăciunea de laudă, adică de preamărire; rugăciunea de mulţumire şi rugăciunea de cerere.

55. — **Cînd cunoaşte cineva că s-a rugat cu adevărat lui Dumnezeu?**

— Simţirea lui Dumnezeu în noi este rugăciune, chiar dacă cineva nu rosteşte nimic prin cuvinte. De aceea, cînd cineva va duce cuvintele sale pînă la simţirea inimii, unul ca acela va cunoaşte cu încredinţare că s-a rugat lui Dumnezeu.

56. — **Cunoaşte credinciosul cînd trece de la o treaptă a rugăciunii la alta, sau nu?**

— Trecerea rugătorului de la rugăciunea de cantitate la cea de calitate, ca şi creşterea lui în cea duhovnicească, adică urcarea lui pe cele trei trepte ale urcuşului duhovnicesc, după mai mulţi Sfinţi Părinţi nu este cunoscută de cel ce se roagă. Creşterea, adică sporirea în rugăciune, se aseamănă cu o plantă ce creşte fără să ştie şi fără să înţeleagă clipa, sau momentul creşterii sale. Este asemenea unui copil ce creşte, trecînd de la o vîrstă la alta, fără să ştie timpul exact cînd a sporit creşterea sa. Această creştere şi sporire a creştinului în rugăciune, ca şi creşterea lui în cele duhovniceşti, nu este un rod numai al ostenelilor lui, ci mai mult al darului şi al milei lui Dumnezeu. Adesea este ascunsă această creştere şi sporire a sa, fie în rugăciune, fie în cele trei trepte ale urcuşului duhovnicesc, cu iconomie dumnezeiască, ca să nu cadă omul în părerea şi închipuirea de sine. (A se vedea Sbornicul, vol. I, ed. Mînăstirii Valaam). „Suirea către desăvîrşire este necunoscută de rîvnitor", zice un mare rugător.

Totuşi, dumnezeiescul Părinte Isaac Sirul arată unele semne prin care cineva poate să priceapă în ce măsură se află, adică în care treaptă

stă. Iată ce zice el: „Omul, cît se află în lenevire, se înfricoşează de ceasul morţii; iar cînd se va apropia de Dumnezeu, se teme de întîmpinarea judecăţii. Iar cînd cu totul va veni înainte întru dragoste, acestea două se înghit, adică se mistuiesc de dumnezeiasca dragoste" (Filocalia, vol. X, Cuv. 38).

57. — **În general, credincioşii noştri se roagă puţin, dar cu multă smerenie. Pot avea ei nădejde de mîntuire cu rugăciune puţină? Dar cei bolnavi şi care nu pot citi, cum trebuie să se roage?**

— Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a zis: „Cînd vă rugaţi, nu spuneţi multe ca păgînii, cărora li se pare că în multa lor vorbire vor fi ascultaţi. Deci, nu vă asemănaţi lor, că ştie Tatăl vostru de ce aveţi trebuinţă, mai înainte de a cere voi de la El" (Matei 6, 7—8). Deci, i-a învăţat să se roage cu rugăciunea Tatăl nostru. Aşadar, însuşi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne-a învăţat pe noi rugăciunea scurtă. Oricine va zice rugăciuni scurte, dar cu smerenie, cu umilinţă şi simţirea inimii, se va mîntui. Să ne aducem aminte de acel sfînt bătrîn care, timp de patruzeci de ani, zicea această scurtă rugăciune: „Doamne eu ca un om am greşit, iar Tu ca un Dumnezeu mă iartă" (Pateric, ed. 1930). La fel să facă şi bolnavii. Să se roage lui Dumnezeu cu rugăciuni scurte şi să mulţumească pentru boală.

58. — **Care este cel mai sfînt loc şi timp de rugăciune?**

— Orice loc şi orice timp este potrivit pentru rugăciune, după mărturia care zice: „Bine voi cuvînta pe Domnul în toată vremea, pururea lauda Lui în gura mea" (Ps. 33, 1). Şi iarăşi: „în tot locul stăpînirii Lui, binecuvintează suflete al meu pe Domnul" (Ps. 102, 22). Dar, de cauţi cel mai sfînt loc de rugăciune, gîndeşte-te la inima omului, căci inima omului este altarul cel înţelegător al lui Dumnezeu, de pe care trebuie a se aduce jertfa cea de rugăciune (Sfîntul Isaac Sirul, Filocalia, vol. X, Cuv. 32). Iar timpul de rugăciune, cum am zis mai sus, este cel de totdeauna.

59. — **Care rugăciune este mai puternică? Cea orală, psalmul, acatistul, Tatăl nostru sau rugăciunea lui Iisus?**

— Rugăciunea cea mai puternică este rugăciunea scurtă, care se face din adîncul inimii, cu suspine şi lacrimi, după mărturia Sfintei Scripturi care zice: „Dintru adîncuri am strigat către Tine, Doamne, Doamne, auzi glasul meu" (Ps. 129, 1). Cu această rugăciune smerită s-au rugat tîlharul pe cruce (Luca 23, 42); femeia cananeancă (Matei 15, 22); apostolii, în vremea furtunii pe marea Galileii (Matei 8, 25); orbii din Ierihon (Matei 20, 30—33); leprosul (Marcu 1, 40—41) etc. Deci cea mai puternică

rugăciune este rugăciunea scurtă cu suspinul inimii, după mărturia ce zice: „Răcnit-am din suspinarea inimii mele . . ." (Ps. 37, 8). Este bună şi rugăciunea cea lungă, citirea Psaltirii, Ceaslovului etc., dar aceasta se potriveşte mai ales celor sporiţi în cele duhovniceşti, iar nu celor începători.

60. — **Ce fel de rugăciune recomandaţi credincioşilor? Dar călugărilor şi preoţilor?**

— Credincioşilor mireni, de obicei, le dau sfaturi să nu le rămînă rugăciunile de dimineaţă, de seară şi din timpul mesei, iar în timpul zilei şi la lucru le dau să zică în taină rugăciunea lui Iisus şi alte rugăciuni scurte. Apoi, le recomand mergerea cît mai des la Sfînta Biserică, rugăciunea Tatăl nostru, Crezul, Psalmul 50, pe care sînt datori să le ştie pe de rost. Apoi, citirea Sfintei Scripturi şi a altor cărţi sfinte. Celor mai rîvnitori le dau să citească Psaltirea, acatiste şi alte rugăciuni din Ceaslov.

Călugărilor din mînăstiri, care au ascultări grele, le recomand mai ales paza minţii şi rugăciunea lui Iisus, căci acestea au legătură între ele ca trupul cu sufletul. Apoi, le recomand mergerea regulată la biserică, mai ales la Utrenie şi Sfînta Liturghie. Celor ce nu pot veni la biserică din cauza ascultărilor, le rînduiesc să facă ascultare cu dragoste şi să citească cele şapte laude. Iar de nu pot să le citească, să aibă cît mai des pomenirea lui Iisus în mintea lor, să facă toate cu bucurie şi fără împotrivire, să nu le rămînă rugăciunile de dimineaţă şi de seară, să citească la Psaltire după putere, să citească din învăţăturile Sfinţilor Părinţi, şi mai ales „Regulile mari ale vieţii monahale" de Sfîntul Vasile cel Mare, precum şi „Cuvintele" Sfîntului Teodor Studitul. Aceşti Sfinţi Părinţi ne învaţă că „cine face ascultare cu dragoste şi fără cîrtire în mînăstire, liturghie şi mucenicie săvîrşeşte şi întocmai ca mucenicii se va încununa" (Sf. Teodor Studitul, Cuv. 8).

61. — **Rugăciunea cu lacrimi a săracului sau a văduvei, făcută din inimă, poate fi considerată rugăciune puternică, ca şi rugăciunea lui Iisus?**

— Atît rugăciunea săracului şi a văduvei, cît şi a monahului, dacă se face cu umilinţă, cu lacrimi şi cu statornicie este puternică şi roditoare de pocăinţă adevărată. Plînsul „este bold de aur al sufletului", spune Sfîntul Ioan Scărarul (Cuv. 7), şi cela ce se roagă cu lacrimi de căinţă pentru păcatele sale şi cu durere în inimă că a întristat pe Dumnezeu, unul ca acela se curăţeşte de toată întinăciunea cea simţită şi cea gîndită, prin această rugăciune, de va fi statornică (Scara, Cuv. 7). Iar cei ce nu au darul lacrimilor de la Dumnezeu, dar se roagă cu întristarea minţii şi a inimii, cu osîndire de sine, cu mîhnire şi părere de rău pentru păcatele săvîrşite în viaţă, ajung la aceeaşi măsură de curăţie, de luminare şi de fericire duhovnicească (Ibidem).

62. — Ce importanţă au lacrimile în rugăciune şi cum putem dobîndi darul lacrimilor?

— După învăţătura Sfinţilor Părinţi, lacrimile de după Sfîntul Botez au mai mare putere decît Botezul. Căci Botezul curăţă păcatele cele făcute de noi mai înainte, iar izvorul lacrimilor curăţă şi păcatele de după Botez (Scara, Cuv. 7, Pentru plîns). La fel şi Sfîntul Isaac Sirul zice: „Lacrimile întru rugăciune sînt semn al milei lui Dumnezeu de care s-a învredincit sufletul întru pocăinţa sa" (Cuv. 33, Filocalia, vol. X). Încă trebuie să ştim că lacrimile cele bune, unele se nasc din frica de Dumnezeu, altele se nasc din dragostea de Dumnezeu, altele din pomenirea morţii, altele din frica muncilor iadului şi a judecăţii de apoi (Ibidem). Mai sînt şi altfel de lacrimi numite mijlocii, adică fireşti, şi altele numite rele şi pătimaşe, anume cele din patimă, din ură, din mînie, din răzbunare etc.

63. — De cîte feluri este plînsul după Sfinţii Părinţi şi care este plînsul cel mai folositor?

— După învăţătura Sfinţilor Părinţi, plînsul este de două feluri. Întîi, plînsul cu lacrimi de pocăinţă, care este şi cel mai bun. Al doilea plîns este întristarea minţii după Dumnezeu, cu mîhnire şi suspine de căinţă pentru cele greşite de om înaintea lui Dumnezeu (Scara, Cuv. 7).

64. — Care este deosebirea între plîns şi întristarea inimii şi cum ajunge omul la căinţă şi mustrarea de sine?

— Deosebirea între ele numai atîta este că plînsul cel dintîi este cu lacrimi, iar cel de-al doilea, adică întristarea inimii, este fără lacrimi. Pentru a ajunge omul la căinţa şi la mustrarea de sine, mai întîi trebuie a se sili cu mare cercare a conştiinţei să ajungă a-şi cunoaşte neputinţa, nimicnicia şi greutatea păcatelor sale şi, mai ales, robia patimilor sufleteşti care-l stăpînesc, cum ar fi: iubirea de sine, nesimţirea, trufia, ura, răutatea, ţinerea minte de rău, făţărnicia şi altele de acest fel care sînt greu de cunoscut de om din cauza subţirătăţii lor. Dacă omul va ajunge la adevărata cunoştinţă de sine, a ajuns la adevărata fericire, după mărturia care zice: „Fericit este omul care-şi cunoaşte neputinţa sa, că cunoştinţa aceasta i se face lui temelie şi rădăcină şi începătură de toată bunătatea" (Filocalia, vol. X, Cuv. 25).

65. — Cum poate cineva să sporească în rugăciunea cea duhovnicească?

— La aceasta răspundem că fiecare creştin şi monah poate să ajungă pe cele mai înalte trepte ale rugăciunii dacă se va sili în toată vremea a se ruga, căci dascălul cel mai mare care învaţă şi ajută pe om să sporească în rugăciune este însăşi osteneala rugăciunii. Acest adevăr îl arată

Sfîntul Macarie cel Mare care zice: „Vrei să dobîndeşti rugăciunea? Osteneşte-te în rugăciune, că Dumnezeu, văzînd cu cîtă osteneală o cauţi, îţi va dărui-o ţie" (Sbornicul, vol. I).

66. **— Ce este rugăciunea minţii şi ce este rugăciunea inimii?**

— Rugăciunea minţii este rugăciunea cugetării, cînd mintea s-a deprins să se reculeagă în ceasul rugăciunii, pe care o rosteşte în întregimea ei fără risipire. În vremea acestei rugăciuni, mintea se topeşte, se uneşte laolaltă cu cuvintele scrise şi le rosteşte ca şi cum le-ar fi cugetat ea însăşi.

Rugăciunea inimii este rugăciunea simţirii, cînd prin luarea aminte inima se încălzeşte şi, ceea ce în rugăciunea minţii era gînd, acum de la gînd ajunge la simţire. Însă aici simţirea este ca nevoie şi cerinţă duhovnicească. Cine a ajuns la simţire, acela se roagă fără cuvinte, pentru că Dumnezeu este un Dumnezeu al inimii. De aceea, abia de aici începe hotarul sporirii în rugăciune. Pe această treaptă citirea poate să înceteze, precum şi stăruinţa gîndului, dar să se păstreze petrecerea în această simţire cu semnele proprii ale rugăciunii. Aşadar, din cele spuse pînă aici, trebuie să ţinem minte că „înţelegerea şi simţirea sînt puterile rugăciunii" după Sfîntul Teofan Zăvorîtul.

67. **— Prin ce se deosebesc aceste două rugăciuni una de alta şi care este semnul că a dobîndit cineva rugăciunea cea curată a inimii?**

— Deosebirea rugăciunii minţii de a inimii constă în aceasta, că cel ce se roagă cu mintea petrece în cap, iar cel ce se roagă cu inima petrece în inimă, adică se pogoară cu mintea în inimă. Căci numai atunci cînd mintea se va uni cu inima ne putem aştepta la o sporire în aducerea aminte de Dumnezeu şi la simţirea lui Dumnezeu, după acelaşi Sfînt Teofan Zăvorîtul.

68. **— În ce constă unirea minţii cu a inimii?**

— Unirea minţii cu a inimii constă în unirea gîndurilor celor duhovniceşti ale minţii cu simţirile duhovniceşti ale inimii (Ibidem).

69. **— Care sînt roadele rugăciunii lui Iisus?**

— Primul rod al rugăciunii lui Iisus este înstrăinarea gîndurilor minţii de la lucrurile cele frumoase ale lumii, după Sfîntul Diadoh care zice: „Cela ce intră de-a pururi în inima sa, se înstrăinează de toate cele frumoase ale vieţii" (Filocalia, vol. I, p. 361). Al doilea rod al rugăciunii lui Iisus este „vederea grozăviei celei ticăloase a sufletului cu care s-a întinat prin simţiri şi prin gînduri rele". Prin această vedere cîştigă omul smerenie, plîns, lacrimi, după mărturia Sfîntului Grigorie Palama.

Al treilea rod al rugăciunii celei gîndite a inimii este că prin întoarcerea minţii în inimă, atît mintea cît şi inima omului se fac ca o oglindă

curată în care nevoitorul îşi cunoaşte mişcările cele viclene ale gîndurilor sale, şi aşa cheamă pe Iisus spre ajutor (Filocalia, vol. IX, Cuvîntul 28). Al patrulea rod al rugăciunii celei gînditoare a inimii este curăţirea firii, precum şi lucrarea pentru curăţirea firii, dată mai presus de fire de dumnezeiescul dar al Prea Sfîntului Duh.

Al cincilea rod al rugăciunii inimii este că, intrînd mintea în inimă ca să vorbească acolo cu Cuvîntul cel înăuntru aşezat, nu rămîne fără de mare bucurie şi veselie duhovnicească, după cum despre aceasta arată Iosif Vrienie şi Nichita Monahul cel din singurătate. Al şaselea rod al rugăciunii celei duhovniceşti este că prin această rugăciune se află darul lui Dumnezeu cel ascuns în inimă. Al şaptelea rod al rugăciunii lui Iisus este că prin pomenirea cea necurmată a numelui lui Iisus, se naşte în suflet dragostea cea către Hristos (A se vedea „Paza celor cinci simţiri", de Sfîntul Nicodim Aghioritul).

Alte roade ale rugăciunii celei gîndite sînt şi acestea: adunarea cugetelor, evlavia, smerenia, luarea aminte de sine, umilinţa, frica de Dumnezeu, pomenirea morţii, liniştea inimii despre gînduri, concentrarea atenţiei în inimă şi căldura cea duhovnicească (A se vedea pe larg în Sbornicul vol. I).

70. **— Care este deosebirea între rugăciunea minţii şi lucrarea minţii?**

— Rugăciunea minţii se face atunci cînd cineva, întărindu-se cu atenţia în inimă, înalţă de acolo rugăciune către Dumnezeu. Iar lucrarea minţii este atunci cînd, cineva stînd cu luare aminte şi cu pomenirea lui Dumnezeu în inimă, taie orice alt gînd care încearcă să pătrundă în inimă (Ibidem).

71. **— Este şi o altă rugăciune către Dumnezeu care se îndeplineşte prin lucrarea faptelor bune?**

— Da, este. Acest lucru ni-l arată Sfîntul Pavel cînd zice: „Orice săvîrşiţi cu cuvîntul sau cu lucrul, pe toate întru numele Domnului Iisus Hristos să le faceţi" (Coloseni 3, 17). Deci, cine face orice lucru bun spre slava lui Dumnezeu, sau vorbeşte cele spre folosul altora pentru Dumnezeu şi spre slava Lui, unul ca acela are rugăciune prin fapte. De aceea şi Sfîntul Teodor Studitul, sfătuind pe ucenicii săi, le spunea că „cel ce face fapte bune şi ascultare cu smerenie şi fără de cîrtire, liturghie şi preoţie săvîrşeşte" (Cuvîntul 4, Despre dragostea în Hristos şi despre sîrguinţa la cîntările şi slujbele bisericeşti, ed. 1940, p. 59—65).

72. **— Dar rugăciunea care se face cu gura, are vreun temei în Sfînta Scriptură?**

— Atît rugăciunea pe care o facem cu buzele şi cu limba, cît şi aceea care o zicem cu glas tare, au destule mărturii în Sfînta Scriptură. Astfel

Sfîntul Apostol Pavel zice: „Aduceți Domnului roada buzelor voastre" (Efeseni 6, 18). David proorocul, iarăși spune: „Doamne, buzele mele vei deschide și gura mea va vesti lauda Ta" (Ps. 50, 16). În alt loc tot el spune: „Și L-am înălțat pe El cu limba mea" (Ps. 65, 16). Sau „Auzi Dumnezeule rugăciunea mea și strigarea mea la Tine să vină" (Ps. 101, 1). În alt loc, iarăși zice: „cu glasul Meu către Domnul am strigat, cu glasul meu către Domnul m-am rugat" (Ps. 141, 1). În toate acestea, despre rugăciunea gurii și a glasului se vorbește.

73. — **Ce putere duhovnicească are rugăciunea vorbită, orală, pe care o fac, în general, credincioșii?**

— Nu mare putere are rugăciunea făcută numai cu limba și cu glasul, deoarece Dumnezeu cere omului în vremea rugăciunii mai mult inima sa decît cuvintele gurii și ale limbii. Că, auzi ce zice: „Dă-mi, fiule, inima ta" (Prov. 23, 26). Dumnezeu cere de la noi nu numai glasul și rugăciunea făcută cu gura, tare sau încet, ci mai ales suspinul și graiurile inimii noastre le cere Dumnezeu. Auzi ce zice: „Ție a grăit inima mea" (Ps. 26, 13). Și iarăși: „Răcnit-am din suspinarea inimii mele" (Ps. 37, 8). Iar marele prooroc Isaia, avînd în vedere că poporul lui Israel se ruga lui Dumnezeu numai cu gura, iar nu și cu inima, zicea: „Aproape ești Tu, Doamne, de gura lor, dar departe de inima lor" (Isaia 29, 13; Matei 15, 8).

Sfîntul Grigorie de Nyssa zice „că rugăciunea gurii și a limbii este granița cea mai depărtată a rugăciunii" (Comentariu la viața lui Moise). Alți Sfinți Părinți numesc rugăciunea gurii treapta cea mai de jos din scara rugăciunii celei duhovnicești. Acestea avîndu-le în vedere noi, să ne rugăm Prea Bunului Dumnezeu să ne ajute a ne ridica mai sus de treapta rugăciunii verbale ca să-L lăudăm și „să cîntăm în inimile noastre Domnului".

74. — **Cum pot creștinii de astăzi să împlinească porunca Sfîntului Apostol Pavel, care zice: „Neîncetat să vă rugați"?** (1 Tes. 5, 17).

— Poate oricine a se ruga neîncetat dacă va umbla pururea înaintea lui Dumnezeu cu mintea și cu inima sa. Cu mîinile poate să lucreze, iar cu mintea și cu inima sa să fie gîndindu-se la Dumnezeu. Atît doar mai adaug, că rugăciunea duhovnicească cea mai de căpetenie aceasta este: să fim noi nedespărțiți cu mintea și cu inima de Dumnezeu, ori în ce vreme și ori în ce loc vom fi. Principalul în aceasta este să avem noi întotdeauna simțirea, adică prezența lui Dumnezeu. „Acest lucru înlocuiește toate rînduielile de rugăciune și se socotește o rugăciune neîncetată", cum spune Sfîntul Teofan Zăvorîtul (Sbornicul, vol. I, ms.). Această simțire și privire duhovnicească cu mintea la Dumnezeu o avea fericitul prooroc David cînd a zis: „Pururea vedeam pe Dumnezeu înaintea mea

ca să nu mă clatin...” (Ps. 15, 8). Așadar, trebuie să înțelegem că viața omului credincios este o rugăciune neîntreruptă, dacă este el neîncetat cu mintea la Dumnezeu.

75. — **Mai este vreo treaptă a rugăciunii, după rugăciunea inimii?**

— Este rugăciunea cea duhovnicească, contemplativă, în extaz, care se zice și vedere duhovnicească și care se face mai presus de hotarul rugăciunii. Cel ce a ajuns la această treaptă nu se roagă cu rugăciunea, ci cu simțirea; sufletul lui simte lucrurile cele duhovnicești. De această vedere și rugăciune duhovnicească de-abia unul din neam în neam se învrednicește, cu darul lui Dumnezeu (Filocalia, vol. X, Sfîntul Isaac Sirul, Cuvîntul 85).

76. — **Numai rugăciunea propriu-zisă se poate socoti rugăciune sau și alte lucrări duhovnicești ale minții?**

— Am arătat mai sus că viața creștinului poate fi o rugăciune necontenită, prin lucrarea faptelor bune. Iar dacă întrebi de lucrările cele duhovnicești ale minții, care intră în hotarele sfintei rugăciuni și care se pot zice rugăciune, la aceasta voi răspunde nu cu cuvintele mele, ci cu ale Sfîntului Isaac Sirul care zice: „Orice vorbire duhovnicească ce se face în ascuns în mintea sau inima omului, toată grija minții cea bună după Dumnezeu și toată cugetarea celor duhovnicești, rugăciune se hotărăște. Ori felurimea citirilor, ori cuvinte ale gurii spre lauda lui Dumnezeu, ori grija cea cu mîhnire întru Domnul, ori închinări ale trupului, ori cîntarea de psalmi prin rostire de stihuri, rugăciune este și rugăciune se socotește” (Ibidem, Cuvîntul 35).

77. — **Cum trebuie să stea credincioșii la sfintele slujbe și ce datorii au cei care merg la biserică?**

— Creștinii trebuie să stea la sfintele slujbe ale Bisericii cu credință, cu frică de Dumnezeu și cu luare aminte. Ei sînt datori, după putere, a se ruga fără răspîndirea minții și cu simțirea inimii. Datoriile creștinilor celor ce merg la Sfînta Biserică sînt acestea:

— Să meargă la biserică regulat. Cine lipsește mai mult este oprit de la Sfintele Taine, afară de cel bolnav;

— Să fie împăcați cu toți oamenii și să ceară iertare de la toți;

— Să țină curățenie trupească cel puțin două zile mai înainte de a merge la biserică și o zi cel puțin, după ce vin de la biserică;

— Să meargă la slujbă mai de dimineață, spre a avea timp să se închine în liniște și să asculte slujba Utreniei;

— Fiecare creștin să ducă după a sa putere un dar cît de mic Domnului, ca jertfă din osteneala mîinilor sale;

— Să dea pomelnicul din timp și să ceară preotului să i se scoată părticele pentru cei vii și morți ai familiei;

— În biserică creștinii să stea cu bună-cuviință, bărbații în partea dreaptă, iar femeile în partea stîngă;

— Credincioșii să fie îmbrăcați curat și cît mai cuviincios, iar femeile să aibă capul acoperit și chipul smerit;

— În timpul slujbei este păcat a se vorbi în Sfînta Biserică, afară de mare nevoie;

— După ce s-a dat binecuvîntare de Sfînta Liturghie credincioșii sînt datori să stea fiecare la locul său și să nu se mai închine pe la sfintele icoane;

— Să asculte Sfînta Liturghie cu mare evlavie, silindu-se fiecare a urmări rugăciunile și cîntările de la strană.

— Să asculte cu luare-aminte citirea Apostolului, a Sfintei Evanghelii, precum și cuvîntul de învățătură — predica;

— Să nu iasă din Sfînta Biserică mai înainte de terminarea Sfintei Liturghii, afară de mare nevoie;

— Credincioșii spovediți și pregătiți pentru Sfînta Împărtășanie să citească din timp rugăciunile necesare și să-și ceară iertare de la toți cînd se apropie de cele sfinte;

— După Sfînta Împărtășanie, credincioșii sînt datori să asculte sau să citească rugăciunile de mulțumire, petrecînd în acea zi cu bucurie duhovnicească și păzindu-se de orice ispită;

— Părinții sînt datori să-și ducă și copiii la Sfînta Biserică și să-i împărtășească cu Trupul și Sîngele lui Hristos;

— După terminarea sfintelor slujbe, creștinii să se întoarcă cu evlavie la casele lor, petrecînd restul zilei în cugetarea și citirea celor sfinte și în cercetarea bolnavilor;

— Credincioșii sînt datori să spună și celorlalți de acasă ce au auzit și au învățat la sfînta biserică din cîntările, din citirile și predica rostită.

Acestea sînt cele mai importante datorii ale credincioșilor care merg în duminici și sărbători la sfînta biserică.

78. **— Care este înțelesul tainic, mistic și dogmatic al Sfintei Liturghii?**

— Sfînta și Dumnezeiasca Liturghie, în înțelesul ei mistic ne pune nouă înainte „întreaga comoară dogmatică și morală a Bisericii Ortodoxe". Primul și cel mai însemnat caracter al Sfintei Liturghii este acela că jertfa liturgică este cu totul identică cu jertfa de pe Golgota, cu singura deosebire că jertfa lui Hristos a fost sîngeroasă, iar jertfa liturgică este nesîngeroasă. Apoi, jertfa de pe Golgota s-a săvîrșit o singură dată și a avut destulă putere să ispășească toate păcatele lumii, în timp ce jertfa

liturgică se săvîrşeşte necontenit pînă la sfîrşitul veacurilor, scopul ei principal fiind de a da fiecărui creştin în parte mîntuirea întreagă cîştigată de Domnul nostru Iisus Hristos prin jertfa Sa sîngeroasă.

Sfînta Liturghie are caracter de jertfă şi de cină. În cadrul Sfintei Liturghii, pîinea şi vinul se prefac prin harul Duhului Sfînt în Trupul şi Sîngele Domnului, care apoi se împart în dar celor vrednici. De aceea Sfînta Împărtăşanie se mai numeşte Euharistie, Cina Domnului, Paharul Binecuvîntării, ospăţul Dragostei, Sfînta Cuminecătură etc. (A se vedea pe larg „Explicarea Sfintei Liturghii" de N. Cabasila „Învăţătura de Credinţă Ortodoxă, ed. 1952; Mărturisirea Ortodoxă etc.).

79. — Sfînta Liturghie se aduce numai pentru iertarea celor pomeniţi, vii şi morţi, sau şi pentru iertarea şi mîntuirea tuturor oamenilor?

— Sfînta Liturghie se aduce ca jertfă numai pentru cei drept credincioşi. În prima parte a Sfintei Liturghii pot să stea la biserică şi cei nebotezaţi, adică catehumenii. În cadrul Sfintei Liturghii se fac rugăciuni de obşte pentru mîntuirea tuturor oamenilor, cum ne învaţă Sfîntul Apostol Pavel. Nominal însă, la Sfînta Liturghie se pomenesc numai cei dreptcredincioşi şi cei cărora le îngăduie Sfintele Canoane, care nu au oprire canonică de a li se scoate miride (Învăţătura de Credinţă Ortodoxă, ed. 1952, cap. 278; Pravila Bisericească a lui Nicodim Sachelarie).

80. — Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi despre efectele şi importanţa Sfintei Liturghii?

— Nu este ceva mai de folos nouă şi mai iubit de Dumnezeu ca jertfa Sfintei Liturghii, pentru că ea este lucrarea Mîntuitorului şi învierea oamenilor şi părtăşia Lui cu noi. Sfînta Liturghie este mai presus decît toată rugăciunea şi lauda şi se cade a ne griji de lucrarea aceasta, dumnezeiască, căci pentru ea este toată rugăciunea ce se face în Biserică şi aceasta este slujba care se face de cele mai multe ori în zilele vieţii noastre. (După Sfîntul Simeon al Tesalonicului).

Sfînta Liturghie „este miezul, încoronarea şi desăvîrşirea celorlalte slujbe prin care aducem laudă şi mulţumire lui Dumnezeu. Ea este totodată şi singura slujbă creştină întemeiată şi săvîrşită de însuşi Mîntuitorul", numită şi cununa celor şapte laude ale Bisericii. În timpul Sfintei Liturghii, se prefac sfintele daruri în Trupul şi Sîngele lui Hristos. Prin jertfa Sfintei Liturghii ne facem părtaşi de dumnezeieştile Taine, pe care le primim ori de cîte ori sîntem vrednici. De jertfa aceasta se fac părtaşi şi cei răposaţi în dreapta credinţă „care se împărtăşesc în chip nevăzut" de Hristos, prin pomenirea la Sfîntul Altar, spre iertarea păcatelor. Multe şi mari sînt foloasele Sfintei Liturghii, pentru cei care participă cu credinţă

la biserică. Împreună cu noi, însuşi Hristos cu sfinţii îngeri şi toţi sfinţii sînt de faţă.

81. — **Cine poate fi pomenit la Sfînta Liturghie şi cine nu poate fi pomenit dintre vii şi morţi?**

— La Sfînta Liturghie pot fi pomeniţi toţi binecredincioşii creştini care nu au anumite piedici canonice. Dintre cei vii nu se pot pomeni la Sfînta Liturghie păgînii, necredincioşii, apostaţii, ereticii, cei nebotezaţi, cei ce au păcate împotriva Duhului Sfînt, adică hulitorii de Dumnezeu şi cei care se împotrivesc Adevărului cu ştiinţă şi voinţă. Nu pot fi pomeniţi la Sfînta Liturghie nici cei ce nu sînt cununaţi. Dintre cei morţi nu pot fi pomeniţi la Biserică cei ce au murit în necredinţă, în eres, în sectă, sinucigaşii şi copiii morţi înaintea botezului ca şi cei avortaţi (A se vedea Pidalionul şi Pravila Bisericească de Arhim. Nicodim Sachelarie, ed. 1940).

82. — **Ce fapte bune ajută sfînta rugăciune şi ce fapte bune se nasc din sfînta rugăciune?**

— Pe rugăciune o ajută mult milostenia, deoarece „milostenia este aripă a rugăciunii" (Scara, Cuvîntul 28). Iarăşi, pe rugăciune o ajută liniştea şi înfrînarea, după cuvîntul ce zice: „Din sămînţa sudorii postului creşte spicul întregii înţelepciuni şi liniştea este vîrf al desăvîrşirii celor ce se roagă". Şi iarăşi: „cela ce de frumuseţea rugăciunii s-a atins, va fugi de mulţime ca un asin sălbatic" (Ibidem). Pe rugăciune o ajută smerenia, deoarece, după Sfinţii Părinţi, „cela ce nu se socoteşte pe sine că este păcătos, rugăciunea lui nu este primită la Dumnezeu", zice Sfîntul Isaac Sirul. Şi iarăşi pe rugăciune o ajută umilinţa după acelaşi sfînt părinte care zice că „lacrimile întru rugăciune sînt semn al milei lui Dumnezeu" (Filocalia, vol. X, Cuv. 33). Sînt încă multe alte fapte bune care ajută sfînta rugăciune, dar acestea sînt cele mai importante.

Iar faptele bune care se nasc şi sporesc prin rugăciune sînt, de asemeni, multe, precum: credinţa, nădejdea, mila, răbdarea, înfrînarea etc. Cea mai mare virtute care odrăsleşte din sfînta rugăciune este însă dumnezeiasca dragoste, după cum spun cei mai mulţi Sfinţi Părinţi.

83. — **Ce este postul şi de cîte feluri este?**

— Postul este înfrînarea totală sau parţială a gîndurilor rele şi a simţurilor trupului de plăceri şi de hrană bună şi îmbelşugată şi mai ales de hrana cea de provenienţă animală. Postul este o jertfă trupească ce se cere a fi unită cu milostenia şi cu darurile ce se aduc la Sfîntul Altar. Postul împreună cu milostenia, cu darurile aduse la Biserică, cu închinările şi metaniile făcute de credincios, toate laolaltă alcătuiesc închinarea datorată de trup, ca jertfă Domnului. Postul este rînduit „pentru a smeri

sufletul". Postul este înfrînare de toate mîncărurile sau la caz de boală, numai de unele; înfrînarea de băuturi, de toate desfătările lumeşti şi de toate poftele cele rele, trupeşti. Postul este numit de Sfinţii Părinţi „aripa rugăciunii", care împreună cu milostenia ridică pe om pînă la tronul lui Dumnezeu. Postul ajută pe creştin să facă rugăciunea mai cu uşurinţă, împacă pe om cu Dumnezeu şi ajută mult la despătimirea sufletului, omorînd poftele trupeşti şi mijlocind dobîndirea harului Duhului Sfînt. După asprimea lui, postul poate fi de mai multe feluri: post desăvîrşit (total, negru), post de o zi, post de mîncăruri de dulce, şi post „împărătesc", adică mîncare zilnică cu înfrînare, o dată pe zi, nu pînă la săturare.

84. — **Cei care postesc de nevoie au vreo plată? Dar cei care nu pot posti din cauza bolii, a muncilor grele sau a lipsei, ce trebuie să facă?**

— Cei care postesc de nevoie, dacă vor mulţumi lui Dumnezeu pentru aceasta şi nu vor cîrti înaintea Lui, vor avea plată pentru răbdarea lor, întrucît este scris: „În lupta aceasta grea aveţi nevoie de multă răbdare" (1 Tim., 6, 11). Şi iarăşi: „întru răbdarea voastră veţi dobîndi sufletele voastre" şi „cine va răbda pînă la sfîrşit, acela se va mîntui" (Matei 10, 22; 24, 13; Marcu 13, 13). Cei care nu pot posti din cauza bolii sînt dezlegaţi de Sfintele Canoane să mănînce unele mîncăruri de dulce de care au nevoie. (Canoanele 8 şi 10 ale Sfîntului Timotei al Alexandriei; canonul 69 Apostolic etc.). Pentru cei care nu pot posti din cauza muncilor grele, nu am găsit în Canoane dezlegarea postului pentru ei, doar de vor fi ostaşi sau deţinuţi. Aceştia, prin căinţă şi alte fapte bune vor completa datoria postului trupesc. Despre această dezlegare, cel mai bine se cuvine a întreba pe episcopul locului şi pe preotul respectiv, care, de la caz la caz, pot rîndui alte fapte bune în locul postului.

85. — **Care este cel mai mare şi mai plăcut post înaintea lui Dumnezeu?**

— Nu orice post este post religios şi plăcut lui Dumnezeu. Numai acela este post plăcut şi bineprimit care se face întru numele Domnului şi după legea lui Dumnezeu, aşa cum a primit-o Adam, cum au învăţat-o proorocii şi cum au practicat-o toţi sfinţii (Facere 2, 16—17; 3, 26; Levitic 19, 29—31; Isaia 48, 1—6; Ioil 2, 12—15; Exod 14, 18; Matei 4, 2 etc.). Sfîntul Ioan Botezătorul a postit toată viaţa; Mîntuitorul a arătat luminat ca să postim şi cum trebuie să postim (Matei 6, 16—18; Luca 21, 24); Apostolii au postit şi s-au rugat (Fapte 13, 3; 14, 23; 1 Cor. 7, 5; 2 Cor. 11, 27).

Aşadar, cel mai mare şi mai plăcut post este acela care se face după învăţătura Sfintei Scripturi, adică să fie însoţit de smerenie, de milostenie, de curăţenie, de pocăinţă, şi unit cu postul cel duhovnicesc, înfrînarea

simţurilor şi a gîndurilor. Aşa ne învaţă şi Sfinţii Părinţi. „Postul cel adevărat, zice Sfîntul Teodor Studitul, şi bineprimit lui Dumnezeu este înfrînarea de răutăţi . . ."

CONVORBIREA A PATRA

Despre păcat, Spovedanie, Sfînta Împărtăşanie

86. — Ce este păcatul şi de ce atrage după sine mînia lui Dumnezeu în veacul de acum şi în cel viitor?

— După învăţătura Sfintei Scripturi, păcatul este călcarea cu bună ştiinţă şi de bunăvoie a voii lui Dumnezeu. El se mai numeşte şi fărădelege (Învăţătura de Credinţă Ortodoxă, pag. 426; Rom. 5, 13; Iacob, 2, 9; Isaia 49, 12—13). Rădăcina păcatului este pofta care ispiteşte pe om (Iacob 1, 13—15). Păcatul atrage mînia lui Dumnezeu asupra omului fiindcă „păcatul este urîciune înaintea lui Dummnezeu" (Deut. 17, 25; Ps. 5, 5; Prov. 3, 32). Păcatul atrage mînia lui Dumnezeu asupra omului, deoarece „păcătoşii sînt vrăjmaşi ai lui Dumnezeu" (Iov 21, 17; Ieremia 21, 14; Ps. 20, 8—10; 78, 6; Isaia 10, 6).

87. — În cîte feluri se împart păcatele şi care sînt păcatele mai greu de vindecat?

— Sfîntul Ioan evanghelistul împarte păcatele în două: *păcate de moarte* şi *păcate care nu sînt de moarte* (1 Ioan 5, 16—17). Tot el împarte păcatele de moarte în trei mari grupe: pofta trupului, pofta ochiului şi trufia vieţii (1 Ioan 2, 16). Sfinţii Părinţi împart păcatele de moarte în trei mari grupe: a. *păcate capitale*, în număr de şapte; b. *păcate strigătoare la cer*, care sînt mult mai grave, precum: uciderea, pruncuciderea, asuprirea săracilor, răpirea avutului altora, uciderea cinstei aproapelui etc.; c. *păcate împotriva Duhului Sfînt*. Acestea sînt cele mai grele păcate făcute de oameni pe pămînt pentru că hulesc pe Dumnezeu şi alungă harul Duhului Sfînt de la om. Dintre acestea amintim: necredinţa în Dumnezeu, apostazia (lepădarea de credinţă), eresul, secta, deznădejdea, sinuciderea, ura de om pînă la moarte, prea marea încredere în Dumnezeu, înjurăturile, etc. Cele dintîi se numesc „păcate capitale", pentru că sînt cele mai numeroase şi stăpînesc pe cei mai mulţi oameni. Cele de-al doilea se numesc „strigătoare la cer", pentru că strigă şi cer de la Dumnezeu pedeapsă omului încă din viaţă. Păcatele cele mai mari şi mai greu de vindecat sînt păcatele împotriva Duhului Sfînt şi păcatele de moarte care stăpînesc pe om de mai multă vreme, adică patimile.

88. — Care este cel mai urît păcat înaintea lui Dumnezeu?

— Cel mai urît păcat înaintea lui Dumnezeu este păcatul mîndriei, căci acesta a făcut pe îngeri diavoli, după cum şi smerenia „poate face din diavoli îngeri" (Scara, Cuv. 25).

89. — **Care sînt împrejurările păcatului şi cîte sînt acestea?**

— Împrejurările păcatelor sînt în număr de şapte şi anume: cine a făcut păcatul? Ce fel de păcat a făcut? Din ce motiv şi pentru ce l-a făcut? Prin ce mijloc l-a făcut? În ce vreme l-a făcut (în tinereţe, la bătrîneţe, ziua, noaptea etc.)? În ce loc l-a făcut? De cîte ori l-a făcut? (A se vedea pe larg „Învăţătura către duhovnic" de Sf. Nicodim Aghioritul, pag. 26—27, ed. 1928).

90. — **Care şi cîte sînt treptele păcatului?**

— Treptele păcatului sînt în număr de douăsprezece, după Sfîntul Nicodim Aghioritul, şi anume: *Prima treaptă*, cînd face cineva fapta bună cu scop rău pentru bani, pentru laudă, pentru cinste, adică, cînd amestecă binele cu răul. *A doua treaptă* este împlinirea faptei bune pe jumătate, necompletă. *A treia treaptă* este ispita, momeala, adică ispitirea ce vine asupra omului de la diavol, de la lume şi de la trup şi-l ispiteşte pe om prin cele cinci simţuri numite de Sfinţii Părinţi „ferestrele sufletului". *A patra treaptă* este unirea, adică amestecarea minţii cu ispita. *A cincea treaptă* a păcatului este lupta minţii adică a sufletului cu ispita. Pînă aici nu este păcatul zămislit. De aici însă începe a zămisli păcatul care aduce osînda asupra omului. *A şasea treaptă a păcatului* este învoirea minţii cu păcatul, adică îndulcirea minţii de ispită, de poftă. Din clipa aceasta se zămisleşte păcatul în mintea şi inima omului şi-l face pe om vrednic de osîndă, precum spune Sfîntul Apostol Iacob: „Pofta zămislind, naşte păcatul, iar păcatul săvîrşindu-se, naşte moarte" (Iacob 1, 13—15). *A şaptea treaptă a păcatului* este păcatul făcut cu mintea prin imaginaţie. Că după ce omul se învoieşte să facă păcatul, el se sileşte, din îndemnul diavolului, să întipărească acel păcat în mintea sa ca şi cum l-ar fi făcut cu lucrul. Prin imaginaţie păcatul creşte şi se înrădăcinează în inima omului. *A opta treaptă a păcatului* este hotărîrea voinţei de a face păcatul şi însăşi săvîrşirea lui cu fapta. *A noua treaptă* este obiceiul păcatului, adică săvîrşirea lui de mai multe ori. *A zecea treaptă a păcatului* este patima, deprinderea, adică săvîrşirea lui permanentă cu voia şi fără voia omului. *A unsprezecea treaptă a păcatului* este deznădejdea, cînd omul îşi pierde nădejdea iertării prin pocăinţă, prin harul şi mila lui Dumnezeu. *A douăsprezecea treaptă a păcatului* este sinuciderea, adică uciderea omului deznădăjduit din cauza păcatelor sale cu voia sa liberă. Aceasta este cea mai grea treaptă a păcatului, de care să ne ferească Dumnezeu pe toţi. Cel care se sinucide nu mai are iertare în veci, iar

Biserica nu are voie să se roage pentru el. (După Învăţătura către duhovnic, p. 15).

Sfinţii Părinţi ne învaţă să ne luptăm cu păcatul cît este mic, în clipa zămislirii, iar nu cînd se face mare şi se înrădăcinează prin patimă în inima noastră. Să-l ucidem, cînd este furnică, iar nu leu, căci altfel „furnicoleul" ne ucide el pe noi. La fel şi psalmistul David, insuflat de Duhul Sfînt, zice: „Fericit este cel ce va lua şi va lovi pruncii tăi de piatră" (Ps. 136, 9), adică, fericit este acel creştin care îşi va zdrobi păcatele sale de piatra — Hristos, cît sînt încă mici ca nişte prunci, că de vor creşte mari ne vor robi în Babilonul patimilor şi ne vor ucide ele pe noi.

91. — **Care este baia duhovnicească ce spală, dezleagă şi scoate din rădăcină păcatele omului?**

— Întîi este baia sfîntului şi dumnezeiescului Botez, care spală păcatul strămoşesc şi toate păcatele făcute pînă la Botez (Fapte 2, 38; Ioan 3, 3—5). A doua baie, deopotrivă cu Botezul, este Taina Sfintei Spovedanii, care spală şi curăţă păcatele oamenilor. Despre aceasta spune Sfîntul Isaac Sirul: „Dar după dar, s-a dat de Dumnezeu oamenilor după Botez, Taina Pocăinţei, că pocăinţa este numită a doua naştere" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 72). Iar dumnezeiescul Părinte Ioan Scărarul a îndrăznit să zică: „Mai mare decît Botezul, după Botez, este izvorul lacrimilor" (Cuvîntul al 7-lea, Pentru plîns, Filocalia, vol. IX).

92. — **Cînd rămîn păcatele nedezlegate la Sfînta Spovedanie?**

— Cînd creştinul nu-şi mărturiseşte toate păcatele, asemenea lui Iuda, şi cînd duhovnicul nu le dezleagă. El nu are voie să le dezlege pînă ce creştinul nu primeşte canonul rînduit. Dacă duhovnicul dezleagă pe cineva „mai înainte de a face acela canonul, sau mai înainte de a mărturisi (de a se făgădui) că îl va face, unul ca acela se face vinovat de toate păcatele celui pe care l-a dezlegat"(A se vedea Cartea folositoare de suflet şi Învăţătură către duhovnic, de Sf. Nicodim Aghioritul). Iarăşi, păcatele omului rămîn nedezlegate dacă nu face fapte de pocăinţă, „căci fără de îndreptare nu poate să existe iertare". Însă, adevărata pocăinţă este părăsirea păcatului şi căinţa inimii.

93. — **Care sînt păcatele împotriva Duhului Sfînt (hulele) de care zice Domnul „că nu se iartă nici în veacul de acum, nici în cel viitor"? Dacă sînt mărturisite şi se face canon pentru ele, sînt iertate?**

— Păcatele împotriva Duhului Sfînt sînt acestea: necredinţa şi împotrivirea adevărului dovedit al credinţei creştine; încrederea nesocotită în bunătatea lui Dumnezeu; deznădejdea faţă de îndurarea lui Dumnezeu, pizmuirea aproapelui pentru harul ce i s-a dat, pentru sporirea lui

în fapte bune, precum şi neîndrumarea celor greşiţi pe calea mîntuirii; ura de moarte, nepocăinţa pînă la moarte şi nesocotirea darurilor lui Dumnezeu; lepădarea de credinţă, eresul, secta, sinuciderea etc.

Pricina pentru care aceste păcate nu se iartă de Dumnezeu nici în veacul de acum nici în cel viitor este „îndărătnicia omului de a nu se pocăi de aceste păcate în toată viaţa şi împietrirea inimii lui". Cel ce săvîrşeşte astfel de păcate nu primeşte iertare de la Dumnezeu, pentru că nu voieşte să fie iertat şi să asculte poruncile lui Dumnezeu. Dacă un astfel de vinovat se căieşte din adîncul sufletului, se mărturiseşte şi se hotărăşte să nu mai păcătuiască şi cere îndurarea lui Dumnezeu cu stăruinţă şi cu lacrimi, atunci prin Taina Pocăinţei el va putea primi iertare, căci „nu este păcat, oricît de greu ar fi el, care să covîrşească bunătatea şi dragostea de oameni a lui Dumnezeu" (Învăţătura de Credinţă Ortodoxă, ed. 1953).

94. — Care sînt condiţiile canonice ale Sfintei Spovedanii?

— Spovedania, pocăinţa sau mărturisirea păcatelor este una din cele şapte Sfinte Taine ale Bisericii prin care Dumnezeu iartă şi dezleagă păcatele tuturor celor ce se pocăiesc cu sinceritate şi hotărăsc să ducă o viaţă curată, după voia lui Dumnezeu. Ea începe de la vîrsta de 6—7 ani şi se săvîrşeşte cît mai des, după nevoile sufleteşti ale fiecăruia. Călugării din mînăstiri, după tradiţie, se mărturisesc o dată pe săptămînă, iar mirenii cel mai des o dată pe lună şi cel mai rar de patru ori pe an, în cele patru posturi (Constituţiile Apostolilor, 11—13; Mărturisirea Ortodoxă etc.).

Condiţiile canonice şi obligatorii ale adevăratei spovedanii sînt acestea: Mai întîi, alegerea unui duhovnic bun şi iscusit. Apoi, spovedania să fie întreagă, sinceră, de bună voie, iar nu silită, cu umilinţă şi să fie neprihănitoare (Învăţătura către duhovnic, p. 141—149). Dumnezeu osîndeşte păcatul după conştiinţa şi înţelepciunea fiecăruia, pe unii de la vîrsta de 10 ani, iar pe alţii de la o vîrstă mai mare. Dacă îşi va spovedi omul păcatele, cu tot sufletul, cu căinţă şi de bunăvoie, atunci duhovnicul poate uşura vindecarea rănilor sale sufleteşti, iar canonul cu care trebuie să-l canonisească pe credincios să-l împartă în trei. O parte să o pună pe seama milostivirii lui Dumnezeu, că nimeni nu este fără de păcat afară de unul singur Dumnezeu Care ne-a răscumpărat cu Sfînt Sîngele Său din mîinile diavolului. A doua parte din canon să o ia duhovnicul asupra sa, ca cel ce are putere de la arhiereu să dezlege şi să lege păcatele oamenilor, după cum spune nemincinoasa gură a Domnului nostru Iisus Hristos (Îndreptarea Legii, 1652, cap. 322). Iar a treia parte din canon să o dea aceluia care a săvîrşit păcatele.

Duhovnicul să aibă un loc sfînt unde să spovedească pe oameni. De obicei, spovedania se face în Sfînta Biserică, în faţa icoanei Mîntui-

torului nostru Iisus Hristos. Preotul este dator ca pe fiecare să-l primească la spovedanie cu fața veselă, cu blîndețe și cu evlavie, „iar nu cu mîhnire și cu față posomorîtă" (Ibidem, 327). Iar de va fi vreun om bolnav de moarte, și va chema preotul să-l spovedească, iar acesta nu va merge, măcar de nu ar fi duhovnic, atunci păcatele celui ce a murit nespovedit rămîn asupra preotului, „și preotul trebuie să se pocăiască trei ani și metanii 100 pe zi" (Pravila bisericească de la Govora, 1648, p. 47).

Credincioșii sînt datori să spună toate păcatele și să nu-și schimbe duhovnicul, decît cu binecuvîntare și din motive întemeiate „Oricare om sau femeie de-și va lăsa duhovnicul său fără oarecare vină și se va duce să se spovedească la altul, să se despartă de Biserică, împreună cu acela ce îl primește pe el" (Ibidem, 117). Cel ce s-a spovedit și a primit canonisirea și dezlegarea trebuitoare fără a mai repeta păcatele făcute, „unul ca acesta nu este obligat să le repete la altă mărturisire" (Sfîntul Simion al Tesalonicului, Tratat asupra tuturor dogmelor, cap. IX., 24). Unii sînt de părere, în chip excepțional, „cînd cineva din mireni asistă la moartea neprevăzută a cuiva, dacă acela nu are atunci cui să se mărturisească, se poate spovedi celui ce asistă, adică mireanului, ca apoi acesta să mărturisească păcatele celui mort la duhovnic, luînd dezlegare pentru amîndoi" (Pravila bisericească, mss., de Arhim. Nicodim Sachelarie).

Să se știe că „este și o spovedanie păcătoasă sau falsă" și anume, cînd cineva caută un duhovnic lesne iertător, care dezleagă, nu după legea lui Dumnezeu, ci după părerea sa, sau are aceleași păcate. Aceștia se afundă amîndoi în osîndă, mai rău decît dacă nu s-ar fi spovedit. Cînd cel ce se mărturisește nu spune toate păcatele sale, sau le spune pe jumătate, sau le justifică cu minciuni, ducînd în eroare pe duhovnic, cînd se vor spovedi în colectiv mai mulți oameni la duhovnic, spunînd păcatele în gînd, fără a le auzi preotul și a le aprecia pe toate în lumina Sfintelor Canoane și a legilor morale, în toate aceste trei cazuri, Taina Spovedaniei nu este săvîrșită canonic și păcatele rămîn nedezlegate (Ibidem), căci spovedania se face numai individual.

Alte condiții canonice ale Sfintei Spovedanii sînt și acestea: spovedania se face numai individual și niciodată în grup, în public, cum este obiceiul în unele părți. Credincioșii sînt datori să-și cerceteze conștiința din copilărie și să noteze pe hîrtie toate păcatele făcute, pentru a nu uita nici unul. Mărturisirea se face întotdeauna cu post și rugăciune, înainte de a mînca, atît preotul cît și credinciosul. Ea se face în orice zi și ori de cîte ori ne mustră conștiința, indiferent de vrednicia preotului, căci harul Duhului Sfînt săvîrșește taina. Spovedania se face la nevoie și fără post, chiar dacă nu este cineva vrednic de Sfînta Împărtășanie, căci numai prin spovedanie se spală și se dezleagă păcatele.

95. — Care este cheia Sfintei Spovedanii şi care sînt efectele ei?

— După învăţătura Sfîntului Nicodim Aghioritul, Taina Pocăinţei se împarte în patru părţi şi anume:

a. Durerea inimii şi părerea de rău a celui ce a făcut păcatul. b. Spovedania prin viu grai şi individual la duhovnic. c. Împlinirea canonului dat de duhovnic. d. Dezlegarea, sau cheia Sfintei Spovedanii, care se face pe capul celui ce s-a spovedit prin punerea mîinilor şi semnul sfintei cruci. Cel mai mare efect al Spovedaniei este dezlegarea şi iertarea păcatelor celui ce s-a mărturisit, după cuvîntul Domnului, care zice: „Cărora veţi ierta păcatele se vor ierta lor şi cărora le veţi ţine, ţinute vor fi" (Matei 16, 19; Ioan 20, 23).

96. — Pe cine nu are voie duhovnicul să dezlege la spovedanie?

— Nu are voie să dezlege pe cel ce nu se hotărăşte a părăsi păcatul şi a face canonul. De asemenea, nu are voie să dezlege pe acei cărora el amînă canonisirea pînă ce preotul duhovnic va cerceta canoanele şi pravilele bisericeşti, spre a se orienta asupra canonisirii lor (Sf. Vasile, can. 84, Cartagina, 43; Canonul 102 al Sinodului VI Ec., Pravila Bis. de Arhim. Nicodim Sachelarie, Sf. Simeon Tesaloniceanul).

97. — Care este cel mai important şi mai folositor canon ce trebuie dat la Sfînta Spovedanie?

— În vremile vechi, cînd creştinii aveau mare rîvnă şi evlavie să se împărtăşească mai des cu Sfintele Taine, cel mai greu canon pentru creştinii de atunci era oprirea pe un timp mai scurt sau mai lung de la Sfînta şi Dumnezeiasca Împărtăşanie. De aceea şi Canoanele Părinţilor vechi, ca Sfîntul Vasile cel Mare, Sfîntul Grigorie de Nyssa etc. opreau pe cei păcătoşi pentru păcate grele de la Sfînta Împărtăşanie, uneori pînă la 10, 15 sau chiar 20 de ani, şi le aplicau la spovedanie cele patru trepte de canonisire: plîngerea la uşa bisericii, ascultarea, îngenuncherea în pridvorul bisericii şi starea împreună cu credincioşii în biserică. Abia la urmă îi primeau la Sfînta Împărtăşanie (vezi Sf. Grigorie al Neocezareei, can. 11).

Acum, însă, cînd credinţa a slăbit şi creştinii cei mai mulţi zac în adîncul nesimţirii şi a lipsei de evlavie faţă de Sfînta Împărtăşanie cu Trupul şi Sîngele lui Hristos, cred că cel mai mare canon pentru îndreptarea sufletelor lor este părăsirea păcatelor spovedite şi lupta cu ele pînă la moarte. Iar postul, rugăciunea, milostenia, metaniile şi alte nevoinţe să li se dea după putere, după starea lor de sănătate şi după greutatea păcatelor făcute, potrivit cu scumpătatea şi iconomia Sfintelor Canoane. Deci, cel mai mare şi mai de folos canon la spovedanie este părăsirea şi ura faţă de păcatele făcute, precum şi plîngerea lor pînă la moarte. Că de îi vom opri pe credincioşi numai de la Sfînta şi Dumnezeiasca Împărtă-

şanie, atîţia sau atîţia ani, şi nu le vom da canon simţit şi cu oarecare osteneală, potrivit cu gravitatea păcatelor lor, ei, nemaiavînd evlavia şi rîvna celor dintîi creştini pentru cele sfinte, primesc uşor depărtarea de Sfînta Împărtăşanie şi rămîn în nesimţire faţă de păcatele lor.

De aceea, trebuie a-i sfătui şi a-i îndemna pe credincioşi să facă canonul cuvenit. Dar mai mult decît toate, să părăsească păcatele, că părăsirea păcatelor, după Sfinţii Părinţi, este adevărata pocăinţă. Sfîntul Ioan Gură de Aur zice că „Cel mai cumplit lucru al păcatului este a petrece în păcat şi cel mai rău lucru al căderii este a nu se scula din păcat" (Cuvînt la Proorocul Iona, la Daniil, la cei trei coconi şi pentru pocăinţă, în Puţul Sfîntului Ioan Gură de Aur, Buzău, 1833).

Aşadar, dacă cel mai cumplit lucru este a petrece în păcat, apoi cel mai folositor lucru este canonul părăsirii păcatului. Dacă cel mai rău lucru al căderii este a zace în cădere, apoi cel mai mare şi mai folositor canon este a ne ridica noi din cădere!

98. — **Astăzi se pot aplica întocmai Canoanele stabilite de Biserică?**

— Sfintele Canoane, atît cele apostolice, cît şi ale Sinoadelor ecumenice, locale şi ale Sfinţilor Părinţi, întotdeauna au fost, sînt şi vor fi dreptare de mîntuire şi călăuzitoare ale sufletelor, iar nouă tuturor ni se cuvine a ne supune şi a păzi dumnezeieştile Canoane cu nestrămutare, „că cei ce nu le păzesc se supun sub înfricoşate certări şi canonisiri" (Pidalion, M-rea Neamţ, ed. 1844, fila 8). În cazuri excepţionale să urmeze porunca ierarhului locului şi a duhovnicului.

99. — **Nu cumva prin acestea creştinii se îndepărtează de Biserică şi de Prea Curatele Taine?**

— Nu Sfintele Canoane sînt pricina depărtării creştinilor de Biserica lui Hristos, ci nepăzirea scumpătăţii şi a iconomiei celor rînduite de Canoane îi îndepărtează pe preoţi şi pe popor de Biserica lui Hristos. Sfintele Canoane, dintotdeauna, sînt spre folosul şi mîntuirea sufletelor, chiar şi acelea care au numai valoare istorică şi nu se mai pun în aplicare azi. Canoanele istorice ne arată cum au fost puse pe atunci în aplicare de Sfinţii Părinţi şi de conducătorii Bisericii creştine, cînd Biserica era atacată de erezii şi prigoane. Acest lucru nu este mic spre orientarea celor ce păstoresc azi Biserica lui Hristos, atît în Răsărit cît şi în Apus.

Canoanele care conţin în ele dogme şi legi morale cu nimic nu şi-au pierdut valoarea. Ele sînt ca nişte faruri de lumină ale Bisericii, spre îndreptarea corăbiei celei vii care este Biserica lui Hristos, ce pluteşte în valurile veacurilor spre limanul mîntuirii.

Deci nimeni nu are voie să învinuiască Sfintele şi dumnezeieştile Canoane pentru răutatea ce stăpîneşte azi pe cei ce nu au frică de Dum-

nezeu. Un lucru însă trebuie ţinut minte. Preoţii şi păstorii să cunoască bine scumpătatea şi iconomia Sfintelor Canoane şi să le pună în practică după vreme şi de la caz la caz cu fiecare suflet rănit de păcate. Studenţii teologi ar trebui să cunoască cît mai bine cum să aplice scumpătatea şi iconomia Canoanelor care s-au pus de Duhul Sfînt în Biserica lui Hristos. Mare primejdie este atît pentru preoţi cît şi pentru păstoriţii lor, dacă nu cunosc cît de puţin Sfintele Canoane, precum şi felul cum trebuie să le aplice. Căci zice Sfîntul Ioan Gură de Aur „că mare primejdie este pentru preot a nu cunoaşte Canoanele şi mare prăpastie este acolo unde Canoanele nu stăpînesc. De aceea şi fiecare episcop, cînd se hirotoneşte, mărturiseşte că va păzi Canoanele Bisericii" (Canonul 2 al Sinodului VII Ecumenic).

100. — **Ce ne puteţi spune despre spovedania în comun, ce se practică în unele locuri?**

— Asemenea spovedanie este necanonică, nu are valoare de Taină, iar păcatele rămîn nedezlegate. Asemenea practici trebuie cu totul părăsite, pentru a nu se desfiinţa Taina Sfintei Spovedanii şi a arunca în osîndă atît pe preot, cît şi pe credincios.

101. — **Dacă cineva rămîne în aceleaşi păcate după mărturisire şi nu se pocăieşte, este vinovat credinciosul sau duhovnicul? În acest caz cum este mai bine să se procedeze? Să-l primească în continuare pentru a nu se deznădăjdui sau să-l trimită la alt duhovnic?**

— Dacă cineva, după mărturisire, stăruie mereu în aceleaşi păcate sau şi în altele mai grele şi dacă preotul şi-a făcut datoria şi l-a sfătuit îndeajuns să părăsească păcatul iar el nu a ascultat, atunci preotul nu este vinovat. Iar dacă preotul nu l-a sfătuit îndeajuns şi nu l-a canonisit după legea lui Dumnezeu şi din nepăsarea lui acela cade în acelaşi sau în alte păcate mai grele, atunci şi preotul are păcat şi se osîndeşte ca unul ce nu a pus doctoriile necesare pe ranele păcatelor. Iar dacă preotul şi-a dat toată silinţa să-l ajute sufleteşte pe cel ce petrece în nepăsare şi nepocăinţă, însă fără de folos, atunci este bine a-l trimite la alt doctor mai iscusit, poate prin acela îi va da Dumnezeu credinciosului îndreptare. Însă nu degrabă să-l depărteze pe el, ci să procedeze cu blîndeţe şi îndelungă răbdare, ca să nu-l arunce în deznădejde.

102. — **Ce datorii are duhovnicul faţă de fiii săi duhovniceşti şi ce datorii au fiii duhovniceşti faţă de duhovnic?**

— Duhovnicul are mare datorie faţă de fiii săi duhovniceşti, de a-i supraveghea, de a-i învăţa pururea şi de a se ruga lui Dumnezeu pentru

mîntuirea lor. Iar fiii duhovnicești au și ei datoria de a asculta învățăturile duhovnicului lor, de a-i cere întotdeauna sfat și binecuvîntare pentru toate, de a-și face canonul rînduit, de a se sili spre îndreptarea lor și de a se ruga pentru părintele lor duhovnicesc.

103. — **Cum trebuie înțeleasă duhovnicia în viața Bisericii Ortodoxe?**

— Duhovnicia „este judecătorie internă a sufletului creștin care are împărăția lui Dumnezeu înăuntrul său, avînd ca judecător conștiința sa, adică știința de sine, în raport cu legile Domnului, cu ajutorul cărora preotul poate face deosebire între bine și rău. Întrucît creștinul nu se poate cunoaște exact pe sine, nici Legea lui Dumnezeu nu o știe pe deplin și nici aplicarea la faptele sale nu o poate face fără părtinire, pentru a-și completa această judecată internă, apelează la un judecător extern, asemenea lui, dar superior lui prin harul Duhului Sfînt, pe care îl consultă și de la care cere ceea ce-i lipsește — iertare, lumină și adevăr". Acesta este duhovnicul, a cărui misiune este să examineze, să îndrume, să judece în numele lui Hristos, să dea sentința dezlegării sau nedezlegării păcatelor, necondiționat sau condiționat, toate împlinindu-le în cadrul legilor lui Dumnezeu date lui de Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție, în afara cărora nu poate să fie legare sau dezlegare de păcate, lumină și adevăr bisericesc (Ioan 14, 15—30; 15, 1—14; Pravila Bisericească de arhim. Nicodim Sachelarie).

104. — **Cînd are voie credinciosul să-și schimbe duhovnicul?**

— Iată ce spun Canoanele în legătură cu aceasta: „Oricare om își va lăsa duhovnicul său fără anumită vină și se va spovedi la altul, să se despartă de Biserică împreună cu acela ce îl primește pe el (Pravila Bisericească de la Govora, cap. 118). În caz că duhovnicul, după multă răbdare și sfătuire, nu observă nici o îndreptare la credincios, un astfel de penitent trebuie trimis la alt duhovnic, sub motiv că nu se pricepe a-i vindeca ranele sale sufletești.

Dacă cineva a fost afurisit (exclus din Biserică) de episcopul său, nu are voie să fie primit de alt episcop mai înainte de a fi iertat de episcopul său. Însă el poate să apeleze la sinod ca să se apere și sinodul poate da o altă hotărîre (Antiohia, 6). Sfîntul Simeon al Tesalonicului spune că „preotul trebuie să afurisească (să oprească) de la cele sfinte pe cel vinovat cînd este rînduit de Canoane, ca să nu se încarce de păcate străine. Că nu este aceea răbdare, ci pricină de pierzare. Că nu se cuvine a fi noi mai milostivi decît Sfinții Părinți. Arhiereul sau duhovnicul, fiind stăpînit de aceleași păcate ca și cel ce se spovedește, să nu socotească că i se vor ierta lui acele păcate, dacă va fi îngăduitor și-i va ușura pe păcătoși, călcînd legile Domnului. Ci pentru ale sale păcate să ceară iertare iar

legea lui Dumnezeu să o aplice cu dreptate. Poate fi îngăduitor numai atunci cînd păcătosul se va hotărî a se îndrepta de la rău şi a se smeri întru pocăinţă" (Tratat asupra tuturor dogmelor cap. 9, 30).

105. — **Cum trebuie să se procedeze cu acei credincioşi care au săvîrşit păcate grele şi totuşi cer cu stăruinţă Sfînta Împărtăşanie?**

— Cu aceia care au păcate grele şi totuşi cer stăruitor Sfînta Împărtăşanie, iată cum trebuie procedat. Dacă se vor spovedi curat, cu mare durere de inimă, cu lacrimi şi cu căinţă, duhovnicul care i-a oprit un timp de la cele sfinte, potrivit Sfintelor Canoane, poate să le facă acest pogorămînt. Adică să împartă canonul dat şi numărul anilor de pocăinţă în trei părţi, după cum am spus mai înainte. O parte să o pună spre milostivirea şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu, că nimeni din oameni nu este fără de păcat; a doua parte a canonului să rămînă asupra celui ce a săvîrşit păcatele; iar a treia parte de canon să o ia duhovnicul asupra sa, ca cel ce are putere de la arhiereu să lege şi să dezlege, după cum zice nemincinoasa gură a Domnului nostru Iisus Hristos (Îndreptarea legii, Tîrgovişte, 1652). Duhovnicul, pentru a se orienta mai bine în legătură cu scumpătatea şi pogorămîntul pe are îl face de la caz la caz cu cei ce se spovedesc şi se pocăiesc, este bine să citească cu înţelegere Sfintele Canoane şi mai ales canonul 102 al Sinodului al VI-lea Ecumenic, iar nicidecum să se bazeze pe priceperea sa, căci „duhovnicul are putere a lega şi a dezlega numai în conformitate cu legea Domnului".

Aşadar, canonisirea trebuie făcută numai potrivit cu învăţătura Sfintei Scripturi, potrivit cu Sfintele Canoane şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi, căci altfel spovedania şi pocăinţa nu ar aduce nici un folos credinciosului şi nici duhovnicului.

106. — **Cum trebuie procedat cu acei credincioşi care nu primesc canon la spovedanie? Dar cu cei care sînt bolnavi şi nu pot face canonul?**

— Cei ce nu vor să primească un canon la Sfînta Spovedanie, după multă sfătuire, de vor rămîne în îndărătnicia lor, nu li se poate face dezlegarea de păcate, cum spune Sfîntul Nicodim Aghioritul în Învăţătura către duhovnic. Celor bolnavi, însă, li se poate face uşurare de canoanele care cer osteneală trupească, precum: post, metanie, priveghere, milostenie, dacă nu au de unde da etc.; însă pentru osteneala duhului nu sînt scutiţi, adică de sfînta rugăciune, cea dintotdeauna, şi de mulţumire către Dumnezeu pentru suferinţa pe care o au. După cum am zis, canonul celor bolnavi se poate schimba nu însă şi obligaţia de a ierta, a se ruga şi a mulţumi neîncetat lui Dumnezeu pentru toate, căci prin aceasta se vor mîntui.

107. — De cîte ori pe an trebuie să se spovedească mirenii?

— Spovedania nu este legată de termene sau soroace anumite din cursul anului. Putem alerga la duhovnic ori de cîte ori simțim nevoia să ne ușurăm sufletul de povara păcatelor și să primim mîngîierea Harului și nădejdea iertării. Cu cît ne spovedim mai des cu atîta este mai bine. De obicei însă, spovedania este legată de cele patru posturi. Porunca a patra a Bisericii învață să ne mărturisim păcatele de patru ori pe an, în cele patru posturi. Cei mai sporiți în evlavie să se spovedească în fiecare lună, iar ceilalți „măcar o dată pe an" și anume în Postul Paștilor (Mărturisirea Ort., partea I, întrebarea 90).

108. — De cîte ori pe an trebuie să ne împărtășim după rînduiala Bisericii?

— Sfînta Împărtășanie, fiind strîns legată de Spovedanie, se poate da, cu dezlegarea duhovnicului, în cele patru posturi, sau cel mai des o dată pe lună pentru cei mai evlavioși și cel mai rar la Sfintele Paști. Însă numai după săvîrșirea canonului dat. Sfîntul Ioan Gură de Aur recomandă credincioșilor că se pot împărtăși cel mai des de douăsprezece ori pe an, la cele douăsprezece praznice împărătești, cu dezlegarea duhovnicului lor, „însă cu frică și cu cutremur, ca să nu luăm osîndă în loc de hrană și moarte în loc de viață" (Împărțire de grîu, Cuv. 53 și 54).

109. — Care sînt condițiile principale pentru a primi cineva cu vrednicie Trupul și Sîngele Domnului?

— Pregătirea pentru Sfînta Împărtășanie este de două feluri: trupească și sufletească. În general ea constă din următoarele părți:

a. Spovedania, mărturisirea păcatelor, fără de care nimeni nu se poate împărtăși, nici chiar clericul. Numai copiii pînă la șapte ani sînt scutiți de spovedanie.

b. Împăcarea cu toți oamenii. Nimeni nu se poate împărtăși certat cu cineva și neîmpăcat, sau avînd răutate, ură și gînd de răzbunare asupra cuiva. Dumnezeu, fiind dragoste, primește la cele sfinte numai pe cei care iartă și trăiesc în dragoste.

c. Înfrînarea de la mîncare de dulce și de la orice poftă și necurăție trupească. Soții sînt datori să țină cel puțin șapte zile de curățenie înainte de Sfînta Împărtășanie și încă trei zile după Sfînta Împărtășanie. Credincioșii sînt datori să țină curățenie și să postească miercurea, vinerea și în cele patru posturi cînd se împărtășesc. În caz de boală grea, preotul le rînduiește un post mai scurt, după caz. Cei care se împărtășesc între posturi sînt datori să postească cel puțin trei pînă la șapte zile, înainte de Sfînta Împărtășanie. Creștinii sînt datori să se înfrîneze înainte de pri-

mirea celor sfinte, de băutură, de tutun, distracţii, glume, zavistie, clevetire etc.

d. Împlinirea canonului dat de duhovnic. Credincioşii nu se pot împărtăşi fără învoirea duhovnicului lor şi fără împlinirea canonului rînduit de el la spovedanie, afară de caz de boală sau alte împrejurări grave, cînd pot primi cele sfinte în orice situaţie s-ar găsi cei în cauză.

e. Rugăciunea. Credincioşii sînt datori să se roage mai înainte de primirea Sfintei Împărtăşanii în mod deosebit. Să citească din ajun rugăciuni din Ceaslov, din Psaltire şi Acatistier; să facă după putere metanii, închinăciuni, milostenie la săraci şi alte fapte bune. În mod deosebit sînt datori să citească, seara, Acatistul Mîntuitorului, Paraclisul Maicii Domnului, Canonul de pocăinţă, Canonul Îngerului păzitor şi Canonul Sfintei Împărtăşanii, iar dimineaţă cele douăsprezece rugăciuni. După primirea celor sfinte, credincioşii trebuie să citească rugăciunile de mulţumire.

110. — **În ce împrejurări se pot împărtăşi credincioşii cu pogorămînt, adică în mod excepţional?**

— După cum am spus, cei ce sînt opriţi un timp de Sfînta Împărtăşanie se pot împărtăşi cu pogorămînt numai în caz de primejdie de moarte, adică de accidente, de operaţie, internare în spital pentru mai mult timp etc. De asemenea, femeile însărcinate se pot împărtăşi în luna a noua, orice oprire canonică ar avea, cu condiţia ca după naştere să ţină în continuare canonul dat de duhovnic.

111. — **Care dintre creştini nu se pot împărtăşi nici chiar înainte de moarte?**

— Nu pot fi împărtăşiţi nici chiar pe patul de moarte, creştinii ortodocşi care refuză cele sfinte; cei care s-au lepădat de credinţă; cei care au părăsit Biserica şi s-au dus la secte; cei demenţi, adică cei care nu pot judeca cu mintea şi nu se pot spovedi; cei în agonie care nu au apucat să fie mai înainte spovediţi şi împărtăşiţi; cei îndrăciţi (demonizaţi); cei care hulesc pe Dumnezeu şi Îl înjură, chiar şi pe patul de moarte; cei care au săvîrşit păcate împotriva Sfîntului Duh pînă în ceasul morţii şi nu s-au pocăit; cei deznădăjduiţi care vor să-şi pună capăt zilelor; cei cu totul robiţi pînă la moarte de beţie, de grele păcate trupeşti, furii de cele sfinte şi cei care nu vor să ierte nici la moarte pe aproapele lor.

112. — **Ce alte sfaturi ne mai puteţi da în legătură cu duhovnicul şi duhovnicia?**

— Nici un cleric (duhovnic) nu poate dezlega la spovedanie pe cel legat de altul, decît numai dacă cel ce l-a legat a murit sau l-a legat pe nedrept şi este dezlegat de episcopul său. Altă învăţătură a Bisericii zice

așa: „Caută să găsești un duhovnic bun, duhovnicesc, să fie învățat și iscusit în fapte, să cunoască bine ranele sufletești ca să știe să dea și doctorie cu pricepere", precum ar fi făcut cînd ar fi avut o rană trupească. Căci s-au văzut mulți în ziua de azi care, necunoscînd boala, au omorît duhovnicește pe mulți din cei bolnavi, precum zice și Hristos, „cînd un orb povățuiește pe alt orb, amîndoi cad în groapă".

Cînd vei găsi un duhovnic bun să nu te mai duci la altul, căci dacă neguțătorești mărturisirea nu te poți folosi. Dacă te-ai mărturisit la un duhovnic de mai multe ori și din pricină că ai căzut în aceleași păcate te rușinezi de el și te duci la altul ca să te rușinezi mai puțin și să primești canon mai ușor, aceasta „mai rău mînie pe Dumnezeu". Unii creștini obișnuiesc să caute duhovnici foarte îngăduitori, care iartă fără canon și chiar le dau și Sfînta Împărtășanie. Unii ca aceștia se pierd pe sine și se fac pierzare și pentru alții, dar „vremea judecății (osîndei) lor este în veac" zice Sfînta Scriptură.

Alții uneltesc vicleșugul mai cu măiestrie, căci se duc la un duhovnic și spun unele păcate, apoi se duc la altul și spun alte păcate, tîlcuindu-le în așa fel încît să le înfățișeze fără adevărata lor vină. Alții spun repede păcatele lor ca duhovnicul să nu le bage în seamă, nici să cerceteze cu deamănuntul pricinile și urmările acelor păcate și astfel să poată fi tămăduiți. Alții, ceea ce este și mai rău, nu voiesc să le mărturisească pe toate, ci ascund pe cele mai mari. Toate aceste uneltiri ale diavolului caută pe orice cale să ducă la pierzare sufletele oamenilor slabi în credință.

Duhovnicul nu este decît un martor înaintea lui Dumnezeu și un organ prin care Duhul Sfînt lucrează taina iertării păcatelor. Duhovnicul tîlcuiește și aplică legea lui Dumnezeu pentru vindecarea sufletului omenesc. „Dacă duhovnicul constată că cineva nu este sincer, are datoria să-l respingă de la spovedanie". Dacă nu ar face așa ar însemna că duhovnicul nu slujește pe Dumnezeu cu credință, cu inimă curată și devotată.

Pocăința este una din cele șapte Taine pe care o lucrează Duhul Sfînt în chip nevăzut prin slujba văzută a duhovnicului. Cînd te spovedești nu cumva să-ți pleci urechea ta la glasul diavolului care îți șoptește în minte zicînd: „Oare ce va zice duhovnicul cînd va auzi astfel de păcate?" Uneori diavolul îi șoptește credinciosului prin oamenii cei răi și bîrfitori cum că duhovnicul ar spune altora păcatele de la spovedanie. La aceasta să-și aducă aminte fiecare de bogatul ce și-a mărturisit păcatele sale în mijlocul Bisericii cu glas tare înaintea tuturor celor de față și, în timp ce și le mărturisea, îngerul Domnului îi ștergea păcatele lui cele mărturisite în fața tuturor, cum spune Sfîntul Ioan Scărarul în Cuvîntul IV din Filocalia vol. IX. Să se știe și aceasta, că duhovnicul nu poate dezlega pe cel ce

nu-l dezleagă Dumnezeu şi nici nu poate lega pe cel ce nu s-a legat pe sine prin călcarea poruncilor lui Dumnezeu.

Aşadar, în cele spuse pînă aici este clar că nici duhovnicul, afară de pricinile arătate mai sus, nu se poate schimba, nici canonul dat de un duhovnic nu-l poate dezlega altul, cît timp duhovnicul lui trăieşte. Iar dacă cineva se sminteşte de vreo slăbiciune a duhovnicului său şi nu mai are evlavie la el, atunci, dacă are motiv bine întemeiat, se poate duce la alt duhovnic, însă numai cu binecuvîntarea duhovnicului dintîi. La noul duhovnic este dator să facă o spovedanie generală din copilărie, ca acela să-l poată cunoaşte bine şi astfel să-i rînduiască un canon potrivit, spre îndreptarea lui.

113. **— În ce condiţii se spovedesc şi se împărtăşesc copiii? Dar cei bătrîni şi greu bolnavi?**

— Copiii mici pînă la şase-şapte ani, dacă sînt botezaţi, se împărtăşesc fără spovedanie, la 30 sau 40 de zile. Spovedania lor începe de la vîrsta de 7 ani. Cei bătrîni şi bolnavi este bine să se împărtăşească la fel, la trei-patru săptămîni, dacă nu au vreo oprire de la Sfînta Împărtăşanie. Dacă au păcate cu totul grele, de moarte, Sfinţii Părinţi rînduiesc să se împărtăşească numai pe patul de moarte sau cum va socoti duhovnicul lor.

114. **— Cum se cuvine a se spovedi şi a se împărtăşi călugării, după rînduiala Sfinţilor Părinţi? Cît de des se pot împărtăşi monahii, schimonahii şi călugării bolnavi?**

— Tot ce am spus pînă acum despre această Sfîntă Taină este valabil şi pentru călugări. Monahii şi schimonahii sînt datori a se împărtăşi cu Trupul şi Sîngele Domnului mai des decît mirenii, însă cu pregătirea cuvenită, după Sfintele Canoane, şi cu dezlegarea duhovnicului lor. Călugării se pot împărtăşi cel mai des o dată pe lună, sau, cum spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, în cuvîntul 53 din „Împărţire de grîu", la cele douăsprezece praznice împărăteşti. Schimonahii, îndeosebi cei bolnavi, şi bătrînii se pot împărtăşi cel mai des o dată pe săptămînă, după tradiţia noastră mînăstirească. Aceasta ne învaţă şi povăţuirile din Liturghier, zicînd: „Preoţii de popor să înveţe pe credincioşii lor ca, în cuget curat, parte bărbătească şi femeiască să se împărtăşească, de va fi cu putinţă, la praznicile cele împărăteşti de peste an, iar de nu măcar în cele patru posturi de peste an, să se pregătească de împărtăşirea cu Sfintele Taine, însă cu cuvenita pregătire şi cu învoirea duhovnicului lor să facă aceasta".

115. **— Cum trebuie să se pregătească clericii, preoţii şi diaconii pentru Sfînta Liturghie?**

— Despre toate acestea scrie pe larg în povăţuirile Sfintei Liturghii din Liturghier. În general, clericul de mir este dator să respecte următoarele: Să se spovedească la duhovnicul său înainte cu o zi de Sfînta Liturghie; să aibă dezlegare de la duhovnic pentru săvîrşirea celor sfinte; să ţină curăţenie înainte şi după Sfînta Împărtăşanie cîteva zile; să fie împăcat cu enoriaşii săi şi cu toţi oamenii; să-şi citească din timp toate rugăciunile rînduite pentru Sfînta Împărtăşanie; să facă în ajunul fiecărei sărbători vecernia şi utrenia la biserică; să săvîrşească orice slujbă, mai ales Sfînta Liturghie, fără grabă şi cu toată evlavia; să-şi pregătească din timp prescuri şi vin natural pentru cele sfinte; să-şi pregătească temeinic în cursul săptămînii predica duminicală sau a sărbătorii, prin care este dator să-şi hrănească duhovniceşte pe enoriaşii săi.

116. — **Care este rolul şi importanţa predicii în biserică?**

— Fiecare preot este dator să catehizeze „cu timp şi fără timp" pe credincioşii săi, căci „credinţa vine prin auz, iar auzul prin vestirea cuvîntului lui Dumnezeu" (Rom. 17, 10). Altfel, poporul piere din lipsă de cunoştinţă a cuvîntului dumnezeiesc, iar preotul va da înfricoşat răspuns la judecată. Auzi ce spune Dumnezeu prin gura proorocului: „Fiindcă ai lepădat cunoştinţa şi Eu te voi lepăda să nu mai fii preot, căci ai uitat legea Domnului tău" (Osea 4, 6). Catehezele şi predicile, în general, trebuie să se facă pe temeiul Sfintei Scripturi şi după învăţăturile Sfinţilor Părinţi. Să fie bine gîndite, simţite, trăite de preot, ca să poată convinge şi pe credincioşi. Predicile să fie calde, mîngîietoare, pe înţelesul tuturor, presărate cu istorioare practice uşor de ţinut minte. Să iasă din inimă, ca să meargă la inimă. O mare importanţă au, mai ales acum, cînd s-au înmulţit sectele, predicile catehetice cu temă, ca să ştie poporul dreapta credinţă ortodoxă şi să se poată feri de cursele sectarilor.

117. — **În cîte feluri este dator a predica preotul?**

— Preotul este dator a predica în trei feluri şi anume: cu cuvîntul, cu scrisul şi cu viaţa, după învăţătura Sfîntului Ioan Gură de Aur. Cu gura este dator să înveţe pe credincioşi cuvîntul Domnului, dogmele, canoanele şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi. Cu scrisul sau cu mîna este dator să scrie cele ce a învăţat din Sfînta Scriptură şi de la Sfinţii Părinţi. Iar cu viaţa este dator să predice prin trăirea sa personală, după putere, despre cele ce învaţă, aducîndu-şi aminte de cuvîntul Domnului care zice: „Cela ce va face şi va învăţa, acela mare se va chema întru Împărăţia Cerurilor" (Matei 5, 19). „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor ca să vadă lucrurile voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri" (Matei 5, 16). Cea mai puternică este predica prin viaţa preotului.

118. — Se poate mîntui cineva fără duhovnic şi fără spovedanie?

— Nu. Nimeni nu se poate mîntui nici mireni, nici călugări, nici clerici, fără spovedania păcatelor şi fără dezlegarea de la duhovnic, după cuvîntul Domnului care zice: „Luaţi Duh Sfînt, cărora le veţi ierta păcatele se vor ierta şi cărora le veţi ţine, ţinute vor fi" (Ioan, 20, 23). Şi în alt loc: „Oricîte veţi lega pe pămînt, vor fi legate şi în cer şi oricîte veţi dezlega pe pămînt vor fi dezlegate şi în cer" (Matei, 18, 18). Deci, cum va intra cineva în împărăţia cerurilor, nefiind dezlegat pe pămînt de păcatele sale? Că această putere s-a dat numai celor aleşi, adică apostolilor, episcopilor şi preoţilor, iar nu mirenilor. Toţi trebuie să avem duhovnicii noştri şi să ne spovedim regulat, chiar şi aceia cărora li se pare că nu au păcate. Aşa ne învaţă Sfîntul Apostol şi Evanghelist Ioan: „De vom zice că păcat nu avem, ne înşelăm pe noi înşine şi adevărul nu este în noi. De vom mărturisi păcatele noastre, credincios şi drept este Dumnezeu ca să ne ierte nouă păcatele şi să ne curăţească pe noi de toată nedreptatea" (1 Ioan 1, 8—9). Iar Sfîntul Simeon Tesaloniceanul arată, zicînd: „Toţi trebuie să ne pocăim, şi mireni şi călugări şi preoţi şi arhierei. Toţi să ne pocăim (spovedim), ca să ne mîntuim" (Tratat asupra tuturor dogmelor, cap. 251, Despre Taina Pocăinţei). Fără spovedanie nimeni nu se poate mîntui, deoarece „toţi multe greşim" (Iacob 3, 2). Tot omul este zămislit şi născut în păcat (Facere 8, 21; Ps. 50, 6; Matei 7, 11; Rom. 3, 11). Sfînta Scriptură ne arată că „păcatul aduce moarte" (Iacob 1, 15) şi că „nimic necurat nu va intra în Împărăţia lui Dumnezeu".

Deci să ţinem minte că „păcatul este călcarea Legii lui Dumnezeu şi este urîciune şi necurăţie înaintea Lui" şi că mînia Domnului vine asupra celor răi şi păcătoşi care mor nespovediţi şi fără pocăinţă. Păcătoşii, prin spovedanie şi pocăinţă, întorc mînia cea dreaptă a lui Dumnezeu şi capătă mîntuirea sufletelor lor.

119. — Duhovnicul poate opri de la lucrarea celor sfinte pe vreun cleric? Ce trebuie să facă duhovnicul în această situaţie?

— Cele mai mari păcate făcute de clerici, adică lepădarea de credinţa ortodoxă, uciderea, desfrînarea, profanarea celor sfinte (ierosilia, sacrilegiul) etc., trebuie să fie spovedite numai la arhierei, precum şi alte păcate grele care nu le pricepe duhovnicul. Să se facă toate cu sfatul arhiereului, pentru că lucrarea duhovniciei este mai ales a arhiereului. Duhovnicul nu poate opri de la săvîrşirea celor sfinte pe vreun diacon sau preot, pentru orice păcat, ci trebuie să-l trimită la episcopul locului sau la Sfîntul Sinod, după regula Bisericii noastre Ortodoxe.

120. — Ce părere aveţi despre acei clerici care dau prea des şi fără cercetarea cuvenită Sfînta Împărtăşanie la credincioşi?

— Preoții care dau Sfînta Împărtășanie credincioșilor fără cercetarea cuvenită și fără canonisire sînt datori să citească cu atenție „Povățuirile" din Liturghier care privesc pregătirea sufletească și trupească a credincioșilor pentru Sfînta Împărtășanie. Preoții sînt datori să cunoască bine Sfintele Canoane și practica Bisericii Ortodoxe, iar la nevoie să consulte pe episcopul locului, pe care sînt datori să-l asculte toată viața. Preoții trebuie să citească și învățătura Sfîntului Ioan Gură de Aur despre felul cum trebuie dată Sfînta Împărtășanie. Iată ce zice el în Cuvîntul 55 din cartea sa „Împărțire de grîu": „Nu mică muncă zace asupra voastră, preoților, dacă știind la cineva vreo răutate îi veți îngădui să se împărtășească de Masa aceasta. Sîngele lui Hristos din mîna voastră se va cere. Măcar vreun voievod de-ar fi, măcar eparh, măcar cel încoronat cu coroană, dacă cu nevrednicie se apropie (de cele sfinte), oprește-l. Mai mare stăpînire ai tu decît acela . . . că decît cel îndrăcit mai rău este cel ce a păcătuit și se apropie. Că acela, pentru că este îndrăcit, nu se muncește; iar aceștia cînd se apropie cu nevrednicie, la muncă veșnică se dau. Deci, nu numai pe aceștia să-i oprim, ci în scurt pe toți care îi vom vedea că se apropie cu nevrednicie. Nici unul să nu ia ca Iuda, ca să nu pătimească ca Iuda". Și iarăși zice: „Nu da sabie în loc de hrană. Ci măcar din nebunie de va veni acela să se împărtășească, oprește-l. Să nu te temi. Teme-te de Dumnezeu, nu de om. Iar dacă tu nu îndrăznești să-l oprești, adă-l la mine. Nu voi îngădui să se facă acestea. De suflet mă voi despărți mai înainte decît voi da Sînge stăpînesc cu nevrednicie. Și sîngele meu tot îl voi vărsa, mai înainte decît voi da Sînge așa de înfricoșat celui căruia nu i se cuvine. Iar dacă mult iscodind cineva nu a știut pe cel rău, nu este nici o vină".

De aceea, duhovnicul trebuie să fie cu mare grijă la spovedanie, socotind bine pe cine trebuie să-l oprească și cui să-i dea cele sfinte cu vrednicie. Dacă cineva duce o viață imorală și caută prin înșelăciune să primească Sfînta Împărtășanie, va intra satana în el (Ioan 13, 27), asemănîndu-se lui Iuda. Dacă cineva este pe patul de moarte și nu mai poate vorbi i se poate da Sfînta Împărtășanie pe mărturia celor din jurul său, cum că bolnavul este om credincios, că s-a spovedit regulat și a dorit cele sfinte. Cel mai mare păcătos, dacă pe patul de moarte se spovedește, plîngînd cu amar, asemenea tîlharului de pe cruce, poate fi împărtășit. Iar dacă cineva nici pe patul de moarte nu vrea să se împace cu aproapele, sau refuză cele sfinte, nu trebuie să fie împărtășit.

În ce privește purtarea Sfintelor Taine de către mireni, chiar cu voia preotului, iată ce spune Pravila Bisericească: „Preotul care va da Sfînta Taină a lui Dumnezeu (Împărtășania) citețului celui destoinic, sau omului simplu, să o poarte el încoace și încolo pentru oarecare treburi, iar nu însuși preotul să o poarte cu frică de Dumnezeu, unul ca acela să se

pocăiască trei ani" (Pravila Bis. de la Govora, 35). Şi iarăşi: „Preotul care va împărtăşi pe orice om, fie mic, fie mare, tînăr sau bătrîn, pînă ce nu va lua ştire despre dînsul de la duhovnicul lui de este destoinic sau nu, unul ca acesta să se izgonească din preoţie, adică să se pocăiască cinci ani; iar dacă din neglijenţă va împărtăşi, chiar de-ar fi cocon mic, şapte ani să aibă pocanie" (op. cit., 35). „Nu este îngăduit a se ţine Sfintele Taine în casă, mai ales în familie, sau a le purta la sine şi din îndelungarea de vreme să se neglijeze păstrarea lor, ci numai la biserică, pe Sfînta Masă, să se păstreze cele sfinte; căci şi credincioşii cînd trec pe lîngă biserică se închină lui Hristos. În vreme de nevoie, de persecuţii, de foc, de cutremure sau cînd se duc cele Sfinte la bolnavi acasă, poate preotul să ia cu sine cele Sfinte, dar şi atunci cu mare cinste şi grijă, pe cît posibil mergînd cu ele ca la vohodul cel mare, cu lumînarea aprinsă înainte, fără a căuta vreun cîştig lumesc" (Sfîntul Simeon Tesaloniceanul, cap. 9).

„Nu se cuvine a liturghisi prin case particulare de către episcopi sau preoţi" (Laodiceea, 58). Deoarece al VI-lea Sinod Ecumenic supune caterisirii pe clericii care slujesc şi botează prin paraclise, care sînt în casele particulare, fără învoirea episcopului, şi noi hotărîm aceasta. Căci pe cînd Sfînta Biserică Ortodoxă îndreptează cuvîntul adevărului şi păstrează adevărul şi învaţă moralitatea vieţuirii, apoi este urît şi necuvios întru neascultare şi anarhie (clericii) furişîndu-se prin case, să rupă buna rînduială şi să o umple de multă tulburare şi sminteală. Pentru aceea prezentul sinod, de acord cu Sinodul Ecumenic al VI-lea, canonul 31, a hotărît să fie lepădaţi din cler cei ce liturghisesc prin paraclise, care sînt prin case, lepădarea din cler făcîndu-se de către episcopul locului. Iar dacă unii dintre aceştia pătrund în case şi vor îndrăzni să liturghisească fără voia episcopului, aceia să se caterisească, iar mirenii care sînt părtaşi acestora să se supună afurisirii (Ibidem 1, 2, 12).

121. — **Spun Sfinţii Părinţi că cel mai greu se mîntuiesc clericii, adică arhiereii, preoţii şi duhovnicii. Ce ne puteţi spune în această privinţă?**

— Sfinţii şi dumnezeieştii Părinţi spun într-adevăr că cu anevoie se vor mîntui preoţii, duhovnicii şi toţi păstorii de suflete. Datoriile păstorilor de suflete sînt multe şi grele, faţă de sine, faţă de familie, faţă de clericii care depind de ei şi cu care colaborează în slujba Domnului, precum şi faţă de poporul încredinţat lor spre a-l duce la mîntuire şi mulţi păstori se lasă înşelaţi de lăcomie, care este rădăcina tuturor păcatelor (1 Tim. 6, 10), prin care smintesc pe credincioşi şi nedreptăţesc pe colaboratorii lor, preoţi, diaconi, cîntăreţi etc. Toate veniturile bisericii sînt o proprietate a lui Dumnezeu, iar preotul nu este decît un iconom al lor şi este obligat să le împartă cu dreptate la toţi cei ce au nevoie şi merită împărtăşirea

din ele. Cel ce este nedrept față de colaboratorii săi se pedepsește cu afurisirea din slujba sa și dacă nu se îndreaptă se caterisește, „ca unul ce a ucis pe fratele său" (Const. Apostolice, 9).

Ce pot să spun eu mai mult în această privință? Fiecare preot duhovnic și păstor de suflete știe mai bine decît mine ce are de făcut. Deci, să-i ajute Dumnezeu să-și împlinească datoriile față de Hristos, față de familie, față de sine, față de societatea în care trăiește și mai ales față de sufletele încredințate lui spre mîntuire, spre a dobîndi cît mai mulți pentru Împărăția lui Dumnezeu.

122. **— Ce trebuie să facă păstorii de suflet pentru a dobîndi Împărăția lui Dumnezeu?**

— Trei sînt lucrurile de căpetenie pentru mîntuirea sufletelor noastre: credința dreaptă în Dumnezeu, faptele cele bune și smerenia. Adică, cînd vom lucra toate poruncile lui Hristos, să zicem în inima noastră „că slugi netrebnice sîntem, fiindcă nu am făcut dect ceea ce eram datori să facem, după cum ne învață Domnul" (Luca 17, 10).

CONVORBIREA A CINCEA

Despre căsătorie, datoriile soților și copiilor

123. **— Cum se cuvine să se pregătească tinerii pentru căsătorie?**

— Cea mai bună pregătire a tinerilor pentru viață și căsătorie este creșterea lor „în frica și certarea Domnului", precum ne învață pe noi vasul alegerii și gura lui Hristos, marele Apostol Pavel. Mai întîi se cere tinerilor să cunoască pe scurt învățătura de credință ortodoxă. Să știe Crezul pe de rost și alte rugăciuni de nevoie, să aibă duhovnici buni, să citească Sfînta Scriptură și mai ales Noul Testament, Catehismul Ortodox și alte cărți de folos sufletesc. De asemenea, sînt datori să trăiască în feciorie pînă la cununia religioasă și să se silească a lucra după putere toate faptele bune, mai ales rugăciunea, mergerea regulată la Biserică, postul, milostenia, viața curată, ascultarea de părinți și spovedania în cele patru posturi.

Iată cum se cuvine să se pregătească orice tînăr pentru a păși în viață și pentru căsătorie. Să ne gîndim că nunta este cea mai veche taină a Bisericii, întemeiată de Dumnezeu încă din rai. Ea stă la temelia familiei, a lumii întregi. Tăria familiei depinde și de respectarea principiilor morale ale Bisericii noastre. Tinerii trebuie pregătiți pentru viața de familie încă din copilărie. Preotul, nașul de botez și părinții au în viața tinerilor cel mai mare rol și răspundere.

124. — Care sînt regulile canonice ale nunţii creştine ortodoxe?

— Regulile canonice, pe care sînt datori a le împlini tinerii la nunta creştină ortodoxă, sînt unsprezece la număr şi anume:

1. Cei doi tineri care vor să se cunune unul cu altul, să nu fie între ei nici un fel de rudenie trupească sau duhovnicească, adică din Sfîntul Botez. Cununia între rude o opresc cu desăvîrşire Sfintele Canoane ale Bisericii Ortodoxe.

2. Părinţii celor doi tineri trebuie să se învoiască şi să se unească la căsătoria copiilor lor. Nunţile făcute fără voia părinţilor nu aduc bucurie copiilor şi sînt canonisite de Sfîntul Vasile cel Mare, în canoanele 38, 40 şi 42 ca şi desfrînarea, cu trei ani oprire de la Sfînta Împărtăşanie pînă la împăcarea celor doi tineri cu părinţii lor.

3. Cei doi tineri trebuie să se iubească şi să se învoiască a se căsători unul cu altul; căci de se căsătoresc fără voia lor, la îndemnul părinţilor sau pentru cîştiguri materiale, această nuntă nu poate dăinui.

4. Logodirea celor doi tineri să se facă cu preot, după rînduiala Bisericii, cu cercetarea canonică cuvenită.

5. Tinerii logodiţi sînt datori să trăiască la părinţii lor pînă la cununia religioasă şi să-şi păzească cu sfinţenie fecioria, că de vor greşi mai înainte sînt canonisiţi de Biserică, ca nişte desfrînaţi, şi opriţi şapte ani de la Sfînta Împărtăşanie.

6. Mai înainte cu o săptămînă sau două de cununia religioasă cei doi tineri sînt datori să se spovedească la duhovnicul lor din copilărie sau la preotul satului, cu post şi rugăciuni şi, dacă au voie, să se pregătească pentru Sfînta Împărtăşanie.

7. Cununia religioasă se cuvine, după tradiţie, a se face dimineaţa, deobicei Duminica, mai înainte de începerea Sfintei Liturghii, iar naşii mirilor să fie creştini buni, capabili să înveţe şi să povăţuiască pe calea cea bună pe finii lor.

8. După slujba cununiei, cei doi tineri stau cu cununiile pe cap în mijlocul bisericii, înconjuraţi de credincioşi pînă la sfîrşitul slujbei, iar preotul dă binecuvîntare de Sfînta Liturghie şi se roagă împreună cu toţi cei de faţă pentru ajutorul celor încununaţi. Crezul şi Tatăl nostru este dator să le zică mirele.

9. Cînd preotul zice: „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi", atunci cei doi miri se apropie de Sfîntul Potir şi se împărtăşesc cu Trupul şi Sîngele lui Hristos, dacă au voie de la duhovnicul lor.

10. După terminarea Sfintei Liturghii cei doi miri sînt conduşi la casa mirelui de nuntaşi după vechea tradiţie ortodoxă, unde se aşază la

masă, mănîncă și se veselesc cu cucernicie și bună rînduială, întru slava lui Dumnezeu, precum se cuvine creștinilor.

11. Dacă cei doi tineri s-au împărtășit, se cuvine să fie în curățenie pînă în seara zilei următoare, pentru cinstea Sfintelor Taine.

Aceasta este regula canonică a celor ce se căsătoresc, rînduită de Sfinții Părinți ai Bisericii Ortodoxe, pe care cei mai mulți creștini o calcă în zilele noastre, spre a lor osîndă (După „Hristoitia, Bunul Moral al creștinilor", cap. 26, p. 67—69, de Sfîntul Nicodim Aghioritul). Cei ce împlinesc aceste reguli creștine la căsătorie, primesc binecuvîntarea de la Dumnezeu și duc viață liniștită în familie și cu bună sporire în toate. Iar cei ce calcă rînduiala Bisericii la căsătorie, duc viață cu multe ispite. După rînduiala Bisericii nu se fac cununii sîmbătă seara, spre ziua Sfintei Duminici. Unii fac nuntă cu scop de cîștig, spre a dobîndi daruri și sume mari de bani, schimbînd Taina Nunții rînduită de Dumnezeu în rai, în prilej de desfrînare, de sminteală și de cîștig pierzător de suflete, spre a lor osîndă. Un alt mare păcat fac tinerii care se cunună la biserică numai de ochii lumii, nu pentru naștere de copii, ci spre plăcere trupească, și fac cununie și petrecere în Sfintele posturi, cînd nunțile sînt oprite.

125. — **Care sînt gradele de rudenie opritoare de căsătorie?**

— Gradele de rudenie sau rudeniile sînt de patru feluri:

A. 1. **Rudenii de sînge (consîngenitate) în linie dreaptă, care se opresc de la căsătorie la infinit. Consîngenitatea în linie dreaptă se împarte în două:**

a. ***În linie dreaptă suitoare,*** **adică, tată — bunic — străbunic etc.**

b. ***În linie dreaptă coborîtoare,*** **adică, tată — fecior — nepot — strănepot etc.**

2. ***Rudenii de sînge în linie colaterală,*** **care se opresc de la căsătorie pînă la al șaptelea grad, inclusiv. Frații de o mamă sînt în gradul II de rudenie; verii primari sînt în gradul IV de rudenie; verii al doilea sînt în gradul VI de rudenie și nu se pot căsători unii cu alții; verii al treilea sînt în gradul VIII de rudenie și aceștia au voie să se căsătorească între ei. Frații și verii de tată vitreg sau mamă vitregă nu se pot căsători între ei tot pînă la gradul VII inclusiv. În cazuri de nedumerire se cere sfatul și dezlegarea episcopului locului.**

B. Rudenii prin încuscrire. Membrii a două familii încuscrite nu se pot căsători pînă la al cincilea grad, inclusiv. Membrii a trei familii încuscrite nu se pot căsători pînă la al treilea grad, inclusiv, după sinodul patriarhal din Constantinopol, din anul 997.

C. Înrudirea spirituală, din botez și cununie, între nași, fini și rudele lor. Căsătoria cu rude spirituale este oprită pînă la gradul al treilea in-

clusiv. Nu se pot căsători naşul cu fina, cu mama sau cu fiica finei. Nu se pot căsători finul cu fiica naşului şi fiul naşului cu fiica finei.

D. Înrudirea prin adopţiune (*înfiere*) se opreşte de la căsătorie pînă la gradul al treilea, inclusiv.

În toate cazurile cei doi tineri, dimpreună cu părinţii lor, sînt datori să consulte pe preot şi să asculte întru totul de rînduiala Bisericii fixată de Sfinţii Părinţi şi păstrată cu atîta sfinţenie de înaintaşii noştri.

126. — **În cazuri cu totul speciale, preotul poate singur să ia hotărîre şi să dea dezlegare de cununie celor înrudiţi?**

— Pentru cazuri cu totul speciale, excepţionale, logodnicii trebuie îndrumaţi să consulte pe episcopul locului, care poate anula logodna, sau dă cuvenita dezlegare de cununie şi rînduieşte un anumit canon de pocăinţă. Cînd cei doi tineri sînt rude apropiate, veri primari, fraţi vitregi, cumnaţi etc., nici episcopul nu are voie să dezlege o asemenea nuntă fărădelege, pe care au oprit-o şi au legat-o Sfinţii Părinţi. Iar „dacă vreun preot săvîrşeşte o asemenea nuntă, fără ştirea episcopului, să se caterisească". De obicei, gradele de rudenie în căsnicie, mai ales cele din încuscrire, cele spirituale şi din înfiere, nasc multe probleme preoţilor şi Bisericii şi nu puţini tineri se căsătoresc fiind rude, fie din neştiinţă, fie din lăcomia de avere, fie din neascultare şi necredinţă, din care pricină au mult de suferit în viaţă.

127. — **Ce trebuie să facă cei căsătoriţi anticanonic cu rude apropiate?**

— Orice nuntă ce se face cu rude trupeşti sau sufleteşti apropiate Biserica lui Hristos n-o recunoaşte, ci o desparte şi o canoniseşte, după caz, cu oprire de la Sfînta Împărtăşanie şi pocăinţă, de la trei pînă la zece şi uneori 15 ani, pentru că se face amestecare de sînge, se calcă legea dumnezeiască şi se face sminteală în popor.

128. — **Cîte căsătorii îngăduie Biserica?**

— Biserica Ortodoxă îngăduie cu pogorămînt trei căsătorii, însă în anumite condiţii. Sfîntul Vasile cel Mare, în canonul 87, spune despre a doua nuntă: „Căsătoria a doua este îngăduită de Biserică, numai celor ce au rămas văduvi de tineri prin deces şi n-au copii". Iar Sfîntul Apostol Pavel sfătuieşte la văduvie în castitate, dar cine nu poate „mai bine să se căsătorească, decît să ardă" (1 Cor. 7, 39). „Căsătoria a doua nu se binecuvîntează cu cununie, ci se canoniseşte doi ani a nu se împărtăşi, iar a treia căsătorie, trei ani", zice Sfîntul Nichifor în canonul 2. Dacă cei ce se căsătoresc a doua oară sînt bătrîni „unii ca aceia mînie pe Dumnezeu, să aibă pocanie trei ani şi metanii cîte 24 în zi", zice Pravila Bisericească de la Govora, cap. 109. „Cel căsătorit a doua oară nu mai poate fi hiro-

tonit" (Apost. 17; VI Ecumenic, 3; Sfîntul Vasile, 12). Slujba cununiei a doua se face simplă și fără fast, iar preotul nu are voie să ia parte la masa lor (Neocezareea, 7). Preotul, dacă rămîne văduv, nu are voie să se căsătorească a doua oară. Dacă totuși îndrăznește la a doua căsătorie, pierde preoția și nu mai are voie să săvîrșească nimic din cele ale preoției (Sfîntul Vasile, 6).

Căsătoria a treia se îngăduie de Biserică „numai de mare nevoie, acelora care nu au copii, pînă la vîrsta de 40 de ani". Sfîntul Vasile zice că „la trigami să se aplice afurisire (oprire de la Sfînta Împărtășanie) cinci ani, fără a-i opri cu totul de la Biserică . . ." (Can. 4). „Nunta cea dintîi este lege, a doua este iertare, iar cea de-a treia este călcare de lege", zice Îndreptarea Legii de la Tîrgoviște, cap. 205. Căsătoria a patra este oprită cu desăvîrșire de Biserică. Cel vinovat este „afurisit și lipsit de toată slujba Bisericii", pînă se desparte de acea persoană și se pocăiește opt ani.

„Dacă o femeie sau bărbat moare și soțul se căsătorește, nu păcătuiește . . . dar dacă rămîne văduv (pînă la moarte) își agonisește mai multă slavă la Dumnezeu" (Păstorul lui Herma). Iar Sfîntul Iustin Martirul și Filozoful, în cartea sa „Apologia", spune despre a doua căsătorie: „După Dascălul nostru, cei ce s-au căsătorit a doua oară după legea omenească sînt păcătoși, precum și cei ce caută la femeie spre a o pofti. Că nu numai cel ce preacurvește cu fapta este preacurvar, ci și cel ce voiește a preacurvi, fiindcă nu numai faptele, ci și gîndurile sînt văzute la Dumnezeu . . ." Iar pe cei ce fac mai multe căsătorii, Sfinții Părinți îi numesc poligami. Deci, după a doua nuntă nu mai este nuntă, ci poligamie. De aceea a zis Domnul samarinencei care păcătuise cu cinci bărbați: „Pe care îl ai, nu-ți este ție bărbat" (Ioan, 4, 18). „Cei ce au trecut peste a doua nuntă nu merită să fie numiți bărbați și soții", zice Sfîntul Vasile cel Mare în canonul 4. Tot el spune despre a treia nuntă: „Sfinții Părinți au trecut sub tăcere nunta a treia (poligamia) și au socotit-o ca pe o poftă dobitocească și străină de vrednicia omului creștin. Nouă ni se pare că acest păcat este mai mare decît curvia . . ." (Canonul 80).

129. — **Care este scopul evanghelic al nunții creștine?**

— Scopul principal al nunții creștine, după porunca lui Dumnezeu (Fac. 1, 28; 2, 18—24) și după învățătura Bisericii Ortodoxe, este unirea prin iubire a celor doi soți în numele Domnului pentru nașterea de copii, spre înmulțirea neamului omenesc. Apoi, ajutorarea soților între ei, pentru ușurarea vieții; înfrînarea trupească și evitarea desfrîului și a imoralității în lume. Toate aceste scopuri să fie spre preamărirea lui Dumnezeu (Învă-

ţătura de Credinţă Creştină Ortodoxă, p. 487; Dicţionarul Teologic, Pr. I. Bria, 1981, p. 95—96).

130. — **Ce păcat săvîrşesc cei ce trăiesc fără cununie religioasă şi au copii? Ce trebuie să facă ei spre a se mîntui?**

— În afară de cerinţele fizice, omul are în plus necesităţi şi datorii superioare sufleteşti şi deci are nevoie în căsnicie şi de binecuvîntarea lui Dumnezeu, adică de cununia religioasă.

Cei ce trăiesc fără această cununie nu li se pot primi darurile şi pomelnicile la Sfîntul Altar şi nu pot fi naşi nici la cununie, nici la botez. Ei nu se pot mîntui decît dacă se cunună la biserică făcînd şi un canon de cîţiva ani oprire de la Sfintele Taine (După Pravila bisericească, de Arhim. Nicodim Sachelarie).

Sinodul I Ecumenic, în canonul 3 şi VI Ecumenic, în canonul 5, opresc cu desăvîrşire pe clerici de orice grad să aibă vreo femeie îngrijitoare la casele lor, „afară de mamă, soră sau mătuşă, sau pe alte persoane care nu pot fi bănuite de legătură de concubinaj" ... „Iar dacă cineva ar călca cele hotărîte de noi să se caterisească. Aceasta să se respecte şi de cei căsătoriţi, avînd grijă de curăţenia lor morală". Vezi, deci, ce grijă au avut Sfinţii Părinţi să păstreze viaţa morală în Biserica lui Hristos şi cu cîtă tărie au luptat împotriva sminteli şi a cumplitului păcat al desfrînării?

131. — **Cum se cuvine să se aleagă naşii la botez şi la cununie şi ce datorii au naşii faţă de finii lor?**

— Naşii trebuie să se aleagă dintre cei mai buni şi mai evlavioşi creştini, indiferent ce stare socială ar avea, pentru că naşii sînt povăţuitori duhovniceşti ai finilor lor şi au mai mari îndatoriri decît părinţii cei trupeşti. Naşii trebuie să fie oameni cumpătaţi, morali, blînzi, de model în societate. Să cunoască bine credinţa ortodoxă, Crezul, catehismul ortodox, Sfînta Scriptură şi să meargă regulat la biserică. De aceea, nu pot fi naşi la botez şi la cununie creştinii de altă religie (catolici, protestanţi, sectari etc.), cei ce trăiesc în concubinaj (necununaţi), în desfrînare, cei ce nu vor să aibă şi să crească copii, cei beţivi, divorţaţi şi cu nume rău în societate. Naşii trebuie să fie aleşi cu multă grijă şi numai cu voia preotului paroh, în faţa căruia să se oblige că vor purta grijă să înveţe pe finii lor frica lui Dumnezeu, să-i supravegheze, să-i cheme la biserică, la spovedanie, la săvîrşirea faptelor bune, să-i cerceteze regulat la casele lor, să-i mustre la nevoie, să le dea cărţi creştineşti de citit, pentru că naşii au mare răspundere, fiind garanţii finilor lor înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor.

Naşul se leagă cu finul şi cu părinţii lui „printr-o rudenie spirituală, care este mai mare decît cea după trup, deoarece el se numeşte părinte duhovnicesc, iar finul este fiu duhovnicesc, „după canonul 53 al Sinodului

VI Ecumenic. „Părinţii trupeşti, spune Dionisie Areopagitul, încredinţează copilul unui creştin botezat care este un bun educator în cele dumnezeieşti, încît copilul va rămîne pentru toată viaţa sub povăţuirea lui, ca la un tată duhovnicesc şi garant al vieţii lui după Dumnezeu...". Naşul trebuie să locuiască cît mai aproape de finul său pentru a-l supraveghea şi ajuta la învăţătura poruncilor lui Dumnezeu. Iată, pe scurt, cum se aleg naşii de la botez, de la cununie şi călugărie. Ei trebuie să fie cei mai buni din cei mai buni, ca cei ce trebuie să dea socoteală în faţa lui Dumnezeu pentru fiii lor sufleteşti. Putem spune că mulţi naşi credincioşi îşi mîntuiesc sufletele prin finii lor, dacă îi cresc în frica Domnului; dar mai mulţi se osîndesc pentru lenevirea şi nepăsarea faţă de fiii lor sufleteşti. La rîndul lor şi finii au datoria să asculte pe naşii şi garanţii lor sufleteşti, să-i consulte în toate, să primească sfaturile lor cele bune, să se roage zilnic pentru naşii lor, pentru preoţii care i-au botezat, cununat sau călugărit şi să le fie de model duhovnicesc în toată viaţa.

Naşii de călugărie se aleg de stareţ, dintre cei mai buni călugări sau duhovnici ai mînăstirii. Călugării trebuie să aibă naşi numai dintre călugări, iar mirenii numai dintre mireni. „Nu se cuvine, nici este lucru cinstit, nici primit ca călugărul sau călugăriţa să primească copii după Sfîntul Botez (adică, să fie naşi la botez), sau să ţină cununii la nuntă. Iar de va îndrăzni să facă acest lucru fără de cale, de ruşine şi fărădelege, să se canonisească cum va părea arhiereului. Iar de va face aceasta a doua oară, să se izgonească din Biserica lui Hristos, ca un călcător al dumnezeieştilor pravile" (Pravila lui Matei Basarab, cap. 135).

132. — **În ce condiţii Biserica Ortodoxă aprobă divorţul?**

— După învăţătura dată nouă de Dumnezeu, căsătoria este indisolubilă, adică una singură pe toată viaţa: „Ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă" (Matei, 19, 6). Numai moartea desparte în chip firesc pe cei doi soţi. Totuşi, sînt cîteva excepţii îngăduite de Biserică, care duc la despărţirea soţilor între ei prin divorţ. Iar divorţul este desfacerea căsătoriei pe care o provoacă soţii între ei, pentru care Biserica nu le poate da nici o binecuvîntare sau hotărîre juridică oficială. De aceea, nici nu se prevede vreo slujbă bisericească la divorţ. Adevărata legiuitate a nunţii constă numai în căsătoria întîi. Desfacerea ei legală o face numai moartea unuia dintre soţi, sau pe plan mai înalt, moartea ambilor soţi, căci după moarte „sînt ca îngerii, necăsătoriţi" (Matei 22, 30).

„Cu toate acestea, conducerea bisericească, ţinînd seama de scopul moral al căsătoriei, încă din vremea apostolilor a dat îngăduinţă văduvei rămasă prin decces de a se recăsători. Deci ca o iconomisire dintre cele două alternative: a văduviei prea superioare, în deplină stăpînire de sine

(Luca 2,36—37) şi a desfrîului prea păcătos, i s-a indicat calea de mijloc a căsătoriei celei de a doua" (1 Cor. 7, 8—9; 1 Timotei 5, 3, 6, 14), cum spune aşa de clar Arhimandritul Nicodim Sachelarie, în lucrarea sa monumentală „Pravila Bisericească".

133. **— Care sînt cauzele canonice ale divorţului?**

— Motivele canonice de divorţ sînt:

I. a. *Adulterul* (preacurvia), adică violarea credinţei conjugale de către soţ sau soţie. Acest motiv de divorţ se bazează pe Sfînta Evanghelie, adică pe dreptul divin (Matei 19, 9).

b. Pe lîngă adulter, soţul poate să divorţeze cînd i se pun curse care periclitează viaţa, îndreptate contra existenţei căsătoriei, de către un soţ împotriva celuilalt, cum ar fi *refuzul soţului sau soţiei de a naşte copii*. În acest caz partea nevinovată are dreptul să solicite divorţul.

c. Iarăşi, soţul poate divorţa cînd soţia se face vinovată de *avort intenţionat* şi prin acesta împiedică scopul căsătoriei.

d. Cînd femeia sau bărbatul participă fără voia celuilalt la ospeţe şi petreceri necuviincioase.

e. Pentru soţie există motiv de a cere divorţ cînd bărbatul său o acuză public pe nedrept de adulter; cînd soţul ei greşeşte în public sau în ascuns, în casă sau în altă parte cu o altă femeie.

II. Al doilea motiv principal de divorţ, după adulter, este *căderea unui soţ din dreapta credinţă* — apostazie, necredinţă, sectă etc. (1 Cor. 7, 15).

III. *Cînd unul din soţi sau amîndoi intră în monahism*, „ca o moarte superioară, faţă de lumea pusă în slujba păcatului" (Sin. VI Ecumenic, canonul 12 şi 48). Însă „cel ce-şi lasă (prin divorţ neîngăduit) soţia sa legitimă şi ia pe alta, trebuie să fie canonisit ca un preacurvar, după porunca Domnului (Matei 19, 9), adică să fie oprit pînă la 15 ani de Sfînta Împărtăşanie", după Sfîntul Vasile cel Mare.

134. **— Cînd se consideră încheiat divorţul canonic? Adică în ce moment cei doi soţi sînt liberi să se recăsătorească, din punct de vedere canonic?**

— Divorţul canonic se consideră încheiat cînd între soţi au urmat motivele de divorţ arătate mai sus (adică adulterul, lepădarea de credinţă, intrarea în monahism etc.). Trebuie, însă, pe lîngă motivele canonice arătate mai sus, să se ţină seamă şi de motivele de divorţ hotărîte de legislaţia civilă.

135. **— Care sînt efectele divorţului canonic?**

— Efectele de drept ale divorţului canonic se referă pe de o parte la soţii divorţaţi, iar pe de altă parte la copiii născuţi din căsătorie.

Divorțul canonic desface în orice privință legătura conjugală și pune pe soți în acel raport în care se găseau înainte de căsătorie (după Dreptul bisericesc oriental de episcopul Nicodim Milaș, cap. 202).

136. **— Ce ne învață Sfinții Părinți despre nașterea de copii?**

— Sfînta și dumnezeiasca Scriptură, precum și Sfinții Părinți, arată că copiii sînt un dar al lui Dumnezeu (Geneză 20, 17—18; 25, 21; 29, 33; 30, 6, 17, 22; 33, 5; 48, 8—9; Luca 1, 7). Iar nașterea de copii este o binecuvîntare și rînduială dumnezeiască dată de Dumnezeu omului încă din rai, prin porunca: „creșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul. . ." (Facere 1, 28). Prin nașterea de copii se înnoiește neamul omenesc și se menține viața pe pămînt. Așadar, nașterea de copii este cea mai mare datorie a celor doi soți care se unesc prin căsătorie. Nașterea de copii formează cea mai mare bucurie și adevărata temelie a familiei; ea consolidează și desăvîrșește căsnicia și este izvor de sănătate. Fără împlinirea acestei datorii Taina Nunții se desființează. Pentru aceea Dumnezeu binecuvîntează pe primul om, Adam, și îi face femeie pe Eva, ca să nască copii.

După izgonirea lui Adam din rai, nașterea de copii devine, pe lîngă binecuvîntare, și canon de ispășire a păcatelor părinților. Nașterea de copii ajută mult la mîntuirea părinților, cum spune Sfîntul Pavel, că femeia „se va mîntui prin naștere de fii" (1 Timotei 2, 15). În Vechiul Testament, cei ce nu aveau copii erau socotiți lepădați de la fața lui Dumnezeu. De aceea se rugau ziua și noaptea să le dăruiască Domnul copii. La fel glăsuiesc și toți Sfinții Părinți. Ei se rugau pentru cei ce nu aveau copii sau nu puteau naște, să le dea Dumnezeu copii buni și sănătoși, iar pe cei bolnavi îi vindecau cu rugăciunile lor. Pe cei ce nu voiau să aibă copii îi sfătuiau, cum spune și Sfîntul Pavel, ca mai bine să nu se căsătorească sau să trăiască în înfrînare (curățenie), cu învoirea ambilor soți, decît să-și ucidă copiii.

Mîntuitorul aseamănă pe cei ce se căsătoresc numai pentru păcat, sau de ochii lumii, sau pentru avere, cu smochinul blestemat care nu voia să aducă nici o roadă pe pămînt. Pentru că nașterea de copii nu este numai o datorie socială, firească, ci este mai întîi o poruncă dumnezeiască, care contribuie foarte mult la mîntuirea părinților. Soții care nu vor să nască copii, care îi avortează sau practică păcatul pazei, sînt certați de Dumnezeu cu boli de tot felul, cu necazuri în viață, cu grea mustrare de conștiință, iar dincolo cu osîndă veșnică.

137. **— Ce trebuie să facă soții ca să aibă copii buni și sănătoși?**

— Părinții, dacă doresc să aibă copii buni, înțelepți și sănătoși, trebuie ca ei să fie mai întîi buni, credincioși ascultători de Biserică și

plini de frica lui Dumnezeu. Căci copiii sînt de fapt „cópii" ale părinţilor lor. Ce văd şi ce aud în casă de la părinţi aceea fac. Educaţia copiilor începe chiar din ziua nunţii părinţilor, adică din clipa zămislirii. Pentru a avea copii înţelepţi şi credincioşi, părinţii trebuie să se roage mult, să meargă regulat la biserică, să postească sfintele posturi, să se spovedească adesea, să ţină curăţenie în zilele rînduite, să facă milostenie, să fie blînzi, smeriţi şi plini de dumnezeiasca dragoste spre toţi. Soţii sînt datori să se înfrîneze în sărbători şi în posturi şi să nu facă nici un fel de meşteşug diavolesc spre a nu avea copii. Cel mai greu păcat al celor căsătoriţi este avortul, adică uciderea de copii. Copiii zămisliţi în zile de sărbători, în posturi, în stare de beţie sau după avorturi, de obicei se nasc bolnavi, sînt debili şi uneori chiar infirmi. La fel şi cei ce practică paza, nu se pot împărtăşi doi ani cu Sfintele Taine şi uneori se îmbolnăvesc de nervi, ca o pedeapsă a dreptului Judecător.

După naştere, părinţii sînt datori să se ocupe mai mult decît orice de educarea şi buna creştere a copiilor. Mai întîi să caute naşi credincioşi copiilor lor. Apoi să-şi ducă regulat copiii la biserică, să-i împărtăşească cu Sfintele Taine în fiecare lună, să-i înveţe de mici rugăciuni şi lucruri bune, să nu-i smintească cu cuvintele şi faptele lor, căci sminteala pe care o fac părinţii copiilor lor este un păcat greu în faţa lui Dumnezeu, cu urmări cumplite în viaţa copiilor. Cei mai mulţi copii ajung răi în viaţă, datorită păcatelor pe care le-au deprins de la părinţii lor din copilărie. De asemenea, copiii trebuie să fie învăţaţi, atît de părinţi şi naşi, cît mai ales de preotul satului, frica de Dumnezeu, dreapta credinţă, omenia, mila, smerenia, ascultarea şi cunoştinţa Sfintei Scripturi. Trebuie să fie deprinşi de mici cu postul, cu rugăciunea regulată, cu spovedania, cu mila faţă de cei lipsiţi şi respect faţă de toţi oamenii.

Rugăciunea, citirea cărţilor bune, ascultarea şi respectul faţă de părinţi, frica de Dumnezeu şi exemplul personal dat de tata şi de mama sînt cele mai sigure căi şi mijloace de educare şi creştere creştinească a copiilor.

138. — **Care sînt principalele datorii ale părinţilor faţă de copii, după Sfînta Scriptură?**

— Prima datorie a părinţilor faţă de copii este aceea de a-i iubi (Tit 2, 4). Copiii trebuie să fie născuţi din dragoste şi din dorinţa ambilor soţi, iar nu din plăcere, din păcat sau din întîmplare. A doua datorie a părinţilor faţă de copii este de a-i învăţa legea dumnezeiască (Deut. 4, 9—10; 6, 7; 20, 25; Ps. 77,5—7; Prov. 22, 6; Efes. 6, 4 etc.). Părinţii au datoria de a-i învăţa pe copii dreapta credinţă şi frica de Dumnezeu (Facere 18, 19; Ps. 33, 11; Prov. 1, 7). Au datoria de a le povesti copiilor lucru-

rile cele minunate ale lui Dumnezeu din sfintele cărţi (Ieşire, 13, 14—15; Is. Navi 4, 6; Ps. 43, 1).

Părinţii mai au datoria de a-i învăţa pe copii ascultarea şi supunerea (Prov. 4, 3—4; 1 Tim. 3, 4); au datoria de a-i binecuvînta (Facere 48, 15—16; Evrei 11, 20); de a compătimi pe copiii lor (Ps. 102, 11—13); de a-i îndemna şi mîngîia (1 Tes. 2, 11); de a-i conduce bine (1 Tim. 3, 4, 12); de a-i mustra pe copii (1 Imp. 2, 23—24); de a-i îndrepta şi pedepsi la nevoie (Deut. 8, 5; Prov. 3, 12; 13, 24; 19, 18; 22, 15; 23, 13—14; Evrei 12, 7, 9—10); de a nu-i întărîta şi mînia (Efes. 6, 4; Col. 3, 21); de a le îndeplini trebuinţele cele de nevoie (Prov. 13, 22; Matei 7, 9—11; Luca 11, 11—13; 2 Cor. 12, 14; 1 Tim. 5, 8). Părinţii au datoria de a se ruga pentru copiii lor pentru înţelepciunea, pentru creşterea lor duhovnicească şi pentru mîntuirea lor (Facere 17, 18; 4 Imp. 29, 19). Au datoria să-i ajute în vreme de ispite (Iov 1, 5) şi în caz de boală (2 Imp. 12, 16); să fie pildă bună fiilor lor (4 Imp. 14, 13; 15, 3) şi să-i înveţe pe copii din tinereţe (Prov. 22, 6) toate faptele bune şi dragostea creştină după Sfînta Evanghelie. Apoi să-i încredinţeze unor duhovnici buni.

139. — **Care sînt datoriile copiilor faţă de părinţii lor, după învăţătura Sfintei Scripturi?**

— **Principalele datorii ale copiilor sînt: Să păzească legea lui Dumnezeu (Deut. 30, 2; Prov. 28, 7); să se teamă de Dumnezeu (Deut. 31, 12—13; Ps. 33, 11); să se teamă de părinţi şi să-i cinstească (Exod 20 12; Lev. 19, 3; Deut. 5, 16; Matei 15, 4; 19, 19; Marcu 7, 10; 10, 19; Luca 18, 20; Efes. 6, 2 etc.); să se supună părinţilor (Prov. 6, 20—21; 7, 1—3; Efes. 6, 1; Col. 3, 20); să asculte învăţătura părinţilor (Prov. 1, 8; 3, 4; 4, 1; 20, 21; 5, 1—2; 6, 20—21 etc.); să îngrijească pe părinţii lor (Facere, 45, 9—12; 47, 11—13; 1 Imp. 22, 3—4; 1 Tim. 5, 4 etc.); să cinstească pe bătrîni (Lev. 19, 32; Prov. 23, 22; 1 Petru 5, 5). „Copiii ascultători veselesc inima părinţilor" (Prov. 10, 1—15, 20; 23, 15, 24—25; 27, 11 etc.); copiii ascultători vor fi binecuvîntaţi (Exod 20, 12; Deut. 5, 16; Ieremia 35, 18—19; Prov. 3, 1—4; Efes. 6, 1—2 etc.).**

Copiii răi, dimpotrivă, nu ascultă de părinţii lor (Rom. 1, 30; 2 Tim. 3, 2); dispreţuiesc pe părinţii lor (Prov. 15, 5, 20; Iezechiel 2, 27); înjură pe părinţii lor (Prov. 30, 11); sînt pedepsiţi de Dumnezeu pentru părinţii lor (Prov. 19, 13); pricinuiesc întristare părinţilor lor (Prov. 10, 1; 17, 21—25); pradă pe tată, alungă pe mamă (Prov. 19, 26); nu cinstesc pe bătrîni (Isaia 3, 5).

Sfînta Scriptură vorbeşte de ameninţări, anateme şi pedepse date de Dumnezeu copiilor care dispreţuiesc pe părinţii lor (Deut. 27, 16; Iezechiel 22, 7, 15). Aceleaşi pedepse vin şi asupra copiilor care nu se supun

părinţilor (Deut. 21, 18—21); asupra copiilor care rîd de părinţii lor (Prov. 30, 17); asupra copiilor care blestemă pe părinţi (Ieşire 21, 17; Lev. 20, 9; Prov. 20, 20; Matei 15, 4; Mc. 7, 10); asupra copiilor care bat pe părinţii lor (Ieşire 21, 15); asupra copiilor care rîd şi dispreţuiesc pe bătrîni (4 Regi 2, 23—24) şi asupra copiilor beţivi şi iubitori de plăceri (Deut. 21, 20—21). Despre toate acestea se vorbeşte pe larg în Pravila Bisericească a Arhimandritului Nicodim Sachelarie, deja citată.

140. — **Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi despre suflet? Care este originea sufletului şi cînd se uneşte cu trupul?**

— Iată ce ne învaţă Biserica Ortodoxă: „Plantele şi animalele au duh de viaţă biologică, necesară vieţii lor fireşti, care nu depăşeşte trebuinţele corpului lor, fiind una cu el, căci la creaţie Domnul numai „a zis şi s-au făcut", aşa cum sînt ele astăzi. Omul, însă, a fost creat trupeşte cu o pregătire specială (Facere 1, 26—30) şi i s-a creat un suflet viu (Facere 2, 7), adică nemuritor, avînd însuşiri speciale, după chipul lui Dumnezeu, nu după înfăţişare, ci după nemurire, ca cel ce avea să se perfecţioneze prin exerciţiul vieţii morale libere, care lucrînd întru asemănare cu Dumnezeu, prin respectarea legilor Domnului, întru stăpînirea de sine şi conducerea făpturii supuse Lui, ca un reprezentant al lui Dumnezeu faţă de cele pămînteşti şi ca un delegat al lumii materiale faţă de Făcătorul prin viaţa sa pămîntească şi trupească, în care sintetizează cele materiale ale pămîntului. Deci el era şi este un microcosmos, adică o lume mică (După Dogmatica Sfîntului Ioan Damaschin).

Există trei teorii despre suflet: 1. a preexistenţialismului, condamnat de Biserică. 2. a traducianismului animal, adică teoria prin care se arată că sufletul se transmite în clipa zămislirii de la părinţi la fii, ca şi la animale, după regulile puse odată de Creator. Nici această teorie nu este aprobată de Biserică. 3. a creaţionismului, pe care o învaţă Biserica. Adică sufletul fiecărui om este creat de Dumnezeu în clipa zămislirii. Alte explicaţii de amănunt nu s-au dat. Se pare că această învăţătură, în care să intre şi aspectele vieţii de ereditate trupească şi sufletească, ar putea fi expusă astfel: sufletul fiecărui om este creat de Dumnezeu, nu din nimicul absolut, ca sufletul lui Adam, ci din realitatea părinţilor născători, asemenea cu Eva şi Adam. Aşa se explică mai bine paternitatea dumnezeiască a proprietăţii ei creaţionale, precum şi a colaborării părinţilor pămînteşti binecuvîntaţi în viaţă şi în urmaşii lor (După Pravila Bisericească, de Arhim. Nicodim Sachelarie).

„Cînd stăpîneşte în noi raţiunea (sufletul), acesta chinuieşte în mod necesar trupul care slujeşte ca instrument în vederea virtuţii", spune Sfîntul Maxim Mărturisitorul (Filocalia, vol III, p. 309). „Trupul este

al sufletului, iar nu sufletul al trupului, căci cel mai mic este al celui mai mare, iar nu cel mai mare al celui mai mic. Deci, fiindcă pentru greșelile cele dintîi a răsărit legea păcatului, care este plăcerea simțurilor, pentru aceasta s-a hotărît moartea trupului prin osteneli, și dureri, rînduită spre desființarea legii păcatului. Cel ce știe că moartea s-a ivit din pricina păcatului, spre desființarea lui, se bucură pururea în sufletul său cînd vede cum este desființată legea păcatului din trupul său, prin feluritele osteneli și dureri ca să primească fericita viață viitoare în duh; căci știm că nu poate ajunge la aceea dacă nu este golită mai înainte din trup ca dintr-un vas, încă în această viață, legea păcatului, susținută prin afecțiunea voinței față de el" (Filocalia, vol. III, p. 309).

Biserica învață că omul este alcătuit din trup și suflet (dihotomism), iar nu din trup, duh și suflet (trihotomism), cum s-ar crede în aparență (1 Tes. 5, 23; 1 Cor. 15, 45; Evrei 4, 12). „În constituția sa trupească, spune arhimandritul Nicodim Sachelarie în Pravila Bisericească, omul are, ca și animalul, trup și duh de viață biologică, suflet senzitiv, dar acestea nu sînt decît o cantitate materială identificată cu trupul omenesc, unde locuiește sufletul, care este a doua cantitate de sine stătătoare (Matei 10, 28; Luca 12, 4—6; Marcu 14, 34). Armonia dintre suflet și Dumnezeu o garantează armonia dintre trup și suflet și, pe temeiul acestei armonii, se desfășoară armonia dintre om și animale, plante și întreaga natură. În condițiile de azi ale păcatului proporția de armonie fiind fărîmițată, ea se realizează parțial pe întreaga stare a existenței, de la nesimțitoarea piatră și pînă la vîrful scării lui Iacov — Dumnezeu" (Facere 28, 10—22; Rom. 3, 20—24; Rom. 5, 12—21).

141. — **În ce constă chipul și asemănarea lui Dumnezeu din om și în ce parte anume sînt așezate?**

— Sufletul este chipul lui Dumnezeu în om, întrucît are întreită putere, dar o singură fire. Puterile sufletului omenesc sînt acestea trei: simțirea, rațiunea și voința. Cu simțirea omul se aseamănă lui Dumnezeu-Tatăl; cu rațiunea se aseamănă Fiului, iar cu voința se aseamănă Duhului Sfînt. Și precum în Sfînta Treime, măcar că trei sînt fețele, însă nu sînt trei, ci un singur Dumnezeu, așa și sufletul omenesc, măcar că trei sînt puterile lui sufletești, însă nu sînt trei suflete, ci un suflet. Deosebirea între chipul și asemănarea lui Dumnezeu din sufletul omenesc, după Sfinții Vasile cel Mare (Exaimeron, Cuv. 10), Ioan Gură de Aur, Fericitul Ieronim și alții constă în aceasta: chipul lui Dumnezeu se primește de către suflet în vremea zămislirii sale, iar asemănarea lui Dumnezeu din suflet se săvîrșește la Botez.

Deci chipul lui Dumnezeu este în raţiune, în voinţă şi simţire, iar asemănarea lui Dumnezeu este în silinţa omului spre desăvîrşire prin lucrarea faptelor bune şi împreună lucrarea harului dumnezeiesc. Despre aceasta iată ce spune Sfîntul Vasile cel Mare: „Să facem om, zice Dumnezeu, după chipul şi asemănarea Noastră. Pe una, adică chipul, prin zidirea lui Dumnezeu o avem; iar pe alta, asemănarea, prin bunăvoirea noastră o îndreptăm". Iar Sfîntul Dimitrie al Rostovului zice: „Mie mi-a lăsat Dumnezeu ca să fiu după asemănarea dumnezeiască. Astfel, după chip sînt cuvîntător, iar după asemănare sînt creştin... Deci să ştim cum că chipul lui Dumnezeu este şi în sufletul omului necredincios, iar asemănarea numai în creştinul cel îmbunătăţit. Şi cînd ar greşi de moarte creştinul, atunci numai de asemănarea lui Dumnezeu se lipseşte, iar nu şi de chip. Şi măcar şi în munca veşnică de s-ar osîndi omul, chipul lui Dumnezeu este acelaşi într-însul în veci, iar asemănarea a fi nu poate" (Cuvînt al Sf. Dimitrie al Rostovului, în Hronograf, ed. Mînăstirea Neamţ, 1837).

142. — **De ce avortul este considerat ucidere şi este combătut cu atîta tărie de Sfînta Biserică?**

— Prin avort se înţelege uciderea pruncilor în pîntece prin tot felul de mijloace. Deoarece fătul are suflet viu, creat de Dumnezeu chiar din clipa zămislirii, pentru aceea avortul este combătut de Biserică şi de Sfinţii Părinţi cu atîta tărie, pentru că se ucide viaţa, se pierde sufletul, atît al celui ucis, cît şi al celui care săvîrşeşte uciderea şi se calcă porunca lui Dumnezeu, care zice: „Creşteţi şi vă înmulţiţi" (Facere 1, 28). Se calcă şi porunca a V-a din Decalog, care zice: „Să nu ucizi" (Ieşire, 20, 13). Prin avort se ameninţă viaţa de pe pămînt, se calcă porunca creaţiei dată de Dumnezeu în rai, se atentează la viaţa celor mai nevinovate fiinţe omeneşti, care sînt copiii; se destramă familia, se îmbolnăveşte societatea întreagă şi se aduc peste cei vinovaţi cumplite pedepse dumnezeieşti, atît în viaţă, cît şi după moarte. Apoi, sufletele copiilor avortaţi, nefiind botezaţi, nu pot intra în împărăţia lui Dumnezeu, ci aşteaptă ziua cea înfricoşată a judecăţii, cînd singuri vor acuza pe părinţii care i-au ucis în faţa Dreptului Judecător Iisus Hristos.

Iată pentru ce avortul este crimă, adică ucidere de om, şi trebuie combătut cu toată tăria de Biserică şi de păstorii ei.

143. — **Ce canon rînduiesc Sfinţii Părinţi pentru femeile care fac avort sau îndeamnă şi ajută pe altele să facă acest cumplit păcat?**

— Femeile care îşi avortează copiii, indiferent prin ce mijloace, se numesc ucigaşe de copii, iar nu mame, şi primesc pedepse grele încă din viaţa aceasta. Iată ce spun şi canoanele Sfinţilor Părinţi în legătură cu

păcatul uciderii de prunci: „Despre femeile care păcătuiesc şi-şi omoară fătul în pîntece, forţîndu-se să facă ucideri, să se oprească, după hotărîrea dată mai înainte, ca să se împărtăşească la ieşirea din viaţă. Dar procedînd cu iubire de oameni, după cum am aflat, hotărîm ca să fie oprite vreme de zece ani după treptele canonisirilor hotărîte" (Ancira, 21). „Femeile care dau buruieni otrăvitoare şi pierzătoare, precum şi cele ce primesc otrăvurile omorîtoare de prunci, să se supună canonului de 20 de ani al ucigaşului" (VI Ecumenic, 91; Sfîntul Vasile cel Mare, 56). „Femeia care bea ierburi ca să-şi piardă rodul trupului şi să nu nască coconi, aceea să aibă pocanie cinci ani şi mătănii cîte trei sute pe zi. Iar de va face şi bărbatul aşa, mai rău este. Nici Biserica să nu-i primească prescura lui, nici prinosul lui de nu se va pocăi" (Pravila Bisericească, Govora, 20). „Femeia de va zămisli şi va bea ceva ca să se lepede începerea dintr-însa să se pocăiască opt ani şi mătănii 367 zilnic; iar de i se va întîmpla ei a muri să nu se îngroape în cimitir" (Ibidem, 115; Îndreptarea Legii cap. 364). „Femeia care a pierdut pruncul fără voie, un an se canoniseşte" (Sfîntul Ioan Postnicul, can. 22). „Femeia care a născut pe cale şi nu a purtat grijă de prunc, să fie supusă vinovăţiei ucigaşului" (Sfîntul Vasile, 33).

144. — **Unde se află sufletele copiilor avortaţi şi care va fi soarta lor la judecata de apoi?**

— Copiii care mor nebotezaţi, din motive independente de voinţa părinţilor sau a preoţilor, se pot considera părtaşi la botezul dorinţei, ca şi drepţii Vechiului Testament, sau prin analogie cu vindecările făcute de Iisus Hristos la rugăciunile părinţilor sau ale prietenilor. Căci Dumnezeu nu pedepseşte pe cel nevinovat, ci dimpotrivă, căci El a creat pe om spre fericire. Totuşi, părinţii copiilor se vor spovedi şi li se va rîndui canon potrivit cu grija sau nepăsarea lor. Adică să boteze sau să crească un copil sărac, să viziteze un loc sfînt, să facă milostenie, să facă metanii, să ţină post etc.

Iată ce spune Sfîntul Chiril al Ierusalimului în Cateheza a III-a, cap. 10: „Dacă cineva nu primeşte botezul nu se mîntuieşte, afară numai de mucenici care primesc împărăţia şi fără de apă (botez). Mîntuitorul, cînd a mîntuit lumea prin Cruce şi cînd I s-a împuns coasta, a slobozit sînge şi apă, ca să se boteze cu sîngele Lui cei care se botează în timpul persecuţiilor. Mîntuitorul numeşte mucenicia botez, căci zice: „Puteţi să beţi paharul pe care îl beau Eu şi să vă botezaţi cu botezul cu care Eu mă botez?" (Marcu 10, 38). „Mucenicii şi-au făcut mărturisirea de credinţă, făcîndu-se privelişte lumii, îngerilor şi oamenilor" (1 Cor. 4, 14). Sinodul VI Ecumenic, în canonul 83, spune: „Cei morţi nu pot fi

botezaţi, după cum nu pot fi nici împărtăşiţi”. Deci, copiii avortaţi, născuţi fără de vreme, pierduţi fără voie, sau care mor îndată după naştere, fără a primi botezul, nu pot fi botezaţi nicidecum după moarte, pentru că nu mai sînt vii. Nu pot fi pomeniţi nici la biserică, pentru că nu sînt botezaţi şi nu au nume. Ei nu sînt membrii Bisericii lui Hristos. Pentru cei ucişi de părinţi cu voia lor, întreaga răspundere rămîne asupra părinţilor.

În „Pravila Bisericească” a Arhimandritului Nicodim Sachelarie, cap. 178, citim următoarele despre acest lucru: „Pentru copiii avortaţi şi care mor nebotezaţi nu se află nicăieri învăţătură, nici în Sfînta Scriptură, nici la Sfinţii Părinţi, fiindcă viaţa oamenilor, atît a celor maturi, cît şi a celor necreştini, este în mîna Făcătorului lor, care nu poate fi obligat să descopere toată iconomia providenţei sale muritorilor, nici să cunoască ceea ce nu le este de folos. Chemarea glasului Său răsună mereu în lume şi cei ce aud au datoria să răspundă, numai în măsura de ei înţeleasă şi pentru ei dată. De bună seamă că Dumnezeu nu pedepseşte pe cei ce nu cunosc legile, şi mai ales pe copiii nebotezaţi. Ba, dimpotrivă. El a creat pe om spre fericire şi, deci, copiii care n-au putut folosi libera lor voinţă şi putere în virtutea scopului pentru care omul a fost creat, El îi fericeşte pentru existenţa lor, aşa cum şi ei Il laudă pentru aceeaşi existenţă nevinovată şi frumoasă creaţiune naturală. Astfel, ei sînt rînduiţi la fericirea naturală a existenţei, dar nu la cea a răsplătirii după merite, întrucît nu au fapte virtuoase”.

„Fericirea naturală o dă Dumnezeu direct şi necesar, fără a mai fi nevoie de efortul omului, nici nu mai este nevoie de a se vorbi de ea între oameni. Ci, revelaţia divină ne arată numai pe aceea fericire la care şi omul contribuie” (2 Cor. 12, 4; Apoc. 21, 22). Pravila lui Mate Basarab, în capitolul 153, spune despre copiii nebotezaţi: „Iar cîţi cocon[1] ai creştinilor mor nebotezaţi, aşijderea şi ai păgînilor, aceia nu merg nici în împărăţia cerurilor, nici în muncă, ci numai la un loc luminos. Iar cînd se botează se deschid cerurile pe care le încuiase Adam pentru neascultare şi au fost tot închise pînă cînd a venit Domnul nostru Iisus Hristos şi a dat darul Sfîntului Botez în lume” (Ibidem, 154).

145. — **Cum se poate combate acest cumplit păcat al uciderii de fii, care bîntuie astăzi în toată lumea?**

— Cred că această datorie de a învăţa pe oameni să nu-şi ucidă copiii este mai mult a preoţilor şi a păstorilor de suflete. Ei trebuie să arate credincioşilor, cu dovezi din Sfînta Scriptură, din învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi din dumnezeieştile Canoane, cît de greu este păcatul uciderii şi cît de mare pedeapsă primeşte ucigaşul de la Dumnezeu. Adam

și Eva, după ce au fost scoși din raiul pămîntesc pentru păcatul neascultării de Dumnezeu, s-au însoțit și născînd Eva pe primul copil, anume Cain, a zis Adam: „Am dobîndit om prin ajutorul lui Dumnezeu" (Fac. 4, 1). Deci, nașterea de prunci, de orice sex, se face „prin ajutorul lui Dumnezeu", fie că este bun creștin, fie că este păgîn, și fiecare nou-născut are în sine, afară de trupul pămîntesc și scînteia dumnezeirii, adică sufletul nemuritor. Căci spune Sfînta Scriptură: „Domnul Dumnezeu a făcut pe om din țărîna pămîntului și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul suflet viu" (Fac. 2, 7). Suflet viu, adică nemuritor. Astfel, la zămislirea fiecărui prunc în pîntecele maicii sale, Dumnezeu pune încă de la început suflet nemuritor în fiecare om. De aceea și proorocul David, insuflat de Duhul Sfînt, zice: „Că Tu ai zidit rărunchii mei, sprijinitu-m-ai din pîntecele maicii mele ... Minunate-s lucrurile Tale, Doamne, și sufletul meu le cunoaște foarte ..." (Ps. 138, 13—16). Sufletul pruncului se zămislește în pîntecele maicii sale numai prin lucrarea Domnului și chiar și zilele lui îi sînt socotite de Dumnezeu cît să trăiască pe pămînt, încă înainte de a se zămisli.

Deci, să înțeleagă femeile care își ucid copiii că sînt ucigașe ale zidirii lui Dumnezeu și vinovate de gheena focului. Căci dacă numai a urî pe cineva se socotește ucidere de oameni, după cuvîntul lui Hristos care zice: „cel ce urăște pe fratele său, ucigaș de oameni este" (1 Ioan 3, 15) — și: „orice ucigaș de oameni nu are viață veșnică" — oare ce urgie a lui Dumnezeu va ajunge pe acea mamă care-și ucide propriul său copil, chiar de ar fi el zămislit prin puterea lui Dumnezeu, numai de o clipă? Deci, să știe orice femeie care și-a ucis copiii, ori în ce chip, că nu va scăpa de pedeapsa lui Dumnezeu. Să nu spună că era zămislit numai de o zi sau de un ceas, că Dumnezeu nu caută la timp ci la intenția gîndului. Dacă cineva ar semăna în țarina sa grîu, porumb sau altceva și altul venind i-ar distruge semănătura sa, apoi nu l-ar da în judecată și nu i-ar cere despăgubire? Dar Dumnezeu va lăsa nepedepsiți pe cei ce distrug sămînța și țarina unde se zămislesc prunci? Să-și aducă aminte femeile cele ucigașe de copii de Cain, care a făcut o singură ucidere și s-a pedepsit încă din viață cu șapte feluri de pedepse. Întîi a fost blestemat de Dumnezeu pe pămînt. A doua pedeapsă să lucreze pămîntul. A treia că nu-i dădea lui pămîntul tăria și roadele sale. A patra pedeapsă a fost suspinarea. A cincea, tremurarea. A șasea, să fie el depărtat de la fața lui Dumnezeu. A șaptea pedeapsă a lui Cain era semnul ce i L-a pus Dumnezeu ca să nu-l ucidă nimeni din cei ce îl vor afla pe el (Facere 4, 9—14).

Deci, cum vor scăpa de pedepsele vremelnice și veșnice acele mame care-și ucid pe copiii lor? Care dintre fiarele pămîntului și-au ucis cîndva

puii lor? Şi cum se va arăta femeia ucigaşă de prunci înaintea lui Dumnezeu, fiind mai rea decît toate fiarele pămîntului? Aceleaşi pedepse vor primi şi acei soţi care se păzesc prin diferite mijloace de a nu naşte copii, deoarece intenţia lor este aceeaşi, de a omorî pruncii şi de a opri zămislirea zidirii lui Dumnezeu.

146. — Sfînta Biserică ar putea accepta o reglementare a naşterilor din motive sociale ca: foamete, boli, lipsă etc.?

— Biserica lui Hristos nu poate niciodată aproba uciderea de prunci (avortul, paza etc.), pentru orice motive. Mîntuitorul ne-a spus că sufletul omului este mai scump decît orice pe lume (Matei 16, 26; Marcu 8, 36—37). Apoi, cum să aprobe Biserica în vreun fel pierzarea sufletelor omeneşti? Cine ar putea răscumpăra atîtea suflete care se pierd prin ucidere, necreştinaţi şi neluminaţi prin Sfîntul Botez, singurul care poate ierta păcatul strămoşesc şi cele personale? Cum ar aproba vreo Biserică creştină să se omoare sufletele copiilor, mai ales neavînd Sfîntul Botez? Căci ştim că tot omul „este zămislit în păcate" şi numai prin Botez se uneşte cu Hristos şi devine fiu al Bisericii (Ps. 50, 5; 57, 3; Iov 15, 14; 25, 4; Isaia 4, 8; Ioan 3, 6). Deci, cine va avea îndrăzneală, din cei ce conduc Biserica lui Hristos, să aprobe oarecare pogorămînt femeilor creştine pentru uciderea copiilor? Cine ar îngădui această fărădelege, să aprobe uciderea pruncilor, fiind sub păcatul strămoşesc şi fără lumina Sfîntului Botez? Eu cred că această fărădelege nu va aproba-o Biserica lui Hristos niciodată, aducîndu-şi aminte de cuvintele Domnului care zice: „Ce va da omul în schimb pentru sufletul său" (Matei 16, 26).

Dumnezeu este Tatăl sufletelor noastre (Numeri 27, 16; Evrei 12, 9; Matei 6, 9). Apoi, cine va îndrăzni să dea voie a se pierde un suflet care este creat de Tatăl nostru cel din ceruri? El a creat sufletul nostru şi l-a înzestrat cu nemurire. Deci, cum ar fi posibil să aprobe Biserica lui Dumnezeu să se omoare sufletele cele înzestrate cu nemurire de Creatorul lor, neavînd dumnezeiescul Botez, care este semnul curăţirii păcatelor şi al renaşterii prin apă şi prin Duh? (Ioan 3, 3—5; Rom. 6, 3; Efes. 5, 26; Tit 3, 5). Sau care din feţele bisericeşti va îndrăzni să aprobe în vreun fel uciderea pruncilor din motive sociale? Oare nu ne spune nouă Mîntuitorul: „nu vă îngrijiţi pentru viaţa voastră ce veţi mînca, nici pentru trupul vostru cu ce vă veţi îmbrăca. Au nu este viaţa mai mult decît hrana şi trupul decît îmbrăcămintea? Priviţi la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în hambare şi Tatăl vostru cel ceresc le hrăneşte pe ele. Oare nu sînteţi voi mai de preţ decît ele? Şi cine din voi grijindu-se poate să adauge staturii sale un cot? Luaţi seama la crinii cîmpului cum cresc; nu se ostenesc, nici nu torc; şi vă

spun vouă că nici Solomon în toată mărirea lui nu s-a îmbrăcat ca unul din aceştia. Iar dacă pe iarba cîmpului, care astăzi este şi mîine se aruncă în cuptor, Dumnezeu aşa o îmbracă, oare nu cu mult mai mult pe voi puţin credincioşilor? Deci nu purtaţi grijă, zicînd: ce vom mînca, ce vom bea sau cu ce ne vom îmbrăca?" (Matei 6, 25—31) că toate acestea păgînii le caută. Iar dacă şi de boli se tem femeile care nasc, spre a nu se îmbolnăvi, atunci să ducă viaţă de înfrînare, de curăţie şi de post, căci după mărturia Sfîntului Vasile cel Mare, cele mai multe boli vin asupra omului din cauza neînfrînării şi a necumpătării de la cele vătămătoare. Auzi ce zice el: „Nu pricinui trupului boală şi slăbiciune, că nu-mi spui mie pricinile, ci Celui ce le ştie. Spune-mi: a posti nu poţi? Dar a te sătura în toată viaţa şi a-ţi sfărîma trupul cu greutatea bucatelor poţi? Au nu ştii că postul este maica sănătăţii?" (Exaimeron, Cuv. 1). Şi iarăşi, adaugă Sfîntul Vasile: „N-a fost în rai vin, nici junghieri de dobitoace". După potop însă a zis Dumnezeu omului: „mîncaţi toate ca pe nişte verdeţuri de iarbă" (Facere 9, 3).

Apoi, arătînd vechimea postului, zice Sfîntul Vasile: „Vino, călătoreşte prin istorie şi cearcă începutul postului, că este de o vîrstă cu omenirea. Tot lucrul care întrece cu vechimea este vrednic de cinstit. Cucerniceşte-te dar, omule, de cărunteţele postului, că postul în rai s-a legiuit. Cea dintîi poruncă pe care a luat-o Adam a fost aceea, ca „din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mîncaţi" (Fac. 2, 17). Şi iarăşi zice: „Findcă nu am postit, am căzut din rai". Să postim dar, ca la el să ne întoarcem. Şi iarăşi: „Cărora le-au căzut oasele în pustie? Au nu acelor ce căutau mîncare de carne?" Şi în alt loc zice: „Bucatele cele grase şi bucatele cele multe, neputînd a le mistui stomacul, multe boli au adus în lume; iar postului şi înfrînării pururea îi urmează sănătatea". Şi iarăşi: „Evreii, pînă cînd se îndestulau cu mană şi cu apa cea din piatră, pe egipteni îi biruiau, prin mare călătoreau şi nu era întru seminţiile lor bolnav" (Ieşire 16, 3; Ps. 104, 36). Iar după ce şi-au adus aminte de căldările cele cu cărnuri şi s-au întors cu poftele la Egipt au căzut din pămîntul făgăduinţei" (Exaimeron, Cuvîntul 1, Despre Post).

Am adus aici puţine mărturii pentru cei ce pricinuiesc motive de boli şi pentru aceasta li se pare că ar avea dreptul să îngăduiască cuiva să piardă şi să omoare pruncii, punînd pricină pe boală. Boala, însă, o trimite Dumnezeu ca pedeapsă pentru păcate (Numeri 11, 33; Lev. 26, 16; Deut. 28, 15, 22, 59; Imp. 7, 14; Iov 33, 19—23; Ps. 105, 17—18; 1 Cor. 11, 30 etc.).

Deci, dacă vreo femeie este bolnavă, nu la uciderea de prunci să-şi găsească scăpare de pedeapsa lui Dumnezeu. Ci, să se roage lui Dumnezeu cu umilinţă, cu post şi cu durere de inimă, căci la El este puterea

şi îndurarea de vindecare a celor bolnavi. Postul, rugăciunea şi înfrînarea întru curăţenie a celor căsătoriţi şi bolnavi, acestea sînt leacul lor, iar nu uciderea de prunci nevinovaţi.

147. — Care sînt urmările cele mai grele ale avortului asupra trupului şi sufletului?

— Femeile care fac avort se îmbolnăvesc adeseori de boli grele, nevindecabile, îmbătrînesc înainte de vreme, suferă mai ales de nervi, nasc copii bolnavi şi infirmi, nu se înţeleg cu bărbaţii lor, au mustrare de conştiinţă pînă la moarte, nu se pot împărtăşi cu Sfintele Taine, după Canoane, pînă la moarte, sau cel mai puţin timp de zece ani, dacă se pocăiesc şi primesc canonul rînduit de duhovnicii lor. Iar dacă nu, le aşteaptă canonul cel veşnic în muncile iadului, de care să ne ferească pe toţi Bunul nostru Mîntuitor.

148. — Ce trebuie să facă o mamă însărcinată dacă soţul o sileşte la avort? Dar dacă este greu bolnavă şi are mulţi copii?

— Sfîntul Apostol Pavel zice aşa: „Femei, supuneţi-vă bărbaţilor voştri, precum se cuvine, întru Domnul" (Coloseni 3, 18). Aici trebuie să înţelegem că nu întru toate se cuvine femeii să se supună bărbatului, ci numai la cele ce se cuvin în Domnul. Poate bărbatul să o îndemne şi la lucruri de fărădelege, la furat, la beţie, la ură, la ceartă, la desfrînare, la ucidere, la secte, la necredinţă etc. La acestea nu se cuvine a se supune bărbatului, măcar şi moarte de ar răbda de la el. Că nu se cade a iubi şi a asculta pe bărbat mai mult decît legea lui Dumnezeu.

Iată ce zice Sfîntul Nicodim Aghioritul la cuvintele de mai sus ale marelui Apostol Pavel: „O, cititorule, cum a zis Pavel să se supună femeile bărbaţilor lor? „Cum se cuvine, întru Domnul"! Adică, la cele ce se cuvine şi sînt legiuite şi la cele după Dumnezeu. Căci de ar cere bărbaţii să-i asculte femeile lor la cele necuvioase şi nelegiuite, la lucruri afară de fire şi la necredinţă sau la călcarea poruncilor lui Dumnezeu, întru acestea zic, nicidecum să nu se supună femeile şi să facă voia lor cea rea. Pentru că atunci, împreună cu bărbaţii lor, se vor osîndi în munca iadului" (Subînsemnare la Tîlcuirea Epistolei către Coloseni de Fericitul Teofilact al Bulgariei, Buc. 1904).

Deci, rămîne clar că femeia nu trebuie în nici un caz să se supună bărbatului ei, cînd acela o îndeamnă, sau o sileşte să facă avort, adică ucidere de prunci. Iar dacă femeia este bolnavă şi din acest motiv vrea să-şi piardă copiii, niciodată o pricină ca aceasta nu o va scăpa pe ea de osînda cea veşnică, de-şi va ucide pruncii ei. Dimpotrivă, femeia creştină şi credincioasă, mai înainte de naştere este datoare să se spovedească la duhovnicul ei, să se împărtăşească cu Trupul şi Sîngele lui

Hristos, chiar dacă are vreun canon de făcut și, astfel, să se pregătească de moarte. Tocmai de aceea Sfînta Biserică dă voie femeilor înainte de naștere să se împărtășească, chiar de ar fi oprite pe mulți ani, căci Biserica lui Hristos are în vedere durerile nașterii și primejdia morții pentru mamele care nasc.

O adevărată mamă creștină trebuie să fie gata întotdeauna de jertfă totală la naștere, adică de moarte. Prin durerile nașterii, femeia cîștigă mîntuirea sufletului ei, după cuvîntul Sfîntului Pavel, care zice: „Dar se va mîntui (femeia) prin naștere de fii, dacă stăruie cu deplină înțelepciune, în credință, în iubire și sfințenie" (1 Tim. 2, 15). Durerile nașterii s-au dat de Dumnezeu femeii ca un canon pentru greșeala ei cea dintîi, după cuvîntul Domnului care zice: „Înmulțind voi înmulți necazurile tale și suspinul tău, în dureri vei naște fii și spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta și el te va stăpîni" (Facere, 3, 16).

Așadar, să înțeleagă femeile cele înțelepte și credincioase și să primească canonul cel dat lor de prea Bunul Dumnezeu cu toată bucuria și mulțumirea, că este spre iertarea păcatelor și mîntuirea sufletelor lor. Iar dacă vreuna din ele va muri în chinurile nașterii, pe altarul jertfei și va avea dreaptă credință, aceea se va mîntui, cum spune Sfîntul Pavel, și cu mucenicii se va socoti. Căci Biserica lui Hristos nu acceptă nici un motiv pentru uciderea de copii, adică avort, boală, sărăcie, primejdie, copii mulți, bărbați răi etc. Toți creștinii sînt datori să se jertfească pînă la moarte, acolo unde i-a rînduit Dumnezeu să trăiască.

149. — **Ce ne spuneți despre înfrînare, în general?**

— Înfrînarea statornică este temelia moralei creștine; dar nu orice înfrînare, ci numai aceea închinată Domnului și împlinită cu înțelepciune, după dreptatea legii lui Dumnezeu. Toată făptura este bună și vrednică să fie folosită de om. Dar nu toți oamenii sînt făcuți pentru toate lucrurile din lume. „Toate îmi sînt slobode, dar nu toate îmi sînt de folos" (1 Cor. 10, 23). De aceea, creștinul care se folosește de lumea aceasta trebuie să fie ca și cum nu s-ar folosi de ea, „Că chipul lumii acesteia trece" (1 Cor. 7 31; 1 Tim. 4, 4; Tit 1, 15). Îndeosebi clericii, ca și apostolii de odinioară, trebuie să fie tuturor pildă de înfrînare (VI Ecumenic 12, 13, 18, 30), spre slava lui Dumnezeu, spre folosul aproapelui și spre mîntuirea lor (Fapte 20, 34—35; 1 Cor. 9, 12 și 27; Tit 1, 7; 2, 6; 1 Petru 1, 6 și 13).

Bătrînii și bolnavii care și-au istovit trupul cu înfrînarea în tinerețe, pot să-și ușureze întreținerea cu hrană mai bună, fiindcă înfrînarea recomandată de Biserică nu omoară oameni, ci păcate. Deci, acolo unde păcatul a slăbit și înfrînarea se îndulcește, că hrana bună se socotește

ca doctorie folosită în numele Domnului (Rom. 16, 3—6). Cei scrupuloşi şi neînţelegători în iconomia înfrînării, trebuie să se supună sfaturilor duhovnicilor. Cei hrăniţi cu duhul slavei deşarte care nu ascultă şi astfel se istovesc cu postul spre a lor pagubă trupească şi sufletească, trebuie să ştie că singuri se omoară pe ei înşişi şi vor da seamă înaintea Domnului că nu au mers pe calea cea împărătească a Sfintei Biserici, fiind neascultători (Tit 1, 16; Rom. 14, 14). Înfrînarea trebuie respectată atît de clerici şi monahi, cît şi de mireni, respectîndu-se învăţăturile sfinţilor Părinţi, tradiţia Bisericii şi sfaturile duhovnicului.

150. — **Care este rînduiala de înfrînare (curăţie) şi trăire conjugală a soţilor?**

— Biserica nu a fixat soţilor un program de convieţuire, căci nu poate intra în amănuntele zilnice. Ci a lăsat totul la ştiinţa lor şi la posibilitatea de a se iconomisi unul pe altul, potrivit cu natura, cu mijloacele şi cu idealul fiecăruia. În general, soţii au datoria de a se ajuta unul pe altul atît la bine cît şi la necaz, şi mai ales la boală şi în greutăţile vieţii în general. Credincioşia unuia faţă de altul trebuie să fie sfîntă; copiii să fie bine crescuţi, gospodăria bine chibzuită şi demnitatea morală şi socială cu grijă păstrată, cum zice şi Sfîntul Apostol Pavel: „Căsătoria să fie cinstită întru toate şi patul nespurcat; iar pe desfrînaţi şi pe preadesfrînaţi îi va judeca Dumnezeu" (Evrei 13, 4). Un Părinte bisericesc zice: „Cei ce sînt legaţi prin căsătorie trebuie să-şi fie lor judecători, fiindcă au auzit pe Pavel care scrie că este lucru cuviincios a se depărta unul de altul pentru un timp, prin consimţămînt, pentru ca să stăruiască în rugăciune şi apoi iar să se apropie" (1 Cor. 7, 4; Sf. Dionisie, 3).

Celor căsătoriţi legal le zice acelaşi Sfînt Apostol: „Să nu vă lipsiţi unul de altul decît numai prin înţelegere, pe un anumit timp, ca să vă îndeletniciţi cu rugăciunea şi apoi iar să vă împreunaţi ca să nu vă ispitească pe voi satana pentru neînfrînarea voastră. Şi aceasta o zic după sfat, iar nu din poruncă" (1 Cor. 7, 5—6). „Însă este de trebuinţă a se feri de împreunare sîmbăta şi Duminica, pentru că în aceste zile se aduce Domnului jertfa cea duhovnicească" (Timotei, canonul 13). „Nu s-a oprit bărbatul şi femeia de la împreunarea trupească, decît numai cînd vor a se pregăti pentru rugăciune şi Sfînta Împărtăşanie" (Pravila Mare, 170). Sfîntul Simeon al Tesalonicului învaţă pe cei căsătoriţi: „Trebuie să ştim că cei ce se însoţesc prin nuntă s-au legat de la Dumnezeu şi sînt curaţi cu chemarea Celui curat. Deci, trebuie să păzească unul faţă de altul nunta neîntinată şi să vieţuiască în pace şi evlavie. Cei ce s-au unit de la Dumnezeu cu cinste, curăţie şi dragoste, să păzească însoţirea într-un cuget, cu pace, ca un mare dar, pentru că vor răspunde înaintea

Domnului, alături de celelalte îndatoriri dumnezeiești, îngrijindu-se nu numai de trup, ci și de sufletul lor. Căci numai așa Dumnezeu va fi cu ei. Să-și crească copiii cu frică de Dumnezeu (Efes. 6, 4), să facă milostenie și să se mîntuiască" (Sf. Simeon Tesaloniceanul, op. cit., cap. 262).

Pravila Mare a lui Matei Basarab, cap. 170, spune următoarele despre curățenia trupească a celor doi soți: „Bărbatul și femeia să nu se afle în pofta trupului, nici sîmbăta, nici Dumineca, că în aceste zile mai mult se face dumnezeiasca Liturghie. Însă sîmbăta pentru sufletele celor morți, iar Dumineca pentru Învierea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Însă aceasta să fie cu înțelegerea amîndurora, adică să fie cu voia bărbatului și a femeii". Iar în Molitfelnicul mare, numit „Trebnic", pagina 519, spune despre înfrînarea trupească a soților: „În cele patru posturi, precum și miercurea și vinerea, este bine ca soții să se înfrîneze de la împreunarea trupească, ca semn că iubim pe Dumnezeu".

Așadar, zilele de înfrînare trupească a soților sînt cele patru posturi, miercurea, vinerea, sîmbăta, Dumineca și toate zilele de post și sărbătorile de peste an. Soții trebuie să aibă două zile de curățenie înainte de a merge sărbătoarea la biserică, iar cînd vor să se împărtășească, în afară de cele patru posturi, să țină cel puțin o săptămînă de curățenie, înainte de a primi Prea Curatele Taine, și trei zile după Sfînta Împărtășanie.

151. — **Cum trebuie combătut păcatul cel urît al desfrînării din rîndul credincioșilor noștri?**

— Pentru combaterea desfrîului, de orice fel ar fi el, care stăpînește atît de mult lumea de astăzi, preoții, păstorii de suflete și Biserica în general trebuie să facă permanent efort de a îngrădi, micșora și stîrpi acest prea urît și blestemat păcat care macină sănătatea trupului, dezbină familia, îmbolnăvește copiii, smintește pe cei din jur, mînie atît de mult pe Dumnezeu, desparte pe creștini de Prea Curatele Taine și aruncă cele mai multe suflete ale credincioșilor în focul gheenei.

Preoții să spună adesea în predicile lor și în scaunul de spovedanie, celor vinovați, cît de cumplit a pedepsit Dumnezeu pe desfrînați și preadesfrînați (adulteri), pe sodomiteni, pe gomoreni și pe cei ce urmează păcatul lui Onan. Să le amintească credincioșilor că însuși Dumnezeu a oprit preacurvia în cele zece porunci, zicînd: „Să nu preacurvești" (Deut. 20, 14). Și iarăși zice: „Cu femeia aproapelui tău să nu te culci, ca să-ți verși sămînța și ca să te spurci cu ea" (Lev. 18, 20). Iar despre păcatul cel prea urît al sodomiților, spune Dumnezeu: „Cu nici un dobitoc să nu te culci, ca să-ți verși sămînța și să te spurci cu el; nici femeia să nu stea la dobitoc, ca să se întineze cu el; aceasta-i urîciune. Să nu te culci cu bărbat, ca cu femeie, că aceasta spurcăciune este... Să nu vă întinați

cu nimic din acestea, că cu toate acestea s-au întinat păgînii, pe care Eu îi izgonesc dinaintea feţei voastre. Că s-au întinat şi am privit la nelegiuirile lor şi a lepădat pămîntul pe cei ce trăiau pe el. Iar voi să păziţi toate poruncile Mele şi toate legile Mele şi să nu faceţi toate ticăloşiile acestea... Ca nu cumva să vă lepede şi pe voi pămîntul, cînd îl veţi întina, cum a aruncat el de la sine pe popoarele care au fost înainte de voi. Că tot cel ce va face ticăloşiile acestea, sufletul care va face acestea se va stîrpi din poporul său..." (Lev. 18, 22—30).

Să le aducă aminte preotul celor vinovaţi şi cuvintele Sfîntului Apostol Pavel, care zice: „Pe desfrînaţi şi pe preadesfrînaţi (adulteri) îi va judeca Dumnezeu" (Col. 3, 5—6). Şi iarăşi: „Nu vă înşelaţi, nici curvarii, nici slujitorii de idoli, nici preacurvarii, nici malachienii, nici sodomiţii, nici furii, nici lacomii, nici beţivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu" (1 Cor. 6, 9—10). „Fugiţi de curvie, că tot păcatul pe care îl face omul afară de trup este, iar cel ce curveşte în trupul său păcătuieşte. Au nu ştiţi că trupul vostru este locaş al Duhului Sfînt care locuieşte în voi?..." (Ibidem, 6, 18—19). Pe lîngă acestea să le amintească preotul şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi, precum şi asprimea Sfintelor Canoane care pedepsesc aşa de aspru pe cei vinovaţi şi-i opresc vreme îndelungată de la Sfînta Împărtăşanie.

Astfel, Sfîntul Grigore de Nyssa opreşte pe cel desfrînat 9 ani de la Sfînta Împărtăşanie (canonul 4), iar Sfîntul Vasile cel Mare, şapte ani (canonul 59). Pe preacurvar (adulter) îl opreşte Sfîntul Grigore de Nyssa 18 ani de la cele sfinte, iar Sfîntul Vasile, 15 ani. Toate acestea de le va arăta preotul credincioşilor săi, precum şi celelalte cumplite urmări care îi ajung pe cei desfrînaţi, atît în viaţa aceasta, cît şi în viaţa veşnică, cred că pe mulţi îi va izbăvi de o patimă înfricoşată ca aceasta.

152. — **Cum trebuie combătută patima beţiei din rîndul credincioşilor şi care sînt urmările cele mai grave ale acestui greu păcat?**

— Cred că cele mai bune măsuri de combatere a beţiei din sînul credincioşilor ar fi să li se arate ce ne învaţă Dumnezeu în Sfînta Scriptură despre păcatul beţiei şi urmările ei. Să li se spună ce ne învaţă Sfinţii Părinţi şi dumnezeieştile Canoane despre această dobitocească patimă şi care sînt pedepsele cele vremelnice şi veşnice care aşteaptă pe cei beţivi. De exemplu, să li se spună cuvîntul Sfîntului Pavel, că „beţivii nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu" (1 Cor. 6, 10; Gal. 5, 21). Să li se arate că atît Legea Veche opreşte pe om de la beţie (Lev. 10, 9), cît şi cea Nouă (1 Tim. 5, 3—8; Tit 1, 7). Să le spună că beţia este oprită (Luca, 21, 34; Rom. 13, 13; Efes. 5, 5, 18; 1 Tes. 5, 4); că beţia este păcat de moarte sufletească pentru orice om, că îl duce la desfrînare,

la distrugerea familiei, la sminteală publică, la tot felul de boli, la sărăcie, la ucidere și la osîndă veșnică.

Beția este mama desfrînării, din care se nasc toate urgiile, cum spune Sfîntul Apostol Pavel: „Nu vă îmbătați de vin, întru care este desfrînarea..." (Efes. 5, 18). Beția duce pe om la ceartă (Prov. 20, 1; 23, 29—30) și la sărăcie (Prov. 21, 17; 23, 31). Beția duce pe om la stricăciune (Prov. 23, 31—33); la nedreptate (Prov. 31, 5; Rom. 13, 13) și la cruzime (Isaia, 28, 7; Osea 4, 11). Beția este cu atît mai mult oprită slujitorilor lui Dumnezeu, adică clericilor (1 Tim. 3, 2—3; Tit 1, 7). De aceea, mare pedeapsă așteaptă pe cei bețivi care nu se pocăiesc (Isaia, 5, 12, 22; 28, 1—3; Deut. 21, 20; Ioil 1, 5; Naum 1, 10; Matei 24, 49—51; Luca 12, 45—46).

Iată ce pedepse grele hotărăsc și Sfintele Canoane: „Episcopul, preotul sau diaconul, obișnuindu-se cu table sau cu beția, ori să înceteze, ori să se caterisească" (Apost. 42). „Ipodiaconul, citețul sau cîntărețul, asemenea făcînd, ori să înceteze, ori să se afurisească; asemenea și mireanul" (Apost. 43). Iar Pravila Mică de la Govora zice: „Preotul care va bea în cîrciumă sau va juca, sau va cînta mirenește, să se izgonească din preoție" (cap. 35).

În alt loc zice: „Clericilor nu li se cuvine a mînca în cîrciumi și a bea, afară numai dacă sînt împinși de nevoia străinătății" (Cartagina, 40). Despre femeia bețivă zice Pravila Mică: „Femeia bețivă să nu se împărtășească, pînă nu se va lăsa să nu mai bea" (cap. 88). „Omul mirean de se va îmbăta și va vărsa să se pocăiască 60 de zile; iar de va fi fost împărtășit cu Sfintele Taine și după aceea va vărsa, să nu se pricestuiască cu Sfintele Taine nici în Postul Mare și nici la Sfîntul Petru și peste toate sfintele posturi să se pocăiască. Iar de ar fi făcut aceasta întru acele (patru) sfinte posturi, să nu se mai pricestuiască (împărtășească) peste tot anul, pînă la 200 de zile și metanii cîte 12 pe zi" (cap. 88). Aceeași pravilă mai adaugă: „Cade-se preotului să șadă la masă cu frica lui Dumnezeu, să mănînce și să bea cîte puțin și să se socotească a fi slugă. Căci Scriptura grăiește: Preotul care se îmbată, cum va judeca drept acest păcat la alții? Nu zic Scripturile să nu bei vin, ci să bei dar să nu te îmbeți, căci tot bețivul sărăcește și își pierde mintea, și mult rău face, și pe sine se sugrumă, și sufletul său îl dă diavolului" (cap. 140).

Pentru a se combate mai cu tărie patima beției, cred că preotul trebuie să fie cu totul nebețiv și tuturor pildă de urmat. Apoi să se roage pentru cei pătimași ca Dumnezeu să-i întoarcă mai curînd la pocăință. Apoi să cunoască bine învățăturile Sfintei Scripturi, ale Sfinților Părinți și hotărîrile Sfintelor Canoane și să-i învețe cu timp și fără timp pe cre-

dincioşi a se înfrîna şi păzi de această blestemată patimă, care, cum spune Sfîntul Vasile cel Mare, „face pe om mai rău decît toate dobitoacele şi fiarele”.

CONVORBIREA A ŞASEA

Despre suferinţă, ispite, vrăjitorie

153. — **De cîte feluri este suferinţa în lume?**

— De două feluri: suferinţă materială, trupească, şi suferinţă morală, adică sufletească, precum: mustrarea de conştiinţă, întristarea, deznădejdea, îndoiala, mînia, ura etc. Suferinţele omeneşti se pot împărţi încă în două părţi: unele spre îndreptarea şi lămurirea celor buni şi altele spre pedeapsă şi arvunirea osîndei veşnice a celor răi (Călăuza predicatorului de Dr. C. Chiricescu şi Pr. C. Nazarie, p. 291—293).

154. — **Pentru ce este atîta suferinţă pe pămînt?**

— Zice dreptul Iov: „Omul este născut pentru suferinţă” (Iov 5, 7). Iar Sfîntul Pavel zice că „toate făpturile sînt în suferinţă” (Rom. 8, 21). Suferinţele din lume sînt urmare a căderii omului din rai (Facere 3, 16). Suferinţele sînt urmări ale păcatului (Iov 4, 8; Ps. 7, 14—16; Prov. 22, 8; Ieremia 4, 18). Suferinţele sînt pedepse pentru păcate (Lev. 26, 24—28; 2 Împ. 7, 14). Dar de vom primi toate suferinţele cu răbdare şi mulţumire, ne vor aduce mare folos duhovnicesc, spre mîntuirea sufletului. În general, vedem că cu cît se înmulţesc păcatele şi răutăţile în lume, cu atît se înmulţesc suferinţele, adică foametea, cutremurele, războaiele, bolile de tot felul şi moartea. Grija noastră, a creştinilor, este să părăsim păcatele, să ne împăcăm mereu cu Dumnezeu şi să avem frică de Dumnezeu, smerenie şi răbdare şi atunci toate suferinţele noastre se vor împuţina şi ne vor fi de mare folos spre mîntuire.

155. — **Suferinţa este o arvună a muncilor veşnice sau o ispăşire a păcatelor? Care este raţiunea şi scopul suferinţei?**

— Scopul suferinţei pentru creştini este unul singur: ispăşirea păcatelor pe pămînt prin tot felul de boli, necazuri şi dureri, spre curăţirea şi mîntuirea sufletului. Pentru cei răi care nu voiesc să se îndrepteze, să se pocăiască, suferinţa de pe pămînt rămîne ca o arvună a suferinţelor celor veşnice. Iar pentru cei ce primesc suferinţa cu răbdare şi cu mulţumire de la Dumnezeu şi se întorc la pocăinţă, suferinţa, de orice fel ar fi, este cea mai bună cale de îndreptare şi ispăşire a păcatelor, izbăvindu-i prin aceasta de chinurile cele veşnice.

Noi vedem că cei care suferă mai mult pe pămînt sînt mai împăcaţi cu conştiinţa, mai buni, mai tari în ispite, mai aproape de Dumnezeu şi

se mîntuiesc mai ușor, precum dreptul Iov, săracul Lazăr, Sfinții Apostoli, mucenicii, cuvioșii și atîția alții. Iar cei care trăiesc bine sînt sănătoși, au averi și tot ce doresc pe pămînt, sînt de obicei slabi în credință, nemilostivi, tirani, lacomi, egoiști, se tem de moarte și mor în păcate grele, spre osîndă veșnică.

Suferința ne este rînduită de sus spre mîntuire, spre iertarea păcatelor și spre creștere duhovnicească, numai dacă o primim cu mulțumire, ca din mîna lui Dumnezeu, precum spune și proorocul David: „Toiagul Tău și varga Ta, acestea m-au mîngîiat" (Ps. 22, 5). Deci, toiagul și varga suferinței, pe cei buni și credincioși îi mîngîie, îi sporește în fapte bune, îi curățește de păcate și-i învrednicește de mai mare cunună și răsplată în cer. Iar pentru cei răi, toiagul suferinței este chemare la pocăință, este pedeapsă peste pedeapsă și frîu în gură, pentru că nu voiesc să se apropie de Domnul (Ps. 31, 10).

156. — **Cum trebuie să răbdăm boala, nedreptatea, ocara, sărăcia și orice fel de suferințe pe pămînt?**

— Mai întîi să avem credință că suferința, de orice fel ar fi ea, ne este rînduită de Dumnezeu, Tatăl nostru cel ceresc, spre mîntuire, iar nu spre osîndă veșnică. Apoi, s-o primim cu răbdare și mulțumire. Iar răbdarea noastră trebuie să fie însoțită de cuvioșie și înfrînare (2 Petru 1, 6—7); să fie însoțită de bucurie (Colos, 1, 11) și de nădejde. Răbdarea în suferință sporește în noi prin rugăciune, prin spovedanie și Sfînta Împărtășanie; prin citirea cărților sfinte, prin cugetarea la patimile Domnului nostru Iisus Hristos și ale tuturor sfinților Lui; prin cercetarea celor ce sînt în suferințe mai grele decît ale noastre și prin cugetarea la fericirea veșnică în rai. Pentru că altă cale de mîntuire nu este decît numai prin cruce, prin suferință, prin răbdare și jertfă, precum spune Mîntuitorul: „Întru răbdarea voastră veți dobîndi sufletele voastre" (Luca 21, 19). „Cel ce va răbda pînă în sfîrșit acela se va mîntui" (Matei 24, 13).

157. — **Din ce pricini suferă copiii nevinovați? Ce păcate ispășesc ei?**

— Citim la Ieșire: „Dumnezeu este rîvnitor. El răsplătește păcatele părinților în fiii lor pînă la al treilea și chiar al patrulea neam" (Ieșire 20, 5). Și iarăși: „Dumnezeu aduce fărădelegile părinților peste fii, și peste fiii fiilor, pînă la al treilea și pînă la al patrulea neam" (Ieșire 34, 7; Deut. 5, 9; Ps. 36, 28; 108, 13; Isaia, 14, 21). Marele prooroc Ieremia zice: „Tu arăți milă la mii și pentru fărădelegile părinților răsplătești în sînul copiilor lor după ei" (Ieremia 32, 18; Numeri 14, 18; Iov 5, 4; 21, 19; Isaia 13, 16). Proorocul Isaia zice: „Pregătiți măcelul feciorilor din pricina fărădelegilor părinților lor" (Isaia 14, 21).

Aşadar, din aceste mărturii ale Sfintei Scripturi se poate înţelege destul de clar din ce pricină suferă copiii cei nevinovaţi şi ale căror păcate le ispăşesc ei.

158. **— Cum alină Biserica suferinţa omenească şi ce datorie are creştinul faţă de cei din suferinţă?**

— Biserica alină şi vindecă suferinţele oamenilor prin tot felul de rugăciuni către Prea Bunul Dumnezeu (Deut. 4, 29—31; 2 Paralipomena, 7, 13, 16; Ps. 33, 17; 49, 15—16; 90, 15—16; Isaia 19, 22; Iacob 5, 14). Biserica a rînduit diferite rugăciuni pentru alinarea suferinţei. Cea mai importantă rugăciune pentru cei bolnavi este Taina Sfîntului Maslu, precum şi diferite molitfe pentru dobîndirea sănătăţii.

Creştinul are o mare datorie faţă de cei din suferinţă, ca să-i ajute după a sa putere, atît prin mijloacele materiale, precum: îmbrăcăminte, hrană, ospătare, îngrijire, bani etc., cît şi prin mijloace spirituale, precum: rugăciune pentru cei bolnavi, îmbărbătare prin cuvinte duhovniceşti, compătimire, mîngîiere etc., aşa cum ne învaţă Sfîntul Apostol Pavel care zice: „Bucuraţi-vă cu cei ce se bucură şi plîngeţi cu cei ce plîng" (Rom. 12, 15).

159. **— Ce înţelegem prin ispite şi de ce este lăsat omul să fie ispitit?**

— Ispitele sînt încercări care vin asupra omului de la diavol şi de la slugile lui, oamenii cei răi (Iacob 1, 13; Matei 4, 1; 16, 23; Marcu 8, 33; 1 Cor. 7, 5; 2 Cor. 11, 3; I Tes. 3, 5). Omul este îngăduit de Dumnezeu să fie ispitit „spre încercarea credinţei" (1 Petru 1, 6—7); spre „încercarea dragostei faţă de Dumnezeu" (Deut. 13, 3); spre încercarea supunerii noastre (Deut. 8, 2); spre încercarea nedoririi de cîştig (Iov 1, 9; 12). De fapt, ispitele corespund întotdeauna slăbiciunii firii omeneşti. Celor mai tari în credinţă, le rînduieşte Dumnezeu ispite mai grele, ca să sporească în sfinţenie şi să se învrednicească de cununi mai mari. Iar celor slabi în credinţă şi răbdare le rînduieşte pronia divină ispite mai uşoare, ca să le poată birui şi să nu se deznădăjduiască. Iată ce spune Sfîntul Apostol Pavel: „Ispită pe voi nu va ajuns, decît numai ispită omenească. Dar credincios este Dumnezeu care nu vă va lăsa pe voi să vă ispitiţi mai mult decît puteţi; ci împreună cu ispita va face şi sfîrşitul ei, ca s-o puteţi suferi" (1 Cor. 10,13). Acelaşi lucru spune şi proorocul David: „Nu va lăsa Domnul toiagul păcătoşilor peste soarta drepţilor pînă în sfîrşit, ca să nu-şi tindă drepţii spre fărădelegi mîinile lor" (Ps. 124, 3). Dreptul Iov spune că cei credincioşi sînt împovăraţi cu diferite ispite prin îngăduinţa lui Dumnezeu (Iov 7, 8; Iacob 1, 2; 1 Petru 1, 6). Dar niciodată Dumnezeu nu îngăduie la cei aleşi ispite peste puterile lor.

160. — **Care sînt adevăratele izvoare ale ispitelor?**

— Trei sînt izvoarele ispitelor: „Pofta trupului, pofta ochilor, trufia vieții", cum spune Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan (1 Ioan 2, 16); sau: „iubirea de plăceri, iubirea de slavă și iubirea de argint, din care se naște tot răul", cum spune Sfîntul Ioan Damaschin (Filocalia vol. IV, pag. 188). Cu aceste trei feluri de ispite a încercat satana să-L ispitească și pe Hristos (Matei 4, 2—11).

161. — **Care sînt dușmanii ce ne luptă și ne ispitesc pînă la moarte?**

— Trei sînt dușmanii care ne luptă pînă la moarte: diavolul, plăcerile lumii și trupul. Toți acești trei dușmani ne luptă prin ispite de tot felul și puțini sînt acei creștini care reușesc, cu darul lui Hristos, să iasă biruitori în lupta cu ispitele și plăcerile acestui veac. Că „de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ne-am osteni", zice Duhul Sfînt prin gura psalmistului. Dar, ajutîndu-ne Mîntuitorul, „nimenea nu va strica cetatea noastră" (Antifon, gl. 3).

162. — **Care sînt cele mai mari ispite cu care ne luptă acești trei dușmani ai sufletelor noastre?**

— Diavolul, izvorul a tot răul, ne ispitește direct, îndeosebi cu gînduri de necredință, de hulă, de îndoială, de deznădejde, de mîndrie și de slavă deșartă. Iar indirect, diavolul ne ispitește prin oameni cu gînduri de trufie, de slavă deșartă, de mînie și desfrînare; cu iubirea de argint, cu lăcomia de avere, cu invidia, cearta, osîndirea, limbuția și altele. Prin trup ne ispitește diavolul cu lenevirea, lăcomia pîntecelui, beția, desfrînarea, moleșeala voinții, nesimțirea inimii, trîndăvia și altele de acest fel.

163. — **Din cîte părți este ispitit creștinul?**

— După mărturia Sfîntului Meletie Mărturisitorul, creștinul este ispitit de diavolul din opt părți, și anume:

De sus ne ispitim cînd ne silim la nevoințe și virtuți peste puterile noastre proprii. Adică post pînă la epuizare, osteneală peste măsură a trupului, priveghere de toată noaptea și alte fapte bune la care abia ajung cei desăvîrșiți. De jos ne ispitim de diavoli prin moleșeală și lenevire la lucrarea faptelor bune, slăbindu-ne astfel voința, rațiunea, mustrarea conștiinței, bărbăția și stăruința în lupta cea duhovnicească. Din stînga ne ispitesc diavolii prin patimi trupești de tot felul, prin beție, lăcomie, zgîrcenie, mînie, ură, răzbunare și tot felul de răutăți trupești și sufletești. Se numesc așa pentru că vin direct de la diavolul și fiecare își dă ușor seama de cursele celui viclean. Din partea dreaptă ne ispitesc diavolii prin patimi sufletești și raționale subțiri, greu de deslușit și foarte greu de cunoscut și biruit, cum sînt mîndria, trufia, părerea de sine, slava

deşartă, osîndirea altora, răzvrătirea minţii, neascultarea, egoismul, ereсurile, sectele, încrederea prea mare în mila lui Dumnezeu, cugetarea înaltă, hula, îndoiala, necredinţa, visurile, vedeniile, vrăjitoria etc. Aceste patimi, avînd la temelie mîndria din care a căzut Lucifer în adînc, sînt foarte cu anevoie de cunoscut şi tămăduit.

Din faţă ne ispitesc şi ne tulbură diavolii cu nălucirea celor viitoare, adică ne aruncă în griji, în bănuieli asupra altora şi în osteneli trupeşti peste puteri pentru „ziua de mîine", ca şi cum Dumnezeu nu ne-ar purta de grijă în toată viaţa. Cei ispitiţi de aceste gînduri adună averi pentru bătrîneţe, se ostenesc numai pentru viaţa aceasta, se tem că nu vor avea ce mînca şi ce bea, îşi avortează copiii, spunînd că nu vor avea cu ce-i hrăni, se ceartă pentru averi, sînt foarte zgîrciţi şi iubitori de bani, nu fac milostenie şi sînt egoişti.

Din spate ne ispitesc diavolii cu aducerile aminte ale păcatelor şi patimilor care ne-au stăpînit în tinereţe, îndemnîndu-ne să le facem din nou. Că ne aduc aminte diavolii de persoanele cu care am păcătuit, de locul în care am greşit, de pricinile păcatelor care ne-au stăpînit. Ne aduc aminte de cei cu care am fost certaţi, de cuvintele cu care ne-au supărat, ca să începem din nou a-i urî; ne aduc aminte de păcatele trupeşti pe care le-am făcut, de feţele care ne-au smintit, de beţii şi alte răutăţi din trecut, îmboldindu-ne voinţa să cădem în aceleaşi păcate de care cu greu ne-am izbăvit.

Dinlăuntru, adică din inimă, ne ispitesc vrăjmaşii cei nevăzuţi cu toate patimile care stăpînesc inima, precum: mînia, răutatea, pofta, răzbunarea, împietrirea, zavistia, mîndria şi celelalte, cum spune Domnul: „Iar ce iese din gură iese din inimă, şi acestea spurcă pe om. Căci din inimă ies gîndurile cele rele, uciderile, desfrînările, mărturiile mincinoase, hulele..." (Matei 15, 18—19). Şi în alt loc, zice: „Că din prisosinţa inimii grăieşte gura" (Matei 12, 34). De aceea şi proorocul David se ruga, zicînd: „Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule, şi Duh drept înnoieşte întru cele dinăuntru ale mele" (Ps. 50, 11).

Din afară ne ispitesc şi ne biruiesc diavolii prin cele cinci simţuri, care sînt ferestrele sufletului. Mai ales prin vedere, prin auzire şi prin limbă. Despre ispitele ce intră în inimă prin simţuri auzim pe proorocul Isaia zicînd: „Doamne, a intrat moartea prin ferestrele noastre". Despre ochi, zice Mîntuitorul: „Cela ce caută spre femeie spre a o pofti pe ea, iată, a preacurvit cu dînsa întru inima sa" (Matei 5, 28). Iar despre limbă auzim pe apostolul Iacob, zicînd: „De nu greşeşte cineva în cuvînt acesta este bărbat desăvîrşit, puternic a-şi înfrîna şi tot trupul" (Iacob 3, 2).

Iată, dar, că din toate părţile aruncă satana săgeţile ispitelor asupra noastră, căutînd să ne rănească prin păcate şi să ne tragă în pierzare.

Noi, însă, sîntem datori să ne mărturisim toate cugetele cele rele la duhovnic și să alungăm de la noi ispitele diavolului cu rugăciunea, cu postul, cu smerenia, cu păzirea minții și cu citirea cărților sfinte. Iar dacă, totuși, săgețile ispitelor nu se îndepărtează de la noi este semn că rădăcinile patimilor sînt vii în mintea și inima noastră. Este semn că încă nu ne-am spovedit curat gîndurile și a odrăslit păcatul în noi. În acest caz este nevoie de mai fierbinte rugăciune, cu lacrimi și post, pînă nu pune păcatul stăpînire pe noi. (După Războiul nevăzut, de Sf. Nicodim Aghioritul, ed. 1937, pag. 82.)

164. **— Care sînt ispitele cel mai greu de cunoscut și de biruit?**

— Cel mai greu de cunoscut și de biruit sînt ispitele cele raționale ale sufletului, adică: gîndurile de hulă, de îndoială în credință, de deznădejde; apoi ispita părerii de sine, cugetarea înaltă de sine, încrederea în sine și altele. Iar dintre ispitele trupești, cel mai greu de biruit și cel mai primejdios este gîndul desfrînării, pentru că este legat de fire, de trup. Apoi, pentru că cel ce se mîndrește întru sine este lăsat de Dumnezeu să cadă în desfrînare. De aceea Sfinții Părinți ne poruncesc să fugim de orice prilej de desfrînare, de orice cuget trupesc, pînă nu devine păcat, să ne ferim de orice persoană care ne smintește și ne împinge spre cumplitul păcat al desfrînării.

165. **— De ce are satana atîta ură asupra omului și de ce îi îngăduie Dumnezeu să ispitească și să amăgească prin păcat făptura Sa?**

— Satana nu are putere și dezlegare să stăpînească, să înșele sau să silească voința omului la păcat. El numai îl ispitește prin tot felul de meșteșuguri, năluciri, aduceri-aminte, prin imaginații, prin simțuri, prin slăbiciunile firii, prin plăceri, prin gînduri. Satana niciodată nu se arată omului în față, nu se descoperă direct ca dușman al omului. Ci îl luptă pe ascuns, indirect sau prin oamenii răi, folosind tot felul de meșteșuguri diavolești, ca să nu fie descoperit că el însuși dorește căderea și pierzarea noastră. El se numește ispititor și tatăl minciunii, pentru că prin ispite și prin curse mincinoase ne trage la păcat. Satana doar forțează voința noastră, ațîță patimile și pornirile trupești și sufletești ale firii noastre, creează ocazii de păcat, ne aduce mereu aminte de căderile noastre, dar nu are voie și dezlegare de la Dumnezeu să ne silească la păcat, că atunci noi n-am avea nici o vină, nici o osîndă și nimeni n-ar scăpa de cursele lui. Însă, dacă omul slăbește în voință și rugăciune, dacă se îndulcește de momelile diavolului și acceptă păcatul, atunci nu diavolul este de vină, ci omul. De aceea i s-a și rînduit înger păzitor ca să-l ajute, i s-a dat harul Duhului Sfînt ca să-l întărească, i s-a rînduit Biserică, spovedanie, adică baie de curățire a păcatelor și duhovnic să-l dezlege și să-l

sfătuiască. De aceea s-a hotărît plată, dacă biruieşte, sau osîndă, dacă este biruit.

Dumnezeu a îngăduit diavolului să ispitească pe om, ca să-l facă mai tare în credinţă, ca omul să-şi pună toată nădejdea mîntuirii numai în Dumnezeu, iar nu în puterile sale şi ca omul credincios să-şi agonisească mai multă plată de la Dumnezeu. Dumnezeu lasă pe satana să-l ispitească pe om, dar niciodată nu îngăduie diavolului să-l ispitească mai presus de puterea credinţei sale (1 Cor. 10, 13). Numai pe cel mîndru şi necredincios îl lasă Dumnezeu să fie ispitit de diavoli peste puterile sale, ca să-l smerească şi să ceară ajutorul lui Dumnezeu şi al slujitorilor Lui. Omului însă i s-a dat putere să se împotrivească diavolului, să-l biruiască şi să-l alunge de la el (Efes. 6, 11; 6, 16; Iacob 4, 7; Petru 5, 9).

166. — **Care sînt cele mai importante arme cu care biruim ispitele diavolului?**

— Două sînt cele mai puternice arme cu care biruim toate cursele şi ispitele diavolului. Întîi este sfînta rugăciune şi apoi smerenia. Noi ne rugăm neîncetat Tatălui ceresc, zicînd: „Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel viclean" (Matei 6, 13). Adică cerem Tatălui să nu ne lase în ispite peste puterile noastre şi să ne izbăvească de toate cursele diavolului cele pline de vicleşug. Deci, în orice vreme de ispită trebuie să ne rugăm stăruitor, cu lacrimi, cu post şi cu zdrobirea inimii. Sfinţii Părinţi ne recomandă să zicem permanent rugăciunea lui Iisus, mai ales în timp de ispită, că numele Domnului, ca o sabie scoate din inimile noastre şi taie ispitele vrăjmaşului.

A doua armă foarte puternică împotriva ispitelor diavoleşti este smerenia. Auzi ce zice David: „Smeritu-m-am şi m-am mîntuit" (Ps. 114, 6). Cînd sîntem învăluiţi de ispite şi patimi să ne smerim din inimă adică să ne socotim cei mai păcătoşi, zicînd că pentru păcatele şi mîndria noastră sîntem ispitiţi, şi atunci va fugi diavolul de la noi, că cel mai tare este ars vrăjmaşul de smerenie, de rugăciunea cu lacrimi şi de post. Alte arme în vreme de ispite sînt: răbdarea ispitelor cu bărbăţie, spovedania deasă a gîndurilor, citirea cărţilor sfinte, ocolirea pricinilor de păcat, Sfînta Împărtăşanie, tăcerea, înstrăinarea de cele pămînteşti şi altele.

167. — **Care sînt foloasele ispitelor în lupta noastră cu vrăjmaşul diavol?**

— Primul folos este că fără de ispite şi fără de luptă cu ispitele nu ne putem mîntui, nici nu avem pentru ce să fim încununaţi. Fără ispite şi luptă duhovnicească nu este posibilă mîntuirea sufletului. De aceca zicea un părinte din pustie: „Înlătură ispitele şi nu se va mîntui tot omul" (Pateric, ed. 1930).

Apoi, ispitele ne deprind meşteşugul luptei duhovniceşti, ne călesc în viaţă, ne ajută să creştem sufleteşte. Ispitele ne sporesc credinţa, ne învaţă şi ne silesc să ne rugăm mai mult, să fim priveghetori şi silitori la biserică, la post, la citirea cărţilor sfinte; ne trimit mai des la spovedanie, la sfătuire şi la Sfînta Împărtăşanie. Ispitele ne smeresc, ne arată cît sîntem de slabi şi neputincioşi cînd sîntem singuri. Ispitele sporesc răbdarea, rugăciunea, lacrimile, smerenia şi credinţa noastră. Iată raţiunea, scopul şi folosul ispitelor pe pămînt.

168. — **Părinte Cleopa, ce este vrăjitoria şi de cîte feluri este?**

— Prin cuvîntul vrăjitorie înţelegem invocarea puterii demonice în ajutorul oamenilor, în locul lui Dumnezeu, cu scopul împlinirii anumitor dorinţi omeneşti. Vrăjitoria s-a practicat atît la poporul evreu în timpul Legii Vechiului Testament, cît şi la creştinii din Legea Darului, pînă în vremea noastră. În Legea Veche a cerut ajutorul diavolului, apelînd la vrăjitoare, regele Saul, pentru care a fost aspru pedepsit de Dumnezeu. Vrăjitori au fost atît Valaam, cît şi cei trei magi care practicau astrologia.

După învăţătura Sfîntului Nicodim Aghioritul, vrăjitoria se împarte în mai multe părţi şi anume:

Vrăjitoria propriu-zisă prin care se înţelege chemarea diavolilor pentru a descoperi oamenilor comori ascunse, lucruri pierdute şi altele de acest fel. *Ghicirea*, al doilea fel de vrăjitorie, prin care unii oameni spun cele viitoare prin semnele din palmă, numită „chiromanţie" şi prin alte obiecte (bobi, cărţi de joc, cafea etc.) *Descîntarea*, spiritismul, adică chemarea ajutorului diavolilor în camere obscure sau la morminte, pentru a pedepsi pe cei ce sînt în viaţă. Descîntătorii pretind că cheamă sufletele morţilor din iad, precum ghicitorii din timpul Proorocului Samuil (1 Regi 28, 3), pentru a afla cele viitoare sau pentru a se răzbuna pe cineva. În zilele noastre se practică descîntecul în rîndul credincioşilor, precum stingerea cărbunilor, rostirea anumitor cuvinte amestecate cu rugăciuni pentru cei bolnavi, care pretind că sînt „vrăjiţi" etc.

Ghitia, adică ghicirea sau *vrăjitoria prin lucruri sfinte*, precum ghicirea prin Psaltire, numită astăzi „deschiderea pravilei"; ghicirea cu obiectele bisericii, cum ar fi resturi de veşminte clericale, cheia bisericii, cenuşa din cădelniţă, scrierea unor nume pe toacă, pe clopote, pe ziduri de biserică, sau introducerea lor în candele etc. *Fermecătoria*, adică vrăjirea unor tineri spre a se căsători unii cu alţii sau a se despărţi, prin invocarea ajutorului diavolesc, numită popular „ursită". *Ghicirea* prin măruntaiele animalelor, numită „iconoscopia". În acest fel de vrăjitorie intră şi visurile, zodiile, ceasurile bune şi rele, ghicirea prin membrele trupului, numită şi prevestire (ţiuitul urechilor, zbaterea ochiului, mîncă-

rimea palmelor). *Baierele* prin care se înţelege purtarea la mînă sau la piept a unor aţe, obiecte (amulete) sau bucăţi de stofă vopsite spre pazirea de boli, de primejdii şi de pagube, după ce mai întîi s-a invocat asupra lor puterea diavolului. *Chemătorii de demoni* (clindonii) sînt cei ce ghicesc cele viitoare prin chemarea diavolilor. Între aceştia se numără cei ce fac focuri înaintea caselor şi sar prin foc, ghicitorii din pîntece precum şi cei ce ghicesc în măruntaiele animalelor sau iau mana vitelor, vrăjitorie ce se practică în zilele noastre. *Astrologia* este o vrăjitorie practicată din cele mai vechi timpuri pînă astăzi. Prin astrologie se înţelege ghicirea celor viitoare prin mişcările stelelor, planetelor, vînturilor, norilor şi ale celorlalte fenomene ale universului. Astrologii pretind că fiecare om are o stea proprie.

Iată cîteva din cele mai obişnuite feluri de vrăjitorii, unele aproape uitate, altele practicate şi în zilele noastre, pe care le combatem şi de care trebuie să fugim, fiind iscodiri diavoleşti care amăgesc şi înşeală pe mulţi creştini spre a lor pierzare.

169. — **Poate, într-adevăr, să ajute diavolul pe oameni prin vrăji, mai mult decît ne ajută puterea şi harul lui Dumnezeu?**

— Să se ştie că diavolii nu au nici o putere de a vindeca pe cineva, de a descoperi pagube sau pe răufăcători. Ei nu pot niciodată să facă minuni adevărate, ci numai cu năluciri mincinoase înşală pe cei necredincioşi şi slabi în credinţă. Acest adevăr ni-l arată dumnezeiescul părinte Ioan Gură de Aur, zicînd: „Nu vezi cum diavolii n-au putut să vindece nici chiar pe vrăjitorii şi fermecătorii care le slujeau lor, de beşicile şi de bubele date de Moise în Egipt, şi pe tine oare au să te vindece? (Ieşire 9, 11). Şi dacă dracii nu se milostivesc de sufletul tău, cum se vor întrista pentru durerea trupului tău? Dacă dracii se silesc să te izgonească pe tine din împărăţia lui Dumnezeu, cum te vor izbăvi pe tine de boli? Rîsuri sînt acestea şi basme. Deci nu te amăgi, creştine, că niciodată lupul nu se poate face oaie, nici diavolul nu se face cîndva doctor. Că mai lesne poate focul să îngheţe şi zăpada să încălzească, decît diavolul să te vindece pe tine cu adevărat" (Împărţire de grîu, pag. 324).

Deci, noi cînd ne îmbolnăvim sau avem necazuri, sau sîntem nedreptăţiţi, sau avem pagube, sau feciori de căsătorit, sau alte greutăţi în familie, să nu mai alergăm la ajutorul diavolului şi al slugilor lui, care sînt vrăjitorii şi ghicitorii, ci la Biserică să alergăm şi la preoţi, la rugăciune şi la post şi îndată ne va ajuta Bunul nostru Tată care ne-a zidit căci are milă de noi.

170. — **Care sînt urmările păcatului vrăjitoriei?**

— Cei ce fac vrăji și cei ce aleargă la vrăjitori fac un mare păcat împotriva Duhului Sfînt, căci lasă pe Dumnezeu și cer ajutorul diavolilor. Renunță la rugăciunile Bisericii și intră în casele vrăjitorilor. Se leapădă de slujitorii lui Hristos, adică de sfințiții preoți, și se duc la slujitorii satanei. Adică, lasă apa cea vie, preotul și harul mîntuirii din Biserică și, pentru interesele lor pătimașe și omenești, cer ajutorul vrăjmașilor lui Hristos, adică al vrăjitorilor și vrăjitoarelor. Se leapădă de adevăr și primesc în loc minciuna, căci toate cuvintele vrăjitorilor sînt minciună și amăgire diavolească.

Un păcat așa de mare împotriva Duhului Sfînt nu se iartă celor vinovați „nici în veacul de acum, nici în cel ce va să vină", după cum spune Hristos, de nu se vor pocăi toată viața. Pentru un astfel de păcat vin asupra celor vinovați, care aleargă la vrăji, tot felul de răutăți și primejdii. Mai întîi, mustrarea conștiinței că au lăsat pe Dumnezeu și au cerut ajutor vrăjmașului lui Dumnezeu. Apoi, este oprirea pentru mulți ani de la Sfînta Împărtășanie, de la 7 pînă la 15 și chiar 20 de ani. Apoi, cei ce cred și aleargă la vrăji, scot din inima lor darul lui Dumnezeu și aduc în casa și inima lor duhul diavolului. Apoi, cei ce fac vrăji și cred în ajutorul lor se leapădă de Hristos și se unesc cu diavolul. Apoi, cei ce fac vrăji și aleargă la acestea nu se cade a se mai numi creștini, ci apostați. Apoi, cei vinovați de acest greu păcat sînt pedepsiți de Dumnezeu cu boli grele și fără leac, cu suferință în familia lor, cu pagube și neînțelegere, cu sărăcie și moarte cumplită. Și dacă nu se spovedesc la preot și nu-și plîng păcatul acesta cu lacrimi toată viața, nu se pot mîntui. Vrăjitorii și cei ce cred și aleargă la ajutorul diavolului, dacă nu se părăsesc de aceasta și nu se pocăiesc „se leapădă cu totul din Biserică", adică se despart de Hristos și se dau de bunăvoie în mîinile vrăjmașului, iar dacă mor în acest păcat, nici nu se îngroapă cu preot, ci asemenea celor păgîni și lepădați de credință, spre veșnica lor osîndă în muncile iadului. Iată urmările grozave ale vrăjitoriei.

171. — **Ce canon rînduiesc Sfinții Părinți vrăjitorilor și celor ce aleargă la vrăji?**

— Cel mai aspru pedepsește pe vrăjitori Sfîntul Vasile cel Mare. Iată ce spune el în canonul 72: „Cel ce se dă pe sine vrăjitorilor, sau unora ca acestora, se va canonisi cu canonul ucigașilor" (Sf. Vasile, 72; Sf. Grigore de Nyssa, 3; Laodiceea, 36). El pune pe vrăjitori în rîndul ucigașilor de oameni și al celor lepădați de Dumnezeu, adică îi oprește de cele sfinte de la 10 la 20 de ani. În canonul 65, același sfînt Vasile cel Mare zice: „Cel ce spune vrăjitorii (descîntă) se va canonisi cu timpul ucigașului, adică 20 de ani, aplicîndu-i-se astfel, după cum se vădește singur la fiecare

păcat". Iar Pravila Mică de la Govora zice: „Femeia ce va fermeca străinii şi pe ai săi, (se opreşte de cele sfinte) ani 9 şi metanii cinci sute pe zi" (p. 115). Iar canonul 61 al Sinodului Ecumenic al VI-lea opreşte de Sfînta Împărtăşanie pe cei ce merg la ghicitori, la cărţi de joc şi altele asemenea, spre a afla cele viitoare, timp de şase ani de zile. Iar „dacă vor stărui în acestea şi nu se vor feri de aceste meşteşuguri pierzătoare şi păgîneşti, hotărîm să se lepede cu totul de la Biserică, precum şi Sfintele Canoane învaţă . . .". Sfîntul Ioan Postitorul scurtează canonul vrăjitorilor şi al celor ce aleargă la vrăji, numai la 3 ani oprire de cele sfinte, dacă se mărturisesc de păcat, dacă îl părăsesc definitiv şi dacă ţin post zilnic pînă la orele 3 după masă şi fac cîte 250 de metanii pe zi.

Dar şi Sfînta Scriptură arată cît de greu pedepseşte Dumnezeu pe cei ce alergau la vrăjitori, că auzi ce zice: „Pe fermecători nu-i lăsaţi să trăiască" (Ieşire 22, 18). Şi iarăşi zice: „Şi bărbatul sau femeia, oricare dintre ei se vor face descîntători sau vrăjitori, cu moarte să se omoare: pe amîndoi cu pietre să-i ucideţi că vinovaţi sînt" (Lev. 29, 27). Şi iarăşi: „Sufletul care se va duce la descîntători sau la vrăjitori ca să curvească în urma lor, Eu voi întoarce faţa Mea împotriva sufletului aceluia şi-l voi pierde din poporul lui" (Lev. 20, 6).

Vedem că pe împăratul Manase l-a pedepsit Dumnezeu cu robie amară şi grea în Babilon, că „trecea pe fiii lui prin foc şi făcea descîntece şi felurite vrăji şi a făcut grăitori din pîntece şi vrăjitori şi a înmulţit a face rău înaintea Domnului, ca să-l înlăture pe el de la împărăţie" (2 Paralip. 33, 6). Pe împăratul Saul l-a pedepsit Dumnezeu cu pierderea împărăţiei şi cu moarte de ocară, pentru că a lăsat pe Dumnezeu şi a chemat femeie grăitoare din pîntece, urmînd ghiciturilor ei (1 Imp. 28, 7). Iar pe împăratul Ohozia s-a mîniat Dumnezeu foarte, că a trimis să întrebe pe vrăjitoarea din Ecron.

172. — **Spuneţi-ne mai pe larg despre păcatul ghicirii cu cărţi sfinte, sau cum se spune „deschiderea pravilei", care se obişnuieşte astăzi între credincioşi.**

— Vrăjirea cu lucruri şi cu cărţi sfinte este al patrulea fel de vrăjitorie şi se cheamă „ghitia". Aceşti vrăjitori amestecă vrăjile lor cu rugăciuni, cu psalmi şi alte cuvinte sfinte, adresate către Maica Domnului şi către sfinţi, ca să poată înşela mai uşor pe cei slabi în credinţă. Acest fel de vrăji îl obişnuiesc mai ales femeile cele rele, bătrînele şi ţigăncile pentru a amăgi pe cei slabi de minte. Iată ce zice despre acestea Sfîntul Ioan Gură de Aur: „Tu zici că bătrîna aceea este creştină şi omul acela este ghicitor creştin şi cînd descîntă sau deschid cartea, nu zic, nici scriu alt nume, decît numele lui Hristos, al Născătoarei de Dumnezeu şi al sfinţilor, deci ce

rău fac ei? La aceasta îți răspund că pentru aceasta se cuvine mai cu seamă să urăști pe femeia cea rea și pe acel rău fermecător și ghicitor (din cărți) fiindcă folosesc spre ocară și necinste numele lui Dumnezeu. Creștin fiind, lucrează ca păgînii. Pentru că și diavolii, cu toate că numesc numele lui Dumnezeu, însă tot diavoli sînt. Unii, voind a se îndrepta, zic că este creștină femeia care a descîntat și nimic alta nu zice, fără numai numele lui Dumnezeu. Eu pentru aceea mai vîrtos o urăsc și mă întorc de la ea, că întrebuințează numele lui Dumnezeu spre ocară. Numindu-se pe dînsa creștină, se arată pe sine că lucrează cele ale păgînilor" (Hristoitia, op. cit., p. 305—320).

Cei ce ghicesc prin deschiderea Psaltirii și a altor cărți sfinte se opresc de împărtășanie pînă la 7 ani, pentru că Psaltirea este o carte sfîntă cu multe proorocii în ea, insuflată de Duhul Sfînt, și este pentru rugăciune, iar nu pentru ghicit și cîștigat bani spre osîndă.

173. — **Pentru ce au căzut creștinii în vrăjitorie?**

— Pentru că a slăbit în ei credința și frica de Dumnezeu; pentru că nu se roagă îndeajuns creștinii de astăzi ca să-și împlinească cererile lor prin rugăciune, iar nu prin ghicire; pentru că nu citesc Sfînta Scriptură să vadă ce osîndă ajung pe vrăjitori și pentru că nu merg regulat la biserică, nu se spovedesc în cele patru posturi și nu cer la nevoie sfatul și rugăciunile preotului. Mai aleargă unii creștini la ghicit pentru că au uitat făgăduințele pe care le-au dat lui Hristos la Sfîntul Botez, cînd au spus: „Mă lepăd de satana, și de toată lucrurile lui, și de toată slujirea lui . . .". De asemenea, mai aleargă creștinii la ajutorul diavolului cînd nu li se împlinește cererea lor la Biserică sau pentru că uită de moarte și de ziua judecății lui Hristos.

De aceea, Sfinții Părinți ne îndeamnă să alergăm numai la Dumnezeu, numai la Biserică și la preoți, iar nu la diavoli și la slugile lor. Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur ne sfătuiește zicînd: „Vă rog, fiți curați de această înșelăciune . . . și cînd voiești a călca pragul casei tale, să zici mai întîi acest cuvînt: «Mă lepăd de tine satană, și de cinstea ta, și de slujirea ta și mă împreun cu tine, Hristoase» Fără cugetarea aceasta niciodată să nu ieși din casă. Aceasta să-ți fie toiag, aceasta armă, aceasta cetate de apărare, și împreună cu aceste cuvinte fă și semnul crucii pe fruntea ta. Că așa de te vei întrarma pretutindenea, nu numai om, ci chiar diavolul de te va întîlni, nu va putea să te vatăme pe tine" (Hristoitia, p. 316—317).

174. — **Cum pot creștinii să se izbăvească de vrăjitorii și de tot felul de farmece izvodite de diavolul?**

— Cel ce crede cu tărie în Dumnezeu, cel ce se roagă neîncetat lui Dumnezeu și aleargă regulat la Sfînta Biserică nu va cere niciodată ajutorul diavolului și al vrăjitorilor, care sînt vrăjmașii lui Dumnezeu. Deci,

cei ce au credinţă tare în Dumnezeu să-i ceară neîncetat ajutorul. Iar cei slabi în credinţă, care au cerut vreodată ajutorul vrăjitorilor, dacă vor să se mîntuiască, mai întîi să se spovedească de acest păcat şi să ceară canon. Apoi, să nu mai apeleze la ajutorul satanei în orice nevoie ar fi, ci numai la Dumnezeu să alerge. Apoi să se roage cît mai mult cu rugăciuni şi lacrimi din inimă (Deut. 4, 29; Ps. 118, 58; Ieremia, 29, 13), şi aşa cu răbdare şi credinţă se vor izbăvi de vrăji şi vor primi darul Duhului Sfînt.

175. — **Ce sînt visele şi vedeniile, care este deosebirea între ele şi de cîte feluri sînt?**

— Vă răspund cu cuvintele Sfîntului Ioan Scărarul, care zice: „Visul este mişcarea minţii în vremea nemişcării trupului. Iar nălucirea (vedenia falsă) este amăgirea ochilor cînd doarme cugetarea. Nălucirea este ieşirea minţii cînd trupul veghează. Nălucirea este o vedere a ceva fără ipostas (nereal)" (Filoc., vol. IX, Cuv. 3, p. 75). Iată dar ce sînt visele şi vedeniile. Ele sînt de două feluri: vise şi vedenii bune şi rele. Iar deosebirea dintre ele este aceasta: Visele şi vedeniile bune sînt de la Dumnezeu, prin care se descoperă voia Lui cea mare, numai la cei ce sînt cu totul desăvîrşiţi şi sfinţi şi care fac poruncile Lui, precum a fost dreptul Iosif, căruia i s-a arătat Arhanghelul Gavriil în vis, poruncindu-i să fugă cu Pruncul Iisus şi cu Fecioara Maria în Egipt. Visele bune vin de la îngeri şi ne amintesc de moarte şi de osîndă, iar după ce ne deşteptăm, ne îndeamnă la rugăciune şi la pocăinţă. Dimpotrivă, visele şi nălucirile rele sînt de la diavoli, prefăcuţi în îngeri de lumină sau în sfinţi, care ne amăgesc prin somn că sîntem buni şi vrednici de rai, iar după ce ne deşteptăm „ne scufundă în mîndrie şi bucurie" (Filoc. vol. IX, Cuv. 3, p. 76).

176. — **Este păcat să creadă creştinii în vise şi vedenii?**

— Spune Sfîntul Ioan Scărarul că „cel ce crede în vise este asemenea celui ce aleargă după umbra sa şi încearcă s-o prindă". Tot el spune că „diavolii slavei deşarte sînt în visuri prooroci. Ei închipuiesc, ca nişte vicleni, cele viitoare şi ni le vestesc mai dinainte. Iar dacă se împlinesc vedeniile ne minunăm şi ne mîndrim cu gîndul, ca şi cum am avea darul înaintevederii (proorociei). Cei ce ascultă de diavolul, aceştia s-au făcut adeseori prooroci mincinoşi". Şi mai departe zice: „Diavolii nu ştiu nimic din cele viitoare, dintr-o cunoştinţă de mai înainte, căci şi doctorii pot să ne spună moartea de mai înainte". Apoi încheie, zicînd: „Cînd începem să credem în visele diavolilor, ei îşi bat joc de noi, chiar şi cînd sîntem treji. Cel ce crede visurilor şi nălucirilor din somn este cu totul necercat. Iar cel ce nu crede nici unora este filozof" (Filocalia, vol. IX, pag. 76).

Deci, este păcat să credem în visuri şi vedenii, că prin acestea ne amăgesc foarte uşor diavolii şi ne aruncă în păcatul cel cumplit al mîndriei

şi slavei deşarte, cînd omul se încrede în sine mai mult decît în cuvîntul lui Dumnezeu. Cu acest meşteşug ispititor, diavolul a amăgit pe mulţi creştini şi călugări, aruncîndu-i apoi în prăpastia pierzării. Iar dacă cineva are totuşi îndoială de visul sau vedenia sa, să se spovedească la duhovnic şi să-i ceară sfatul lui, că prin duhovnic grăieşte Dumnezeu.

177. — **Din cîte pricini se înşală oamenii de vedenii şi de visuri deşarte?**

— Din şapte pricini se înşală creştinii de vedenii şi visuri, ca şi cum ar fi de la Dumnezeu, şi anume: din mîndrie, din slava deşartă, care este prima fiică a mîndriei; din cauza minţii slabe şi neiscusite a creştinilor; din cauza rîvnei nesocotite a unor creştini, care se roagă şi postesc mult ca să aibă vedenii, de care spune Sfîntul Isaac Sirul: „Cu mare boală boleşte cel ce are rîvna cea rea" (Filocalia, vol. X, Cuv. 58); a cincea pricină a amăgirii prin vedenii şi visuri este neascultarea de duhovnici şi îndărătnicia unor credincioşi, mai ales a celor mîndri, din care pricină uşor sînt vînaţi de diavolul; a şasea pricină vine din cauza vieţii de sine, ascunse, a unora şi din nemărturisirea curată a gîndurilor la duhovnic; iar ultima pricină prin care se înşală creştinii cu visuri şi vedenii mincinoase este necunoştinţa de sine şi lipsa de citire a Sfintei Scripturi şi a Sfinţilor Părinţi.

Despre acestea spune şi înţeleptul Sirah, zicînd: „Visurile cele rele sînt deşertăciune, ca şi vrăjile şi descîntecele, şi pe mulţi visurile i-au înşelat şi au căzut toţi cei ce au nădăjduit într-însele" (Is. Sirah 34, 1—7). Cel ce crede lesne în visuri şi vedenii, fără multă cercetare şi sfat, să se canonisească, la fel cu cei ce merg la vrăji şi descîntece, adică pînă la 7 ani să se oprească de la Sfînta Împărtăşanie.

CONVORBIREA A ŞAPTEA

Despre rugăciune, lacrimi, duhovnicie, datoriile preoţilor

178. — **Părinte Cleopa, ce legătură este între frica de Dumnezeu şi dragostea de Dumnezeu?**

— Frica de Dumnezeu, spun Sfinţii Părinţi precum şi proorocul David, este „începutul înţelepciunii", adică ea face începutul a toată fapta bună; iar dragostea de Dumnezeu este desăvîrşirea şi sfîrşitul faptelor bune. Frica de Dumnezeu formează deci începutul mîntuirii, iar dragostea de Dumnezeu, „care scoate afară frica", este sfîrşitul mîntuirii, pentru că cel ce iubeşte trăieşte numai în Dumnezeu, „care este dragoste". Să nu avem atîta frică de Dumnezeu, cît mai ales dragoste de Dumnezeu, că auzi ce zice Sf. Vasile: „Cel ce face fapta bună din frică, adică de frica muncilor iadului, a pedepsei, acela este în stare de rob; cel ce face fapta bună pentru răsplată, adică pentru a i se împlini cererile aici pe pămînt

şi a dobîndi plată în cer, acela este în stare de slugă, care slujeşte pe stăpînul său pentru plată, adică pentru bani; iar cel ce face fapta bună din dragoste de Dumnezeu, iar nu de frică sau pentru plată, acela este în stare de fiu al lui Dumnezeu". Deci, cine ajunge să facă fapta bună din dragoste, fără alt scop, acela a ajuns la măsura desăvîrşirii şi se numeşte fiu al lui Dumnezeu.

179. — **Cum se cuvine să împărţim dragostea noastră faţă de Dumnezeu, faţă de aproapele şi faţă de noi înşine?**

— Citim în „Mîntuirea păcătoşilor" că trebuie să avem către noi înşine inimă de judecător, către aproapele inimă de mamă, iar către Dumnezeu inimă de fiu. Pe Dumnezeu sîntem datori să-L iubim din toată inima noastră, din toată puterea şi virtutea, fiind gata să ne dăm şi viaţa pentru El, aşa cum au făcut toţi sfinţii mucenici, cuvioşi şi ierarhi, care s-au jertfit pentru dragostea lui Hristos şi pentru Evanghelie. Pe aproapele nostru să-l iubim „ca pe noi înşine", adică aşa cum ne iubim pe noi, cum ne îngrijim, ne hrănim şi ne ajutăm, tot aşa se cuvine să iubim, să miluim, să hrănim, să ajutăm şi să îndrumăm pe calea mîntuirii pe aproapele nostru. Iar pe noi înşine se cuvine să ne osîndim permanent şi să ne mustrăm pentru păcatele noastre, socotindu-ne mai păcătoşi decît toţi oamenii. Aşa de vom face, aşa de vom iubi pe Dumnezeu şi pe aproapele, iar pe noi ne vom judeca cu smerenie, ne vom mîntui cu adevărat şi vom fi primiţi în împărăţia cerurilor.

180. — **Cîte feluri de iubiri sînt, după Sfinţii Părinţi?**

— Sfîntul Nicodim Aghioritul şi alţi părinţi împart iubirea în cinci feluri: iubire duhovnicească, adică iubirea de Dumnezeu şi de aproapele, care este cea mai înaltă şi singura mîntuitoare de suflet (Matei 22, 23—40); iubire firească, adică iubirea tinerilor, a soţilor, a părinţilor faţă de fii şi a copiilor faţă de părinţi, care nu este nici spre mîntuire, nici spre osîndă, pentru că este din fire; iubire din mîndrie şi slavă deşartă, cînd cineva iubeşte pe cei care îl laudă şi îl vorbesc de bine; iubire din interes, cînd cineva iubeşte pe aproapele fie pentru bani, fie pentru daruri, fie din respect sau din altă oarecare pricină omenească; iubire trupească, adică din poftă, cînd cineva iubeşte pe oameni sau femei pentru plăceri şi păcate trupeşti, ori pentru beţie care duce la desfrînare. Prima iubire este mîntuitoare. A doua este firească, deci nici bună, nici rea. Iar ultimele trei iubiri sînt vinovate şi aducătore de osîndă veşnică, dacă nu le părăseşte creştinul.

181. — **Care sînt aripile sufletului cu care poate zbura la viaţa veşnică?**

— Două sînt aripile sufletului pentru mîntuire: frica de Dumnezeu şi frica de moarte şi judecată. După ce Dumnezeu l-a zidit pe Adam si

l-a aşezat în rai, cel dintîi l-a înarmat pe om cu frica morţii, zicînd: „Din toţi pomii care sînt în rai poţi să mănînci, iar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănînci, căci în ziua în care vei mînca din el cu moarte vei muri" (Fac. 2, 17). Cînd diavolul l-a dezarmat pe Adam de frica morţii, zicîndu-i: „nu, nu veţi muri!" atunci îndată l-a biruit şi l-a ucis. Deci şi noi, dacă vrem să ne mîntuim şi să ajungem la Hristos, cu aceste două aripi să ne îngrădim, adică cu frica de Dumnezeu şi frica morţii, şi astfel de toate cursele diavolului ne vom izbăvi şi vom săvîrşi-o cu pace călătoria vieţii.

182. **— Care este cel mai mare dar pe care se cuvine să-l dăm lui Dumnezeu?**

— Cel mai mare dar pe care se cuvine să-l dea creştinul lui Dumnezeu este jertfa, adică a se jertfi pe sine pentru Dumnezeu, aşa cum s-au jertfit mucenicii, cuvioşii, pustnicii şi toţi drepţii. Fără jertfă nimeni nu se poate mîntui, precum spune însuşi Iisus Hristos: „Cel ce va răbda pînă la sfîrşit, acela se va mîntui" (Matei 24, 13).

183. **— Cum putem ajunge la cunoştinţa de Dumnezeu? Care este cea mai înaltă cale de cunoaştere duhovnicească?**

— Trei sînt căile prin care ajungem la cunoaşterea şi comuniunea mistică cu Dumnezeu: teologia, asceza şi sfînta rugăciune. Prin aceste trei căi au umblat toţi sfinţii şi au ajuns la cea mai înaltă treaptă de unire cu Dumnezeu, anume la contemplarea şi vederea lui Dumnezeu, adică pînă la răpirea „în trup sau afară de trup", cum a ajuns şi Sfîntul Apostol Pavel. Dintre acestea, cea dintîi şi mai la îndemîna tuturor este sfînta rugăciune, făcută cu credinţă şi din toată inima. Prin ea ne unim cel mai uşor cu Dumnezeu şi fără de ea ne depărtăm cel mai mult de Dumnezeu, precum spune un sfînt părinte: „Nimic nu lipeşte pe om de Dumnezeu mai mult ca rugăciunea".

184. **— Care este cea mai puternică rugăciune care uneşte pe om cu Dumnezeu?**

— Sînt mai multe feluri de rugăciuni, cu limba, cu mintea şi cu inima. Cea mai înaltă rugăciune este rugăciunea din inimă, adică cu participarea inimii, prin umilinţă, zdrobire şi lacrimi. Să nu punem mare bază pe rugăciunea citită, adică rugăciunea orală, cu limba. Aceasta este cea mai slabă rugăciune, pentru că nu participă mintea şi inima. Rugăciunea minţii este mai înaltă ca rugăciunea orală pentru că participă la ea şi gîndurile, adică atenţia minţii. Cel ce se roagă cu atenţia minţii la tot ce rosteşte, acela se roagă cu mintea, însă nici aceasta nu este desăvîrşită. Sfinţii Părinţi spun că rugăciunea minţii este rugăciunea cu un picior, adică este

jumătate de rugăciune, pentru că rămîne în cap şi nu participă la ea şi inima. Dar cînd la rugăciune se uneşte mintea cu inima, adică gîndurile minţii coboară cu darul Domnului în inimă, atunci s-a făcut zămislirea rugăciunii celei duhovniceşti, adică am ajuns la cea mai înaltă rugăciune, numită rugăciunea inimii. Iar semnele că am ajuns la această înaltă lucrare sînt: o puternică căldură în partea inimii, un permanent dor şi rîvnă pentru Dumnezeu, o nespusă dragoste pentru oameni şi pentru toată zidirea, o bucurie duhovnicească negrăită, plîns de bucurie, izvor adînc de lacrimi, de smerenie şi netemere de moarte.

185. — **Care este cel mai bun dascăl al rugăciunii?**

— Este însăşi sfînta rugăciune, după cum spune Sfîntul Macarie cel Mare: „Eu ştiu că nu ştii să te rogi, dar roagă-te cum poţi şi cît mai des, şi rugăciunea singură te va învăţa să te rogi". Deci, să ne rugăm cum putem şi cît mai mult şi văzînd Dumnezeu rîvna noastră ne va ajuta să dobîndim rugăciunea cea adevărată a inimii şi darul lacrimilor.

186. — **Din ce cauză astăzi nu ne mai putem ruga asemenea părinţilor noştri de demult şi nu mai avem răbdare la sfînta rugăciune?**

— Spunea un sfînt părinte că „precum apa stinge focul, aşa uitarea stinge rugăciunea". Nu ne mai putem ruga astăzi pentru că am uitat şi uităm de Dumnezeu. Iar uitarea este înainte mergătoare a îndepărtării de Dumnezeu. Apoi, nu ne mai rugăm astăzi cu aceeaşi evlavie ca înainte pentru că am slăbit cu toţii în credinţă. Cine crede cu tărie în Dumnezeu se teme de Dumnezeu, Îl iubeşte pe Dumnezeu şi se roagă Lui neîncetat, pentru că nu poate trăi fără de Dumnezeu, departe de Tatăl nostru cel ceresc. Cred că slăbirea credinţei în Dumnezeu este pricina cea mai mare a slăbirii rugăciunii în rîndul credincioşilor. Tocmai de aceea sectarii amăgesc pe unii dintre ortodocşi, pentru că în locul rugăciunilor lungi ei vin cu cîntări şi predici, care atrag şi încîntă pe cei mai slabi în credinţă.

Dacă vrem să ne miluiască Dumnezeu, să ne ierte de păcate şi să ne ocrotească de tot felul de ispite şi primejdii, trebuie să ne silim la sfînta rugăciune ziua şi noaptea. Să citim, mai ales noi călugării, la Psaltire, care are mare putere; să citim cele şapte laude din Ceaslov, acatiste, paraclise sau mai ales să rostim rugăciunea lui Iisus; iar în sărbători, precum cerbul la izvoare, aşa să venim regulat la biserică pentru a asculta Sfînta Liturghie. Şi, dacă ne luptă diavolul cu uitarea, cu necredinţa, cu lenea, cu somnul sau cu grijile acestei vieţi, noi să ne rugăm măcar cu gura, împlinind pravila dată nouă de duhovnic, pe cît vom putea. Cu timpul ne va ajuta Domnul să trecem de la cantitate la calitate, de la rugăciunea cea risipită a gurii, la rugăciunea cea curată a minţii şi a inimii şi atunci, gustînd din bucuria Duhului Sfînt, vom vedea „ce bun este Domnul"!

187. — Spuneți-mi ceva despre blîndețea și smerenia Domnului.

— Despre aceste două mari virtuți ne grăiește însuși Hristos, zicînd: „Învățați-vă de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre" (Matei 11, 29). Iar la fericiri, zice Domnul: „Fericiți cei săraci (smeriți) cu duhul, că acelora este împărăția cerurilor"; și mai departe zice: „Fericiți cei blînzi că aceia vor moșteni pămîntul" (Matei 5, 5). Prin aceste două fericiri, Mîntuitorul ne spune că cei smeriți și blînzi la inimă moștenesc atît pămîntul, cît și împărăția cerurilor; adică atît bunătățile și fericirea vieții pămîntești, cît și fericirea vieții veșnice, pentru că pe cei blînzi și smeriți toată lumea îi iubește, îi respectă, îi ascultă și se folosește de ei. Cea mai ușoară cale de mîntuire este a celor blînzi și smeriți cu inima. Cu blîndețea dobîndim pe oameni, iar cu smerenia alungăm pe diavoli și chemăm în ajutorul nostru pe îngeri. Cei blînzi și smeriți cu inima au mai puține ispite în viața aceasta, adică „află odihnă sufletelor lor", pentru că prin blîndețe îmblînzesc și cîștigă dragostea tuturor oamenilor, iar prin smerenie ard pe diavoli și îi alungă departe de ei.

Spun Sfinții Părinți că blîndețea stă între mînie și dragoste. Apoi adaugă: „blîndețea să nu te ducă pînă la lașitate; nici dragostea să nu te ducă pînă la nepăsare". Deci, trebuie să folosim cu grijă blîndețea, care stă totdeauna la mijloc, între mînie și dragoste. Nici atît de blînzi încît să se hulească Evanghelia și numele lui Dumnezeu înaintea noastră din pricina dragostei; nici cu totul aspri și neînduplecați, încît să pornim spre mînie și răzbunare pe aproapele nostru. Iar despre smerenie, spun Sfinții Părinți că este haina lui Hristos, pentru că a luat trup omenesc pentru mîntuirea noastră. Hristos a primit în trup patimile firii neprihănitoare, ca: foamea, setea, durerea, oboseala. Iar patimile firii păcătoase, adică păcatele, nu le-a primit Hristos.

188. — Spuneți-mi ceva despre conștiință.

— Sfîntul Vasile cel Mare „dreptarul Bisericii și cumpăna cea mare" sau „ochiul Bisericii", cum îl numesc unii Sfinți Părinți, spune despre conștiință că este glasul lui Dumnezeu în om. Iar Sfîntul Isaac Sirul spune: „Cela ce a ajuns să se împace cu sine, adică cu conștiința sa, a împăcat cu sine cerul și pămîntul". Același lucru spune Mîntuitorul, zicînd: „Împacă-te cu pîrîșul tău pînă ești pe cale"... (Mat. 5, 25), adică să ne împăcăm cu conștiința noastră pînă sîntem pe calea acestei vieți, că după moarte nu mai putem face nimic.

Neliniștea, mustrarea conștiinței omului păcătos este un semn al milei lui Dumnezeu, ca să se împace cu El cît este în această viață trecătoare. Întîi trebuie să crezi că există Dumnezeu, care a creat lumea și stăpînește toate. Apoi, să te silești după putere să faci voia Lui. Al treilea,

dacă vrem să ne mîntuim trebuie să ne împăcăm cu conștiința noastră, mai bine-zis cu Dumnezeu care ne-a creat și ne va judeca după faptele noastre. Iar despre conștiință trebuie să știm că ea este una din energiile necreate ale lui Dumnezeu, una din lucrările Lui, precum este și viața.

189. — **Cum putem dobîndi pacea inimii și a conștiinței?**

— Patru sînt căile prin care putem cîștiga pacea inimii și a conștiinței: a) să căutăm întotdeauna locul cel mai de jos; b) să ne mulțumim în toate cu cît mai puțin din cele necesare vieții; c) să ne rugăm permanent ca să se facă numai voia lui Dumnezeu cu noi; d) să ne lăsăm în toate numai în voia lui Dumnezeu.

190. — **Care este cea mai înaltă teologie a creștinilor?**

— Cea mai înaltă teologie nu este a vorbi despre Dumnezeu, nici a contempla zidirea Lui. Cunoașterea lui Dumnezeu din creație, din admirarea frumuseții universului (macrocosmosului) și a omului (microcosmosului), numită de Sfîntul Maxim Mărturisitorul „contemplația naturală în duh", este numai a începătorilor. Cea mai înaltă teologie creștină este unirea cu Dumnezeu prin trăire, adică prin credință, cugetare și împlinirea faptelor bune.

191. — **Spuneți-mi ceva despre iubirea de sine.**

— Iată ce vă spun: În măsura în care omul se leapădă de iubirea de sine, în aceeași măsură sporește în fapte bune, se înduhovnicește și se apropie de Hristos. De obicei, cînd este vorba de sine, omul strică întotdeauna cîntarul, adică măsura; își face lui mai multă dreptate, își alege partea cea mai bună, cea mai mare, cea mai frumoasă; plînge pentru sine mai mult decît pentru altul și se bucură de sine mai mult decît de altul. Hristos însă a răstignit pe cruce iubirea de sine, dîndu-și viața pentru noi. Dintre oameni, puțini sînt aceia care își răstignesc patima iubirii de sine, asemenea lui Hristos. Sînt mulți care se angajează să trăiască viața duhovnicească, dar nu ajung pînă la răstignire, pentru că nu renunță total la iubirea de sine, adică la egoism. Or, fără jertfă, fără răstignirea patimilor noastre, fără părăsirea păcatelor, nu putem să vedem pe Hristos, nu ne putem mîntui.

192. — **Ce sfat dați credincioșilor și călugărilor pentru mîncarea de carne?**

— Două mari virtuți au fost în rai la primii oameni. Fecioria și nemîncarea de carne. După căderea lui Adam, adică după ce a intrat moartea în lume prin păcat, a rînduit Dumnezeu viața conjugală, iar mîncarea de carne a rînduit-o abia după potop. „Să mîncați toate ca pe o iarbă" zice Dumnezeu (Facere, 9, 3), că după ce s-a vărsat sîngele animalelor

sacrificate, carnea rămîne numai ca o iarbă. Mirenii au voie să mănînce carne în toate zilele, afară de cele patru posturi, miercurea, vinerea şi celelalte zile oprite de Biserică. Călugării, însă, după regulile vieţii monahale şi după Sfintele Canoane nu au voie să mănînce carne, afară numai dacă sînt găzduiţi la mireni şi aceia nu ştiu că ei nu mănîncă sau nu au altceva să le dea de mîncare.

193. **— Cum se poate curăţi inima de patimi?**

— Spun unii Sfinţi Părinţi că mintea uşor se luminează şi uşor se întunecă. Iar inima foarte greu se întunecă prin patimi şi foarte greu se luminează, se curăţă. Curăţia inimii, adică despătimirea se face în timp îndelungat, mai bine zis toată viaţa, prin asceză, pocăinţă şi lacrimi. Cel mai mult, însă, se curăţă inima prin rugăciune, că rugăciunea îl face pe om fiu al lui Dumnezeu după dar. Cine a ajuns la curăţia inimii a ajuns văzător de Dumnezeu, văzător tainic cu ochii inimii.

194. **— Ce este plînsul şi de cîte feluri este?**

— Spune Sfîntul Ioan Scărarul că „plînsul după Dumnezeu este o tristeţe a sufletului (pentru păcate), o simţire a inimii îndurerate, care caută pururea fără odihnă pe Cel după care însetează . . . Plînsul sau străpungerea inimii este o mărturisire a păcatelor făcute de minte lui Dumnezeu, un dialog nevăzut, neîncetat şi îndurerat, în care sufletul îşi recunoaşte necontenit păcatele în faţa lui Dumnezeu . . ." (Filocalia, vol. IX, p. 164). Tot acelaşi sfînt spune că plînsul este al doilea botez; este mai mare decît botezul, deoarece botezul dîntîi ne curăţă de păcatele de mai înainte, iar botezul lacrimilor ne curăţeşte de păcatele făcute şi după botez.

Plînsul se naşte din zdrobirea inimii pentru păcatele făcute, din smerita cugetare, din aducerea aminte de moarte, de judecată şi de muncile iadului în care se chinuiesc păcătoşii. Acelaşi lucru îl spune şi cuviosul Pimen: „De nimic nu avem mai multă nevoie decît de minte trează", căci din aceasta numai se nasc lacrimile şi plînsul cel mîntuitor. Iar sfinţii Arsenie cel Mare, Efrem Sirul, Isaac Sirul şi alţii, spun că: „lacrimile la rugăciune sînt semn al milei lui Dumnezeu" căci prin lacrimi se linişteşte văzduhul inimii. Şi iarăşi: „Sufletul ce şi-a simţit păcatele sale începe să plîngă, căci le vede în lumina dumnezeirii".

Sfîntul Grigorie Palama spune că plînsul este de două feluri: plînsul minţii, adică întristarea din inimă pentru păcatele noastre, fără lacrimi în ochi, aşa cum avea fiul cel risipitor care zicea: „Cîţi argaţi ai Tatălui meu sînt îndestulaţi de pîine, iar eu pier de foame . . ." (Luca 15, 17); plînsul cu lacrimi, al doilea fel de plîns, mult mai înalt, care izvorăşte din întristarea minţii şi a inimii pentru păcatele noastre. Toţi dumnezeieştii părinţi

spun la fel: că lacrimile la rugăciune sînt un dar al lui Dumnezeu, că foarte greu se cîștigă și foarte ușor se pierd. Cei mai mari dușmani ai plînsului și lacrimilor sînt: slăbirea credinței, lenevirea la rugăciune, lăcomia pîntecelui, beția, rîsul, trîndăvia, multa vorbire și mai ales slava deșartă. Cînd fiul risipitor cugeta cu durere în inimă la casa Tatălui său, avea plînsul cel dintîi, al minții; iar cînd s-a întors la Tatăl său și i-a zis: „Tată, greșit-am la cer și înaintea Ta și nu mai sînt vrednic să mă numesc fiul Tău . . ." (Luca 15, 18—19), atunci fiul cel pierdut a dobîndit plînsul cel de al doilea, al lacrimilor din inimă.

195. — **De cîte feluri sînt lacrimile și care din ele sînt mîntuitoare?**

— Lacrimile sînt de opt feluri, după Sfinții Părinți. Lacrimi din dragoste de Dumnezeu, cînd omul se gîndește la frumusețea creației dumnezeiești. Acestea formează cel mai înalt plîns, numit plîns de bucurie și de dor dumnezeiesc. Lacrimile dragostei îngrașă pe om. Lacrimi din frică de Dumnezeu. Acestea au mai mică putere decît cele dintîi, pentru că plînsul din dragoste de Dumnezeu este plînsul fiului către Tatăl, iar plînsul din frică este al slugii care mereu se teme să nu supere pe Stăpînul său. Plînsul din frică mijlocește la Dumnezeu iertarea păcatelor și este înaintemergător al celui dintîi (Filocalia, vol. IX, p. 116). Plînsul din frică usucă pe om, asemenea cleștelui care se arde de foc. Lacrimi din milă și dragoste pentru aproapele, pentru cei bolnavi din spitale, pentru săraci, văduve, copii orfani, pentru cei flămînzi, goi și străini, pentru toți oamenii din suferință. Aceste lacrimi sînt sfinte și mîntuitoare asemenea celor dintîi. Lacrimi din frica morții și a muncilor iadului. Acestea sînt lacrimi bune, mîntuitoare ca și cele dintîi și aduc roadă de pocăință. Lacrimi din fire sau firești, adică ale soților, ale rudelor, ale părinților pentru fii și ale fiilor pentru părinți. Acestea nu sînt nici bune, nici rele. Ele se pot vedea uneori și la animale. Lacrimi din slavă deșartă. Acestea sînt foarte periculoase, pentru că pe lîngă lacrimile cele bune, mîntuitoare și smerite, pune diavolul lacrimi de slavă, spre a fi văzuți și lăudați de oameni. Or, plînsul cel duhovnicesc trebuie să fie totdeauna ascuns și neștiut de nimeni, afară de Dumnezeu și de duhovnic. Lacrimi din dezmierdare, care izvorăsc din poftă, din beție, din mînie, din aducere aminte a celor rele etc. Al optulea fel sînt lacrimi pentru pagube, din sărăcie, din durerea ranelor, pentru tot felul de boli.

Primele patru feluri de lacrimi sînt mîntuitoare; cele firești nu sînt nici bune, nici rele; iar ultimele trei feluri de lacrimi sînt nefolositoare și aducătoare de osîndă.

Deci, plînsul cel duhovnicesc este îndoit. Plînsul dintîi, adică o permanentă întristare a minții și a inimii pentru păcate, o stare de umilință

de taină, pentru că nu poate face cele bune cît trebuie. Acest plîns îl suie pe om acolo unde îl suie însăşi fapta bună pe care n-a reuşit s-o facă. Întristarea inimii face cît toate faptele bune şi duce pe om la plînsul de-al doilea şi cel mai înalt al lacrimilor din dragoste şi din frică de Dumnezeu. Spune un cuvios părinte că „cel ce se scîrbeşte pentru păcatele sale este ca vremea înnourată care în curînd va slobozi apă, adică lacrimi". „Lacrimile ne dau tuturor nădejdea mîntuirii, ne spală păcatele şi aduc pacea conştiinţei noastre, precum spune Sfîntul Nicodim Aghioritul în „Războiul nevăzut", zicînd: „Mustrarea conştiinţei este chinuirea chinurilor, iar pacea conştiinţei este veselia veseliilor".

196. **— Care sînt lucrările duhovniceşti ale minţii, după Sfinţii Părinţi?**

—Sfîntul Grigore Sinaitul spune că mintea creştinului trebuie să aibă nouă lucrări duhovniceşti, şi anume: *contemplarea la Persoanele Prea Sfintei Treimi* şi la toate puterile cereşti; *contemplarea la întruparea Mîntuitorului* nostru Iisus Hristos pentru mîntuirea lumii; *contemplarea naturală în duh*, adică cugetarea la raţiunile lucrurilor create de Dumnezeu, la frumuseţea creaţiei, la scopul pentru care au fost create, la armonia creaţiei, a universului şi ridicarea minţii de la cele văzute la cele nevăzute; de la frumuseţea celor de jos, la frumuseţea dumnezeiască a celor de sus; de la cele trecătoare la cele gîndite şi veşnice, urcînd de la cele pămînteşti la cele dumnezeieşti ca pe o scară duhovnicească. A patra lucrare a minţii este *cugetarea la moarte*; apoi *cugetarea la muncile iadului*, unde se chinuiesc cei păcătoşi; *cugetarea la fericirea raiului*; *cugetarea la Judecata cea de apoi*; *cugetarea la împărăţia cerurilor*, după judecata viitoare şi a noua lucrare a minţii, *cugetarea la frica de Dumnezeu* şi la păcatele noastre ca niciodată să nu mai greşim.

197. **— Care sînt mişcările duhovniceşti ale minţii?**

— Mintea creştinului are trei mişcări, după Sfîntul Maxim Mărturisitorul: *Mişcarea dreaptă*, cînd cugetă numai la Sfînta Scriptură, la minunile Domnului, la cele cereşti. În această mişcare a minţii poate intra şi ispita diavolului pentru a-l înşela pe om. A doua este *mişcarea în zig-zag*, cînd omul cugetă şi la Sfînta Scriptură şi la lumea văzută a zidirilor, la creaţie. Şi aici poate intra ispita diavolului, cînd cugetă prea mult. A treia mişcare a minţii se numeşte *ocolitoare* sau *în spirală*, cînd omul se coboară cu mintea în inima sa, precum melcul în casa sa şi mirele şi mireasa în cămară, şi de aici, din inimă, unde nu mai poate intra ispita diavolului, mintea se înalţă spre Hristos. Marii noştri sfinţi şi cuvioşi întotdeauna îşi aveau mintea în inimă şi de aici, din adîncul inimii, se rugau, vorbeau cu mirele Hristos şi dădeau război diavolului. Despre aceasta spune şi Mîntuitorul, zicînd: „Iar tu cînd te rogi, intră în cămara ta şi

încuind uşa ta, roagă-te Tatălui tău . . ." (Matei 6, 6). Aceasta este cea mai înaltă şi mai folositoare mişcare a minţii, să o coborîm în inimă şi de aici să ne înălţăm să vorbim cu Hristos, să plîngem pentru păcatele noastre şi să dăm război diavolului. Dar nu toate cele trei mişcări le putem folosi la fel.

198. — **Care este folosul cugetării la creaţia lui Dumnezeu?**

— Sfîntul Vasile cel Mare spune în cartea sa numită „Exaimeron" că „toată lumea văzută este şcoală şi imagine a lumii nevăzute". Tot el spune că „toată floarea şi toată iarba ne învaţă că este Dumnezeu". Zidirea văzută tîlcuieşte pe Scriptură şi Sfînta Scriptură tîlcuieşte pe zidire. Atît una, cît şi alta, sînt ca două file de carte. Pe o pagină citim cuvintele Sfintei Scripturi, pe cealaltă pagină citim în cartea zidirii, care vorbeşte de Dumnezeu. La fel spune şi Sfîntul Grigore de Nyssa: „Toată zidirea, ca o trîmbiţă strigă la noi că a făcut-o Dumnezeu". Am citit într-o carte cum un filozof se plimba cu băţul în mînă pe un cîmp şi bătea florile cu băţul: „Le bat, pentru că prea tare strigă către mine că le-a zidit Dumnezeu"!

Toate creaţiile văzute se numesc darurile lui Dumnezeu. Şi precum face mirele cu mireasa — că îşi dau daruri care întăresc dragostea între ei, tot aşa face şi Dumnezeu cu noi. El pune mintea noastră între El şi creaţii, ca să-L putem mai bine înţelege şi vedea. Dumnezeu ne dă cele create în dar, iar noi îi dăm lui Hristos, Mirele inimii noastre, gîndurile, rugăciunile şi dragostea noastră. Sfîntul Antonie cel Mare nu ştia multă carte, dar era atît de înţelept în cele duhovniceşti, că uimea pe toţi filozofii care veneau la peştera lui. Odată, l-au întrebat cîţiva filozofi: „Antonie, care sînt cărţile tale pe care ai învăţat?" Iar el, arătînd cu mîinile cerul, stelele, marea şi întreaga natură din jurul său, le-a zis: „Acestea sînt cărţile mele pe care le citesc şi care întrec pe toate celelalte" (Dicţionarul Aghiografic, p. 90).

199. — **Cum poate creştinul să se înalţe cu mintea mai uşor, prin cugetare, de la zidire la făcătorul ei, Dumnezeu?**

— Poate cineva să cugete la zidirile lui Dumnezeu şi să se înalţe cu mintea de la zidire la Ziditor numai dacă îşi are mintea şi inima curăţite de patimi. Altfel nu poate vedea şi simţi în cele zidite pe Dumnezeu, precum sînt necreştinii şi păcătoşii. Auzi ce zice Hristos: „Fericiţi cei curaţi cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Mat. 5, 8). Mintea se curăţă foarte repede de cugetele cele rele. Este de ajuns citirea unei pagini din Sfînta Scriptură sau rostirea unei mici rugăciuni cu luare aminte. Dar tot aşa de repede se poate întina. Inima însă, cu anevoie se curăţă de patimi şi cu anevoie se întinează. Cel ce are inima curată este mult mai sporit duhovniceşte decît cel cu mintea curată de gînduri rele.

200. **— Care este rugăciunea cea mai potrivită pentru călugării începători şi pentru creştini?**

— Sfîntul Ioan Scăraıul spune că „de la noii începători nu cere Dumnezeu rugăciune desăvîrşită, adică rugăciunea inimii, căci a îngerilor este desăvîrşirea". Pentru noii începători se recomandă rugăciunea verbală, rugăciunea citită din cărţile de pravilă: Ceaslov, Psaltire, Acatistier, Sfînta Liturghie, slujbele zilnice ale Bisericii şi ascultarea. Sfîntul Simeon al Tesalonicului zice că „după vîrsta duhovnicească a fiecăruia să se recomande şi lucrarea duhovnicească a rugăciunii minţii şi a inimii". Că dacă cineva începe înainte de vreme, pînă nu este curăţit de patimi această înaltă rugăciune, se osteneşte în zadar şi se tulbură. Deci, nimeni să nu înceapă viaţa duhovnicească cu rugăciunea contemplativă a inimii, ci cu rugăciunea lucrătoare, care constă din metanii, închinăciuni, rugăciuni din Ceaslov, post, citirea Psaltirii şi a altor cărţi folositoare, ascultare şi smerenie faţă de toţi. Acestea formează viaţa cea lucrătoare care este potrivită pentru toţi şi pentru călugări şi pentru mireni. Iar viaţa contemplativă, specifică mai ales călugărilor, constă în paza minţii, lucrarea minţii, rugăciunea minţii, rugăciunea inimii şi contemplarea sau privirile cele duhovniceşti ale inimii. Aşa ne învaţă toţi Sfinţii Părinţi, dascăli ai rugăciunii.

201. **— Spuneţi-mi, vă rog, mai pe larg, ce este rugăciunea minţii şi ce este rugăciunea inimii şi cum ajungem la rugăciunea cea curată a inimii?**

— Rugăciunea minţii este rugăciunea făcută cu luare aminte de sine, fără gînduri, fără imaginaţii şi cugete rele. Aceasta este rugăciunea celor nedesăvîrşiţi, însă mai înaltă decît rugăciunea orală şi cea vorbită. Sfinţii Părinţi numesc rugăciunea cu mintea curată „rugăciune cu un picior" sau „pasăre cu o aripă", deci care nu poate merge nici zbura, pentru că nu participă şi inima. Iar rugăciunea inimii este rugăciune desăvîrşită, numită „rugăciune cu două picioare", cu ajutorul căreia ne unim cu Hristos, vorbim cu Hristos şi petrecem încă din trup în bucuria şi dulceaţa vieţii veşnice.

Rugăciunea inimii este rugăciunea sfinţilor, a celor desăvîrşiţi, care se cîştigă cu multă osteneală şi numai cu darul lui Dumnezeu. La această treaptă duhovnicească de rugăciune, numită şi „rugăciune contemplativă", ajung „numai cîte unul din neam în neam", spun dascălii rugăciunii. Prin rugăciunea inimii înţelegem unirea minţii cu inima, sau coborîrea minţii în inimă pentru a petrece acolo neîncetat cu Hristos, prin rugăciune de taină. Unirea minţii cu inima constă în a uni gîndurile duhovniceşti ale minţii cu sentimentele duhovniceşti ale inimii. Atunci inima se închide

şi se deschide foarte greu. Atunci inima înghite pe Iisus şi Iisus înghite inima. Atunci se zămisleşte rugăciunea cea de foc a inimii, fără gînduri şi imaginaţii. Atunci se face unirea duhovnicească între Mire şi mireasă, între Hristos şi inimă. Atunci Hristos stă de vorbă cu noi în cămara inimii noastre şi diavolul nu mai are putere să ne biruiască. Rugăciunea cea curată a inimii se dobîndeşte după îndelungate osteneli, prin repetarea neîncetată a numelui lui Iisus, cu multe lacrimi, cu adînc de smerenie, cu privegheri de toată noaptea, cu post, tăcere, păzire a minţii de gînduri, mai ales de slava deşartă, cu îndelungă răbdare şi numai cu ajutorul şi darul Duhului Sfînt. Apoi, fără un dascăl iscusit al rugăciunii şi fără duhovnic ales, nimeni să nu îndrăznească a năluci această îngerească rugăciune, că rugăciunea inimii este un dar al lui Dumnezeu.

Cînd intrăm cu mintea în inima noastră trebuie să închidem trei uşi: uşa cea văzută a chiliei, pentru oameni; uşa buzelor, pentru a nu vorbi cu nimeni, şi uşa inimii, contra diavolilor, punînd pe minte portar al inimii. Cînd omul se roagă din inimă, se umple de dragostea lui Dumnezeu şi nu mai doreşte nimic decît să petreacă astfel pururea, precum dorea Petru să rămînă pururea pe Muntele Tabor, în lumina lui Hristos. Mintea în timpul rugăciunii trebuie să fie oarbă, surdă şi mută, adică să nu vadă, să nu audă şi să nu vorbească nimic şi cu nimeni, decît cu singur Iisus Hristos. Atunci rugăciunea este numită „rugăciune de un singur gînd" sau „rugăciunea lui Iisus". Atunci mintea este luată de Duhul Sfînt şi i se dau alte cuvinte scurte de rugăciune, ca nu cumva să fie furată de diavolul prin lungimea cuvintelor.

Dacă avem numai rugăciunea minţii nu putem scăpa de ispite şi tulburări. De aceea Sfinţii Părinţi ne îndeamnă zicînd: „Coboară-te, omule, din minte în inimă, că acolo vei afla mîngîiere şi dulceaţa dulceţilor, iar în minte este mare iarmaroc şi tulburare". Cînd mintea se uneşte cu inima, imaginaţiile sfinte trebuie să fie păstrate în memorie, iar nu în imaginaţie. Altfel, nu te poţi coborî cu rugăciunea în inimă şi rămîi numai la lucrarea minţii.

De la rugăciunea cea sfîntă a inimii omul poate ajunge la o altă rugăciune mai înaltă, anume cea contemplativă, care nu se mai numeşte rugăciune, ci vedere duhovnicească, la care ajung numai sfinţii. Ultima şi cea mai înaltă treaptă a rugăciunii este răpirea minţii la cele cereşti — în trup sau afară din trup. Dumnezeu ştie precum a fost răpit Sfîntul Apostol Pavel pînă la al treilea cer.

202. — **Dacă nu putem dobîndi rugăciunea cea înaltă a inimii, ne putem mîntui numai cu rugăciunea orală şi cu rugăciunea minţii?**

— Cum să nu! Numai să ne rugăm cu stăruinţă, cu căinţă şi smerenie, că auzi ce zice Duhul Sfînt: „Inima înfrîntă şi smerită Dumnezeu nu o va pedepsi" (Ps. 50, 18).

203. **— Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi despre inimă?**

— Inima este centrul vieţii şi al sufletului nostru. Pentru aceea şi Dumnezeu ne-o cere, zicînd: „Fiule, dă-Mi inima ta!" (Prov. 23, 26). Iar Iov zice: „Nimic nu este mai adînc decît inima omului". Sfîntul Vasile cel Mare, în cartea sa „Exaimeron", spune că „inima este rădăcina vieţii". Ea se zideşte la toate fiinţele întîi şi tot ea se preface în pămînt, cel mai pe urmă. Înţeleptul Solomon zice: „Cu toată străjuirea străjuieşte inima ta, că într-însa sînt izvoarele vieţii" (Pilde 4, 23). Altfel, inima se face izvor al morţii, în loc de izvor al vieţii.

După Sfîntul Vasile cel Mare şi Sfîntul Ioan Damaschin, inima omului este centrul a patru puteri şi anume:

Inima este centrul tuturor puterilor fireşti ale omului, adică puterea hrănitoare (nutritivă), seminală, crescătoare etc. Inima este şi centrul puterilor sufleteşti ale omului, care sînt în număr de cinci şi anume: *voinţa*, *raţiunea* — formată din cinci părţi: minte, gînd, ce răsare din minte ca raza din soare, cugetare, alegere şi hotărîre—, *simţirea*, numită şi puterea poftitoare; *mînia* (puterea mînioasă) şi *cuvîntul* (puterea cuvîntătoare). Aceste cinci puteri se numesc puteri sufleteşti şi îşi au sediul tot în inimă. Apoi inima este centrul (locul) puterilor afară de fire, adică al patimilor. Păcatele şi patimile se numesc afară de fire, pentru că nu au fost create de Dumnezeu, nici nu sînt din început în om. Păcatele îşi au sediul tot în inimă, după cuvîntul Mîntuitorului care zice: „Din inimă ies gîndurile cele rele, uciderile, desfrînările, mărturiile mincinoase, hulele..." (Mat. 16, 19).

Inima este încă centrul suprafiresc, adică centrul duhovnicesc al tuturor darurilor Sfîntului Duh şi al tuturor faptelor bune, care îşi au sediul tot în inimă. Dacă punem străjer la poarta inimii pe minte, adică gîndul cel bun, el nu va lăsa să intre înăuntru păcatele celor cinci simţuri, iar patimile cele ce ies din inimă le va opri, ca să nu se prefacă în păcate. Deci, paza inimii constă în a pune gîndul portar al inimii pentru a opri orice cuget pătimaş să nu intre în inimă. Mintea, care intră în inimă, este foarte greu strîmtorată, căci la început se simte ca într-o temniţă. Pe urmă, se deprinde şi se simte foarte bine, căci inima este cămară firească a minţii.

204. **— Credeţi că mai sînt şi în zilele noastre călugări şi mireni care au dobîndit rugăciunea cea duhovnicească a inimii?**

— Numai singur Dumnezeu ştie. Pot să fie unii dintre călugării sihaştri care trăiesc la linişte prin munţi, sau la Athos. Sau din cei mai bătrîni,

care s-au nevoit toată viaţa prin mînăstiri, în tăcere, în ascultare şi smerenie şi care n-au primit cinste şi dregătorii bisericeşti, că ceilalţi abia îşi fac puţină pravilă seara şi dimineaţa din cauza grijilor multe şi a răspîndirii minţii. Din această cauză nici la slujbele bisericii nu vin regulat. Şi, dacă totuşi vin, abia au răbdare să se termine slujba şi să plece afară. Mă întreb: dacă nu mai avem răbdare să zăbovim un ceas-două la rugăciune în biserică, să ne rugăm pentru păcatele noastre şi să slăvim pe Dumnezeu după putere, cum vom avea răbdare să stăm o veşnicie în ceruri? Oricum, nu trebuie să slăbim în rugăciune şi mai ales în practicarea rugăciunii lui Iisus. Ci să ne ostenim cu stăruinţă şi smerenie cît este după a noastră putere, că a dobîndi rugăciunea cea curată şi a coborî cu mintea în inimă nu depinde de noi, ci este un dar al lui Dumnezeu. Smerenia inimii completează lipsurile noastre în rugăciune şi ne suie acolo unde ne urcă rugăciunea cea curată. Cunosc mireni care se roagă mai mult decît noi şi unii îi întrec pe călugări. Or fi poate şi dintre ei unii care au ajuns la rugăciunea inimii, dar numai Unul Dumnezeu ştie cîţi aleşi are în această lume.

205. — **Sfînta Evanghelie şi Sfinţii Părinţi pun mare preţ pe smerenie. De ce este aşa de mare puterea smereniei faţă de celelalte fapte bune?**

— Spune Sfîntul Ioan Scărarul că singura virtute neimitată de diavoli este smerenia. Diavolii ştiu să cînte, ştiu teologie mai multă decît toţi teologii din lume, priveghează mai mult decît toţi călugării, nu dorm niciodată, nu mănîncă, cred în Dumnezeu etc. Un singur lucru nu ştiu şi nu pot diavolii să facă: Să se smerească! În iad sînt şi preoţi, şi călugări, şi fecioare, şi împăraţi... Numai smeriţi şi milostivi nu sînt în iad!

206. — **Ce virtuţi îl ajută mai mult pe om la desăvîrşire? Rugăciunea, smerenia sau dragostea?**

— Toate trei deopotrivă, pentru că cine este desăvîrşit în rugăciune, este desăvîrşit şi în celelalte virtuţi. Dar mai mare decît toate virtuţile rămîne dragostea, cum spune Sfîntul Apostol Pavel. Iar Sfîntul Maxim Mărturisitorul spune: „Cine a ajuns să fie desăvîrşit în iubire, a ajuns la culmea nepătimirii". Şi, în alt loc, zice: „iubirea şi înfrînarea îl curăţă pe suflet de patimi, iar pe minte o curăţă rugăciunea cea curată". Pe patimile trupeşti le ucide înfrînarea (postul), iar pe patimile sufleteşti le ucide dragostea de Dumnezeu şi de oameni. Tot el spune în alt loc: „Dacă vrei să fii desăvîrşit, iubeşte aceste două virtuţi: dragostea şi înfrînarea". Dragostea are două părţi: dragostea de Dumnezeu şi dragostea de oameni. Cea dintîi este fără limită; cea de-a doua are margini. Spun Sfinţii Părinţi că şi diavolii şi păcătoşii din iad se biciuiesc cu biciul dragostei lui Dumnezeu.

Se cuvine să fim însă cu mare atenţie pentru a nu amesteca dragostea curată, duhovnicească, cu dragostea interesată. Să nu iubim cu scop, numai pentru un timp; nici să iubim pe oameni în mod diferit, după faţă, după cinste, după vîrstă, după sex sau credinţă. Căci semnul desăvîrşirii în dragoste este atunci cînd iubim pe toţi oamenii cu aceeaşi măsură, adică egal. Să luăm aminte şi la cuvîntul Sfîntului Grigorie Teologul, care zice în versurile sale cele iambiceşti: „Mintea se înşală şi adevărul se fură de prea multă dragoste sau prea multă ură". Adică să iubim, să iertăm, dar să nu renunţăm la mustrare şi învăţătură, cînd este nevoie, că şi mustrarea şi canonul tot din dragoste se dau, spre îndreptare şi mîntuire. Spune Sfîntul Apostol Pavel că „Dragostea este legătura desăvîrşirii", iar Sfîntul Ioan Evanghelistul spune că „Dumnezeu este dragoste". Deci, dragostea să fie temelia, centrul şi coroana vieţii şi mîntuirii noastre.

207. — **În ierarhia faptelor bune, pe care o consideraţi a fi cea mai mare?**

— Spun Sfinţii Părinţi, printre care şi Cuviosul Antonie cel Mare, că „împărăteasa faptelor bune este dreapta socoteală". Mulţi s-au aruncat în potopul patimilor ca să scape pe alţii de la moarte şi s-au înecat pentru că n-au avut chibzuinţă şi dreaptă socoteală în viaţă. Toate faptele bune trebuie făcute cu măsură şi dreaptă socoteală, adică să umblăm pe calea împărătească de mijloc, după darul, firea, rîvna şi puterea fiecăruia, ca să nu cădem într-o parte sau alta, că „extremele sînt ale diavolului", spun dumnezeieştii Părinţi.

208. — **Care este folosul cugetării la moarte?**

— Cuvîntul „moarte" a fost prima ameninţare a lui Dumnezeu asupra omului pe cînd era în rai şi cea mai puternică armă împotriva păcatului. Sfîntul Vasile cel Mare spune că „cel mai bun sfetnic în viaţă este aducerea aminte de moarte", iar sfîntul Ioan Damaschin zice: „O, moarte, moarte, mai bine te-am numi noi viaţă!" Şi avea perfectă dreptate. Că şi înţeleptul Solomon, dacă ar fi avut sfetnic moartea, nu ar fi căzut în desfrînări cu femei. Dar pentru că nu a cugetat la moarte a căzut, cu toată înţelepciunea dată lui de Dumnezeu.

209. — **Ce ne spuneţi despre credincioşii care vin pe la mînăstiri?**

— Să ştii că nu vin credincioşii la mînăstiri pentru noi, ci pentru credinţa lor curată, cum că la mînăstiri este mai multă credinţă şi viaţa călugărilor este mai aleasă. Eu aşa cred: că Dumnezeu nu ţine mînăstirile pentru noi, călugării, că sîntem păcătoşi, ci le ţine pentru credinţa credincioşilor noştri iubitori de Hristos. Poporul român este un popor de aur. Credincioşii din lume sînt mai buni ca noi. De aceea avem marea

datorie să nu-i smintim în credinţa lor şi să ne jertfim pentru ei. Sfîntul Apostol Pavel zice: „Nimeni al său să nu caute", şi în alt loc zice: „Tuturor toate m-am făcut ca pe toţi să-i dobîndesc" (1 Cor. 9, 19). Iar Sfîntul Efrem Sirul zice: „Fiecare bucăţică ruptă din tine să fie un folos pentru aproapele". Ei se folosesc sufleteşte de noi, de slujbele care se fac prin mînăstiri, de cîntări, de sfaturile preoţilor, de spovedanie, de binecuvîntare, de rugăciuni, că nu le dăm de la noi, ci din cele ce ne-a dat Dumnezeu; iar noi, călugării, ne folosim sufleteşte de credinţa lor curată, de dragostea lor, de sinceritatea lor, de răbdarea, de smerenia şi ascultarea lor.

Aşa sînt mînăstirile noastre, deschise pentru toţi, şi mai ales pentru bunii noştri credincioşi de la oraşe şi sate. Şi, după cum ştim, aşa au fost ele dintotdeauna. Chiar şi sihaştrii din păduri şi peşteri primeau credincioşi la chiliile lor, cărora le dădeau sfaturi şi se rugau pentru ei, şi ajungea o bucăţică de pîine şi pînă la ei de la bunii noştri creştini.

210. **— Cum se cuvine să ne purtăm noi, călugării, cu mirenii?**

— Mai întîi să nu-i smintim cu faptele şi cuvintele noastre. Auzi ce spune Sfîntul Isaac Sirul: „Călugării care vor sminti pe mireni, în veac nu vor vedea lumină!" Iar Sfîntul Ioan Scărarul zice: „Dacă vei vedea minuni la mireni, să ştii că nu pentru tine, ci pentru credinţa lor s-au făcut aceste minuni". Apoi să-i ospătăm şi să ne purtăm cu ei cu multă dragoste şi milă, că vin de departe, cu multe greutăţi pe suflet; unii sînt bolnavi, alţii au copii mulţi. Apoi, să ne rugăm cu credinţă pentru ei, iar nu de mîntuială. Şi apoi, să le dăm sfaturi creştineşti şi cuvinte de mîngîiere; cum spune şi Sfîntul Ioan Gură de Aur: „De nimic nu au mai multă nevoie credincioşii decît de cuvinte de mîngîiere".

211. **— Este bine să primim pe mireni la spovedanie?**

— Cum să nu! Să-i spovedim, să-i sfătuim, să-i binecuvîntăm, să-i folosim duhovniceşte şi să nu-i lăsăm să plece din mînăstire tot cum au venit. Cît s-au ostenit sfinţii îngeri să-i aducă la mînăstire şi noi să-i refuzăm! Ba, încă să-i ducem la masă, să nu plece flămînzi de la noi, că şi ei ne hrănesc pe noi. Iată ce spune Sfîntul Ioan Gură de Aur: „De va fi cineva înţelept ca îngerii din cer şi curat ca Sfîntul Ioan Botezătorul, dar dacă nu are sfetnic duhovnicesc nu se poate mîntui". Mare dar este darul duhovniciei! Să mîngîi, să dezlegi păcatele oamenilor, să rînduieşti canon de vindecare şi să dai sfaturi de mîntuire. Numai un suflet dacă ai cîştigat, acela este mai scump decît toată lumea!

212. **— Care Taină din cele şapte este cel mai greu de săvîrşit?**

— Taina Sfintei Spovedanii, părinte. Prin această Taină, ori salvezi un suflet şi te salvezi şi pe tine, ori ucizi şi te ucizi în veci şi pe tine. Totuşi,

prin nici o altă Taină sau slujbă nu poţi cîştiga mai multe suflete pentru împărăţia lui Dumnezeu, ca Taina Spovedaniei. Însă atîta răspundere şi primejdie apasă asupra preotului duhovnic, încît Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că „puţini duhovnici se mîntuiesc". Aceste cuvinte ne înfricoşează şi ne cutremură pe toţi.

213. — **Care dintre membrii Bisericii sînt cel mai greu de mărturisit?**

— Candidaţii la hirotonie şi clericii în general. Mai ales cînd e vorba de candidaţii la hirotonie, duhovnicul trebuie să fie foarte atent, să nu le dea dezlegare la preoţie, dacă au păcate de moarte, ci să-i trimită la episcopul locului, că îşi ia asupra sa toate păcatele acelora. Iată ce spune Pravila bisericească despre aceasta: „Ascultă, o, duhovnice! Ia seama la candidaţii de preoţie, că toate păcatele făcute de ei, dacă nu le mărturisesc la duhovnic, sau îi dezlegi la hirotonie împotriva Canoanelor, toate cad asupra ta ...". În această privinţă spune Sfîntul Vasile cel Mare: „Mă mîhneşte foarte că se neglijează Canoanele Părinţilor şi s-a înlăturat orice stricteţe din Biserică. Şi mă tem că nu cumva sporind cîte puţin această nebăgare de seamă să ajungă ordinea Bisericii în cea mai de pe urmă tulburare ... Curăţiţi dar Biserica, înlăturînd pe cei nevrednici; cercetaţi pe cei care sînt vrednici ..." (Sf. Vasile cel Mare, canonul 89 şi Prolog, vol. I, 10 oct.).

214. — **Care sînt principalele condiţii canonice pentru admiterea candidaţilor la hirotonie?**

— Iată principalele condiţii: Să fie ortodox din naştere şi din părinţi evlavioşi: dacă este dintre cei reveniţi de la alte confesiuni să nu fie de curînd botezat; să fie sănătos şi nevătămat la trup. Cei ciungi, orbi, şchiopi, infirmi, bolnavi de nervi nu se pot face preoţi. Să nu fie epileptic sau schizofrenic. La căsătorie să fie, atît candidatul cît şi soţia, feciorelnici şi neîntinaţi; să nu fi căzut nici după căsătorie în păcatul desfrînării; să nu fi făcut soţia lui vreun avort sau alt păcat pentru a nu avea copii; să nu fi fost mai înainte tîlhar, beţiv public, necredincios, sectant, smintitor prin păcatele sale publice etc. Apoi candidatul să fie foarte credincios, milostiv, cu mare frică de Dumnezeu şi binecunoscător al Sfintei Scripturi, al Sfintelor Canoane şi scrierilor Sfinţilor Părinţi, ca să poată păstori bine turma încredinţată lui de Hristos şi apăra dreapta credinţă de secte, de necredinţă şi de tot felul de păcate. La fel şi soţia lui să fie ortodoxă, evlavioasă, iubitoare de Hristos, milostivă şi din părinţi binecredincioşi.

215. — **Care sînt datoriile preoţilor după hirotonie?**

— Cele mai importante datorii ale preotului sînt acestea: Să săvîrşească Sfînta Liturghie şi toate slujbele bisericeşti în zilele rînduite, cu

toată evlavia şi credinţa, iar nu pentru bani sau laudă de la oameni; să nu ceară bani credincioşilor pentru nici un fel de slujbă, ci să lase ca fiecare să dea singur cît binevoieşte, după a sa putere; să fie milostiv cu toţi oamenii şi mai ales cu văduvele, cu săracii şi cu cei bolnavi; să nu intre niciodată în cîrciumi, nici să se îmbete, spre a nu sminti pe credincioşi, să nu intre singur în casele credincioşilor, spre a nu face sminteală atît lui, cît şi altora; să nu se amestece în afaceri lumeşti, comerţ, beţii, judecăţi, certuri publice, politică etc.; să înveţe pe credincioşi permanent dreapta credinţă; să ţină regulat predică în biserică şi să explice cele sfinte credincioşilor; să cerceteze pe fiecare familie periodic şi să se îngrijească de mîntuirea turmei sale; să lupte cu toate puterile şi mai ales cu pilda vieţii sale împotriva sectelor şi a tot păcatul; să procure credincioşilor săi cărţi folositoare de suflet; să combată cu toată tăria desfrîul, beţia, divorţul, avortul, certurile în parohie etc. Acestea sînt, mi se pare, principalele îndatoriri, la care mai adaug: să mărturisească regulat pe credincioşi în cele patru posturi; la fel şi el cu ai săi, să aibă un duhovnic bun de care să asculte şi să se spovedească adesea; să respecte, după putere, Sfintele Canoane; în caz de mare nevoie să ceară sfatul episcopului locului (După Pravila bisericească de Arhim. Nicodim Sachelarie, ed. 1940, p. 149—155 şi 264—267).

216. — **Ce trebuie să facă duhovnicul cu clericii care au săvîrşit păcate opritoare de cele sfinte?**

— Spune Sfîntul Simeon al Tesalonicului (op. cit., cap. 293) că „greşelile preoţilor în cele ale preoţiei la arhiereu trebuie să se mărturisească şi să se dezlege". Canonul 11 al Sinodului I Ecumenic spune că dacă duhovnicul constată la clerici abateri canonice grave să nu-i dezlege, nici să-i oprească de la cele sfinte, ci să-i trimită la episcopul locului, singurul care îi poate dezlega sau caterisi. Iar Sfîntul Nicodim Aghioritul spune la fel: „Să nu cumva, o duhovnice, să dezlegi greşelile preoţilor opritoare de Sfînta Liturghie, ci să-i trimiţi la episcopul locului". Clericul care a săvîrşit păcate opritoare de cele sfinte măcar de Sfînta Liturghie să se oprească, dacă nu şi de celelalte Sfinte Taine. În această privinţă spune Sfîntul Ioan Gură de Aur: „Mai bine să stea biserica lui Dumnezeu fără slujbă, adică închisă, decît să slujească în ea un preot nevrednic!"

217. — **Ce sfaturi mai importante daţi duhovnicilor?**

— Preotul duhovnic este suveran la scaunul de spovedanie. El judecă atunci în numele şi în locul lui Hristos. Nu poate lega oricum, fără judecată; nici să dezlege orice şi pe oricine. Pentru a nu greşi trebuie să cunoască foarte bine Sfintele Canoane, Tradiţia Bisericii, practica liturgică, învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi mai ales Sfînta Scriptură. Că fără

aceste arme este ca un soldat fără sabie. Apoi, duhovnicul trebuie să fie tare în credință, cu mare frică de Dumnezeu, cu multă milă de oameni și cu inima de tată pentru toți. Să judece cît mai atent și drept, adică fără părtinire, să țină cont de firea, vîrsta, așezarea, temperamentul, studiile, poziția socială, starea sănătății, cultura, puterea de înțelegere și ascultarea fiecăruia, și, mai ales, de credința și frica de Dumnezeu pe care o are credinciosul. Să spovedească cu mare grijă și atenție, fără grabă. Să asculte ce i se spune de fiecare, și apoi să întrebe, începînd de la cele duhovnicești la cele firești, de la credință, rugăciune și biserică la cele omenești și trupești. Să nu iscodească prea mult păcatul, să nu smintească mai ales pe tinerii copii cu întrebările sale; să nu se mire nici să ocărască pe cineva pentru păcatele mărturisite; să nu întrebe cu cine anume a păcătuit și mai ales să nu divulge secretul spovedaniei. Sfintele Canoane spun că cine divulgă păcatele de la spovedanie să i se ia harul preoției și al duhovniciei. Duhovnicul să mărturisească numai individual și niciodată în comun.

218. — **Cum poate duhovnicul să socotească mai bine canonul la spovedanie?**

— Duhovnicul trebuie să țină măsura adevărului, adică să țină calea de mijloc între dragoste și asprime, între acrivie, adică scumpătate și pogorămînt. Să măsoare așa cum îl învață Dumnezeu, de la caz la caz, dragostea cu dreptatea și mustrarea cu răbdarea și blîndețea. Apoi, să dea canonul după măsura păcatului, după starea sufletească și trupească a credinciosului și potrivit cu practica și Canoanele Bisericii. Preotul are o limită în a lega și a dezlega păcatele, mai ales cînd spovedește clerici. El nu are toată puterea de a dezlega. Aceasta o are numai episcopul, iar preotul este numai un delegat al lui, deci cu putere limitată. Cînd preotul nu poate chibzui canonul, sau are un caz grav, amînă spovedania și dezlegarea, pînă ce se consultă cu un alt duhovnic mai bătrîn sau îl trimite pe cel în cauză la episcop.

Dacă un duhovnic primește pe cineva de la alt duhovnic, el este dator să-l spovedească din nou, din copilărie; însă nimeni nu poate sili pe cineva să se spovedească la el. Credinciosul are libertatea de conștiință să se ducă la cel care are mai multă evlavie, după cum îl călăuzește Duhul Sfînt. Că nimic nu este mai greu decît a spovedi, a crește și a povățui sufletele pe calea mîntuirii. De aceea mulți se feresc de duhovnicie, de teamă să nu alunece și ei în aceleași păcate, că auzi ce spune Sfîntul Isaac Sirul: „Vai de cei ce se aruncă de voia lor în potopul lumii (patimilor) ca să scoată pe alții, iar ei se îneacă și pier pentru împărăția lui Dumnezeu". Iar despre cei ce caută duhovnici slabi ca dînșii, spune Cuviosul Nicodim Aghio-

ritul: „Cel ce caută duhovnic rău ca dînsul, el nu doreşte să-l vindece de păcate, ci să-l tolereze în păcatele sale".

219. **— Cînd duhovnicul se sminteşte de păcatele celor pe care îi mărturiseşte, cade sub canon?**

— Îţi răspund cu cuvintele Sfîntului Ioan Gură de Aur, care zice despre aceasta: „Nu judeca pe cel ce tămăduieşte prin spovedanie pe cineva, că şi doctorul cînd operează se umple de puroi şi de sînge, dar el vindecă. Aşa şi duhovnicul, se umple de sminteli cînd spovedeşte pe altul, dar el mîntuieşte sufletele de păcate şi de osîndă veşnică". Numai atunci cade duhovnicul sub păcat: cînd iscodeşte păcatele oamenilor cu patimă, cînd se grăbeşte la spovedanie şi nu întreabă păcatele cele de moarte cu amănuntul, cînd nu dă cuvenit sfat penitentului şi canon de îndreptare pe măsura păcatelor lui; cînd spovedeşte în comun şi nu face fiecăruia dezlegare pe cap, prin punerea mîinilor, cînd sminteşte pe credincioşi cu întrebările sale, îndeosebi pe copii şi pe tineri, şi cînd dă Sfînta Împărtăşanie repede, fără canon şi pocăinţă, cum obişnuiesc unii preoţi astăzi.

220. **— Care sînt efectele Sfintei Spovedanii şi ale Sfintei Împărtăşanii?**

— Spovedania dezleagă păcatele, iar Sfînta Împărtăşanie îndumnezeieşte pe om. Numai că spovedania se face în orice timp, iar Sfînta Împărtăşanie se dă cu mare atenţie şi numai celor vrednici de Hristos, că mare osîndă apasă asupra preotului care dă Sfintele Taine celor nevrednici. Cînd cineva nu este vrednic să primească cele sfinte, i se dă agheazmă mare, pînă îşi termină canonul şi părăseşte păcatul; iar dacă din nou greşeşte, ia canonul de la capăt.

221. **— Care este soarta sufletelor care au murit spovedite, dar nu şi-au făcut canonul pe pămînt?**

— Cei ce au murit spovediţi şi dezlegaţi de păcate, dar au rămas sub canon, sînt scoşi din muncile iadului prin jertfa Sfintei Liturghii, care le spală păcatele. Aceasta este deosebirea între purgatoriu şi jertfa Sfintei Liturghii. Catolicii susţin că sufletele celor păcătoşi se curăţă într-un joc curăţitor, iar noi spunem şi credem, după învăţătura Sfinţilor Părinţi, că sufletele celor spovediţi care sînt în iad, pentru că nu şi-au împlinit canonul, pe pămînt, se curăţă şi se scot la lumina raiului prin Sfînta Liturghie. Că jertfa şi Sîngele lui Hristos ne curăţă păcatele.

222. **— Ce legătură este între învăţătură şi fapta bună?**

— Cel ce învaţă pe alţii dar el nu face este ca cel ce vîntură grîu străin, iar el moare de foame. Că spune Sfîntul Apostol Pavel: „cunoştinţa îngîmfă iar duhul dă viaţă". Iar Mîntuitorul zice: „Cela ce va face şi va învăţa, acela mare se va chema întru împărăţia lui Dumnezeu"

(Matei 5, 9). Deci, vezi că Iisus Hristos pune întîi pe „a face" și apoi pe „a învăța"! Întîi trebuie să predicăm altora prin exemplul vieții noastre și apoi prin cuvînt. Cuvîntul se cuvine să iasă din experiența vieții noastre, adică din lucrare, iar nu invers, că numai atunci are putere și ajunge la inima credincioșilor. Cel ce învață și nu lucrează fapta bună, smintește pe credincioși și nici el nu se mîntuiește, că auzi ce zice Hristos: „Nimic necurat nu va intra întru împărăța Tatălui Meu". Este adevărat că omul nu va putea niciodată să facă în viață tot ce știe, nici să ajungă cu lucrarea unde ajunge cu învățătura. Dar este dator, cum spune Domnul, „măcar cu degetul cel mic să atingă", să facă cele ce învață pe alții. Aceasta ne învață și Sfîntul Isaac Sirul zicînd: „Cunoștința fără lucrare este amanet al rușinii", că ne rușinăm de cuvintele noastre și ne mustrăm de ele că nu facem ce spunem; „iar cunoștința unită cu lucrarea este cămară a nădejdii", adică, ne dă nădejde de mîntuire. Dar, cum spune un sfînt părinte: „Cînd este din ascultare, să îndrăznești a vorbi". Adică, dacă este absolută nevoie și ți se poruncește de mai marele tău, atunci vorbește de Hristos.

Sfîntul Isaac Sirul ne învață, zicînd: „Cînd vrei să vorbești undeva, întîi să te smerești, adică să-ți vezi neputințele tale și apoi să vorbești . . ." Că „nimeni nu este mai sărac decît cel ce vorbește dar el nu face", adică nu trăiește.

Cea mai puternică predică este cea prin trăire, prin exemplul personal, „că cuvîntul și strigînd, supără; iar viața și tăcînd, folosește". Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că în trei feluri se propovăduiește Evanghelia lui Hristos: cu cuvîntul, cu scrisul și cu trăirea, adică cu exemplul personal. Aceasta este cea mai înaltă cale de propovăduire. Iar Talasie Libianul zice: „Dacă nu ai fapte bune, nu vorbi de lucrare". La fel Sfîntul Isaac Sirul zice: „Nimic nu este mai sărac pe lume decît mintea aceea care filozofează despre fapta bună fără lucrare".

CONVORBIREA A OPTA

Despre îngeri, moarte, viața viitoare și Judecata de apoi

223. **— Cînd i se dă omului înger păzitor? La zămislire, la naștere sau la Sfîntul Botez?**

— După Sfînta Tradiție a Bisericii lui Hristos, îngerul păzitor se dă omului la Sfîntul Botez. Acest lucru se poate înțelege din rugăciunea a cincea de la facerea catehumenului unde, printre altele, se zice așa: „Însoțește-i viața lui cu înger de lumină, ca să-l izbăvească pe el de toată bîntuiala potrivnicului, de întîmpinarea celui viclean, de demonul cel de amiază și de năluciri rele". Pe lîngă îngerul păzitor, Dumnezeu trimite omului și alți îngeri în viață spre a-l ajuta, a-l îndrepta și a-l mîngîia în

ispitele şi încercările luptelor duhovniceşti prin care trece omul în acest veac. Despre aceasta vorbeşte dumnezeiescul Apostol Pavel, zicînd: „Au nu toţi sînt duhuri slujitoare care se trimit spre slujbă pentru cei ce vor să moştenească mîntuirea?" (Evrei 1, 14). Cu aceste cuvinte, Apostolul înalţă cugetele ascultătorilor şi mîngîie foarte mult pe creştini, fiindcă arată că Dumnezeu are multă purtare de grijă pentru dînşii, de vreme ce „pe îngeri, care covîrşesc pe oameni, i-a rînduit să slujească pentru mîntuirea oamenilor".

Dar vedem că atît în Legea Veche, cît şi în Legea Darului, îngerii au fost trimişi de Dumnezeu să ajute şi să slujească oamenilor celor aleşi, precum Lot, Avraam, Iacob, Moise, Valaam, Isus Navi, Ghedeon, Manase, proorocul David, Ilie Tezviteanul, Sedrah, Mesah şi Abdenago, Daniil proorocul, Iosif, Fecioara Maria, păstorii de la Bethleem, Maria Magdalena, Cornelie Sutaşul, Apostolul Pavel şi alţii. Prin aceste cîteva mărturii am arătat că Preabunul Dumnezeu ne rînduieşte nouă îngeri păzitori, nu numai la Sfîntul Botez, ci şi în toată viaţa, ajutînd pe cei drepţi pe calea mîntuirii, care Îl iubesc şi cred întru El.

224. — **Necredincioşii, păgînii şi ereticii primesc şi ei de la Dumnezeu îngeri păzitori?**

— Unii ca aceştia, întrucît nu sînt botezaţi întru numele lui Hristos, nu primesc îngeri păzitori. Ei nici nu cred în îngeri. Iar cei ce zic totuşi că cred în Dumnezeu, dar sînt eretici, aceştia întristează şi depărtează de la ei pe îngerii Domnului care iubesc adevărul dreptei credinţe, cel aşezat de Hristos şi de Apostoli în Biserica Sa. (A se vedea Tîlcuirea Epistolei către Evrei, de Teofilact al Bulgariei, 1904). Cît priveşte popoarele păgîne, acestea de-abia au cîte un înger păzitor pentru hotarele fiecărei ţări, după mărturia Sfintei Scripturi care zice: „Atunci a pus hotarele neamurilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu" (Deut. 32, 9). Aceşti îngeri fac parte din ceata „Domniilor", ca cei ce domnesc peste neamuri. După tradiţie, sînt îngeri păzitori peste cetăţi, oraşe, sate, mînăstiri şi oriunde se preamăreşte numele lui Dumnezeu.

225. — **Care este menirea îngerului păzitor în viaţa credinciosului şi cum îl ajută la mîntuire?**

— Menirea îngerului păzitor este de a-l păzi pe credincios în chip nevăzut de ispitele diavolului, de căderi în tot felul de păcate, de a-l călăuzi pe calea Bisericii, a pocăinţei şi a rugăciunii; de a-l mîngîia în necazurile vieţii şi de a-l îndemna prin gînd la toată fapta bună. Îngerul păzitor este dat de Dumnezeu omului spre păzirea trupului şi a sufletului său. El niciodată nu doarme, după cuvîntul psalmistului: „Nici să dormiteze cel ce te păzeşte" (Ps. 120, 3). Îngerul păzitor apără sufletul cel

încredinţat lui în vreme de ispită, dacă are credinţă şi frică de Dumnezeu, după spusa aceluiaşi împărat şi prooroc: „Tăbărî-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de dînsul" (Ps. 33, 9). Îngerul păzitor slujeşte la mîntuirea omului (Evrei 1, 14). Îngerul păzitor scapă pe om în vreme de primejdie (Fapte 5, 19; 12, 7—8; 12, 15; 9, 11). Îngerul păzitor este duh slujitor al lui Dumnezeu spre păzirea oamenilor (Ps. 102, 21; 103, 5; Luca 16, 22; Evrei 1, 7). Mîntuitorul ne porunceşte să nu dispreţuim pe copii, „că îngerii lor, în ceruri, pururea văd faţa Tatălui Meu" (Matei 18, 10).

226. — **Creştinul are şi un înger rău care îi urmează toată viaţa? Care este scopul îngerului rău?**

— Da, orice creştin are de la Botez un înger bun, care stă de-a dreapta lui şi îl povăţuieşte spre tot lucrul plăcut lui Dumnezeu. El scrie cu de-amănuntul, una cîte una, toate faptele bune pe care le face în viaţă şi pe care i le va prezenta în ceasul judecăţii cînd „cărţile se vor deschide". De asemenea, creştinului îi urmează din pruncie şi un înger rău (diavol) care scrie şi el, amănunţit, tot păcatul pe care îl face omul în viaţă, pînă în clipa morţii.

Scopul îngerului rău este de a-l ispiti întotdeauna şi a-l îndemna la păcat, cu gîndul, cu imaginaţia, cu simţurile, cu cuvîntul, cu fapta, cu trupul şi cu sufletul. Dacă omul îl ascultă, se învoieşte la păcat şi chiar îl săvîrşeşte; diavolul scrie orice gînd, orice cuvînt şi faptă rea făcută în viaţă, de care îi va cere răspuns la judecata particulară, adică după moarte, dacă nu a fost dezlegat de păcate în viaţă, prin spovedanie şi pocăinţă.

227. — **Cum poate creştinul scăpa de ispitele îngerului rău, adică ale diavolului, care îl urmăreşte toată viaţa?**

— De nevoie este pentru mîntuirea omului să fie ispitit de diavolul, că dacă nu se va ispiti, nu se poate mîntui, nu se poate căli în lupta cea duhovnicească şi nu poate avea nici o plată pentru faptele sale cele bune, fiind făcute din obicei, fără nici o împotrivire de la diavolul. De aceea zice şi Sfîntul Petru că „diavolul, potrivnicul vostru, ca un leu răcnind, umblă, căutînd pe cine să înghită, căruia staţi-i împotrivă, fiind întăriţi în credinţă ..." (1 Petru 5, 8—9). Deci, viaţa noastră este o luptă cu diavolul, care ne ispiteşte, fie prin propriul nostru trup, fie prin cei din jurul nostru, fie direct, prin slugile întunericului. Ispitele sînt necesare pentru că ne călesc în lupta cu păcatul, pentru mîntuirea noastră, dar numai să nu ne biruiască. Un mare părinte din Pateric, zice: „Înlătură ispitele şi nu se va mîntui tot omul".

Creştinul poate scăpa nebiruit de ispitele diavolului prin lucrarea tuturor faptelor bune şi mai ales prin rugăciune, post, smerenie, dragoste, spovedanie deasă, pocăinţă, milostenie şi multă răbdare.

228. — Cînd creştinul păcătuieşte cu voia sa, se îndepărtează îngerul bun de la dînsul? Dar cînd face o faptă bună, fuge îngerul rău de la dînsul?

— Dacă păcatul este urîciune înaintea lui Dumnezeu (Deut. 25, 16; Prov. 5, 5; 10, 5; 3, 32), apoi cum va iubi îngerul Domnului pe cei păcătoşi şi nu se va depărta de la ei? Şi dacă „cel ce face păcatul este de la diavolul" (1 Ioan 3, 8—10; Ioan 8, 44), apoi cum va sta îngerul Domnului lîngă cel ce face lucrurile diavolului, adică, lîngă cel beţiv, desfrînat, preadesfrînat, necredincios, mincinos, zgîrcit, urîtor de oameni şi eretic? Şi dacă păcatul alungă de la om binecuvîntarea lui Dumnezeu (Num. 14, 34; Is. Navi 5, 6; Ps. 80, 13—14; Isaia 48, 18—19), apoi cum va sta îngerul Domnului lîngă cel ce lucrează păcatul? Şi dacă Duhul Sfînt se întristează de păcat (Gal. 4, 30; 1 Tes. 5, 19), cum nu se va întrista îngerul Domnului şi nu se va depărta de la cel ce face păcatul şi nu voieşte să se întoarcă la pocăinţă? Şi dacă Sfîntul Duh este mîniat şi supărat pe cei neascultători şi răi (Isaia 6, 3, 10), cum nu se va supăra şi îngerul Domnului, cel curat şi sfînt, pe cel ce face păcate şi nu voieşte să se întoarcă la pocăinţă?

Aşadar, îngerul păzitor, rînduit de Dumnezeu fiecărui creştin, urăşte păcatul, căci păcatul ucide sufletul şi se depărtează de la cel ce lucrează fărădelege. Dar, iarăşi se întoarce şi ajută pe omul păcătos, cînd acesta vine la pocăinţă cu lacrimi şi cu durere în inimă pentru cele făcute (2 Cor. 7, 9). Căci „bucurie se face în cer pentru un păcătos care vine la pocăinţă" (Luca, 15, 7—10), deoarece Dumnezeu voieşte „ca toţi oamenii să se mîntuiască şi să vină la cunoştinţa adevărului" (Iezechiel 18, 23—32; 33, 11; 2 Petru 3, 9). Deci, cînd omul face cele rele întristează şi depărtează de la sine pe Duhul Sfînt şi pe îngerul său păzitor, iar în locul lui se apropie de om diavolul şi duhul celui rău. Iar cînd creştinul se întoarce din toată inima lui la pocăinţă, veseleşte pe Dumnezeu şi pe toţi îngerii din cer, apropie de sine pe îngerul său şi alungă de la dînsul pe îngerul satanei. Şi această luptă se dă în inima şi mintea omului în orice clipă, pînă la sfîrşitul vieţii lui.

229. — Cum trebuie să colaboreze creştinul cu îngerul său păzitor, pentru a ajunge întru împărăţia lui Dumnezeu?

— Creştinul trebuie să imite pe sfinţi şi pe îngeri, ca să fie numărat în cer împreună cu sfinţii şi cu îngerii. Adică, să-L slăvească neîncetat pe Dumnezeu; să-L laude şi să-I mulţumească totdeauna lui Dumnezeu pentru toate; să-L asculte, să păzească poruncile Lui, să-L iubească pe Dumnezeu, să iubească pe toţi oamenii, să ducă întru toate viaţă creştinească. Precum îngerul este slujitor al lui Dumnezeu şi îl păzeşte pe om întru toate căile sale (Ps. 90, 11) şi precum îngerul se supune voii lui

Dumnezeu (Ps. 102, 20—21), la fel trebuie să facă și omul credincios. Să se supună lui Dumnezeu și să facă voia Lui. Și dacă îngerul se bucură de întoarcerea păcătosului la pocăință (Luca 15, 7—10), așa se cuvine să facă și omul credincios. Să se bucure de întoarcerea celor răi la pocăință. Dacă îngerii se îngrijesc de mîntuirea oamenilor și le ajută (Facere 24, 7; Ps. 90, 11—12; Ps. 33, 7; Matei 4, 6), așa să facă și creștinii, mai ales păstorii de suflete: să se îngrijească în tot chipul de mîntuirea și întoarcerea la pocăință a sufletelor omenești. Îngerii slăvesc neîncetat pe Dumnezeu (Ps. 102, 20; Isaia 6, 3; Luca 2, 13—14; Apoc. 5, 11). La fel și credincioșii sînt datori să slăvească pe Dumnezeu, după cuvîntul psalmistului: „Bine voi cuvînta pe Domnul în toată vremea; pururea lauda Lui în gura mea" (Ps. 33, 1). Și dacă îngerul este pururea veghetor spre tot lucrul bun, apoi și omul credincios este dator neîncetat să vegheze cu mintea sa și să ia aminte că „potrivnicul nostru, diavolul, umblă ca un leu, căutînd pe cine să înghită" (1 Petru 5, 8).

Așa de va face tot creștinul, se va afla împreună lucrînd cu îngerul său păzitor la săvîrșirea tuturor faptelor bune.

230. — **În ce chip ajută îngerul păzitor pe suflet în ceasul morții și pînă cînd rămîne lîngă el după moarte?**

— Mai întîi îngerul păzitor se roagă lui Dumnezeu pentru sufletul încredințat lui ca să aibă sfîrșit creștinesc și să i se ierte toate păcatele. Apoi îi dă în cuget credinciosului să se împace cu toți, să se spovedească din copilărie la preot, să se împărtășească cu Trupul Domnului și să-și pună toate în bună rînduială. Iar în ceasul morții lui, nu numai un înger îl ajută pe el, dacă a făcut fapte bune, ci mai mulți. Acest lucru îl spune Sfîntul Efrem Sirul, zicînd: „Au nu știți, frații mei, ce fel de frică și nevoie avem să pătimim în ceasul ieșirii noastre din viața aceasta, cînd se va despărți sufletul de trup? Mare frică, mare taină se săvîrșește acolo. Că vin la dînsul îngerii buni și mulțime de oaste cerească și toate puterile cele potrivnice și stăpînitorii întunericului, amîndouă părțile voind să ia sufletul și să-l așeze și să-i întocmească locurile lui. Deci, dacă sufletul și-a cîștigat de aici fapte bune, în ziua ieșirii lui, faptele bune pe care le-a cîștigat de aici se fac îngeri buni și îl înconjoară pe dînsul și nu lasă nici una din puterile potrivnice să se atingă de el, ci îl iau pe dînsul cu bucurie și veselie împreună cu îngerii, cîntînd cîntări de biruință lui Dumnezeu, și îl duc pe dînsul la Stăpînul Hristos, Împăratul slavei, și îl închină Lui împreună cu toată puterea cerească și îl duc de aici la loc de odihnă, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, nici lacrimi, nici grijă, ci viață nemuritoare și veselie veșnică, împreună cu toți care au bineplăcut lui Dumnezeu..." (Sf. Efrem Sirul, Cuvînt pentru ca de-a pururea să

avem în minte ziua ieşirii noastre din viaţă, tomul III). La cei păcătoşi, spune Sfîntul Efrem Sirul, faptele lor cele rele se prefac în ceasul morţii în îngeri răi şi îl însoţesc pînă este aruncat în focul gheenei, acuzîndu-l pe el de acelea ce le-a făcut şi nu s-a pocăit. După moarte îngerul îl însoţeşte pe suflet 40 de zile, împreună cu alţi îngeri, arătîndu-i întîi fericirea raiului şi apoi muncile iadului. Apoi îl duc pentru a treia oară în faţa Prea Sfintei Treimi şi i se hotărăşte, pînă la Judecata de apoi, fie loc de odihnă în rai, fie loc de osîndă, după faptele sale. Din clipa aceea îngerul păzitor îl părăseşte pînă la judecata viitoare.

Iar cum sufletul trece prin vămile văzduhului după moarte, acelaşi sfînt părinte Efrem ne arată, zicînd: „Atunci, luînd îngerii sufletul se duc prin văzduh, întru care stau începătoriile, stăpîniile şi ţiitorii de lume ai puterilor celor potrivnice, pîrîşii noştri cei amari, vameşii cei cumpliţi, luătorii de seamă şi zapciii, care, întîmpinînd pe suflet în văzduh, îl iscodesc şi aduc înaintea omului păcatele şi zapisele cele din tinereţe, cele din bătrîneţe, cele de voie şi cele fără de voie, cele făcute cu lucrul, cu gîndul şi cu aducerile aminte. Multă este frica, acolo; mult cutremur ticălosului suflet; nepovestită este nevoia care o pătimeşte atunci de la mulţimea milioanelor de vrăjmaşi, ţinîndu-se de dînşii, frîngîndu-se, clevetindu-se, împingîndu-se, oprind pe suflet ca să nu se sălăşluiască în lumină şi să intre în latura celor vii. Însă, sfinţii îngeri luînd pe suflet, îl duc..." (Ibidem, Cuvînt pentru a doua venire şi pentru judecată, tom. III).

Astfel, sfîntul înger păzitor, după cum mai înainte am arătat, întotdeauna stă lîngă omul credincios, spre a-l păzi şi a-l ajuta în viaţă. Încă şi după moarte îl însoţeşte pe suflet pînă la patruzeci de zile.

231. — La învierea cea de obşte va veni şi îngerul păzitor al fiecărui om?

— În ziua înfricoşatei judecăţi, îngerul păzitor ajută sufletul pe care l-a păzit în această lume şi călătoreşte cu el înaintea înfricoşatului Judecător. Despre acest adevăr se scrie în multe locuri, şi mai ales la Canonul către îngerul păzitor, unde se scrie aşa: „Cînd se va pune scaunul şi cărţile se vor deschide şi Cel vechi de zile va şedea, şi oamenii se vor judeca, şi îngerii vor sta înainte, şi pămîntul se va clătina, şi toate se vor înfricoşa şi se vor cutremura, atunci arată spre mine iubirea Ta de oameni şi mă izbăveşte de gheenă, pe Hristos îmblînzindu-L" (Cîntarea a VIII-a). Îngerul păzitor va conduce sufletul la învierea cea de apoi spre a-şi cunoaşte trupul său din pămînt, cum spune în viaţa Sfîntului Vasile cel Nou din 26 martie.

232. — Cum se bucură îngerii din ceruri pentru un păcătos care se pocăieşte şi în ce chip se întristează cînd păcătuieşte?

— Îngerii din ceruri se bucură cînd se pocăiește un păcătos, asemenea Păstorului Celui mare, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Care a aflat oaia cea pierdută, adică neamul omenesc, zicînd: „Bucurați-vă împreună cu Mine că am aflat oaia cea pierdută" (Luca 15, 6). Acest lucru îl descoperă Mîntuitorul și în pilda cu drahma cea pierdută. El arată bucuria îngerilor pentru cel ce se întoarce la pocăință prin cuvintele: „Vă zic vouă, așa se face bucurie înaintea îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos care se pocăiește" (Luca 15, 10). Iar cînd omul păcătuiește, îngerul păzitor se întristează și plînge pentru el, depărtîndu-se de acel suflet pînă cînd iarăși se întoarce la Dumnezeu prin pocăință.

233. — **Care este cea mai înaltă înțelepciune a creștinului?**

— După Sfîntul Vasile cel Mare, cea mai înaltă înțelepciune a creștinului este să cugete de-a pururea la ceasul morții. Iar după Sfînta Scriptură, cea mai înaltă filozofie a creștinului este frica de Dumnezeu (Ps. 1, 1—4; 110, 10; Iov 18, 28; Prov. 15, 33). Frica de Dumnezeu este neapărat trebuincioasă pentru cinstirea lui Dumnezeu (Ps. 5, 7) și pentru slujirea lui Dumnezeu (Deut, 6, 13; 10, 20; Ps. 2, 11; Evrei 12, 20). Frica de Dumnezeu este necesară pentru dobîndirea mîntuirii noastre (Filipeni 2, 12; Prov. 28, 14); pentru păzirea poruncilor lui Dumnezeu (Deut, 6, 24; 8, 6; 10, 12—13); pentru ferirea de păcate (Exod 20, 20; Ps. 4, 4; Prov. 14, 16; 16, 6, Iov 1, 8; 2, 3); pentru dobîndirea sfințeniei (2 Cor. 7, 1); pentru a cîrmui sufletele cu dreptate (Exod 18, 21; 2 Împărați 23, 3); pentru a judeca drept (2 Paralip. 19, 6—9). De aceea, Sfînta Scriptură ne învață să umblăm întru toate cu frica de Dumnezeu, să facem toate cu credință și cu frică de Dumnezeu (2 Paralip. 19, 9; Efes. 5, 21; Colos. 3, 22).

234. — **Ce trebuie să înțelegem prin cuvintele: „Adu-ți aminte de cele mai de pe urmă ale tale și în veac nu vei greși"? (Is. Sirah 7, 38)**

— Aceste cuvinte ne învață ca de-a pururea să avem în minte pe lîngă frica de Dumnezeu și cugetarea morții. Însă aceasta la cei noi începători în fapta bună, căci cei ce sînt sporiți prin darul lui Dumnezeu dobîndesc, în locul fricii de moarte, dragostea de Dumnezeu. Aceștia nu mai au frică de moarte, deoarece dragostea scoate afară frica (1 Ioan 4, 18). Iar cele mai de pre urmă ale omului, după Sfinții Părinți, de care trebuie să ne aducem aminte în toată viața, sînt: ceasul morții, adică despărțirea sufletului de trup, trecerea sufletului pe la vămile văzduhului, starea sufletului înaintea Prea Sfintei Treimi și hotărîrea care i se va da, adică raiul sau iadul.

235. — **Ce înțelegem prin moarte?**

— Prin moarte înțelegem două lucruri: moartea fizică, adică despărțirea sufletului de trup, şi moartea duhovnicească, adică încălcarea poruncilor lui Dumnezeu, care ucide şi sufletul, şi trupul omului păcătos. Omul însă nu moare niciodată cu sufletul, ci numai cu trupul. Căci sufletul este creat de Dumnezeu nemuritor, fie că ajunge în rai sau în iad, după faptele lui. Moartea sufletului este păcatul, după cuvîntul: „Plata păcatului este moartea" (1 Cor. 15, 56; Iezechiel 18, 4, 20; Rom. 1, 32; 6, 16 etc).

236. — Ce înțelegem prin judecata particulară şi unde se aşază sufletele oamenilor după moarte?

— Sînt două feluri de judecăţi ale oamenilor. Cea dintîi este judecata numită particulară, adică personală, ce se face îndată după moarte, cînd fiecare suflet trece pe la înfricoşatele vămi ale văzduhului şi stă înaintea Dreptului Judecător, spre a i se hotărî loc de odihnă sau de osîndă provizorie, după faptele lui, pînă la a doua venire a lui Hristos. A doua este Judecata de apoi sau generală, a tuturor oamenilor, care va avea loc la sfîrşitul veacurilor, cînd se vor alege cei buni de cei răi şi vor merge cei buni întru împărăţia lui Dumnezeu, „şi aşa pururea cu Domnul vor fi", iar cei răi vor fi aruncaţi în focul cel veşnic (Matei 25, 31—46).

Cît despre locul unde se aşază sufletele oamenilor după moarte, potrivit cu pilda bogatului-nemilostiv şi a săracului Lazăr (Luca 16, 19—31), Sfînta Biserică ne învaţă aşa: timp de două zile după moarte, sufletul este purtat de îngerul păzitor peste tot în lume, pe unde a trăit şi a făcut fapte bune sau rele, şi îşi aminteşte de toate cele din pruncie pînă în ceasul morţii. În a treia zi este dus la Dumnezeu, iar la 40 de zile, i se rînduieşte loc de odihnă sau osîndă. În Pravila Mare de la Tîrgovişte, capitolul 162, spune că „sufletul, de multă dragoste a trupului (său), căci s-a despărţit de dînsul, uneori merge la casa aceea unde a fost în viaţă, iar alteori la mormîntul unde este trupul îngropat. Iar îmbunătăţitul şi dreptul suflet merge pe la locurile unde avea obicei să se roage pentru mîntuirea lui şi face două zile pe pămînt. Iar a treia zi merge sufletul împreună cu îngerul său la cer şi stă înaintea groaznicului scaun şi se închină înaintea lui Dumnezeu. Pentru aceea se face a treia zi Sfînta Liturghie şi pomană pentru cel mort. Iar dacă se închină lui Dumnezeu merge cu îngerul de îi arată bogatele şi frumoasele locaşuri ale sufletelor drepţilor şi ale sfinţilor care au făcut voia lui Dumnezeu în lume. Toate acestea le vede sufletul atunci (de la a patra pînă la a noua zi). Iar a noua zi merge iar de se închină lui Dumnezeu. Pentru aceasta se face Liturghie şi pomenire la a noua zi. Apoi îl duce îngerul şi îi arată toate muncile cele de dedesubt (din iad) pînă la 40 de zile (cînd se închină pentru a treia oară Prea Sfintei Treimi). Pentru aceasta se fac liturghii şi pomeniri (pentru cei

morți) la 40 de zile. Iar de acum încolo, după lucrurile care le-a făcut îi dă lui loc de se odihnește, pînă va veni Hristos să judece lumea și să-i dea sau să-i plătească fiecăruia după lucrurile lui".

Aceasta este Tradiția Bisericii și acesta este rolul slujbelor ce se fac pentru cei răposați.

237. **— Ce deosebire este între Rai și Împărăția lui Dumnezeu?**

— Sfîntul Ioan Damaschin, în Dogmatica sa, spune că „raiul este material și spiritual și în el stau sfinții pînă la sfîrșitul lumii". După Judecata de apoi drepții vor intra împreună cu Hristos întru împărăția cerurilor. În rai sfinții și drepții nu se împărtășesc direct de slava Prea Sfintei Treimi, ci numai din parte. Iar cînd vor „intra întru slava Sa", atunci „vor fi pururea cu Domnul". În rai stau drepții numai provizoriu, temporar, pînă la înfricoșata Judecată generală; iar în Împărăția lui Dumnezeu petrec veșnic împreună cu îngerii, în lumina cea neînserată a Prea Sfintei Treimi. În rai sufletele pot fi mutate dintr-o stare de fericire în alta, potrivit cu faptele făcute pe pămînt, care ajută la mîntuirea altora în vreme îndelungată și potrivit cu rugăciunile și milosteniile ce se fac pentru ele; iar în Împărăția lui Dumnezeu toate sînt desăvîrșite și veșnice. Raiul este o grădină dumnezeiască, cu pomi, cu flori, cu păsări cerești, cu fericire nedeplină, situată „în cer". Iar Împărăția lui Dumnezeu este însuși locul slavei, unde se află scaunul Prea Sfintei Treimi, situată deasupra cerurilor, în „cerurile cerurilor", despre a cărei slavă nimeni nu poate vorbi; nici om, nici înger, nici însuși Sfîntul Pavel, care a fost răpit pînă la al treilea cer (2 Cor. 12, 3—4). Așadar, primul om a pierdut prin păcat raiul, o grădină cerească, iar prin credința în Iisus Hristos și prin sfințenie va dobîndi, nu o grădină, nu raiul cel dintîi, ci însăși Împărăția slavei lui Dumnezeu.

Cuviosul Nicodim Aghioritul, în tîlcuirea Epistolei a doua către Corinteni, spune că „după slavă, altul este cerul și altul este raiul. Iar după alegorie și analogie, poate este același, sau poate nu este același . . .". Sfîntul Maxim Mărturisitorul explică mistic cele trei ceruri la care poate ajunge omul îndumnezeit. Întîiul cer este sfîrșitul a toată fapta bună. Al doilea cer este înălțarea minții și cunoștinței la cele dumnezeiești, atît simțite, cît și gîndite. Al treilea cer este teologia, prin care ajunge cel desăvîrșit, cu ajutorul darului Sfîntului Duh, la starea de contemplație, adică la răpirea minții și la înțelegerea tainelor lui Dumnezeu celor mai presus de cunoștință. Unii din Sfinții Părinți zic că Apostolul Pavel a fost răpit în rai, adică la al treilea cer al cunoașterii dumnezeiești, fiindcă i s-au vestit cuvinte tainice și negrăite despre rai, care și pînă astăzi sînt ascunse pentru noi. Adică, ce este pomul vieții cel din mijlocul raiului;

ce este pomul cunoştinţei binelui şi răului; ce au fost heruvimii şi sabia de văpaie care păzea uşa Edenului; ce au fost pomii din care a rînduit Dumnezeu să mănînce Adam, şi altele pe care le-au tîlcuit Sfinţii Părinţi, însă nu aşa cu amănuntul.

Raiul este loc foarte lăudat pentru frumuseţea lui. Acolo a fost răpit Sfîntul Pavel şi a auzit cîntări „pe care nu este cu putinţă omului a le vorbi" (2 Cor. 12, 4). Acolo sînt Enoh şi Ilie; acolo este tîlharul de pe cruce; acolo este „sînul lui Avraam" în care a intrat Lazăr şi unde sînt aşezate de către îngeri toate sufletele drepţilor şi ale sfinţilor, în loc de odihnă, pînă la judecata cea viitoare, cînd li se va da Împărăţia cerurilor. (Kiriacodromion, Tîlcuirea evangheliei cu bogatul şi săracul Lazăr).

238. — **Care sînt însuşirile sufletului după moarte?**

— Sufletul, după despărţirea de trup îşi păstrează însuşirile sale date de Dumnezeu, ca: memoria, cugetarea, gîndirea, înţelegerea, voinţa liberă etc. În schimb, unele facultăţi ca: plăcerea, mîhnirea, frica, mînia, imaginaţia, activitatea şi cele de acest fel, dincolo nu lucrează ca aici, unde sufletul este în legătură cu trupul acesta pătimaş. Toate aceste facultăţi după moarte se înduhovnicesc, asemenea trupurilor celor duhovniceşti, după cuvîntul Sfîntului Pavel care zice: „Seamănă-se trup sufletesc, scula-se-va trup duhovnicesc" (1 Cor. 15, 44). Patru sînt însuşirile trupului înviat din morţi, după Sfîntul Apostol Pavel: nestricăciunea, cinstea, puterea şi duhovnicia (Ibidem 15, 42—44). Iar însuşirile sufletului sînt cele arătate mai sus, care rămîn veşnic cu el, fie că sufletul este în rai sau în iad. În schimb, însuşirile fireşti ale trupului omenesc, precum puterea seminală, cea hrănitoare şi simţitoare, după moarte nu le mai are sufletul, deoarece trupurile duhovniceşti în rai nu mai au nevoie de mîncare şi băutură, cum spune Sfîntul Pavel: „Împărăţia lui Dumnezeu nu este mîncare şi băutură, ci dreptate, pace şi bucurie în Duhul Sfînt" (Rom. 14, 17).

239. — **Sufletele drepţilor se cunosc între ele în rai? Dar ale păcătoşilor din iad? Ce legătură este între cei din rai, cu cei din iad şi cu cei de pe pămînt?**

— Că drepţii se cunosc în rai, despre aceasta nu poate fi nici o îndoială. Acest lucru îl arată însuşi Mîntuitorul în pilda cu bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr, unde spune: „Şi în iad, ridicîndu-şi bogatul ochii săi, vede pe Avraam de departe şi pe Lazăr în sînurile lui" (Luca 16, 23). Dar nu numai că se văd, ci înţelegem din Sfînta Evanghelie că se şi aud unii pe alţii. Că iată ce zice bogatul din iad către Avraam: „Părinte Avraam, miluieşte-mă şi trimite pe Lazăr...". În Kiriacodromion scrie următoarele, la tîlcuirea acestei evanghelii: „Cei păcătoşi văd pe cei drepţi,

nu numai pe cei cunoscuţi, ci şi pe cei necunoscuţi. Văd cei păcătoşi şi pe cei nedreptăţiţi de dînşii, însă „de departe". Că foarte departe sînt ei de împărăţia lui Dumnezeu şi de fericirea cea veşnică. Vede bogatul cel nemilostiv pe Avraam cel milostiv şi iubitor de străini şi pe Lazăr cel nemiluit de dînsul. Egipteanca cea înverşunată (femeia lui Putifar) vede pe Suzana cea curată şi pe Iosif pe care l-a supărat şi năpăstuit. Izabela cea nedreaptă vede pe Ilie cel drept şi pe Navute pe care l-a nedreptăţit. Iar Neron tiranul vede pe Constantin împăratul, cel întocmai cu Apostolii, pe Petru, pe Pavel şi pe ceilalţi sfinţi pe care i-a omorît. Aceasta o adeverează şi cuvîntul Domnului, care zice: „Vedea-vor pe Acela care L-au împuns" (Ioan 19, 37). Iar aceasta mai pe larg o zice înţeleptul Solomon, grăind: „Atunci va sta dreptul cu îndrăzneală multă înaintea feţei celor ce l-au necăjit pe el şi a celor ce au lepădat ostenelile lui şi văzînd se vor tulbura cu frică groaznică şi se vor minuna de vederea cea prea slăvită" (Înţ. Sol. 5, 1—2).

Deci, legătura dintre cei din rai cu cei din iad aceasta este: că se văd şi se aud unii pe alţii „de departe" că, cei din iad se roagă şi cer ajutor celor din rai ca să fie scăpaţi de osîndă. Iar cei de pe pămînt sînt în legătură duhovnicească de dragoste cu toţi cei răposaţi, indiferent unde ar fi, şi fac rugăciuni şi milostenii pentru izbăvirea lor din munci. Datorită acestora şi mai ales Sfintei Liturghii şi dezlegărilor ce se fac în Biserică pentru cei răposaţi, este posibilă ieşirea unor suflete din iad, spre a intra în rai, prin mila prea bunului nostru Dumnezeu. Dar numai pînă la Judecata cea de apoi, după care nimic nu se mai poate face pentru cei aruncaţi în muncile iadului. Cei din iad văd şi pe cei de pe pămînt şi se cunosc între ei, dar nu se pot ajuta cu nimic (Luca 16, 28—31).

240. — **Ce trebuie să înţelegem prin cuvintele Domnului, Care zice: „Mă sui să vă pregătesc vouă loc" şi „În casa Tatălui Meu multe locaşuri sînt"? (Ioan 14, 2).**

— Mîntuitorul nostru Iisus Hristos S-a suit la ceruri să gătească loc celor ce vor crede în El şi vor lucra poruncile Lui. Şi această gătire este despărţită după măsura faptelor bune ale fiecăruia, zice Sfîntul Andrei al Cezareei în tîlcuirea Apocalipsului, la Cuvîntul VI. În ce constă „pregătirea" de loc în ceruri, rămîne o taină a lui Dumnezeu. Ea, însă, arată dragostea desăvîrşită a Tatălui şi a Fiului şi a Sfîntului Duh pentru omul împodobit cu fapte bune, care devine fiu al lui Dumnezeu după dar.

Iar cît priveşte multele locaşuri care sînt în „casa Tatălui", adică în ceruri, auzi pe Sfîntul Efrem ce zice: „Multele lăcaşuri ale Tatălui numeşte Mîntuitorul pe măsurile minţii celor ce se sălăşluiesc în latura aceea (în rai), adică pe despărţirile şi deosebirile întru care cu mintea se vor desfăta.

Că nu cu deosebirea locurilor, ci cu rînduiala darurilor a zis Domnul multe lăcaşuri. Căci precum din razele soarelui acestuia simţit, după curăţirea puterii celei văzătoare (fiecare) se desfătează ... aşa şi în veacul viitor toţi drepţii şi sfinţii se vor sălăşlui într-o bucurie cu nedespărţire şi fiecare, după măsura sa, dintr-un soare gîndit se străluceşte şi după vrednicie trage bucurie şi veselie" (Tomul III, Cuvînt pentru fericitele lăcaşuri).

241. **— Dumnezeu, care ştie mai înainte de naştere cine se mîntuieşte, de ce nu sileşte pe om să meargă pe calea mîntuirii?**

— Da, Dumnezeu ştie toate mai înainte de naşterea noastră. El ştie care din oameni se vor mîntui şi care se vor osîndi. Dar nu le hotărăşte toate mai dinainte, ci lasă pe om la voia sa liberă. Că dacă l-ar sili pe om pe calea mîntuirii, i-ar răpi libertatea şi voinţa şi omul nu ar mai avea nici o plată dincolo. Adică, omul şi-ar pierde calitatea sa de om, de fiinţă liberă şi, deci, şi-ar pierde şi răsplata, şi mîntuirea. Că Dumnezeu nu este spărgător de uşi, ci numai bate la uşa inimii fiecăruia, iar a deschide este în voia liberă a omului. Auzi ce zice Domnul: „Iată, stau la uşă şi bat; de va auzi cineva glasul Meu şi va deschide uşa, voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine" (Apoc. 3, 20). Iată, dar, că Dumnezeu nu forţează uşa, adică voia liberă a omului. Dumnezeu ştia mai dinainte că cetatea Ninive se va pierde, pentru răutăţile sale, dar nu a hotărît pierderea ei mai dinainte, aşteptînd întoarcerea oamenilor. Întoarcerea lor la pocăinţă a întors spre bine şi hotărîrea lui Dumnezeu (După Sf. Ioan Gură de Aur, Cuvînt despre pocăinţă, din Împărţire de grîu).

Aşadar, rămîne la voia omului de a se încununa sau da se osîndi, căci Dumnezeu „voieşte ca toţi oamenii să se mîntuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină" (Isaia 45, 22; Matei 18, 14; Ioan 3, 16; Tim. 2, 4; 3, 4; 2 Petru 3, 9). La mîntuirea fiecăruia dintre noi se cere o singură condiţie: unirea voii noastre cu voia lui Dumnezeu şi atunci niciodată nu ne vom osîndi.

242. **— Cum poate ajuta Biserica sufletele credincioşilor după moarte?**

— Zice Sfîntul Simeon al Tesalonicului că „mai mult decît orice altă slujbă, sufletele răposaţilor noştri sînt ajutate după moarte de Sfintele Liturghii şi scoaterea de miride (părticele) pentru ei" (Tratat asupra tuturor dogmelor). Rugăciunile pentru morţi se întemeiază pe credinţă, pe binefacerile aproapelui şi pe încredere în pocăinţa celor răposaţi, cu care cei vii se prezintă înaintea Domnului ca o împlinire a poruncii de a se iubi unii pe alţii. De vor fi mici păcate celui mort, atunci el se foloseşte de liturghiile, rugăciunile şi milosteniile ce se fac pentru el, adică îl iartă Dumnezeu şi-l scoate din iad. Iar de vor fi păcate mari şi grele, pe care nu le-a spovedit în viaţă, atunci nu se iartă, ci numai se uşurează, căci Dum-

nezeu a închis poarta raiului pentru el și nu-i folosește nimic, dar folosește celor vii care le aduc cu vrednicie (Pravila Mare de la Tîrgoviște, 158).

„Mirida care se scoate la Liturghie și pomenirea care se face pentru cel mort, îl unește pe cel mort cu Dumnezeu și-l împărtășește cu Dînsul nevăzut" (Sfîntul Simeon al Tesalonicului, cap. 6, pag. 375). Folosește încă pentru sufletele celor răposați și pomenirile care se fac la 3, la 9 și la 40 de zile (Ibidem, 162). Pomenirea morților se face pînă la un an și pînă la șapte ani. Cel ce a murit spovedit, dar nu și-a împlinit canonul, este ajutat după moarte de slujbele Bisericii, de rugăciuni și de milostenii ce se fac pentru el. Iar dintre rugăciunile ce se fac pentru răposați, cele mai de folos sînt Sfintele Liturghii (Sfîntul Simeon al Tesalonicului, IX, 72; Pravila bisericească de Arhim. Nicodim Sachelarie și Viața repausaților). Dacă cineva a murit spovedit, dar nu și-a făcut canonul pe pămînt, îl face dincolo, în iad, și apoi este scos la odihna raiului.

243. — **Ce sînt și cîte sînt la număr vămile văzduhului pe unde trec sufletele după moarte?**

— Vămile văzduhului sau „tribunalele" din văzduh, pe unde trec și sînt cercetate sufletele oamenilor după moarte, sînt formate din cete de îngeri răi, diavoli dintre cei mai înfricoșați, care stau în calea sufletelor, le opresc, le vădesc păcatele făcute, chiar și pe cele spovedite și părăsite de multă vreme, pe cele săvîrșite în copilărie, în tinerețe, la bătrînețe, pe cele gîndite și săvîrșite cu voie sau fără voie, pînă în clipa morții. Sfîntul Apostol Pavel zice despre aceste cete diavolești: „Că nu ne este nouă lupta împotriva trupului și a sîngelui, ci împotriva stăpîniilor, a începătoriilor și stăpînitorilor veacului acestuia" (Efes. 6, 12). Așa precum și Sfîntul Pavel adeverește, ca cel ce a fost răpit pînă la al treilea cer, precum și Tradiția Bisericii ne învață că cetele diavolilor din văzduh sînt împărțite în numeroase grupe sau polcuri, după numărul patimilor și ale păcatelor de moarte. Fiecare ceată de îngeri răi, una mai înfricoșătoare decît cealaltă, are în fruntea sa un înger cumplit, avînd misiunea să cerceteze sufletul de un anumit păcat. Adică, de cînd l-a făcut, cum l-a făcut, de cîte ori, în ce împrejurare, dacă l-a mărturisit sau nu la preot, dacă a făcut sau nu canon pentru el, dacă l-a părăsit, dacă a îndemnat și pe alții să-l facă sau nu. Cele mai grele vămi, unde cad cei mai mulți creștini, sînt vămile desfrînării, beției, uciderii de copii, mîndriei, necredinței, osîndirii altora lenevirii, zgîrceniei, urii, lăcomiei și eresurilor.

Cît despre numărul exact al acestor vămi, sau cum anume sînt așezate în văzduh rămîne o taină a lui Dumnezeu. Unii sfinți, și mai ales Sfîntul Vasile cel Nou de la 26 martie, numără 20 de vămi ale văzduhului, pentru principalele păcate de moarte. Alții numără 24. Noi nu trebuie să isco-

dim tainele lui Dumnezeu. Numai atît trebuie să ştim că „pentru tot cuvîntul deşert vom da seamă". De aceea, trebuie să părăsim tot păcatul, să ne mărturisim la duhovnici iscusiţi, să facem canonul dat, să punem început bun, să ne rugăm neîncetat, să facem milostenie şi să alergăm cît mai des la biserică. Prin acestea ni se iartă toate păcatele şi se mîntuiesc sufletele noastre de vameşii văzduhului şi de muncile iadului.

244. — **De ce se dezgroapă, în unele părţi, morţii la şapte ani?**

— După tradiţia Bisericii morţii nu se dezgroapă niciodată, pînă la Judecata cea de apoi. Dar în unele locuri este obiceiul a se dezgropa morţii la şapte ani, cînd li se face pomenire la mormînt. Se mai dezgroapă prin oraşe, unde nu este suficient loc prin cimitire şi chiar în unele mînăstiri, iar osemintele călugărilor se depun în aşa numitele „gropniţe", „cripte", adică „osuare", situate sub bisericile de cimitir, cum sînt mînăstirile Neamţ, Secu, Agapia, Văratec şi altele.

Dezgroparea morţilor este benevolă. De obicei se păstrează tradiţia locului. Dezgroparea este obligatorie numai în trei cazuri: cînd cel răposat a fost blestemat, sau a fost sub vreo legătură arhierească, sau a murit în păcate foarte grele. Dacă sînt aflaţi neputrezi, este semn că nu au fost iertaţi de Dumnezeu şi este nevoie de multe rugăciuni şi dezlegări ca să fie iertaţi. Iar în alte cazuri nu trebuie să le mai tulburăm liniştea celor pecetluiţi pînă la a doua înviere.

245. — **Care sînt semnele ce caracterizează moaştele sfinţilor?**

— Moaştele sfinţilor aflate întregi în morminte sînt şi rămîn permanent nestricăcioase; sînt bine mirositoare; răspîndesc bună mireasmă; sînt uscate, uşoare şi au culoare galben-deschis, asemenea alunelor coapte; sînt plăcute la vedere; nu provoacă frică, ci bucuria duhovnicească; sînt asemenea omului care doarme liniştit, şi izvorăsc din ele felurite minuni şi vindecări de boli, spre slava lui Dumnezeu (a se vedea şi Pidalionul, fila 444). Cele mai recente sfinte moaşte descoperite în vara anului 1980 în pustiul Hozeva, din valea Iordanului, sînt moaştele unui mare sfînt şi sihastru român, moldovean, Cuviosul ieroschimonah Ioan Iacob „Hozevitul". În prezent sfintele lui moaşte, întregi şi bine mirositoare, sînt aşezate într-un sicriu frumos şi depuse în biserica mînăstirii Sfîntului Gheorghe Hozevitul, din apropiere de Ierihon.

246. — **Părinte Cleopa, de ce trebuie să fie sfîrşitul lumii?**

— Spun sfinţii Părinţi că pentru patru pricini trebuie să fie sfîrşitul lumii. Ca să se arate dreptatea lui Dumnezeu în toată desăvîrşirea ei; ca să se arate nedreptatea oamenilor faţă de poruncile lui Dumnezeu; să se pedepsească păcatele şi fărădelegile lumii de la întemeierea ei pînă la sfîr-

șitul veacurilor și ca să se răsplătească faptele bune ale drepților pe măsura credinței și a răbdării lor.

247. — **Cînd va fi sfîrșitul lumii?**

— Nimeni nu știe cînd va fi sfîrșitul lumii. Aceasta este o mare taină a lui Dumnezeu. Odată ucenicii au întrebat pe Iisus Hristos cînd va fi sfîrșitul lumii. Iar Domnul le-a răspuns: „De ziua și de ceasul acela nimeni nu știe, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl" (Matei 24, 36; Marcu 13, 32; Luca 17, 20). Mîntuitorul ne spune că sfîrșitul va veni fără de veste, precum a venit cîndva și potopul. „Precum a fost în zilele lui Noe, așa va fi și venirea Fiului Omului. Căci, precum în zilele acelea dinainte de potop, oamenii mîncau și beau, se însurau și se măritau, pînă în ziua cînd a intrat Noe în corabie și n-au știut pînă ce a venit potopul și i-a luat pe toți, la fel va fi și venirea Fiului Omului" (Matei 24, 37—39). De aceea, întotdeauna trebuie „să priveghem", să fim pregătiți prin pocăință și fapte bune și să stăm în așteptarea Mirelui Hristos, precum stăteau fecioarele cele înțelepte, că nu știm în care strajă din noaptea vieții noastre va veni, „că în ceasul în care nu gîndim Fiul Omului va veni" (Matei 24, 42—44). Însă Domnul nu ne-a lăsat cu totul în nedumerire. El ne-a spus că mai înainte de venirea Sa „în slavă, să judece viii și morții", cum spune la Crez, vor urma numeroase semne între oameni, pe pămînt și în univers, care vor prevesti apropierea venirii lui Hristos. După aceste semne vom cunoaște cît de aproape este venirea Domnului la judecată.

248. — **Care sînt cele mai importante semne premergătoare venirii lui Hristos la Judecata de apoi?**

— Ni le-au arătat în Vechiul Testament mai ales marii profeți Isaia, Iezechiel și Daniil, iar în Noul Testament, Sfinții apostoli Petru, Pavel și Ioan, în Apocalipsă. Dar cel mai clar ni le-a prevestit Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, prin Sfinții Evangheliști (Matei, cap. 24; Marcu, cap. 13; Luca, cap. 21).

249. — **Ce trebuie să facem noi creștinii ca să aflăm milă în ziua Judecății lui Hristos?**

— Să facem milă, ca să aflăm milă. Mîntuitorul ne va întreba mai întîi de faptele milei creștine, precum citim la Sfîntul Evanghelist Matei, în capitolul 25, versetele 31—46. Apoi să păstrăm cu sfințenie dreapta credință în Iisus Hristos, așa cum am moștenit-o de la Sfinții Apostoli. Să ne păzim de „proorocii și hristoșii mincinoși", care sînt creștini răzvrătiți ce se rup de Trupul Bisericii lui Hristos. Pe lîngă dreapta credință, să ascultăm de Sfînta Biserică și de păstorii noștri sufletești; să ne rugăm mai mult; să ne spovedim des, să părăsim tot păcatul care ne desparte de Dum-

nezeu, să trăim cu toţii în dragoste, „căci dragostea niciodată nu cade" (1 Cor. 13, 8), şi să răbdăm toate necazurile şi încercările vieţii, căci ne spune Hristos: „cel ce va răbda pînă la sfîrşit, acela se va mîntui" (Matei 24, 13).

250. — **Cum trebuie să înţelegem semnul apocaliptic 666, de care se vorbeşte în Apocalipsă, capitolul 13, versetul 18?**

— Numărul 666 este un număr alegoric, simbolic. Unele grupări sectare, cred, în sens literal, că va fi o „pecete" pusă pe fruntea sau pe mîna dreaptă a anumitor creştini vrednici de pedeapsă. În Biserica Ortodoxă, cel mai bine explică sensul acestui număr Sfîntul Andrei, episcopul Cezareei. Astfel, primul 6 — spune acest sfînt — simbolizează mînia fără judecată; al doilea 6 simbolizează mintea plină de tulburare; iar al treilea 6 simbolizează pofta fără raţiune. Toate aceste trei patimi vor stăpîni pe mulţi creştini în veacul de pe urmă, adică răzbunarea, necredinţa şi desfrînarea.

251. — **Prin sfîrşitul lumii înţelegem distrugerea generală a Universului, sau numai o reînnoire a lui?**

— Nu va fi distrusă lumea materială, pămîntul şi întreg universul, ci numai se va reînnoi, se va curăţi, după care „va fi cer nou şi pămînt nou" (Apoc. 21, 1). La fel spune şi psalmistul David: „Trimite-vei Duhul Tău şi se vor zidi şi vei înnoi faţa pămîntului" (Ps. 103, 31; 2 Petru, 3, 13). Este păcat să credem că Dumnezeu va distruge definitiv zidirea Lui pe care a făcut-o cu mîinile Sale şi a zis: „că este bună foarte". Sfinţii Părinţi au hotărît şi ei că „cine va zice că la sfîrşitul lumii va fi distrus desăvîrşit pămîntul şi universul — care este zidirea lui Dumnezeu — să fie anatema".

252. — **De ce trebuie să învie trupurile tuturor oamenilor la Judecata de apoi?**

— Trupurile tuturor oamenilor, de la primul Adam pînă la ultimul născut din femeie, trebuie să învie la Judecata de apoi ca să stea înaintea tronului lui Iisus Hristos (Rom. 14, 10; 2 Cor. 5, 10) şi ca să ia fiecare suflet şi trup plată sau osîndă, după faptele care le-a lucrat cu trupul şi cu sufletul în viaţa aceasta de acum (Iov. 31, 11; Prov. 24, 12; Ieremia 17, 10; 32, 19; Iezechiel 18, 20; Matei 25, 35—45; Rom. 2, 6; Iacob 2, 13; 1 Petru 1, 17). Învierea drepţilor se va face pentru a învia cu trupuri duhovniceşti şi nestricăcioase, asemenea trupului lui Hristos (Rom. 6, 5; 1 Ioan 3, 2; Filip 3, 21). Nu vor fi două rînduri de învieri: a celor drepţi mai întîi, pentru a împărăţi cu Hristos o mie de ani, şi apoi a celor păcătoşi, cum învaţă ereticii hiliaşti (milenarişti). Ci toţi vor învia odată „la trîmbiţa arhanghelului". Trupurile oamenilor trebuie să învie sau spre osîndă, sau spre slavă veşnică. (Dan. 12, 2—3).

Trupurile drepţilor vor învia spre a fi proslăvite cu cele patru însuşiri ale trupurilor cereşti, de care spune Sfîntul Apostol Pavel, adică cu nestricăciunea, cu puterea, cu slava şi cu duhovnicia (1 Cor. 15, 42—49). Trupurile drepţilor vor învia ca să poarte chipul trupului celui ceresc al lui Hristos, precum în lumea aceasta au purtat chipul trupului celui pămîntesc (1 Cor. 15, 48). Iar trupurile celor păcătoşi vor învia spre muncă veşnică (Matei, 25, 46), şi „spre a se cunoaşte din aşezarea feţei lor vina lor şi păcatele care le-au făcut" (Uşa pocăinţei). Trupurile drepţilor vor învia ca să fie proslăvite de Hristos, pe Care L-au purtat în inima lor pe pămînt, ostenindu-se la toată fapta cea bună, după învăţătura Sfintei Evanghelii. Iar trupurile păcătoşilor vor învia ca să se arate întunecate şi grozave la vedere, ca cele ce au făcut lucrurile întunericului şi au purtat în ele pe diavolul, care este întuneric şi înşelăciune (Uşa pocăinţei, cap. 3).

253. — **Cînd şi unde va fi Judecata viitoare?**

— Întrebi cînd va fi Judecata de apoi? Ne este de ajuns să ştim că Dumnezeu a hotărît o zi pentru judecata cea viitoare (Isaia 2, 12; 34, 8; Fapte 17, 31; Rom. 2, 16; Matei 11, 22—24), care va fi la sfîrşitul lumii acesteia (Matei 24, 1—26). Iar cînd va veni ziua Judecăţii de apoi, să auzim pe Însuşi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Care zice: „Iar de ziua şi ceasul acela nimeni nu ştie, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl" (Matei, 24, 36).

Iar de locul unde va fi judecata, ştim din gura Sfîntului Apostol Pavel, că va fi în văzduh şi în nori (1 Tes. 4, 17; Ioan 3, 17, 24; 1 Cor. 15, 51). După mărturia sfîntului prooroc Ioil, locul judecăţii va fi în Valea Plîngerii, adică în Valea lui Iosafat de lîngă Ierusalim: „Şi voi aduna toate neamurile, zice proorocul, şi le voi pogorî pe ele în Valea lui Iosafat şi mă voi judeca cu ele acolo" (Ioil 4, 12). Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur zice că locul Judecăţii de apoi va fi „afară oareunde de toată lumea aceasta, precum socotesc eu. Că precum temniţele împăraţilor şi ocnele departe sînt puse, aşa şi gheena va fi afară de lumea aceasta" (Împărţire de grîu, Cuvînt despre judecata ce va să fie).

Aşadar, din mărturiile sfinţilor prooroci şi Apostoli şi din învăţătura Evangheliei lui Hristos, se arată atît de luminat că este judecată şi osîndă veşnică pentru cei păcătoşi. Iar de locul unde va fi judecata şi gheena focului veşnic ne spune cel mai clar Sfîntul Apostol Pavel, că va fi în văzduh (1 Tes. 4, 17).

254. — **După care legi se vor judeca toate seminţiile pămîntului?**

— Sfîntul Grigorie de Nyssa spune că după patru legi vor fi judecaţi oamenii la înfricoşata Judecată de apoi:

a. Cei care au trăit de la Adam pînă la darea legii pe Muntele Sinai, vor fi judecaţi de Hristos după legea conştiinţei dată omului din naştere, numită şi legea morală sau legea firii. Prin conştiinţă, care este glasul lui Dumnezeu în om, fiecare ştie ce este bine şi ce este rău. După această lege s-a condus lumea pînă la Moisi (Rom. 2, 14—15).

b. A doua lege după care se vor judeca oamenii dinainte de Hristos şi toţi cei ce nu cred în Hristos, este legea zidirilor, a întregii creaţii care ne stă pururea în faţă şi ne spune că este făcută atît de minunat de un Creator nevăzut, de Dumnezeu. „Lumea văzută, spune Sfîntul Vasile cel Mare, este şcoală a sufletelor celor cuvîntătoare", este Biblia nescrisă a tuturor oamenilor (Rom. 1, 20; Filocalia, vol. X, Cuv. 5, p. 43; Exaimeron, Cuv. 1, Buc. 1826).

c. A treia lege după care se vor judeca numai evreii, este legea scrisă a lui Moisi, care s-a dat pe Muntele Sinai (Rom. 2, 12).

d. A patra lege este Legea darului sau Evanghelia, dată nouă de Hristos, după care se vor judeca toate popoarele creştine (Ioan 12, 48; Rom. 2, 1—6; Iacob, 2, 12).

Dacă cineva se leapădă de botezul creştin este un apostat, adică lepădat de Dumnezeu, şi nu are iertare în veci, la judecată va fi mai greu pedepsit decît un păgîn care nu a ştiut pe Hristos. Sfinţii Părinţi spun că păgînii nu se pot întoarce uşor la credinţa în Hristos, pentru că n-au cunoscut pe Dumnezeu. Tot ei spun că cei ce au greşit în Legea darului, ca creştini mai greu şi mai tare se vor pedepsi decît păgînii care au greşit după legea firii.

255. — Întrucît drepţii din rai sînt mîntuiţi, pentru ce trebuie să învie şi ei din morţi şi să fie judecaţi a doua oară în ziua de apoi?

— Pentru că în ceasul morţii au fost judecaţi provizoriu şi fără trup, iar la Judecata de apoi vor fi judecaţi cu tot cu trup. Adică, va fi judecat şi trupul pentru faptele lui, ca să nu rămînă nici el nejudecat şi nerăsplătit sau neosîndit. Apoi, pentru că de la judecata particulară pînă la cea de pe urmă, faptele bune făcute de cei drepţi pe pămînt le agonisesc mai multă răsplată şi odihnă întru împărăţia lui Dumnezeu, care li se va da în ziua cea mare a judecăţii. La fel şi cu cei păcătoşi, faptele lor rele de pe pămînt le agonisesc după moarte, prin sminteală, mai multă osîndă, care li se va da la Judecata de apoi.

Deci, la Judecata viitoare se vor judeca şi drepţii, şi păcătoşii (Ecles. 3, 17; 2 Petru 2, 9) „şi toţi vom sta înaintea divanului lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce le-a lucrat prin trup" (Rom. 14, 10; 2 Cor. 5, 10). Aşadar, drepţii se vor judeca spre a avea „mărturia lui Hristos înaintea Tatălui" (Matei 10, 32; 25, 34; Luca 12, 8; Apoc. 3, 5), şi spre a primi răsplata

cea veșnică; iar păcătoșii vor învia spre a primi osînda cea veșnică, după faptele lor (Matei 13, 43; 25, 46; Ioan 5, 29; Rom. 2, 7—10; 2 Tim. 4, 8; 1 Petru 5, 4; Apoc. 11, 18). Drepții, după Judecata de apoi, nu primesc numai raiul în care au fost pînă atunci, ci primesc împărăția lui Dumnezeu unde „vor străluci ca soarele" întru lumina Prea Sfintei Treimi (Matei 25, 4, 34; 43).

256. — De ce se cercetează la Judecata de apoi numai faptele milosteniei, iar celelalte fapte nu, cum spune la Evanghelia după Matei cap. 25, 34—45?

— Să nu zicem că la Judecata de apoi nu se întreabă și celelalte fapte bune. Să ne aducem aminte de cuvintele Domnului, Care zice: „De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decît a cărturarilor și fariseilor, nu veți intra în împărăția cerurilor" (Matei 5, 20). Să ne aducem aminte că împărăția cerurilor este a celor săraci cu duhul (Matei 5, 3) și a celor ce sînt prigoniți pentru dreptate (Matei 5, 10). Să ne aducem aminte că numai cei ce vor ajunge la nevinovăția și curăția pruncilor „vor intra întru împărăția cerurilor" (Matei 18, 3; 19, 14; Marcu 10, 14; Luca 18, 16). Să ne aducem aminte „că prin multe scîrbe și necazuri ni se cade nouă a intra întru împărăția lui Dumnezeu" (Fapte 14, 22). Iar Sfîntul Apostol Pavel zice: „Nu vă amăgiți; nici desfrînații, nici închinătorii la idoli, nici preacurvarii, nici malahienii, nici sodomiții, nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici ocărîtorii, nici răpitorii, nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu" (1 Cor. 6, 9—10). Le Efeseni, întărește din nou acest lucru, zicînd: „Aceasta să știți că tot desfrînatul, sau necuratul, sau lacomul, care este slujitor idolilor, nu are moștenire întru împărăția lui Hristos și Dumnezeu" (Efes. 5, 5). Iar la Apocalipsă zice: „partea celor fricoși și necredincioși, și păcătoși, și spurcați, și ucigași, și desfrînați, și fermecători, și închinători la idoli, și a tuturor celor mincinoși este iezerul care arde cu foc și pucioasă, care este moartea a doua" (Apoc. 21, 8). Și Pavel adaugă în alt loc: „Nu știți oare că nedrepții nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu?" (1 Cor. 6, 9). Iar Domnul zice: „pentru tot cuvîntul deșert pe care îl vor grăi oamenii vor da seamă în ziua judecății". (Matei 5, 22; 12, 36—37; Iuda 15).

Așadar, de toate faptele cele bune și cele rele vom fi întrebați în ziua Judecății de apoi. Iar dacă spune evanghelistul că la Judecata de apoi vom fi întrebați numai de cele șase fapte ale milosteniei (Matei 25, 34—45), aceasta să înțelegem că milostenia este una din fiicele dragostei, după cum zice și Sfîntul Pavel, că „dragostea se milostivește . . ." (1 Cor. 13, 4). Deci, întrucît dragostea este „legătura desăvîrșirii" (Col. 3, 14).

să înţelegem că din dragostea de Dumnezeu şi cea de aproapele izvorăsc toate faptele cele bune şi că cine are dragoste desăvîrşită acela a ajuns la „plinirea Legii" (Rom. 13, 8—10), avînd în sufletul său cea mai mare faptă bună care „nu piere niciodată" (1 Cor. 13, 8). Căci în dragoste se cuprind toate faptele cele bune.

Pentru aceasta va întreba Domnul la judecată numai de milostenie, pentru că cel ce este cu adevărat milostiv, este şi un izvor al dragostei de Dumnezeu şi de oameni şi lucrător a toată fapta bună.

257. — **De cîte feluri este milostenia creştină?**

— Milostenia creştină este de două feluri, trupească, adică materială şi sufletească, adică duhovnicească. Ambele milostenii izvorăsc din dragostea de Dumnezeu şi de aproapele.

258. — **Care sînt faptele milosteniei trupeşti cele mai mari?**

— Sînt cele arătate de Mîntuitorul la Evanghelia Judecăţii de apoi (Matei 25, 34—45) şi anume: să hrănim pe cel flămînd, să adăpăm pe cel însetat, să îmbrăcăm pe cel gol, să cercetăm pe cel bolnav şi întemniţat, să odihnim pe cel străin şi care este în necaz.

259. — **Care sînt faptele milosteniei sufleteşti?**

— Să întoarcem la dreapta credinţă pe cei necredincioşi şi eretici: să întoarcem la pocăinţă pe cei păcătoşi şi înstrăinaţi de Dumnezeu; să învăţăm cele bune pe cei neştiutori; să mîngîiem şi să sfătuim pe cei deznădăjduiţi, pe cei întristaţi şi bolnavi; să ne rugăm pentru aproapele nostru, adică pentru tot omul care este în nevoi (Filip. 1, 19; Colos. 4, 3; Iacob 5, 16); să iertăm din inimă pe cei ce ne greşesc şi să nu ne răzbunăm pe ei (Matei 5, 44—48; 18, 22).

260. — **Care este cea mai mare faptă bună a iubirii de Dumnezeu? Dar a iubirii faţă de aproapele?**

— Cea mai mare faptă bună a iubirii de Dumnezeu este „de a lua cineva crucea sa şi a urma lui Hristos pînă la moarte" (Matei 10, 38; Luca 14, 27), aşa cum au făcut sfinţii mucenici, cuvioşii, călugării cei aleşi şi toţi creştinii drepţi. Iar fapta bună cea mai mare izvorîtă din iubirea de aproapele este „de a-şi pune cineva sufletul (viaţa) pentru aproapele său" (1 Tes. 2, 8; 2 Cor. 12, 15; 2 Tim. 2, 10; 1 Ioan 3, 16).

261. — **Rugăciunea pentru aproapele este o datorie sau o faptă de milostenie?**

— **Este şi una şi alta, căci toate faptele bune sînt o datorie a creştinilor faţă de Dumnezeu şi de oameni.** Rugăciunea pentru aproapele este o dovadă a dragostei creştine (2 Cor. 9, 14) şi o datorie duhovnicească

a fiecărui membru al Bisericii lui Hristos (Efes. 6, 18; 1 Tim. 2, 1; Iacob 5, 16). Oricum am socoti, sîntem datori să ajutăm pe aproapele nostru cu rugăciunea, cu cuvîntul, cu sfatul, cu hrană, cu bani, cu tot ce putem și este nevoie.

262. **— Cum poate face milostenie săracul, care nu are ce să dea milostenie?**

— Dacă cineva este așa de sărac că nu are nimic să dea milostenie celui lipsit, unul ca acela este scutit de milostenia cea trupească, „că dacă nu avem, nu ni se cere", zice sfîntul Isaac Sirul. Însă milostenie duhovnicească, oricine poate și este dator să facă cu aproapele. Adică, să se roage pentru cei din suferință, să-i îndemne la biserică, să le dea un pahar cu apă, să le spună un cuvînt de mîngîiere.

263. **— Călugării sînt datori să facă milostenie materială?**

— Cît privește pe călugări „este mai mare lucru pentru ei să fie săraci, decît să miluiască pe săraci" (Filocalia, vol. IX, Cuv. 16 și 17 din Scara Sf. Ioan Scărarul). Iar dacă monahii vor uita făgăduința lor de a fi săraci și vor aduna bani și alte averi, atunci prea obligați sînt să facă milostenie la săraci, căci ei au dat jurămînt înaintea lui Hristos să trăiască toată viața în sărăcie de bună voie. Pe călugării care adună bani și averi numai milostenia îi poate izbăvi de osînda lui Dumnezeu. În legătură cu aceasta să vă spun o istorioară adevărată, scrisă în Prolog, volumul I, în 11 octombrie.

Era un egumen vestit la o mînăstire cu mulți călugări. Acesta la început era foarte milostiv și iubitor de săraci. Pe toți care băteau în poarta mînăstirii îi primea, îi ospăta, vorbea cu ei și le dădea cele de nevoie. Mai tîrziu, a devenit iubitor de cinste omenească și a părăsit milostenia și pe săraci. Se împrietenise cu oameni bogați, cu dregători și boieri, cărora zilnic le dădea ospețe și se îndeletnicea numai cu ei. Iată că odată a venit la poarta mînăstirii un bătrîn sărac și i-a spus portarului: „Părinte, spune-i egumenului că a venit un frate al lui de departe cu multă osteneală și dorește să vorbească cu dînsul". S-a dus portarul mînăstirii, dar egumenul ospăta și vorbea cu bogații. Cînd i-a spus, a răspuns cu asprime portarului: „Nu mă supăra acum. Nu mă vezi vorbind cu oamenii? Pentru ce ai slobozit pe acest sărac în mînăstire?" Auzind acel sărac, nu s-a tulburat, ci a stat în așteptare la poartă pînă seara. După cinci ceasuri a venit la egumen un oarecare om bogat și l-a întîmpinat egumenul în poartă. Atunci i-a zis săracul acela: „Am a-ți spune un cuvînt, părinte". Dar egumenul nu l-a băgat în seamă, ci l-a lăsat la poartă și s-a dus la cină cu bogatul. Apoi iar l-a petrecut pînă la poartă și nu a luat în seamă rugămintea săracului aceluia. Deci, înserîndu-se și văzînd el că nu-l primește egumenul,

s-a apropiat de portar şi i-a zis: „Aşa să-i spui egumenului: A venit Hristos la tine şi nu l-ai primit! Deci, întrucît cauţi cinste omenească, iată, de acum voi trimite la tine pe cei bogaţi şi puternici din toată ţara aceasta, că lucruri pămînteşti doreşti, dar bunătăţile Mele nu le vei vedea!" În clipa aceea s-a făcut nevăzut. Era Iisus Hristos în chip de sărac!

Să învăţăm de aici, părinte, ce mare putere are milostenia la săraci pentru mîntuirea noastră. Că odată cu săracul vine şi Hristos la uşa noastră. Deci, cei care avem cîte ceva, să le dăm, ca să nu plece de la noi întristaţi. Iar cei care nu au, să-i mîngîie măcar cu un cuvînt şi să se roage pentru ei. Să ne amintim de părintele Vichentie Mălău, mare duhovnic la Secu şi Agapia. Cînd venea cîte un sărac la chilia lui şi nu mai avea ce să-i dea, se ducea pe la părinţi sau maici şi le zicea: „Vă rog împrumutaţi-mă cu o sută de lei, că a venit Hristos la mine şi nu am ce să-I dau!" Aşa făceau părinţii noştri. Aşa să facem şi noi! Săracii sînt mîntuirea noastră.

264. — **Care este importanţa milosteniei pentru mîntuirea sufletului? Milostenia singură poate înlocui celelalte fapte bune?**

— Am arătat mai înainte că adevărata milostenie trupească şi sufletească izvorăşte din dragostea de Dumnezeu şi de aproapele. Dacă cineva este milostiv, fără vreun scop rău, unul ca acela are dragoste de Dumnezeu şi de aproapele şi prin acesta el împlineşte toată Legea, deoarece „dragostea este împlinirea legii şi legătura desăvîrşirii" (Rom. 13, 8—10; Colos. 3, 14).

„Mila este mai plăcută lui Dumnezeu decît jertfele" (Osea 6, 6; Matei 9, 13; 12, 7). „Cine face milostenie îşi face bine sufletului său", zice Solomon (Prov. 11, 17), „dobîndeşte viaţa, dreptate şi slavă" (Prov. 21, 21) şi este fericit (Prov. 14, 21). Iar Mîntuitorul fericeşte pe cei milostivi şi le asigură mila Sa, atît în veacul de acum cît şi în cel viitor, căci zice: „Fericiţi cei milostivi că aceia se vor milui" (Matei 5, 7).

Dar nu este de ajuns pentru mîntuire numai milostenia. Că nu numai porunca milosteniei trebuie împlinită, ci şi toate celelalte fapte bune şi porunci ale lui Dumnezeu. Sfîntul Apostol Iacob zice: „Cine va păzi toată legea, dar va greşi într-o singură poruncă, s-a făcut vinovat de toate poruncile". Căci Cel ce a zis „să nu desfrînezi", a zis şi „să nu ucizi". Şi dacă nu desfrînezi, dar ucizi, te-ai făcut călcător legii (Iacob 2, 11). Cel ce a zis „fiţi milostivi" (Luca 6, 36), tot Acela a zis: „Nu judecaţi şi nu veţi fi judecaţi; nu osîndiţi şi nu veţi fi osîndiţi; iertaţi şi se va ierta vouă" (Luca 6, 37). Şi Cel ce a fericit pe cei milostivi, Acela a fericit şi pe cei săraci cu duhul, şi pe cei blînzi, şi pe cei ce flămînzesc şi însetează de dreptate, şi pe cei curaţi cu inima, şi pe făcătorii de pace, şi pe cei prigoniţi pentru dreptate (Matei 5, 3—12).

Deci, trebuie să înțelegem clar că omul credincios, care voiește să se mîntuiască, este dator să împlinească nu numai porunca milosteniei, ci să se ostenească după a sa putere a împlini toate faptele bune și toate poruncile Domnului.

265. — **De ce se numește iubirea de argint, adică iubirea de bani, de plăceri și de averi, închinare la idoli?**

— Se numește închinare la idoli pentru că cei ce iubesc banii, plăcerile trupului și averile, se închină acestor patimi ca unor dumnezei și pun pe acestea mai presus decît pe Ziditorul. Adică, cel ce se iubește pe sine mai mult decît pe Dumnezeu, este un închinător la idoli. La fel este și cel ce se îngrijește de mîncare, de bani, de haine, de avere, mai mult decît de suflet, de biserică, de rugăciune, de spovedanie, de milostenie. Iubirea de sine are măsură iubirea de aproapele (Matei 19, 19). Iubirea de Dumnezeu nu are limită, adică este nelimitată, după porunca: „Să iubești pe Dumnezeu din toată inima ta, din tot cugetul tău și din toată puterea ta" (Deut. 6, 4—5). Cel iubitor de bani se închină banilor în locul lui Dumnezeu. Cel lacom la mîncare își face pîntecele său un dumnezeu, adică idol, după mărturia Sfîntului Apostol Pavel (Colos. 3, 5). Iar „cel ce face păcatul este rob al păcatului" (Ioan 8, 34; Rom. 3, 9; 6, 16; Efes. 2, 3; 1 Tes. 4, 5; Tit 3, 3; 2 Petru 2, 19). Deci cine este rob al păcatului, nu mai poate fi rob și fiu al lui Dumnezeu. Tocmai de aceea Mîntuitorul a pus prima condiție, celui ce vrea să-I urmeze Lui, să se lepede de sine și să-și ia crucea sa, spre a-I urma Lui (Matei 16, 24). Și aceasta, pentru că cel ce are patima iubirii de sine are împreună cu ea și toate patimile și păcatele, deoarece, „iubirea de sine este maică, rădăcină și izvor a tot păcatul". (Sfîntul Efrem Sirul, Tomul III, Cuvînt pentru faptele cele bune și pentru patimi; Filocalia, vol IV, Cuvînt minunat și folositor, de Sfîntul Ioan Damaschin etc).

266. — **Ce este egoismul și cum poate creștinul să se izbăvească de el?**

— Egoismul este iubirea de sine nerațională, adică exagerată, față de trup (Filocalia, vol. II, cap. 59). Creștinul se poate curăți de această cumplită patimă prin lepădarea de sine (Matei 16, 24); prin biruirea de sine, neprețuirea de sine, defăimarea de sine, cunoștința de sine și tăgăduirea de sine; prin rugăciune, post și deasă spovedanie.

CONVORBIREA A NOUA

Diverse cuvinte de folos; despre secte și ecumenism

267. **Odată l-a întrebat pe părintele Cleopa unul din fiii săi duhovnicești:**

— Ce trebuie să fac cînd slujesc Sfînta Liturghie şi primesc pe Hristos?

— Cînd vrei să slujeşti şi să te împărtăşeşti cu Trupul şi Sîngele lui Hristos, trei lucruri eşti dator să faci: să fii împăcat cu toţi, să te spovedeşti şi să-ţi faci canonul de rugăciune. Cu aceste trei întotdeauna apropie-te, iar fără acestea niciodată să nu îndrăzneşti a te apropia de cele sfinte, ca să nu te arzi de focul cel dumnezeiesc.

268. **Un călugăr din Mînăstirea Neamţ l-a întrebat pe părintele Cleopa într-o zi:**

— Ce să fac să mă mîntuiesc?

— Părinte Hariton, păzeşte aceste trei şi te vei mîntui cu darul lui Hristos: Să nu-ţi rămînă canonul şi rugăciunea nefăcute în fiecare zi: scoală-te la miezul nopţii şi te roagă lui Dumnezeu, luînd parte la slujba Utreniei; înfrînează-te pînă la moarte de mîncarea de carne şi de vorbirea de rău.

269. **— Părinte Cleopa, daţi-mi un cuvînt de folos — l-a rugat unul din fiii săi duhovniceşti.**

— Ascultă, părinte. Mama tuturor faptelor bune este sfînta rugăciune. Dacă în vremea cea rînduită pentru rugăciune te ocupi cu altceva afară de rugăciune, eşti batjocorit de diavoli, că toţi sfinţii au fost sub rugăciune. Prima grijă să-ţi fie rugăciunea şi apoi cititul, scrisul şi lucrul mîinilor. Să nu te fure ocupaţiile în locul rugăciunii. Numai cînd eşti sub ascultare ai motiv binecuvîntat să lipseşti de la rugăciune, căci ascultarea este mai mare decît rugăciunea.

270. **— Altădată a zis iarăşi despre rugăciune:**

— Nimic nu lipeşte mai mult pe om de Dumnezeu ca sfînta rugăciune! Să nu ne lenevim nici o clipă de a vorbi cu Dumnezeu, căci diavolul dă mare război împotriva celor ce se roagă.

271. **Odată l-a întrebat un călugăr:**

— Părinte Cleopa, care este cea mai mare faptă bună pentru cel ce se pocăieşte?

— Spun dumnezeieştii Părinţi că nici o faptă bună nu este mai scumpă sub soare ca recunoaşterea păcatelor tale; şi nici o primejdie nu este mai mare pentru suflet ca nerecunoaşterea neputinţelor tale.

272. **Un alt frate l-a întrebat:**

— Spuneţi-mi un cuvînt despre împărăţia lui Dumnezeu.

— Ascultă, frate. Împărăţia lui Dumnezeu nu stă în cuvînt, ci stă în putere, adică în lucrarea faptelor bune!

273. Un duhovnic din mînăstire l-a întrebat:

— Părinte Cleopa, vin credincioşi la mine la spovedit, să-i primesc?

— Să-i primim cu toată dragostea, părinte? Cît s-au chinuit îngerii lor să-i aducă pînă aici şi noi să-i lăsăm nemărturisiţi?

274. Un credincios l-a întrebat:

— Părinte Cleopa, m-am certat cu cineva şi ori de cîte ori îi cer iertare, nu vrea să mă ierte. Ce să fac să mă împac cu dînsul?

— Nu-i mai zice nimic, nici nu-l vorbi de rău către cineva, ci roagă-te lui Dumnezeu pentru dînsul şi iartă-l din inimă. De la o vreme se stinge mînia, asemenea unui foc peste care nu mai pui lemne.

275. Odată l-a întrebat cineva:

— Ce zici, părinte Cleopa, este păcat să fumezi?

— N-am găsit scris în Sfînta Evanghelie „să nu fumezi"; dar am găsit scris „să nu judeci!" Fumatul însă este păcat.

276. Un călugăr l-a întrebat:

— Părinte Cleopa, de ce nu mă pot ruga cu aceeaşi rîvnă ca în ziua cînd am venit la mînăstire?

— Din cauza uitării, căci uităm de ceasul morţii şi al judecăţii lui Dumnezeu. Sfinţii Părinţi ne învaţă, zicînd: „Precum apa stinge focul, aşa uitarea stinge rugăciunea!" Să ne întoarcem la rîvna cea dintîi şi ne vom mîntui.

277. Unui părinte care se mînia adeseori pe ucenicul său, i-a zis odată bătrînul:

— Părinte, nimic nu este mai greu decît să creşti duhovniceşte pe cineva. Dar să nu uităm ce spune Sfîntul Efrem Sirul, că chipul îndreptării şi al cîştigării sufletelor este numai al blîndeţii.

278. Un frate care pătimea o grea încercare, l-a întrebat pe părintele Cleopa:

— Ce să fac în suferinţa aceasta?

— Rabdă, frate, pînă la capăt şi mulţumeşte lui Dumnezeu că certarea aceasta este semn al milei lui Dumnezeu, iar nu al mîniei Lui.

279. Altul iarăşi l-a întrebat:

— Părinte Cleopa, poate un creştin bun să salveze o familie, un sat, o comunitate, prin sfinţenia vieţii lui?

— Cum să nu poată, părinte! Cu cît sînt mai mulţi creştini aleşi în lume, într-o ţară, într-o localitate, cu atît ţara sau localitatea aceea este cruţată de primejdii, de războaie, de cutremure, de foamete şi de tot răul. Iar cu cît se vor împuţina mai mult aleşii lui Dumnezeu dintr-o ţară sau

localitate, cu atît este mai greu lovită de certarea Domnului. Odată s-a întrebat un sfînt: „Poate un om să mînuiască o cetate? Poate!" a răspuns el. Exemplu a fost proorocul şi împăratul David. Că auzi ce zice Dumnezeu: „Pentru David, robul Meu, nu voi pierde cetatea Ierusalimului".

280. **— Părinte Cleopa, a întrebat un credincios, oamenii dinainte de Hristos, ca şi cei ce n-au crezut în El pînă astăzi, au fost şi ei călăuziţi de pronia lui Dumnezeu, sau nu?**

— Toţi oamenii, dinainte sau de după Hristos, credincioşi sau necredincioşi, ca şi strămoşii noştri de odinioară, toţi au fost şi au trăit sub pronia lui Dumnezeu. Căci pronia a fost din veci, nu numai de la întruparea Domnului nostru Iisus Hristos. Niciodată nu a fost lipsită lumea şi întreaga creaţie de mila şi pronia lui Dumnezeu.

281. **Într-o zi l-a întrebat ucenicul:**

— Părinte Cleopa, cum se cuvine să mă comport duhovniceşte între oameni?

— Să fii la arătare cu pogorămînt şi cu dragoste, iar în ascuns să ai lucrare duhovnicească. Aceasta este taina vieţii noastre! Sau, cum spune la Pateric: „Folosul fratelui este roada ta." Ajutînd, miluind, mîngîind şi iubind pe aproapele, te mîntuieşti pe tine. Rugăciunea mea este să te hrănească pe tine, să te adăp pe tine, să te odihnesc şi folosesc pe tine. Că mai înaltă este dragostea întru rînduiala sa decît rugăciunea. Că rugăciunea este numai una din faptele bune, iar dragostea este legătura desăvîrşirii. Dragostea pe toate faptele bune le cuprinde.

282. **Un călugăr rînduit cu primirea mirenilor la arhondaric l-a întrebat pe bătrînul:**

— Părinte Cleopa, spuneţi-mi, cum trebuie să primim pe oaspeţi la mînăstiri?

— Oaspeţii vin la noi în numele lui Hristos. De aceea îi primim cu dragoste în mînăstiri, îi odihnim, îi ospătăm şi dezlegăm la vin, pentru că odată cu fratele tău vine şi Hristos la tine. Astfel, prin ei avem pe Hristos între noi. Aici stă toată cheia ospitalităţii noastre creştine şi mînăstireşti.

283.**— Ospitalitatea şi iubirea de aproapele au totuşi o măsură? a întrebat acelaşi călugăr.**

— Mîntuitorul spune să iubeşti pe aproapele „ca pe tine însuţi", adică cu măsură, cît te iubeşti pe tine. Iar unii Sfinţi Părinţi spun: „Nici dragostea către aproapele să nu o reverşi către toţi în aceeaşi măsură, ci limitat. Întîi faci milă şi ajuţi pe cei din casa ta, apoi pe cei de un neam cu tine şi la urmă pe cei de alt neam". Aşa este şi cu ospitalitatea în mînăs-

tiri, limitată după caz și împrejurări. Pentru că a ne arunca în vîltoarea lumii, de multe ori ne aduce pagubă în loc de folos.

284. **Un părinte duhovnicesc l-a întrebat pe bătrînul:**

— Părinte Cleopa, după experiența pe care o aveți, unde se găsește astăzi credința mai curată: între credincioșii simpli sau între cei învățați?

— Să ascultăm pe Sfîntul Ioan Gură de Aur care spune: „Dacă vrei să găsești credință curată, în poporul de jos o găsești...". Sinceritatea, smerenia și căința lor pentru păcate, asemenea păcătoasei din Evanghelie, o primește Dumnezeu ca pe o jertfă. Credință mai curată, mai sinceră și mai devotată ca la credincioșii noștri de la țară nu vei găsi în altă parte. Că deși greșesc, ei știau mai mult ca alții să se smerească și să-și mărturisească păcatele. Să ascultăm și pe Sfîntul Efrem Sirul care, în cuvîntul pentru vameș și fariseu, spune printre altele: „Înjugă la două care, dreptatea cu mîndria și păcatul cu smerenia, și vezi care ajunge mai repede la Dumnezeu?" Fariseul a înjugat dreptatea cu mîndria, dar n-a ajuns la Dumnezeu. Iar vameșul a înjugat păcatul cu smerenia și a luat-o înaintea fariseului. Pentru că Dumnezeu „celor mîndri le stă împotrivă iar celor smeriți le dă dar" (Iacob 4, 6; Petru 5, 5). Iar în alt loc: „Fără de Mine nu puteți face nimic" (Ioan 15, 5). Este un fariseu lăuntric în inimile noastre, care nu ne lasă să ne smerim. Pe acela de-l vom scoate afară din noi repede ajungem la Dumnezeu. Apoi să nu uităm că Dumnezeu este un Dumnezeu al inimilor! El știe inima fiecăruia. De aceea, este un mare păcat a judeca pe cineva.

La fel și Sfîntul Ioan Gură de Aur zice: „Dumnezeu nu se slăvește în cei mulți, ci în cei puțini; nu în cei tari, ci în cei slabi, dar sinceri și credincioși, Altfel s-ar crede că El este neputincios. Că pe cei ce conduc și sînt puternici, obicei are satana să-i biruiască cu mîndria, cu ura, cu iubirea de argint, cu trufia și necredința."

285. **— Care este cea mai înaltă cugetare a creștinului? l-a întrebat același duhovnic.**

— Unii dumnezeiești Părinți spun că cea mai înaltă cugetare este a-ți cunoaște neputința ta. Că zice Hristos: „Cînd veți face toate cîte am poruncit vouă, să ziceți că slugi netrebnice sîntem că ce eram datori să facem aceea am făcut" (Luca 17, 10). Dar face cineva toate cîte ne-a poruncit Hristos? Numai prin smerenie le poate face.

După Sfîntul Isaac Sirul smerenia este de două feluri: smerenie din păcat, care abia este cunoștință de sine; smerenie din dreptate. Prima este doar mărturisirea păcatelor personale. Dar să nu creadă cineva că aceasta este smerenia, că își cunoaște păcatele sale. Ci numai aceea este adevărata smerenie, cînd cineva are toate faptele bune și ajunge de face și minuni,

iar el se socoteşte praf şi cenuşă. Dar la măsura adevăratei smerenii ajung numai sfinţii. Mi-amintesc de o istorioară. Odată o fecioară a învăţat pe de rost toată Scriptura. Apoi s-a dus la un sihastru sfînt şi i-a spus. Iar bătrînul, a întrebat-o: „Făcutu-ţi-s-a ţie ocara ca lauda şi necinstea ca cinstea? Nu! a răspuns ea. Atunci nimic n-ai făcut, a răspuns bătrînul. Du-te acasă şi citeşte din nou Sfînta Scriptură!" (Pateric, 1930).

286. **Altă dată, iarăşi l-a întrebat:**

— Părinte Cleopa, spuneţi-mi un cuvînt pentru viaţa de pustie. Care este mai veche, cea de obşte sau cea de pustie?

— Hristos a întemeiat mai întîi viaţa de pustie, prin cele 40 de zile de post pe muntele Carantania, unde a fost ispitit de diavolul şi l-a biruit. Apoi alegînd pe cei 12 Apostoli, a întemeiat şi viaţa de obşte.

287. — **Care este nevoinţa şi care sînt ispitele pustnicului? l-a întrebat acelaşi.**

— Nevoinţa pustnicului, a sihastrului este rugăciunea neîncetată, ajutată de post. Rugăciunea şi postul sînt cele două arme de apărare ale sihastrului, cele două aripi cu care se urcă pînă la scaunul lui Hristos. Pustnicul trebuie să fie o candelă veşnic aprinsă prin neadormita rugăciune. Dacă stai în pustie pentru linişte, pentru recreere sau studiu, niciodată nu te va lupta diavolul. Dar, cum zici că stai pentru Dumnezeu, cum începi să te rogi şi să posteşti în pustie, să vezi atunci cum te luptă diavolul. Spune în Pateric de un sihastru că s-a dus la pustie şi, iată, odată i s-a arătat diavolul în chip de om şi l-a întrebat: „Pentru ce ai venit aici?' „Pentru Dumnezeu!" a răspuns el. Atunci a început diavolul a-l lupta cu tot felul de ispite ca să-l alunge din pustie „De ce mă lupţi aşa?" l-a întrebat pustnicul pe diavol. „Dacă ai fost sincer şi mi-ai spus de ce stai aici, că eu nu ştiam! Că sînt mulţi oameni care stau la linişte, dar nu se roagă, nici nu postesc. Eu cu aceia nu am treabă".

Deci, cine vrea să vină la mînăstire sau să se retragă la sihăstrie, acela trebuie să se roage mult şi să postească după putere. Altfel rîde diavolul de el. Cu cît stăruie călugărul mai mult în rugăciune, cu atît sporeşte mai mult. Sfîntul Ioan Gură de Aur zice în această privinţă: „Tăria împăratului stă în multa armată, iar tăria pustnicului stă în multa rugăciune!" Iar ispitele cu care este luptat sihastrul sînt: trîndăvia, somnul, nălucirile de noapte, războiul desfrînării, mînia, frica, mîndria, slava deşartă şi altele.

288. — **Părinte Cleopa, l-au întrebat cîţiva ucenici, este dator călugărul să facă milostenie materială?**

— Cum să nu! Orice călugăr este dator să facă milostenie la săraci din tot ce are, îmbrăcăminte, bani, alimente. Chiar și cel ce trăiește în pustie este dator să deschidă ușa săracului, să-i dea pesmeți de mîncare sau măcar un pahar de apă. Numai celui ce trăiește cu totul în adîncul munților și este cu desăvîrșire lipsit de cele pămîntești nu i se cere milostenie. Nu auzim ce spune Sfîntul Isaac Sirul? „Călugărul care nu face milostenie este ca un pom blestemat și fără roade . . .". Dar mai ales călugărul de azi, care are salariu și de toate? Să facă milă cu banii, numai să nu-i strîngă, că se aruncă în prăpastia pierzării. Vai de călugărul care strînge banii și nu-i împarte la săraci, că își adună lui mare osîndă!

289. **— Este totuși vreun motiv binecuvîntat să adune cineva bani?**

— Din patru pricini, zic dumnezeieștii Părinți, adună oamenii bani. Unii adună din lăcomie și iubirea de avuție, care este închinare la idoli și semn de necredință, ca să aibă, zic ei, la bătrînețe, ca și cum Dumnezeu nu poartă grijă de noi. Dar, oare, Cel ce te hrănește astăzi, nu te va hrăni și mîine? Alții adună banii și alte averi din plăcere, ca să mănînce mult și să trăiască bine. Alții, din slavă deșartă și lux, ca să se îmbrace bine, cu haine scumpe, să zidească locuințe mari și să-i laude lumea. Iar alții adună bani și alte bunuri, ca o economie pentru ceilalți, pentru familie, pentru obște, pentru cei bolnavi. Aceasta nu este un păcat; ba încă ai și plată, că n-ai irosit averea tuturor, nici n-ai dus-o la ai tăi.

Călugării din obște, care într-adevăr sînt călugări și păzesc cu sfințenie votul sărăciei, fiind săraci de cele pămîntești, nu sînt datori să facă milostenie materială. Ei ajută lumea mai ales cu sfînta rugăciune și cu exemplul vieții lor. Mînăstirile, însă, întotdeauna au făcut milostenie la cei săraci și nevoiași. La trapeza fiecărei mînăstiri, ca: Neamț, Secu, Sihăstria și chiar la schituri, există o masă pentru săraci, numită „masa calicilor", unde mîncau zilnic zeci de săraci din Pipirig, călători, închinători și bolnavi. Masa și dormitul au fost întotdeauna gratuite la mînăstiri. Oricine venea primea mîncare și cazare gratuit timp de trei zile. Aceasta este milostenia călugărilor, după Sfinții Părinți! Ea se face de obște, în numele tuturor; de aceea toți au parte de ea. Iar dacă cineva din călugări are ceva de prisos, el trebuie să dea tot ce are în plus la econom, ca acesta să împartă milostenia, iar nu călugărul.

Mi-amintesc că odată a venit la starețul nostru, protosinghelul Ioanichie Moroi, un om sărac cu o casă de copii să ceară ajutor. Starețul l-a întrebat: „Frate, ai vacă cu lapte?" „Nu părinte, i-a răspuns el, cu ce s-o cumpăr?" Atunci starețul s-a sfătuit cu părinții din consiliu și i-a donat acelui sărac o vacă cu lapte, care fătase de două săptămîni.

Stareţul nostru aşa ne zicea: „Lasă să mă duc eu în iad că adun bani pentru obşte, decît să vă duceţi voi", şi nu ne lăsa pe nimeni să avem bani la chilie. „Călugărul care are avere deosebită este al doilea Iuda, spunea bătrînul, este fur şi tîlhar, că fură din avutul obştei şi duce la neamurile sale". Aşa ne învaţă Sfîntul Vasile cel Mare şi Sfîntul Teodor Studitul.

290. **— Părinţilor, a adăugat părintele Cleopa,** cînd eram eu frate în Sihăstria, nimeni nu-şi încuia chilia, că nici nu avea cine şi ce fura. Tot ce aveam nevoie ni se dădea de la obşte. Dar să vezi, odată, cum a vrut vrăjmaşul să mă prindă cu patima iubirii de argint. Prin anul 1937, pe cînd eram bucătar la mînăstire, a venit un credincios la noi şi mi-a zis: „Părinte Cleopa, iată ce monede noi şi frumoase au ieşit!". Şi mi-a dat una şi mie. Eu am dus banul la chilie, l-am pus pe fereastră sub o hîrtie, ca să nu-l vadă nimeni, şi am încuiat uşa. De la bucătărie mă duceam mereu la chilie şi săltam hîrtia de pe geam, să văd dacă nu a dispărut banul. Nu trecea mult şi iar mă duceam la chilie. Într-o zi, văzînd eu că mi-a lipit vrăjmaşul inima de ban, încît ţineam uşa încuiată şi mă gîndeam numai la el, am făcut semnul sfintei cruci, am descuiat din nou uşa chiliei şi am dat banul la un sărac. Aşa am scăpat atunci de iubirea de argint!

291. **— Să vă spun şi altă întîmplare din tinereţea mea.** Pe cînd eram frate, aveam talent la pictură. Mă învăţase pictura icoanelor un călugăr, Nil, din Mînăstirea Secu. După ce am deprins desenul şi pictura cu acuarele, am început cu vopsele. Uneori venea egumenul la chilia mea, se uita cum pictez şi îi plăcea. Dar eu începusem să mă ispitesc de bani, că singur îmi cumpăram vopsele şi cele de nevoie pentru icoane.

Odată a venit părintele stareţ la mine şi mi-a zis: „Ce preţ are icoana aceea"? Nu are preţ, prea cuvioase! i-am răspuns. „Pe aceea, frate Costică, s-o ţii la preţ că este frumoasă!" — mă ispitea bătrînul.

Cînd am văzut eu că trebuie să mă tocmesc cu oamenii şi să am bani, m-am temut să nu mă biruiesc de iubirea de argint. Într-o zi veni economul la chilia mea şi-mi zice: „Frate Costică, lasă pictura şi hai la ascultare!" Atunci, am lăsat toate şi am fost trimis să pasc oile. Aşa m-am izbăvit de două păcate: de mîndrie şi de iubirea de argint.

292. **Mergînd odată părintele Cleopa în cimitirul mînăstirii cu cîţiva ucenici, le-a spus aceste cuvinte:**

— Părinţilor, cimitirul este facultatea facultăţilor şi şcoala şcolilor. Că, auzi, ce zice Sfîntul Ioan Gură de Aur: „Mergi la cimitire, o frate, că acolo este şcoala cea mai înaltă a sufletelor, care ne vorbeşte despre Dumnezeu!". Părinţii cei de demult aveau întotdeauna în chiliile lor un sicriu, o cruce şi un cap de mort ca să le aducă aminte ziua şi noaptea

de ceasul morții și să aibă lacrimi la sfînta rugăciune. Iar cînd erau tulburați sau împietriți la inimă și nu se puteau ruga, se duceau noaptea la cimitire sau la cei ce zăceau pe patul de moarte și așa dobîndeau iarăși lacrimi, umilință și rîvnă de rugăciune. Să venim zilnic în cimitir ca să ne rugăm pentru frații noștri cei plecați, că ei singuri nu se mai pot ajuta. Pe toți părinții acestia i-am cunoscut. Ce viață curată și smerită au dus pe pămînt!

Unii din ei știau Psaltirea pe de rost și nu mîncau pînă n-o terminau de citit, cum era părintele Gherasim, fratele meu sau părintele Vasile Mitoșeru. Alții făceau multe metanii și aveau darul lacrimilor. Alții făceau ascultare fără cîrtire și erau plini de dragoste, precum părintele Galaction Ilie, părintele Ilarion Ionică și fratele meu Vasile. Alții iubeau liniștea și tăcerea, precum părintele Pimen Nastac și schimonahul Ioan Roșu. Iar alții aveau rugăciunea lui Iisus în inima lor, cum au fost părintele Paisie Nichitencu și părintele Ghervasie Gașpar. De toți părinții care au trăit în Sihăstria m-am folosit și pe toți îi pomenesc cu nevrednicie în rugăciunile mele. De aceea vin mereu aici, în cimitir și-mi amintesc de dragostea și de sfaturile lor. Ei s-au dus cu toții la Hristos și în curînd vom pleca și noi să dăm socoteală de faptele noastre!

293. **Unul din ucenici l-a întrebat într-o zi:**

— Prea Cuvioase părinte, mă biruie patima mîniei și smintesc pe frați. Ce să fac să am blîndețe?

— Sfîntul Efrem Sirul spune: „Cu cel necredincios, cînd vrea să vină la credință, cu mare blîndețe să vorbești cu el, că chipul întoarcerii și al dobîndirii sufletelor este numai al blîndeții". Iar Sfîntul Grigorie Teologul spune: „Blîndețea călătorește între mînie și nesimțire". Deci, ca să dobîndim darul blîndeții, să ne rugăm cu stăruință lui Dumnezeu, să citim învățăturile Sfinților Părinți și să ținem permanent calea de mijloc. Tot Sfîntul Grigorie Teologul zice, în cuvintele cele iambicești: „Mintea se înșală și adevărul se fură de prea multă dragoste și prea multă ură". Duhovnicul, mai ales, trebuie să țină măsura blîndeții și adevărului între dragoste și mînie, adică între iertare și canon. El trebuie să măsoare la spovedanie dragostea cu dreptate, iar ura și mînia cu răbdare și blîndețe.

294. **— Cum poate omul să aibă mai multă liniște duhovnicească în viața aceasta trecătoare?** l-au întrebat călugării pe părintele Cleopa.

— Prin fuga de griji multe. Acest lucru ni-l arată nouă dumnezeiescul părinte Isaac Sirul care zice: „Omul cel cu multe griji nu se poate face blînd și liniștit". Și iarăși zice: „Fără înstrăinarea de griji multe, nu căuta lumină în sufletul tău". Și iarăși: „Mintea tulburată (de griji) nu va scăpa de uitare și înțelepciunea acesteia nu-i deschide ușa"

(Filocalia, vol. X, Cuv. 5). Să fugim, deci, de grijile cele mincinoase ale acestui veac, ca să dobîndim pacea inimii şi sfînta rugăciune care este mama tuturor faptelor bune.

295. — **În ce constă curăţenia omului şi în cîte părţi se împarte?**

— Curăţenia omului este întreită, şi anume: curăţenia trupului, adică, păzirea lui de toate întinăciunile cele trupeşti; curăţenia sufletului, adică slobozirea lui din legătura patimilor cele ascunse care se alcătuiesc în minte şi, a treia, curăţenia minţii la care ajung numai cei desăvîrşiţi, întru descoperirea tainelor dumnezeieşti (Sfîntul Isaac Sirul, Filocalia, vol. X, Cuv. 18).

296. — **Prin ce anume se arată dragostea cea adevărată către aproapele?**

— Dragostea cea adevărată se face cunoscută nu numai prin dăruirea de milostenii, ci cu mult mai mult, prin împărtăşirea cuvîntului lui Dumnezeu şi prin slujirea trupească a celor bolnavi (Filocalia, vol. II, p. 41).

297. — **Cum ne putem izbăvi de vorbirea de rău a altora?**

— De această patimă cumplită ne putem izbăvi mai ales prin sfînta rugăciune. Că auzi ce zice dumnezeiescul părinte Maxim Mărturisitorul: „Cu cît te rogi mai mult din suflet pentru cel ce te defaimă, cu atît Dumnezeu le arată adevărul celor ce se smintesc" (Filocalia, vol. II, cap. 89). La fel zice şi Sfîntul Isaac Sirul: „Gura nedreaptă, prin rugăciune se astupă" (Filocalia, vol. X, Cuv. 5, p. 52). Să ne rugăm mai mult ca să ne izbăvim de clevetire, de osîndire şi de mînia lui Dumnezeu.

298. — **Care este cel mai puternic cuvînt ce poate folosi pe alţii?**

— Cel mai puternic cuvînt care poate să folosească şi să zidească pe alţii este cuvîntul cel din lucrare, adică exemplul vieţii noastre. Acest lucru ni-l arată acelaşi sfînt părinte Isaac Sirul, care zice: „Altul este cuvîntul cel din lucrare şi altul cuvîntul cel frumos şi fără iscusinţa lucrării". Iar în alt loc zice: „Ştie înţelepciunea a-şi împodobi cuvintele sale şi a grăi adevărul, necunoscîndu-l pe dînsul, şi a arăta pentru fapta bună, fără să aibă iscusinţa lucrării. Cuvîntul cel din lucrare este cămară a nădejdii; iar înţelepciunea cea nelucrătoare este amanet al ruşinii". Adică, ruşinează conştiinţa celui ce vorbeşte fără să împlinească cu fapta. Apoi adaugă: „Precum este meşterul care zugrăveşte apa pe pereţi, fără să poată cu aceea a-şi răcori setea lui, şi precum este cel ce vede visuri frumoase, aşa este cuvîntul fără de faptă" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul întîi, Despre lepădarea de lume, p. 29).

299. — **Cum se cuvine a se purta călugărul față de mireni?**

— Întotdeauna numai cu dragoste și cu blîndețe și să se roage mereu pentru ei. Iar a mînca și a ne veseli și a ospăta împreună cu dînșii, dacă se poate niciodată, așa cum ne învață Sfinții Părinți, ca să nu se facă sminteală spre păcat. Iată ce zice în această privință Sfîntul Isaac Sirul: „De vei fi silit să rîzi, să nu ți se vadă dinții. De vei fi nevoit să vorbești cu femei, întoarce-ți fața despre vederea lor, și așa vorbește cu dînsele cu grijă și bună cuviință. Iar de monahii depărtează-te ca de foc și ca de cursa diavolului; atît de întîlnirea, cît și de împreună vorbirea și vederea cu ele; măcar de ți-ar fi și surori ale tale după trup, ferește-te de ele ca de niște străine". (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 5, p. 60).

300. — **Cum poate creștinul să alunge din sufletul său slava deșartă și mîndria?**

— Slava deșartă este alungată din inima omului prin lucrarea faptelor bune în ascuns, iar mîndria, prin voința de a pune toate isprăvile faptelor bune pe seama lui Dumnezeu (Filocalia, vol. II, Sfîntul Maxim Mărturisitorul, p. 90). Același sfînt părinte zice: „Nu mică luptă se cere pentru a se izbăvi cineva de slava deșartă, și se izbăvește de aceasta prin lucrarea în ascuns a virtuților și prin deasa rugăciune. Iar semnul izbăvirii de ea este a nu mai ține minte răul făcut de cel ce te-a defăimat sau te defăimează" (Ibidem, p. 105).

301. — **Ce este smerenia? Se poate cineva mîntui fără smerenie?**

— Smerenia este o virtute de mare importanță pentru mîntuirea noastră, fără de care nimeni nu poate vedea pe Iisus Hristos Care S-a smerit pentru noi. Că auzi ce zice în Sfînta Evanghelie: „Dumnezeu celor mîndri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă dar" (Iacob 4, 6). A sta împotriva celor mîndri înseamnă a le închide ușa împărăției cerurilor. Prin smerenie, însă, creștinul se aseamănă, după a sa putere, cu însuși Domnul, Care a zis: „Învățați-vă de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre" (Matei 11, 29). Smerenia este de mare trebuință spre a intra întru împărăția cerurilor și fără smerenie nimeni nu se poate mîntui. Pentru această mare virtute Mîntuitorul ne dă pildă pe copii, că iată ce zice: „Cine se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este cel mai mare întru împărăția cerurilor" (Matei 18, 4).

După Sfîntul Isaac Sirul smerenia este „haina lui Dumnezeu" care S-a smerit, îmbrăcîndu-se în trupul nostru muritor. Iar ce este ea anume, auzim pe același mare sfînt al liniștii, zicînd: „Smerenia este o putere tainică pe care o primesc sfinții desăvîrșiți, după desăvîrșirea întregii lor vietuiri. Această putere nu se dă decît numai celor desăvîrșiți în virtute,

prin puterea harului, atît cît încape în hotarul firii" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul XX, p. 109).

302. — **Ce este cunoştinţa de sine şi ce folos aduce pentru mîntuirea sufletului?**

— Cunoştinţa de sine este o treaptă a smeritei cugetări. Pe aceasta a avut-o vameşul care se ruga în biserică şi care s-a întors „mai îndreptat la casa sa" decît fariseul. Sfîntul Isaac Sirul zice despre ea: „Fericit este omul care îşi cunoaşte neputinţa sa, căci cunoştinţa aceasta i se face lui temelie, şi rădăcină, şi începătură de toată fapta bună" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 21).

303. — **Care dintre călugări este mai plăcut lui Dumnezeu? Cel ce se linişteşte în pustie cu post şi cu necurmată rugăciune? Sau cel ce propovăduieşte altora cuvîntul Domnului spre mîntuire?**

— Este mult mai aproape de Dumnezeu călugărul care se nevoieşte în pustie cu mare smerenie, cu tăcere, cu rugăciune şi lacrimi, cu post, cu înfrînare şi lepădarea grijilor din lume, curăţindu-şi sufletul său de patimi, decît cel ce propovăduieşte altora cuvîntul Domnului fără a avea întărire duhovnicească pe măsura celor ce le învaţă. Acest lucru ni-l arată Sfîntul Isaac Sirul, zicînd: „Să nu-mi asemeni mie pe cei ce fac semne şi minuni şi puteri în lume cu cei ce se liniştesc cu înţelegere. Iubeşte nelucrarea liniştii mai mult decît săturarea celor flămînzi în lume şi decît întoarcerea multor neamuri la credinţa în Dumnezeu" (Filocalia, vol. X, Cuvîntul 23).

Deci, mai mare lucru şi mai folositor este să se curăţească cineva de patimile sale trupeşti şi sufleteşti în linişte şi în supunere, decît a învăţa pe alţii voia lui Dumnezeu, neavînd el vîrstă duhovnicească potrivită spre aceasta. Despre acest lucru zice şi Sfîntul Grigorie Teologul: „Bine este a teologhisi pentru Dumnezeu, dar mai bine decît aceasta a te curăţi pe tine de patimi pentru Dumnezeu". Iar Sfîntul Isaac Sirul zice: „Mai de folos îţi este să te îngrijeşti să învii din patimi sufletul tău cel căzut, prin mişcarea gîndurilor tale spre cele dumnezeieşti, decît să învii pe cei morţi" (Ibidem, p. 126). Apoi, acelaşi părinte adaugă: „Mulţi au săvîrşit puteri, au înviat morţi, s-au trudit să întoarcă pe cei rătăciţi şi au făcut lucruri mari... Iar după acestea ei, care au înviat pe alţii, au căzut în patimi întinate şi spurcate şi s-au omorît pe ei înşişi şi s-au făcut sminteală multora prin faptele lor văzute. Pentru că erau încă bolnavi cu sufletul şi nu s-au îngrijit de sănătatea sufletelor lor, ci s-au predat pe ei înşişi în marea lumii acesteia pentru a tămădui sufletele altora, ei înşişi fiind bolnavi, şi-au pierdut sufletele lor din nădejdea în Dumnezeu" (Ibidem, p. 126).

304. **— Astăzi, cînd nu mai trăiesc călugării în pustie și cînd tot mai mulți credincioși vin la mînăstiri pentru a se ruga, pentru a se mîngîia duhovnicește și a primi cuvinte de învățătură, ce să alegem mai mult: liniștea sau dragostea evanghelică?**

— Să le păstrăm pe amîndouă, că nu se contrazic una pe alta. Însă cu multă luare aminte de sine și cu smerenie. Cel mai bun lucru este astăzi, ca și întotdeauna, să nu lăsăm rînduiala noastră călugărească de rugăciune, de tăcere, de ascultare, de înfrînare a simțurilor, de curăție și sărăcie pentru dragostea lui Hristos. Toate acestea ne ajută la despătimire și la mîntuire, ne cresc duhovnicește și ne fac vrednici de cele sfinte și folositori credincioșilor care vin pe la mînăstiri. Deci, călugării tineri, noii începători, cei iubitori de liniște, schivnicii și părinții bătrîni și bolnavi se cuvine să aleagă mai mult tăcerea, ascultarea, biserica, chilia și liniștea. Iar duhovnicii, părinții rînduiți să odihnească pe mireni, preoții slujitori care au o viață aleasă și au darul cuvîntului, au datoria să stea înaintea credincioșilor cu toată dragostea, să le asculte necazurile, să-i sfătuiască, să se roage pentru ei și să-i mîngîie duhovnicește, că acesta este rostul mînăstirilor noastre și numai așa ne-am menținut credința curată în Dumnezeu și unitatea neamului. Așa făceau și părinții noștri. Însă rugăciunea, biserica și ascultarea să rămînă, că atunci Dumnezeul dragostei va fi de-a pururi cu noi.

Însă obicei are satana ca pe cei ce stau înaintea mirenilor, întrucît nu mai au timp de rugăciune și liniște destulă, să-i lupte cu ispite mai grele ca pe ceilalți călugări; mai ales cu răspîndirea minții, cu gînduri de desfrînare, cu slava deșartă, cu lăcomia pîntecelui și cu iubirea de bani. Și dacă nu se mărturisesc curat și cît mai des, dacă nu iau aminte de ei și se îndulcesc cu gîndurile cele rele, ușor cad în păcate de moarte. Tocmai de aceea trebuie multă grijă în această privință, pentru cei care stau înaintea credincioșilor, să nu fie iubitori de laudă, nici de plăceri, nici de mîncări, nici de averi, că mulți păstori de suflete au căzut și s-au osîndit din aceste pricini.

Sfîntul Apostol Pavel, știind cîtă întemeiere îi trebuie celui ce propovăduiește altora cuvîntul Domnului, zice despre sine: „În toate zilele îmi chinuiesc trupul și îl robesc, ca nu cumva altora propovăduind, eu să ajung de sminteală" (Rom. 14, 21; 1 Cor. 9, 27). El își chinuia trupul cu postul, cu privegherea de noapte, cu lucrul mîinilor și cu rugăciunea, ca să nu cadă și să smintească pe cei întorși la Hristos. La fel și Moise. El mai întîi se ruga și apoi învăța poporul. Dumnezeu i-a poruncit lui Moise ca sfeșnicul cel cu șapte lumini să fie turnat întreg și bătut cu ciocanul, ca să ne arate nouă că cel ce voiește să fie lumină altora, să fie desăvîrșit și încercat prin loviturile de ciocan ale ispitelor. Numai așa

cel ce învaţă pe alţii va putea ca „şi celor ce se ispitesc să le ajute", cum spune Sfîntul Apostol Pavel.

305. **— Care sînt cauzele cele mai puternice ale păcatelor?**

— Cele mai puternice pricini ale păcatelor în lume, care duc la pierzare pe mulţi creştini, sînt: vinul, femeile, bogăţia, necredinţa în Dumnezeu şi desăvîrşita sănătate a trupului, cum spune Sfîntul Isaac Sirul (Filocalia, vol. X, Cuv. 5). Dacă îndepărtăm de la noi aceste pricini, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne izbăvim de păcate şi, deci, de moarte.

306. **— În secolul nostru se constată o slăbire generală a credinţei în Dumnezeu şi a trăirii creştine. Care sînt motivele principale ale slăbirii credinţei şi apariţiei sectelor în lume?**

— Motivul principal al slăbirii credinţei în Dumnezeu este unul: înmulţirea fărădelegilor dintre oameni. Credinţa a slăbit pe pămînt mai ales din cauza următoarelor păcate: mîndria, neascultarea de cuvîntul Evangheliei şi de păstorii Bisericii; înstrăinarea creştinilor de Biserică; lipsa de păstori buni, beţia, desfrîul etc. Acest adevăr ni-l arată Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos, cînd zice: „Iar din pricina înmulţirii fărădelegilor, iubirea multora se va răci" (Matei 24, 12).

Creştinii care s-au rupt definitiv de Sfînta Biserică, care se împotrivesc dogmelor credinţei noastre ortodoxe şi apostolice şi care şi-au format o învăţătură de credinţă greşită se numesc sectari (eretici). Sectele în Biserică au fost încă de la începutul propovăduirii Evangheliei în lume şi vor exista pînă la sfîrşitul veacurilor. Ele sînt atît rezultatul necredinţei în Dumnezeu, cît şi un puternic semn apocaliptic.

Oamenii, în general, părăsesc Biserica şi cad în erezii din următoarele cauze principale: Din *neştiinţă*, adică din lipsa de cunoaştere a cuvîntului lui Dumnezeu, a Sfintei Tradiţii şi a învăţăturii Sfinţilor Părinţi (Osea 4, 6—7; Deut. 1, 39; Ioan 4, 11); din *înşelăciunea diavolului*, care „urlă ca un leu căutînd pe cine să înghită" şi care reuşeşte să amăgească pe mulţi creştini prin patimi, prin încrederea în sine, prin necredinţă etc. (Facere 3, 1—6; Matei, 4, 1—10; Ioan 8, 44; 2 Cor. 1, 3, 15); *din cauza mîndriei*, care a creat cele mai multe secte şi erezii în istoria Bisericii creştine, reuşind să sfîşie trupul tainic al lui Hristos. Apoi, *din cauza înmulţirii păcatelor* omeneşti, precum: beţia, desfrîul, avortul, divorţul, neînţelegerea din familie etc. Apoi din lipsa de slujitori devotaţi în Biserica lui Hristos; din lipsă de explicare a credinţei ortodoxe la credincioşi; din cauza firii răzvrătite a unor creştini, din lipsă de cărţi bisericeşti, de rugăciune şi de învăţătură, din lipsă de viaţă duhovnicească exemplară a preoţilor, din lipsă de experienţă, de blîndeţe, de stăruinţă şi iscusinţă pastorală a preoţilor şi din alte pricini. Înmulţirea sectelor şi a prooro-

cilor mincinoşi, mai ales în secolul nostru, este, desigur, şi un semn apocaliptic al sfîrşitului lumii. Acest adevăr ni-l arată Însuşi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, care, vestind despre a doua Sa venire pe pămînt, a zis: „Şi mulţi prooroci mincinoşi se vor scula şi vor înşela pe mulţi..." (Matei 24, 11).

307. — **Întrucît cunoaşteţi bine fenomenul sectar în ţara noastră, care ar fi principalul motiv al apariţiei sectelor la noi?**

— Pe lîngă cele spuse mai sus, cred că un motiv principal care a contribuit la apariţia şi înmulţirea sectelor în ţara noastră a fost şi este lipsa de preoţi buni şi devotaţi care să păstorească turma lui Hristos cu toată credinţa şi frica de Dumnezeu. Dacă păstorii Bisericii s-ar sili să fie mai evlavioşi, tari în rugăciune, blînzi, plini de dragoste, milostivi, buni cunoscători ai învăţăturii lui Hristos, modele vii de viaţă, silitori a învăţa pe credincioşi dreapta credinţă şi poruncile Sfintei Evanghelii, sectele în ţara noastră aproape ar dispărea. La înmulţirea sectelor în ţara noastră contribuie mult şi sminteala, mîndria şi neascultarea unor credincioşi, dorinţa lor de a învăţa pe alţii, de a ţine predică în locul preoţilor, lipsa unor predici bune, calde şi însufleţitoare, precum şi lipsa de slujbe şi cîntări cît mai frumoase în biserici. Dacă aceste lipsuri ar fi înlăturate, prozelitismul sectar ar da înapoi şi mulţi credincioşi rupţi de Biserică ar reveni în staulul lui Hristos.

308. — **Care sînt urmările cele mai grave ale prozelitismului sectar în ţara noastră?**

— Urmările cele mai grele ale înmulţirii sectelor în ţara noastră sînt multe şi uneori nebănuit de mari. Mai întîi păstorii de suflete care pierd pe credincioşi din sînul Bisericii nu se mîntuiesc nici ei şi nici cei ce s-au rătăcit din cauza lor de la adevărata credinţă. Apoi, prozelitismul sectar, ambiţia, interesul moral sau material al sectelor, mîndria, fanatismul, dus uneori la acte imorale, la fărîmiţarea sectelor în grupuri rivale, dizidente.

Legătura tuturor sectelor cu ţările occidentale dezbină credincioşii noştri, slăbesc unitatea duhovnicească a Bisericii şi îndeamnă la încălcarea legilor statului, la anarhie şi fărîmiţarea familiei.

309. — **Ce trebuie să facă Biserica Ortodoxă, slujitorii şi credincioşii noştri şi cum să acţioneze mai bine pentru a opri prozelitismul sectar în satele şi oraşele noastre?**

— Pentru a opri stricarea dreptei credinţe apostolice de către sectari atît păstorii, ierarhii, preoţii şi călugării, cît şi credincioşii noştri ortodocşi trebuie să procedeze în trei feluri: a. întîi să citească cît mai des cu evlavie şi cu multă atenţie Sfînta Scriptură, pentru a cunoaşte cît mai bine credinţa noastră apostolică; b. să cunoască păstorii şi credincioşii,

doctrina Bisericii Ortodoxe, pentru a învăţa la rîndul lor pe credincioşii din parohii; c. atît păstorii Bisericii, cît şi toţi creştinii ortodocşi să se silească a trăi şi a împlini poruncile Evangheliei lui Hristos, pentru a fi pildă tuturor prin faptele lor. Mîntuitorul nostru Iisus Hristos cere de la noi mai întîi să facem şi să lucrăm poruncile Lui şi apoi să vorbim la alţii despre ele, căci zice: „Cela ce va face şi va învăţa, acela mare se va chema întru împărăţia cerurilor" (Matei 5, 19). La fel învaţă şi Sfîntul Pavel pe ucenicul său Tit: „Acestea grăieşte şi mustră şi îndeamnă cu toată tăria" (Tit 2, 15). La fel şi Sfîntul Isaac Sirul spune: „Taci tu, să vorbească faptele tale" (Filocalia, vol. X, Cuv. 23).

De asemeni, pentru oprirea prozelitismului sectar este de mare importanţă să se tipărească pentru credincioşi cît mai multe cărţi de rugăciuni, catehisme, cărţi de învăţătură creştinească şi mai ales Vieţile Sfinţilor, care sînt foarte căutate. De aceeaşi importanţă pentru apărarea credinţei este predica în biserică şi la orice ocazii, precum şi datoria preoţilor de a face regulat catehizarea credincioşilor. Dacă slujitorii Bisericii vor împlini cu sfinţenie aceste datorii evanghelice şi pastorale, vor reuşi cu siguranţă să oprească prozelitismul şi fanatismul sectar. Iar de vor neglija aceste datorii evanghelice, nu se va putea face aproape nimic în faţa prozelitismului sectar din ţara noastră şi vom fi aspru judecaţi de Hristos.

310. — **Cum pot ajuta călugării şi mînăstirile noastre la apărarea credinţei ortodoxe şi oprirea prozelitismului sectar?**

— Călugării din mînăstirile noastre au ajutat din totdeauna la propovăduirea, menţinerea şi apărarea credinţei ortodoxe şi unităţii religioase în ţara noastră. Mînăstirile şi călugării ce se nevoiesc în ele au fost şi sînt ca nişte limanuri ale sufletelor creştineşti care înoată în valurile tulburi ale veacului acestuia. Atît călugării şi călugăriţele, cît mai ales stareţii şi duhovnicii din mînăstirile noastre, de vor duce viaţă duhovnicească curată, după exemplul Sfinţilor Părinţi, potrivit cu făgăduinţele date la călugărie, de se vor ruga cu stăruinţă ziua şi noaptea şi de vor cunoaşte cît mai bine Sfînta Scriptură şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi, vor fi şi de acum înainte făclii şi limanuri de odihnă şi mîntuire pentru creştinii noştri, pentru cei stăpîniţi de patimi şi pentru cei îndoielnici în credinţă, care se luptă cu ispitele, cu patimile şi necazurile acestei vieţi.

Mînăstirile noastre, prin tradiţia lor milenară, prin cuvioşii călugări rugători în ele, au fost şi trebuie să fie şi pe viitor vetre de trăire duhovnicească în Iisus Hristos, locaşuri de mîngîiere şi întărire în credinţă, oaze de lumină, de cultură creştinească şi limanuri de odihnă şi linişte sufletească pentru credincioşi, prin slujbele cele sfinte care se fac în ele,

prin învățăturile duhovnicești ale călugărilor și mai ales prin pilda vieții curate a celor ce trăiesc în ele. Cred că este nevoie în mînăstiri, ca și în sate, de duhovnici buni și de preoți bine pregătiți. Căci, dacă vei pune un singur cioban să păzească o mie de oi, pe multe le va pierde și pe multe le vor răpi lupii. De aceea zice și Sfîntul Ioan Gură de Aur în omiliile sale: „cînd vor lipsi păstorii, se vor aduna lupii".

311. — **Ce părere aveți despre ecumenism și mișcarea ecumenică mondială?**

Este nevoie mai întîi de multă rugăciune, că fără Dumnezeu nu putem face nimic (Ioan 15, 5). Întîlnirile între Biserici sînt bune, evanghelice, căci astfel creștinii se cunosc mai bine unii pe alții și încetează ura confesională. Însă, de aici pînă la unire este departe ca pînă la ceruri, căci nici o Biserică neortodoxă nu va renunța la credința ei ca să vină la Biserica Ortodoxă.

Se cere de asemenea membrilor Bisericii Ortodoxe să fie cu mare grijă, ca nu cumva să renunțe la ceva din tradiția noastră milenară, din învățăturile Sfinților Părinți și mai ales din dogmele Bisericii Ortodoxe, stabilite și apărate de atîția sfinți și cu atîta jertfă. Că dacă Sfinții Părinți întruniți la cele șapte Sinoade ecumenice și la cele 11 sinoade locale în primele veacuri creștine nu ar fi fost cu mare atenție la apărarea dogmelor și învățăturilor dreptei credințe ortodoxe, noi astăzi poate nu mai eram creștini ortodocși. Deci trebuie să fim cu luare-aminte ca jertfa sfinților noștri părinți să nu fie zadarnică. Altfel, ne pierdem și noi mîntuirea și dezbinăm și pe credincioșii Bisericii Ortodoxe atît de statornici, evlavioși și devotați.

312. — **Cînd credeți că se va împlini cuvîntul Sfintei Evanghelii, ca să fie pe pămînt „o turmă și un păstor"?**

— Cînd toate popoarele creștine și necreștine vor veni la adevărata credință ortodoxă în Dumnezeu, Cel în Treime lăudat și preamărit. Aceasta va fi numai la sfîrșitul veacurilor, în felul în care numai singur Dumnezeu știe.

CONVORBIREA A ZECEA

Alte cuvinte de folos

313. — **Părinte Cleopa, ce ne este mai de folos nouă călugărilor să facem în viață?**

— Eu socotesc că cel mai de preț în această viață este să lași toate și să-ți plîngi păcatele tale, pentru că cea mai scumpă pentru noi este

veşnicia. Deci, trebuie să facem totul ca să n-o pierdem, că atunci degeaba am mai trăit pe pămînt!

314. **— Ce legătură duhovnicească este între rugăciune şi citirea cărţilor sfinte?**

— Spun Sfinţii Părinţi că două lucruri de geniu are mintea omului: citirea şi rugăciunea. Ele se ajută permanent una pe alta. Cînd sîntem tulburaţi şi răspîndiţi cu mintea, mai mult să citim cuvinte folositoare de suflet. Iar cînd văzduhul inimii s-a liniştit şi gîndurile minţii s-au adunat, mai mult să ne rugăm şi mai puţin să citim.

315. **— Daţi-mi un sfat pentru rugăciune, că uneori am timp să mă rog şi mă îndeamnă gîndul să fac altceva de folos, iar alteori nu am timp şi aş dori să mă rog.**

— Dacă te jefuieşte vrăjmaşul de rugăciune, te jefuieşte de orice. De aceea spune Sfîntul Isaac Sirul: „Dacă în vremea rugăciunii faci altceva decît te rogi, să ştii că eşti batjocorit de diavol". Eu te sfătuiesc ca niciodată să nu laşi sfînta rugăciune, nici să faci altceva în vremea ei, că diavolul ne îndeamnă să facem orice, mai ales în vremea rugăciunii, numai să nu ne rugăm.

316. **— Ce înţelegem prin rugăciunea făcută „în duh şi adevăr"?**

— Cînd ne rugăm în gînd lui Dumnezeu atunci ne rugăm în duh, adică cu mintea şi cu inima stăpînite şi de simţire. În adevăr, ne rugăm cînd lucrăm şi poruncile lui Dumnezeu, că ele sînt adevăr, cum spune proorocul David: „Toate poruncile Tale sînt adevăr" (Ps. 118, 86). Însă, te rogi în adevăr numai cînd faci poruncile după legea lui Dumnezeu, adică în dreapta credinţă, cum zice psalmistul: „Că legea Ta este adevărul" (Ps. 118, 42).

317. **— Cum putem ajunge la această rugăciune duhovnicească?**

— Maica de obşte a rugăciunii este darul Duhului Sfînt. Aceasta învaţă pe om să se roage, să crească în rugăciune, să urce dintr-o treaptă în alta a rugăciunii, pînă ajunge la treapta cea mai înaltă. Că opt sînt treptele rugăciunii, după unii Sfinţi Părinţi: contemplarea naturală în duh, adică cugetarea la zidirile lui Dumnezeu; rugăciunea limbii; rugăciunea gurii şi a limbii, adică rugăciunea cu glas tare; rugăciunea minţii şi a gurii; cînd te rogi cu glas tare şi cu toată luarea aminte; rugăciunea minţii; rugăciunea minţii şi a inimii, cînd te rogi în taină cu luare-aminte şi cu simţirea inimii; rugăciunea inimii, cînd mintea este înghiţită de inimă, prin darul lui Dumnezeu şi de acolo se înalţă cu putere la cer. Şi ultima treaptă, rugăciunea contemplativă. Aceasta este rugăciunea fără cuvinte la care ajung numai unii din sfinţi, cu darul Duhului Sfînt.

318. **— Cu orice rugăciune putem ajunge la rugăciunea cea de foc a inimii?**

— Da. Cu orice rugăciune putem dobîndi adevărata rugăciune a inimii. Şi cu citirea Psaltirii, dacă o facem cu mare credinţă şi luare-aminte, şi cu metaniile, şi cu acatistele, şi chiar cu cîntarea cea duhovnicească, şi cu postul, şi cu privegherile de toată noaptea. Sfinţii Părinţi, însă, au ales rugăciunea lui Iisus pentru a dobîndi rugăciunea inimii, ca cea mai potrivită. Mai mare decît rugăciunea inimii, însă, este extazul, răpirea minţii, numită de Părinţi „Vedere duhovnicească", cînd se curăţeşte văzduhul inimii. La această treaptă au ajuns Moise şi Ilie, cînd s-au învrednicit să vorbească cu Dumnezeu şi să vadă slava Lui. Şi mai ales Sfîntul Apostol Pavel, care „a fost răpit pînă la al treilea cer, în trup sau afară de trup, Dumnezeu ştie". Că nici el nu ştia. În ultima treaptă a rugăciunii puterile sufleteşti rămîn la om, dar le poartă Duhul Sfînt unde voieşte, că omul nu le mai poate conduce. Mintea omului în acel moment se topeşte de focul dumnezeirii, ca ceara în foc şi nu mai are lucrarea ei. Cei cu înţelegere omenească nu pot pricepe înţelepciunea Duhului Sfînt. Nici descoperirile din vremea rugăciunii nu le poate tîlcui cel ce le-a văzut, ci altul mai înalt decît el. Cum a fost proorocul Daniel. El nu-şi putea explica descoperirile cele dumnezeieşti, ci i le explica arhanghelul Gavriil.

319. **— Aţi cunoscut vreun călugăr sau mirean cu rugăciunea inimii?**

— Am cunoscut cîţiva pustnici care trăiau prin bordeie în pădurile din jurul Mînăstirii Sihăstria, pe la Sihla, Agapia Veche şi Pocrov, dar cît erau de sporiţi în rugăciune, numai Dumnezeu ştie. Acum toţi s-au dus din lumea aceasta. La noi în Sihăstria, aveau rugăciunea inimii părinţii Ghervasie Gaşpar, Paisie Nichitencu, bucătarul mînăstirii († 1970) şi poate părintele Gherasim Ilie, fratele meu.

Rugăciunea inimii, însă, este o lucrare de taină pe care numai Dumnezeu o ştie, iar cel care o are foarte greu o spune altora. Ba, uneori, nici nu ştie omul că are rugăciunea inimii. Sînt şi mireni care au rugăciune duhovnicească, încît întrec şi pe călugări. Să vă spun o întîmplare minunată pe care am văzut-o aici, în biserică, acum vreo zece ani. Eram de rînd la Sfîntul Altar. Am venit la biserică pe la ora 4 dimineaţa şi îmi făceam rugăciunile de Sfînta Împărtăşanie în genunchi, în faţa Sfintei Mese. Nu după mult timp intră o femeie să se roage, care venise de cu seară la mînăstire. N-o cunoşteam. Se ruga încet pe la toate icoanele şi făcea mereu metanii. Nu ştia că mai este cineva în biserică. Era întuneric, că era timp de iarnă. Văzînd eu că se roagă aşa stăruitor m-am uitat prin sfintele uşi să văd cine se roagă cu atîta credinţă. Femeia stătea

în genunchi în mijlocul bisericii, cu mîinile ridicate în sus şi zicea din toată inima aceste cuvinte: „Doamne, nu mă lăsa! Doamne, nu mă lăsa!" Am văzut o lumină gălbuie în jurul ei şi m-am înspăimîntat. Apoi femeia a căzut cu faţa la pămînt şi se ruga fără glas. Raza de lumină dimprejurul ei se făcea tot mai mare şi se ridica în sus. După puţin timp lumina s-a stins încet, iar femeia s-a ridicat şi a ieşit din biserică. Era o femeie de la ţară.

Iată, deci, cine are darul rugăciunii! Iată că mirenii ne întrec pe noi călugării! Eu făceam proscomidia şi de mare emoţie am început a plînge cu copia în mînă. Numai Dumnezeu ştie cîţi aleşi are în această lume!

320. — **Dar noi care nu ajungem la măsura rugăciunii adevărate, ne putem mîntui?**

— Auzi ce spune Duhul Sfînt: „În dar sînteţi mîntuiţi". Nu faptele noastre, ci mila lui Dumnezeu şi smerenia inimii ne mîntuiesc. Că şi sfinţii au nevoie de mila lui Dumnezeu. Facem ce putem, iar darul Duhului Sfînt săvîrşeşte toate. Vezi un gîndac mic ce face? Merge pe ici, pe colo. Se uită pe unde ar putea păşi, după puterea lui. Se urcă pe o frunză, cade jos, apoi iar se urcă; nu dă înapoi, pînă nu ajunge sus, pe deal, sau în vîrful copacului. Aşa face şi puiul de pasăre. Sare de pe o creangă pe alta, se mai uită, dă din aripioare, se urcă pe un copac. Şi aşa, după a lui putere, se urcă cît poate mai sus, ca să fie la adăpost. Tot aşa să facem şi noi. Să urcăm din treaptă în treaptă, cu stăruinţă şi smerenie şi aşa, cu darul lui Dumnezeu, vom dobîndi rugăciune curată de gînduri şi imaginaţii, apoi cîteva lacrimi şi nădejdea mîntuirii.

321. — **Ce ne spuneţi despre imaginaţie care bîntuie în vremea rugăciunii?**

— Fericită este mintea care se roagă, se închină fără imaginaţie, că Hristos n-a avut imaginaţie, fiind Dumnezeu. Adam a căzut din rai după ce a căzut în imaginaţie, că îşi imagina, după sfatul lui Lucifer, că de va mînca din pomul oprit nu va mai muri în veac. Spun Sfinţii Părinţi că cea mai mare boală şi ispită în vremea rugăciunii este imaginaţia minţii, numită de ei şi „caracatiţa sufletului cu opt braţe" sau „octogon". Mai este numită imaginaţia şi „pod al dracilor". În timpul rugăciunii din inimă cel mai greu lucru este a păzi imaginaţia; mai greu chiar decît a păzi mintea de gînduri. Să nu uităm că tot ce este circumcis, imaginat, nu este Dumnezeu. Or, dacă ne oprim la imaginaţii, ne înşelăm, nu mai putem pătrunde pe poarta cea îngustă a inimii, nici nu ajungem la Dumnezeu.

322. — **Prin ce este omul superior tuturor creaturilor?**

— Toate sînt create de Dumnezeu, dar nu toate sînt din Dumnezeu, cum este omul. El este creat cu sfatul Prea Sfintei Treimi, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Deci omul are puterea să devină fiu al lui Dumnezeu după dar, să se nască din Dumnezeu, să crească în faptele bune, să se îndumnezeiască. Omul are suflet viu, creat de Dumnezeu, în care se odihnesc o mică parte din energiile necreate ale lui Dumnezeu, care sînt tot atîtea cîte sînt și însușirile lui Dumnezeu.

323. — **Cel ce nu face deplin voia lui Dumnezeu are voie să îndemne și pe alții la fapta bună?**

— Spune Sfîntul Isaac Sirul că „se cade și celui ce nu face fapta bună să învețe pe alții fapta bună, că lipsa faptelor sale o împlinește folosul cuvîntului". Iar Sfîntul Ioan Scărarul zice: „Se cade celui ce învață și nu face, rușinîndu-se de cuvintele sale, să înceapă și el cîte puțin a face fapta bună".

324. — **Ce sfat ne mai dați pentru mîntuirea sufletului?**

— Să rămîneți în corabia Bisericii și să ascultați de ea, că Biserica este trupul lui Hristos. Biserica este mama noastră cea de obște. Prin Biserică intrăm în lume, în viață și prin ea plecăm din lume, în cealaltă viață veșnică. Noi, creștinii, sîntem asemenea unui copac sădit de Dumnezeu. Creanga care se rupe din copac moare, nu mai poate fi vie. Așa și creștinii care se rup de Biserică mor, nu mai pot avea viață, nici mîntuire pînă nu se întorc în sînul Bisericii. Cînd mintea omului iscodește credința și părăsește Biserica, în zadar sînt toate faptele bune. Iar unde este unitate și înțelegere, acolo este mîntuire și Dumnezeu ajută. Mai spun Sfinții Părinți că în vremea de pe urmă două lucruri vor ajuta Biserica și pe credincioși: pustia simțită, adică munții, peșterile, pădurea; și pustia gîndită, adică păstrarea credinței în taina inimii.

325. — **Este bine sau rău că Biserica noastră nu și-a canonizat pe sfinții ei naționali, cum au făcut celelalte Biserici?**

— Este o mare greșeală a noastră că nu am canonizat pe atîția martiri, cuvioși și voievozi apărători ai credinței ortodoxe, cum au făcut toate Bisericile creștine. Am avut sute de sfinți pe care i-a îngropat uitarea de-a lungul istoriei. Azi încercăm să-i dezgropăm din negura vremii, dar este mult mai greu.

326. — **Unde se mîntuiesc călugării mai ușor? În viața de obște sau în viața de sine, la liniște?**

— Spune Sfîntul Teodor Studitul așa: „Călugării din viața de obște se mîntuiesc cu miile, iar cei din viața de sine cîte unul la mie". În viața de obște trebuie să fie o minte în toate capetele și un suflet în toate tru-

purile, cum spune Sfîntul Vasile cel Mare. Pe cînd în viaţa de sine, fiecare face ce vrea. Mănîncă cînd vrea, doarme cînd vrea, se roagă cînd vrea. Nimeni nu-l conduce şi nu-i taie voia, decît singură conştiinţa sa îl călăuzeşte şi duhovnicul, dacă îi cere sfatul. În această privinţă îmi aduc aminte şi de cuvîntul părintelui nostru Ioanichie Moroi, egumenul Sihăstriei, că adeseori ne zicea: „Părinţilor şi fraţilor, cînd se va strica viaţa de obşte în mînăstiri, atunci se pustiesc mînăstirile!". Şi aşa este. Acum aproape peste tot s-a stricat viaţa de obşte.

327. — **După rînduiala vieţii monahale, care sînt motivele canonice pentru care călugărul poate să plece din mînăstirea sa de metanie?**

— Trei sînt motivele canonice pentru care un călugăr poate să plece în altă mînăstire, şi anume: dacă stau femei în mînăstire; dacă sînt copii mici în mînăstire şi dacă stareţul este eretic. Al patrulea motiv, după Sfîntul Vasile cel Mare, dacă un călugăr are vătămare sufletească în mînăstirea sa, poate pleca în altă mînăstire unde crede că poate spori.

328. — **Dacă un călugăr este trimis din mînăstirea sa în altă parte şi nu se duce de la metanie, este păcat?**

— Dacă ne legăm inima de loc, încă nu iubim pe Dumnezeu. De vrea Dumnezeu să ne pună o sarcină în spate, oare noi să n-o primim? Că Dumnezeu nu ne încearcă mai presus de puterea noastră. Deopotrivă cu ispita, cu suferinţa va veni şi mîngîierea Duhului Sfînt în inima noastră.

329. — **Este de folos să meargă călugării în pelerinaj la Mormîntul Domnului?**

— Aşa a fost întrebat odată Sfîntul Vasile cel Mare de o călugăriţă, iar el i-a răspuns: „Dacă n-ai aflat cărarea către Ierusalimul cel dinăuntru, du-te la Ierusalim; iar dacă ai aflat-o, nu te mai duce!"

330. — **Care este importanţa Sfintei Liturghii?**

— Sfînta Liturghie are caracter şi de jertfă şi de cină. Prin jertfa liturgică se spală păcatele celor ce se pomenesc şi li se scot părticele şi, totodată, prin această jertfă dumnezeiască ni se oferă în dar cina Domnului, adică Trupul şi Sîngele lui Hristos. Cît timp va fi Sfînta Liturghie pe pămînt este semn că încă nu ne-a părăsit mila lui Dumnezeu. Iar „cînd va înceta jertfa şi turnarea", cum spune la Daniil proorocul, atunci va fi sfîrşitul lumii. Că nu armele vor pustii şi arde pămîntul, ci, cum spune la Pilde, „fărădelegea va pustii tot pămîntul şi va răsturna scaunele celor puternici". În acele zile, trei patimi cumplite vor stăpîni în lume, simbolizate de numărul apocaliptic 666, şi anume: minte fără de judecată, adică plină de iuţime, de răzbunare şi ucidere; poftă fără de

minte, adică vor domni pe pămînt desfrînarea, sodomia și beția; minte plină de imaginație sau închipuire pripită, adică oamenii vor fi amăgiți de tot felul de griji, gînduri, tulburări și patimi, încît nu vor mai avea timp să se roage, să citească, să cugete la moarte.

331. — **Ce trebuie să știm despre Botez?**

— Prin Botez se spală deodată două păcate cu care se naște copilul, adică, atît păcatul strămoșesc, cît și păcatul zămislirii din plăcere. Că și zămislirea este considerată păcat, după cuvîntul psalmistului din psalmul 50, care zice: „Că iată întru fărădelegi m-am zămislit și întru păcate m-a născut mama mea . . .". De aceea trebuie să se boteze copiii. Ei se botează prin credința nașilor, cum s-a vindecat și sluga sutașului. Omul la început a fost creat să se înmulțească prin cuvînt, nu prin poftă, că este ființă cuvîntătoare, așa cum a zămislit Maica Domnului prin cuvînt. Însă, omul, prin păcat a ajuns să se înmulțească trupește.

332. — **Părinte Cleopa, în ce an ați venit la mînăstire?**

— Noi am fost zece frați la părinți, dintre care cinci — patru frați și o soră — am venit la mînăstire. Fratele cel mai mare, Mihai, a fost pustnic pe muntele Ceahlău. Sora mea Ecaterina a fost rasoforă la Agapia Veche, iar eu și cu încă doi frați mai mari, Vasile și Gheorghe, am venit la Sihăstria. Pînă în anul 1935 mi-au murit de tineri toți cei nouă frați. Apoi a murit și tata, Alexandru Ilie, zis Țîrlea. Mai trăiam eu, ca stareț la Mînăstirea Sihăstria, și mama, acasă în comuna natală, Sulița — Botoșani. În anul 1946 am adus pe mama la Sihăstria, am călugărit-o și am dus-o la Agapia Veche, unde a trăit pînă în anul 1968, cînd s-a dus la Domnul, în vîrstă de 92 de ani.

Iar venirea mea la mînăstire a fost așa: În ziua de 12 decembrie 1929, de Sfîntul Ierarh Spiridon, cînd aveam 17 ani, am plecat din casa părintească cu fratele meu mai mare Vasile, cu două traiste în spate. În una aveam Viețile Sfinților, Psaltirea, Ceaslovul și Sfînta Scriptură; iar în cealaltă aveam două icoane mari, pictate — una, cu Maica Domnului și alta, cu Sfîntul Gheorghe. Nimic altceva nu ne-am luat de-acasă. Părinții noștri, Alexandru și Ana, ne-au petrecut plîngînd pînă pe cîmp, pe platoul tîrgului Sulița, la locul numit „Rîpa lui Budăi". Aici fratele meu Vasile a început a cînta condacul Acatistului Mîntuitorului, „Apărătorul cel mai mare și Doamne, biruitorul iadului . . .". Apoi ne-am închinat, am sărutat mîinile părinților și am plecat spre Schitul Cozancea. În clipa aceea părinții mei au căzut jos și plîngeau în hohote . . .! La Cozancea am stat o noapte la părintele Paisie. Apoi am luat și pe fratele nostru Gheorghe, am venit toți trei la Suceava, ne-am închinat la

moaştele Sfîntului Ioan cel Nou şi de aici am venit pe jos la Mînăstirea Sihăstria.

Aici era egumen protosinghelul Ioanichie Moroi. Cum ne-a văzut ne-a ţinut trei zile şi trei nopţi la poarta mînăstirii să ne rugăm şi să batem cu băţul într-un butuc de brad, ca să ne ispitească dacă avem răbdare pentru viaţa călugărească. Numai seara ne lăşa să dormim într-o chilie. După trei zile de post, de rugăciune şi ispitire, ne-a chemat în biserică, ne-a spovedit, ne-a împărtăşit cu Prea Curatele Taine, ne-a dus la trapeză să mîncăm şi ne-a rînduit chilii şi ascultare în mînăstire. Pe mine şi pe fratele meu Vasile ne-a trimis la oi, că ştiam bine de acasă, iar pe fratele Gheorghe la vite. Nu ne vedeam unii cu alţii cîte o săptămînă şi chiar cîte o lună. Aşa am intrat în nevoinţa călugărească. În anii 1931 şi 1933 au murit fraţii mei şi am rămas singur. În anul 1937 am fost tuns în călugărie şi am păscut zece ani oile mînăstirii. În anul 1942 am fost luat de la oi şi numit în fruntea unei comisii de conducere a mînăstirii, că părintele egumen era bolnav. Iar în ianuarie 1945 am fost hirotonit preot şi numit stareţ al mînăstirii în locul bătrînului egumen, decedat.

333. — **Spun părinţii bătrîni că la început nu voiaţi să primiţi hirotonia în preot. Cine v-a determinat s-o primiţi?**

— Citind eu prin cărţi şi auzind că Sfîntul Grigorie Teologul şi Sfîntul Ioan Gură de Aur au fugit multă vreme de preoţie, mă temeam să primesc o aşa de mare treaptă, prin care mulţi nevrednici s-au osîndit. De aceea nu voiam să primesc preoţia. Dar în toamna anului 1944, mergînd cu carul cu boi la via mînăstirii de la Racova-Buhuşi, ne-a ieşit înainte plîngînd o bătrînă dintr-un sat, cu un Liturghier, un epitrahil, o cruce de mînă şi un baston preoţesc şi mi le-a dat mie, zicînd: „Părinte, aceste lucruri au rămas la mine de la un preot bătrîn care a murit. Vi le dau sfinţiei voastre, poate vă trebuie . . . !". Le-am adus la mînăstire. Acest lucru m-a mişcat atît de mult, încît l-am socotit un semn dumnezeiesc ca să primesc taina preoţiei şi ascultarea de stareţ.

334. — **Cîţi ani aţi fost stareţ la Mînăstirea Sihăstria?**

— Aproape cinci ani. Din ianuarie 1945, pînă la 1 septembrie 1949, cînd am fost transferat la Mînăstirea Slatina cu 30 de călugări din Sihăstria.

335. — **Cum vi s-a părut ascultarea de stareţ la Sihăstria?**

— N-a fost deloc uşoară. După incendiul din 1941, mînăstirea era în reparaţie, nu aveam chilii pentru călugări, iar fraţii noi se adunau mereu. Era greu cu hrană şi materiale, ca după război şi foamete. Obştea, însă, în cîţiva ani s-a dublat, ajungînd la 80 de părinţi şi fraţi. La început

nu aveam preoţi suficienţi la biserică, paraclisul de iarnă era ars şi nu aveam fonduri pentru reparaţii. Dar ne-a ajutat Dumnezeu, că ne-a trimis credincioşi buni din Rădăşeni şi am mers înainte. Ne-au ajutat şi mînăstirile Neamţ şi Secu cu bani, hrană şi materiale, încît în cîţiva ani am construit din nou două corpuri de chilii şi un paraclis pentru iarnă. Apoi am făcut călugări, am hirotonit preoţi noi şi am întărit programul slujbelor la biserică. Ce-am adăugat în plus la biserică au fost privegherile de toată noaptea la cele douăsprezece praznice împărăteşti, privegherea Acoperămîntului Maicii Domnului, marţi seara, şi citirea neîncetată a Psaltirii în biserică, de către toată obştea, începînd cu stareţul mînăstirii, tradiţie care se mai păstrează şi astăzi.

336. — **Ce bucurii duhovniceşti mai deosebite aţi avut la Mînăstirea Sihăstria în anii tinereţii?**

— Cele mai mari bucurii duhovniceşti le-am avut în primii zece ani, cît am fost cioban la oile mînăstirii împreună cu fraţii mei. Stîna, oile, trăirea în linişte şi singurătate pe munte, în mijlocul naturii mi-au fost cea mai înaltă şcoală de călugărie şi teologie din toată viaţa mea. În aceşti ani m-am rugat cel mai mult şi am citit numeroase scrieri ale Sfinţilor Părinţi, precum: Patericul, Scara Sfîntului Ioan Scărarul, Sfîntul Isaac Sirul, Sfîntul Efrem Sirul, Puţul Sfîntului Ioan Gură de Aur, Exaimeronul Sfîntului Vasile cel Mare, Vieţile Sfinţilor şi Sfînta Scriptură. Cărţile le împrumutam din bibliotecile mînăstirilor Neamţ şi Secu şi le purtam cu mine în desagă, cu oile pe munte. Iar rugăciunea mea era citirea Psaltirii în fiecare zi şi cele şapte laude. După ce terminam pravila, mîncam ceva din desagă, apoi scoteam scrierile Sfinţilor Părinţi şi citeam pe lîngă oi pînă seara. Îmi erau aşa de dragi cuvintele Sfinţilor Părinţi încît se lipeau ca ceara de memoria mea. Mi-amintesc, odată, că şi Cuviosul Ioan Iacob, bibliotecar la Mînăstirea Neamţ între 1933—1936, mi-a împrumutat să citesc cartea „Alfavita sufletească". Apoi mă întîlneam cu călugării pustnici care se nevoiau acum 50 de ani în pădurile din împrejurimi, cărora le ceream cuvinte de folos şi le duceam cîte ceva de mîncare de la stînă. Toate acestea au format pentru mine cele mai curate bucurii duhovniceşti.

337. — **Ce părinţi mai aleşi se nevoiau acum cincizeci de ani în jurul Mînăstirii Sihăstria?**

— În toamna anului 1930 am cunoscut pe cuviosul Ioan, un mare rugător şi călugăr cu viaţă sfîntă. Tot în acea vreme am cunoscut şi alţi părinţi iubitori de linişte care trăiau în pădurile din apropiere; ieromonahul Partenie cu ucenicul său Gherasim; ieroschimonahul Vasian de la Sihla; schimonahia Isidora de la Rîpa lui Coroi; monahiile Cleomida,

Zenovia şi Magdalena cu ucenicele lor; ierodiaconul Cristofor, nevoitor aproape de Schitul Sihla; monahiile Antonina, Eufrosina şi Pangratia, care mai tîrziu s-au dus la Locurile Sfinte, unde au şi răposat. Apoi monahii: Timotei, Ilarion şi Nicodim, cu metania din Mînăstirea Neamţ, şi monahiile Valentina, cu fiica ei Emiliana. Pe toţi aceştia i-am cunoscut şi m-am folosit duhovniceşte de nevoinţa şi sfaturile lor. Dumnezeu să-i numere pe toţi în ceata sfinţilor!

338. — **Aţi dorit vreodată să vă retrageţi la linişte în Muntele Athos?**

— Am dorit aceasta din tinereţile mele, mai ales că am avut şi un moş acolo, pe ieroschimonahul Varlaam Vîntu. Însă nu am vrut să mă duc de capul meu, fără poruncă, ca să nu greşesc înaintea lui Dumnezeu şi să mă mustre conştiinţa că am făcut voia mea. Stareţul, duhovnicul şi mitropolitul meu niciodată nu m-ar fi lăsat să mă duc la Athos. În toamna anului 1977, cînd am fost împreună cu sfinţia ta la Sfîntul Munte, înclinam cu gîndul să cer binecuvîntarea Înalt Prea Sfinţitului nostru Mitropolit pentru a mă retrage la Athos. Cînd am întrebat pe Arhimandritul Iustin Popovici din Serbia, cum ştii şi sfinţia ta, dacă ar fi mai bine să mă duc la Athos sau să rămîn în ţară, el mi-a răspuns: „Dacă te duci în Sfîntul Munte, mai adaugi o floare la buchetul de flori din Muntele Athos şi te rogi numai pentru sfinţia ta. Iar dacă rămîi în ţară, stai înaintea credincioşilor, înveţi pe mulţi calea mîntuirii, propovăduieşti pe Hristos, creşti ucenici şi te mîntuieşti şi pe sfinţia ta şi pe alţii. Că dacă îi părăsim şi plecăm toţi la linişte, cine să-i mîngîie, cine să-i înveţe voia lui Hristos şi să-i călăuzească în dreapta credinţă ortodoxă, mai ales acum cînd s-au înmulţit peste tot necredinţa şi sectele!".

Aceste cuvinte ale părintelui Iustin Popovici m-au liniştit, renunţînd pentru totdeauna să mă retrag la Athos. Am socotit că prin gura lui a vorbit însuşi Duhul Sfînt.

339. — **La sfîrşitul acestor convorbiri, ce sfaturi duhovniceşti daţi părinţilor care v-au cunoscut şi preţuit?**

— Să slujească Biserica lui Hristos cu toată vrednicia, cu totală dăruire şi dragoste pînă la jertfă, apărînd dreapta credinţă de tot felul de învăţături rele şi să poarte grijă de turma şi sufletele ce li s-au încredinţat, „ca cei ce vor să dea seama" în ziua judecăţii de toate. Spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, că: „preotul trebuie să se şi jertfească, nu numai să jertfească". Şi în alt loc zice: „Nimic nu este mai greu decît a păstori suflete pe calea mîntuirii!"

340. — **Ce sfat mai deosebit daţi ucenicilor Prea Cuvioşiei Voastre, pe care i-aţi crescut şi învăţat voia lui Dumnezeu?**

— Să rămînă în dragostea lui Hristos şi să se iubească unii pe alţii, cu dragostea cu care i-am iubit şi eu. Apoi, să ajute şi ei pe alţii la mîntuire, să rămînă sub ascultare în staulul Bisericii Ortodoxe şi să se roage pentru iertarea păcatelor mele, că aştept din zi în zi să mă cheme Hristos la judecată şi să dau socoteală pentru toate. Să nu uite ucenicii mei că oricîtă ştiinţă, avere şi cinste am avea, oricîtă rugăciune şi nevoinţă am face, nu ne putem mîntui dacă nu ne iubim, dacă nu ne iertăm şi dacă nu ne ajutăm unii pe alţii, că „Dumnezeu este dragoste". Altfel, este în zadar toată osteneala şi nădejdea noastră.

Cît am putut, m-am silit după a mea slabă putere cu darul lui Dumnezeu, să folosesc şi să învăţ pe fiecare, călugăr şi credincios, calea mîntuirii. Pe nimeni n-am întors deşert de la uşa chiliei mele. Ci am deschis uşa chiliei şi a cuvîntului tuturor care au venit la mine, ştiind că odată cu fiecare om, intră şi Hristos în chilia mea. Nu pot spune că am făcut tot ce aş fi putut face, nici n-am împlinit cu fapta ce-am învăţat pe alţii. Însă am cugetul împăcat că ce mi-a dat Dumnezeu în dar, am împărţit şi eu altora în dar şi nădăjduiesc că mă voi mîntui prin mila lui Dumnezeu şi prin rugăciunile Bisericii şi ale fiilor mei duhovniceşti.

341. **— Ce dorinţă mai aveţi acum în suflet?**

— Să las toate şi să mă rog pentru păcatele mele! Aceasta este ultima mea dorinţă. Că nimic nu este mai uşor, decît a învăţa pe alţii şi nimic nu este mai greu, decît a face ceea ce înveţi pe alţii. De aceea, acum şi eu aş vrea să las toate şi să împlinesc cu fapta ce am învăţat pe alţii toată viaţa.

342. **— Părinte Cleopa, în încheiere, daţi-mi şi mie un cuvînt de folos.**

— Părinte Ioanichie, mai întîi să avem convingerea că în toată clipa supărăm pe Dumnezeu. Fără această smerenie din inimă nu ne putem mîntui. Eu aşa încep mărturisirea mea. Apoi, dacă voieşti să te mîntuieşti, păzeşte aceste trei lucruri, cum spune Sfîntul Antonie cel Mare: „Să nu te muţi curînd dintr-un loc în altul; să ai întotdeauna pe Dumnezeu înaintea ochilor şi, orice vrei să faci, să ai mărturie din Sfînta Scriptură şi de la Sfinţii Părinţi". Alt cuvios părinte spunea: „Fă-ţi chilia rai, pe călugări să-i ai ca pe îngeri, caută pacea şi te vei mîntui!".

Aşa şi noi, părinte Ioanichie, să păzim cu scumpătate învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi poruncile date nouă de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos şi, cu darul Lui, nădăjduim că ne vom mîntui şi în veşnica odihnă ne vom sălăşlui. A m i n.

II

CONVORBIRI
CU
DASCĂLI AI TEOLOGIEI ORTODOXE

PREOTUL PROFESOR DUMITRU STĂNILOAE

Institutul Teologic din București

(n. 1903)

De peste o jumătate de secol teologia românească numără printre reprezentanții ei cei mai de frunte pe venerabilul Preot Profesor Dumitru Stăniloae, al cărui nume este unanim recunoscut în țară și peste hotare ca o mare personalitate a Bisericii Ortodoxe, în general, și a celei Române, în special. Dogmatist de renume mondial, apărător hotărît al Ortodoxiei, gînditor, profesor de teologie emerit, traducător din tezaurul patristic și scriitor neobosit de tratate teologice și duhovnicești, preot model și părinte sufletesc cu mulți ucenici, Prea Cucernicia Sa este deopotrivă prețuit de preoți, de monahi, de studenți, de scriitori, de intelectuali și de numeroși credincioși de la sate și orașe. Fiecare dintre ei ar dori să-l vadă, să-i ceară o carte, o lămurire pentru viață, să-i destăinuie un gînd, să-i solicite un cuvînt de folos sufletesc. Și aceasta, pentru că atît viața și scrierile Prea Cucerniciei Sale, cît și experiența personală la catedră, la amvon și în scaunul de spovedanie îl impun ca o mare autoritate morală în Biserica noastră.

Părintele Dumitru Stăniloae se adresează deopotrivă rațiunii și inimii, după structura și pregătirea fiecăruia. El cere credincioșilor statornicie în credința ortodoxă apostolică și totală ascultare de Biserică, al cărei cap este Domnul nostru Iisus Hristos. Preoților le cere, pe lîngă profunde cunoștințe teologice, o viață duhovnicească și pastorală impecabilă, fără compromisuri și ezitări, ca adevărați economi ai tainelor lui Dumnezeu, fără de care nu vor putea face îndeajuns pentru mîntuirea turmei încredințate. Monahilor din mînăstiri le dorește să fie ca niște făclii în sfeșnic. Să ducă o viață duhovnicească de sfințenie, să se roage pentru lume, să apere cu tărie credința ortodoxă, să învețe cu rîvnă pe credincioși și să se jertfească pentru Biserică și Neam.

La memorabila vîrstă de octogenar, Părintele Dumitru Stăniloae lasă moștenire Bisericii noastre, pe lîngă numeroase generații de preoți ucenici și destule scrieri teologice, două opere monumentale: „Filocalia" cu comentarii, în 11 volume, continuată în prezent în colecția „Părinți și scriitori

bisericeşti", şi tratatul de Dogmatică, în trei volume, care împreună cu tratatul de Morală formează mărturisirea de credinţă a Prea Cucerniciei Sale în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor.

Ca ucenic de mai mulţi ani al Părintelui Dumitru Stăniloae şi împreună slujitor al Bisericii lui Hristos, l-am invitat la o scurtă convorbire duhovnicească, pe care Prea Cucernicia Sa a acceptat-o cu bunăvoinţă. În continuare redăm această convorbire, ca un testament de credinţă al inimii sale, adresat nouă şi celor ce vor urma după noi.

1. — **Care este cea mai profundă definiţie a Teologiei?**

— Cred că cea mai profundă definiţie a Teologiei este desăvîrşita unire a omului cu Sfînta Treime, care este Dumnezeul cel adevărat. Dar descrierea ei nu o pot face decît cei ce trăiesc această unire, adică sfinţii.

2. — **Care este începutul, temelia Teologiei şi care este cununa ei, după Sfinţii Părinţi?**

— Începutul şi temelia Teologiei este credinţa în Sfînta Treime, Dumnezeul cel adevărat, şi în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care S-a făcut om, S-a jertfit pentru noi, a înviat, conduce mîntuirea noastră şi iarăşi va să vie să judece viii şi morţii. Şi, întrucît credinţa aceasta vine din legătura cu Sfînta Treime, făcută cunoscută nouă prin Hristos, ea este începutul teologiei noastre. Iar cununa ei este mîntuirea, sfinţenia şi îndumnezeirea.

3. — **Călugărul care laudă neîncetat pe Dumnezeu şi se roagă pentru mîntuirea oamenilor, poate fi numit teolog, după Sfinţii Părinţi?**

— Da. Dar nu numai călugărul, ci orice credincios care are necontenit pe Dumnezeul cel adevărat în cugetul său şi se înfrînează de la tot ce este contrar voii Lui este considerat teolog.

4. — **Ce legătură duhovnicească este între cunoaştere şi trăire? Creştinul se poate mîntui cu una fără cealaltă?**

— Cunoaşterea lui Dumnezeu are ca scop trăirea în Dumnezeu şi iubirea Lui, iar trăirea ne ajută să sporim în cunoaşterea Lui. Cunoaşterea adevărată a lui Dumnezeu nu se poate despărţi de iubirea Lui, căci „Dumnezeu este iubire" (1 Ioan, 4, 8).

5. — **Care sînt însuşirile principale ale Bisericii Ortodoxe, ce o deosebesc de celelalte Biserici?**

— Însuşirile principale ale Bisericii sînt cele arătate în Simbolul credinţei. Biserica este *una*, pentru că este Trupul lui Hristos, sau comunitatea credincioşilor, adîncită prin credinţa cea dreaptă, dar şi mai mult prin Sfintele Taine în Hristos cel Unul, cel adevărat; este *sfîntă* şi preo-

cupată de sfințenie, pentru că Hristos cel adevărat este sfînt și lucrează în noi sfințenia prin Duhul Lui cel Sfînt; este *sobornicească*, pentru că membrii ei se străduiesc pentru comuniunea întreolaltă în Hristos, și pentru că se practică și în legătura dintre ierarhi, care numai împreună păzesc, prin hotărîri comune, credința neschimbată și rînduielile de viață ale Bisericii din orice timp; este *apostolică*, pentru că păstrează în mod neschimbat învățătura și tradiția primite de la Apostoli, pe care aceștia le-au primit nemijlocit de la Domnul nostru Iisus Hristos.

6. — **Prin ce anume se deosebește Ortodoxia de Catolicism și Protestantism?**

— Catolicismul vede unitatea mai mult exterior și nu atît ca adunare a tuturor membrilor ei în Hristos. Aceasta îl face să-și mențină unitatea mai mult prin ascultarea de un singur ierarh, nu prin comuniunea tuturor în Hristos și a păstrării neschimbate a tradiției apostolice. Dar un singur ierarh nu poate păstra și explica în mod desăvîrșit nici tezaurul învățăturii apostolice, cum îl poate păstra comunitatea tuturor ierarhilor care se frînează și se completează unii pe alții, evitîndu-se orice unilateralitate. De aceea catolicismul n-a păstrat deplin nici apostolicitatea, nici viața în Hristos sau sfințenia. La protestanți nu mai este ținută nici această unitate imperfectă. Deci, nici apostolicitatea întreagă. De asemenea, nu s-a mai respectat ierarhia de succesiune apostolică, ca o coloană vertebrală a unității între credincioși, în cursul timpului, care formează Trupul lui Hristos.

7. — **În afară de Biserica Ortodoxă, ce Biserici creștine posedă harul mîntuirii?**

— Harul mîntuirii nu se poate primi decît în Biserica Ortodoxă, pentru că este lucrarea lui Hristos rămas, ieri și astăzi, Același cu ea. Chiar teologia catolică socotește harul ceva creat, deci nu e lucrare izvorîtoare din Hristos. Mîntuirea este viață în Hristos sau a lui Hristos în credincioși prin lucrarea Lui necreată. Ea se arată unde omul înaintează în sfințenie cu ajutorul harului dumnezeiesc.

8. — **Învățătura de credință ortodoxă ne învață că nu este mîntuire în afară de Biserică. Cum trebuie înțeles acest lucru?**

— Numai cel ce trăiește în Biserica Ortodoxă, păstrînd credința ei integrală în Hristos și primindu-L pe El prin Taine, Îl găsește pe Hristos întreg, și numai în ea. Păcătuind din slăbiciune, omul obține iertare pentru că o cere. Neîntîmplîndu-se aceasta în formațiile creștine desprinse de trupul Bisericii Ortodoxe, cum s-ar putea mîntui membrii lor? Aceștia aud numai cuvîntul despre Hristos din exterior, ca despre cineva exte-

rior, dar nu-L primesc cu lucrarea Lui în ei înșiși prin Taine. S-ar putea ca în mod excepțional să fie mîntuiți unii dintre ei, prin alte mari fapte care se abat de la spiritul general al acestor formații. Dar nu se poate avea o siguranță în aceasta.

9. — **Creștinii botezați de laici în Bisericile și cultele creștine, care nu au cele șapte Taine, primesc vreun har la Botez? Dacă refuză Tainele instituite de Mîntuitorul, se pot mîntui fără ele?**

— Într-o anumită legătură cu Hristos pot intra prin credință, prin cuvîntul ce li se spune și prin botezul în numele Prea Sfintei Treimi, și acești creștini. Dar legătura aceasta poate deveni în oarecare măsură lucrătoare numai în cei ce în baza poruncilor bune ale firii trăiesc o viață creștină, apropiată celei învățate de Biserica Ortodoxă. Dar la această viețuire ajung în mod sigur numai dacă se alipesc în chip văzut Bisericii Ortodoxe. Atunci, ceea ce au primit în botezul lor devine har efectiv, căci acum intră în legătură cu Hristos întreg și neschimbat.

10. — **În iconomia lui Dumnezeu este posibilă mîntuirea creștinilor rupți din sînul Bisericii Ortodoxe?**

— Cei ce au fost în Biserica Ortodoxă, deci au putut cunoaște credința ei dreaptă și puterile mîntuitoare ale lui Hristos, lucrătoare în ei, dar din nepăsare n-au căutat să le cunoască, ba chiar s-au rupt de ea, nu se pot mîntui decît dacă se căiesc de fapta lor și revin în sînul Bisericii. Căci numai așa reintră în legătură cu Hristos întreg, prin Care se pot forma ca oameni și creștini întregi.

11. — **Se cunosc limitele harului Duhului Sfînt în iconomia mîntuirii?**

— Harul mîntuitor este numai acolo unde este unirea cu Hristos cel adevărat, prin credința întreagă primită de la Apostoli, cu Hristos cel lucrător în oameni, deci în Biserica adevărată sau Ortodoxă. Potrivit doctrinei noastre, în catolicism se primește o oarecare putere a lui Hristos, care devine har mîntuitor în cei ce, prin judecata lor trezită de Hristos care li se propovăduiește, Îl găsesc pe Hristos întreg, prin viețuirea lor, arătînd prezența Lui Hristos Cel lucrător în ei. Unele raze ale luminii lui Hristos vin și în membrii formațiilor creștine protestante și neoprotestante, în măsura în care Hristos propovăduit lor este mai aproape de Hristos cel adevărat. În acest sens, harul, ca lucrare a lui Hristos, se limitează de bunăvoie de către firea omenească. El nu o desființează pe aceasta. Lucrează numai prin ea în mod accesibil oamenilor. Dar firea omenească este ridicată necontenit, fără sfîrșit, în putința de a fi mediu al harului lucrător.

12. — **Ce trebuie să înțeleagă creștinul prin mîntuire?**

— Mîntuirea este unirea în dragoste cu Prea Sfînta Treime, prin Domnul nostru Iisus Hristos. Pentru aceasta omul trebuie să se unească cu Hristos prin Taine și să mențină și să dezvolte această unire și din partea sa, prin viața lui în Hristos arătată și de fapte bune. Deplinătatea mîntuirii o dobîndește creștinul numai în viața viitoare, mai ales după înviere.

13. — **Poate creștinul ortodox să fie sigur de mîntuire, cît este în trup?**

— În viața aceasta, creștinul trăiește mîntuirea ca o arvună prin liniștea conștiinței, cînd primește Tainele Bisericii și duce o viață conformă cu voia lui Dumnezeu, ce ni s-a arătat prin Hristos și s-a transmis Bisericii prin Apostoli. Dar, întrucît mîntuirea veșnică depinde și de persistența viețuirii lui în conformitate cu voia lui Dumnezeu, iar slăbiciunile ce și le cunoaște nu-i dau siguranța că se va menține pe această cale, nici că se va căi de va cădea într-o viață de păcate, nu poate fi cu totul sigur de mîntuirea lui cît se află pe pămînt.

14. — **Care sînt principalele fapte bune care pot asigura mîntuirea omului?**

— Dreapta credință în Hristos, iubirea față de Dumnezeu și de aproapele și ajutorarea celor cunoscuți de noi că sînt în nevoi.

15. — **Care ar fi motivele principale care au dus la slăbirea credinței în lume?**

— O mulțime de idei contrare credinței ce s-au răspîndit prin mijlocirea scrisului și a altor forme, precum și neaprofundarea de către teologi a minunii evidente a naturii, a ființei omului și a ideii de Dumnezeu.

16. — **Care sînt urmările grave ale slăbirii credinței în Dumnezeu?**

— Le vedem cu toții. Mîndria, egoismul, superficialitatea. Apoi, neînțelegerile dintre oameni, divorțul, desfrîul, ura, răzbunarea, sectele și altele. Toate acestea sînt urmări firești ale slăbirii credinței în lume.

17. — **Ce trebuie să facă Biserica lui Hristos pentru întărirea credinței în Dumnezeu și armoniei între oameni?**

— Biserica trebuie să-și pregătească mai bine slujitorii pentru a face față problemelor ce li se pun în timpul de față și să-i îndemne mai stăruitor la împlinirea conștiincioasă a slujirii lor de preoți ai lui Dumnezeu și păstori ai sufletelor încredințate lor. Cel mai bun sfat în această privință este exemplul personal și rîvna pentru o cît mai intensă trăire în Hristos a slujitorilor Bisericii.

18. — **Cum putem spori mai mult în nădejdea mîntuirii?**

— Prin lecturi duhovniceşti mai multe şi mai bune, prin rugăciune, adică pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu, prin cugetarea că fără credinţă în Dumnezeu şi fapte bune totul este în lumea aceasta şi în viaţa noastră fără rost, totul este amăgire trecătoare. Dar rînduiala din întreaga creaţie a lui Dumnezeu arată că nu poate fi totul fără sens.

19. — **Cum poate fi combătut păcatul deznădejdii?**

— În afară de cele arătate mai sus slujitorii Bisericii trebuie să amintească credincioşilor că viaţa pe pămînt este trecătoare, deci şi greutăţile acestei vieţi. Dar un lucru este sigur şi statornic: credinţa în Dumnezeu şi rugăciunea stăruitoare către El ne dă linişte, tărie în necazuri şi nădejdea mîntuirii.

20. — **Frica de moarte şi de pedeapsa lui Dumnezeu dincolo de mormînt este un semn al deznădejdii?**

— Da. Chiar conştiinţa multelor noastre păcate nu trebuie să ne producă frica exagerată de moarte, ci să cugetăm în acelaşi timp că Dumnezeu este milostiv. El ne cere numai să ne pocăim.

21. — **Cum trebuie combătute păcatele ce izvorăsc din necredinţă şi deznădejde?**

— Dacă am săvîrşit asemenea păcate din neştiinţă, odată ce ni s-a trezit conştiinţa pedepsei care ne aşteaptă pentru ele, să nu le mai săvîrşim, ci să ducem o viaţă de continuă şi adîncă pocăinţă.

22. — **Cum poate femeia credincioasă să mîntuiască pe bărbatul necredincios? Dar copiii răi se pot mîntui prin credinţa părinţilor?**

— Cred că ceva din credinţa statornică şi viaţa morală arătată de un soţ sau de părinţi filtrează prin har şi în soţul necredincios şi în copiii părinţilor credincioşi. Aceasta, împreună cu rugăciunile soţului sau părinţilor credincioşi, poate mîntui şi pe soţul sau copiii înclinaţi spre necredinţă, dacă nu sînt cu totul împietriţi la inimă.

23. — **Care este cea mai desăvîrşită dragoste creştină faţă de Dumnezeu şi de oameni?**

— Cea mai desăvîrşită dragoste creştină este uitarea cu totul de interesele personale, în grija faţă de alţii şi de Dumnezeu.

24. — **Dragostea şi mila socială au vreo plată dacă nu sînt făcute în numele lui Dumnezeu?**

— Dacă nu sînt însoţite de mîndria că nu este nevoie de Dumnezeu pentru a le săvîrşi, ele înmoaie sufletul şi aceasta poate mîntui.

25. — Ce înțelegem prin desăvîrșirea creștină și care sînt treptele desăvîrșirii, după Sfinții Părinți?

— Desăvîrșirea nu o ajung în viața aceasta decît sfinții. Ea este lipsa totală de ură și dragoste efectivă față de toți oamenii. Dar aceasta vine dintr-o continuă gîndire la Dumnezeu, cu smerenie și iubire. Drumul desăvîrșirii are trei trepte sau etape: curățirea de patimi prin pocăință, rugăciune și post; dobîndirea virtuților prin stăruință, rugăciune cu lacrimi, călăuzirea unui duhovnic bun și citirea de cărți sfinte, gîndirea neîncetată la Dumnezeu și mulțumire pentru toate; desăvîrșirea, adică unirea tainică a omului cu Dumnezeu prin iubire și smerenie care îndumnezeiesc pe om și îl ridică pe cele mai înalte culmi ale cugetării și simțirii.

26. — Desăvîrșirea este o condiție obligatorie pentru mîntuirea omului?

— Este obligatorie numai năzuința spre desăvîrșire, nu desăvîrșirea, căci la aceasta nu poate ajunge nimeni cît este pe pămînt. Drumul desăvîrșirii nu se încheie niciodată.

27. — Cînd anume devine omul locaș al Prea Sfintei Treimi, cum ne învață Mîntuitorul nostru Iisus Hristos?

— Creștinul se face treptat un locaș tot mai plin de Sfînta Treime El începe să fie un astfel de locaș de la Botez. Sporește în această calitate, prin rugăciune, prin despătimire, prin pocăință și Sfînta Împărtășanie, prin toate Sfintele Taine, prin înfrînare și fapte de dragoste, prin participare la Sfînta Liturghie, în care înaintează înăuntrul vieții de iubire a Prea Sfintei Treimi, prin unire tot mai deplină cu Hristos. Prin toate face să sporească și unitatea Bisericii. Acest efect îl are chiar rugăciunea comună în Liturghie și rugăciunea unora pentru alții.

28. — Cînd primește creștinul harul mîntuitor al Sfîntului Duh?

— Prima dată la Botez primește „pecetea harului Sfîntului Duh", ca și primii creștini în ziua pogorîrii Sfîntului Duh. Apoi, ori de cîte ori se împărtășește din Tainele Bisericii și din faptele bune.

29. — Cum poate creștinul păstra harul Duhului Sfînt în inima sa?

— Prin credința curată în Dumnezeu, prin viețuirea conformă cu ea și mai ales prin rugăciune, smerenie și iubire.

30. — Cînd pierde creștinul harul mîntuirii?

— Cînd omul săvîrșește un păcat de moarte cu toată hotărîrea lui contrară voii lui Hristos, se rupe de El. Dar dacă se căiește este iertat și reintră în legătură cu Hristos. Dar nu trebuie să se joace prea mult cu ideea că poate săvîrși mereu păcate de moarte, căci va fi mereu iertat..

Prin aceasta se toceşte în el chiar simţirea dureroasă pentru păcatele făcute, deci şi puterea de a se pocăi cu adevărat şi de a păstra o stare de pocăinţă continuă. Totuşi, pînă trăieşte pe pămînt nu e pierdut definitiv. Poate fi salvat cu darul şi mila lui Dumnezeu.

31. **— Creştinul care lasă Biserica şi aderă la secte, pierde harul mîntuirii?**

— Sectele nu cred în unirea cu Hristos, deci în primirea harului Lui care se dăruieşte în comunitatea de credinţă a Bisericii, prin lanţul unificator de slujitori, dat fiind că Hristos este, ieri şi astăzi, pentru toţi cei ce cred, Acelaşi. În membrii sectelor se produce numai un sentimentalism subiectiv prin cuvintele despre Hristos, strîmbate de fiecare grupare sectară în alt fel. În ei nu lucrează puterea obiectivă a lui Hristos cel adevărat şi de totdeauna, spre o continuă şi adîncă transformare şi sporire duhovnicească a fiinţei lor, la fel ca în toţi creştinii, întipărindu-se în toţi acelaşi chip al lui Hristos. Ei rămîn mereu aşa cum sînt la început. Rămîn mereu într-o stare care priveşte cu mîndrie şi cu patimă mai mult la păcatele altora, decît la ale lor.

Ei nu promovează unitatea între creştini, ci fărîmiţarea. Pe cînd noi, în fiecare Liturghie săvîrşită, ne unim întreolaltă şi cu Hristos prin rugăciunea comună şi a unora pentru alţii, cît şi prin împărtăşirea cu Trupul şi Sîngele Aceluiaşi Hristos Dumnezeu. Căci egoismul păcatului se combate prin promovarea unităţii. Hristos a venit ca „toţi să fie una". Cine promovează diviziunea, promovează păcatul. De aceea, nu putem dobîndi mîntuirea decît prin Biserică, prin unitatea noastră în Hristos, păstrată de la Hristos. Unitatea între noi şi cu toţi înaintaşii cere să existe un lanţ de slujitori ai altarului, sfinţiţi prin harul preoţiei, de la Apostoli şi pînă la sfîrşitul lumii, să fie o coloană vertebrală sacramentală, sfinţitoare stabilită de Hristos, în jurul căreia să se unească toţi care păzesc aceeaşi credinţă şi săvîrşesc aceleaşi Taine pentru toţi.

32. **— Cînd primeşte omul înger păzitor de la Dumnezeu şi care este misiunea lui?**

— La fiecare Liturghie cerem de la Dumnezeu „înger de pace, credincios, îndreptător, păzitor sufletelor şi trupurilor noastre". Dar despre taina aceasta nu putem spune prea multe. Desigur, precum duhurile rele ne ispitesc continuu la păcat, aşa ne ajută şi îngerii buni, inspirîndu-ne gînduri bune, ca să ne putem opune ispitelor la păcat. Credem că avem fiecare un înger păzitor. Dar în jurul nostru stau şi mulţi alţi îngeri, buni şi răi.

33. **— Cînd omul face vreun păcat de moarte, se îndepărtează de la el îngerul său păzitor?**

— Omul se îndepărtează de îngerul său păzitor şi de îngeri. Dar ei caută să-l recîştige, făcînd să străbată în el, prin negura ţesută de demoni, cîte o rază de lumină care îl cheamă la pocăinţă.

34. **— Ce ne spuneţi de îngerii răi care ne îndeamnă la păcat?**
— Îngerii răi se îmbulzesc cu duiumul în jurul nostru, răcnind ca leii, gata să ne înghită, cum spune Sfîntul Apostol Petru.

35. **— Ce trebuie făcut, în mod deosebit, pentru aducerea la credinţă în sînul Bisericii Ortodoxe a oamenilor de astăzi?**
— Explicarea potrivită timpului nostru a adevărului mîntuitor al credinţei creştine şi vieţuirea slujitorilor Bisericii cît mai conform Evangheliei şi credinţei în Hristos; apoi, pastoraţie stăruitoare, de iniţiativă în oraşele mari; căutarea şi ajutorarea celor necăjiţi; îngrădirea şi îndepărtarea sectanţilor şi a oamenilor care tulbură şi dezbină pe credincioşi; ajutarea oamenilor care au pierdut comuniunea cu Biserica de la sate, ca să găsească o viaţă de comuniune ortodoxă, liturgică şi duhovnicescă la oraşe.

36. **— Cum putem birui ispitele de tot felul ce vin asupra noastră?**
— Le biruim prin răbdare şi rugăciune, adică pomenirea continuă a numelui lui Hristos.

37. **— Ce înţeles duhovnicesc are semnul Sfintei Cruci şi ce folos aduce credinciosului care o cinsteşte?**
— Crucea lui Hristos are multe sensuri. Ea este dăruire de sine lui Dumnezeu şi oamenilor; este biruire a tuturor păcatelor, ca forme ale egoismului. Este suferinţă pentru alţii. Este dezlipire de cele plăcute ale lumii şi alipire de Dumnezeu. Prin aceasta, crucea este biruire a morţii, a fricii de moarte şi a ispitelor. Crucea este semnul şi garanţia învierii Domnului din morţi. Noi, creştinii, făcîndu-ne des semnul Sfintei Cruci, luăm în noi puterea de jertfă a lui Hristos şi dragostea persoanelor Prea Sfintei Treimi, ca să sporim şi noi în dragoste şi unitate întreolaltă.

38. **— Crucea este simbol, atît al jertfei, cît şi al suferinţei? Care este raţiunea suferinţei, după învăţătura Bisericii lui Hristos?**
— În cruce se uneşte jertfa cu suferinţa înfrînării şi a compătimirii pentru alţii, fără de care nu este unire între noi şi Dumnezeu şi între noi oamenii. Crucea este suferinţă pentru că se opune plăcerilor egoiste, grijii de noi. Suferinţele în viaţă vin şi fără voie, pentru a ne dezlipi de plăcerile lumii, la care cu greu renunţăm de bunăvoie. De aceea ne este dată şi moartea. Dar dacă suferinţa ne vine fără voie, cu rînduiala lui

Dumnezeu, se cuvine să o primim fără cîrtire, ca tîlharul cel de-a dreapta lui Hristos.

39. **— Cînd devine omul templu al Duhului Sfînt, cum spune Sfîntul Apostol Pavel?**

— Cînd se curăţeşte de patimi. Cînd nu mai este locaş al demonilor, sau al gîndurilor de mîndrie, de lăcomie, de plăceri, de răutate şi îndoieli. Cînd nu mai este al său, ci al lui Dumnezeu. Atunci lumina Duhului Sfînt. din el, a curăţiei şi a dragostei, a sincerităţii iubitoare străluceşte din el ca prin nişte pereţi străvezii.

40. **— De ce se numeşte Taina Spovedaniei „al doilea botez"? Care sînt efectele harice ale Botezului şi Spovedaniei?**

— Prin Taina Botezului murim nouă înşine sau păcatului şi ne naştem din nou, umpluţi de Duhul lui Hristos, spre o viaţă nouă harică, ca membri ai Bisericii şi fii ai lui Dumnezeu după dar. Dar cînd prin păcate ne despărţim de Hristos şi ne golim de Duhul Sfînt, spovedania, ca „;al doilea botez", ca smerenire a noastră, ne dezleagă de păcate, ne curăţă din nou şi ne deschide iar lui Hristos.

41. **— Ce rol are duhovnicul pentru sporirea duhovnicească a creştinului?**

— Are un foarte mare rol. Cei mai buni fii ai Bisericii au fost formaţi de cei mai iscusiţi duhovnici. Dar pentru aceasta se cere să jertfească timp şi căldură duhovnicească din inimă cu fiecare, ducîndu-l pe drumul învăţăturii evanghelice, începînd cu fiecare cu răbdare, de unde se află.

42. **— Care sînt efectele Sfintei Împărtăşanii?**

— Prin Sfînta Împărtăşanie primim Trupul cel înviat al lui Hristos cel înviat, ca arvună a învierii noastre. Şi pentru că primim toţi acelaşi Trup al lui Hristos, ne unim şi noi întreolaltă. De aceea Sfînta Liturghie şi Euharistie întreţin în gradul cel mai înalt unitatea Bisericii.

43. **— În ce măsură Sfînta Împărtăşanie ajută la îndumnezeirea omului? În acest scop se poate recomanda o mai deasă împărtăşanie?**

— Sfînta Împărtăşanie ajută la îndumnezeirea noastră, dacă este primită cu credinţă, cu pocăinţă şi dacă facem şi noi efort spre faptele bune, ca prin puterea Trupului înviat al lui Hristos să putem înainta spre o viaţă asemenea lui Hristos cel jertfit şi înviat. Împărtăşania mai deasă, cu toată pregătirea, face ca în trupul şi sîngele nostru să se întipărească tot mai mult Trupul şi Sîngele cel curat şi înviat al lui Hristos, făcîndu-ne tot mai asemenea sfinţilor în curăţie, în dragoste, în duh de jertfă şi în pu-

terea de a învia spre viața de veci, întru fericire. Astfel devenim tot mai mult fii ai Tatălui după har și frați între noi în Hristos.

44. **— Ce este rugăciunea și care sînt treptele ei, după Sfinții Părinți?**

— Rugăciunea este vorbirea noastră cu Dumnezeu și ascultarea noastră de către El. Treptele ei se înalță de la rugăciunea amestecată cu alte gînduri și făcută mai rar, la o rugăciune tot mai curată de gînduri și neîncetată. În această înălțare, rugăciunea este tot mai însoțită de simțire a ascultării ei de către Dumnezeu; rugătorul este tot mai absorbit în dialogul cu Dumnezeu, în simțirea prezenței și a puterii Lui, care i se comunică. Atunci mintea lui este adunată, întreagă în inimă și în ea conviețuiește cu Hristos.

45. **— Ce valoare are rugăciunea, și îndeosebi rugăciunea inimii pentru îndumnezeirea omului?**

— Cînd rugăciunea este ajunsă pe treptele cele mai înalte, puterile omului se unesc tot mai mult cu puterile lui Dumnezeu, încît simte că lucrarea sa este copleșită de lucrarea lui Dumnezeu, dar în modul simțit de el ca om, și de semenii săi, ca oameni. Aceasta este îndumnezeirea omului.

46. **— Credeți că mai sînt astăzi călugări și credincioși care posedă rugăciunea inimii?**

— Nu sînt în măsură să știu de sînt astăzi călugări care practică rugăciunea inimii. Dar cred că e posibil să fie.

47. **— Care sînt păcatele împotriva Duhului Sfînt „care nu se iartă nici în veacul de acum, nici în cel viitor"?**

— Păcatele împotriva Duhului Sfînt sînt: necredința, deznădejdea și lipsa totală de dragoste. Cine se află în ele nu se poate mîntui. Însă cine se spovedește cu căință de ele, înseamnă că luptă împotriva lor și Dumnezeu îl ajută să scape de ele măcar în parte. Prin pocăință stăruitoare se iartă toate păcatele.

48. **— Care este soarta pruncilor avortați de părinții lor? Unde se află sufletele lor? Cum pot fi iertați părinții care și-au ucis copiii?**

— Pruncii avortați nu sînt vinovați de păcate personale și nici pentru faptul că n-au scăpat de păcatul strămoșesc, odată ce n-au fost în situația de a putea fi botezați. Cred că Dumnezeu va avea milă de ei, recompensînd suportarea morții fără voie cu iertarea lor de acest păcat. Părinții care n-au repetat avorturile din necredință, ci au săvîrșit vreun avort din primejdie de moarte pentru mamă, cred că pot fi iertați. În orice caz, dez-

nădejdea de a nu putea fi iertaţi ar fi un alt păcat împotriva Duhului Sfînt. Dar trebuie să se spovedească şi să stăruie toată viaţa în pocăinţă.

49. — **De ce la judecata viitoare va întreba Hristos pe oameni numai pentru faptele de milostenie iar nu şi pentru celelalte?**

— Hristos va întreba la Judecata de apoi numai de faptele milosteniei pentru că ele reprezintă o treaptă superioară în viaţa omului. Deci, omul trebuie să urce pînă aici, uitînd practic de comoditatea şi de interesele sale. Cine se milostiveşte de toţi cei necăjiţi aflaţi aproape de el, vede în ei pe Hristos, cinsteşte în ei pe Hristos însuşi.

50. — **Cei ce se leapădă de Dumnezeu din frică sau din interes, pot fi consideraţi apostaţi, egali cu cei ce nu cred deloc şi hulesc?**

— Cei ce se leapădă de Dumnezeu numai exterior, dintr-o frică de primejdie extremă, nu vor fi judecaţi tot aşa de aspru ca cei ce se leapădă din necredinţă. Ei pot fi iertaţi, mai ales dacă se căiesc cu amar. Aşa a fost iertat Sfîntul Apostol Petru.

51. — **Ce părere aveţi despre mişcarea ecumenică mondială? Are ea un scop evanghelic concret?**

— Trebuie să ne preocupăm în primul rînd de întărirea dreptei noastre credinţe şi a vieţuirii conform cu ea. Prin participarea noastră la mişcarea ecumenică trebuie să urmărim în primul rînd a face cunoscută dreapta noastră credinţă în moduri accesibile înţelegerii celor ce aparţin altor formaţiuni creştine.

52. — **Care sînt lipsurile mişcării ecumenice şi care sînt meritele ei?**

— Mi se pare că mişcarea ecumenică a sporit birocraţia şi interesele de tot felul ale funcţionarilor ei. Nu este o forţă reală a credinţei şi unităţii în ea. Sau nu mai este în prezent. Ea oferă pe de altă parte ocazii şi metode diplomatice pentru a se face cunoscute între ele formaţiile creştine. În aceasta este ceva bun. Dar nu ştiu dacă relativismul ce o stăpîneşte nu se întinde, ca o slăbire a credinţei, în toată lumea creştină.

53. — **Sînt speranţe să se unească vreodată Biserica Ortodoxă cu Bisericile protestante? Dar cu Biserica Romano-Catolică? În ce stadiu se află dialogul cu catolicii? Care sînt cele mai dificile puncte de discuţie cu ei?**

— Dialogurile între Biserici sînt mai bune decît mişcarea ecumenică. În dialogul Bisericii Ortodoxe cu Biserica Romano-Catolică s-au făcut unii paşi. Dar piedica cea mare rămîne primatul papal. Să sperăm că Duhul Sfînt va ajuta acestor două Biserici să micşoreze tot mai mult piedicile ce stau în calea unirii lor. Dar unirea nu trebuie să se facă, în nici un caz, cu sacrificarea tezaurului integral al credinţei păstrat de Biserica Ortodoxă,

ci el trebuie făcut folositor întregii lumii creştine, spre a întări credinţa tuturor. Cu protestanţii e de parcurs un drum şi mai lung. Dar Biserica Ortodoxă trebuie să pună în valoare tezaurul ei integral prin explicarea lui pe seama înţelegerii lor şi prin viaţa ei exemplară.

54. **— Este în pregătire un presinod şi apoi un sinod panortodox? În ce fază se află lucrările pregătitoare?**

— Nu pot intra în amănunte în chestiunea pregătirilor ce se fac pentru un presinod şi apoi pentru un sinod panortodox. E de întreprins şi pentru aceasta o muncă mare teologică. Şi mi se pare că puterile teologice sînt cam puţine astăzi.

55. **— Cum se cuvine să participe credincioşii la Sfînta Liturghie pentru a se împărtăşi cu vrednicie de Hristos?**

— Aceasta o vor învăţa dacă li se va face mai cunoscută Sfînta Liturghie de către preoţi.

56. **— Care este menirea mînăstirilor noastre, a călugărilor în trecut şi în prezent?**

— Mînăstirile sînt cele mai înalte şcoli ale evlaviei ortodoxe, ale culturii şi trăirii duhovniceşti. Pentru noi ortodocşii români, mînăstirile formează un tezaur nepreţuit al Neamului. Ele au arătat în trecut modele de viaţă creştină spre care trebuie să tindă credincioşii, acomodate împrejurărilor lor de viaţă. Aceasta trebuie să o facem şi acum. Mînăstirile, călugării au datoria să fie permanent în dialog cu Dumnezeu prin rugăciune şi cugetare, şi cu oamenii prin cuvînt de învăţătură şi îndemn duhovnicesc.

57. **— Monahii sînt datori să caute mai mult liniştea şi rugăciunea? Sau să facă şi misiune ortodoxă de mărturisire şi apărare a dreptei credinţe şi de sfătuire a mirenilor pe calea mîntuirii?**

— Călugării trebuie să le facă pe amîndouă. Nu se poate face misiune adevărată fără rugăciune, sfinţenie şi linişte adîncă. Dar nici acestea n-au putere fără o responsabilitate pentru Biserică şi pentru credincioşii ei. Mînăstirile şi călugării nu trebuie să fie străini de problemele tot mai complexe ale Bisericii şi vieţii creştine, ci să ajute, ca şi în trecut, cu rugăciunea, cu exemplul personal şi cu cuvîntul viu la rezolvarea marilor ei probleme. Rugăciunea inimii poate însoţi orice lucrare de misiune şi de ajutorare a oamenilor.

58. **— Spuneţi-mi ceva despre rolul monahismului în apărarea Ortodoxiei, a credinţei şi moralei noastre străbune.**

— Monahii arată putinţa de împlinire reală şi în gradul cel mai înalt, prin vieţuire, a învăţăturii lui Hristos, putinţa vieţii de curăţie, de dra-

goste, de rugăciune, de jertfă arătată nouă de Hristos. Ei apără dreapta credinţă cu fapta. Ei arată omul cu desăvîrşire dăruit lui Dumnezeu şi semenilor; frumuseţea omului dezinteresat, trăită în Dumnezeu, cum o vedem la Hristos; omul înaintat în îndumnezeire.

59. **— Care este rolul duhovnicilor şi stareţilor din mînăstirile noastre astăzi?**

— Duhovnicii şi stareţii sînt conducătorii monahilor pe acest drum de despătimire şi îndumnezeire.

60. **— Care sînt caracteristicile specifice ale spiritualităţii noastre ortodoxe româneşti dintotdeauna, care atrag atenţia lumii creştine?**

— Spiritualitatea ortodoxă românească se distinge printr-un deosebit echilibru cuprinzător al tuturor valorilor, punînd în şi mai mare relief trăsăturile Ortodoxiei. Ea are luciditatea latinităţii şi simţul de taină al existenţei, proprii Răsăritului; valoarea persoanei şi necesitatea slujirii; rugăciune în linişte şi inimă sensibilă pentru aproapele; orientarea spre Dumnezeu şi grija de om.

61. **— Cum vi se pare spiritualitatea greacă şi cea rusă şi care ar fi punctul de interferenţă cu cea românească?**

— Spiritualitatea rusă accentuează mai mult simţirea mistică, realitatea comunităţii, rugăciunea şi scufundarea în Dumnezeu. Cea greacă accentuează mai mult raţiunea, logosul, elocinţa, apologia, lupta pentru a o impune în Ortodoxie.

62. **— Ce rol au învăţătura şi cartea religioasă în casa credinciosului, predica vie şi exemplul personal al preotului la educarea, menţinerea şi întărirea credinţei ortodoxe în rîndul credincioşilor noştri?**

— Toate la un loc au rol hotărîtor pentru mîntuirea credincioşilor, pentru unitatea fiilor Bisericii Ortodoxe, pentru îngrădirea prozelitismului sectar şi pentru înnoirea şi echilibrarea familiei creştine, lovită de conflicte, avort, divorţ şi imoralitate. Trebuie conlucrat mai întîi la întărirea credinţei şi, odată cu ea, a răspunderii omului în faţa lui Dumnezeu.

63. **— Spuneţi-ne ceva despre viaţa sufletelor dincolo de mormînt.**

— Viaţa sufletelor dincolo de mormînt e descrisă în catehismele şi manualele de Dogmatică. În orice caz, faptele din această viaţă, gîndurile din cursul ei imprimă stări de bunătate sau de răutate şi singurătate egoistă în om. Dacă omul nu se căieşte adînc de stările rele produse de păcat, el va continua să le trăiască la intensităţi sporite în viaţa viitoare.

64. — Care este originea sufletului? Ce înțelegem prin chipul și asemănarea lui Dumnezeu în om? Necreștinii și necredincioșii poartă și ei chipul lui Dumnezeu?

— Sufletul este creat printr-un act deosebit al lui Dumnezeu, odată cu zămislirea trupului. Chipul lui Dumnezeu în om este viața conștientă și libertatea. Acest chip se menține neslăbit și se dezvoltă prin aspirația sădită în el după fericirea și iubirea fără sfîrșit care își are izvorul în Dumnezeu. Păgînii și necredincioșii au și ei chipul lui Dumnezeu în viața lor conștientă și liberă, dar e slăbit mult prin înăbușirea aspirației spre viața în alt plan decît al lumii, spre viața în Dumnezeu. Pronia, lucrarea lui Dumnezeu îi susține și pe ei în viață, după ce tot prin lucrarea Lui au fost aduși la existență.

65. — Ce înțelegem prin moarte? Dar prin așa—numitele „vămi ale văzduhului?"

— Moartea este ieșirea sufletului din trup și descompunerea acestuia. Dar sufletul duce cu el toate amintirile vieții în trup, ca un fel de rădăcini ale trupului care se vor dezvolta la ziua de apoi în trupul înviat și nemuritor. Sufletul după moarte trece prin probele care scot mai puternic la lumină bunătatea și răutatea ce și-a cîștigat-o aici. Tot acest drum e însoțit de o conștiință mai puternică a prezenței lui Dumnezeu, dar și a îngerilor buni și răi care l-au îndrumat în viață spre bine sau spre rău. Sufletele care au ascultat în viață de duhurile rele, vor simți mai limpede că sînt însoțite de ele. Acest drum de dezvăluire mai limpede a stării lui este numit în Tradiție „vămile văzduhului". Drumul acesta este între viața de aici și cea din planul total deosebit de acesta.

66. — Care este rolul slujbelor și al darurilor pentru cei adormiți și cum ajută ele la scoaterea sufletelor din iad? Este vreo asemănare între acestea și purgatoriul catolic?

— Rugăciunile și darurile pentru cei adormiți dovedesc că aceia au avut o iubire față de alții, deci n-au fost cu totul răi. Iar solidaritatea celor rămași în viață cu ei, arătată în mila față de ei, este un lucru plăcut lui Dumnezeu care vrea să vadă sporind dragostea între oameni. Prin rugăciuni și daruri pentru ei, facem ca ei să nu se simtă uitați în chinurile singurătății. Iar unde e dragoste, e și Dumnezeu cu mila și cu dragostea Lui. Pomenirea morților la ortodocși nu este una cu învățătura catolică despre purgatoriu, potrivit căreia sufletele ies de acolo prin ele însele, după ce au suferit pedeapsa la care au fost trimise, sau prin repartizarea pe seama lor a meritelor prisositoare ale sfinților de către autoritatea papală. Între cei ce se roagă de pe pămînt sau din cer pentru răposații aflați în chinuri, este o comunicare directă de dragoste și compătimire cu aceia,

Şi Dumnezeu nu e silit să-i scoată mai repede printr-o completare juridică a lipsurilor, ci e înduioşat de dragostea celor ce se roagă pentru ei ca să le scurteze chinurile.

67. — **Este posibilă intercomuniunea între ortodocşi şi catolici?**

— Nu este posibilă, căci numai cei ce mărturisesc într-un gînd credinţa neschimbată în Hristos se pot împărtăşi împreună cu El.

68. — **În încheiere, Vă rugăm, Prea Cucernice Părinte Profesor, să ne destăinuiţi cîteva momente principale din viaţa Sfinţiei Voastre de preot şi profesor de teologie peste 60 de ani, de scriitor şi traducător de opere patristice în grai românesc, spre folosul ucenicilor Prea Cucerniciei Voastre.**

— Este greu să înşir aici momentele şi gîndurile mai importante din viaţa ce mi-a hărăzit-o Dumnezeu. Bunul Dumnezeu să-mi ierte greşelile ce le-am săvîrşit ca om şi să-mi facă parte de viaţă veşnică, întru fericire. Rog pe toţi care vor citi aceste rînduri, să se roage pentru mine şi soţia mea, prezvitera Maria.

69. — **Ce sfaturi duhovniceşti şi îndemnuri părinteşti adresaţi pe această cale ucenicilor, preoţilor pe care i-aţi format de-a lungul anilor, monahilor de prin mînăstiri, credincioşilor de aproape şi de departe, care Vă stimează şi Vă citesc scrierile teologice şi filocalice?**

— Să fie preocupaţi toată viaţa lor de mîntuire, de dobîndirea vieţii veşnice. Să aibă mereu în conştiinţa lor gîndul că viaţa aceasta este trecătoare şi să nu piardă pentru scurte comodităţi şi plăceri amăgitoare fericirea vieţii de veci. Să aibă permanent pe Dumnezeu în gîndul şi faptele lor. Să apere cu timp şi fără timp dreapta credinţă Ortodoxă, păstrată cu jertfă de două milenii; să menţină o trăire morală şi de rugăciune cît mai înaltă în neţărmurită dragoste pentru Dumnezeu şi pentru oameni. Prin aceasta vor folosi în gradul cel mai înalt viaţa aceasta, realizîndu-se pe ei înşişi ca oameni, ca creştini şi fii ai lui Dumnezeu după dar şi vor fi de folos adevărat şi altora, ajutîndu-i în greutăţile vieţii de aici, dar şi în dobîndirea celei viitoare.

În felul acesta vor fi pomeniţi din neam în neam, în veacul veacului.

PREOTUL PROFESOR IOAN G. COMAN

Institutul Teologic din Bucureşti

(n. 1902)

Părintele Profesor Ioan G. Coman face parte din generaţia marilor profesori români de teologie din ultimii 50 de ani. Personalitatea Prea

Cucerniciei Sale de profesor emerit de Patrologie, numeroasele sale publicații patristice în diferite reviste de specialitate, ca și lucrările tipărite de-a lungul anilor, care îmbogățesc patrimoniul teologiei românești, l-au făcut binecunoscut și apreciat, atît în țară, cît și peste hotare.

Născut în județul Buzău, urmează Seminarul din Buzău, apoi Facultatea de teologie, litere și filozofie la Universitatea din București și ia doctoratul la Strasbourg în aceeași specialitate.

Din anul 1936 intră în învățămîntul superior ca asistent de limbi clasice și conferențiar de Patrologie la Facultatea de teologie din București. Între anii 1944—1970 este profesor titular la catedra de Patrologie din București și un timp rector, reușind să popularizeze scrierile marilor Părinți ai Bisericii în rîndurile tinerilor teologi, să-i hrănească din bogatele izvoare patristice ale Ortodoxiei și să le deștepte vocația și rîvna unei autentice și profunde preoții, în dragoste de Hristos și de oameni. Mai ales, devotamentul Prea Cucerniciei Sale pentru marii Părinți capadocieni, sirieni și daco-romani de la gurile Dunării din secolele IV—V l-au consacrat pe deplin.

Ajuns la vîrsta bătrîneții, Părintele Profesor Ioan G. Coman își dedică ultimii ani rugăciunii și studiului. Retras în casa parohială a bisericii Sfinții Apostoli din strada Nerva Traian — București, cu eforturi din ce în ce mai mari din cauza sănătății, Prea Cucernicia Sa își redactează și tipărește marile cărți ale vieții sale: „Scriitori bisericești din epoca străromână" (1979) și tratatul de Patrologie în trei volume (1984—1985). Această trilogie este o lucrare monumentală unică la noi, nerealizată niciodată pînă acum, care va încununa osteneala Prea Cucerniciei Sale de o jumătate de secol în ogorul mănos și puțin explorat al Patrologiei și Patristicii ortodoxe.

Toate acestea m-au îndemnat să-l invit pe Părintele Profesor Ioan G. Coman la un mic dialog duhovnicesc, în scopul popularizării tezaurului patristic din epoca daco-romană în țara noastră, dialog pe care îl publicăm în paginile de mai jos, spre folosul sufletesc al credincioșilor Bisericii noastre Ortodoxe.

— Cum considerați că ar trebui studiată mai eficient, mai cu folos Patrologia, pentru ca preoții și studenții noștri să intre mai profund în duhul Părinților Bisericii, să le urmeze — pe cît posibil — viața, să învețe de la ei cum trebuie să fie un preot bun în zilele noastre?

— Patrologia este o disciplină a teologiei care trebuie studiată cu grijă și acrivie pentru a-i cunoaște bine substanța, dimensiunile, viziunea și folosul ei pentru suflet și mîntuire. Cunoașterea Sfinților Părinți cere o pătrundere mare a Sfintei Scripturi, împroprierea unei întinse culturi,

mai ales greco-latină, mînuirea limbilor greacă şi latină, posesia unui spirit critic sau discernămînt aparte spre a deosebi ce este ortodox de ce este eretic sau fantezist şi o evlavie caldă, care să zămislească dreptate şi dragoste.

Pentru cunoscătorii limbilor clasice, lectura directă a textelor patristice oferă satisfacţii şi bucurii de negrăit. De aceea, e necesar să învăţăm serios greceşte şi latineşte, inclusiv elementele esenţiale ale culturilor vechi orientale şi ale culturii române. Studenţii şi preoţii noştri pot citi multe pagini patristice în diverse traduceri româneşti, în deosebi în colecţia *Părinţi şi Scriitori Bisericeşti* fondată şi condusă de Prea Fericitul Patriarh Iustin.

Întrucît Sfinţii Părinţi au creat teologia, pătrunderea în duhul lor se realizează prin folosirea vieţii şi ideilor lor mai pe larg sau în rezumat, la materiile de învăţămînt, adică la toate catedrele din Seminariile şi Institutele teologice, cu accentul pe marile creaţii exegetice, istorice, dogmatice, morale şi liturgico-juridice. Se pot organiza lunar sau bilunar, pe ani de studii sau pe întreaga şcoală, şedinţe de recenzii sau discuţii despre traduceri noi, cercetări sau articole patristice apărute în ţară ori în străinătate. Preoţii pot face acest lucru la conferinţele lor de doctrină. Ei îşi pot alimenta cu material patristic predicile în faţa credincioşilor. În lupta antisectară, Sfînta Scriptură e ajutată considerabil de exegeza patristică. La examenele de promovare preoţească ar fi binevenite şi întrebări asupra literaturii patristice apărute în ţară, în ultimii 5 ani. Pentru credincioşi ar fi binevenit un mic catehism patristic care ar pune în circulaţie nu numai sfinţii însemnaţi cu roşu în calendar, ci şi pe alţii tot aşa de mari, ca de exemplu Sfinţii: Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nyssa, Efrem Sirul, Chiril al Ierusalimului, Chiril al Alexandriei, Ioan Cassian, Maxim Mărturisitorul, Ioan Damaschin, Fericiţii: Ieronim, Teodoret, Augustin etc.

Doctrina şi viaţa patristică nu pot înflori decît într-o atmosferă de credinţă, rugăciune, jertfă şi dragoste, adică în atmosfera proprie Sfinţilor Părinţi. Este atmosfera aproape bimilenară a Tradiţiei creştine, în care s-au creştinat şi s-au format popoarele Europei, inclusiv poporul român prin creştinarea daco-romanilor, strămoşii noştri. Cele mai recente cercetări de la noi arată că încă din sec. IV texte patristice din toţi marii Părinţi ai Bisericii ţin afişul şi constituie pîrghia spiritualităţii noastre. Cine se desparte de Sfinţii Părinţi se rupe de propria-i istorie şi propriile sale idealuri. Ne putem noi despărţi de marii noştri Părinţi de la Dunărea de Jos: Bretanion, Gherontie, Teotim I, Ioan, Timotei, Teotim II, Paternus, Valentinian, Ioan Cassian, Gherman, Dionisie cel Mic, Ioan Maxenţiu, Leonţiu, Petru? Problemele de atunci ale Bisericii sînt şi astăzi

prezente: ecumenismul unificator, ajutorarea şi mîngîierea oamenilor, rugăciunea pentru lume, principiul echilibrului. Problemele cu caracter negativ ale lumii de atunci stau şi azi în picioare: egoismul, nedreptatea, foametea, neînţelegerile, invaziile, războaiele, duşmăniile de tot soiul. Gîndirea şi rugăciunea Sfinţilor Părinţi ne îndeamnă să căutăm şi să găsim soluţiile adecvate. Între acestea ei relevă discernămîntul, prietenia şi mai ales dragostea. Pe teologii şi pe preoţii patristici Părinţii îi văd profund credincioşi, harnici, jertfelnici, învăţaţi şi smeriţi. Ei au civilizat pe barbarii Europei, au transmis cultura clasică şi au creat primiţiile culturii continentului nostru. Această cultură a cerut şi multă jertfă din partea lor. Căci preoţia nu este numai „arta artelor şi ştiinţa ştiinţelor", ci şi semnul dragostei pentru Hristos, o dragoste care arde la nesfîrşit pentru Dumnezeu şi pentru oameni.

— În ce măsură Sfinţii Ierarhi Vasile cel Mare şi Ioan Gură de Aur au contribuit la procesul de creştinare şi consolidare a Creştinismului în ţara noastră, mai ales la gurile Dunării? Ce mărturii concrete se cunosc astăzi despre aceasta?

— Sfinţii Vasile cel Mare şi Ioan Gură de Aur s-au bucurat şi se bucură în evlavia poporului român de o cinstire şi o preţuire deosebită, nu numai pentru sfinţenia vieţii şi valoarea sufletească a operelor lor, ci şi pentru legătura strînsă între misionarii lor şi populaţia daco-romană pe care ei au creştinat-o sau căreia i-au consolidat credinţa deja primită.

Capadocia avea legături vechi, de peste un secol, cu Dacia, cînd, spre 258, prima invazie a goţilor, venind dinspre sudul Mării Negre, aducea cu ea prizonieri creştini pe meleagurile noastre. Dintre aceşti prizonieri au făcut parte şi părinţii ori bunicii lui Ulfila, cel care, ca episcop în regiunea Buzăului (341—348), predica Evanghelia nu numai în limbile gotă şi greacă, ci şi în latină, adică şi pentru credincioşii daco-romani din eparhia lui. Legăturile dintre Capadocia şi Dacia au continuat şi s-au întărit. Dintr-o scrisoare (155) a Sfîntului Vasile către Iunius Seranus, guvernatorul militar al Scythiei Minor, aflăm că acesta era capadocian, că sprijinea pe creştini şi se îngrijea de aproape de misionarii şi de martirii din regiunea guvernată de el, adică din Dobrogea noastră. Dar nu numai guvernatorul Scythiei Minor era capadocian, ci şi un valoros misionar ca Eutihie, aşa de lăudat de Sfîntul Vasile. Apoi episcopul de Tomis Bretanion şi Ascholios, arhiepiscopul Tesalonicului, căruia Sfîntul Vasile îi adresează scrisorile 164 şi 165, şi care avea în grija sa, probabil ca autoritatea tutelară sau jurisdicţională, şi treburile bisericeşti ale Tomisului. Acest Ascholios organizase un centru de antrenament sau de pregătire a viitorilor martiri, centru pe unde a trecut probabil şi Sfîntul

Sava Gotul. Sfîntul Sava însuşi era un capadocian, care se născuse între goţi, motiv pentru care era numit şi Gotul, dar care făcuse puternică misiune printre barbari sub conducerea capadociană şi care fusese martirizat prin înecare în apele Buzăului. Dînd urmare cererii Sfîntului Vasile, Iunius Seranus, împreună cu Presbiteriul Bisericii din Gotia-Dacia, adică din regiunea Buzăului, trimite la Cezareea Capadociei moaştele acestui martir însoţite de o scrisoare adresată marelui ierarh capadocian. Scrisoarea, care este primul document oficial trimis de Biserica noastră dacoromană în străinătate, are o importanţă excepţională. Primind moaştele Sfîntului Sava şi Scrisoarea Presbiteriului de la Buzău, Presbiteriu care avea, probabil, nivel episcopial, Sfîntul Vasile scrie printre altele lui Ascholios: „Ţara în care te-ai născut ai cinstit-o cu un martir, care a înflorit de curînd într-o ţară barbară, vecină cu a ta. Ai procedat asemenea cultivatorului recunoscător, care trimite primiţiile recoltei sale acelora care i-au procurat sămînţa. Darul este cu adevărat vrednic de un atlet al lui Hristos şi un martor al adevărului, care obţine cununa dreptăţii. Noi l-am primit cu bucurie şi am dat mărire lui Dumnezeu" (Scrisoarea 165). Sfîntul Vasile resimte o adevărată efuziune sfîntă la citirea Scrisorii din Gotia-Dacia: „Dintr-o ţară îndepărtată am primit o scrisoare în care înfloreşte frumuseţea dragostei. De la barbarii care sălăşluiesc dincolo de Istru (Dunăre), ne-a sosit un martir pentru a proclama prin el însuşi integritatea credinţei care domneşte în acele părţi. Cine ar putea povesti bucuria pe care au resimţit-o sufletele noastre la aflarea acestei lucrări?... Cînd am văzut atletul, am proclamat fericit pe acela care-l pregătise" (Scrisoarea 164, 1). Prin aceste rînduri, Sfîntul Vasile recunoaşte nu numai dragostea plină de frumuseţe a Scrisorii Bisericii din Gotia-Dacia, dar şi ortodoxia de credinţă a creştinilor dacoromani, ortodoxie pentru care Sfîntul Sava îşi dăduse viaţa. Dacă ţinem seama că misionarii capadocieni au adus nu numai credinţa, ci şi tradiţiile cultice şi monahale ale Bisericii lor în părţile noastre, că pravilele şi teologia Sfîntului Vasile circulă la noi din epoca patristică, iar teologia actuală românească apreciază mult gîndirea capadocienilor şi monahismul nostru ţine în mare cinste viaţa chinovială recomandată de Sfîntul Vasile, vom înţelege că spiritualitatea românească are o puternică rădăcină vasiliană: credinţa, puritatea ortodoxă, iniţiativă, curaj, viaţă de obşte, gîndire filozofică şi teologică şi artă de nivel. Sfîntul Grigorie de Nazianz, alt mare capadocian, ridică o frumoasă paralelă între Zalmoxis şi Hristos (Poezia *Către Nemesius*). Evlavia noastră populară preţuieşte în chip deosebit Sfînta Liturghie şi „Moliftele" Sfîntului Vasile cel Mare. Şi nu mai puţin aşezămintele sale sociale cu umanismul său, adică dragostea sa de oameni.

Sfîntul Ioan Gură de Aur e tot aşa de legat de români prin opera sa misionară sau de consolidare a credinţei în părţile daco-romane, îndeosebi în Scythia Minor. Prin Teodoret al Cyrului (*Istoria Bisericească* V, 11, 1) ştim că, spre 399, Sfîntul Ioan Gură de Aur trimitea misionari pentru „nomazii sciţi de la Istru", adică pentru huni. Expresia „nomazii sciţi de la Istru" nu cuprindea exclusiv grupuri de huni, ci era o formulă generală acoperind populaţia Dobrogii, în care, atunci, circulau cete de huni, cum ştim dintr-o întîmplare referitoare la o întîlnire dintre episcopul Teotim I de Tomis şi un grup de huni. Acelaşi Teodoret precizează că a citit unele scrisori ale Sfîntului Ioan Gură de Aur adresate episcopului Leontie al Ancyrei, în care Ioan îl informa pe acesta despre convertirea sciţilor şi-i cerea să-i trimită oameni pricepuţi pentru îndrumarea lor (Ibidem V, 31). Nu avem ştiri mai de aproape despre misionarii hrisostomici trimişi la daco-romanii din Scythia Minor, dar opera de încreştinare sau de consolidare a credinţei se făcea cu colaborarea episcopilor de Tomis, căci aşa cum se ştie, episcopii din capitala Scythiei Minor erau membri ai Sinodului Arhiepiscopiei de Constantinopol, întrucît aceasta îi numea şi îi întărea în scaun. Sfîntul Ioan Gură de Aur a putut lucra la încreştinarea „nomazilor sciţi" şi a daco-romanilor din eparhia sa, prin episcopul Teotim I de Tomis, vestit pentru evlavia şi sfinţenia vieţii sale pînă într-atît încît hunii îl supranumeau „zeul romanilor". După aprecierea lui Ieronim, Socrat, Sozomen şi Ioan Gură de Aur el însuşi, Teotim I, era un om de adîncă cultură, admirat de contemporani, prieten sincer al Sfîntului Ioan Gură de Aur pe care l-a apărat de acuzaţia de origenism adusă de Sfîntul Epifanie. Era un monah desăvîrşit şi făcător de minuni. Sfîntul Ioan Gură de Aur nu putea avea un misionar mai calificat decît el pentru „sciţi". Fiindcă adesea hunii devastau regiunile scitice, Teotim îi potolea şi-i îmbuna dîndu-le mese şi daruri (Sozomen, *Istoria Bisericească* VII, 26, PG 67, 1500 BCD). Desigur că nu prin daruri a putut Teotim I converti pe unii huni şi pe ceilalţi, ci prin sfinţenia vieţii sale şi prin tactul lui catehetic.

Misionarii Sfîntului Ioan Gură de Aur trimişi la daco-romanii de la Istru au putut lucra şi prin mijlocirea Sfîntului Ioan Cassian care, spre anul 400, se afla la Constantinopol în slujba Bisericii mame de acolo, în subordinea patriarhului care-l şi hirotonise în diacon. Cassian, care a făcut misiune de înaltă clasă atît la Constantinopol cît şi la Roma, dar mai ales în sudul Galiei, unde a dus monahismul oriental, va fi informat de aproape pe Sfîntul Ioan Gură de Aur despre situaţia religioasă a compatrioţilor săi daco-romani din Scythia Minor şi-i va fi cerut — poate — să trimită misionari acolo. Stăruinţa Sfîntului Ioan Gură de Aur pe lîngă episcopul Leontie al Ancyrei de a trimite misionari la sciţi

îndreptăţeşte poate ipoteza unei asemenea cereri. Daco-romanul Cassian se va fi întors poate el însuşi în patrie, pentru un timp, în fruntea vreunei misiuni venind în Dacia Pontică. Cu acest prilej, el va fi adus în Dobrogea texte liturgice hrisostomice, în frunte cu acel faimos *Cuvînt catehetic la Paşti*, o omilie pascală, ce se citeşte şi azi în noaptea de Paşti în Bisericile noastre, înainte de începerea Sfintei Liturghii. Această omilie e cea dintîi operă patristică tradusă în limba română, în sec. XVI, de Popa Bratu din Braşov şi de Popa Grigore din Măhaci. Este prea mare coincidenţa dintre dragostea caldă a Ortodoxiei româneşti şi cea a Sfîntului Ioan Cassian pentru Sfîntul Ioan Gură de Aur (*Despre întruparea Domnului, contra lui Nestorie* VII, 30), spre a nu se face o legătură directă între creştinismul daco-roman şi Ioan Cassian, ca trimis al Arhiepiscopiei Constantinopolului. *Liturghia şi Cuvîntul de Învăţătură dela Paşti*, numeroasele sale predici populare şi drama vieţii lui vor fi impresionat profund pe daco-romani prin opera misionarilor hrisostomici în frunte cu episcopii de Tomis şi monahii dobrogeni care-şi mărturiseau recunoştinţa şi prin aceea că unii din ei se botezau cu numele marelui patriarh Ioan, nume pe care-l găsim des la clericii din Dobrogea secolului V. Dragostea fierbinte de săraci şi de oameni în general a sădit în inimile strămoşilor noştri acea îndoită floare a omeniei şi ospitalităţii, care fac din români un popor aparte.

— Dar despre peşterile şi viaţa isihastă din Munţii Buzăului ce ne puteţi spune? Sînt mărturii că ar fi chiar din secolele IV—V?

— Izvoarele arheologice, confirmate în parte de cele literare, vorbesc de un grup de mînăstiri din zona Bozioru, Nucu, Găvanele, Aluniş şi Colţi din Munţii Buzăului, care ar fi cuprins — după aprecieri aproximative — între 23 şi 29 de sihăstrii, bisericuţe rupestre, un adevărat mic „Munte Atos" al Ţării Româneşti. În afară de locuinţe datînd din perioada fierului, ca „*Fundul Peşterii*", s-au identificat locuinţe săpate şi locuite în sec. III—IV d. Hr. şi în Evul Mediu. Credem că sihăstriile din Munţii Buzăului existente, cel puţin în parte, încă din epoca pre-geto-dacică şi geto-dacică, au adăpostit asceţi zalmoxeeni, pe care, după convertire, evlavia creştină i-a transformat în sihaştri ai credinţei noastre, cum ştim de la Paulin de Nola că se întîmpla sub păstoria Sfîntului Niceta de Remesiana în Munţii Haemus — Balcani, din cele două Dacii sud-dunărene (Carmen XVII, vv. 217—220). În afară de „Fundul Peşterii", s-au identificat sihăstrii la Nucu: „*Peştera lui Iosif*" şi „*Peştera Îngăurită*" de la Colţii de Sus (comuna Colţi), „*Gaura Tătarului*" sau „*Peştera lui Dragomir*", „*Complexul rupestru de la Aluniş*" (Colţi). „*Peştera lui Iosif*" are incizat deasupra uşii un peşte, simbol vechi creştin aflat şi la Tomis din sec. IV. „*Peştera Îngăurită*", „*Gaura Tătarului*" şi alte

peşteri de la Aluniş au incizate înăuntru şi în afara încăperilor numeroase cruci cu braţe lăţite la capete, cruci specifice secolelor V şi VI, cruci descoperite şi în alte părţi ale ţării noastre, unele din aceste cruci urcînd pînă în sec. III. Ele sînt similare crucilor din sec. III descoperite în regiunea limitrofă — Barboşi. Crucile din sihăstriile Munţilor Buzăului arată credinţa în Hristos a strămoşilor şi simbolizau arme de nădejde şi apărare contra invadatorilor goţi.

Din informaţiile lăsate de Sfîntul Epifanie (*Contra tuturor ereziilor*, LXX, 15, 2) că în „partea cea mai adîncă a Daciei-Gotiei", adică în regiunea muntoasă a Buzăului, se aflau mînăstiri fondate de Audius cu monahi audieni, dar şi cu monahii, monahi şi episcopi localnici, ca Silvanus ş.a. rezultă că în aceste sihăstrii, la început se găseau monahi audieni, şi monahii apoi şi ortodocşi şi pe urmă numai ortodocşi. Misionarii capadocieni şi bizantini nu au întîrziat să ridice şi să închege şi ei aici un monahism de substanţă şi profil ortodox atît înainte, cît mai ales după plecarea audienilor. Monahismul avea în regiunea Buzăului o organizaţie bisericească completă, încă din perioada audiană, fiindcă audienii aveau şi episcopi. Creştinismul a trecut repede din Scythia Minor în Estul Munteniei şi Sudul Moldovei prin Barboşi şi alte puncte. Influenţa creştinismului dobrogean asupra aşezărilor monahale din Munţii Buzăului se manifestă poate şi în faptul că majoritatea bisericuţelor rupestre din zonă au, din epoca patristică, sfinţi ocrotitori pe Ioan Bogoslovul (Evanghelistul), Ioan Botezătorul, Ioan Zlataust (Gură de Aur) şi pe Maica Domnului (Naşterea şi Adormirea). Aceste nume vin, nu de la Teodosie de Kelefarevo (1346—1371), cum s-a susţinut, ci din tradiţia evlaviei din Scythia Minor şi Dacia, unde am văzut că numele Sfîntului Ioan şi acela al Maicii Domnului erau cinstite în mod deosebit.

Sihăstriile, devenite uneori schituri şi mînăstiri în Munţii Buzăului, au fost şi sînt şi astăzi solide fortăreţe de continuitate spirituală creştină şi de geneză daco-romană. S-au rostit în aceste mînăstiri şi schituri mii de rugăciuni de cuvioşii călugări şi s-au vărsat rîuri de lacrimi pentru iertarea păcatelor şi mîntuirea sufletelor. S-au dat îndrumări şi sfaturi la milioane de credincioşi, s-au zămislit şi au crescut fapte de desăvîrşire prin nevinovăţia cugetului şi dragostea de Dumnezeu şi de oameni a numeroşilor sihaştri, dintre care s-au impus figuri deosebite ale Bisericii, ca Vasile de la Poiana Mărului şi mulţi alţii, a căror smerenie a refuzat să-şi înscrie numele în vreun document. Schiturile buzoiene au fost nu odată foişoare de pază pentru ţară, ziduri de apărare împotriva invadatorilor, izvor viu care a ţinut legătura cu oamenii şi evenimentele din Transilvania, sudul Moldovei şi tot ţinutul Dunării de Jos. Ele s-au opus cu putere propagandei catolice după dispariţia episcopiei catolice a cuma-

nilor de la Milcovia şi au ajutat de atîtea ori pe domnii Ţării Româneşti şi ai Moldovei.

— Ştim că lucraţi de mulţi ani la un vast tratat de Patrologie care va încununa activitatea didactică, pedagogică şi teologică a Prea Cucerniciei Voastre. Vă rugăm, faceţi-ne o prezentare succintă a acestei opere.

— Tratatul de Patrologie la care lucrez pentru studenţii şi preoţii noştri, dar şi pentru credincioşii ortodocşi ai Bisericii noastre, vrea să ţină seama de nivelul actual al cercetărilor patristice, care e foarte ridicat şi creşte mereu în comparaţie cu acela al micului manual din 1956. În limita posibilităţilor actuale, cei 700 de ani de producţie literară patristică vor fi cuprinşi într-un număr de volume care prezintă viaţa, operele şi învăţătura Sfinţilor Părinţi, în cele trei perioade de evoluţie. Se stăruie asupra operelor şi mai ales a învăţăturii, care se substanţiază, se amplifică şi se îmbogăţeşte continuu de la primul Părinte Apostolic pînă la Sfîntul Ioan Damaschin şi la ultimii scriitori gali şi spanioli. Această învăţătură, cu baza în Sfînta Scriptură, dar crescută şi dezvoltată la autori aşa de diferiţi şi proveniţi din popoare şi culturi aşa de felurite, şi-a păstrat nealterat fondul genuin, într-o mare varietate de forme şi la diferite niveluri. Literatura patristică mînuieşte şi transmite elemente din diferite culturi, îndeosebi din cele clasice greacă şi latină, fără să-şi altereze fondul. Un fond mereu acelaşi: Hristos, omul, dragostea, desăvîrşirea, care ard ca nişte făclii pe piscurile patristice şi continuă şi azi să lumineze o mare parte a lumii. Spre deosebire de unii patrologi actuali sau istorici literari, autorul acestor rînduri tratează în manualul său, nu numai despre scriitorii greci şi latini creştini dintre anii 90—750, ci despre toţi scriitorii creştini de valoare: sirieni, copţi, armeni, georgieni, din această epocă, întrucît ei formează un tot, ca expresie a unei singure Biserici. Au fost înregistrate selectiv, în unele opere gnostice descoperite recent la Nag-Hammadi şi în alte părţi.

Scriu Patrologia ca un omagiu de caldă recunoştinţă faţă de Biserică şi Ţară, care m-au adus pe lume, m-au crescut, m-au trimis la şcoli şi m-au educat în cultul credinţei, al muncii, al frumuseţii, al omeniei şi al amintirii, prin osîrdia unui mare număr de dascăli de la unele aşezăminte de studii din ţară şi străinătate.

Sfinţii Părinţi daco-romani de la Dunărea de Jos cu contribuţii remarcabile în istoria Bisericii universale, dar mai ales la formarea poporului daco-roman şi apoi român m-au convins că noi, ortodocşii români, sîntem parte integrantă din Patrologie. Se cuvine deci ca aceasta să ne intereseze şi s-o cinstim ca pe un filon spiritual de mare valoare pentru

noi, fără de care nu am fi ceea ce sîntem. Prin smeriţii Părinţi dacoromani noi ne-am integrat în cultura europeană şi am devenit europeni.

Nu aş fi scris şi nu aş scrie Patrologie dacă nu m-aş fi convins de marea ei actualitate. Literatura patristică nu este numai un vast tezaur de cultură, dar ea generează mereu cultură, adică provoacă reacţii spirituale şi practici de mult folos pentru cei ce meditează paginile marilor Părinţi şi se roagă cu ei. Logosul, adică Raţiunea Supremă, dreptatea, creaţia, smerenia şi dragostea tronează în scaunul de aur al spiritualităţii patristice. Umanismul patristic ridică pe om din robia antichităţii şi a lumii moderne, la rangul de rege al naturii, ca chip al lui Dumnezeu. Forţa uriaşă pe care o desfăşoară omul astăzi în toate domeniile este prevăzută şi explicată de gîndirea patristică prin eroismul şi forţa muncii raţionale, a discernămîntului şi progresului. Mai puternică decît raţiunea tehnică şi de manevră este, pentru viziunea patristică, dreptatea sau nevinovăţia, încrederea ori puritatea inimii, care biruie păcatul. Îndumnezeirea omului, capul drumului spre mîntuire, este ca să ajungem la nevinovăţie, adică la dragostea de la început, cînd Dumnezeu vorbea cu omul de la gură la gură.

În spaţiul bisericesc, Patrologia oferă o preoţie de deosebită frumuseţe spirituală şi socială nu numai în tratate de neîntrecut farmec al fondului şi al formei, ci chiar în întruchipări reale, care sînt o laudă nu numai a vieţii creştine, ci a lumii însăşi. Ştiinţă, puritate, evlavie, smerenie, dragoste şi rugăciune, mai ales rugăciune; iată preoţia patristică! Înaltele tratate ale gîndirii Sfinţilor Părinţi se împletesc tot timpul cu evlavia şi rugăciunea. O preoţie care stă model preoţimii de astăzi. Sfinţii Părinţi au elaborat şi trăit un monahism care stă pildă monahismului actual. Care dintre noi poate urma de aproape pe Sfinţii Ioan Cassian, Teotim I de Tomis, Vasile cel Mare şi Ioan Gură de Aur, ori pe Fericitul Augustin?

— Ce alte perspective cărturăreşti şi teologice de viitor aveţi?

— Ca perspectivă, în timpul liber revizuiesc unele manuscrise pe care le am de publicat cu teme, ca: a. Teognosia în doctrina Sfinţilor Părinţi; b. Hristologia şi mariologia patristică; c. Concepţia despre om în literatura patristică; d. Aspecte ale culturii patristice; e. Probleme literare patristice; f. Actualitatea ecumenismului Sfinţilor Părinţi.

Nu pot încheia acest răspuns fără a mulţumi din inimă bunătăţii lui Dumnezeu pentru a mă fi călăuzit continuu în tot ceea ce am gîndit şi am săvîrşit binele, bucurînd pe toţi fraţii mei, oamenii. Îi mulţumesc pentru frumuseţile de negrăit pe care mi le-a oferit în cultura clasică, teologică şi literară în general; pentru o soţie excepţională care mi-a

stat alături creîndu-mi condiţii ideale de studiu şi elaborare; pentru un profesorat pe care am vrut să-l ţin la nivelul timpului şi al Bisericii; pentru o operă teologică migăloasă şi de răspundere, pe care sînt încă departe de a o încheia; pentru o preoţie sfîntă cu care m-a învrednicit Hristos — Logosul, fără să fi ajuns pînă acum la puritatea şi frumuseţile ei de culme.

PREOTUL PROFESOR CONSTANTIN GALERIU

Institutul Teologic din Bucureşti

(n. 1918)

Părintele Constantin Galeriu este preot şi profesor de teologie consacrat, cu o rară vocaţie sacramentală. Cuvîntul său blînd, cald, părintesc, întotdeauna încurajator, dres cu sarea învăţăturii evanghelice şi a Sfinţilor Părinţi, convinge fără să forţeze voinţa, cucereşte, pacifică, picură speranţă, dă viziune cosmică, divină, lumii, omului, ca chip al lui Dumnezeu şi odihneşte inima. Prea Cucernicia Sa are inimă de preot adevărat, pentru că iubeşte pe toţi oamenii, pentru că are multă milă de văduvă şi de sărac. Iubeşte Biserica, slujbele frumoase, cîntările de la strană şi, nu mai puţin, predica, cuvîntul rostit cu căldură părintească, ce mîngîie, tămăduieşte sufletul, risipeşte orice îndoială şi răspunde la nevoile sufleteşti imediate ale credincioşilor. Pentru aceea este căutat de mulţi, întrucît sfaturile Sfinţiei Sale limpezesc atîtea întrebări ale vieţii şi umplu golul multor inimi.

Fiu de ţăran de pe Valea Siretului-Bacău, slujeşte ca preot peste 30 de ani în oraşul Ploieşti, iar din anul 1970, paroh, la biserica Sf. Silvestru din Bucureşti şi profesor de Teologie fundamentală şi Omiletică la Institutul Teologic din Capitală. În bogata sa activitate misionară şi pedagogică se disting trei vocaţii deosebite, care trebuie să împodobească viaţa unui bun preot. Vocaţia de slujitor şi iconom devotat al Bisericii lui Hristos; vocaţia de duhovnic şi sfătuitor sufletesc ales, pentru toate vîrstele şi straturile sociale; şi vocaţia de predicator iscusit, dascăl iubit de teologie şi catehet al duhului. În această întreită activitate sacramentală, omiletică şi pedagogică, Părintele Constantin Galeriu urmăreşte în chip deosebit lauda Sfintei Treimi, apărarea credinţei ortodoxe şi mîntuirea fiilor săi duhovniceşti. Toate acestea l-au făcut cunoscut şi iubit tuturor, atît în parohie, cît şi în rîndul studenţilor de teologie.

Apreciind activitatea şi experienţa pastorală exemplară a Prea Cucerniciei Sale, precum şi cultura sa teologică de profil dogmatic, am realizat împreună cu Părintele Profesor Constantin Galeriu o frumoasă convor-

bire duhovnicească, folositoare atît pentru călugări, cît și pentru mireni, pe care o redăm în paginile ce urmează.

1. **— Părinte Constantin, cum tîlcuiți cuvintele Sfintei Scripturi: „Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră... Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său..." (Facere 1, 26—27). Cum înțelegem, deci, originea omului după Sfînta Scriptură?**

— Părinte Ioanichie, mai adînc decît orice, în acest cuvînt al Sfintei Scripturi ne apare sfatul lui Dumnezeu, sfatul Prea Sfintei Treimi — „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră". Sfîntul Vasile Cel Mare se și întreabă: „Cui îi zice Dumnezeu: să facem om după chipul Nostru"? și răspunde: „Cui altuia, decît Celui Care este strălucirea Slavei Sale, Chipul ființei Sale. Deci propriului Său Chip viu care a mărturisit: „Eu și Tatăl Meu Una sîntem" (Omilia a IX-a la cele șase zile ale creației — Exaimeron). Astfel, Chipul lui Dumnezeu, Cel după ființă este Fiul lui Dumnezeu Însuși, Care S-a făcut și Fiul Omului. Iar noi am fost zidiți după chipul Lui. Adam a primit chipul Chipului. De aceea, cum spune Sfînta Scriptură, noi avem în „Fiul Omului Care este în cer" (Ioan 3, 13), „casă nefăcută de mînă, veșnică..." (2 Cor. 5, 1), „moștenire nestricăcioasă..., neîntinată, neveștejită, care se păstrează în ceruri" (1 Petru 1,4).

Aceasta este învățătura privind originea noastră și definiția noastră după Sfînta Scriptură: omul este creat după Chipul Fiului lui Dumnezeu.

2. **— Cum ne putem cunoaște atunci „Chipul", „Modelul", altfel spus, „Originalul" după care am fost creați?**

— Pentru a ne cunoaște viu „Chipul", „Modelul" nostru, Părintele cel ceresc, după cădere, și la „plinirea vremii", ne-a făcut darul de a ne trimite pe Fiul Său în trup, în chip și față omenească. Iar noi „am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr" (Ioan 1, 14). Am văzut în Hristos propria noastră față și slavă după care am fost creați, și la asemănarea căreia sîntem chemați. Și aș dori să adaug la cele zise pînă aici: negrăit de mare este și darul de a fi făcuți după Chipul lui Dumnezeu și mai ales darul de a se fi arătat în lume Chipul Însuși al lui Dumnezeu, Care este temelia făpturii noastre. „Nu pămîntul din sine ne-a aruncat afară ca pe greieri..." zice tot Sfîntul Vasile Cel Mare, „ci mîna lui Dumnezeu este aceea care ne-a lucrat". Nu sîntem simplul produs al naturii, ci opera și chipul Autorului naturii. Și dacă „mîna", mai bine zis, Mîinile Tatălui — Fiul și Duhul Sfînt — „ne-au făcut și ne-au zidit", cum zice Psalmistul (Ps. 118, 73), căzînd Adam, Aceleași Mîini prin Întrupare, ne susțin și lucrează mîntuirea noastră. Pe temelia Hristos, Care nu poate fi surpată de nimic, putem fi reziditi din nou.

3. — În Cartea Facerii, cap. 2, 7, citim şi următoarele: „Atunci, luînd Domnul Dumnezeu ţărînă din pămînt, a făcut pe om şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul suflet viu". Cum tîlcuim aceste cuvinte?

— Aici se vorbeşte despre actul propriu-zis al zidirii omului. Şi, trebuie să observăm că Dumnezeu a pregătit mai întîi vasul omenesc, adică trupul, care să poată primi „suflare de viaţă" dumnezeiască. Trupul lui Adam era menit să fie organ al unei vieţi spirituale, să fie „templu al Duhului Sfînt". Precum trupul Fecioarei Maria luat din trupul umanităţii lui Adam a fost pregătit, prin lucrarea Duhului Sfînt, să poarte şi să nască din ea pe Fiul lui Dumnezeu, Acelaşi Ziditor, din „ţărîna pămîntului" care odrăslise deja din sine „fiinţe vii", din „pămînt viu" zideşte, modelează trupul şi „vasul ales" menit să poarte „chipul Fiului lui Dumnezeu", chipul Logosului creator a toate (Ioan 1, 3), Trupul lui se face locaş, gazdă Oaspetelui divin. Organele îi devin instrumente capabile să reveleze un „suflet viu", purtător de har, de gîndire şi cuvînt dumnezeiesc.

4. — Avem un astfel de temei şi în tîlcuirea Sfinţilor Părinţi sau mai profund, în alte locuri ale Sfintei Scripturi?

— În acest sens, Sfîntul Grigore de Nyssa învaţă că Dumnezeu i-a dat omului mîinile, anume ca să poată vorbi. Dacă i-ar lipsi mîinile, atunci buzele ar trebui să fie ca la animale, adică să poată prinde cu ele iarba şi s-o rupă. Trecînd însă grija procurării hranei pe seama mîinilor, gura a devenit organul prin excelenţă al cuvîntului, al lui Dumnezeu-Cuvîntul (Despre facerea omului, cap. 8).

Citind în Cartea Facerii: „Şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul suflet viu", observăm că şi în ziua Învierii, la fel, Iisus Mîntuitorul nostru a suflat asupra Sfinţilor Apostoli şi le-a zis: „Luaţi Duh Sfînt!" (Ioan 20, 22). Duhul Sfînt Care le devine „sufletul" sufletului lor, îi zideşte din nou şi îi îmbracă cu putere de sus în plinătate la ziua Cincizecimii după Chipul Domnului. Aşa s-a îmbrăcat şi Adam cu putere de sus în toată făptura lui, fireşte la măsura şi la vîrsta de început a umanităţii pe care o reprezenta el. În acest duh tîlcuiesc şi Sfinţii Părinţi. „Se spune pentru Avva Pamvo, — citim în Pateric — că precum a luat Moisi icoana slavei lui Adam, cînd s-a slăvit faţa lui, aşa şi faţa lui Avva Pamvo, ca fulgerul strălucea şi era ca un împărat şezînd pe tronul său". Duhul Sfînt, împărtăşit cu iconomie de la Tatăl prin Fiul, este Acelaşi, şi în Adam începătorul zidit al firii noastre înţelegătoare, şi în Moisi primitorul Legii, şi în Avva Pamvo părtaş al legii harului.

5. — Ce trebuie să înţelegem atunci că a primit Adam în suflarea dumnezeiască de viaţă, prin care „s-a făcut suflet viu"?

— A primit harul Duhului Sfînt. Harul prin care, așa cum ni se arată în cartea Facerii, comunica cu Dumnezeu în răcoarea raiului (Cap. 3, 8—19) în care putea să contemple, să-și cunoască Chipul după Care a fost zidit. O dovadă clară că Adam a primit darul Duhului o avem în cuvîntul Domnului rostit după cădere, cînd zice: „Nu va rămîne Duhul Meu pururea în oamenii aceștia, pentru că sînt numai trup" (Facerea 6, 3). Este vorba tocmai de retragerea Duhului din cauza păcatului — fapt cunoscut viu în experiența duhovnicească — și căderea dureroasă în ceea ce va numi Apostolul „trupul păcatului", „trupul morții" (Rom. 7, 24). Precizez că și Sfîntul Ioan Gură de Aur tîlcuiește la fel cuvîntul „suflet viu", cînd zice: „După cum trupul atunci moare cînd îl părăsește sufletul, așa sufletul atunci moare cînd îl părăsește Duhul Sfînt cu energia Sa" (Omilia 18, la Efeseni). Astfel, „sufletul viu" este sufletul purtător de Duh Sfînt, de har. Este omul zidit, ca ființă spirituală, duhovnicească, de un „chip", de un duh cu Dumnezeu-Cuvîntul.

6. — V-aș ruga să spuneți care sînt trăsăturile Chipului lui Dumnezeu în om!

— Trăsăturile „chipului", insuflat și întipărit de Dumnezeu în om, sînt vădite tocmai în darurile Duhului Sfînt, Care de la începutul creației „se purta pe deasupra apelor" (Facerea 1, 2). Aceste daruri sînt manifestate îndeosebi prin viață conștientă, libertate, aspirație continuă de depășire de sine, prin comuniune de dragoste cu Ziditorul și cu semenii, și prin putere creatoare.

Ceva mai pe larg, Chipul dumnezeiesc în noi înseamnă spirit capabil de pătrundere a sensului existenței de cunoaștere, de înțelepciune; înseamnă libertatea care-l scoate pe om de sub servitutea naturii, a necesității oarbe și-l înalță în lumea slujirii valorilor — bine, adevăr, frumos. „Adevărul vă va face pe voi liberi", zice Domnul (Ioan 8, 32). Înseamnă depășire, trecere neîncetată dincolo de noi înșine, care fundamental își află sensul în răspunsul la o chemare în tinderea către „rudenia cea de sus", cum spune Sfîntul Vasile cel Mare; în dialogul de iubire cu Cel ce infinit ne depășește și ne solicită la un progres, la creștere „în duh și în adevăr" fără de sfîrșit. „Merge-vor din putere în putere, arăta-se-va Dumnezeul dumnezeilor în Sion", zice Psalmistul (Ps. 23, 8), căci dialogul cu Dumnezeu-Creatorul inspiră și fundamentează în noi Chipul Lui ca forță creativă. Purtînd în noi lumea, în gîndirea și iubirea noastră, așa cum o poartă Creatorul, se luminează în noi sensurile, rațiunile lucrurilor, legile care guvernează creația. Se luminează în noi înșine secretul creației, secret care esențial implică spirit care gîndește, zămislire de idei, de proiecte și energie, materie în care ideile se întrupează, în care capătă

expresie, formă, chip. Mai ales prin aceste trăsături se afirmă omul după Chipul lui Dumnezeu-Creatorul.

7. — **În Sfînta Scriptură se spune, mai întîi: „Şi a zis Dumnezeu: să facem om după Chipul şi asemănarea Noastră"** (Facerea 1, 26). **Iar în versetul următor zice numai: „Şi a făcut Dumnezeu pe om după Chipul Său". Este vreo deosebire între chip şi asemănare?**

— Chipul lui Dumnezeu ne este dăruit în actul divin creator şi nu se pierde niciodată. Asemănarea, care constă în dezvoltarea şi desăvîrşirea fără de hotar a trăsăturilor Chipului, se lucrează prin har în conlucrare cu osteneala noastră. Cel mai bine a tîlcuit această legătură între chip şi asemănare Sfîntul Vasile Cel Mare. El spune: „Dacă te-ar fi făcut dintru început după asemănarea lui Dumnezeu, zice el, unde ar fi fost darul tău? De unde te-ai fi încununat? Dacă Ziditorul ar fi dat firii totul, cum ţi-ar fi deschis împărăţia cerurilor? Acum însă una ţi s-a dat; cealaltă nedesăvîrşită s-a lăsat, ca şi tu să lucrezi la desăvîrşirea ta, pentru ca vrednic să te faci de plata cea de la Dumnezeu...". Şi, făcînd legătura între prima şi cea de a doua creaţie în Hristos, adaugă: „Cum dar ne facem după asemănare? Prin Evanghelie! Căci ce este creştinul? Asemănarea cu Dumnezeu cît îi este dat firii omului. Dacă ai primit să fii creştin, sîrguieşte-te a te face asemenea lui Dumnezeu; îmbracă-te în Hristos" (Omilia I, Despre originea omului, 17).

8. — **Ce este grădina Edenului sau Raiul în care ni se spune că a fost aşezat Adam?**

— Cum arată Sfinţii Părinţi (Ioan Damaschin şi Nichita Stithatul) Raiul trebuie înţeles atît sensibil, cît şi spiritual, aşa precum omul a fost creat cu trup şi cu suflet. Spiritual, însemna comuniunea, petrecerea cu Dumnezeu, Care locuia în el căci era casa Lui. Dumnezeu era îmbrăcămintea lui strălucitoare şi „Harul lui Dumnezeu îl înveşmînta" (Sfîntul Ioan Damaschin). Sensibilă era grădina Edenului alcătuită din roduri, flori, vieţuitoare. Iar Adam, pătrunzînd raţiunile făpturilor, cum va spune înţeleptul Solomon: „se ridica de la măreţia şi frumuseţea făpturilor, la Cel care le-a zidit" (Înţ. lui Solomon, 13, 5). În acelaşi timp, „toată zidirea acestei lumi văzute şi simţite, adică cerul şi pămîntul şi toate cele din ele, s-au făcut ca un rai mare tuturor oamenilor" (Cuv. Nichita Stithatul). Atunci noi trebuie să vedem în fiecare colţ de pămînt încredinţat oamenilor o grădină a Raiului. Pentru noi, pentru neamul nostru, pămîntul pe care-l moştenim din moşi strămoşi, — şi istoria aici ne-a pomenit, — este „raiul" neamului nostru. Iar datoria pe care o avem este aceeaşi poruncă dată omului de la început: „Să-l lucrăm şi să-l păzim..." (Facere 2, 15). Să-l sfinţim cu darurile, cu truda şi cu jertfa noastră.

9. — Cum explicați porunca lui Dumnezeu: „Din toți pomii din Rai poți să mănînci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănînci, căci în ziua în care vei mînca din el, vei muri, negreșit!" (Facerea 2,16—17). **Interzice Dumnezeu cunoștința?**

— Nicidecum! Cunoștința, altfel spus, cunoașterea, este însușire dumnezeiască și, totodată, un dar al lui Dumnezeu încredințat omului. Este unul din cele șapte daruri ale Duhului Sfînt, cum ne sînt arătate la Profetul Isaia: „Și se va odihni peste El — este vorba de Mesia, — Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al bunei-credințe, duhul temerii de Dumnezeu..." (Isaia 11, 2—3). Mai profund, cunoștința înseamnă în Sfînta Scriptură viață. Mîntuitorul afirmă: „Aceasta este viața veșnică; să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat și pe Iisus Hristos, pe Care L-ai trimis" (Ioan 17, 3). Setea de cunoaștere face parte din zestrea de har, este ființială omului, și în ea își are obîrșia actul creator, deci afirmarea chipului și asemănării noastre cu Dumnezeu.

10. — Atunci ce trebuie să înțelegem prin oprirea gustării din pomul cunoștinței binelui și răului?

— Înainte de toate trebuie spus clar, fără echivoc: cunoașterea, din care derivă știința trebuie să aibă un sens, un scop; iar scopul adevărat nu poate fi decît binele — existența și viața. Înțelegem atunci că nu cunoașterea binelui a oprit-o Dumnezeu, ci a binelui amestecat cu răul, căderea în ambiguitate, în sfîșiere demonică. Dumnezeu e numai bine și în chip firesc voia ca omul să se împărtășească din viața Sa în bunătate, în iubire. Tîlcuind cuvintele Sfintei Scripturi: „Din tot pomul din rai să mănînci", Sfîntul Ioan Damaschin spune: „Prin aceste cuvinte socotesc că a voit să zică: suie-te prin toate făpturile la Mine, Făcătorul, și culege din toate un singur fruct, pe Mine, viața cea adevărată" (Dogmatica 2, 11).

Făcînd, împotriva voinței lui Dumnezeu, experiența nu numai a binelui, ci și a răului, Adam se instituie el judecător și criteriu suprem al binelui și al răului. „Iată Adam s-a făcut ca Unul dintre Noi, cunoscînd binele și răul..." (Facere, 3, 22), va zice Dumnezeu după călcarea poruncii. De cîte ori, în asemenea decizii luate autonom și arbitrar, răul n-a fost pus alături de bine, pînă la confuzia gravă pe care o sancționează Profetul cînd zice: „Vai de cei ce zic răului bine și binelui rău" (Isaia 5, 20)...

11. — Vă rugăm să ne faceți o distincție: ce este binele și ce este răul?

— Fundamental, trebuie spus că Binele este Dumnezeu. La întrebarea unui dregător: „Bunule învățător, ce să fac să moștenesc viața de veci?", Mîntuitorul îi răspunde: „Nimeni nu este bun decît Unul Dumnezeu" (Luca 18, 18—19). Dar omul este zidit după chipul Lui. Atunci, a fi bun

înseamnă a-I urma Lui. Şi cugetînd în acest duh, trebuie spus: bine este tot ceea ce, din iubire, zideşte, dă viaţă, salvează, este conform cu poruncile lui Hristos; rău este tot ceea ce e gol de sens ziditor, cum e viciul, şi ruinează, distruge. Într-un cuvînt, binele creează, răul distruge. Dacă vreţi să exemplificăm: o bucată de pîine zideşte sau întreţine viaţa; lăcomia ruinează şi distruge. Un pahar de vin zideşte, beţia distruge. Căsătoria zideşte, e leagănul generaţiilor, desfrîul distruge.

12. — **În ce a constat păcatul lui Adam?**

— Înainte de toate în călcarea voii lui Dumnezeu, în neascultarea de Legea Lui; deci despărţirea de El. Iar profund, neascultarea vine din trufie (1 Tim. 3, 6), rădăcina a tot răul. Dumnezeu a poruncit lui Adam să nu mănînce din pomul cunoştinţei binelui şi răului. Protopărinţii noştri însă n-au ascultat. Au ascultat, în schimb, cuvîntul şarpelui:. „Oare a zis Dumnezeu să nu mîncaţi roade din orice pom?" ispiteşte şarpele. Au primit în inima lor sămînţa stricăcioasă a păcatului, a dedublării, a punerii la îndoială, din mîndrie, a cuvîntului lui Dumnezeu. Şi de aici s-a întins lanţul căderilor. Îndoiala sfîşie unitatea şi cu Dumnezeu şi cu semenii şi cu noi înşine. Urmează apoi depărtarea de comuniunea cu Dumnezeu, concomitentă cu intensificarea iubirii de sine, iubirea pătimaşă de propriul eu, din orgoliu, şi faţă de propriu-i trup, din plăcere şi pofte. De aici şi căderea din spirit, din „sufletul viu" în care lumina harul, în simţualitate pervertită, în senzualitate; în stăpînirea trupului asupra spiritului, în stăpînirea simţurilor asupra scopurilor raţionale, ajungînd în stare gravă a ceea ce Sfînta Scriptură numeşte: „numai trup" şi în „latura şi umbra morţii".

13. — **Ce înseamnă cuvintele Sfintei Scripturi că după cădere „s-au deschis ochii lor şi au cunoscut că sînt goi"?**

— Înainte de cădere protopărinţii erau îmbrăcaţi în har; în veşmîntul nestricăciunii erau nepătimaşi. Prin păcat, prin despărţirea de Dumnezeu, au devenit goi; goi de har, goi de sensul ziditor şi transfigurator al vieţii. Orice faptă a noastră are două părţi: suflet şi trup; sufletul este scopul, mai precis, scopul ziditor şi binefăcător; trupul este fapta propriu-zisă. Or, în păcat, în patimi ca beţia, desfrîu, ajungem goi de scop, de sens ziditor; plăcerea senzuală, deşartă, adesea cinică şi ucigătoare, ia locul sensului divin, creator, şi atunci ne cuprinde acel sentiment tragic al vidului şi ruşine, tristeţe şi frica răspunderii. De aceea zice Apostolul: „Suspinăm în acest trup, dorind să ne îmbrăcăm cu locuinţa noastră cea din cer, dacă totuşi vom fi găsiţi îmbrăcaţi, iar nu goi" (2 Cor. 5, 2—3). Prin Botez, omul creştin se îmbracă din nou în Hristos. „Cîţi în Hristos

v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi îmbrăcat" psalmodiem, după Sfînta Scriptură, la săvîrşirea Tainei.

14. — **Întrucît şarpele în Sfînta Scriptură este simbol al răului, ce căuta şi el în Rai? Ce rost are ispita?**

— În cartea lui Iov citim că satan e prezent şi el, la un fel de sfat, „printre îngerii lui Dumnezeu . . ." (Iov 1, 6). Este admis şi el prin marea taină a libertăţii, ca ispititor. Iar ispita a fost îngăduită ca încercare pentru consolidarea noastră în har, în adevăr, în virtute. În acest înţeles zice Sfînta Scriptură despre cei tari în credinţă: „Dumnezeu i-a pus la încercare şi i-a găsit vrednici de El" (Inţ. lui Solomon 3, 5). Iar Părintele nostru Antonie cel Mare zice: „Nimeni, neispitit, nu va putea să intre întru împărăţia cerurilor. Ridică ispitele şi nimeni nu este care să se mîntuiască, (Pateric). Mai precis, Dumnezeu ne încearcă; demonul ne ispiteşte; iar ispita dă la iveală tăria sau slăbiciunea noastră. În legătură cu darul nemuririi, Sfîntul Ioan Damaschin observă că „nu era folositor ca omul să dobîndească nemurirea, fără să fie încă ispitit şi încercat, ca să nu cadă în mîndria şi osînda diavolului" (Dogmatica 2, 30). Ce blestem ar fi o înveşnicire în stare de păcat, de stricăciune, de suferinţă infinită. De aceea în rugăciunea de dezlegare a celor repauzaţi se spune: „Dar pentru ca răutatea să nu rămînă nemuritoare, din iubirea de oameni ai poruncit ca amestecul acesta, negrăita legătură dintre trup şi suflet să se taie, să se risipească . . .. Dumnezeule al Părinţilor noştri".

15. — **Ce ne puteţi spune despre ispita Mîntuitorului?**

— Sfînta Scriptură ne vorbeşte de trei mari momente de ispită: a lui Adam în Eden, care a căzut. A lui Iov, care a rezistat, privind spre Mîntuitorul: „Ştiu că Răscumpărătorul meu este viu . . ." (Iov 19, 25). În sfîrşit, Satan a încercat să-L ispitească pe Însuşi Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Cunoaştem provocările şi răspunsul Mîntuitorului. La prima ispitire, descoperindu-Se ca Fiu al lui Dumnezeu, nu preface totuşi pietrele în pîini pentru Sine, şi afirmă ordinea valorilor: „Nu numai cu pîine va trăi omul, ci cu tot cuvîntul care iese din gura lui Dumnezeu" (Matei 4, 4). În a doua ispitire refuză minunea în favoarea Sa, denunţînd în sensul negativ al tentaţiei — „aruncarea în jos" de la înălţimea templului altfel spus — căderea. Iar a treia oară, ispitit cu „slava împărăţiilor lumii" reinstituie unica adorare, aceea cuvenită lui Dumnezeu. În această întreită ispitire, satan întreprinde tentativa supremă: pătrunderea răului în însăşi obîrşia noastră, la rădăcina existenţei, în Fiul lui Dumnezeu devenit şi Fiul Omului. Hristos a acceptat ispita şi a învins-o pentru noi. Şi în această învingere stau tăria, speranţa şi bucuria creştinului. Răul a pătruns în lume, dar nu la temelia ei, Care, cum zice Sfîntul Pavel, este Hristos

(1 Cor. 3, 11). A rănit firea noastră umană, dar nu poate ajunge la tulpină, la rădăcina ei: „Eu sînt viţa cea adevărată şi Tatăl Meu este lucrătorul" (Ioan 15, 1). „Voi sînteţi mlădiţele...", zice Domnul (Ioan 15, 5). A produs şi în Biserică dezbinare, dar nu poate atinge Capul ei. Iisus Hristos, temelia, rădăcina, capul nostru, nu poate fi atins de nici un rău. Pe El şi în El ne putem rezidi, renaşte, mîntui.

16. — **Căderea lui Adam a fost totală?**

— Nu! Nici un păcat nu poate ajunge la rădăcină, nu poate şterge total pecetea chipului. Amprenta, conştiinţa adîncă a originii noastre rămîne. „Adîncul cheamă mereu Adîncul" (Ps. 41, 9). Şi trebuie stăruitor amintit că chipul nostru, constituit din suflarea divină de viaţă şi din fire, într-o negrăită unitate dintre har şi voie liberă, harul nu poate fi distrus, iar „darurile şi chemarea lui Dumnezeu nu se pot lua înapoi..." (Romani 11, 29). Suflarea divină de viaţă s-a retras în adînc, mai adînc decît păcatul care operează doar la suprafaţă. Marginile sînt ale demonilor, care pot perverti, întuneca, dar nu pot distruge. „Pus-a în vistierii adîncurile", zice Psalmistul (Ps. 32, 27). Adîncul este în vistieria, în mîna lui Dumnezeu şi de acolo, acelaşi Psalmist se roagă: „Duhul Tău Cel Sfînt nu-L lua de la mine" (Ps. 50, 12).

17. — **Care este raţiunea suferinţei pe pămînt, atît a oamenilor cît şi a celorlalte făpturi?**

— Suferinţa ne pune, indirect, în faţa celei mai grave probleme: a răului. Dar trebuie precizat de la început: nu suferinţa este răul, ci păcatul. Mai explicit, răul înseamnă: păcat, stricăciune, moarte. Iar suferinţa este urmarea păcatului şi e un înger vestitor. E semnalul de alarmă care vesteşte pătrunderea răului în existenţa şi viaţa noastră. Sfîntul Atanasie cel Mare spune că: „răul este din neant" (Despre întruparea Cuvîntului I, 4). Atunci, suferinţa intervine ca un cutremur zguduitor al întregii noastre fiinţe în faţa asaltului păcatului, a stricăciunii şi morţii pe care o refuzăm, pentru că refuzăm neantul, nimicnicia. De altfel, făptura nu poate fi niciodată radical nimicită.

Suferinţa este şi ispăşire a păcatului, ispăşire în înţelesul profund de depăşire a răului, de rezidire, purificare, iluminare a conştiinţei; deci de vindecare. Ştim toţi că lacrimile căinţei spală, curăţă. „Roua Ta este roua de lumină" spune Profetul Isaia (26, 19). Şi purifică din adînc. „Lacrimile sînt ca şi sîngele care curge din ranele sufletului", zice Sfîntul Grigore de Nyssa. Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că „lacrimile sînt în stare să stingă şi focul iadului". Deci, să deschidă de aici prin uşile pocăinţei uşile împărăţiei. Şi, de observat, suferinţa pe care o dozează conştiinţa creşte pe măsura sporirii egoismului, a iubirii pătimaşe de sine şi a dezna-

dejdii. Dar descrește, se transfigurează pe măsura lepădării de sine unită cu nădejdea, pe măsura jertfirii mîntuitoare, ca în cazul sfinților, martirilor, eroilor.

18. — **Dar de ce suferă și cei nevinovați, cum 'sînt copiii și drepții?**

— Copiii suferă pentru păcatele părinților, ale înaintașilor. Cu cît părinții vor greși mai puțin și vor fi mai conștienți că aducerea pe lume a unui copil e un act sfînt, cu atît urmașii vor suferi mai puțin. Și, există o solidaritate umană în suferință. Cum ar putea fi cineva fericit, atunci cînd știe că fratele lui suferă? Așa „precum printr-un om a intrat păcatul în lume" (Romani 5, 12), așa prin Iisus Hristos, Cel de-al doilea Adam, intră mîntuirea. Dar, creștinul știe că în suferință nu e singur. E cu Mîntuitorul și cu orice suflet bun de mamă, tată, frate, prieten. Domnul nostru Iisus Hristos este fără de păcat. El învinge și răul din lume: izgonește demonii, iartă păcatele, vindecă bolile, liniștește stihiile firii, biruie moartea. Și totuși, El, Cel drept, Nevinovat pătimește! Pătimește împreună cu noi toți și cu cei nevinovați. Iar suferința Lui e mîntuitoare. El pătimește pentru a învinge răul și în noi și pentru a ne arăta că răul poate fi învins. Căci dacă răul a fost îngăduit prin taina de nepătruns a libertății, în același timp Dumnezeu a știut de mai înainte că poate fi și biruit. Răul e o boală, un parazit pe trunchiul existenței noastre, o excrescență a voinței pervertite. Dacă „plata păcatului este moartea", în același timp moartea e și moartea păcatului.

De aceea, privind mai adînc în viața noastră personală și în istorie, observăm că niciodată răul nu are ultimul cuvînt. Dumnezeu singur este Alfa și Omega. Și, Dumnezeu transmută chiar răul în serviciul binelui. Un caz pilduitor este cel al dreptului Iosif. Vîndut de frații lui, în primejdie de moarte, de mai multe ori, Dumnezeu îl salvează, iar în final, el își salvează întreaga familie de la foamete. Și, cînd frații lui îi cer iertare, și îl roagă să nu se răzbune, Iosif rostește acel cuvînt revelator: „Iată, voi ați uneltit rele asupra mea, dar, Dumnezeu a întors răul vostru, în bine" . . ca să păstreze viața unui popor numeros" (Facere 50, 20). Dumnezeu schimbă în iconomia Lui negrăită și răul în bine, așa precum a schimbat chiar moartea în înviere și viață.

„Unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul" zice Sfîntul Apostol Pavel (Romani 5, 20). Iar datoria noastră este ca, răspunzînd neîncetat la har, lucrînd împreună cu harul, să slujim la împuținarea păcatului în lume pînă ce va fi definitiv desființat prin puterea lui Dumnezeu.

19. — **Acum, cîteva întrebări privind mîntuirea sufletului: Ce trebuie să înțeleagă credinciosul prin mîntuire? Ce este mîntuirea în sine și care sînt condițiile mîntuirii?**

— Cel dintîi cuvînt cu care trebuie să încep este acesta, că Însuşi numele Domnului „Iisus", care provine din evreieşte „Iehoşua" sau „Ieşua", înseamnă în traducere „Mîntuitor". Mîntuire înseamnă deci salvare, ajutor, vindecare. Şi se cuvine să precizăm că acest nume este dat prin descoperire dumnezeiască. Îngerul grăieşte Fecioarei: „Vei naşte Fiu şi vei chema numele Lui Iisus, căci El va mîntui poporul Său de păcatele sale" (Matei 1, 21). Numele la evrei era dat de obicei, de tatăl copilului. De pildă, la naşterea Sfîntului Ioan Botezătorul, cînd este întrebat preotul Zaharia, tatăl copilului (Luca 1, 62). Acum, însă, Tatăl Ceresc dă numele, pentru că acum Fiul Său, Cel Unul Născut mai înainte de toţi vecii, se naşte „la plinirea vremii" în lume; Iosif nu este decît logodnicul şi ocrotitorul Maicii Domnului. Dumnezeu Tatăl trimite pe Fiul Său să Se întrupeze de la Duhul Sfînt şi din Fecioara Maria, şi Îi „dă nume mai presus de orice nume" (Fil. 2, 9) — „Iisus Mîntuitorul". Prin nume Tatăl Îi dă şi misiunea Lui în lume, aceea de a fi Mîntuitorul ei. Iar mîntuirea, precum a tîlcuit îngerul, înseamnă izbăvirea noastră şi a întregii făpturi din păcat, din stricăciune şi moarte. O asemenea mîntuire ne aduce Iisus Hristos, Care este Fiul lui Dumnezeu şi Fiul Omului.

20. — **De ce Dumnezeu Tatăl a împlinit mîntuirea prin Fiul?**

— Sfînta Evanghelie arată că prin Fiul şi Cuvîntul lui Dumnezeu „toate s-au făcut" (Ioan 1, 3). Atunci tot prin El se săvîrşeşte şi mîntuirea noastră. Pe El, pe Fiul Său a binevoit Dumnezeu-Tatăl să-L trimită, să ni-L dăruiască pentru ca prin El, Care S-a făcut „frate" al nostru în Duhul Sfînt, să devenim şi noi „fraţi" ai Lui şi „fii" ai Unicului Părinte Ceresc. Prin El voieşte Tatăl să ne „strămute şi pe noi" în „Împărăţia Fiului iubirii Sale" (Col. 1. 13). — Aş vrea să aduc aici şi învăţătura Părintelui nostru Antim Ivireanul, care socoteşte aceste patru pricini pentru care Fiul lui Dumnezeu a luat firea omenească, iar nu altă faţă a Dumnezeirii, adică Tatăl sau Duhul Sfînt. El le expune astfel: „Una, pentru că Fiul lui Dumnezeu se numeşte înţelepciune, a luat chipul omului ca să vindece nepriceperea omului prin care a căzut în păcat. A doua, pentru ca Cel ce este Fiul lui Dumnezeu fără de ani să Se facă şi Fiul Omului, sub ani. A treia, precum S-a făcut Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului, să se facă şi fiul omului, fiul lui Dumnezeu, după cuvîntul Sfîntului Ioan Evanghelistul: „Le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu" (Ioan 1, 12). A patra, fiind Fiul faţa cea din mijloc, S-a făcut mijlocitor de a făcut pace între Dumnezeu şi între om, după cum zice fericitul Pavel: „Căci Unul este Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni: Omul Iisus Hristos" (1 Tim. 2, 5) (Cuvînt de învăţătură la naşterea Domnului nostru Iisus Hristos).

21. — **Dar cum se lucrează mîntuirea?**

— Fiul lui Dumnezeu făcîndu-se şi Om aduce Dumnezeirea pe pămînt. De aceea Iisus Hristos se numeşte şi Emanuel — „Cu noi este Dumnezeu" (Matei, 1, 23). Faptul esenţial al mîntuirii constă tocmai în coborîrea Dumnezeirii, a vieţii divine pe pămînt, mai profund, a vieţii Prea Sfintei Treimi „începătoare de lumină", obîrşie a iubirii, „izvor al vieţii". De aceea, într-o înţelegere mai adîncă, a dobîndi mîntuirea înseamnă a vieţui după chipul Prea Sfintei Treimi, în Duhul Treimii, cum ni s-a descoperit şi ne-a învăţat Domnul nostru Iisus Hristos. Căci Mîntuitorul aduce cu Sine Treimea şi viaţa — „de viaţă făcătoarei Treimi". În El Însuşi locuieşte Treimea — Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh. El spune: „Cine Mă vede pe Mine, vede pe Tatăl" (Ioan 14, 9). Şi, „Duhul Domnului este peste Mine . . ." (Luca 4, 18). Mîntuitorul Iisus Hristos ne descoperă şi ne împărtăşeşte din Sine viaţa plină de lumină şi de iubire a Prea Sfintei Treimi.

Ne împărtăşeşte această viaţă mîntuitoare, în care, negrăit, Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh, Trei sînt Una; căci Treimea este în acelaşi timp Unime — o Comunitate desăvîrşită. Fiecare Persoană dumnezeiască le poartă cu toată fiinţa şi cu iubire desăvîrşită în Sine şi pe Celelalte două; fiecare este deschisă iubirii întregii Dumnezeiri şi fiecare poartă bogăţia nemărginitei Dumnezeiri. Acolo nu este egoism, egocentrism, adică să se facă cineva pe sine centrul exclusiv, iar pe ceilalţi subordonaţi, supuşi, sateliţi, de unde se naşte tot răul şi toată suferinţa. Acolo este unitate desăvîrşită. Fiecare Persoană în „lepădare de sine" absolută, trăieşte pentru Celelalte. Acolo centrul este deodată, şi în fiecare Persoană dumnezeiască, şi în comuniunea Lor; şi Trei şi Unul, şi Eu şi Noi — „Dumnezeirea cea în Trei străluciri". Altfel spus, în Dumnezeu centrul este iubirea. Căci „Dumnezeu este iubire" (Ioan 4, 8).

La o asemenea viaţă dumnezeiască, în Duhul Prea Sfintei Treimi, sîntem chemaţi şi noi. Şi, aceasta este mîntuirea. De aceea, cel chemat la Taina Sfîntului Botez, sau naşul lui, oferă mărturie: „Mă închin Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh, Treimii Celei de o fiinţă şi nedespărţită". Taina însăşi se săvîrşeşte în numele Prea Sfintei Treimi, „În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh" şi cu semnul Sfintei Cruci pe care S-a răstignit Domnul, semnul jertfei mîntuitoare, al iubirii dumnezeieşti—iubirea treimică descoperită pe pămînt în jertfa crucii care aduce învierea. Iată mîntuirea!

22. — **Care este originea egoismului?**

— Egoismul, egocentrismul — din care naşte iubirea pătimaşă de sine şi care tinde să facă din fiecare dintre noi un centru exclusiv care să-şi subordoneze semenii, de unde, cum spuneam şi mai înainte, provine întreaga sursă a răului, a tuturor patimilor, a suferinţei şi morţii, — este, la

origine, invenţie şi operă a îngerului căzut. Mîntuitorul îl vede pe „satana ca un fulger căzînd din cer" (Luca 10, 18). Este vorba de căderea lui Lucifer din Centrul Unic al iubirii şi al luminii. Este vorba de introvertirea trufaşă, egocentrică şi prăbuşirea în „beznă", cum zice acelaşi Antim Ivireanul. De căderea, nevindecată din pricina nepocăinţei, în adorare de sine, evocată de profet: „Cum ai căzut din ceruri stea strălucitoare, luceafăr al dimineţii, tu, care ziceai în cugetul tău: „Ridica-mă-voi în ceruri şi mai presus de stelele Dumnezeului Celui Puternic voi aşeza tronul meu . . . Sui-mă-voi deasupra norilor şi asemenea cu Cel Prea Înalt voi fi" (Isaia 14, 12—14).

În timp ce era menit să fie o oglindă curată a iubirii dumnezeieşti, slujitoare, Lucifer a voit să fie o existenţă din sine, o autonomie radicală, nu numai morală, ci şi ontologică, absolută şi tot atotstăpînitoare asupra creaţiei. Nu-i spune el şi lui Iisus, cînd Îl ispiteşte, că îi aparţin „toate împărăţiile lumii şi slava lor"? Obsesia lui e doar „slava", cerînd pentru aceasta adorare dumnezeiască (Luca 4, 5—7). În el e obîrşia răului; în această ruptură egocentrică din comuniunea cu Domnul izvorul luminii şi al iubirii, făcîndu-se pe sine şi pe îngerii lui o existenţă potrivnică unităţii, făcîndu-se anti-Treime, anti-iubire, anti-unitate. Făcînd din îngerii căzuţi cu el „duhuri ale răutăţii care sînt în văzduhuri", cum spune Sfîntul Pavel (Efes. 6, 12), care ispitesc, a insuflat această stare egoistă, potrivnică, ucigătoare, şi făpturilor, şi lui Adam, ceea ce a şi însemnat pătrunderea răului şi a păcatului în lume.

Aş vrea să atrag aici luare-aminte că orice tendinţă şi faptă sectară de rupere şi ieşire din comuniune cu Biserica cea Una Sfîntă, soborniceascä şi apostolică, Chip al Prea Sfintei Treimi, orice act de dezbinare a unirii îşi are obîrşia, „inspiraţia" nefericită de la îngerul căzut. Şi trebuie observat că una e să ai curajul mărturisirii adevărului împotriva greşelilor, cum au avut profeţii, apostolii, toţi sfinţii; dar cu totul altceva, să produci dezbinarea în Biserică, ruptura şi lanţul nesfîrşit al rupturilor. De aceea Sfinţii Părinţi spun că satan e autorul oricări dezbinări, „satan ne-a dezbinat", ne-a fărîmiţat.

23. **— Părinte Constantin, aţi vrea să ne arătaţi, mai pe larg, cum ne împărtăşeşte Domnul nostru Iisus Hristos viaţa mîntuitoare a Prea Sfintei Treimi?**

— Mîntuitorul spune: „Eu vă vorbesc ceea ce am văzut la Tatăl Meu" (Ioan 8, 38). El ne împărtăşeşte Modelul, viaţa de la obîrşia ei dumnezeiască. Şi ne descoperă această viaţă mîntuitoare nu numai ca o teorie, şi nici numai ca un exemplu. Este ceva infinit mai profund în Hristos. El comunică viu această viaţă în însuşi faptul întrupării şi naşterii din Prea

Sfînta, Curata Fecioară şi Mamă, care este şi Maica noastră. Ştim că a iubi înseamnă a asuma, a trăi viaţa celui iubit, a te dărui lui şi a vedea cum cel iubit renaşte din iubirea şi viaţa ta; creşte, se formează, se împlineşte din ea, aşa cum simte mama crescînd pruncul din carnea, din sîngele şi viaţa ei. Or, Fiul lui Dumnezeu „făcîndu-Se şi Om", luînd firea noastră, introduce în ea Dumnezeirea şi o naşte din nou, o creşte dumnezeieşte. Făcîndu-Se Ipostas şi al firii noastre omeneşti, îi comunică în har Dumnezeirea; îi împărtăşeşte în Duhul Sfînt viaţa şi puterea dumnezeiască. Altfel spus, ne ia firea şi viaţa omenească şi ne dă viaţa Lui dumnezeiască. Şi aşa, precum în Dumnezeire „Tatăl este în Fiul şi Fiul este în Tatăl", la fel şi în întrupare, prin Duhul Sfînt, Fiul este şi în noi. Dumnezeirea se pleacă şi „locuieşte" în Hristos, în Felul lui Dumnezeu făcut Om. Cum spune Sfîntul Pavel:„ „Întru El locuieşte trupeşte toată plinătatea Dumnezeirii . . ." (Coloseni 2, 9).

24. — **În acest fel, Mîntuitorul slujeşte în chip omenesc, dar dumnezeieşte?**

— Da, aşa slujeşte în lume. Dumnezeu şi Om fiind a trăit „Iubitorul de oameni" dumnezeieşte printre noi, ca în Prea Sfînta Treime; în totală „lepădare de sine" şi dăruire de sine în, şi pentru ceilalţi, pentru noi. Deşi Ziditor a toate, trăieşte neavînd nimic pentru Sine, nici măcar „unde să-şi plece capul" (Matei 12, 29). Deşi „primind slava cea de la Tatăl mai înainte de a fi lumea" (Ioan 17, 5), primeşte să fie dispreţuit şi nebăgat în seamă. „Cel din urmă dintre oameni" (Isaia 53, 3), pentru a fi asemenea şi împreună cu cel mai umil dintre oameni. Deşi ca Dumnezeu este Atotputernic, totuşi nu foloseşte niciodată puterea dumnezeiască pentru Sine. Cînd fariseii Îl provoacă: „Dacă eşti Fiul lui Dumnezeu, coboară-Te de pe Cruce . . ." (Matei 27, 40), arată Sfîntul Ioan Gură de Aur că „tocmai pentru aceasta nu se coboară de pe cruce, pentru că este Fiul lui Dumnezeu şi pentru aceasta a venit, ca să fie răstignit pentru noi. Iar, a învia, fiind aşezată piatra pe mormînt, era cu mult mai mult decît a se pogorî de pe cruce" (Omilia I-a la Cruce şi la tîlhar). El a făcut totul pentru alţii, pentru noi. A vindecat, a hrănit, a izgonit demonii, a liniştit stihiile, a ridicat din moarte, ne-a lăsat Sfintele Taine dezvăluind în ele prezenţa împărăţiei lui Dumnezeu venită la noi. Şi, lacrimile Lui la mormîntul lui Lazăr sau în Ghetsimani ne dau putere dumnezeiască de credinţă speranţă şi tărie în suferinţele noastre.

25. — **Părinte Constantin, afirmînd că Hristos a luat toate ale noastre, inclusiv suferinţa şi moartea, cum înţelegeţi Prea Cucernicia Voastră suferinţa Mîntuitorului în Grădina Ghetsimani şi strigătul de pe Cruce: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu pentru ce M-ai părăsit?"**

— Sfîntul Apostol şi Evanghelist Ioan arată că Mîntuitorul „iubind pe ai Săi, cei din lume, pînă la sfîrşit i-a iubit" (Ioan 13, 1). Iubirea lui Hristos este o iubire totală; cuprinde întregul existenţei noastre, deci şi birul morţii. Şi, cum o spune Mîntuitorul Însuşi: „Mai mare dragoste decît aceasta, nimeni nu are, ca sufletul său să-l pună pentru prietenii săi" (Ioan 15, 13). Hristos iubeşte infinit pe Tatăl, dar iubeşte infinit şi pe om pentru care Tatăl L-a trimis. Şi iubeşte cu voia Lui liberă, sfîntă: „Pentru aceasta Mă iubeşte Tatăl, fiindcă Eu îmi pun sufletul ca iarăşi să-l iau. Nimeni nu-l ia de la Mine, ci Eu de la Mine Însumi îl pun. Putere am să-l pun şi putere am iarăşi ca să-l iau. Această poruncă am primit-o de la Tatăl Meu" (Ioan 10, 17—18). Iubindu-ne, Mîntuitorul trăieşte total suferinţa şi moartea noastră, luminînd şi lucrînd în ea cu puterea biruitoare a Dumnezeirii. În agonia din Ghetsimani simţim cum se roagă cu fiecare dintre noi cînd ne aflăm în faţa morţii. „Părintele Meu, de este cu putinţă, treacă de la Mine paharul acesta . . ." (Matei 26, 39). Iar în simţămîntul părăsirii de pe cruce, strigat prin cuvintele: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?", ne trăieşte şi cea mai tragică stare, a izolării, a părăsirii, a morţii spirituale, în cel mai deplin înţeles al ei. Trăieşte prin iubire moartea noastră. Şi aceasta este marea minune şi culmea iubirii lui Hristos: moartea Lui. Căci în El, Cel fără de păcat, moarte nu putea fi, nu avea sens; nu puteau lucra germenii morţii, rod şi „plată a păcatului" (Romani 6, 23).

Repet, Hristos ne trăieşte moartea noastră rostită de El prin cuvinte, nu ale Sale, ci ale Psalmistului. Căci Psalmistul strigase odinioară: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?" (Ps. 21, 1). Mîntuitorul se identifică cu el, cu Psalmistul, şi totodată cu noi toţi. „Pentru noi şi pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din cer, S-a întrupat de la Duhul Sfînt şi din Fecioara Maria şi S-a făcut Om. Şi S-a răstignit . . .". Pentru noi a trăit toate ale noastre, implicit moartea, produs al păcatului. Iar dacă n-ar fi suportat întreaga noastră stare, cum ne-ar fi iubit pînă la capăt? Cum ar fi arătat în plinătate amîndouă sensurile iubirii: şi către Dumnezeu şi către făptură? Cum ar fi plinit altfel voia Tatălui Care L-a trimis pentru a ni se descoperi şi a ne mîntui prin iubire dumnezeiască? Nu aducîndu-ne doar o învăţătură despre iubire, ci fiind El Însuşi iubirea întrupată şi împărtăşită.

26. — **Aţi vrea să ne explicaţi mai mult, cum este mîntuitoare această iubire dumnezeiască?**

— Acest model de iubire şi viaţă dumnezeiască de a trăi în, şi pentru alţii este cu adevărat mîntuitor, pentru că după acest model am fost şi zidiţi, şi mîntuiţi. Este modelul de viaţă adevărată care ne vindecă de

boală, de pătimirea noastră cea veche, originară — egoismul, în care, după cum știm, se află „ființa" răului, a păcatului, care a însemnat ieșirea din unitate, ieșirea din comuniunea cu Ziditorul și cu semenii, prin trufie și neascultare. De aceea Mîntuitorul a și arătat această cale de vindecare astfel: „Cel ce voiește să vină după Mine, să se lepede de sine . . ." (Marcu 8, 34). Adică, să se lepede de iubirea pătimașă de sine, de sinea mea neconvertită, care face din eul meu „idol". „Eu însumi mie idol m-am făcut", zice Sfîntul Andrei Criteanul, care provoacă toată dezbinarea; și să restaureze modul dumnezeiesc de viețuire, descoperit nouă și rugăciunea dinainte de jertfa Crucii: „Precum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi (după chipul Nostru) să fie una . . ." (Ioan 17, 17).

Este dată aici însăși definiția iubirii și definiția condiției noastre de existență: „Eu întru Tine și Tu întru Mine": altfel spus: „și Eu pentru Tine și Tu pentru Mine". Și așa sîntem una. Și așa ne aflăm din nou în starea noastră firească, originară. Căci orice făptură vine la existență, la viață din iubire, din lepădare de sine, din jertfă. Din iubire dăruitoare de Sine a lui Dumnezeu-Ziditorul a toate, a părinților. Iubirea, lepădarea de sine e legea existenței făpturii. Așa se și îmbogățește creația. De aceea „cel ce-și iubește viața o va pierde, iar cel ce-și leapădă viața în lumea aceasta, o va păstra pentru viața veșnică" (Ioan 12, 25). Iubindu-te pe tine rămîi singur, ca bobul de grîu nerodit; dăruindu-te, rodești, te îmbogățești, te umpli de viață în Dumnezeu.

27. — **Vă rog să expuneți acum, în cîteva cuvinte, opera mîntuitoare săvîrșită de Mîntuitorul Iisus Hristos, văzută astfel în lumina iubirii.**

— Așa cum arată și teologii, opera mîntuitoare a Domnului săvîrșită prin întreaga Sa slujire ca Învățător, Arhiereu și Păstor al nostru este ca un dar oferit tuturor deodată: Tatălui, firu omenești asumată prin întrupare și nouă tuturor. Și în toate descoperă iubirea Sa dumnezeiască. Coborînd la noi prin negrăita Sa dragoste și smerenie, Fiul lui Dumnezeu se unește liber cu firea noastră umană, care-I răspunde prin glasul Fecioarei: „Iată roaba Domnului! . . .". Ne rezidește divin firea umană luată din Prea Curata Maică, în starea adevărată de deschidere, de iubire, de jertfire către Dumnezeu. Toată viața lui Hristos este o stare de jertfă pînă la cea supremă de pe Cruce. Iar Cel ce se oferă acum Tatălui este deodată: Fiul lui Dumnezeu și Fiul-Omului; este Dumnezeu-Omul, Iisus Hristos.

În același timp, prin această unire în Întrupare, firea omenească se împărtășește de Dumnezeire. Fiul și-o face Sieși „templul Dumnezeirii". Folosind o asemănare, după Sfinții Părinți, precum se unește fierul cu focul în așa măsură încît focul taie, iar fierul arde, așa se unește dumnezeiescul cu omenescul în Hristos, în Persoana lui Dumnezeu-Cuvîntul . . . În chip

omenesc fiind, a învăţat dumnezeieşte, a învins răul, a săvîrşit faptele Lui minunate pînă la învierea cea de a treia zi şi înălţarea de-a dreapta Tatălui. Şi, îndumnezeind firea Sa omenească, se face izvor şi cap al mîntuirii, al îndumnezeirii noastre. El, Cel dintîi născut din toată zidirea, ca Fiu al lui Dumnezeu din veci, este Cel dintîi născut şi din morţi, început al învierii, Cap şi rădăcină a umanităţii înnoite în care sîntem recapitulaţi toţi.

28. — **Cum ne însuşim noi această operă mîntuitoare a Domnului?**

— După învăţătura Bisericii ne însuşim mîntuirea prin har, credinţă şi fapte bune.

29. — **Care este rolul harului în opera mîntuirii, în unirea noastră cu Hristos?**

— Mîntuirea, viaţa în Hristos ni se dă prin har. Căci Hristos este Cel ce pune început mîntuirii. El este Modelul, paradigma, temelia şi izvorul mîntuirii. Sfîntul Ioan Hrisostom, tîlcuind cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: „Nimeni nu poate pune altă temelie, decît cea pusă, Care este Hristos", spune: „Pe această temelie să zidim, pe El să-L avem ca fundament, să fim înrădăcinaţi în El ca mlădiţa în viţă încît la mijloc, între El şi noi să nu se interpună nimic; altfel, îndată ne pierdem. Căci mlădiţa îşi trage seva (viaţa) din viţă; iar clădirea stă, numai întrucît e legată puternic de temelie. De se iveşte o fisură, se surpă; nu are pe ce se sprijini . . .". „Cei ce se depărtează de Tine vor pieri" zice psalmistul (Ps. 72, 26). El, Hristos, ne învaţă această unire prin multe exemple. Gîndeşte-te, El este Capul, noi sîntem trupul; cum ar putea fi vreo distanţă între cap şi trup? El este temelia, noi zidirea, clădirea; El este viaţa, noi mlădiţele. El este Păstorul, noi oile; El este Calea, noi pelerinii; noi sîntem locaşul sfînt, biserica, El Cel ce liturghiseşte în ea, Arhiereul. El este Întîiul-Născut, noi fraţii Lui; El, este Moştenitorul, noi împreună moştenitori; El, este Viaţa, noi cei ce vieţuim din şi în El. El este Învierea, noi cei înviaţi; El este Lumina, noi cei luminaţi . . . Şi toate acestea învedereazăunirea şi nu îngăduie nici o separare cît de mică" (Om. VIII, la 1 Corinteni, 4).

30. — **Cum se comunică haric viaţa lui Hristos în noi?**

— Prin Duhul Sfînt, în Biserică. „Unirea lui Dumnezeu cu oamenii se împlineşte prin Duhul Sfînt" arată Sfîntul Ioan Damaschin. Iar Sfîntul Simeon Noul Teolog ne încredinţează că „noi primim prin har tot ceea ce are Dumnezeu după fire". Începînd din ziua Cincizecimii, a Rusaliilor, Duhul Sfînt lucrează revărsînd harul peste Biserică, împărtăşindu-ne viaţa dumnezeiesc-omenească a lui Hristos, zidindu-ne pe fiecare după

Chipul Lui așa cum L-a întrupat din Fecioară la Bunavestire. Izvoarele harului sînt cele șapte Sfinte Taine, începînd cu Botezul.

31. — **Dar, cum lucrează harul, viața în Hristos?**

— La această întrebare se cuvine să răspundă cei ce s-au făcut vrednici de o viață îmbunătățită în har. Dar, împărtășindu-ne prin dragoste din experiența altora, să încercăm a răspunde cu smerenie.

Viața lui Hristos înseamnă o naștere, o zidire din nou. Iar începutul nașterii din nou, ca și al celei dintîi, îl face Dumnezeu prin harul Său. Orice naștere e un dar grațial, pentru că pur și simplu înainte de a ne naște, nu existăm. Așa e și cu nașterea din nou, din „apă și din duh"; este un dar. „Vîntul suflă unde voiește. Tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine" zice Domnul (Ioan 3, 8). De aceea și noi botezăm pruncii. Darul lui Dumnezeu ni se însămînțează prin Taina Sfîntului Botez, prin pecetluirea cu „darul Duhului" și împărtășirea cu Sfîntul Trup și Sînge al lui Hristos. În Botez se spală chipul nostru întinat, se curăță, se îndreptează, se luminează prin scufundarea întreită și prin ieșirea la o nouă viață, la învierea cu Hristos. Pecetluirea cu „darul Duhului Sfînt" întărește în noi efigia Chipului lui Hristos, reînscrie în inimă și în toate simțurile, în văz, în auz, legile Duhului pentru a dobîndi simțire duhovnicească. Împărtășirea cu dumnezeiescul Trup și Sînge ne face de un trup și sînge și de un duh cu Hristos. Prin această lucrare a Sfintelor Taine sîntem reînrădăcinați în Trupul lui Hristos, în Biserică, răsădiți ca mlădița în viță și luminați ca niște raze care strălucesc din „Soarele dreptății".

32. — **Cum ia parte creștinul la această lucrare a harului?**

— Harul lucrează la începutul tainic în cel botezat care, după Chipul Domnului „crește și se întărește cu Duhul", cu vîrsta și cu înțelepciunea. Harul lucrează ca un „foc" despre care spune Mîntuitorul că a venit „să-l arunce pe pămînt" (Luca 12, 49). Căci dacă are mediu prielnic într-o familie creștină, acest foc al Duhului arde și luminează în suflet odată cu creșterea, ca o rîvnă sfîntă pentru înțelegerea, cunoașterea sensului creștin al vieții. Se știe că, odată cu nevoia firească și binecuvîntată de conservare a insului și a speciei prin hrană și continuarea neamului omenesc, odată cu nevoia de comuniune și afirmare a fiecăruia dintre noi cu darul lui la o operă comună, se dezvăluie la nivelul conștiinței umane și o aspirație nestăvilită de cunoaștere a sensului existenței și de un progres nesfîrșit. Pentru noi, în Hristos Dumnezeu-Omul ne este dat și sensul deplin al existenței, și progresul nostru nelimitat. Iar Duhul Sfînt întreține neîncetat acest foc și dor al iubirii, al cunoașterii și al împlinirii în Hristos, adăugînd mereu „foc la foc, căldură la căldură, sîrguință la sîrguință" (Sfîntul Ioan Scărarul). Sufletul creștin crește prin har, adesea și cu potic-

neli, „căci diavolul călăreşte pe mustul cărnii", cum zic Sfinţii Părinţi, prin căderi şi ridicare, prin căinţă şi „inimă înfrîntă şi smerită", prin nevoinţă şi răbdare, prin rugăciune, cercetarea Sfintei Scripturi şi a Sfinţilor Părinţi, prin lucrarea sfintelor virtuţi, prin participarea la Sfînta Liturghie, spovedanie şi împărtăşania cu Sfintele Taine. Iar toate acestea luminează tot mai mult pe om prin darul Botezului: „... îndreptatu-te-ai, luminatu-te-ai, sfinţitu-te-ai, spălatu-te-ai...". Scopul precis al vieţii creştine este ca „să ia Hristos chip în noi" (Gal. 4, 19). În lumina Duhului fiind spălaţi, îndreptaţi şi înviaţi, să-L recunoaştem pe Hristos-Chipul nostru. La suspinul adînc al Duhului: „Doamne, artă-mi calea pe care voi merge" (Ps. 142, 8), să simţi răspunsul ca pentru tine: „Eu sînt calea, adevărul şi viaţa" (Ioan 14, 6) şi să-i urmezi.

33. — Ce menire are credinţa în lucrarea mîntuirii?

— Credinţa este tocmai răspunsul; este adeziunea spiritului la har. Mîntuitorul începe propovăduirea Sa învăţînd: „Pocăiţi-vă şi credeţi în Evanghelie!" (Marcu 1, 15). Păcatul a însemnat o mutaţie inversă a noastră de la Dumnezeu, Centrul firesc al credinţei, la „eul" nostru, făcînd din fiecare „eu" un fel de „centru", de idol. Da aici pierderea unităţii noastre originare, „Babelul, amestecarea limbilor" (Facerea 11, 9). Şi noi ştim toţi că egoismul este izvorul a tot răul. Atunci, esenţial, ce înseamnă mîntuirea? Înseamnă ceea ce învăţau încă profeţii: întoarcerea. Dar unde? Pentru credincios aceasta este întrebarea fundamentală. Iar răspunsul: Către Centrul unic şi unificator — Dumnezeul-Iubire, Dumnezeul-Treime, prin Hristos revelatorul iubirii, în Care nu este păcat, nu există egocentrism. Această mutaţie şi schimbare o face pocăinţa, care şi înseamnă „schimbarea gîndirii" şi a vieţii, şi credinţa. Profetul Ieremia spusese: „Întoarceţi-vă, voi copii căzuţi de la credinţă, zice Domnul că M-am unit cu voi..." (Ieremia 3, 14).

34. — Este credinţa o relaţie personală?

— Da! De aceea Dumnezeu S-a şi descoperit personal în Fiul Său întrupat. Iisus Hristos Dumnezeu-Omul este deodată şi ţelul credinţei, şi izvorul ei. Credinţa naşte din El pentru că El este Revelaţia. Dumnezeu naşte credinţa. Aşa a renăscut-o în Avraam, în făgăduinţa dată lui. Glasul care-l chema pe patriarh este al Cuvîntului Care se va întrupa. De aceea Cuvîntul întrupat spune: „Eu sînt mai înainte de a fi fost Avraam". În Evanghelie virtutea credinţei se descoperă ca un apel al lui Hristos şi un răspuns personal. El cheamă Apostolii, iar ei răspund şi cred în persoana Lui, în cuvîntul Lui. Şi credinţa produce în Apostolii aflaţi în faţa Lui o deşteptare a memoriei originare, a „chipului divin" din ei şi o refacere a relaţiei originare între Protochip şi chip. Aşa se şi desfiinţează

păcatul. De aceea spune Mîntuitorul: „Cel ce crede în El — adică în Fiul — nu este judecat, iar cel ce nu crede a și fost judecat, fiindcă nu a crezut în numele Celui Unuia Născut, Fiul lui Dumnezeu" (Ioan 3, 18).

35. **— Se află scris undeva în Sfînta Scriptură sau la Sfinții Părinți acest dicton: „crede și nu cerceta"?**

— Nu, nicăieri! Dimpotrivă, Mîntuitorul poruncește: „Căutați și veți afla!" (Matei 7, 7). La scriitorul bisericesc Tertulian se află următorul dicton: cred ca să înțeleg (credo ut intellegam). Cuvîntul e inspirat tot din Sfînta Scriptură. Sfîntul Pavel zice: „Prin credință înțelegem..." (Evr. 11, 3). Credința premerge înțelegerii; deschide larg ușile spiritului, îl lansează dincolo de sine către orizonturi noi și posibilități infinite. Un cercetător modern, Freyer, a și lărgit astfel cuvîntul lui Tertulian: cred ca să lucrez; lucrez ca să înțeleg.

36. **— Cum explicați cuvintele Mîntuitorului adresate Sfîntului Apostol Toma: „Pentru că M-ai văzut, ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!"** (Ioan 20, 29)?

— Mîntuitorul dezvăluie aici fericirea credinței. Fericește atît pe patriarhii, pe profeții Vechiului Testament, îndeosebi pe Avraam, numit și „părintele credinței", cît și pe noi toți acei care, după înălțarea Domnului, prin harul Duhului Sfînt, avem legătură cu El prin credință. Dar Mîntuitorul ne descoperă prin cuvintele de mai sus o realitate și mai profundă. „Propriu credinței este să accepte ceea ce încă n-a fost văzut", zice Sfîntul Ioan Hrisostom. Iar ceea ce încă nu e văzut e infinit mai mult decît ceea ce vedem. Și ce săracă ar fi existența noastră dacă ne-am limita numai la ceea ce vedem, sau la ceea ce sîntem într-un anume moment al existenței noastre. Or, virtutea credinței ne lansează permanent dincolo de noi, pe treptele unui suiș infinit în infinitul divin, în infinitul Adevărului; de la ceea ce vedem, la ceea ce încă nu vedem; de la cele „pe care le știm, la cele pe care nu le știm... de la cele arătate, la cele încă nearătate", cum ne rugăm în Sfînta Liturghie; de la ceea ce sîntem, la ceea ce încă nu sîntem.

Statutul persoanei umane, chemarea noastră stă nu doar în ceea ce sînt, văd sau aud acum, ci și în ceea ce sînt chemat să devin asemenea Protochipului Hristos. „Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El" (1Cor. 2, 9). Și bine se zice că „omul este și devine". Vocația noastră de ființă înzestrată cu spirit și dialog cu Infinitul este menită să se realizeze în Dumnezeu, în Infinit. Iar virtutea care susține acest dialog etern ziditor este credința. Pe drept o numește Apostolul: „Încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute" (Evrei

11, 1); dovedire, certitudine întemeiată în întruparea Fiului lui Dumnezeu. În această posibilitate a unei înaintări, a unei „creşteri" spirituale fără limite, înrădăcinate în Hristos şi orientate slujirii semenilor, stă fericirea credinţei.

37. — **Care este însemnătatea faptelor bune în lucrarea mîntuirii?**

— Semnul vizibil al credinţei, al lucrării tuturor virtuţilor, ca şi al rugăciunii care le susţine îl constituie faptele bune. Prin fapte ne descoperim cu adevărat în chemarea noastră de a fi lucrători şi ziditori după chipul Creatorului. A separa credinţa de fapte înseamnă a o rupe de viaţă. De aceea Sfîntul Apostol Iacob a spus: Credinţa, dacă nu are fapte, este moartă în ea însăşi" (Iacob 2 17). Şi mai profund Mîntuitorul spune: „Nu oricine îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăţia cerurilor: ci cel ce va face voia Tatălui Meu" (Mat. 7, 21). În împărăţia lui Dumnezeu intră făptuitorii. Împărăţia lui Dumnezeu se zideşte deodată prin credinţă şi prin viaţă. Credinţa însăşi, adevărată teologie, statutul înţelepciunii, toate acestea cresc prin făptuire, cresc din experienţa vie a Revelaţiei. Şi trebuie observat că nu numai credinţa naşte fapte, ci şi faptele „nasc" şi întemeiază mereu credinţa, încît faptele devin experienţa adevărului revelat şi argumentul fundamental, subiectiv şi obiectiv al credinţei. „Fă aceasta şi vei fi viu", spune Mîntuitorul (Luca 10, 28).

38. — **Ce loc ocupă iubirea în dobîndirea mîntuirii?**

— Ocupă un loc fundamental. Credinţa nu e de conceput fără iubire. Credinţa este activă tocmai prin iubire. Sfîntul Apostol Pavel arată că mîntuirea, viaţa în Hristos o împlineşte „credinţa care este lucrătoare prin iubire" (Gal. 5, 6). De altfel, e ştiut că mai ales iubirea şi smerenia ne feresc de fariseismul şi trufia faptelor şi de căderea într-un fel de atitudine simoniacă, adică de „cumpărare" a împărăţiei lui Dumnezeu cu preţul faptelor, al banilor.

39. — **A fost cunoscută şi în Vechiul Testament iubirea? În ce constă noutatea iubirii în Hristos?**

— Da! Şi Vechiul Testament porunceşte iubirea lui Dumnezeu şi a aproapelui. La Deuteronom citim: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău şi din toată puterea ta" (5, 15). Iar în Levitic: „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi" (19, 18). În aceste porunci ale Vechiului Testament, spre exemplu, a iubirii aproapelui, observăm că se spune: „să iubeşti pe aproapele ca pe tine însuţi". Altfel spus, ca pe mine însumi. Sinea mea este modelul, etalonul, măsura iubirii. Dar, mă întreb: cînd păcătuiesc, mă mai iubesc eu pe mine? Dimpotrivă, mă urăsc! Cum mai pot fi eu atunci cu sinea mea păcătoasă,

neconvertită, model al iubirii? De aceea a și poruncit Mîntuitorul „lepădarea de sine". Or, Iisus Hristos, ce ne-a arătat desăvîrșită lepădare de sine și jertfire de sine, a înnoit radical iubirea și ne-a spus: „Poruncă nouă vă dau vouă: să vă iubiți unul pe altul; precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul" (Ioan 13, 34). Noutatea acestei porunci este, înainte de toate, El Însuși — Iisus Hristos, Dumnezeu și Om. El iubește ca Om dumnezeiește. În El cu adevărat „iubirea nu cade niciodată" (1 Cor. 13, 8).

40. — **Cum putem ajunge la acea măsură, fără de măsură, a iubirii dușmanului, pe care o poruncește Mîntuitorul?**

— Dumnezeu este iubire. Zidit, potrivit Sfintei Scripturi, „după chipul lui Dumnezeu", și omul este chemat să fie iubire. Venim la existență și la viață prin și din iubire. Legea, condiția mea de existență autentică este iubirea. Eu nu pot trăi atunci în adevărul existenței mele decît în iubire. Iar dacă nu mi se răspunde la fel, dacă din egoism cineva îmi răspunde cu rău, eu nu trebuie să-mi schimb firea, devenind și eu rău. Aceasta ar însemna să ajung dependent de el, să fac și eu ca el și să devin sclavul răutății lui. Mîntuitorul, pătimind pe cruce, rămîne iubire, rugîndu-Se pentru cei ce-L răstignesc. În schimb, eu, răspunzînd la rău cu rău, în loc să lucrez la vindecarea firii de rău, de păcat, de stricăciune, contribui la continuarea și sporirea răului în lume și la instituirea acelei false păreri că răul nu poate fi învins. Dar, dimpotrivă, rămînînd ceea ce trebuie să rămîn și să fiu, în iubire, după chipul și asemănarea cu Hristos, conlucrez cu harul lui Dumnezeu la instituirea în existența noastră a unui punct de iubire și lumină unde se vindecă această boală a firii: egoismul. Și, răspîndind în chip firesc iubire și lumină, „buna mireasmă a lui Hristos" (2 Cor. 2, 15), am nădejdea dobîndirii păcii cu semenul meu, a redeșteptării și în el a iubirii. Trebuie să cred în puterea biruinței binelui.

41. — **Iubirea poate însă tolera răul?**

— Nu! A tolera răul, a fi indiferent, tolerant față de greșeli, de erori, înseamnă a nu iubi. A vedea pe cineva căzînd din greșeală în greșeală, din ruină în ruină, sub pretextul iertării rău înțeleasă, neeficientă, înseamnă a fi nepăsător față de boala lui, înseamnă a nu iubi. Mîntuitorul poruncește: „De îți va greși ție fratele tău, mergi, mustră-l pe el între tine și el singur. Și de te va asculta, ai cîștigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi sau trei martori, ca din gura a doi sau trei martori să se statornicească tot cuvîntul. Și de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii; iar de nu va asculta nici de Biserică, să-ți fie ca un păgîn și vameș": (Matei 18, 15—17).

42. — **Ce este sufletul, după Sfînta Scriptură, şi cînd ia fiinţă?**

— Sufletul omului, „sufletul viu", după Sfînta Scriptură este acel principiu viu, nemuritor, raţional prin care gîndim, iubim, suferim, în care e concentrat ca în nucleu, ca în paradigmă, omul întreg, totalitatea lui. Iar trupul ne apare ca o revelaţie a sufletului; organul prin care se manifestă, un locaş, un „templu" al duhului, ca o „porfiră înţelegătoare", cum zice Sfîntul Andrei Criteanul. Sufletul în partea lui superioară, spiritul — „partea cea mai curată a lui" — cum zice Sfîntul Ioan Damaschin, „suflarea dumnezeiască de viaţă" poartă în el pecetea chipului lui Dumnezeu. Prin spirit comunicăm cu Dumnezeu şi cu raţiunile, cu „logosul" făpturilor. Şi dacă prin trup sînt în lume, prin spirit lumea e în mine, o port în gîndirea şi în iubirea mea. Cu trupul sînt limitat la „aici" şi „acum", cu spiritul depăşesc mereu marginile lui şi în spaţiu şi în timp. Spiritul ne lansează neîncetat înainte. Prin spirit omul este „persoană" şi e în comuniune cu Dumnezeu şi cu lumea. Sufletul se creează de Dumnezeu odată cu începutul zidirii trupului din sufletul părinţilor, aşa cum a zidit Dumnezeu sufletul Evei din Adam fără a mai fi nevoie să sufle şi în ea „suflare de viaţă".

43. — **De ce se numeşte Botezul „mica înviere"?**

— Omul are unicul prilej de a se naşte de două ori: biologic şi spiritual. „Ce este născut din trup este trup; ce este născut din duh este duh" spune Mîntuitorul (Ioan 3, 6). Botezul este naşterea din apă şi din duh. Prin Botez, cum arată Sfîntul Apostol Pavel: „ne îngropăm cu Hristos şi înviem împreună cu El" (Rom. 6, 4). Prin Botez şi prin celelalte Taine sfinte se spală, se îndreptează, se luminează chipul nostru în Duhul Sfînt, după Protochipul nostru Hristos, încît „privind ca în oglindă cu faţa descoperită slava Domnului, ne prefacem în acelaşi chip, din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului" (2 Cor. 3, 8).

44. — **De ce mai este nevoie în viaţă de „al doilea Botez" pentru mîntuire, adică de Taina Spovedaniei?**

— Răspunsul ni-l dă Sfîntul Ioan Scărarul. Vorbind despre plînsul căinţei, el zice că „izvorul lacrimilor, după Botez, e mai mare decît Botezul. De aceea, acela (botezul) ne curăţeşte de păcatele noastre de mai înainte. Iar acesta (izvorul lacrimilor) de cele de după aceea; prin acesta l-am curăţit şi pe acela. Dacă acesta nu s-ar fi dăruit de Dumnezeu oamenilor, din iubire de oameni, cu adevărat rari ar fi cei ce se mîntuiesc". Sfinţii Părinţi văd în asemenea lacrimi un semn vizibil al prezenţei harului primit la Botez, sporit şi rodit mereu. Aşa precum Mîntuitorul a curăţit pe ucenici înainte de Cina cea de Taină prin „spălarea picioarelor" lor, la fel ne spălăm şi noi mereu prin Taina Mărturisirii înainte de Sfînta Împărtăşanie.

Mărturisirea făcută cu lacrimi de căință și încheiată cu dezlegarea preotului, dă credinciosului eliberarea lui duhovnicească, pacea și lumina mîntuirii. Repetăm cuvîntul adînc despre lacrimi al Sfîntului Grigore de Nyssa: „Lacrimile sînt ca și sîngele care curge din ranele sufletului".

45. — Care este scopul unei nunți creștine?

— O spune slujba Sfintei Taine: „Ajutorul reciproc și nașterea de copii spre dăinuirea neamului omenesc".

46. — Care este învățătura ortodoxă privind nașterea de copii?

— Ortodoxia vede în procreație un sens creator, un act sfînt, o poruncă divină (Facerea 1, 28). Zămislirii Sfintei Fecioare, Biserica îi consacră o pomenire în calendarul ortodox la 9 decembrie. Aceasta ne arată că actul zămislirii trebuie săvîrșit în curăție, în sfințenie pentru a aduce pe lume copii sănătoși sufletește și trupește.

47. — Ne puteți spune ce metodă pastorală să folosim pentru o temelie stabilă a căminului și împotriva divorțului?

— Aș putea evoca un caz din experiența concretă. Un soț tînăr, tată a trei copii, e luptat lăuntric de împătimirea față de o femeie străină. Solicită cuvîntul preotului: „Părinte, am trei fetițe. Sînt conștient, cînd vor fi mari, care tînăr va bate la ușa mea, aflînd ce tată au? Dă-mi un sprijin, o rațiune. De ce e păcat?" Urmează dialogul. Preotul întreabă: „Căsătoria, familia au o rațiune?" „Da! Aici nasc, cresc urmașii; e leagănul generațiilor". — „Atunci, întreabă preotul, nu trebuie să păstrăm curat acest leagăn, ca pe ceva sfînt, fără ceva impur, străin? Dar o legătură extraconjugală, ce rațiune are?" „Ei, o plăcere, părinte!" „Plăcerea poate fi un scop în viață? Mai ales cînd plăcerea ta costă lacrimi pe alții, pînă la urmă și pe tine. Oare nu plăcerile egoiste au adus în lume atîtea lacrimi și sînge? De ce să continuăm și noi această tragedie? Te-ai întrebat: există o rațiune, un sens profund al existenței care să ne conducă în orice acțiune a noastră?" „Mă urmărește cîteodată această idee. Nu am ajuns încă la o concluzie clară." „S-o gîndim împreună, frate. Vezi, la serviciu și în tot ce întreprindem noi, sîntem conduși de un scop precis, anume constructiv, creator, ca să realizăm ceva. Și pe toate le judecăm „după roadele aduse", cum ne-a învățat Mîntuitorul. De aceea, la judecata lui Dumnezeu, faptele noastre ziditoare ne vor justifica. Dar desfrîul ce zidește? Ce rod aduce? Cel mult ruinează". „Da, spune el, răul ruinează, distruge totdeauna. Numai binele creează". „Cît e de real, răspunde preotul! Socotim lumea aceasta drept opera Conștiinței Supreme — Dumnezeu. Oare nu și faptele noastre intime trebuie să fie conștiente și nu la voia întîmplării?

Sîntem chipul Lui. Cărui ideal îi dedicăm energiile noastre vitale. Ne-au fost date să le aruncăm în pustiu? La ce mai sîntem buni cînd le epuizăm în vid? Nu vom da socoteală pentru aceste forţe, daruri încredinţate?" „Aici e vorba de o necesitate, părinte. O necesitate oarbă". Iar preotul încheie: „Tocmai într-un asemenea act fundamental al nostru să fim stăpîniţi, conduşi numai de instinct, de plăcere oarbă, de patimi, noi oamenii? Aici să nu avem conştiinţă, raţiune? Mai ales aici, cînd de aici se naşte o fiinţă nouă, unică, menită să gîndească, să iubească curat, să creeze. De aceea a instituit Dumnezeu Taina Căsătoriei, familia.

În Biblie, în Vieţile Sfinţilor, citim că soţii se rugau să dobîndească copii şi în această atmosferă sfîntă se năşteau ei. Iar bătrînii noştri spuneau: „femeia cînd naşte dă mîna cu Dumnezeu!" şi lăsau fii buni, drept moştenire urmaşilor. Tatăl le mărturisea: „Nu ştiu la viaţa mea decît un Dumnezeu şi o soţie". Iar mama da lege fetelor: „castitate pînă la sfîntul altar; fidelitate pînă la mormînt". „Ce moştenire spirituală de acest fel le lăsăm noi? Dragul meu, dedică bărbăteşte această energie şi pasiune a dumitale muncii constructive, copiilor, bunei lor creşteri, viitorului lor. Nu-ţi trebuie pentru aceasta decît mai multă credinţă, rugăciune şi voinţă". Viaţa acelui om a intrat de atunci pe făgaşul normal.

48. — **Ce propuneri aveţi pentru monahism şi mînăstirile noastre de astăzi? Ce trebuie să împlinească mai întîi un monah?**

— Nu mă socotesc vrednic să dau sfaturi monahilor, fiind preot de mir. Dar, dacă mă întrebaţi, încerc să răspund. Păzirea mai ales a voturilor monahale: castitatea, sărăcia de bunăvoie şi ascultarea. Aceste voturi le înţelegem, după judecata noastră, astfel: castitatea este curăţia deplină a fiinţei noastre. Precum se cunoaşte, castitatea este atribut divin al persoanelor Prea Sfintei Treimi, al Maicii Domnului, al îngerilor „al vieţii celei din rai", cum zice Sfîntul Ioan Damaschin. Înţeleasă astfel, castitatea înseamnă iubirea supremă faţă de Dumnezeu şi primirea în noi a iubirii lui Dumnezeu, cu care să iubim curat, dumnezeieşte, pe oameni. Înseamnă transfigurarea iubirii noastre faţă de oameni. Înseamnă o castitate maternă, după chipul Maicii Domnului care a unit dumnezeieşte în sine fecioria cu maternitatea. După icoana ei, la măsura noastră, cu o inimă eliberată de patimi şi cu darul iubirii dumnezeieşti al Mirelui Hristos, se cuvine monahului să slujească jertfelnic obştea şi pe semenii săi.

Sărăcia de bunăvoie este sărăcia duhovnicească a primei „Fericiri" a Evangheliei, care în înţelesul ei profund înseamnă eliberare de orice poftă de avuţie, de orice obsesie de a „poseda" ceva, nu numai material, ci şi spiritual; bunăoară, dorinţa de a supune pe alţii cu conştiinţa superiorităţii

tale. Recunoscîndu-te sărac în fața infinitei bogății a lui Dumnezeu și a creației, te deschizi total unei îmbogățiri spirituale, fiind mereu dornic de a-ți agonisi comorile duhovnicești ale binelui, adevărului, frumuseții harice; comori netrecătoare, comori care te zidesc în a fi, nu doar în a avea; comori nefurate cu care te poți îmbogăți nesfîrșit, inepuizabil, fără să păgubești pe cineva, dar cu care poți îmbogăți neîncetat pe mulți. Și, se înțelege, într-o astfel de sărăcie petrecînd, nu disprețuiești bunurile, valorile acestei lumi; privești făpturile în slava Ziditorului și a iubirii Lui. De aceea știm că mai toți monahii iubesc animalele, florile, grădina, holdele. Le este atît de drag să le cultive chiar în locuri neprielnice, pietroase și să le păzească, să le apere „ca pe o grădină a Edenului"; și să le ofere spre mîngîiere semenilor ca pe un dar al lui Dumnezeu.

Ascultarea de bunăvoie, virtute înțeleasă în rădăcina ei adîncă, înseamnă smerenie. Înseamnă smerenia Celui Care „Dumnezeu fiind . . . a luat chip de rob, făcîndu-Se ascultător pînă la moarte, și încă moarte pe cruce" (Fil. 2, 8). Asemenea chip al ascultării, un asemenea „veșmînt al lui Dumnzeu", făcut Om, cum numește Sfîntul Isaac Sirul smerenia, îmbrăcînd duhovnicește monahul, petrece în ascultare de părintele său duhovnicesc și de stareț, după chipul ascultării Domnului față de Părintele Său Ceresc, învățînd că în biruirea voii egoiste stă judecata dreaptă. — „Judecata Mea este dreaptă pentru că nu caut voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis" (Ioan 5, 30). „Tăierea voii duce la capătul odihnei" au spus Sfinții Părinți.

Cultivînd aceste voturi ca pe o harismă a duhului, cuvine-se ca monahii să facă din sfintele mînăstiri, ca și în trecut, limanuri de liniște, de lumină duhovnicească, de atmosferă, de sfințenie și slujbe frumoase în care pelerinii, închinătorii să respire buna mireasmă a lui Hristos. Să simți și să primești de la fiecare monah cuvînt ziditor, reazem duhovnicesc, bucurie și pace. Eu personal iubesc mult sfintele mînăstiri și cunosc pe cîțiva dintre cei mai buni părinți călugări.

49. — Cum înțelegeți sensul creștin al vieții, părinte Constantin?

— Sensul vieții creștine, părinte Ioanichie, este împlinirea noastră după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, revelat prin Iisus Hristos în Duhul Sfînt. Iar această împlinire sau îndumnezeire, o dovedim vizibil prin credință, nădejde și dragoste și prin sensul creator și binevoitor care trebuie să călăuzească orice gînd, cuvînt și faptă a noastră. Mai precizez că omul credincios este chemat să se realizeze pe aceste trei planuri: prin propria lui zidire după chipul lui Hristos, în Duhul Sfînt; prin faptele lui — credință lucrătoare prin iubire; și prin urmașii lui — fii sau ucenici.

PREOTUL PROFESOR TEODOR BODOGAE

Institutul Teologic—Sibiu

(n. 1911)

Institutul Teologic din Sibiu a fost onorat întotdeauna de preoţi profesori cu o înaltă ţinută duhovnicească şi pregătire teologică. Între părinţii profesori mai vîrstnici, care se bucură de o deosebită cinste în rîndul studenţilor şi al credincioşilor, este şi Prea Cucernicul Preot Profesor Teodor Bodogae. Blîndeţea Prea Cucernicei Sale, profunda sa cultură teologică, modestia care îl caracterizează şi, nu mai puţin, vocaţia şi inima Sfinţiei Sale de adevărat păstor de suflete m-au îndemnat să adresez părintelui Teodor Bodogae cîteva întrebări duhovniceşti, pe care le redăm mai jos împreună cu răspunsurile primite.

1. — **Părinte Profesor, mai întîi, Vă rog să ne spuneţi cîteva gînduri despre locul natal unde aţi văzut lumina vieţii.**

— Sînt născut la Cetatea de Baltă, judeţul Alba, în primăvara anului 1911, într-o familie cu zece copii. Părinţii mei, Nicolae şi Lucreţia, erau oameni de o rară evlavie şi de multă omenie. Fraţii mei aproape toţi au rămas legaţi de viaţa de la ţară, cu aceleaşi sentimente de evlavie ortodoxă străbună.

2. — **Unde aţi făcut studiile teologice şi de specialitate?**

— După ce am terminat liceul la Blaj, în calitate de premiant, am primit bursă de la Mitropolia Ardealului şi am putut astfel să urmez studiile universitare la Sibiu şi Facultatea de Teologie din Cernăuţi, între anii 1929—1934. Specializarea mi-am făcut-o la Atena în anul 1935 şi la Muntele Athos, unde mi-am adunat material pentru lucrarea mea de doctorat: „Ajutoarele româneşti la mînăstirile din Sfîntul Munte Athos", pe care am susţinut-o în anul 1938 şi am publicat-o doi ani mai tîrziu. Am mai urmat cursuri de slavistică la Universitatea din Belgrad între anii 1939—1940. Apoi am făcut încă doi ani studii de specializare la universităţile din Berlin şi Tübingen.

3. — **Între ce ani aţi fost profesor la Institutul Teologic din Sibiu şi ce discipline aţi predat la catedră?**

— Am funcţionat ca profesor în două etape. Prima, între 1940—1952, cînd am predat istoria Bisericească Universală, Patrologia şi Istoria Bisericii Române. În a doua etapă, din 1973 pînă în 1981, am predat Bizantinologia, Aghiografia şi Istoria artei creştine. Apoi m-am retras de la catedră, rămînînd numai preot slujitor.

4. — În calitate de profesor și dascăl de teologie, ce satisfacții duhovnicești ați avut?

— Oricît am fi „sădit" noi profesorii în sufletele studenților, tot Dumnezeu este Cel ce „face să crească". Dar faptul că majoritatea studenților noștri au îmbrățișat chemarea preoțească, avem speranța că am contribuit și noi cît de puțin la formarea lor clericală și teologică.

5. — Cum ați reușit să cîștigați prestigiu și să mișcați inimile studenților teologi?

— Am căutat cît am putut să pun suflet în ceea ce predam. Apoi le ofeream cărți bune și informație bibliografică pentru lucrări și pentru teza de licență. M-am silit ca preot și profesor să cunosc sufletul studentului, să-i trezesc interes pentru studiu și dragoste pentru preoție. L-am încurajat părintește în muncă, l-am ajutat moral pe fiecare, după nevoie, mai ales ca părinte și duhovnic, decît ca profesor. În general, am pus mai mult preț pe caracterul moral și pe sfințenia preoției pentru care se pregătea, decît pentru acrivia teoretică.

6. — Care este importanța Istoriei Bisericii Universale pentru formarea viitorilor noștri preoți? Dar a Bizantinologiei?

— Este mare, îndeosebi sub aspect educativ, întrucît, prin rolul pilduitor pe care l-au avut ierarhii și creștinii cu răspundere în viața Bisericii, se pot găsi exemple vrednice de urmat pentru fiecare preot devotat Evangheliei lui Hristos. Ce frumos exprima Epistola către Diognet acest rol al Bisericii în lume, în timpul persecuțiilor din primele veacuri: „Creștinii sînt în lume ceea ce este sufletul în trup!" Dar și mai tîrziu, cînd s-a dat libertate Creștinismului și s-au dezlănțuit tulburările eresurilor, ajungînd aproape să înăbușe credința ortodoxă stabilită la Niceea și Constantinopol, nici atunci marii îndrumători și trăitori ai adevărului veșnic n-au uitat îndemnul plin de mîngîiere al Sfîntului Atanasie cel Mare care zicea: „Nu vă tulburați, fiilor, că primejdia de față este doar un nor care trece".

Despre acest adevăr au adus multe mărturii experiența și viețuirea, timp de peste un mileniu, a Imperiului Bizantin. De aceasta ne vorbește Bizantinologia. În veacurile VI—VII statornicia în credință a călugărilor sciți din Dobrogea de azi a salvat unitatea de credință a Bisericii Creștine, iar Sfîntul Roman Melodul, făcătorul de condace, a lăsat pecete precumpănitor latreutică, adică de preamărire lui Dumnezeu prin cîntările bisericești.

7. — Ați crescut studenți de nădejde la facultatea de teologie?

— Am căutat să îndrum și să fiu util multora. Poate vor putea spune alții dacă și în ce măsură voi fi contribuit la formarea lor.

8. — De ce unii tineri preoţi nu sînt astăzi la înălţimea chemării lor evanghelice?

— Sînt mai multe cauze pentru care preoţii tineri nu sînt la înălţimea chemării lor. Cred că se face prea puţin în şcolile noastre pentru trezirea duhului misionar care este esenţial în slujirea preoţească. Nici alegerea lor nu e lipsită uneori de greşeli. Ne paşte şi pe noi, nu încă în măsura în care bîntuie în Apus, un duh secularist; mai simplu spus, un gust al „veacului acestuia", cu comodităţile şi nepăsările lui faţă de răspunderea pe care, de pildă, ne-o oferă Sfîntul Evanghelist Ioan, care chiar şi la bătrîneţe a alergat să readucă la Hristos pe un tînăr ajuns conducător al unei bande de hoţi. În al doilea rînd cred că se resimte, în cele mai multe Biserici, o criză a disciplinei şi trăirii duhovniceşti. Prea sîntem îngăduitori faţă de „scăpările şi slăbănogirile" trupeşti şi sufleteşti, tratate prea uşor cu pogorăminte.

9. — Ce măsuri mai eficiente ar trebui luate împotriva prozelitismului şi fanatismului sectar?

— Faţă de prozelitismul sectar trebuie acţionat „cu timp şi fără timp", atît prin mijloacele oferite de viaţa noastră liturgică, precum şi prin pastoraţie de la om la om. La Sfînta Liturghie credinciosul trebuie să retrăiască clipe de înălţare sufletească deosebită. Slujirea, cîntarea, predica şi mai ales comportarea personală a preotului şi familiei lui trebuie să fie pilduitoare. Pe poporăni îi cîştigi apoi şi mai deplin atunci cînd ei văd pe preot angajat cu entuziasm şi dezinteres la lucrări de reparaţie la sfînta biserică. Or, în urma transformărilor sociale de azi, mulţi preoţi nu ajung nici să-şi cunoască enoriaşii, nu reuşesc să le satisfacă trebuinţele lor sufleteşti. E greu — o spune chiar Sfîntul Pavel — să ne facem „tuturor toate", dar dacă n-avem căldura şi dorinţa de a cunoaşte şi de a ne apropia sufleteşte de enoriaşi, atunci profită alţii care nu lucrează măcar cinstit; dar ei se mişcă, se agită, vin în întîmpinarea celor ce caută şi nu găsesc ceea ce caută. „Daţi-le voi să mănînce", spunea Domnul. Iată ce trebuie să facem noi.

10. — Cum trebuie să fie un preot ideal în zilele noastre?

— „Cu duhul arzînd" să fie preotul, cu rîvnă şi cu tact, cele două calităţi fundamentale ale unui slujitor. „Amar mie de nu voi propovădui", vorba aceluiaşi Apostol, ziua şi noaptea, prin cuvînt şi exemplul personal, la vii, şi la morţi; dar şi „cu tact", că în zadar „alergi, bătînd văzduhul", dacă prin lipsa de pregătire şi de tact personal strici, în loc „să cîştigi pentru Hristos" pe fratele tău. Preotul trebuie să fie părinte, întîi de toate. Unui tată îi sînt dragi toţi copiii. De aceea preotul nu are voie să protejeze pe unii, iar pe alţii să-i nesocotească.

11. — Care este importanța exemplului personal al preotului în pastorație?

— Greu este pentru orice preot să poată repeta cuvîntul Apostolului: „să-mi fiți mie următori, precum și eu lui Hristos" (1 Cor. 4, 16). Din păcate, greșim amarnic atunci cînd nu coordonăm spusele noastre de pe amvon, ori de la catedră, cu cele din viață. Pe de altă parte, vorba Sfîntului Ioan Gură de Aur: „Dacă am putea face minuni nu ne-ar mai trebui predici, dar pentru că trebuie să îndreptăm tot felul de rătăciri sau de lipsuri, sîntem nevoiți să predicăm. Or, predica ta ar trebui să placă și lui Dumnezeu". Căci zice același mare dascăl mai departe: „nimic mai păgubitor pentru un preot decît nepăsarea, trîndăvia și slava deșartă". Dacă ne vom sili să vadă poporul în noi niște „iconomi ai tainelor lui Dumnezeu", atunci e nădejde a bineplăcea Lui.

12. — Ca preot și profesor de teologie cum ați procedat mai bine pentru a dobîndi cît mai multe suflete pentru împărăția cerurilor?

— Nu știu cît de deosebite pot fi faptele unui dascăl ori preot, dar oricît de puțin har va fi fost în ele, dacă a mișcat sufletele unora, ori a ajutat pe alții să se reculeagă și să-și întremeze o viață duhovnicească, liniștită, cred că așa ceva nu e un lucru de toate zilele. Cît mă privește, cred că voi fi rostit predici și lecții de ordinul miilor, dar și acum dacă sînt chemat să propovăduiesc, mă silesc să retrăiesc același entuziasm și convingere ca la primele predici. Și cred că nici o predică sau lecție nu trebuie să fie lipsită de material intuitiv, adică să fie ilustrată cu vreo pildă sau două. În viața pastorală am cultivat adeseori, prin scaunul mărturisirilor, fapte de ajutorare trupească sau sufletească, îndemnînd astfel pe credincioși „să poarte sarcinile unii altora".

Apoi, timp de 30 de ani cît am fost paroh la biserica Sfîntul Nicolae din Sibiu, am format o unitate duhovnicească cu toți enoriașii mei care mă iubeau ca pe un adevărat părinte sufletesc. În fiecare sărbătoare și la slujbe speciale am ținut regulat predică de învățătură cu orice prilej binevenit. Atenție deosebită am dat bolnavilor, pe care îi cercetam. Predicile funebre le legam mai ales de credința în înviere. Nu voi uita niciodată dragostea și jertfa credincioșilor mei, devotamentul cu care pregăteau pe rînd masa pentru pictorii bisericii noastre și daniile pe care le ofereau fiecare în numele celor vii și răposați, la executarea scenelor biblice din biserică.

13. — Sînteți mulțumit sufletește de frumoasa activitate teologică și pastorală pe care ați depus-o în viață?

— Desigur, s-ar fi putut împlini mai mult și mai bine. Credincioșii doresc participare vie, simțită la sfintele slujbe. Nu voi uita niciodată

observaţia unei bătrîne, care m-a întrebat într-o zi la biserică: „Ce ai avut azi, părinte, de nu ţi-am putut simţi aceeaşi evlavie ca şi în alte zile?". De fapt, oricît de puţină carte ar avea credinciosul, simte şi doreşte să plece de la fiecare slujbă altfel decît a intrat, mai îmbunătăţit sufleteşte decît venise. Lui nu-i plac nici slujbe rostite pe „de rost" sau rutinate, dar nici improvizate. Ci el vrea frumuseţea curată a adevăratelor liturghii ortodoxe. Acest lucru l-am repetat adeseori şi înaintea studenţilor teologi.

14. — **Ce doriţi să mai realizaţi pe viitor pentru Biserica lui Hristos?**

— Cîte zile îmi va mai da Dumnezeu vreau să slujesc măcar de două ori pe lună şi să predic la diferite biserici, dar mai ales la biserica Sfîntul Nicolae, unde am fost paroh peste 30 de ani şi unde nu s-a înstrăinat nici un suflet de la Ortodoxie, să se fi dus la secte.

15. — **Ce ar trebui să facă astăzi credincioşii noştri pentru mîntuirea lor şi a copiilor lor?**

— Să se roage mai mult, să asculte de Biserică, să trăiască în dragoste şi să făgăduiască măcar împlinirea unui legămînt, o binefacere sau ajutorare a cuiva bolnav sau lipsit. Cu un astfel de program minimal sufletul se uşurează, se înalţă, atît al părinţilor, cît şi al copiilor.

16. — **Ce cărţi principale, teologice şi patristice, aţi scris şi tradus în viaţă? Ce vă propuneţi să mai scrieţi pe viitor?**

— Lucrări originale am: „Ajutoarele româneşti la Mînăstirile din Sfîntul Munte Athos" (1940), „Din istoria Bisericii Române de acum 300 de ani — Sinodul de la Iaşi" (1943), „Despre cunoştinţele teologice ale preoţilor români de acum 200 de ani" (1944), „Manualul de Istorie Bisericească Universală" ediţia 1956, 1975, în colaborare. Dintre traduceri amintesc: „Despre viaţa lui Hristos" de N. Cabasila (1946), pe care doresc s-o reeditez, fiind o lucrare de profundă gîndire şi trăire a adevărurilor creştine. Am mai tradus două lucrări cu conţinut teologic şi filozofic scrise de Dimitrie Cantemir, care aşteaptă tipărirea şi, în colaborare, lucrarea patriarhului rus Serghie—„Învăţătura ortodoxă despre mîntuire", tot în curs de apariţie. Dintre scriitorii bisericeşti din secolele III—IV am tradus patru volume din operele lui Origen, deja tipărite, iar sub tipar se află „Istoria bisericească" şi „Despre martirii din Palestina" de Eusebiu de Cezareea, precum şi „Corespondenţa" Sfîntului Vasile cel Mare. În pregătire pe viitor, am aproape gata pentru tipar cîte un volum din operele sfinţilor Grigorie de Nyssa şi Ambrozie de Milan, iar pentru studenţii teologi, „Manualul de Bizantinologie", pe care aş vrea, cu ajutorul Domnului, să le prezint cît mai curînd.

17. — **Care este, după părerea Prea Cucerniciei Voastre, rolul principal al monahismului nostru?**

— Rolul principal al monahismului a fost și se așteaptă să fie acela de slujire devotată și integrală a lui Dumnezeu, după cuvîntul Apostolului: „Am socotit să nu știu între voi altceva, decît pe Iisus Hristos și pe Acesta răstignit" (1 Cor. 2, 2). Monahul trebuie să mărturisească pe Hristos neîncetat prin cuvînt și faptă, potrivit pravilelor călugărești clasice. Sufletele mulțimii și îndeosebi ale celor cu simțire mai încărcată de răspunderi, ca odinioară Ștefan cel Mare, cer și doresc astfel de „îndrumători de conștiințe". Numai că, vorba Sfîntului Pavel, în acest domeniu „nu sînt mulți părinți" care să aibă astfel de har!

18. — **Ce părere aveți de monahismul atonit, pe care l-ați cunoscut personal în anii tinereții?**

— „Un laborator de virtuți", așa cum îl vedeau isihaștii din secolul XIV, așa ar trebui să fie Athosul pentru întreaga Biserică Ortodoxă. Așa l-au văzut în secolul XVIII atît Cuviosul Nicodim Aghioritul cît și Cuviosul Paisie de la Neamț. Pentru aceasta va trebui ca viețuitorii din „Grădina Maicii Domnului", cum era numit Athosul, să se ridice mult peste deosebirile de limbă, de neam și obiceiuri.

19. — **Din ce motive monahismul contemporan se află în criză duhovnicească, adică de calitate mai mult decît de cantitate?**

— În parte se resimte și în viața monahală ceva din duhul secularist al „lumii acesteia", al tranzacțiilor „cu veacul", cu „împrăștierea" sufletească a omenirii de azi. Poate că, vorba Sfîntului Ioan Scărarul, a pătruns și în unii viețuitori ai mînăstirilor „primejdia slavei deșarte", care te face să te crezi „învățat", ori „procopsit" sufletește din clipa în care cunoști unele lucruri și pentru care unii te apreciază, sau crezi că nu te apreciază destul. Ne-ar trebui în primul rînd acel „duh arzînd", pe care, dacă îl au patru-cinci într-o comunitate, aceștia vor ajunge cu timpul — zice Sfîntul Ioan Gură de Aur — să încălzească și să aprindă sufletește pe toți. Să se mențină pravila cu sfințenie, dar să se admită și viața de retragere, de liniște, pentru cei cu viață îmbunătățită.

20. — **Ce sfaturi ați dori să dați tinerilor preoți care v-au fost elevi, studenților teologi și monahilor din zilele noastre?**

— Să ne apropiem de preoție, respectiv de călugărie, „cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste". Dar în același timp, să ne silim să nu smintim sufletește poporul, credincioșii, căci cred că noi românii avem poporul cu cel mai bun suflet din lume, care vrea întîi de toate preoți, respectiv părinți sufletești. Așa cum trebuie să ne îngrozim la

gîndul că am putea supăra pe Dumnezeu prin păcat, tot aşa să ne temem de gîndul că am putea tulbura sau sminti sufletul credincioşilor prin fapte rele. Cele două „frici" se completează, respectiv se condiţionează una pe alta.

21. — **Care este rolul Bisericii lui Hristos şi al Teologiei?**

— Biserica trebuie înţeleasă ca aşezămînt de mîntuire a lumii, şi în special a omului. Parte din lucrarea ei se vede, altă parte este nevăzută şi tainică. Temelia întregii învăţături creştine se sprijină pe taina întrupării Mîntuitorului. Pe aceasta a socotit-o El esenţială în viaţa omenirii (Ioan 17, 3). Cine nu are Biserica de mamă, acela nu poate avea pe Dumnezeu de Tată, spune Sfîntul Ciprian. Acesta este şi rostul Teologiei în viaţa omenirii.

22. — **Care este rolul predicii astăzi în Biserică?**

— Rolul predicii în Biserică este tot atît de esenţial ca şi jertfa liturgică. Credinţa vine din auz, iar auzirea prin cuvîntul lui Hristos (Rom. 10 17). Trebuie să se curme obiceiul de a nu se predica la slujbe, în biserici şi mînăstiri. În mare parte şi această practică a contribuit la pericolul sectar.

23. — **Din ce motive domnii români au acordat atîtea ajutoare materiale şi danii în trecut Muntelui Athos şi celorlalte centre creştine din Balcani şi Orientul Mijlociu?**

— Domnii români au ajutat şi apărat aşezămintele călugăreşti ortodoxe de la Athos, precum şi din alte locuri sfinte, ca Sfîntul Mormînt, Sinai, patriarhiile din Ierusalim, Antiohia, Constantinopol şi Alexandria, sau alte mînăstiri şi aşezăminte ortodoxe de pe teritoriile greceşti, sîrbeşti şi bulgăreşti ajunse sub stăpînire turcească, executînd acolo vaste lucrări de construcţii, reparaţii, donaţii de obiecte de cult, cărţi, ajutoare băneşti şi metoace, din simplă frăţie creştinească şi umanitarism, într-o vreme cînd alte popoare creştine şi alte Biserici n-o puteau face. Athosul şi-a avut de la începuturile lui, din secolul X şi în toată vremea după aceea, o chartă sau o organizare independentă de orice stăpînire lumească. Singurul interes al puterilor lumeşti care au patronat acest teritoriu sfînt, această patrie a monahismului ortodox, era asigurarea pazei şi siguranţei din afară. Cei dintîi patroni au fost împăraţii bizantini. După ei le-au urmat pilda domnii georgieni, apoi ţarii bulgari, apoi sîrbii; iar, începînd din secolul XIV cînd turcii ocupă toate statele creştine pînă la Dunăre, a urmat protecţia domnilor români vreme de 500 de ani.

24. — **Care ar fi principalii domni români donatori în Athos şi ce danii au făcut aici Ţările române între secolele XIV—XIX?**

— Cei mai mari ctitori români la Athos sînt: Neagoe Basarab, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Alexandru Lăpuşneanu, Movileştii, Matei Basarab, Şerban Cantacuzino şi Constantin Brîncoveanu. Domnii fanarioţi au ajutat şi ei, dar cu danii mai mici, cu excepţia mînăstirilor Sfîntul Pantelimon şi Xeropotamu, unde daniile au fost mai importante. În ce priveşte documentele voievodale şi obiectele donate de români în Athos, s-a făcut prea puţin din partea noastră pentru cunoaşterea lor, mai ales că cu timpul ele se deteriorează şi se distrug. Ar trebui mai întîi fotocopiate hrisoavele voievodale, cu pecetea şi iscălitura domnilor, de danie către mînăstirile din Athos. Dintre ctitoriile domneşti reînnoite integral în Athos, cele mai importante sînt mînăstirile: Zografu, Dochiaru, Caracalu, Vatopedu, Cutlumuş şi mai puţin Filoteiu, Xeropotamu şi Pantelimon. Iar dintre obiectele de cult cele mai preţioase donate de români sînt: icoana Sfîntului Atanasie al Atonului de la Lavra, donată în secolul XIV de Vlaicu Vodă, steagul lui Ştefan cel Mare de la Zografu, cu icoana Sfîntului Gheorghe, chipul lui Ştefan cel Mare în bronz de la Zografu, racla de argint în filigran cu moaştele Sfîntului Nifon, lucrată la Sibiu şi donată de Neagoe Basarab la Mînăstirea Dionisiu.

25. **— În ce constă influenţa Athosului asupra monahismului românesc?**

— Atît modul de organizare a vieţii de obşte şi idioritmice, cît şi spiritualitatea ce s-a dezvoltat în mînăstirile noastre au plecat din Athos în mare parte. Desigur, românii şi-au pus pecetea proprie în spiritualitate, dar fondul, baza sînt pornite din Bizanţ şi Athos spre ţările române. Dar în acest sens încă nu s-a făcut un studiu mai amănunţit.

26. **— Care a fost rolul monahismului românesc în Transilvania şi pentru ce majoritatea aşezărilor monahale ardelene au fost distruse de austrieci în secolul XVIII?**

— Dat fiind faptul că începînd cu veacul XVI, iobăgia se întăreşte tot mai mult în Transilvania, iar clasa autohtonă conducătoare devine iobagă şi săracă, nu s-au putut construi aici mînăstiri mari, ca cele voievodale de peste munţi. De aceea, cu excepţia cîtorva, aşezările monahale ardelene erau mai curînd schituri modeste, retrase undeva între munţi, ori pe văi de rîuri. „O ţîr de schit în mijlocul codrului, la un mil departe de satul Cioara, rugîndu-se lui Dumnezeu pentru sufletul său, unde ţinea şi cîţiva copii pentru învăţătură". Acesta era mediul mînăstiresc din Transilvania! Dar sigur că şi aici, ca şi în celelalte ţinuturi româneşti, monahismul a existat în toate vremurile. Istoria cunoaşte peste 150 de astfel de schituri şi mînăstiri în Transilvania şi Banat. Dar întrucît ele s-au dovedit veacuri de-a rîndul apărătoare ale tradiţiei ortodoxe şi punţi

de legătură cu fraţii români de peste munţi, împărăţia habsburgică le-a nimicit pe toate în secolul XVIII.

27. **— De ce este la noi românii o atît de puternică legătură sufletească între sate şi mînăstiri, între călugări şi credincioşi?**

— Legătura strînsă cu mînăstirile cred că decurge din felul în care am înţeles noi românii întotdeauna monahismul, cum şi din evlavia noastră populară străbună. Pentru ortodocşii români monahismul nu a fost nici „nebunie în Hristos", nici retragere pe stîlp sau închidere în peşteră, aşa cum s-a întîlnit la unii asceţi sirieni sau chiar la ruşi. Ci el a fost întotdeauna o şcoală a virtuţilor, a bunătăţii, a jertfei. De aceea poporenilor noştri le-a fost şi le este drag întotdeauna să poposească un timp într-o mînăstire, chiar şi pentru un timp mai scurt. Aceasta însemnează tot rugăciune, liniştire, uşurare, mîngîiere, întărire în credinţă. Monahul pentru ortodocşii români este un părinte sau un frate mai cu har, mai senin, mai înălţat sufleteşte. Un suflet închinat lui Dumnezeu!

III

CONVORBIRI
CU
PĂRINȚI DIN MOLDOVA

ARHIMANDRITUL HRISOSTOM POSTOLACHE

Egumenul Schitului Bucium — Iaşi

(1884—1979*)

Cel mai vîrstnic şi mai cuvios stareţ al mînăstirilor noastre româneşti din ultimele trei decenii este, fără îndoială, arhimandritul nonagenar Hrisostom Postolache, egumenul Schitului Bucium din Iaşi, al cărui nume şi suflet îmbunătăţit sînt bine cunoscute tuturor. Este călugărul şi stareţul cu cea mai lungă şi bogată experienţă duhovnicească dintre toţi, fiu al dragostei şi ascultării, om al păcii şi smereniei, părinte al părinţilor, povăţuitor înţelept, călugăr încercat prin multe ispite şi duhovnic cu mulţi fii sufleteşti, format în şcoala milenară a monahismului ortodox atonit.

Arhimandritul Hrisostom Postolache a văzut lumina zilei în anul 1884 într-o familie de ţărani evlavioşi din comuna Probota, judeţul Iaşi. Fiind ales de Dumnezeu din sînul maicii sale pentru a sluji Biserica, a intrat în nevoinţa vieţii călugăreşti din tinereţe. Anii de ucenicie i-a făcut la schitul românesc Prodromul din Muntele Athos, unde a primit şi tunderea în monahism. Apoi este trimis în ţară, hirotonit preot şi numit egumen la Prodromul (1920—1921). După doi ani revine în ţară la Schitul Darvari din Bucureşti şi administrează metoacele atonite româneşti mai bine de zece ani. Din anul 1937 este numit stareţ al Schitului Bucium — Iaşi, pe care îl povăţuieşte cu multă înţelepciune şi blîndeţe mai bine de 40 de ani.

Schitul Bucium este singura aşezare călugărească din ţara noastră care îşi menţine tipicul şi rînduiala slujbelor după tradiţia atonită. Adică, Utrenia după miezul nopţii şi în continuare Sfînta Liturghie, la care iau parte toţi părinţii, în frunte cu venerabilul părinte Hrisostom. O aleasă familie duhovnicească, rar întîlnită în alte schituri şi o atmosferă de evlavie şi dragoste care te cucereşte.

În revărsatul zorilor, părintele Hrisostom, înconjurat de ucenici, se retrage la chilie pentru a-şi continua mai departe firul rugăciunii în tăcere şi linişte. Chip luminat, duhovnic iscusit, preot evlavios şi neobosit de şase decenii, suflet blînd, paşnic şi cu multă dreaptă socoteală. Iată cîteva din cele mai importante calităţi duhovniceşti care contureazăportretul sufletesc al părintelui Hrisostom. La acestea se adaugă şi însu-

* Între ediţiile prezentei cărţi, unii dintre părinţi au trecut la Domnul.

șirile sale firești, precum: vorbirea așezată și potolită, cuvîntul blînd și echilibrat, mersul fără grabă, privirea caldă, părintească, fața luminată și senină, îmbrăcămintea modestă și pletele albe ca zăpada, adunate cu bună cuviință sub dulamă.

Orice convorbire cu părintele Hrisostom este întotdeauna binecuvîntată și ziditoare de suflet. Cuvintele sfinției sale te întăresc în credință, te îmbărbătează spre fapta bună, îți sporesc răbdarea, te mîngîie în ispite, îți picură bucurie și speranță pe calea mîntuirii și te înalță cu sufletul spre Hristos.

Să mergem, așadar, la părintele Hrisostom! După tradiția atonită, chilia sfinției sale este legată printr-un coridor de biserică. Este un sfînt locaș mic, curat, cu bună mireasmă de tămîie și lumînări de ceară, și totodată, înălțător de suflet ca o catedrală. Aici se slăvește Dumnezeu în fiecare zi și noapte! Aici se roagă părintele Hrisostom neobosit de 40 de ani, pentru lume și pentru sine, înconjurat de fiii săi sufletești!

După ce mă închin, întreb de chilia părintelui Hrisostom.

— Așteptați un moment să-l anunț — îmi răspunde unul din ucenici. Apoi mă conduce la bătrînul, adăugînd: „Poftiți la chilie. Vă așteaptă". Pe ușa chiliei sînt scrise aceste cuvinte: „Nimic nu rușinează atît de mult pe cel ce face rău, ca a suferi noi cu bărbăție cele întîmplate și a nu ne apăra noi nici cu cuvîntul, nici cu fapta. Orice se va întîmpla, să le luăm de bune, căci nimic nu se întîmplă fără voia lui Dumnezeu. Mai bine este a fi și a tăcea, decît a învăța și a nu fi".

— Binecuvîntați, prea cuvioase părinte stareț!

— Domnul și Maica Domnului, părinte. Bine ai venit. Stai oleacă pe scaun.

Este o chilie mare, luminoasă, cu mireasmă de evlavie și tămîie. Candela arde sub icoane, iar ceaslovul cu slovă veche stă deschis pe masă și așteaptă.

— Am venit să vă mai văd și să-mi spuneți vreun cuvînt de folos.

— Și eu caut cuvinte de folos, răspunde bătrînul, și cînd nu am de unde le găsi, le caut în Sfînta Scriptură și la Sfinții Părinți. De aici ne hrănim cu toții.

— Sînteți de mult în mînăstire, părinte stareț?

— Da, or fi vreo cîțiva ani! Din 1908. Dar au trecut așa de repede, parcă mai ieri am plecat la mînăstire.

— Și cum ați ajuns tocmai la Prodromul, în Sfîntul Munte?

— Viața călugărească mi-a plăcut de mic. La zile mari și la hramuri ne duceam mai mulți din sat cu părinții să ne închinăm pe la mînăstiri, la Neamț, la Agapia, Văratec, Secu, Sihăstria, Sihla și la Cuvioasa Paraschiva de la Iași. Iar după ce ne întoarcem acasă povesteam celorlalți

tot ce am văzut și auzit și le împărțeam cruciulițe și icoane sfințite din mînăstiri. Pe atunci era un călugăr din părțile noastre la Sfîntul Munte și m-am împrietenit cu el. În anul 1908, după ce m-am rugat mult la Maica Domnului, ocrotitoarea Muntelui Athos, m-am dus, fără să știe nimeni din familie, direct la Sfîntul Munte. Din Constanța am luat vaporul și am ajuns cu bine la schitul românesc Prodromul. Stareț era pe atunci arhimandritul Antipa Dinescu. La vremea aceea schitul era în floare. Avea peste o sută de părinți și frați, toți unul și unul. Curățenie exemplară, biserica foarte frumos împodobită, slujbe frumoase ca la greci, cîntăreți renumiți. Mă simțeam foarte bine duhovnicește. Erau și cîțiva duhovnici buni, la care se spovedeau și călugări de alte naționalități. Pe atunci nu veneau nici un fel de mireni la Prodromul, căci era tare peste mînă. Doar din cînd în cînd cîte un mic grup de pelerini din țară. Aveam multă liniște. Muntele și peșterile ascundeau numeroși pustnici, mai ales ruși. Ei erau cei mai evlavioși. Apoi urmau românii și grecii.

— Și unde v-ați călugărit?

— La Prodromul. După trei ani de ascultare, adică în 1911, m-am călugărit, cu gîndul că voi sta în Athos pînă la moarte. De asta am și plecat de acasă.

— Ați cunoscut vreun călugăr român mai sporit la Prodromul?

— Cu cîțiva ani înainte de a veni eu se nevoiau la Prodromul cîțiva călugări români renumiți, cum a fost schimonahul Nectarie Crețu, marele nostru protopsalt, numit de greci „al doilea Cucuzel" și „privighetoarea Sfîntului Munte". Apoi ieroschimonahul Nifon Ionescu, ctitorul Prodromului, cu metania de la schitul Horaița, mare pustnic într-o peșteră de la malul Mării Egee.

Cît am stat la Prodromul am mai apucat un frate, oltean de origine, foarte sporit în nevoință. Îl chema Constantin. La început fusese în armată. Apoi a venit la Sfîntul Munte cu încă doi prieteni. Aici și-au pus rînduială de viață aspră: să nu-și facă foc în chilie, să mănînce numai pîine și legume, să doarmă pe jos și altele. Ceilalți prieteni și-au călcat făgăduința. El însă, nu. Parcă îl văd. Ieșea sub streașina chiliei să-l plouă. După ce îl uda pînă la piele, intra înăuntru și se apuca de metanii pînă se uscau hainele pe el. De la un timp a început a umbla desculț permanent, vara și iarna. Apoi, nu vorbea cu nimeni, nu rîdea vreodată și răbda de la toți ocările și vorbele rele.

De la un timp a plecat din Prodromul la pustie. Un pustnic bătrîn l-a călugărit și i-a pus numele, mi se pare, Ciprian. El, însă nu spunea cum îl cheamă. Se făcea mereu nebun pentru Hristos ca să-l ocărască toți. Dormea pe unde apuca. Prin peșteri, pe stînci sau rezemat de ceva. Și mînca numai ce-i dădeau alții. Nu avea nimic decît numai ce era pe

el. Se ruga permanent, tăcea totdeauna şi umbla singur din loc în loc. Uneori mai venea la noi în schit şi îl primeau părinţii cu multă dragoste. Noaptea, însă, nu dormea deloc. Se ascundea în vreo magazie pe sub chilii şi acolo făcea metanii şi închinăciuni toată noaptea.

Dacă observa că îl ocărăşte cineva, se prefăcea nebun ca să-l ocărască şi mai mult. Iar dacă vedea că acela este smerit, smeritul Ciprian îi vorbea puţin, dar cu multă înţelepciune. Uneori se ducea tocmai la Mînăstirea Rusicon. Dar înainte de a intra în biserică, se băga în mare şi apoi intra cu hainele ude la slujbă. Călugării întîi îl scoteau afară. Apoi, văzînd credinţa şi rîvna lui, au început a-l lăuda şi cinsti ca pe un mare pustnic. Atunci el fugind de laudă, n-a mai trecut pe la Rusicon.

Cînd am fost trimis în ţară, prin anul 1913, l-am lăsat pe părintele Ciprian încă în viaţă. Se nevoia tot în preajma Schitului Prodromul. Acesta a fost unul din cei mai sporiţi călugări români pe care i-am cunoscut în Sfîntul Munte.

— Cum erau apreciaţi călugării români în Muntele Athos?

— Călugării români erau foarte apreciaţi în Sfîntul Munte, ca buni nevoitori, smeriţi, postitori, cîntăreţi aleşi, ascultători şi iubitori de linişte şi singurătate. Timp de cinci sute de ani Sfîntul Munte a fost sub stăpînire turcească, adică din secolul XV pînă în anul 1918. Apoi Athosul a intrat sub stăpînire grecească. Din acest an viaţa călugărească la Sfîntul Munte a început să slăbească mereu, pînă în zilele noastre.

— Dar din ce cauză?

— Pentru că turcii nu se amestecau în viaţa internă a Sfîntului Munte. Ei aveau doar un mic consulat acolo şi fiecare era liber să intre sau să plece din Athos cînd şi unde voia, doar cu o mică viză. Ei nu ţineau cont de naţionalitate. Dar după 1918, grecii au introdus legile civile în Sfîntul Munte cu anumite restricţii interne şi viaţa călugărească s-a îngreuiat din ce în ce mai mult. După această dată nu mai putea fi primit oricine în Athos. Cel mai mult au avut de suferit românii. Anul 1918 este pentru Sfîntul Munte începutul decăderii sale generale.

— Ce mînăstire din Athos era cea mai bine organizată cînd v-aţi dus la Prodromul?

— Mînăstirea Rusicon. Avea peste două mii de călugări. Un sfert din toţi vieţuitorii Sfîntului Munte. Era cea mai bine organizată, cu călugări sporiţi, cu duhovnici şi pustnici vestiţi. Aveau slujbe din cele mai frumoase şi cîntau grozav de frumos. Iar clopotele Mînăstirii Rusicon se auzeau în tot Muntele. Rusiconul avea şi un spital mare la marginea mării pentru călugării bolnavi. Veneau călugări suferinzi din tot Muntele şi erau trataţi gratuit. Mînăstirea aceasta alimenta cu hrană şi îmbrăcăminte pe toţi călugării săraci şi pustnicii din Sfîntul Munte. La trapeza

mînăstirii se împărțeau alimente și cele de nevoie o dată pe săptămînă, pentru o lună de zile. Nu țineau cont de naționalitate.

— Ce slujbe deosebite v-au plăcut mai mult în Sfîntul Munte?

— Patronul sau hramul Sfîntului Munte de la 6 august, Schimbarea Domnului la Față. Pe vîrful Athonului se află o mică biserică de lemn, crăpată de vînturi și curenți. Încă din ajun se face un fel de pelerinaj pe vîrful Muntelui. Vin călugări și sihaștri din tot Muntele. De cu seară se face priveghere pînă dimineața. Noaptea se aprind focuri pe Munte, că este tare frig, iar a doua zi, de praznic, se face Sfînta Liturghie, se cîntă Acatistul Maicii Domnului, călugării gustă ceva și seara coboară fiecare la mînăstirea și chilia lui.

— În ce an v-ați reîntors în țară?

— În 1915. Am fost trimis cu răspundere la via schitului de la Bucium — Iași. Am venit plîngînd. Dar ce era să fac? Ascultare pînă la moarte. Apoi s-a pornit războiul. Aici a auzit mitropolitul Pimen de mine și m-a hirotonit preot, fără voia mea, iar în 1920 am fost numit egumen al Schitului Prodromul, tot fără voia mea. M-am dus la Prodromul plîngînd. N-am avut încotro. Știam ce grea este această ascultare.

— Și ați stat mulți ani egumen la Prodromul?

— Aproape doi ani, că n-am putut mai mult. Eu deja le-am spus de la început cu lacrimi: „Nu sînt vrednic, părinților, să vă fiu egumen și povățuitor. Sînt tînăr și fără experiență. Căutați pe altul mai destoinic. Eu n-o să pot să vă mulțumesc pe fiecare . . .". Dar, călugării au venit la mine la chilie și m-au luat cu sila la trapeză, apoi la biserică, ca să mă declare obștea egumen. Pînă la urmă, m-am temut de Dumnezeu să nu-L supăr și am primit. Am adunat soborul și am ales consiliul mînăstirii. Pe un moldovean l-am ales econom. Pe unul din Muntenia, eclesiarh. Pe unul din Transilvania, casier. Pe un oltean l-am pus magazioner, iar pe un basarabean, arhondar; că am căutat să-i înfrățesc pe toți, să nu fie dezbinare și împerechere între români.

— Cînd ați venit din nou în țară?

— În 1922. După aproape doi ani de stăreție am adunat soborul părinților, le-am spus că nu mai pot să le fiu stareț; i-am rugat să aleagă pe altul, iar eu am venit din nou în țară, la schitul Darvari. Din anul 1937 am fost numit superiorul schitului Bucium — Iași, unde mă aflu pînă azi, cu darul lui Dumnezeu.

— V-ați simțit duhovnicește bine, aici, prea cuvioase părinte Hrisostom?

— Slavă Domnului, părinte Ioanichie. Dacă ai pace cu tine, ai pace cu toată lumea! Mai bine m-am simțit aici decît în Sfîntul Munte. La

biserică, la ascultare și la chilie. Maica Domnului ne-a acoperit și aici de multe primejdii.

— Nu voiți să vă întoarceți din nou în Sfîntul Munte?

— Nu, părinte. Prefer să mor aici. Sfîntul Munte este acolo unde faci voia lui Dumnezeu. Nu te mîntuiește locul, oricît de sfînt ar fi el.

— Cîți ani aveți, prea cuvioase părinte Hrisostom?

— Am împlinit 95 de ani, din care 71 în viața călugărească.

— Sînteți mulțumit că ați ajuns la această vîrstă venerabilă?

— Slavă lui Dumnezeu pentru toate! Iaca, astă iarnă am fost tare bolnav. Am crezut că mor și m-am rugat lui Dumnezeu să mă ia, dar se vede că mai sînt păcate de ispășit. Cînd eram aproape în agonie, am auzit un glas care mi-a zis: „Pune pază gurii!". Se vede că am grăit mult despre alții! De atunci m-am hotărît să nu mai vorbesc despre nimeni nimic. Dar iaca, nu poți. Mai ales cînd vine cineva și te întreabă despre unul și altul. Nici nu știi, să taci sau să vorbești. Chiar te rog întreabă pe părintele Cleopa din partea mea, să-mi spună ce să fac cu această poruncă? Cum trebuie înțelese aceste cuvinte? Să nu vorbești nimic nici cînd te întreabă cineva? Sau să vorbești numai cînd te întreabă ceva de folos?

— Prea cuvioase părinte Hrisostom, din toată experiența sfinției voastre de o viață întreagă, vă rog dați-mi un cuvînt de folos sufletesc, acum, înainte de plecare. Ce trebuie să fac pentru a mă mîntui?

— Dar ce sfat să-ți dau eu, păcătosul? Iaca, sînt și bătrîn, și bolnav pentru păcatele mele, nici nu mă rog cît trebuie și cum trebuie, nici canonul călugăresc nu-l fac. Ce sfat să-ți dau sfinției tale, care știi cum trebuie să te mîntuiești? Și eu caut și aștept cuvînt de folos de la alții. Iaca ce-mi dă Domnul în gînd să vă spun celor ce sînteți mai tineri: Dați-vă toată silința să ajutați Biserica, că are mare nevoie de sfințiile voastre. Să faceți ascultare, orice vi s-ar porunci, că ascultarea este viață, iar neascultarea moarte lucrează. Mai ales cînd este nevoie și poruncă. Auzi ce zice proorocul David: „Iar pe cei ce lucrează îndărătnicii, adică pe neascultători, duce-i-va Domnul cu cei ce lucrează fărădelege" (Ps. 124, 5).

— Vă mulțumesc, prea cuvioase părinte Hrisostom, pentru aceste frumoase sfaturi duhovnicești.

— Maica Domnului să te binecuvînteze. Mulțumesc pentru dragoste. Mai poftiți!

În urmă, bătrînul și-a pus din nou ochelarii și a început să citească din Ceaslovul cu litere chirilice, care îl aștepta deschis pe masă. Singur, în genunchi înaintea sfintelor icoane și a candelei abia licărind, cu sufletul mulțumit, cu fața senină și cu barba albă ca zăpada. Chip transfigurat

al unui cuvios călugăr care aşteaptă în tot ceasul venirea lui Hristos! De aproape un secol se roagă, slujeşte cele sfinte, face ascultare, creşte ucenici, stă de veghe, se smereşte, trăieşte în dragoste şi aşteaptă. Afară ucenicii se ostenesc cu cele ale Martei şi caută toată pacea bunului lor stareţ.

Aceasta a fost ultima dată cînd l-am văzut pe Arhimandritul Hrisostom. După cîteva luni s-a îmbolnăvit, a primit tunderea marelui chip al schivniciei, s-a mărturisit, s-a împărtăşit cu Trupul şi Sîngele Domnului şi şi-a dat sufletul cu pace în mîinile lui Dumnezeu. Aşa s-a săvîrşit în vara anului 1979 cel mai vîrstnic şi cuvios stareţ al monahismului nostru contemporan!

ARHIMANDRITUL IACHINT UNCIULEAC

Stareţul Mînăstirii Putna

(n. 1924)

Mînăstirea Putna este o mînăstire simbol, o adevărată cetate a evlaviei ortodoxe, a culturii medievale monahale, a simţirii interioare şi a istoriei noastre străbune. Însuşi cuvîntul „Putna" este un cuvînt sacru pentru noi toţi. Este aşezarea monahală cea mai nordică a Moldovei, care întreţine peste secole dreapta credinţă şi unitatea sufletească a românilor. Aici se laudă Dumnezeu de peste cinci sute de ani. Aici doarme somnul de veci cel mai mare domn al Moldovei — Ştefan cel Mare. Aici stau de veghe călugării noştri iubitori de Hristos în neadormită rugăciune, cu candelele aprinse. Aici, în faţa Sfîntului Altar şi înaintea mormîntului lui Ştefan cel Mare, fiecare se simte mic, fiecare se smereşte, fiecare se roagă mai mult, îşi umezeşte ochii de lacrimi, se înfrăţeşte cu aproapele său şi se îndeamnă cu bărbăţie în lupta vieţii, ştiind că fără jertfă, fără luptă şi credinţă în Dumnezeu, nimeni nu poate birui, nimeni nu se încununează în cer.

Cel mai vechi călugăr din Mînăstirea Putna, care ţine candela evlaviei aprinsă aici de aproape trei decenii, este blîndul arhimandrit şi stareţ Iachint. Numele Prea Cuvioşiei Sale este cunoscut în toată ţara, devenind unul dintre cei mai populari stareţi ai mînăstirilor noastre din prezent.

Pe părintele Iachint, însă, cu greu îl poţi găsi la chilie. Ori este la rugăciune în biserică. Ori supraveghează vastele lucrări de restaurare. Ori stă înaintea numeroşilor pelerini de aproape şi de departe, care vin la Putna să se închine lui Dumnezeu, să se întărească sufleteşte şi să aprindă o lumînare la mormîntul marelui ctitor de ţară şi apărător al Creştinătăţii. Ori vin să primească cuvînt de întărire şi mîngîiere în necazurile vieţii. Toţi îl solicită, toţi îi cer cuvînt şi doresc să-l asculte, căci părin-

tele Iachint le vorbeşte ca un adevărat părinte, ca un bătrîn înţelept şi iubitor de Dumnezeu şi de oameni. Iar cuvintele sfinţiei sale, pline de har şi de căldură, trezesc conştiinţele, angajează inimile, dau emoţii, izvorăsc lacrimi, aduc speranţe şi îmbărbătează multe suflete.

În liniştea unei nopţi de vară, după orele tîrzii de rugăciune, zăbovesc un ceas de vorbă cu părintele Iachint. Răspunsurile Prea Cuvioşiei Sale la întrebările mele le redau întocmai în rîndurile ce urmează.

— Care a fost rolul duhovnicesc, Cultural şi patriotic al Mînăstirii Putna de-a lungul secolelor pentru Moldova şi ţara noastră în general?

— Este delicată şi riscantă o astfel de împărţire a rolului ei. S-ar putea mai curînd afirma că acestea sînt de fapt aspecte ale unui singur rol al Mînăstirii Putna: Permanenţa spirituală a iubirii de Dumnezeu şi de oameni şi menţinerea conştiinţei acesteia de-a lungul secolelor. Această conştiinţă este ridicată la culmi de trăire prin exemplul personal al călugărilor ce s-au jertfit la Putna în rugăciune şi smerenie şi prin personalitatea creştinului şi nebiruitului apărător al Ortodoxiei şi al Moldovei, Ştefan cel Mare. Rolul Putnei a fost şi rămîne unul singur: să fie peste veacuri o candelă vie, aprinsă în nordul Moldovei, spre lauda lui Dumnezeu şi luminarea neamului. Să fie o vatră caldă pentru suflete, şcoală a evlaviei pentru călugări şi credincioşi şi liman de întărire şi înfrăţire pentru noi toţi.

— Ce înseamnă Mînăstirea Putna în conştiinţa credincioşilor din Bucovina, din Maramureş şi din întreaga ţară? Cum a reuşit această mînăstire să menţină unitatea de credinţă ortodoxă în partea de nord a ţării noastre?

— Dacă a transpune în cuvinte rostite sau scrise realitatea lumii materiale nu este prea greu pentru cei ce stăpînesc meşteşugul acesta, în schimb, a transpune o conştiinţă sau o stare de spirit este foarte greu. Ce înseamnă Putna pentru moldoveni, mai ales pentru cei din Bucovina nu se poate spune, ci doar se poate vedea, auzi şi simţi. Această însemnătate răzbate din şirurile nesfîrşite de credincioşi ce se adună cu miile la marile sărbători de la Paşti sau Crăciun şi la marile aniversări legate de personalitatea lui Ştefan cel Mare, precum: 2 iulie, ziua morţii lui, 15—16 august — hramul mînăstirii şi pomenirea ctitorilor — şi 27 decembrie, ziua numelui şi prăznuirea Sfîntului Apostol şi arhidiacon Ştefan. Dacă fiecare creştin îşi pomeneşte morţii săi pînă la 7 ani şi apoi la praznicile respective cît timp trăieşte, Ştefan cel Mare, însă, este pomenit neîncetat de călugări şi credincioşi de 480 de ani!

— Unitatea de credinţă a neamului rezidă în unitatea ce există între Biserică, popor şi voievozi. În tot trecutul ţării noastre nu se cunoaşte,

ca la alte popoare sau confesiuni, o ruptură între aceste trei entități. Ele sînt ipostaze ale ființei noastre naționale. Și vom dăinui în istorie atîta timp cît vom păstra această unitate, cu Dumnezeu și cu oamenii.

— Întrucît între Moldova și Transilvania, între Bucovina și Maramureș a fost dintotdeauna o strînsă colaborare și legătură religioasă și etnică, cum explicați aceste profunde legături spirituale și tradiționale dintre ardeleni și moldoveni?

— Legătura etnică și sufletească dintre ardeleni și moldoveni, dintre toți românii a fost dintotdeauna, este și va rămîne cît va fi neamul. Ea se sprijină pe trei piloni sau entități de bază: credința ortodoxă unitară din primele veacuri în tot spațiul românesc, conștiința națională de frățietate și origine latină și limba. Deci credința dreaptă în Dumnezeu, originea latină și limba străbună ne-au ținut uniți sufletește aproape două mii de ani. Munții Carpați nu ne despart, ci ne unesc pe unii cu alții. Ei formează coloana vertebrală a neamului nostru. Conștiința națională a românilor s-a împletit cu cea religioasă, ceea ce a permis poporului român să reziste în decursul istoriei sale foarte frămîntate. Pe ardeleni îi atrage Moldova îndeosebi prin numeroasele ei mînăstiri, începînd cu Putna, Sfîntul Ioan de la Suceava, Neamț, Sihăstria, Agapia, Bistrița și Cuvioasa Paraschiva de la Iași. Apoi îi mai atrage blîndețea și deschiderea interioară a moldovenilor. Doar se știe cîte mii de ardeleni, sate întregi, se strămutau dincoace de Carpați, în vremuri de persecuții și conviețuiau cu moldovenii. Iar prin mînăstiri, la fel, sute de călugări ardeleni, unii foarte sporiți duhovnicește, se nevoiau în toate marile noastre mînăstiri moldovene.

— Cunoașteți de ce sînt ardelenii, mai ales cei din nord, atît de legați sufletește de Moaștele Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava?

— Ardelenii, ca și moldovenii, iubesc în chip deosebit pe Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava, pentru că el este simbolul jertfei pentru Hristos, pentru credință. El simboliza suferințele românilor sub ocupație străină. Și precum Sfîntul Ioan de la Suceava a primit să fie martirizat, decît să se lepede de credința în Hristos, tot așa și frații ardeleni se îndemnau prin el ca mai bine să fie uciși, decît să se lepede de Ortodoxie. Apoi, ardelenii considerau capitala Moldovei, Suceava, și capitala românilor de peste Carpați, în lunga lor ocupație străină. Veneau aici că nu aveau alți frați mai buni. Veneau la noi să se roage împreună cu noi, să cînte, să se îmbărbăteze, să primească ajutoare pentru bisericile lor, cărți de slujbă, daruri și chiar preoți misionari. Fără ajutorul Moldovei și al Țării Românești românii din Transilvania cu greu ar fi putut rezista aproape o mie de ani sub ocupație străină.

— Care sînt marile sărbători şi hramuri mînăstireşti în Moldova la care vin în pelerinaj numeroşi ardeleni?

— Trei sînt cele mai mari hramuri şi pelerinaje din Moldova la care iau parte, alături de credincioşii noştri, mii de fraţi ardeleni. Întîi este hramul Mînăstirii Neamţ, la Înălţarea Domnului, cînd vin în pelerinaj mulţi credincioşi moldoveni şi ardeleni. Apoi este hramul Mînăstirii Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava, patronul Moldovei, în ziua de 24 iunie, cel mai naţional hram mînăstiresc din ţară. Credincioşii din nordul, centrul şi sudul Moldovei se întîlnesc, se roagă şi slăvesc pe Dumnezeu împreună cu fraţii din Apuseni, Năsăud, Făgăraş şi mai ales din Maramureş. Hramul de la Suceava este o sărbătoare a florilor şi a înfrăţirii românilor ortodocşi de pretutindeni. Al treilea mare hram al Moldovei, la care vin poate cei mai numeroşi pelerini, este la 14 octombrie, patronul Cuvioasei Paraschiva din Catedrala Mitropolitană din Iaşi.

La aceste mari hramuri se mai poate adăuga hramul Mînăstirii Putna, Adormirea Maicii Domnului, de la 15 august, cînd se adună mii de credincioşi, îmbrăcaţi de slujbă. Hramul Putnei are un caracter religios şi patriotic. Atunci toată Bucovina este în sărbătoare. Ţăranii, în costume naţionale, ies pe drumuri, se adună la Putna, aprind sute de lumînări la mormîntul lui Ştefan cel Mare, cîntă cîntece religioase şi patriotice, iau parte la parastasul ctitorului, cheamă în casele lor închinători veniţi de departe şi le oferă gratuit masă în cinstea lui Ştefan cel Mare. Aceste hramuri şi pelerinaje din Moldova au jucat un mare rol în menţinerea unităţii de credinţă, de limbă şi simţire românească, neîntîlnite în altă parte. Hramuri similare cu pelerinaje de credincioşi se întîlnesc şi în Ardeal, mai ales la mînăstirile Nicula, Brîncoveanu, Rohia, Rîmeţ, Prislop şi Bodrog, în ziua de 15 august, Adormirea Maicii Domnului. Este hramul cel mai iubit al ardelenilor.

— Părinte Iachint, de cînd datează primele începuturi de viaţă monahală în vatra Mînăstirii Putna?

— Din recentele cercetări arheologice reiese că Mînăstirea Putna a avut şi o epocă preştefaniană. Cu prilejul săpăturilor s-au găsit mai multe morminte vechi, chiar sub temeliile Casei Domneşti, ceea ce dovedeşte că aici fusese un mic cimitir al unor sihaştri, din secolul XIV, necunoscut lui Ştefan cel Mare. Altfel nu şi-ar fi construit palatul voievodal peste morminte. S-au mai aflat şi unele documente care atestă aceste concluzii: că aici a fost o veche vatră sihăstrească, anterioară Cuviosului Daniil Sihastru. Poate tocmai de aceea s-a nevoit aici şi Sfîntul Daniil de la Voroneţ. El continua o tradiţie pustnicească mult mai veche.

— Care este meritul Cuviosului Daniil Sihastru la întemeierea Mînăstirii Putna?

— A fost un ctitor moral al Putnei, îndemnînd pe Ştefan cel Mare, al cărui duhovnic era, să zidească acest locaş de laudă lui Dumnezeu, de evlavie şi de veşnică odihnă pentru el şi familia sa.

— Care au fost epocile cele mai strălucite în viaţa duhovnicească şi culturală a Mînăstirii Putna?

— Cea mai strălucită epocă din istoria Mînăstirii Putna a fost cea de la început, adică din anul 1470 pînă în prima jumătate a secolului XVI. Acum ia fiinţă obştea de la Putna cu egumeni şi duhovnici aduşi de la Neamţ, dintre cei mai sporiţi. Acum ia fiinţă şcoala de caligrafi de la Putna, cu scriitori şi miniaturişti foarte iscusiţi aduşi tot de la Neamţ. Acum ia fiinţă Şcoala domnească de muzică şi broderie de la Putna, renumită pînă la Bizanţ. În această epocă Mînăstirea Putna ajunge din urmă Mînăstirea Neamţ, a cărei fiică era. A doua epocă este cea din secolul XVIII, sub vestitul arhimandrit Vartolomeu Măzăreanu, care inaugurează la Putna o adevărată academie teologică românească şi un curent de înnoire a vieţii duhovniceşti şi culturale în nordul Moldovei. A treia epocă de înflorire duhovnicească a Mînăstirii Putna o aşteptăm să vină! Avem speranţă, avem vocaţie, avem dorinţă. Maica Domnului, patroana acestui sfînt locaş, ne ajută. Ne mai trebuie oameni de jertfă interioară; călugări plini de dragoste şi smerenie, care să colaboreze cu energiile Duhului Sfînt printr-o trăire duhovnicească aleasă şi prin cultură teologică temeinică. Orice epocă de înflorire nu vine din afară, dictată de cineva, ci vine din sînul mînăstirii prin egumeni, duhovnici şi călugări cît mai buni, cît mai iubitori de Dumnezeu şi de oameni, gata să facă orice jertfă pentru mîntuirea lor şi a altora. Ne rugăm lui Dumnezeu să binecuvînteze toate mînăstirile cu astfel de trăitori iluminaţi de sus, ca să fie lumină pentru cei din jurul lor.

— Care au fost cei mai buni stareţi în trecutul Mînăstirii Putna?

— De-a lungul istoriei sale sînt consemnaţi peste 70 de stareţi, începînd cu Arhimandriţii Ioasaf († 1484) şi Paisie († 1502). Fiecare dintre ei au pus cîte -o cărămidă la temelia Mînăstirii Putna. În secolul nostru, cei mai distinşi au fost arhimandriţii Teofil Pătraş şi Grigore Volcinschi. Începînd din anul 1956, părinţii Cleopa şi Paisie au înnoit şi reorganizat viaţa duhovnicească în obştea Mînăstirii Putna. Nu putem uita primăvara anului 1956, cînd un grup de 18 părinţi şi fraţi din obştea Mînăstirii Sihăstria, în frunte cu Protosinghelul Dosoftei Murariu, au fost transferaţi la Putna să înnoiască viaţa monahală de aici. Printre acei fraţi mă aflam şi eu atunci. N-am regretat niciodată plecarea noastră la

Putna. Dacă am făcut ceva sau încă nu, s-o spună alţii. Noi am făcut totul să ne împlinim misiunea încredinţată de răposatul mitropolit Sebastian.

— Părinte Iachint, cum s-a realizat această înnoire duhovnicească la Putna? Cu ce s-a început?

— Orice înnoire spirituală a omului, a mînăstirii şi a Bisericii în general, se începe prin rugăciune. La Putna s-a rînduit mai întîi Sfînta Liturghie zilnică, Utrenia la miezul nopţii şi toată rînduiala bisericească precum ca la Mînăstirea Sihăstria. Toţi luam parte la slujbele bisericii, toţi cîntam la strană, toţi mergeam la ascultare, toţi mîncam împreună şi ne îmbărbătam unul pe altul. Oricît era de greu, începutul ni s-a părut aşa de frumos... Rugăciunea şi dragostea înnoiesc sufletul omului, mînăstirile şi lumea întreagă. Iar părăsirea rugăciunii, a vieţii de obşte şi dezbinarea dărîmă mînăstirile, familia şi lumea. După aceea am început a citi zilnic Psaltirea în biserică, cîte două ore fiecare, începînd cu stareţul mînăstirii. Mai tîrziu s-au început şi lucrările de restaurare a bisericii şi a tuturor clădirilor.

— Cum şi-a desfăşurat viaţa duhovnicească Mînăstirea Putna sub ocupaţia austriacă?

— Deşi s-au desfiinţat schiturile din Bucovina şi s-a limitat personalul mînăstirilor, Putna s-a bucurat de un regim special. Pentru importanţa şi rolul ei istoric şi cultural, austriecii au acordat subvenţii personalului ei monahal, au acceptat funcţionarea ei ca mînăstire, au restaurat biserica şi o parte din chilii, recunoscîndu-i drepturile ei materiale şi daniile voievodale în toată perioada dintre 1775—1918. Aceasta a făcut ca Putna să se menţină şi candela rugăciunii să nu se stingă în biserică şi la mormîntul lui Ştefan cel Mare.

— Spuneţi-mi cîteva cuvinte despre rolul Mînăstirii Putna pentru Bucovina, sub ocupaţie austriacă.

— A menţinut unitatea inimilor tuturor românilor din nordul Moldovei şi Transilvaniei; unitatea credinţei ortodoxe şi unitatea de gîndire şi simţire etnică, împotriva curentului străin de înstrăinare şi renegare a neamului şi sufletului românesc. Mai ales în sărbători, credincioşii se întîlneau la Putna, se rugau şi cîntau împreună cu părinţii, se spovedeau, primeau Sfintele Taine, ascultau o predică bună, aprindeau lumînări la mormîntul lui Ştefan cel Mare şi se întorceau la casele lor mai întăriţi în credinţă şi speranţă.

— Dar despre semnificaţia serbărilor de la Putna din anul 1871 ce ne puteţi spune, părinte Iachint?

— A fost poate cea mai mare manifestaţie ortodoxă şi românească la Mînăstirea Putna din tot secolul XIX. Călugări şi preoţi de mir, scriitori şi muzicieni, studenţi, militari şi ţărani, mii, zeci de mii s-au întîlnit în curtea ctitoriei lui Ştefan cel Mare. S-au rugat împreună, au cîntat împreună, au cerut mila lui Dumnezeu peste ţara noastră, au lăudat în cuvinte şi cîntări stropite cu lacrimi personalitatea şi geniul lui Ştefan cel Mare; s-au îmbrăţişat, s-au sărutat unii cu alţii şi aşa s-au reîntors la casele lor. Dorinţa de unitate şi simţul profund patriotic s-a concretizat la Putna prin aducerea simbolică de pămînt românesc din toate judeţele ţării, ceea ce este un fapt unic în trecutul neamului nostru. Din anul 1871, mai ales, Mînăstirea Putna a devenit şi mai mult un Altar-simbol, o vatră de simţire şi vibraţie sufletească fără egal în ţara noastră. Sufletul acestor serbări l-au format Eminescu, Slavici şi Ciprian Porumbescu.

— Ce misiune duhovnicească împlineşte astăzi Mînăstirea Putna?

— Aceeaşi înaltă misiune evanghelică pe care o împlineşte aici de peste cinci sute de ani. Menţinem peste veacuri firul neîntrerupt al rugăciunii către Dumnezeu. Menţinem zilnic Sfînta Liturghie şi toată rînduiala noastră mînăstirească. Ne străduim să urmăm pe cît putem înaintaşilor noştri, prin iubire şi viaţă morală; menţinem cît mai vie conştiinţa naţională şi simţul evlaviei ortodoxe în nordul Moldovei şi al ţării şi mîngîiem pe toţi credincioşii care vin la Putna, îndemnîndu-i să asculte de Biserică, să nu-şi părăsească dreapta credinţă, să-şi crească copiii în frică de Dumnezeu şi să trăiască în pace şi iubire unii cu alţii. Apoi, trezim sentimentul patriotic şi dragostea de neam în inimile numeroşilor vizitatori, mai ales al tinerilor noştri, vorbindu-le cu căldură de Ştefan cel Mare, de vitejia, de eroismul, de credinţa şi realizările din epoca lui. Deci, menţinem nestinsă candela credinţei şi a neamului.

— Părinte Iachint, în încheiere, ce sfaturi duhovniceşti daţi credincioşilor care vin la Mînăstirea Putna şi tuturor fiilor sufleteşti pe care îi aveţi?

— Să iubească pe Dumnezeu şi să-şi păstreze dreapta credinţă ortodoxă, chiar cu preţul vieţii lor. Să iubească pe oameni ajutîndu-i după putere în nevoi. Să iubească Biserica şi sfintele mînăstiri, să asculte de păstorii lor sufleteşti şi să ducă o viaţă morală în familie şi societate, de adevăraţi fii ai lui Dumnezeu şi urmaşi ai marilor noştri înaintaşi şi ctitori de ţară.

— Ce sfaturi daţi călugărilor ascultători, în calitate de stareţ şi părinte duhovnicesc?

— Părinte Ioanichie, să ne rugăm unii pentru alţii şi împreună să lăudăm pe Dumnezeu şi pe sfinţii Lui. Apoi să ne împlinim cu devota-

ment făgăduinţele noastre călugăreşti, să apărăm cu jertfelnicie credinţa ortodoxă, să îndemnăm cu timp şi fără timp pe credincioşi la o viaţă creştină morală, învăţîndu-i tainele credinţei, milostenia, înfrînarea, omenia şi respectul pentru înaintaşi.

De vom face cele ce am făgăduit, de vom ajuta pe alţii pe calea mîntuirii, de vom iubi şi ne vom smeri, avem toată nădejdea că nu trăim în zadar pe pămînt şi că vom fi primiţi dincolo, în lumina lui Hristos.

MONAHIA AGAFIA MOISA

Mînăstirea Slatina — Fălticeni

(1886—1982)

O întîlnire cu un călugăr bătrîn este întotdeauna un fericit popas duhovnicesc, un prilej de meditaţie, de reculegere şi de învăţătură. O convorbire cu un părinte bătrîn este o adevărată binecuvîntare. Şi dacă te simţi mîngîiat sufleteşte şi întărit în credinţă numai în prezenţa lui, cu atît mai mult cînd îl auzi vorbind, cînd îi simţi căldura inimii, cînd îi vezi faţa iradiind lumină şi te învredniceşti de binecuvîntarea şi experienţa vieţii lui.

Vorbind cu un călugăr, simţi că vorbeşti cu un părinte, cu o mamă duhovnicească, cu un prieten al lui Hristos, cu un rugător al lumii întregi Cuvîntul lui îţi dă curaj, sfatul lui îţi alungă furtuna gîndurilor, seninătatea feţii lui îţi dă nădejde de mîntuire iar rugăciunea lui îţi încălzeşte inima împietrită de tot felul de păcate.

În ambianţa unui părinte sufletesc te simţi întotdeauna fericit, liniştit, împăcat cu tine, cu lumea, cu veşnicia. În chilia lui pluteşte permanent o atmosferă de pace şi sfinţenie neîntîlnită nicăieri, o mireasmă străină de tămîie, de candelă ce nu se stinge niciodată sub icoane; un miros curat de lumînare ce arde permanent în sfeşnic. În jurul lui descoperi o altă lume cu bucurii străine omului de rînd; găseşti prisos de har, de linişte şi binecuvîntare. Din inima lui izvorăsc bucurii duhovniceşti care nu încap în orice inimi. Din ochii lui picură boabe sfinte de lacrimi mai curate decît lacrima unui copil. Iar din gura lui ies cuvinte de înţelepciune mai scumpe decît ale multor ritori.

Dornici după o astfel de înţelepciune duhovnicească facem un scurt popas la Mînăstirea Slatina. Aici trăiesc mai multe călugăriţe — smerite rugătoare ale Bisericii noastre. După ce ne închinăm în sfînta biserică, măreaţă catedrală voievodală de evlavie străbună, mergem la maica Agafia Moisa, cea mai vîrstnică călugăriţă din obştea acestei mînăstiri.

— Unde este chilia maicii Agafia? — întrebăm.

— În pavilionul de răsărit, sus, la etaj, ni se răspunde.

Batem uşor. Ne iese înainte maica Elpidia, ucenica bătrînei. Sîntem invitaţi înăuntru.

— Binecuvîntaţi, maică Agafia! Ne iertaţi de această vizită nepotrivită.

— Bine aţi venit, părinte! Poftiţi la noi. Aşa mă bucur cînd îmi deschide uşa cineva!

— Şi noi ne bucurăm că vă găsim încă sănătoasă şi plină de bărbăţie duhovnicească.

— Altfel nu putem trăi, părinte. Fără credinţă în Dumnezeu, fără răbdare şi nădejde în viaţa veşnică, degeaba ne-am născut pe lume.

— Aveţi mulţi ani, maică Agafie?

— Aproape nouăzeci de ani, părinte. Sînt născută în 1886, la Dorohoi, din părinţi ţărani foarte credincioşi.

— În ce an aţi venit la mînăstire?

— În anul 1892, cînd eram numai de 6 ani. Am optzeci de ani, părinte, de cînd sînt la mînăstire! O viaţă de om. Totuşi îmi pare rău că n-am făcut mai mult pentru suflet. Omul niciodată nu face cît trebuie, cît făgăduieşte. Ar fi tare bine dacă ar face cît poate.

— La ce mînăstire aţi trăit, maică Agafie?

— La Mînăstirea Agafton, aproape de Botoşani. Acolo mi-a rînduit Dumnezeu să-mi petrec viaţa.

— Şi cum aţi venit la mînăstire aşa de mică?

— Să vă povestesc cum am ajuns la mînăstire: Tatăl meu avea o soră maică la Mînăstirea Agafton. Era o călugăriţă foarte duhovnicească. În vara anului 1892 a venit acasă la noi după ceva alimente. După ce a încărcat carul cu alimente donate de săteni pentru mînăstire, mătuşa a zis către tata: „Frate, ştii că la mînăstire n-am nici o ucenică de ajutor. Iaca sînt de-acum bătrînă. Nu-mi dai o copilă la mînăstire, că ai trei fete?" „Îţi dau bucuros, maică. Ia-ţi copila asta de lîngă car. Tot se cere ea la mînăstire!" Şi m-a luat tata de subsiori şi m-a aruncat deasupra pe bagaj. Nici n-am mai avut vreme să iau ceva din casă. Iar devale, la poartă, a fugit mama după noi şi mi-a aruncat în car o boccea cu hăinuţe de schimb. Eu însă nu mai puteam de bucurie. Ţin minte bine, am mers cu carul cu boi aproape o jumătate de zi pînă la Agafton. Aşa am venit la mînăstire.

— Unde aţi învăţat carte, maică Agafie?

— Am învăţat la Agafton, în casa maicii mele. Însă, aşa, din auz. Că pe atunci nu erau şcoli în satele din jurul mînăstirii. Maica mea încă voia să mă înveţe şi limba slavonă după moda veche. Dar puţin am prins-o. Era foarte grea. Apoi maicile m-au învăţat să citesc la strană,

să cînt, să ţes covoare, să împletesc şi să cos. În anul 1902 am primit scofia de soră, iar în 1904 am fost călugărită.

— Vă rog, spuneţi-ne ceva despre istoria Mînăstirii Agafton. Cine a înfiinţat-o şi în ce timp?

— A fost înfiinţată de un pustnic — ieromonahul Agafton. El a plecat din „Mînăstirea Doamnei", făcută de soţia lui Petru Rareş, în pădurile din împrejurimi să se roage. Deodată aude în vîrful unui stejar bătrîn o cîntare îngerească. Atunci a înţeles că este voia lui Dumnezeu să facă acolo o biserică şi schit de călugări. Şi a făcut din lemn o biserică mică cu hramul Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil. Apoi, şi-a adunat cîţiva ucenici şi aşa a luat fiinţă prima aşezare călugărească, numită după numele lui „Schitul Agafton". Era cam prin 1750. Şi a fost Schitul Agafton locuit de călugări, dintre care unii erau schivnici renumiţi, pînă în anul 1827, cînd mitropolitul Veniamin Costachi a transformat-o în mînăstire de maici.

Mînăstirea Agafton este mînăstirea călugăriţelor din cele două judeţe: Botoşani şi Dorohoi. Rar să fi venit aici călugăriţe din altă parte. Cele mai multe erau fete de la ţară, care veneau de copile, erau crescute în mînăstire şi ajungeau călugăriţe foarte sporite. Dar veneau la Agafton şi fiice de boieri credincioşi, dintre care unele ajungeau stareţe. Erau renumite familiile Herescu, Vîrnav şi altele. Prin 1860 Mînăstirea Agafton avea 160 de maici şi surori. În anul 1864 Ministerul Instrucţiunii Publice a dat ordin s-o desfiinţeze, pe motiv că n-au maicile cu ce trăi. A fost atunci o mare jale peste biata mînăstire. Toate maicile posteau, se rugau şi plîngeau să nu le desfiinţeze mînăstirea. Apoi a făcut minune Maica Domnului şi au renunţat. N-au mai desfiinţat mînăstirea. În 1912 mitropolitul Pimen ne-a înfiinţat ateliere de covoare, de croitorie, de tricotaj, ca să aibă maicile cu ce trăi.

— Maică Agafie, ce călugăriţe mai sporite aţi cunoscut la Mînăstirea Agafton?

— Pe vremea cînd m-am dus eu la mînăstire nu-mi puteam da seama de lucrul acesta. Dar mai tîrziu am început să observ multe călugăriţe bune. Am cunoscut călugăriţe sporite la Agafton, însă fiind viaţă de sine în mînăstire, era foarte greu să ştii nevoinţa cuiva. Că maicile bătrîne aveau fiecare chilii moştenite de la înaintaşele lor, în care primeau două-trei surori ucenice. Aşa că în fiecare casă trăiau cîte trei pînă la şase călugăriţe şi surori, care formau o mică obşte duhovnicească. Cea mai bătrînă avea întotdeauna întîietate. Ea era considerată stareţa chiliei, adică maică duhovnicească a celorlalte. Ea le supraveghea pe toate, le trimitea la biserică, la ascultare, la ateliere, la duhovnic, la orice. Nimic nu făceau celelalte din chilie fără binecuvîntarea ei. Iar rugăciunea şi masa o primeau

cu toate de obşte. Dacă una din surori avea vîrsta de cel puţin 18—20 de ani şi măcar 3 ani de mînăstire, bătrîna o recomanda la stareţa mînăstirii pentru călugărie. Îi pregătea haine şi o lua ea sub mantie. Iar dacă era mai tînără, o recomanda la stăreţie să fie îmbrăcată în negru, adică rasofoară.

A doua maică, care urma după bătrîna din casă, se îngrijea de cele materiale. Să fie alimente pentru iarnă, lemne de foc, să repare casa, să cumpere cele de trebuinţă. Ea era un fel de econoamă a casei. În lipsa bătrînei îi ţinea dînsa locul. Iar cînd murea bătrîna lua răspunderea casei următoarea, în ordinea vechimii şi a vîrstei.

Desigur, în casă ucenicele erau obligate să înveţe carte, să deprindă cititul pe slovă veche, să lucreze la covoare, la ţesut, la stupi şi mai ales să meargă la ascultările principale ale mînăstirii. Că şi mînăstirea avea teren agricol, grădini, livezi, vie, stupi, vite, de toate. Ucenicele mai erau rînduite cu săptămîna la biserică, la citit şi cîntat la strană, la paracliserie, la Ceaslov, la curăţenie, la prescuri.

Aşa era viaţa la noi, la Agafton, părinte. Şi, dăm slavă lui Dumnezeu, au ieşit multe călugăriţe bune. Veneau multe fiice de oameni gospodari, avuţi, fiice de boieri credincioşi, fete tinere de la ţară şi copile mici de cîţiva ani, care erau crescute apoi la mînăstire. Cele mai alese călugăriţe ieşeau tocmai din aceste copile. Ele aveau sufletul curat de păcatele şi ispitele lumii. Erau călugăriţe bune cele de la ţară, că erau de mici învăţate cu necazurile. Însă am văzut cîteva călugăriţe de neam mare, boieresc, care le întreceau pe toate. Multe dintre ele se făceau schivnice, mai ales după patruzeci de ani. Şi erau renumite în mînăstire. Multe erau foarte postitoare, tăcute şi smerite. Vedeam că la biserică făceau numai metanii, stăteau deoparte, priveau în jos şi se rugau permanent, iar la chilii citeau zilnic la Psaltire.

Dar cele mai bune călugăriţe pe care le-am apucat prin 1895—1900 erau mătuşile lui Mihai Eminescu: monahiile Fevronia, cea mai mare, Sofia şi Olimpiada Iuraşcu. Toate trei erau surori cu Raluca, mama lui Eminescu, din satul Ipoteşti — Botoşani. Maicile acestea aveau şi doi fraţi călugări, anume Calinic şi Iachint, amîndoi se nevoiau, mi se pare, la Mînăstirea Neamţ. Deci cinci călugări din familia lui Eminescu la mînăstire, şi toţi cinci erau foarte rîvnitori pentru Hristos. Este mare lucru, părinte! Cînd am venit eu în 1892 maicile erau deja bătrîne, dar foarte bune şi înţelepte. Stăteau toate trei într-o chilie. Casa lor era făcută cu ajutorul familiei.

— Povestiţi-ne, maică Agafie, cîte ceva despre mătuşile lui Mihai Eminescu. Ce fel de călugăriţe erau?

— Părinte, trăiau în mînăstire drept ca surorile. Nu era între ele o vorbă rea, sau ceartă, sau sminteală. De la biserică nu lipseau nici într-o zi. La chilie lucrau cîte ceva de mînă, dar mai mult se rugau. Din cîte mi-aduc aminte Fevronia şi Sofia erau schivnice. Tot timpul citeau la Psaltire.

Maica Fevronia era cea mai vîrstnică. Ea era şi stareţa casei. Toate ascultau de dînsa. Iar maica Olimpiada era cea mai tînără. Prin 1895 a murit maica Fevronia. Nu mult după ea a murit şi Sofia Iuraşcu. Iar a treia, maica Olimpiada Iuraşcu, a fost stareţă din 1898 pînă în 1902, cînd moare şi ea. Dînsa m-a îmbrăcat în negru şi mi-a dat scofia. Era o stareţă model, poate cea mai bună din cîte am apucat eu la Agafton. Blîndă, răbdătoare, bisericoasă, pravilistă.

Am mai apucat la Agafton şi o vară a lui Eminescu, maica Xenia Velisarie. Era fiica altei surori a mamei lui Eminescu, din Ipoteşti, care se chema Safta. Ea s-a măritat şi a avut copii. Cînd copiii erau mai mărişori, maica Fevronia Iuraşcu s-a dus la neamuri în Ipoteşti şi a zis surorii sale: „Saftă, tu eşti săracă şi ai copii mulţi. Dă-ne nouă la mînăstire o fată s-o creştem, s-o facem călugăriţă, să se roage lui Dumnezeu pentru voi şi să moştenească chilia noastră". „Cum să nu, maică Fevronie. Ţi-o dau pe asta mai mare".

Şi aşa a ajuns la Mînăstirea Agafton, maica Xenia Velisarie. Era copilă. A stat mulţi ani în aceeaşi casă cu mătuşile ei, maicile Iuraşcu. Apoi după moartea lor ea a rămas stăpînă în casă. Eu am cunoscut-o ca o călugăriţă model în Agafton. A murit hăt încoace, prin 1926.

Am cunoscut la Agafton şi o mătuşă a lui George Enescu — maica Xenia Enescu, din Liveni — Dorohoi. Era soră cu tatăl lui Enescu. Parcă o văd în memorie. Foarte bună călugăriţă. Tot timpul venea la biserică, tot timpul citea la Psaltire. A murit cam pe timpul primului război mondial. Nepotul ei, George Enescu, venea vara pe la Mînăstirea Agafton. Trăgea la mătuşa lui, în casa maicii Xenia Enescu. Să nu uit! Am aici în ladă o schimă călugărească, cusută de schimonahia Fevronia Iuraşcu în 1860. Este foarte frumoasă. O ţin de amintire, pentru moartea mea.

— Maică Agafie, se păstrează vreo amintire la Mînăstirea Agafton, în legătură cu poetul Mihai Eminescu? Venea vara la mătuşile lui?

— Cum să nu! Venea regulat în fiecare vară la maicile Iuraşcu, mătuşile lui. Povestea maica Olimpiada că venea la ele, stătea cîte-o săptămînă, se ruga în biserică şi mai ales asculta cîntarea maicilor de la strană. Îi plăcea cum cîntă. Era totdeauna singuratic. Venea mereu singur. Apoi, se ducea aproape de mînăstire, pe un deal în pădure, unde este o poiană frumoasă, liniştită. Acolo stătea ceasuri întregi, singur.

Medita, admira priveliştea codrilor seculari de pe dealuri, scria poezii, asculta clopotele mînăstirii. Seara se întorcea la maicile Iuraşcu, se ruga, mînca ceva şi se culca. Toate acestea ni le povesteau maicile bătrîne şi mătuşile lui. După ce s-a îmbolnăvit nu mai venea aşa des. Dar maicile Iuraşcu mereu plîngeau şi dădeau slujbe la preoţii mînăstirii pentru sănătatea lui. La fel ne povestea şi vara lui, maica Xenia Velisarie. Iar după ce a murit Eminescu, maicile îi făceau regulat colivă şi parastas la biserică, în fiecare sîmbătă.

La Mînăstirea Agafton venea adeseori şi profesorul Nicolae Iorga. Era de loc din Botoşani. Mare prieten al Mînăstirii Agafton. Ţinea mult la mînăstire şi ne ajuta în multe vremuri grele. Vara mai ales stătea cîteva zile în concediu la aer.

Ei, părinte, cîte amintiri frumoase, cîte lucruri din trecut s-au petrecut la Mînăstirea Agafton! Toate acestea mă leagă aşa de mult de mînăstirea mea... Acum, cînd nu mai trăiesc acolo şi cînd mi-amintesc de copilăria mea, de maicile mele duhovniceşti care m-au crescut, de locurile acelea liniştite şi de biserica mare din Agafton, îmi vine zilnic să plîng...

— Lasă, maică Agafie, că ne întîlnim cu toţii în cer!

— Aşa-i, părinte, la Dumnezeu este toată nădejdea noastră!

— Maică Agafie, ce ascultări mai importante aţi avut în mînăstire?

— După ce m-am călugărit, am lucrat la ateliere un timp. Iar din 1917 am fost rînduită econoama mînăstirii. Treizeci şi doi de ani am muncit în această ascultare. *Marta* mînăstirii, părinte. Tot timpul pe cîmp, în gospodăria mînăstirii, la ascultări cu surorile, la tîrg, pe drumuri şi la biserică mai rar. Din anul 1949 am fost numită stareţă la Mînăstirea Agafton. Acum, şi mai multă grijă, osteneală, răspundere, sobor mare. Eu n-am mai putut ţine mînăstirea în aceeaşi atmosferă de linişte şi duhovnicie ca maica Evelina Honceriu, stareţa dinaintea mea. Şi am dus această ascultare timp de zece ani, cînd, pentru păcatele mele, am fost schimbată din mînăstire. Din 1960 pînă în 1965 am trăit la nişte credincioşi în Iaşi. În 1965 am fost primită la Mînăstirea Slatina, ca bătrînă, cu ucenica mea, Elpidia. Aşa-i, părinte, viaţa: plină de ispite şi necazuri. Că dacă n-ar fi şi acestea nu ne-am mîntui.

— Care era rînduiala Mînăstirii Agafton?

— Cît am fost eu stareţă aveam călugăriţe bune, smerite, învăţate cu munca, cu osteneala, cu postul şi cu rugăciunea. Aveam şi cor în mînăstire, care cînta în fiecare sărbătoare. Liturghia se făcea zilnic, căci aveam patru duhovnici buni. Venea şi lume multă, că era satul aproape. Dar veneau mulţi şi din Botoşani. Predica se ţinea obişnuit. Ce era foarte bine, faţă de alte mînăstiri, la Agafton nu stăteau mireni la aer, vara. Aveam multă linişte.

— Cum vă simţiţi aici, la Mînăstirea Slatina, maică Agafie? Aveţi mulţumire sufletească?

— Slavă Domnului! Sînt foarte mulţumită că sînt la mînăstire. Să trăieşti călugăr, între mireni, este foarte greu. Oricît de buni ar fi ei, tot te simţi străin. Că nu-i locul tău acolo, în lume, ci la mînăstire.

Singura mea întristare este că nu prea pot merge la biserică. Nu mă mai ajută picioarele. Dar îmi citesc pravila la chilie. Am şi pe maica Elpidia, care mă ajută foarte mult. Ea, săraca, a fost întotdeauna cu mine în toate necazurile mele. Dumnezeu să-i facă parte de mîntuire că tare mă împac cu dînsa.

— Maică Agafie, cum vi s-a părut viaţa călugărească în cei peste optzeci de ani de mînăstire?

— A trecut foarte repede, părinte. Parcă a fost un vis lung. Nici nu ştiu cînd am îmbătrînit. Am muncit mult, părinte. M-am trudit ca *Marta* pentru mînăstire. Mai puţin ca *Maria*. Poate de aceea ne-a certat Dumnezeu, că nu ne-am căutat îndeajuns de datoria noastră călugărească. Acum aştept în fiecare zi ceasul plecării mele. Nu mai trăiesc cu ziua, ci cu ceasul. Toate celelalte maici de vîrsta mea au murit. Am rămas numai eu. Se vede că mai am păcate de ispăşit! Am un pomelnic de peste patru sute de maici moarte de cînd sînt eu în mînăstire. Pe toate le-am cunoscut în viaţă. S-au dus, s-au dus la Domnul!... Le pomenesc la biserică zilnic, că n-are cine. Fac regulat în fiecare sîmbătă cîte un parastas pentru ele. Pun cîte un pomelnic de douăzeci de nume la fiecare parastas, pînă le termin de pomenit pe toate. Apoi, iar le iau de la capăt.

— Maică Agafie, să vă dea Bunul Dumnezeu multă sănătate, bucurie duhovnicească, sfîrşit creştinesc şi odihnă în cer, împreună cu celelalte patru sute de maici pe care le pomeniţi!

— Să vă audă Dumnezeu şi Maica Domnului, părinte. Tare mă bucur că aţi venit pînă la mine! Am rămas singură, numai cu Domnul, părinte... Vă rog să mai veniţi, să mai veniţi pe la noi, părinte!... Tare ne bucurăm cînd mai vedem cîte-un călugăr!...

PROTOSINGHELUL IOACHIM SPĂTARU

Mînăstirea Neamţ

(1896–1976)

Pentru a ajunge la chilia părintelui Ioachim Spătaru, trebuie să mergi puţin pe drumul ce urcă în sus pe pîrîul Magherniţa. Apoi vei întîlni o poartă veche aplecată de vreme, o portiţă mică de aceeaşi vîrstă şi numaidecît ţi se deschide în faţă o ogradă mare, cu iarbă, cu pomi

fructiferi şi cu multă linişte. Poteca urcă uşor pînă sus, unde străluceşte în soare chilia părintelui Ioachim. Casă veche de lemn, cu cerdac larg în faţă, cu ferestre joase, cu laviţe de-o parte şi de alta şi cu obişnuita sonerie călugărească: un mîner de fier, de care este legată o sîrmă ce duce prin pod în chilia părintelui. La capăt atîrnă un clopoţel ce sună la orice atingere de mîner.

Iată-ne în cerdacul chiliei părintelui Ioachim. De aici ne aruncăm privirea spre marea şi bătrîna lavră a Neamţului, care se înalţă spre cer, sobră şi singuratică. Mînăstirea Neamţ — lauda monahismului românesc, vatră nestinsă de rugăciune, de trăire duhovnicească, de cultură şi gîndire creştinească! Mînăstirea Neamţ, podoaba mînăstirilor noastre, întotdeauna este frumoasă şi măreaţă. Şi în lumină de zi, şi în tăcere de noapte, şi în răsărit de soare, şi în amurg de seară. Trecutul ei este încărcat de glorie. Numele ei ne aminteşte de acele zeci de mii de călugări cuvioşi care s-au jertfit aici pentru dragostea de Hristos. Clopotele ei ne fac să lăcrimăm, oricît ne-am opune, iar istoria ei ne sileşte să medităm, oricît am fi de indiferenţi.

Sîntem în cerdacul chiliei părintelui Ioachim, unul din bunii duhovnici ai Mînăstirii Neamţ! Suflet cuvios, primitor şi optimist. Chip nespus de senin şi destul de sfătos, împodobit cu cele mai alese daruri ale bătrîneţii: dragoste, modestie, blîndeţe, încredere în Dumnezeu şi cuvînt părintesc.

Tragem de mînerul soneriei şi aşteptăm. Numaidecît ni se deschide uşa cu bunăvoinţă, iar în prag, părintele Ioachim. Poartă păr lung, frumos adunat sub dulamă şi barbă albă ca zăpada.

— Binecuvîntaţi, prea cuvioase părinte Ioachim.

— Domnul să vă binecuvînteze. Bine aţi venit! Intraţi în chilie. Luaţi loc.

— Cum vă simţiţi, prea cuvioase, cu sănătatea? Mai puteţi merge la biserică?

— Mă simt bine, mulţumesc lui Dumnezeu şi merg la toată pravila din biserică. Ba fac şi Sfînta Liturghie cînd îmi vine rîndul, că mă întăreşte Maica Domnului. Numai peste săptămînă îmi citesc Vecernia şi Pavecerniţa la chilie. Că aşa am fost noi învăţaţi de părinţii bătrîni, să nu ne rămînă canonul şi cele şapte laude. Călugărul, la mînăstire; acolo trebuie să stea. Nu prin sate. Că a făgăduit viaţă pustnicească. Trebuie să ajute lumea la mîntuire, dar mai mult cu rugăciunea decît cu cuvîntul. Şi-apoi nu vine lumea şi la mînăstiri? De i-am ajuta măcar aici! A stat părintele Mina Prodan la parohie mulţi ani şi a făcut treabă foarte bună. Dar cîţi pot face ce a făcut el? Era moral, sever, bun predicator şi bun duhovnic.

— Aţi venit de tînăr la mînăstire?

— Am venit în anul 1921, cînd aveam 25 de ani. N-am putut veni mai devreme, din cauza armatei. A trebuit s-o fac şi pe aceea. Este o datorie.

— Din ce parte sînteţi de loc?

— Sînt născut în comuna Belceşti — Iaşi, în anul 1896. De mic mi-a plăcut să vin la mînăstire. Noi veneam în fiecare an la Înălţarea Domnului şi la Rusalii, la hramul Mînăstirii Neamţ. Veneau zeci de mii de credincioşi din Moldova. De atunci am căpătat eu gust de mînăstire. Vedeam atîţia călugări şi fraţi de vîrsta mea îmbrăcaţi în haine negre, care cîntau ca nişte îngeri la biserică. Vedeam slujbe cu arhierei, cu preoţi şi diaconi mulţi, pînă la treizeci, cum mai rar vezi astăzi. Vedeam duhovnici renumiţi, care primeau cu dragoste lumea, mărturiseau, citeau la bolnavi şi mîngîiau cu cuvîntul pe fiecare. Atunci am cunoscut pe părintele Mina Prodan, de loc din Andreşeni — Iaşi. Era duhovnic renumit şi mare predicator. La el trăgeau mulţi credincioşi. La plecare, mi-aduc aminte, parcă-l văd, ne petrecea pe toţi pînă departe, ne dădea învăţături din Sfînta Scriptură, iar la urmă ne cînta cîntecul mitropolitului Veniamin Costachi „O prea frumoasă pustie . . ."

— Cine v-a crescut duhovniceşte în Mînăstirea Neamţ?

— Am fost ucenic de la început la părintele Mina Prodan şi la stareţul mînăstirii, arhimandritul Meletie Nicuţă. Pe lîngă ei m-am putut forma. Erau călugăroşi amîndoi, ţineau mult la biserică, la utrenia de miezul nopţii, la canon şi la ascultare. Iar părintele Mina îmi dădea canon să citesc Patericul, Vieţile Sfinţilor şi Noul Testament.

— În ce an v-aţi călugărit, părinte Ioachim?

— După un an m-am şi călugărit. Aşa a vrut stareţul mînăstirii. Apoi, după încă un an — în 1922 — am fost hirotonit diacon şi am stat patru ani ca diacon. Slujeam regulat la biserica mare, la Vovidenia, la bolniţă şi la Schitul Pocrov. Mai ales la Pocrov, că era tare linişte. În anul 1924, cînd s-a îndreptat calendarul, stareţul mînăstirii m-a numit pe mine egumen la Pocrov. Eram numai diacon. Şi am stat doi ani aşa. Nu voiam să mă fac preot. Iar în 1926 am fost făcut preot şi am fost egumen la Pocrov pînă în anul 1935.

— Spuneţi-ne, prea cuvioase, cum se ducea viaţa călugărească în schitul Pocrov, sub stăreţia sfinţiei voastre?

— Pocrovul a avut o trăire duhovnicească foarte aleasă, în secolele XVIII şi XIX, pînă după secularizare, cînd faima şi numărul călugărilor a scăzut. Schimbarea calendarului a adus şi ea unele tulburări. Eu totuşi am mai găsit peste 30 de călugări şi fraţi la Pocrov. Unii destul de sporiţi.

Liturghia se făcea zilnic în vremea aceea. Erau vreo trei preoţi. Iar cealaltă rînduială, ca la mînăstirea mare. Mireni veneau din toate satele dimprejur, mai ales în sărbători, însă nu dormeau acolo decît unii bărbaţi. Părinţii se ocupau mai mult cu biserica şi cu rugăciunea. Schitul nu avea mult pămînt. Cei mai mulţi obişnuiau să mănînce o dată pe zi la orele trei după amiază, sau după asfinţitul soarelui. La chilii citeau mai mult la psaltire, îşi făceau canonul, mai lucrau în grădină, la bucătărie şi în pădure, la tăiat lemne.

Din anul 1930, stareţul Mînăstirii Neamţ a început să ne ia cîte unul din fraţi şi părinţi, de vale, la ascultările de obşte. Pe alţii îi trimitea la lucru la vie, şi aşa s-au tot împuţinat părinţii din Pocrov. Cînd am predat eu egumenia erau numai 20 de călugări şi fraţi.

— Prea cuvioase părinte Ioachim, se vorbeşte mult de pustnicii şi schivnicii din sihăstria Pocrovului, cum că erau foarte renumiţi. Ce ştiţi despre ctitorul schitului şi despre ucenicii lui?

— Schitul Pocrov a fost întemeiat de episcopul de Roman, Pahomie, în anul 1714, cînd încă era în scaun. Dar, mai întîi să vă povestesc cum a fost ales episcop pustnicul Pahomie.

El a venit la Mînăstirea Neamţ cu puţin înainte de 1700. Era din părţile Năsăudului. A ajuns călugăr şi ieroschimonah vestit. Prin 1702 este ales stareţ la Neamţ. Era foarte priceput în Sfintele Scripturi şi cu viaţă curată. Apoi se retrage ca pustnic în poiana Pocrovului. Acolo s-a nevoit singur cam doi ani. Într-o toamnă ajung la Mînăstirea Neamţ doi boieri din sfatul ţării, de la Iaşi. A doua zi cer să meargă în pădure la vînat. Călugării îi îndreaptă spre muntele Chiriacu, unde pustnicea cuviosul Pahomie. Toată ziua n-au vînat nimic. Către seară au dat de bordeiul pustnicului Pahomie. Cuviosul îi cheamă înăuntru, îi pune la masă şi le vorbeşte din Sfintele Scripturi toată noaptea, încît au rămas uimiţi boierii de priceperea lui. După ce au adormit puţin, a doua zi le-a zis pustnicul Pahomie: „Mergeţi pe poteca asta cu Dumnezeu înainte şi veţi întîlni în cale vînat destul şi veţi ajunge cu bine şi la Iaşi".

În adevăr, la întoarcere au dat de cîteva căprioare într-o poiană, le-au vînat, au ajuns la mînăstirea mare, au spus stareţului de acest pustnic minunat, apoi au pornit spre capitala Moldovei. Tot în toamna aceea, scaunul episcopiei de Roman a rămas vacant. Murise episcopul. S-a făcut sfat la domnie, în frunte cu domnitorul şi mitropolitul, pentru a vedea pe cine să aleagă în loc. Atunci, cei doi boieri au povestit în adunare despre pustnicul Pahomie şi despre marea lui evlavie şi înţelepciune, zicînd: „Măria ta, noi ştim cine este vrednic de episcop la Roman. Nimeni altul decît pustnicul Pahomie din poiana Pocrov!" „Mergeţi voi şi-l chemaţi la Iaşi, ca să-l vedem şi să-l ispitim dacă este vrednic", a poruncit domnul.

„Dar cum să-l chemăm, că nu va primi o dregătorie de cinste ca aceasta? Fără numai să-l amăgim cu vicleşug".

Şi au pornit boierii spre muntele Chiriacu, unde se nevoia cuviosul Pahomie. Şi după ce l-au găsit, l-au rugat să vină numaidecît la mitropolitul de la Iaşi, pentru oarecare pricini de credinţă de mare nevoie. Pustnicul cu greu a primit porunca. Totuşi, au venit împreună.

Mitropolitul îl aştepta într-o încăpere anume pregătită. Cînd l-a văzut l-a întrebat: „Sfinţia ta eşti pustnicul Pahomie de la Neamţ?" „Da, prea sfinţite, eu sînt", a răspuns el. „Am auzit de cuvioşia ta că ai oarecare învăţătură greşită despre dogma prea Sfintei Treimi. Oare să fie adevărat? Apoi, că nu mărturiseşti pe Fecioara Maria ca Născătoare de Dumnezeu. Apoi, că te împotriveşti Bisericii lui Hristos drept măritoare. Toate acestea să fie adevărate? Care este mărturisirea de credinţă a sfinţiei tale? Spune-o aici în auzul tuturor. Iată pentru ce te-am chemat aici, la mitropolie!"

Cînd a început cuviosul Pahomie a face o mărturisire de credinţă amănunţită şi a apăra dogmele Ortodoxiei, au rămas toţi uimiţi de priceperea şi darul care erau într-însul. Încă şi unii din sfatul ţării ascultau după o perdea cuvintele lui. Atunci mitropolitul şi toţi cei de faţă s-au sculat în picioare, l-au sărutat pe obraz şi i-au spus: „Părinte Pahomie, din ziua aceasta sfinţia ta vei fi episcop la Roman. Noi pentru aceea te-am chemat aici. Nu pentru oarecare alte pricini. Dar, ca nu cumva să te împotriveşti, am folosit meşteşugul acesta. Mulţumim lui Dumnezeu că a rînduit la episcopie un călugăr cuvios şi luminat ca sfinţia ta"!

Zadarnic s-a lepădat cuviosul Pahomie de această grea dregătorie, că nu a mai fost chip. În cele din urmă a trebuit să primească episcopia şi să facă ascultare. Şi a păstorit turma lui Hristos episcopul Pahomie cu mare frică de Dumnezeu timp de şapte ani, începînd din anul 1707 pînă în 1714. Iar pe locul unde s-a nevoit cuvioşia sa, chiar în locul bordeiului, singur episcopul a pus piatra de temelie pentru un schit pustnicesc, într-o zi de miercuri, a patra săptămînă după Sfintele Paşti. Pînă toamna, schitul, cu biserica şi chiliile, a fost terminat. L-a făcut numai din lemn. Nu mult după aceea, acest mare episcop a dat „paretisis" din scaunul său de episcop şi s-a retras ca sihastru la schitul Pocrov.

Sub directa lui povăţuire, schitul a devenit un mare centru duhovnicesc şi pustnicesc din Moldova. S-au adunat în sihăstria lui ca la o sută de nevoitori, toţi schivnici renumiţi. Cei mai mulţi trăiau izolaţi, ca pustnici, în muntele zis „Chiriacu", iar la biserică se adunau numai noaptea, la utrenie, şi Dumineca, cînd se făcea pentru toţi Sfînta Liturghie.

În jurul schitului, şi mai ales în muntele Chiriacu din partea de nord a Pocrovului, erau numai colibe şi bordeie de sihaştri. Ziua nu se auzea

nimic. Toţi erau la post şi rugăciune. Seara, fiecare mînca pîine uscată cu fructe şi alte legume crude. Numai cei din schit mîncau — o dată în zi — legume fierte. Untdelemn gustau marţea, joia, sîmbăta şi Dumineca. Iar lapte, ouă şi brînză mîncau numai sîmbăta şi Dumineca. În afară de aceste două zile, primeau masa numai o dată pe zi, seara. Vedeţi, părinţilor, Schitul Pocrov a fost cea mai renumită şi aspră sihăstie din ţară, cum poate n-a mai fost alta nici pînă atunci, nici după aceea.

Călugării de la Pocrov erau schivnici şi se îndeletniceau cu practicarea rugăciunii lui Iisus. Posteau mult, erau nelispiţi de la cele şapte laude, ţineau votul tăcerii desăvîrşite şi lucrau cu mîinile, rostind rugăciunea lui Iisus. Seara fiecare îşi mărturisea gîndurile la duhovnic, iar Dumineca toţi se împărtăşeau. Atît cei din obşte cît şi sihaştrii.

Pustnicii aveau încă o rînduială şi mai aspră. Ei se nevoiau toată ziua, posteau, citeau la psaltire şi rosteau rugăciunea lui Iisus. Seara mîncau legume nefierte. Numai Dumineca mîncau fiertură, la trapeza schitului, după ce primeau Sfînta Împărtăşanie. Apoi, în fiecare noapte coborau pe poteci de munte, la biserica schitului, pentru utrenie. Cei mai slabi o făceau la bordei. Şi, ca să se ştie ora exactă de utrenie, a rînduit episcopul Pahomie să se construiască o clopotniţă de lemn pe coasta muntelui Chiriacu, cît mai aproape de pustnici şi nu prea departe de schit. Acolo locuia un călugăr, care, în fiecare miez de noapte, bătea toaca şi clopotul de utrenie, de se deşteptau toţi schivnicii şi porneau pe poteci de picior spre biserică.

— Părinte Ioachim, de unde ştiţi toate aceste lucruri minunate despre schitul Pocrov?

— Le ştiu din tradiţia bătrînilor, din cărţi şi mai ales din pomelnicul schitului Pocrov, rămas de la cuviosul episcop Pahomie. Pomelnicul, un fel de istoric pe scurt, este scris de mînă pe literă veche, începînd de la alegerea pustnicului Pahomie ca episcop, pînă la începutul secolului nostru. Acolo era trecut testamentul episcopului fondator, rînduiala lăsată de el călugărilor de la sihăstria sa, numele egumenilor care au urmat de la întemeierea schitului, numele pustnicilor celor renumiţi şi alte însemnări şi nume de binefăcători. Parcă văd şi astăzi condica aceasta. Stătea tot timpul în biserică, la strană, şi o citea cine dorea. Am citit-o şi eu de cîteva ori. Acolo se spuneau multe lucruri. Dar de la un timp s-a înstrăinat. Eram încă egumen. Am căutat-o mult, însă nu s-a mai aflat nici astăzi.

— Ce s-a întîmplat cu episcopul Pahomie după ce a dat „paretisis" (demisie) din scaunul episcopal?

— Am citit în istoricul acela, scris chiar de mîna ctitorului, că din anul 1714 s-a retras la schitul Pocrov, căci iubea mai mult liniştea şi rugă-

ciunea decît slava lumii acesteia. Şi a mai trăit la Pocrov în aspră nevoinţă încă unul sau doi ani, îndemnînd pe ucenici la multe osteneli schivniceşti, la priveghere de noapte, la post îndelungat, la multe metanii, la tăcere, la isihie, la practicarea rugăciunii lui Iisus şi la cugetarea celor cereşti. Se zice că însuşi episcopul era schivnic şi mare lucrător al rugăciunii lui Iisus, şi că însuşi cerceta pe ucenicii săi, atît pe cei din obşte, cît şi pe cei din pustie.

Apoi, prin anii 1716—1717, s-au ivit unele tulburări în ţara Moldovei. Doi boieri maramureşeni s-au ridicat împotriva domnitorului Mihail Racoviţă. De aceasta a fost acuzat şi venerabilul episcop, ceea ce l-a făcut pe voievod să-l prigonească din ţară. Se vede că satana nu-l mai putea suferi pe cuviosul Pahomie pentru tot ce-a făcut el la Pocrov. Şi astfel, a pribegit din ţară, mai întîi în Ardeal, la satul natal Gledin — Bistriţa. Apoi s-a dus la marele mitropolit Dimitrie al Rostovului şi cu binecuvîntarea lui s-a stabilit la Mănăstirea Pecerska. Acolo a decedat după cîţiva ani de nevoinţă şi este îngropat în pridvorul paraclisului Sfîntul Ştefan. Înainte de moarte şi-a trimis testamentul său la călugării din Pocrov, cu toată regula de viaţă schivnicească de aici. El cerea marii lavre din Neamţ să nu se amestece în obştea schitului Pocrov sub nici un chip. Nici chiar la alegerea egumenilor. Nici să schimbe cineva regula de viaţă fixată de el.

Regula schivnicească de la sihăstria Pocrovului s-a păstrat neştirbită aproape două sute de ani. Aici au trăit călugări mari, sihaştri renumiţi, pustnici cuvioşi, despre care se dusese vestea în toată Moldova, pînă peste Carpaţi. Unii erau mari postitori, alţii practicau mai mult rugăciunea lui Iisus, înainte de cuviosul Paisie. Alţii erau preoţi, iar alţii trăiau toată viaţa în tăcere şi rugăciune pînă la moarte.

— Care sînt cei mai vestiţi egumeni ai schitului Pocrov, după episcopul Pahomie?

— Vă citez pe cei mai importanţi, după cum am citit în istoricul schitului: ieroschimonahul Sofronie este primul egumen pus chiar de ctitor în anul 1714. Nu ştiu cît a egumenit; ieroschimonahul Mardarie, urmaşul lui; ieroschimonahul Teodosie, urmaşul lui; ieroschimonahul Spiridon, mare duhovnic şi egumen, după Teodosie; ieroschimonahul Natanail Şeptilici, egumen, fiu de boier moldovean de la Vaslui, urmat de fiul lui, ieroschimonahul Neculai Şeptilici. Apoi: ieroschimonahul Gherasim, egumen; ieroschimonahul Neofit, egumen; ieroschimonahul Inochentie, egumen şi duhovnic, şi ieroschimonahul Vasian, mare egumen şi duhovnic. Acesta a fost ultimul mare egumen al Schitului Pocrov. Era de loc din părţile Neamţului, născut în anul 1821. A venit de tînăr la mănăstire şi primeşte marea schimă la Pocrov. Aici devine ucenicul

egumenului Inochentie, care îi dă o aleasă creştere duhovnicească. În anul 1851 egumenul Inochentie se duce la Domnul şi este ales de sobor, ca egumen, ieroschimonahul Vasian. A fost poate unul din cei mai renumiţi duhovnici şi egumeni din a doua jumătate a secolului trecut. El a egumenit la Pocrov neîntrerupt timp de 52 de ani! A crescut numeroşi fii duhovniceşti şi ucenici din care mulţi au ajuns apoi călugări, schivnici şi duhovnici renumiţi. Părintele Vasian a plecat la Domnul în anul 1903, în vîrstă de 82 de ani.

După el au urmat egumeni mai slabi, rînduiţi de stareţul Mănăstirii Neamţ. Rînduiala de viaţă şi nevoinţă a început a se schimba, pustnicii din păduri a dispărea şi testamentul episcopului Pahomie a se călca. La începutul secolului nostru nu mai erau schivnici pustnici în jurul Pocrovului. Totuşi soborul număra încă peste 30 de călugări.

— Spuneţi-ne, părinte Ioachim, ce pustnici mari au trăit în părţile Pocrovului?

— Cel mai vestit pustnic, cu mult înainte de înfiinţarea schitului Pocrov, a fost „Chiriac pustnicul", care s-a nevoit într-un munte nu prea înalt din nordul Pocrovului. De atunci muntele îi poartă numele. Se zice că era sfînt cu viaţa şi făcător de minuni. Probabil a murit acolo, în munte.

Alt pustnic renumit, în apropiere de Pocrov, a fost „pustnicul Gurie". Probabil prin secolul XVIII. Izvorul de unde îşi lua el apă se cheamă pînă astăzi „Şipotul lui Gurie". Aceştia sînt cei mai vechi pustnici de la Pocrov. Alt pustnic renumit a fost Zosima, pe la începutul secolului XIX.

Dar şi în jurul Mînăstirii Neamţ au trăit pînă în zilele noastre numeroşi sihaştri şi pustnici aleşi, mulţi cu viaţă sfîntă. Să vă amintesc numai cîţiva dintre ei, după registrul ce se păstrează la gropniţa Mînăstirii Neamţ. Ieremia pustnicul, schivnic, † 1854 mai 29; Filoftei pustnicul, „schimonah de la Schitul Vovidenia, † 1840 oct. 3. Acesta a fost un bărbat mare în aschetism. Renumele lui a ajuns departe; Iosaf pustnicul, schimonah, † 1862 oct. 28; Iosaf Apostoliu, mare duhovnic, mort la 1883 mai 4, „bărbat sfînt, ctitor, a trăit 119 ani . . ."; Platon schimonahul, „pustnic mare, † 1837; Varsanufie, schimonah, „ucenicul pustnicului Filoftei", † 1873 sept. 5; Varsanufie, „pustnic mare la Vovidenia, bărbat sfînt"; Neofit Eliade, ieroschimonah, „cel mai mare bărbat aschet din zilele secolului nostru, ctitor mare, elenist profund, bătrîneţe rară . . ."; Gordie Rusu, mare pustnic, „s-a nevoit între anii 1850—1870, la locul numit „Cerdac" de la muntele Pleşu, în partea de nord-est a Mînăstirii Neamţ, la 5 km.

Iată, părinţilor, v-am înşirat cîţiva din cei mai aleşi pustnici şi nevoitori ai Mînăstirii Neamţ din secolul trecut, scoşi din registrul cu cei înmormîntaţi în cimitirul şi gropniţa Mînăstirii Neamţ, scrisă de arhiereul

Narcis Creţulescu în anul 1901. Or mai fi fost numeroşi pustnici dar nu s-au însemnat numele lor şi s-au uitat. Şi în zilele noastre au mai fost cîţiva călugări şi maici vrednici de pomenire. Am cunoscut personal pe trei maici pustnice din Mînăstirea Agafton: Pangratia şi Antonina, surori de-o mamă, şi maica Galinia Gheorghiţan. Toate au plecat la Ierusalim. Aceste maici erau din Botoşani. Cînd trăiau la Icoana Veche le ajutam cu cîte ceva de mîncare, ca să mă pomenească şi pe mine la psaltire.

— Prea cuvioase părinte Ioachim, unde v-aţi stabilit după ce aţi fost schimbat de la Pocrov?

— Am venit înapoi la metanie. Aici aveam chilia mea, o parte din cărţi şi alte lucruri. Apoi am vizitat Sfintele Locuri, m-am închinat la Mormîntul Domnului şi am avut mari bucurii duhovniceşti.

— Ce ascultări mai importante aţi avut în obştea Mînăstirii Neamţ?

— Am fost preot slujitor la sfîntul altar şi duhovnic. Făceam la biserică cu săptămîna. Iar Dumineca şi în sărbători slujeam în sobor cîte trei pînă la nouă preoţi şi cîte doi pînă la şase diaconi. Slujbele la Mînăstirea Neamţ au fost întotdeauna foarte frumoase. Venea şi lume tare multă. Preoţii mai bătrîni slujeau la bolniţă, unde se aflau întotdeauna 30—40 călugări bolnavi. Liturghia se făcea şi acolo zilnic, iar preoţii se rînduiau cu săptămîna.

— Ce ne puteţi spune de pelerinajul de la Înălţarea Domnului?

— La praznicul Înălţării Domnului se sărbătoreşte hramul Mînăstirii Neamţ. Atunci vin numeroşi credincioşi din Moldova, mai ales din Bucovina. Ei vizitează întîi celelalte mînăstiri nemţene: Văratec, Horaiţa, Agapiile amîndouă, Sihla, Sihăstria, Secu, schiturile Pocrov, Vovidenia şi Icoana şi abia în ajun coboară toţi spre Mînăstirea Neamţ. Dorm şi ei cum pot, pe la părinţi, la arhondaric, pe cerdacuri, ori priveghează în biserici. A doua zi, dimineaţă, vine şi un arhiereu sau doi, se face sobor mare de preoţi, se scoate icoana mare a Maicii Domnului în faţa mînăstirii, la Agheazmatar, se sfinţeşte agheazma, se ţine o predică scurtă, apoi se începe în ograda mînăstirii Sfînta Liturghie.

Pelerinajul Înălţării Domnului de la Mînăstirea Neamţ este unul din cele mai vechi şi mai mari din ţară. Se zice că dăinuieşte chiar de la Ştefan cel Mare, din anul 1497, noiembrie 14, cînd s-a sfinţit biserica zidită de el. Atunci au luat parte foarte mulţi credincioşi: de atunci a rămas tradiţia ca în fiecare an, la hramul mînăstirii, să vină mii de credincioşi. Tradiţia aceasta ajută la păstrarea credinţei ortodoxe şi la întărirea unităţii noastre româneşti. Ţi se umple inima de bucurie cînd vezi aici, în faţa mînăstirii, credincioşi cît cuprinzi cu ochii, fiecare îmbrăcat cît mai curat, în port naţional, şi cu lumînări aprinse în mîini.

— Care erau cei mai renumiţi duhovnici în Mînăstirea Neamţ, acum patruzeci-cincizeci de ani?

— Pînă prin 1923 cel mai mare duhovnic al Mînăstirii Neamţ a fost arhimandritul Calistru Gheorghiu. La el venea multă lume. Apoi din 1920 încoace, duhovnici mult căutaţi de popor şi de călugări au fost arhimandritul Mina Prodan, protosinghelii Efrem Arsintescu, Pafnutie Cojocaru şi mai ales Iosif Crăciun. Dar cel mai renumit duhovnic al Mînăstirii Neamţ, între anii 1930—1962, a fost arhimandritul Ambrozie Nechifor. Era căutat atît de mireni, cît şi de călugări. Cu puţin înainte de moarte a spus ucenicului său: „În curînd voi pleca la judecata lui Hristos. Dar de nimic nu mă căiesc mai mult decît că am dezlegat prea uşor la hirotonie şi la Sfînta Împărtăşanie . . .".

Cei mai canonici duhovnici au fost părinţii Iosif Crăciun, Pafnutie Cojocaru şi chiar Mina Prodan.

— Şi acum, prea cuvioase părinte Ioachim, după ce ne-aţi povestit lucruri aşa de frumoase din trecutul Mînăstirii Neamţ, vă rugăm daţi-ne şi nouă un mic cuvînt de folos.

— Ce sfat să vă dau eu?! Sfinţiile voastre ştiţi mai bine ca mine cum trebuie să vă mîntuiţi. Numai că trebuie să şi facem ce-am făgăduit la călugărie, ce-am învăţat şi auzit. Că altfel, degeaba am plecat de acasă. Mai grea osîndă ne aşteaptă pe noi ca pe mireni. Aceia se trudesc din greu, au copii, se chinuiesc pentru creşterea lor, dar noi ce osteneală facem? Măcar să ne îmblînzim patimile noastre. Călugărul greşeşte mult cu limba, cu ochiul, cu auzul şi cu gîndul. De aceea, deşi vezi multe, să vorbeşti puţine! Deşi auzi multe, să nu le bagi în seamă. Cel mai bine este să fii tăcut, să rosteşti mereu sfînta rugăciune, să faci orice ascultare cu bucurie şi dragoste şi să aştepţi în pace pe Hristos!

— Binecuvîntaţi şi ne iertaţi, prea cuvioase părinte Ioachim!

— Domnul şi Maica Domnului să vă binecuvînteze!

— Amin!

MONAHUL GAMALIIL PĂVĂLOIU

Mînăstirea Neamţ

(n. 1899)

Ori de cîte ori mă apropii de Mînăstirea Neamţ încerc un sentiment de firească nostalgie. Mă apropii de cea mai mare mînăstire din România şi poate din sud-estul continentului nostru, a cărui tradiţie şi spiritualitate profund ortodoxă sînt de renume mondial.

Aici a luat fiinţă cea mai veche aşezare monahală din Moldova. Aici s-au nevoit în plăcere de Dumnezeu zeci de mii de călugări şi sihaştri,

unii mai cuvioşi şi mai luminaţi decît alţii. Aici au poposit cu daniile şi evlavia lor primii domni muşatini, începînd cu Petru şi Ştefan Muşat şi continuînd cu Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Alexandru Lăpuşneanul şi ceilalţi toţi. În această măreaţă vatră a evlaviei noastre monahale şi româneşti şi-au plecat inima, fruntea şi genunchii toţi înaintaşii şi părinţii noştri. Călugări iubitori de Dumnezeu, ierarhi apărători ai dreptei credinţe, domni ctitori şi apărători de ţară şi neam, cronicari şi învăţaţi iubitori de adevăr şi lumină, sihaştri purtători de Hristos şi nenumăraţi credincioşi pelerini, veniţi să se închine Prea Sfintei Treimi înaintea acestui străbun Altar al neamului.

Aici s-au format marii mitropoliţi ai Moldovei Iosif Muşat, Teoctist, Gheorghe şi urmaşii lor. Aici au copiat şi împodobit cu mîinile lor atîtea cărţi de cult şi manuscrise, monahii cărturari Gavriil Uric, Teodor Mărişescul, Nicodim, Chiriac, Iacob, Casian şi mulţi alţi călugări caligrafi, traducători, tipografi şi scriitori de cărţi sfinte. Aici au poposit şi s-au inspirat de la călugări marii noştri cronicari. Aici s-a slăvit Dumnezeu poate mai mult ca în orice altă parte a ţării, cu slujbe măreţe de mare tradiţie bizantină, cu protopsalţi renumiţi pînă la porţile Bizanţului, cu duhovnici şi stareţi, ca Dometian, Siluan, Pahomie şi Paisie de la Neamţ, vestiţi în toate ţările ortodoxe.

Cu aceste gînduri mă apropii smerit de marea lavră a neamului nostru. Glasul dulce al clopotului de vecernie umple văzduhul şi valea largă şi însorită a Mînăstirii Neamţ. Cele zece turle se înalţă spre cer, ca mîinile sihaştrilor în rugăciune. Apoi apar chiliile albe, profilate pe verdele proaspăt al pădurilor de brad. Apoi, clădirea impunătoare a Seminarului Teologic. Apoi, bolniţa şi clădirea tipografiei. Apoi, porţile mari, bătrîne, de stejar de sub turnul clopotelor. Apoi, biserica mare zidită de Ştefan Vodă, cu hramul Înălţarea Domnului. Apoi, părinţii călugări, aceşti smeriţi rugători ai neamului, care, prin viaţa lor, mărturisesc pe Hristos şi mîngîie pe oameni.

După ce ascult slujba şi mă închin la icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, ocrotitoarea călugărilor, mă duc la chilia părintelui Gamaliil Păvăloiu, cel mai renumit călugăr scriitor şi redactor de cărţi bisericeşti din Mînăstirea Neamţ care este încă în viaţă. Împreună cu Arhimandritul Mina Prodan, protosinghelii Nicodim Măndiţă, Dionisie Lungu şi alţi cîţiva ostenitori, părintele Gamaliil Păvăloiu a scris, a tipărit şi a răspîndit în ţară numeroase broşuri cu vieţi de sfinţi, învăţături creştineşti şi cărţi de rugăciuni pentru hrana sufletească a credincioşilor şi apărarea credinţei ortodoxe.

Trag de mînerul soneriei cu clopoţel. Părintele Gamaliil deschide binevoitor şi mă invită înăuntru. O chilie de lemn din secolul trecut cu

mireasmă de candelă şi floare de tei. Ceaslovul, de o vîrstă cu părintele, aşteaptă deschis sub icoane.

— Binecuvîntează, părinte Gamaliil! Mai puteţi merge la biserică?

— Slavă Domnului, părinte Ioanichie. Mai pot cu ajutorul Maicii Domnului! Iată, tocmai citeam Paraclisul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Îl fac în fiecare seară, că aşa ne-am obişnuit noi călugării, din tinereţe. Dimineaţa Acatistul Bunei Vestiri şi seara Paraclisul, Canonul de pocăinţă, Canonul îngerului păzitor, metanii, închinăciuni şi slujbele din biserică, de la care nu lipsesc niciodată, cît mă va mai întări bunul Dumnezeu.

— În ce an aţi venit la mînăstire, părinte Gamaliil?

— În anul 1923. Noi sîntem din judeţul Vrancea, aproape de Panciu. Am fost patru copii la părinţi. Tata era aspru şi neînduplecat. Mama însă ne iubea mult, ca toate mamele. Între anii 1921—1923 am făcut armata. Odată, m-am întîlnit cu un călugăr cuvios şi mare misionar, anume protosinghelul Dionisie Lungu. Cînd m-a văzut militar, m-a întrebat: „Frate Gheorghe, ce vrei să faci după armată?". Iar eu i-am răspus: „De, părinte, m-aş face călugăr, dacă o vrea Dumnezeu!". „Dacă vrei să te faci călugăr, mi-a zis el, du-te la Mînăstirea Neamţ. Este o mînăstire mare, cu călugări mulţi, pînă la 250; cu slujbe frumoase, cu duhovnici buni. Acolo să te duci că are cine te creşte şi te forma".

— Şi ce-aţi făcut, părinte Gamaliil?

— Cînd m-am liberat, nu m-am mai dus pe acasă. Ştiam că tata nu mă va lăsa la mînăstire. Cum veneam noi pe tren de la armată, vreo 15 băieţi, în gara Mărăşeşti m-am furişat de ei şi în loc să cobor pentru Panciu, am plecat înainte cu trenul spre Paşcani. De acolo am mers pe jos 50 de km cu bagajul în spate, pînă la Mînăstirea Neamţ. Era în mai, ajunul Înălţării Domnului, hramul mînăstirii. Cînd mă apropiam de mînăstire am auzit clopotele sunînd de departe pentru priveghere de toată noaptea şi am început a plînge. Glasul lor mă chema, mă înălţa cu inima spre Dumnezeu şi-mi dădea speranţă.

— Cum era viaţa duhovnicească pe atunci în Mînăstirea Neamţ?

— Se ducea o viaţă duhovnicească destul de înaltă în mînăstire şi pe la schiturile Vovidenia, Pocrov şi Icoana. Erau peste 200 de călugări, unii mari postitori şi rugători. Apoi cam 40 de preoţi şi diaconi slujitori, duhovnici vestiţi, unii buni cărturari, şi vreo 50 de fraţi începători. Slujbele la biserică erau foarte frumoase şi înălţătoare de suflet. Cînd îmi amintesc îmi dau lacrimile. Apoi mînăstirea era îndestulată şi obştea mulţumită.

— Ce ascultări mai importante aţi avut în mînăstire?

— La început am fost rînduit la arhondaric, cu primirea credincioşilor la dormit. Făceam curăţenie, duceam credincioşii la preoţi unde aveau nevoie şi de aici la trapeză să mănînce. Apoi am fost un timp la cancelaria mînăstirii, cu arhiva. În anul 1924 stareţul mînăstirii, arhimandritul Daniil Ciubotaru, a cumpărat cu mari cheltuieli şi eforturi o tipografie nouă, pe care a instalat-o în cîteva chilii la bolniţa Mînăstirii. Neamţu nu mai avea tipografie din anul 1861. Din 1925 am fost dat cu ascultarea la tipografie.

— Care a fost prima carte tipărită în noua tipografie a Mînăstirii Neamţ, în anul 1924?

— A fost „Urmarea lui Hristos" de Toma Kempis. Apoi s-au tipărit vieţi de sfinţi, în broşuri pentru popor, Noul Testament, Minunile Maicii Domnului şi altele. În total s-au tipărit 46.000 exemplare broşuri şi cărţi religioase, în anul 1924. În anii următori, pînă în anul 1940, se tipăreau pînă la 75.000 exemplare de cărţi şi broşuri bisericeşti pe an, dintre care predominau cărţile de rugăciuni, Noul Testament şi Vieţile Sfinţilor. Apoi o carte numită „Combaterea sectelor".

— Care erau principalii călugări scriitori şi redactori de cărţi la tipografia Mînăstirii Neamţ?

— Cel dintîi era Episcopul Nicodim, pe atunci stareţ. Apoi erau cîţiva călugări din lavră, precum Arhimandritul Mina Prodan, ieromonahii Efrem şi Vasile Vasilache; cîţiva monahi din Neamţ, anume Ghelasie, Eufrosin Urmă, Damaschin Trofin şi eu. Mai tipăreau la Neamţ episcopiile din Moldova şi Bucovina.

— Din ce an aţi început să scrieţi cărţi bisericeşti şi să tipăriţi în tipografia mînăstirii?

— Am început de prin anul 1928. Eu le scriam de mînă şi apoi le dădeam să le corecteze stareţul mînăstirii, Episcopul Nicodim.

— Care a fost prima carte pe care aţi tipărit-o?

— A fost cartea de rugăciuni, pentru credincioşi. Am tipărit-o în anul 1930, în 10 000 exemplare. Era foarte solicitată. Am mai reeditat-o de cîteva ori.

— Dar dintre cărţile compuse de sfinţia voastră, care a fost prima carte cu care aţi început această frumoasă activitate evanghelică?

— Prima carte scrisă de mine a fost „Viaţa Maicii Domnului", pe care am tipărit-o în anul 1933, în 3000 exemplare. Şi iată cum mi-a venit în gînd să fac acest lucru. Mi-a căzut în mînă o broşură mică cu viaţa Maicii Domnului, scrisă de cineva. Cînd am văzut că este atît de scurtă şi sărăcăcioasă, am zis: „Dar oare Maica Domnului, cea mai mare dintre sfinţi, nu merită o carte cu viaţa ei, mai bună, mai bogată şi mai pe înţelesul credincioşilor?" Aşa m-am hotărît să scriu o carte mai completă cu viaţa

Maicii Domnului. Am adunat tot ce mi s-a părut mai necesar şi de folos din Sfînta Scriptură, din cărţile de cult şi de la biblioteca mînăstirii şi am alcătuit o carte cu 120 de pagini. Apoi am prezentat-o Episcopului Nicodim spre verificare şi l-am rugat să-mi facă o mică prefaţă. Cînd mi-a aprobat-o pentru tipar, am tocmit o sanie cu un cal şi am plecat să cumpăr hîrtie de la fabrica de hîrtie din Piatra Neamţ. Era iarnă şi frig şi am mers tare greu. Aşa se făceau cărţile pe atunci, cu multă cheltuială şi osteneală.

— Ce alte cărţi mai importante aţi scris şi tipărit sfinţia voastră?

— După „Cartea de rugăciuni" şi „Viaţa Maicii Domnului" am scris şi tipărit „Acatistierul" cu 12 acatiste, „Buchetul rugăciunilor", în anul 1935, „Făclii ortodoxe" cu diferite vieţi de sfinţi; „Prăvilioară bogată", carte de rugăciuni de buzunar, „Grădina florilor duhovniceşti" şi numeroase broşuri cu învăţături creştineşti, în total peste 52 de titluri. Am o mică colecţie din cărţile mele, intitulată „Biblioteca bunului creştin", cu subtitlul „Pîinea sufletească zilnică".

— Ce alte ascultări aţi mai avut în mînăstire?

— Timp de peste 20 de ani, începînd din anul 1925, vindeam cărţi bisericeşti tipărite la Neamţ. Vindeam şi obiecte de cult, icoane, cărţi, argintării, candele, cruciuliţe, sfeşnice. O parte din ele le comandam din ţară, iar altă parte se lucrau aici, pentru că Mînăstirea Neamţ avea atelier de argintărie şi obiecte bisericeşti. Le distribuiam la credincioşii care veneau la mînăstire, la preoţii de prin sate şi pe la celelalte mînăstiri. Veneau mulţi din Transilvania şi luau cărţi pentru bisericile şi casele lor.

— Cum aţi dus această frumoasă ascultare mînăstirească?

— Părinte, mi-au fost dragi cărţile bisericeşti, de aceea am dus cu bucurie sufletească această ascultare. Mă bucuram mult şi de oameni, de credincioşii care veneau pe la mînăstiri. Cînd vedeam eu Dumineca, la marile sărbători şi mai ales la hramul Mînăstirii Neamţ, Înălţarea Domnului, atîtea mii de credincioşi adunaţi din toată ţara, şi cînd se scotea icoana Maicii Domnului în procesiune şi trăgeau toate clopotele de răsunau munţii şi văile nu mă puteam stăpîni de lacrimi.

— Ce părinţi duhovniceşti mai aleşi aţi cunoscut în Mînăstirea Neamţ în anii tinereţii?

— Ca duhovnici, cei mai renumiţi erau arhimandriţii: Mina Prodan, Ambrozie Nichifor, Efrem Arsintescu şi Ioachim Spătaru. Dar dintre ei, mai vestit şi căutat de lume era Ieroschimonahul Iosif Crăciun, mulţi ani pustnic la schitul Icoana. Acesta era mare nevoitor, avea rugăciunea inimii, postea cîte trei zile şi avea dar şi putere în cuvînt. La el alerga multă lume cu tot felul de bolnavi. Iar dintre călugări, cel mai nevoitor era monahul Iov Burlacu, farmacistul mînăstirii. Nu-l întrecea nimeni. Avea chilia la bolniţă şi îngrijea de bolnavi. El prepara tot felul de medi-

camente din plante medicinale, pe care le cunoştea foarte bine. Mi-aduc aminte că odată eram cam bolnav şi i-am cerut ceva medicamente. Mă supăra stomacul. Mi-a dat ceva şi m-am făcut mai bine. Cînd i-am mai cerut, s-a uitat la mine şi mi-a zis cu asprime: „Medicamentele sînt pentru mireni şi mai ales pentru necredincioşi. Nu pentru călugări. Călugărul trebuie să rabde boala, sau să se roage la Dumnezeu şi să se vindece numai cu post şi cu rugăciune!".

— După 60 de ani de nevoinţă cum vi s-a părut viaţa de mînăstire, părinte Gamaliil?

— Mi s-a părut ca un vis! Iată, am 84 de ani! Ai mei toţi s-au dus la Dumnezeu. De-acum mă pregătesc să plec şi eu...

— Părinte Gamaliil, daţi-mi un cuvînt de folos.

— Părinte Ioanichie, eu am făcut în viaţa mea tot ce am putut şi am crezut că este mai bun, spre slava lui Dumnezeu şi folosul credincioşilor. Acum este rîndul sfinţiilor voastre. Deci, fă şi sfinţia ta tot ce crezi că este bun, tot ce poţi, spre lauda lui Dumnezeu şi zidirea sufletească a credincioşilor. Fă acum cînd poţi, că mîine vei fi ca mine şi nu vei mai putea face nimic!...

Am plecat din Mînăstirea Neamţ în asfinţitul soarelui, bucuros şi cu sufletul mîngîiat de cuvintele părintelui Gamaliil. Peste marea lavră şi peste creştetul munţilor răsunau clopotele de priveghere. Mîine este Duminică, ziua învierii lui Hristos!

PROTOSINGHELUL VASIAN IOSUB

Schitul Icoana — Neamţ

(n. 1907—1987)

Situat la 8 km nord-vest de Mînăstirea Neamţ, pe valea atît de frumoasă a pîrîului cu acelaşi nume, Schitul Icoana este — după Pocrov şi Vovidenia — a treia sihăstrie de linişte a călugărilor din marea lavră. Schitul a luat fiinţă în anul 1821, pe locul unde a fost ascunsă icoana Maicii Domnului din Mînăstirea Neamţ. Fondatoarea schitului este însăşi Maica Domnului, ocrotitoarea tuturor creştinilor. Apoi sînt numeroşii sihaştri care se nevoiau în pădurile şi munţii din împrejurimi, încă de prin secolul XIV. Apoi este arhimandritul Ilarie cu soborul Mînăstirii Neamţ, care în anul 1821 ascunde sfînta icoană în acest loc tăinuit, pentru a o scăpa de profanare şi răpire.

Primul schit, numit „Icoana Veche", ruinîndu-se din cauza terenului, obştea marii lavre a întemeiat, între anii 1941—1945, un nou schit din lemn şi piatră, într-o poiană largă şi liniştită, cu hramul „Schimbarea

Domnului la Faţă", cunoscută sub numele de „Schitul Icoana Nouă". Primul egumen al actualei sihăstrii este Protosinghelul Vasian Iosub, un duhovnic blînd, tăcut şi iubitor de Dumnezeu.

Dorind să merg pe urmele marilor noştri sihaştri şi cuvioşi din trecut, poposesc un ceas la Schitul Icoana. Este o zi binecuvîntată de octombrie, cu soare şi linişte. Schitul, alb, imaculat ca un cuib de rîndunele, se conturează de departe pe pajiştea verde. De jur împrejur, coline domoale de munţi îmbrăcaţi în păduri de brad şi fag atinse de culorile toamnei dau schitului un farmec de paradis.

Bătrînul egumen este sufletul acestui sfînt locaş. Înconjurat de cîţiva ucenici, el ţine candela vie şi aprinsă aici de peste 40 de ani. Întotdeauna este acelaşi şi niciodată tulburat sau grăbit. Chipul blînd şi împăcat al părintelui Vasian mă îndeamnă la dialog.

— De cînd aţi venit la mînăstire, părinte Vasian?

— Din primăvara anului 1932, părinte Ioanichie. Aveam atunci 25 de ani. Parcă mai ieri a fost!

— Cine v-a îndemnat să veniţi la viaţa călugărească?

— Slujbele cele frumoase din Mînăstirea Neamţ, pe care nu le puteai vedea în nici o altă mînăstire. Slujeau în sărbători cîte zece preoţi, zece diaconi şi stareţul mînăstirii. Iar la strană cîntau în două cete cei mai mari protopsalţi ai Mînăstirii Neamţ, cum erau părinţii: Galerie, Gherasim, Cozma, Ghenadie, Victor şi mulţi alţii. Cînd cîntau cu toţii la priveghere şi sunau clopotele, parcă eram în cer. Apoi, eram cu satul aproape de mînăstire, din părţile Paşcanilor, şi pe atunci veneam mereu în pelerinaj pe la mînăstiri în sărbători, încît ştiam de mici viaţa călugărească şi pe duhovnicii cei mai buni.

— Ce părinţi renumiţi din Mînăstirea Neamţ au sihăstrit în pădurile şi munţii din jurul Icoanei?

— Cel mai vestit a fost schimonahul Gordie Rusu, care s-a nevoit aproape gol între anii 1850—1870, aici, pe muntele de alături, care de atunci îi poartă numele. Iar în secolul nostru, cel mai vestit a fost schimonahul Iosif Crăciun, numit de credincioşi „Pustnicul". Cînd am venit eu aici, erau prin poienile din împrejurimi mai multe bordeie şi chilii din lemn, în care se linişteau călugării, mai ales schivnicii şi bătrînii. Aici s-a nevoit mai mulţi ani şi părintele Vartolomeu Palamaru, duhovnicul mînăstirii, iar la Icoana Veche s-a nevoit acum zece ani monahul Ioan Buluc, un foarte bun sihastru. Acolo a şi murit. În trecut se nevoiau în munţii aceştia zeci de călugări din Neamţ, unii cu viaţă sfîntă. A fost şi un mic schit de călugări, colo sus, pe Muntele Coarnele, numit „Schitul Coarnele", după numele muntelui.

— Părinte Vasian, aţi cunoscut la Neamţ pe cuviosul Ioan Iacob?

— Cum să nu-l cunosc, dacă i-am fost şi ucenic! Deşi era cu cîţiva ani mai mic decît mine, dar era rînduit de stareţul Mînăstirii Neamţ, episcopul Nicodim, să înveţe pe fraţi limbile română şi franceză. Noaptea, după utrenie, pe la orele unu, mă chema în chilia lui şi mă învăţa să scriu şi să citesc în franceză. Mi-au rămas amintire de la el un creion şi un caiet scris cu mîna lui. Era un călugăr tăcut, blînd şi senin la faţă. Nu se tulbura de nimic, nu se smintea niciodată de ceva, se ruga mult şi avea mare dragoste spre toţi.

— Sînteţi mulţumit de viaţa duhovnicească pe care aţi dus-o aici, la Schitul Icoana?

— Slavă Domnului pentru toate! Am făcut şi eu cît am putut; nu cît a trebuit şi cît am făgăduit. Am ţinut aici candela aprinsă 40 de ani!

— Vin credincioşi aici la biserică?

— Vin, mai ales vara, din Pipirig, pe poteci de picior peste munte. Mai vin de la Rîşca, Rădăşeni, Boroaia, Tg. Neamţ. Ascultă slujba, dorm la arhondaric, iau masa cu noi la trapeză şi apoi se întorc. Unii se spovedesc, alţii se împărtăşesc, alţii fac Sfîntul Maslu. Aşa a fost la mînăstirile noastre întotdeauna şi sîntem datori să-i primim, să-i spovedim, să-i sfătuim şi să-i împăcăm sufleteşte.

— Ce sfat de folos daţi ucenicilor sfinţiei voastre?

— Să păzească tăcerea, dragostea şi rugăciunea, că prin aceste trei scapă de multe ispite şi păcate. Dacă păzim acestea, celelalte ni se adaugă.

PROTOSINGHELUL VALERIE DIACONU

Mînăstirea Secu

(n. 1903—1987)

Aşezată la 10 km de Mînăstirea Neamţ, pe o vale singuratică ce te îndeamnă la linişte, Mînăstirea Secu se înalţă între culmile împădurite şi binevoitoare ca o monumentală cetate monahală a Moldovei, a cărei existenţă împlineşte aproape o jumătate de mileniu. Mai înainte de fondarea acestei mînăstiri de către Nestor Ureche, în anul 1602, pe Valea Secului exista o puternică vatră sihăstrească încă de la începutul secolului XV. Numeroşi călugări iubitori de linişte şi rugăciune se retrăgeau din obştea Mînăstirii Neamţ la nevoinţă pustnicească pe această vale, dintre care mulţi ajungeau sihaştri iscusiţi. În prima jumătate a secolului al XVI-lea doi călugări, anume Vasian şi Zosima, întemeiază în locul actualei mînăstiri prima aşezare monahală organizată — „Schitul lui Zosima" — care avea să devină la sfîrşitul aceluiaşi secol un adevărat centru de viaţă duhovnicească şi cărturărie, sub povăţuirea egumenului Dosoftei Dascălul.

Cel mai strălucit fiu al acestei sihăstrii a fost marele mitropolit şi cărturar Varlaam Moţoc.

O altă înnoire duhovnicească a cunoscut Mînăstirea Secu în a doua jumătate a secolului XVIII, prin venirea stareţului Paisie cu obştea sa de la Dragomirna. Pînă în primele decenii ale secolului nostru, Mînăstirea Secu era obştea preferată a călugărilor iubitori de linişte din ţinutul Neamţ, care a dat monahismului nostru duhovnici, stareţi şi monahi rugători dintre cei mai sporiţi. În prezent, obştea acestei mînăstiri numără aproape 40 de părinţi şi fraţi. Duhovnicul cel mai vîrstnic şi renumit al Mînăstirii Secu este astăzi Protosinghelul Valerie Diaconu. Chipul său blînd, comunicativ şi evlavios, ca şi cei aproape 60 de ani de nevoinţă călugărească, m-au îndemnat să-l invit la un scurt dialog duhovnicesc, pe care îl redau în aceste pagini, spre folosul ucenicilor săi.

— De cînd sînteţi în mînăstire, părinte Valerie, şi cine v-a îndemnat să îmbrăţişaţi viaţa călugărească?

— Părinte Ioanichie, noi sîntem din părţile Moineştiului, unde este o veche tradiţie şi vocaţie pentru viaţa monahală. Încă de cînd eram mic veneam cu părinţii mei din satul Cucuieţi — Zemeş la hramurile mînăstirilor Neamţ, Secu, Văratec şi Agapia. Credincioşii de la noi, ca şi acum, erau cunoscuţi de duhovnici pe la toate mînăstirile, unde poposeau, se spovedeau, se împărtăşeau şi primeau sfaturi duhovniceşti. Aşa am cunoscut încă din copilărie pe marii duhovnici Vichentie Mălău de la Secu, Mina Prodan şi Ambrozie Nichifor de la Neamţ, Eftimie Tanasă de la Agapia, Nicodim Măndiţă de la Văratec şi Ioanichie Moroi de la Sihăstria. Viaţa lor, îndemnurile lor sufleteşti şi rîvna lor pentru Hristos, m-au adus la mînăstire. În anul 1925 am intrat pe poarta Mînăstirii Secu.

— În ce mînăstiri v-aţi mai nevoit şi ce v-a plăcut mai mult în viaţa călugărească?

— Nu mi-a plăcut să umblu din mînăstire în mînăstire. Tot timpul am stat numai la Secu. Mi-am legat inima de biserica aceasta, de părinţii de aici şi de aceste locuri liniştite şi cu greu m-aş fi dus în altă parte. Temporar am mai fost trimis de ascultare pe la parohii, pe la unele schituri; dar cum îmi terminam misiunea, mă întorceam iarăşi la chilia mea.

Cît despre viaţa mea în mînăstire, mi-a plăcut cel mai mult să fac ascultare. Dacă ai venit la mînăstire, trebuie să-ţi tai voia şi să faci ce-ţi porunceşte cel mai mare. Aceasta este adevărata călugărie. Altfel, n-ai pace în suflet şi nu poţi spori duhovniceşte. Oriunde am fost trimis de stareţ şi de economul mînăstirii, m-am dus cu bucurie şi cu dragoste, fără cîrtire, ca pentru Hristos, iar nu cu îndoială. Şi întotdeauna am ieşit bine şi am fost mulţumit sufleteşte. Iar dintre ascultări, cel mai mult mi-a plăcut să slujesc la biserică, să ascult Sfînta Liturghie şi să cînt la strană. Am

lucrat şi la atelierul de tîmplărie, am fost şi la economat, am fost şi eclesiarh mare la biserică, iar de vreo 20 de ani sînt duhovnicul mînăstirii noastre. Asta este cea mai grea ascultare. Dar cu darul lui Dumnezeu o împlinesc după putere.

— Aţi cunoscut călugări mai sporiţi la Secu în tinereţe?

— Am cunoscut călugări foarte sporiţi în rugăciune, în post, în smerenie şi tăcere, cum nu mai avem acum. A fost o generaţie de părinţi plini de rîvnă şi dragoste pentru Dumnezeu şi pentru oameni, foarte lepădaţi de cele materiale şi bogaţi în fapte bune. Unii dormeau noaptea pe scaune, doar cîteva ceasuri. Alţii posteau mult, alţii făceau ascultare toată ziua şi mîncau numai o dată pe zi, seara. Dintre aceştia pot aminti pe părinţii Antim Găină şi Damian Ţîru, mari asceţi şi cunoscători ai Sfinţilor Părinţi; şi pe părinţii Neofit, Stelian şi bătrînul schimonah Calist. Alţii citeau zilnic toată Psaltirea, sau o spuneau pe de rost, făceau sute de metanii şi mîncau numai legume, cum a fost părintele Teofan. Alţii erau mari ascultători. Totul făceau cu ascultare şi binecuvîntare, cum a fost părintele Ioachim. Alţii se retrăgeau la linişte, mai ales în posturi, fie la Sihla sau Sihăstria, fie la cîte un bordei în pădure. La sfîrşitul postului coborau din nou în mînăstire. Aşa au fost părinţii Vasian Scripcă, Gherontie Brustureanu şi Dionisie Eftimie. Alţii erau mari cîntăreţi de muzică psaltică la biserică, cum nu mai avem astăzi. Un părinte bun a fost şi părintele Nifon († 1983), brutarul mînăstirii timp de 40 de ani. Cum scotea pîinea din cuptor ieşea în drum, şi împărţea la toţi pîine caldă!

— Dar de părintele Vichentie Mălău ce ne puteţi spune?

— El a fost cel mai mare duhovnic pe care l-a dat Mînăstirea Secu în secolul nostru şi poate nimeni altul în zilele noastre nu va ajunge la măsura lui. Un călugăr desăvîrşit. Cel mai mult iubea biserica, rugăciunea neîncetată, postul pînă seara, milostenia totală, citirea sfinţelor cărţi şi jertfirea pentru mîntuirea altora. Cu sine era foarte aspru, dar în taină. Iar cu credincioşii şi călugării era foarte blînd, milostiv, iertător şi neîntrecut sfătuitor. Dintre toate, cea mai mare faptă bună a sa era însă milostenia. Dădea la săraci pînă şi cămaşa de pe el, haine, bani, pîine, tot ce avea. Iar cînd nu mai avea ce le da, mergea pe la părinţi şi le zicea: „Părinţilor, a venit Hristos la mine şi nu am ce să-I dau. Împrumutaţi-mă cu ceva bani şi cînd voi avea o să vi-i dau înapoi!"

A fost 12 ani duhovnic la Mînăstirea Agapia. Apoi încă cinci ani la Mînăstirea Vasiova — Banat, unde a răposat în 1945.

— Părinte Valerie, ce sfat duhovnicesc doriţi să lăsaţi urmaşilor?

— Părinte Ioanichie, să ne rugăm mai mult şi să fim model de dragoste şi blîndeţe pentru credincioşi. Nu ne putem izola de ei. Astăzi trebuie să colaborăm cu preoţii, să învăţăm şi să sfătuim pe bunii noştri creştini.

Avem un popor credincios şi blînd. Să fim alături de el! Să apărăm credinţa ortodoxă străbună de prozelitismul sectar. Să fim lumini aprinse în sfeşnic printre oameni! Aceasta este misiunea noastră, a călugărilor, pentru viitor.

IEROSCHIMONAHUL PAISIE OLARU

Schitul Sihla — Neamţ

(n. 1897—1990)

Blîndul ieroschimonah Paisie Olaru este unul dintre duhovnicii cei mai cunoscuţi şi apreciaţi din mînăstirile noastre. De aproape 40 de ani, acest cuvios părinte vorbeşte fără odihnă cu Dumnezeu şi cu oamenii, se jertfeşte pe sine şi îşi pune în cumpănă sufletul său pentru mîntuirea numeroşilor săi fii duhovniceşti, călugări şi mireni, pe care îi creşte cu atîta căldură şi dragoste.

Crescut şi format în Schitul Cozancea — Botoşani, pînă în anul 1947, apoi în Mînăstirea Sihăstria, în preajma satelor şi în mijlocul naturii, părintele Paisie a fost înzestrat de Dumnezeu cu un suflet profund sensibil şi deopotrivă deschis pentru linişte şi pentru oameni. Din tinereţe iubeşte natura, florile, izvoarele, cîmpul înverzit şi cerul înstelat. Îi sînt dragi slujbele mînăstireşti, cîntările de miezul nopţii, poezia şi singurătatea. Dar mai presus de toate îi sînt dragi oamenii, călugării nevoitori, ţăranii arşi de soare de la cîmp, mamele cu mulţi copii, tinerii nevinovaţi, bătrînii împovăraţi de ani şi credincioşii iubitori de Hristos. Pe toţi îi primeşte cu dragoste, îi ascultă, îi mărturiseşte, îi binecuvîntează, îi sfătuieşte şi se roagă lui Dumnezeu pentru ei. Căci părintele Paisie este, deopotrivă, duhovnic iscusit, atît pentru călugări, cît şi pentru mireni.

În nevoinţa călugărească, ieroschimonahul Paisie Olaru este tipul sihastrului consacrat, care nu poate renunţa uşor la linişte, la viaţa retrasă de schit, la chilia lui modestă de lemn aşezată în mijlocul naturii, sau la margine de codru. În schimb, viaţa de obşte din marile mînăstiri, cu călugări mulţi, cu program impus, cu zgomot şi griji de tot felul, îi este mai greu accesibilă.

În duhovnicie, sfinţia sa are o mare experienţă a vieţii interioare. Evită mulţimea, unde mai greu poate da roade profunde şi de durată. Individual însă, prin taina Spovedaniei lucrează mult, cu ajutorul Duhului Sfînt. Aici, ca în faţa tronului ceresc de judecată, se roagă, întreabă, ascultă, trezeşte sufletul, deşteaptă conştiinţa omului, pune leac potrivit pe rană, dă speranţă şi tămăduieşte. Întîi începe de la rugăciune şi spovedanie, apoi adaugă untedelemnul cuvîntului. Părintele Paisie este un duhovnic

al inimii. El se adresează mai mult inimii decît minții. Se smereşte el cel dintîi, şi chiar lăcrimează, ca să convingă şi pe fiii săi sufleteşti să se smerească şi să-şi plîngă păcatele.

Cu puţine cuvinte, părintele Paisie reuşeşte să ridice moralul oricărui suflet care bate în uşa chiliei sale, îl izbăveşte de deznădejde şi îi promite iertarea şi raiul. Pentru marea sa dragoste şi milă către toţi, sfinţia sa nu înfruntă niciodată, nu mustră cu asprime, nu ridică tonul cuvîntului; ci îl foloseşte cu multă măiestrie, ca un medicament rar pe rana deschisă. Părintele Paisie este un duhovnic preţios pentru zilele noastre. El reuşeşte să cîştige mai multe suflete pentru Hristos decît alţii, pentru că stăruie mai mult, pentru că lucrează mai profund sufletul omului, pentru că iubeşte mai mult şi se adresează direct inimii. El îşi începe deodată dialogul cu Dumnezeu şi cu omul, prin rugăciune şi cuvînt, prin spovedanie, dezlegare, sfătuire şi canon. Dialogul cu sfinţia sa este un dialog emoţional, al inimii, al bucuriei şi al lacrimilor. Un dialog aproape harismatic, al încrederii şi speranţei de mîntuire.

Părintele Paisie nu vorbeşte aproape deloc despre iad. În schimb, despre rai şi fericirea drepţilor vorbeşte permanent ucenicilor săi, pentru că este un părinte al dragostei şi nădejdii. De aceea şi salutul său obişnuit către fiii săi duhovniceşti este acesta: „Să ne întîlnim la uşa raiului!".

La vîrsta sa de aproape 90 de ani, bunul părinte Paisie Olaru se simte obosit. Aceasta l-a îndemnat să se retragă în ultimii ani la Schitul Sihla, ca să fie mai liniştit, mai aproape de cer, de Dumnezeu. Dar şi aici îl caută oamenii — călugări, stareţi, preoţi, credincioşi de aproape şi de departe — pe care îi primeşte cu aceeaşi obişnuită dragoste, în numele lui Hristos, şi toţi se întorc întăriţi şi hrăniţi duhovniceşte. Odată cu seara, părintele Paisie îşi aprinde lumînarea, se roagă în taină, citeşte din sfintele cărţi, cîntă ceva spre lauda lui Dumnezeu, apoi se odihneşte două ore pe obişnuita laviţă. La miezul nopţii, cînd sună clopotul, îşi ia toiagul şi coboară de sub stîncile Sihlei la biserică să asculte slujba utreniei.

Aşa şi trăieşte bunul nostru părinte duhovnicesc ultimii ani ai vieţii sale pămînteşti. Nu se teme de ceasul morţii, nici de diavoli, nici de muncile iadului, pentru că în toată viaţa a iubit pe oameni şi pe Dumnezeu; pentru că s-a jertfit pentru mîntuirea altora. Nădejdea lui este Hristos, Mîntuitorul lumii; averea lui este smerenia; iar lauda lui sînt numeroşii săi ucenici, pe care i-a crescut şi care se roagă pentru el.

Dorinţa realizării unui dialog cu părintele Paisie m-a îndemnat să urc adeseori muntele Sihlei spre a-i cere cuvînt de folos pentru mine şi pentru toţi cei ce iubesc pe Hristos. Iată-mă sus, lîngă chilia bunului bătrîn. Lucrează la mica lui grădină de legume. Mă apropii şi-i sărut mîna care a mîngîiat atîtea suflete.

1. **— Binecuvîntaţi-mă, prea cuvioase părinte Paisie!**

— Domnul şi Măicuţa Lui să ne binecuvinteze pe toţi, părinte Ioanichie!

2. **— Am venit să vă văd şi să primesc cuvînt de folos de la sfinţia voastră.**

— Acum, noi bătrînii nu mai avem cuvinte de folos cum aveau părinţii noştri. Ne-a luat Dumnezeu darul şi puterea cuvîntului, pentru că nici noi, nici cei ce ni-l cer nu-l împlinesc cu fapta. Spunem noi cîte un cuvînt de sfătuire celor care vin pînă aici, dar cînd aud că trebuie să-l pună în practică, adică să se roage mai mult, să postească, să ierte pe aproapele lor, se întorc abătuţi acasă. Spun la unii de zece ori să nu mai facă cutare păcat, să lase beţia şi desfrînarea ca să nu-şi piardă sufletul, dar ei, deşi făgăduiesc, îl fac mai departe. Am însă şi suflete care ne întrec pe noi. Numai cît deschid gura, ei şi încep a face cu fapta lucrul lui Dumnezeu. Dar să stăm oleacă, colo, pe bancă, în cerdacul chiliei.

3. **— Părinte Paisie, spuneţi-mi cîteva cuvinte despre satul natal, despre părinţii sfinţiei voastre şi despre anii copilăriei.**

— Întrebarea sfinţiei tale mă îndeamnă să mă fac mic, să mă văd în satul meu natal Stroieşti, din comuna Lunca, judeţul Botoşani, şi în casa părinţilor mei, Ioan şi Ecaterina Olaru. Ţin minte că tatăl meu a fost pădurar la boieri toată viaţa lui, pînă la adînci bătrîneţe. Părinţii mei au avut cinci copii, patru băieţi şi o fată. Cel mai mic dintre ei am fost eu. Îmi aduc aminte că tata m-a dus la şcoala din sat pentru prima dată şi m-a prezentat profesorului meu de atunci, cu numele Şandru. La noi în sat nu se învăţau mai mult de trei clase primare. În aceşti trei ani am fost premiantul clasei. La sfîrşitul anului îmi cîntau băieţii: „Ai ascultat, ai învăţat, coroană ai luat!". Pe atunci se dădeau ca premii cărţi cu vieţile sfinţilor. Sigur că mă mîndream!

Părinţii mei, Ioan şi Ecaterina, au trăit în pace şi mergeau la biserică regulat, mai ales la sărbători mari. Ţin minte, la Paşti, după Înviere, venea tata de la biserică cu pască sfinţită şi cu ouă roşii într-un ştergar frumos. Noi îl aşteptam să vină şi cînd intra în casă, zicea: „Hristos a înviat!", iar noi răspundeam: „Adevărat a înviat!" Apoi, tata ne atingea cu pasca sfinţită la frunte.

4. **— Ce sfaturi mai deosebite vă dădeau părinţii în anii copilăriei?**

— Ca sfaturi, mai mult ne învăţau cu viaţa lor, fiind oameni simpli. Dar nu i-am auzit niciodată să se certe sau să înjure. Tata ştia Paraclisul Maicii Domnului pe de rost, precum şi alte rugăciuni şi se ruga cu glas tare că auzeam şi noi. Zicea ca preotul: „Domnului să ne rugăm!" şi se bătea cu pumnul în piept. Iar mama era prietenoasă cu toată lumea şi ne

spunea de multe ori: „Măi băieţi, să fiţi cuminţi, ca să nu dăm cinstea pe ruşine!"

5. **— Dar de preotul care v-a botezat şi de bătrînii satului vă mai amintiţi?**

— Pe preotul care m-a botezat în chema Gheorghe Bercea şi pe prezbiteră Profira. Parcă îl aud pe părintele cîntînd în biserică: „Aghios, Aghios ..."! şi se bătea cu pumnul în piept. Pe atunci bătrînii îşi lăsau mustăţi şi purtau părul retezat, iar copiii, mare, mic, le dădeau „Bună ziua"

6. **— Cînd v-au murit părinţii?**

— Mama mea a murit în timpul războiului din 1913, iar tata a murit în anul 1923, cînd eram la mînăstire.

7. **— Cine v-a îndemnat să intraţi în viaţa călugărească?**

— Vieţile Sfinţilor m-au îndemnat la călugărie şi dragostea mea pentru Domnul!

8. **— În ce an aţi intrat în mînăstire la Schitul Cozancea?**

— Am intrat în mînăstire după război, în anul 1921. Ca stareţ la Cozancea era ieromonahul Vladimir Bodescu. Tot în timpul lui am fost şi călugărit. Dar schitul îl cunoşteam încă din copilărie, că, deşi eram obraznic, dar biserica îmi era dragă. Am căpătat dragoste de biserică din cărţile ce le primeam premiu la şcoală.

9. **— Ce duhovnici mai sporiţi erau pe atunci la Cozancea?**

— Am apucat pe atunci călugări şi duhovnici sporiţi la Cozancea, pe care eu îi socoteam înainte-văzători. Duhovnicul meu era părintele Calinic Şuşu, mare nevoitor şi lucrător al rugăciunii. El de multe ori mă scula la rugăciune. Iar cînd mă chema la biserică la miezul nopţii, îmi zicea: „Hai să mergem la biserică, că secerişul este mult şi lucrătorii puţini!". Mă supăram cînd mă scula prea degrabă, dar cînd mergeam la utrenie, îl găseam ori aşteptînd pe pragul bisericii, ori umblînd împrejurul ei.

10. **— În ce an v-aţi călugărit, părinte Paisie?**

— Călugăria mea a fost în anul 1922, vara, în iunie; dar a fost prea pripită, căci m-a călugărit pe caz de boală. Stareţul meu de atunci, protosinghelul Vladimir Bodescu, m-a tuns cu mîinile lui, schimbîndu-mi numele din Petru în Paisie.

11. **— Ce ascultări şi ispite mai deosebite aţi avut în primii ani de mînăstire?**

— În schitul Cozancea era viaţă de sine, iar eu eram rînduit cu toată treaba în ograda stăreţiei şi mă bucuram cînd puteam să iau parte la

slujbe. Mai tîrziu am fost rînduit paraclisier la biserică. Însă am avut și multe ispite la început, fiindcă mă socoteam că știu ceva și că pot ceva. De multe ori mă mîniam, fiind prea încercat de părintele stareț și uneori îmi zicea gîndul să mă întorc în lume, că am cu ce trăi. Dar cînd mă duceam la duhovnic și mă mărturiseam, îndată mă linișteam.

12. **— În ce împrejurare v-ați retras la liniște în codrii din preajma Schitului Cozancea și cîți ani ați sihăstrit acolo?**

— În anul 1925 am avut fericirea să fac o vizită pe la mînăstirile din Munții Neamțului, în care timp am ajuns și la Schitul Sihla, unde am rămas mai multe zile. Atunci am întîlnit mulți pustnici în apropierea Sihlei și la Rîpa lui Coroi. De atunci, mai ales, mi-a plăcut să trăiesc în singurătate și să mă depărtez de lume. Acest gînd m-a îndemnat să mă retrag la munți. Am încercat să vin la Mînăstirea Sihăstria, dar starețul de atunci, Ioanichie, nu m-a primit fără blagoslovenia starețului meu. Din această pricină am îndrăgit o poieniță aproape de Schitul Cozancea, unde mă retrăgeam din cînd în cînd pentru rugăciune și liniște. În anul 1930, schimbîndu-se starețul meu, noul egumen mi-a dat voie să-mi fac o căsuță cu trei chilii în acea poieniță, unde mi-am făcut o mică grădină și am plantat pomi roditori și viță de vie. Acolo mă linișteam noaptea, dar ascultarea o aveam tot în mînăstire, la biserică. În acea căsuță aveam și un mic paraclis. Acolo am petrecut 18 ani, adică pînă în 1948, cînd am venit la Sihăstria.

13. **— Ce ispite mai deosebite ați avut la liniște și cum le-ați biruit?**

— În acest răstimp de aproape douăzeci de ani, nu am avut prea mari ispite de la diavoli, că nu prea îi supăram. Doar de la trup eram mai mult ispitit, că intrasem în război cu cei șapte ispititori, adică cele șapte păcate de moarte, pe care de multe ori le împlineam. Dar, prin rugăciune, prin smerenie și răbdare, le biruiam cu darul lui Dumnezeu.

14. **— Ce ucenici mai deosebiți ați avut la liniște?**

— Am avut mai mulți, dar cel mai sporit a fost fratele părintelui Cleopa, anume Gheorghe Ilie. Mi-aduc aminte că locuia într-o chilie cu alt frate bătrîn, care nu știa carte, și era foarte tăcut și nevoitor la rugăciune și la post. Odată, pe cînd se rugau ei împreună seara, fratele Gheorghe și-a croit două palme, singur, peste obraz, ca să-și alunge somnul. Atunci bătrînul, speriat, a sărit de la rugăciune și a venit la mine, zicînd că a înnebunit fratele Gheorghe și nu mai pot citi pravila împreună. Dar eu i-am liniștit pe amîndoi. În altă zi lucram la vie cu frații. Seara, l-am trimis pe fratele Gheorghe Ilie să pregătească masa. Cînd venim noi, găsesc pe masă un mic bilețel pe care scria: „Iartă-mă, părinte Paisie, plec pentru cinci zile să mă pocăiesc"! Mîncăm noi, ne facem pravila de seară

şi ne culcăm. Pe la miezul nopţii mă pomenesc că bate cineva în geam. „Cine este acolo"? întreb. „Blagosloveşte, părinte Paisie, sînt fratele Gheorghe păcătosul". „Fratele Gheorghe este plecat pentru cinci zile la linişte să se pocăiască!" i-am răspuns; apoi i-am dat drumul în chilie. Era obosit şi speriat. „Ce ai păţit"? l-am întrebat. Iar el mi-a răspuns: „Am găsit o groapă în pădure şi mi-a venit în minte să stau acolo cinci zile ca să postesc şi să mă rog. Dar cînd citeam din Ceaslov rugăciunea de seară şi acatistul Sfinţilor Voievozi, am auzit un glas înfricoşat: „Ce faci aici?" Era vrăjmaşul! Atunci, de frică, repede am luat Ceaslovul şi nu ştiu cum am ajuns aici. Mă rog de mă iartă, părinte Paisie". „Dumnezeu să te ierte, frate Gheorghe, i-am răspuns. Aşa păţesc cei ce fac orice lucru fără blagoslovenie"!

După ce a plecat fratele Gheorghe Ilie la Mînăstirea Sihăstria, mi-a trimis Dumnezeu alt ucenic bun, tot Gheorghe îl chema. Era din satul Flămînzi, a fost cioban la oi toată viaţa lui şi nu s-a căsătorit niciodată. Un bătrîn minunat cu plete albe şi cu barbă. Prima întîlnire a fost într-o seară de iarnă. Pe cînd eram la vecernie, numai ce apare înaintea bisericii, desculţ, cu faţa senină, îşi ştergea picioarele de zăpadă. Eu atît pot să spun despre el: că mi-a fost ucenic la chilie opt ani de zile, că mă întrecea în toate, şi în post, şi în rugăciune, şi în smerenie, şi nimic nu făcea fără blagoslovenie.

15. — **Ce bucurii duhovniceşti mai deosebite aţi avut la schitul Cozancea?**

— Am avut destule bucurii cît am stat la linişte în căsuţa mea din poieniţă, mai ales cînd mă rugam noaptea şi foloseam sufleteşte pe alţii. Dar, cele mai sfinte bucurii duhovniceşti le-am simţit la biserică, în timpul Sfintei Liturghii.

16. — **În ce an v-aţi făcut schivnic?**

— Gîndul şi dragostea mea de linişte, de mai multă rugăciune, m-au îndemnat în anul 1933 să primesc marele şi îngerescul chip, adică schima mare, cu scopul de a-mi îndrepta viaţa şi ca un fel de pregătire duhovnicească pentru pustiile sihăstreşti, unde doream să mă retrag.

17. — **Ce egumeni şi duhovnici mai iscusiţi aţi cunoscut la Schitul Cozancea?**

— Ca egumeni, pînă în 1933 am avut pe protosinghelul Vladimir Bodescu şi ieromonahii Vitalie Păucă şi Dosoftei Tincu. Iar după 1933, am avut pe ieroschimonahul Vasian Cuvuliuc, pînă în 1947. Dintre duhovnici, au fost mai vestiţi ieromonahii Calinic Şuşu, fostul meu duhovnic, şi Conon Gavrilescu, vestit în tot ţinutul Botoşanilor. Apoi, ierodiaconii

Nicon Drăguleanu mare cîntăreţ, Gherasim Vieru şi alţi cîţiva călugări iscusiţi.

18. **— Veneau credincioşi în sărbători la Schitul Cozancea?**

— Venea multă lume la schit, din toate părţile. Unii pentru citit, alţii pentru Sfîntul Maslu, pentru spovedanie şi pentru sfătuire şi se întorceau la casele lor mulţumiţi. La chilia mea din pădure, însă, veneau mai puţini, că nu eram preot.

19. **— Ce sfaturi duhovniceşti dădeaţi ucenicilor?**

— Pînă a nu fi preot şi duhovnic, pe mireni nu-i prea sfătuiam, decît numai pe cei mai apropiaţi îi îndemnam să se roage mai mult, să citească la psaltire, să facă metanii, să postească, să se împace unii cu alţii şi îi duceam la duhovnici în schit să se spovedească. Pe ucenici, însă, eram nevoit să-i învăţ, dar mai mult cu fapta decît cu cuvîntul. Iar ei, cînd vedeau că mă scol la rugăciune, că postesc, că ţin tăcere şi mă port blînd cu ei, se sileau să facă chiar mai mult decît mine. După hirotonie, eram nevoit să încerc şi cu cuvîntul să-i folosesc pe ucenici, deşi nu corespundeam nici cu viaţa, nici cu învăţătura. Dar cu darul lui Hristos mă sileam să-i împac pe toţi şi să se întoarcă de la chilia mea liniştiţi.

20. **— Cînd aţi fost hirotonit diacon şi preot?**

— Diacon am fost hirotonit în anul 1943, iar preot şi duhovnic în anul 1947, de episcopul Valerie Moglan, cînd, din nefericire, am fost numit şi egumen al Schitului Cozancea. Că, fiind trimis la Mitropolie cu nişte jalbe, am fost hirotonit fără voia mea preot şi m-am întors înapoi stareţ. Atunci am fost nevoit să-mi las chilia din pădure şi să cobor în mînăstire. Adică am dat liniştea şi pacea inimii pe tulburare.

21. **— Întrucît v-a fost drag să îngrijiţi de cei bolnavi, spuneţi-mi cîte ceva despre sfîrşitul frumos al ucenicilor sfinţiei voastre?**

— Da, am avut dragoste să ajut pe cei bolnavi, dar nu ca pentru Dumnezeu, ci ca o datorie omenească, avînd prea puţină milă. Dacă ar fi să scriu despre sfîrşitul frumos al tuturor călugărilor pe care i-am îngrijit, aş face o carte întreagă. Însă acum voi aminti pe scurt numai pentru unii, ca să ştie cei doritori, despre sfîrşitul frumos al celor ce trec din moarte la viaţă.

Mi-amintesc de un frate cu numele Gheorghe Cozmanciuc, mare nevoitor. Acesta îmbolnăvindu-se, m-a chemat la patul lui şi a cerut să-l facem călugăr. A treia zi după călugărie, s-a împărtăşit cu Sfintele Taine, şi-a cerut iertare de la toţi şi, fiind pe mîinile mele, şi-a dat sufletul lui Dumnezeu. Un ierodiacon, Gherasim Vieru, iarăşi îmbolnăvindu-se, m-a chemat să-i citesc Paraclisul Maicii Domnului. Cînd l-am citit pînă la

jumătate, şi-a dat sufletul în braţele Domnului. Alt ierodiacon, Nicon Drăguleanu, mare ostenitor, m-a chemat într-o zi şi mi-a zis să-l încui în chilie, şi să vin la el a doua zi la ora opt, „ca să cîntăm împreună cu îngerii Aliluia". Fiind spre Duminecă, eu m-am zăbovit cu lumea şi nu am putut fi la chilia lui la ora opt. Cînd am intrat la el, era ora nouă, iar părintele Nicon abia murise, că era încă cald. Am plîns şi am regretat mult că nu am venit cu o oră mai devreme să cîntăm împreună cu îngerii Aliluia! Am cunoscut şi un alt bătrîn minunat, monahul Gherman Condurache, un bătrîn de aproape 90 de ani, fost cioban toată viaţa şi cu sufletul curat. Avea mare evlavie la Sfîntul Nicolae şi i se ruga cam aşa: „Sfinte Neculai, îndură-te de mine păcătosul. Eu bătrîn, tu bătrîn, ai milă de mine!". L-am găsit mort în chilie într-o vară şi l-am dus printre flori la biserică, în sunetul clopotelor. Era pe la Sfinţii Împăraţi. Nu-l pot uita nici pe monahul Ghenadie Avătămăniţei, care mi-a fost ucenic de chilie opt ani de zile. El îmi spunea de multe ori: „Părinte Paisie, eu în toată viaţa mea nu am dormit pe pat, iar de medicamente nu am ştiut". Cînd mă îmbolnăveam, bătrînul făcea metanii lîngă patul meu să mă fac sănătos, ca să nu mor eu înaintea lui. Cînd era în ceasul morţii, a cerut să-l scot afară din chilie. I-am împlinit dorinţa şi l-am aşezat pe iarbă cu faţa spre răsărit şi aşa a adormit, pe pămîntul gol, cum era deprins din tinereţe, ca cioban la oi. Dumnezeu să-i ierte pe toţi. În memoria mea mi-a rămas smerenia şi simplitatea lor, căci nu erau oameni învăţaţi, cu multă carte, dar tot ce apucaseră şi ei de la înaintaşii lor, ţineau cu sfinţenie: adică pravila de chilie, slujbele bisericii şi lucrul mîinilor. Ba şi cu rugăciunea minţii cred că erau destul de sporiţi.

22. — În ce an aţi intrat în obştea Mînăstirii Sihăstria şi cum era viaţa duhovnicească pe atunci în această mînăstire?

— Am venit la Sihăstria în anul 1948. Ca stareţ era părintele Cleopa. Aici era pe atunci adevărată viaţă de obşte. Am apucat părinţi care nu aveau în chilie nimic, afară de pat şi cîteva cărţi de rugăciuni. Părintele Dometian, un călugăr bătrîn şi sporit, era nelipsit noaptea de la biserică. El începea regulat miezonoptica. Un alt călugăr smerit, părintele Cristofor, care îngrijea de bolnavi, îl aducea noaptea la biserică în spate pe fratele Mihai, care era paralizat. Toţi fraţii erau obligaţi să vină la utrenie, iar cine nu venea, nu mînca a doua zi. Toţi erau mulţumiţi că domnea pacea şi liniştea în sfînta Mînăstire Sihăstria.

23. — Ce ascultare deosebită aţi avut la Sihăstria?

— Am fost rînduit de părintele Cleopa cu spovedania călugărilor şi mirenilor care veneau la mînăstire, iar cînd aveam timp mai lucram şi la grădină.

24. — Cînd aţi fost transferat la Mînăstirea Slatina şi cum era viaţa duhovnicească în această obşte călugărească?

— Ne-am dus la Slatina în toamna anului 1949, cu un sobor de 23 de călugări din Sihăstria, în frunte cu părintele Cleopa. Am apucat şi aici părinţi sporiţi în cele duhovniceşti, ca părintele arhimandrit Paisie Cozma. Înainte de moarte, părintele Paisie a chemat pe toţi părinţii şi s-a iertat cu toţi. Am venit şi eu lîngă patul lui şi l-am îndemnat să zică „Doamne Iisuse...". Iar el mi-a răspuns: „Părinte Paisie, sînt om păcătos, sînt tare păcătos, dar alt Dumnezeu nu am cunoscut. Lui m-am rugat în toată viaţa şi cred că are El grijă de mine..."! Şi aşa zicînd, şi-a dat duhul în faţa noastră. Am mai cunoscut un monah cuvios, pe care l-am luat sub mantie la schivnicie, cu numele Iuvenalie Bîrsan. Citea mereu la psaltire şi iubea ascultarea şi tăcerea. Era paraclisier şi colivar şi niciodată nu dădea greş. Iubea sărăcia, că nu avea în chilie decît două haine călugăreşti, un ţol şi psaltirea şi întotdeauna era mulţumit. În timpul nostru s-au adunat la Slatina mai mulţi fraţi şi era multă ascultare şi armonie în mînăstire, că ce poate fi mai bun şi mai frumos pe pămînt decît dragostea.

25. — Aţi trăit un timp şi la Schitul Rarău? Ce amintiri duhovniceşti păstraţi în memorie de la Rarău?

— Am stat aproape un an şi la Schitul Rarău, care depindea de Mînăstirea Slatina. Acolo se nevoiau cîţiva călugări, din care cel mai sporit mi s-a părut un călugăr orb, anume Nicodim, tare în credinţă şi iscusit în sfaturi duhovniceşti. Veneau mulţi credincioşi la el pentru cuvînt de folos şi se întorceau bucuroşi la casele lor. Tot la Rarău, egumenul schitului m-a întrebat dacă am deprins rugăciunea minţii. Eu i-am răspuns că nici nu am auzit de ea. Atunci el m-a închis într-o chilie mică, cu geamurile astupate, şi mi-a poruncit să zic mereu „Doamne Iisuse..." Am stat închis o săptămînă. Apoi m-a examinat dacă am deprins rugăciunea. I-am spus că nu am putut-o deprinde. Cînd a auzit el, s-a supărat şi mi-a zis: „Eşti un vas mic şi gol"! „Mai stai în chilie încă o săptămînă ca să înveţi rugăciunea minţii". Am mai stat o săptămînă, şi sîmbătă, cînd m-a examinat, ca să nu-l supăr din nou, i-am spus că am deprins-o. Iar el bucuros mi-a poruncit să o dau şi la alţii. Eu însă nici acum n-am deprins cum trebuie rugăciunea minţii, că nu am viaţă duhovnicească şi nu iubesc pe Domnul cît ar trebui.

26. — Vă mai amintiţi ceva de folos din timpul cînd stăteaţi la Rarău?

— Mergînd eu odată cu ucenicul spre schitul Rarău, am trecut printr-un sat de munte, anume Slătioara. Iată că îmi iese înainte o femeie şi-mi spune că este în casă o bătrînă, dar nu poate muri că este certată cu vecina ei. Am intrat în casă, am chemat pe vecina, le-am citit o dezlegare,

le-am împăcat şi, cînd ieşeam din casă, bătrîna şi-a dat duhul cu pace. Sufletul ei aştepta împăcarea cu toţi, că fără iertare nu ne putem mîntui!

27. — Cînd v-aţi întors iarăşi la Mînăstirea Sihăstria, cum vi s-a părut viaţa duhovnicească aici?

— În primăvara anului 1954 m-am întors din nou la sfînta noastră Sihăstrie. Aici viaţa duhovnicească era deosebită faţă de cea de la Slatina. La Sihăstria era mai multă linişte, părinţii mai tăcuţi, mai smeriţi şi lume mai puţină. Numai cei mai evlavioşi ajungeau pînă aici, sau pînă la Sihla. Din anul 1954 pînă în prezent mi se pare cea mai rodnică perioadă din viaţa mea.

28. — Ca duhovnic al Mînăstirii Sihăstria timp de 40 de ani, cum aţi împlinit această grea ascultare?

— Duhovnicia este cea mai grea ascultare din viaţa de mînăstire. De duhovnic depinde mîntuirea sau osînda fiecărui suflet care îi este încredinţat. De el depinde călugăria fraţilor de mînăstire, cu dezlegarea lui se împărtăşesc şi călugării şi mirenii, şi tot cu dezlegarea şi pe garanţia lui se hirotonesc candidaţii la preoţie. Mare răspundere are un duhovnic şi de aceea el se mîntuieşte mult mai greu decît un călugăr sau un mirean. Ca duhovnic al Mînăstirii Sihăstria am avut şi multe bucurii duhovniceşti, dar şi ispite şi uneori dezamăgiri. Am avut la spovedanie majoritatea părinţilor şi fraţilor din obşte. Cei mai mulţi şi mai rîvnitori m-au ascultat, au ţinut cont de blagoslovenie, s-au spovedit sincer şi şi-au predat sufletul în mîna stareţului şi a duhovnicului. Aceştia m-au bucurat cel mai mult. Iar eu i-am primit ca pe copiii mei sufleteşti, i-am mîngîiat, i-am împăcat cînd erau în ispită şi i-am învăţat să iubească cel mai mult ascultarea, slujba bisericii, tăcerea, smerenia şi rugăciunea la chilii. Unii dintre fraţi însă veneau rar la spovedanie, iertau mai greu pe ceilalţi, cîrteau în ascultare şi erau uneori nemulţumiţi. Cu aceştia aveam mai mult de lucru. Îmi trebuia mai multă răbdare şi meşteşug ca să-i cîştig duhovniceşte. Uneori mă duceam eu pe la chiliile lor. Alteori le dădeam canon mai uşor, îi încurajam mai mult şi mă rugam pentru ei. Pe unii din ei i-am folosit, iar pe alţii măcar i-am menţinut să nu cadă mai rău şi să rămînă în mînăstire. Cît am reuşit, pe cîţi am dobîndit sau pe cîţi i-am pierdut, ştie numai singur Dumnezeu. Un lucru numai ştiu: că pentru toţi pe care i-am avut la mărturisire şi i-am povăţuit, voi da socoteală în faţa judecăţii lui Hristos.

29. — Aţi primit şi călugări din alte mînăstiri la mărturisire?

— Ca duhovnic eram silit să primesc la spovedanie şi din alte mînăstiri, pentru a-i încuraja şi a-i îndemna la viaţă curată, dar mai mult i-am îndemnat pe călugări să-şi aibă duhovnici în mînăstirile lor. Preoţi mireni

prea puţini am primit, doar numai din cei cunoscuţi din copilărie. Pe lîngă călugări, însă, am primit, chiar din anul hirotoniei mele, tot felul de mireni. Ei veneau din evlavie şi eu nu puteam să-i refuz, că zice Domnul: „Pe cel care vine la Mine nu-l voi scoate afară". După cum ştim, credincioşii au mai multă evlavie la călugări, la preoţii din mînăstiri, decît la ai lor. I-am primit pe toţi cu dragoste, i-am îmbrăţişat pe toţi, i-am împăcat, i-am spovedit, le-am citit de sănătate, i-am blagoslovit, celor săraci le-am dat şi cîte un mic ajutor şi i-am slobozit cu pace la casele lor. În peste 35 de ani de duhovnicie am astăzi numeroşi ucenici şi fii duhovniceşti. Totuşi, îmi dau seama că nu am ajuns la înălţimea sufletească a unui duhovnic iscusit, ca să pot corespunde cu faptele, faţă de cele ce învăţ pe alţii. Dar am nădejde în harul şi mila lui Dumnezeu că mă va mîntui, şi pe mine, şi pe fiii mei duhovniceşti.

30. **— Vi se pare mai grea duhovnicia mirenilor sau a călugărilor?**

— Este mai grea duhovnicia călugărilor şi a preoţilor decît a mirenilor, fiindcă preoţii şi călugării au făgăduinţă şi răspundere mai mare. Ei cunosc cuvîntul lui Dumnezeu şi Sfintele Canoane, dar nu-şi împlinesc datoriile lor; adică greşesc cu voia şi cu ştiinţa lor. Iar mirenii au răspundere mai mică şi mulţi greşesc din neştiinţă. Aici se împlineşte cuvîntul Sfintei Evanghelii, care zice: „Cui i s-a dat mult, mult i se va cere, iar cui i s-a dat puţin, puţin i se va cere".

31. **— Este bine să îndemnăm pe cineva la călugărie şi la preoţie sau nu?**

— La călugărie, mai ales, este bine să îndemnăm, iar la preoţie este mult mai greu. Numai la scaunul de mărturisire se poate constata dacă fiul duhovnicesc are înclinaţie spre bine sau spre rău, dacă are voinţă să se păzească şi pe viitor de păcat şi dacă iubeşte viaţa curată. Totuşi, este bine să-i mai amînăm un timp de la călugărie, ca nu îndată să se hotărască şi apoi să-şi schimbe hotărîrea. La preoţie noi îndemnăm şi recomandăm numai pe cei ce au viaţă curată şi nu sînt opriţi de Sfintele Canoane. Altfel, nu.

32. **— Dacă vreun fiu duhovnicesc nu ascultă şi devine rău, duhovnicul lui are vreo vină înaintea lui Dumnezeu?**

— Dacă cineva se abate de la datoria lui şi nu ascultă de sfatul duhovnicului, el singur va răspunde înaintea lui Dumnezeu. Duhovnicul însă este dator să se roage lui Dumnezeu pentru întoarcerea lui şi să-l ierte.

33. **— Ce canon de rugăciune daţi unui frate? Dar unui călugăr, schimonah sau ieromonah?**

— Eu nu am dat canon cu numărul. Ca frate ascultător, i-am dat să facă la chilie pravila, după Ceaslov, cîte un acatist, un paraclis şi dacă poate, o catismă din psaltire. Iar canon, fratelui de mînăstire îi dau să facă de la 40 de metanii în sus; călugărului, de la 100 metanii în sus; iar schivnicul dublează canonul, pentru că lui i s-au dat cinci talanţi şi trebuie să dea încă pe atîţia. Eu am păţit-o odată cu canonul. După ce m-am călugărit, m-am dus la duhovnicul meu şi l-am întrebat ce canon am de făcut. Iar el mi-a zis: „Fiindcă eşti sub ascultare, să faci cît poţi!" Dar eu nu eram mulţumit cu vorba asta şi m-am dus şi a doua oară să-l întreb. Atunci părintele duhovnic, cam supărat, mi-a zis: „Dacă mă întrebi a doua oară, de acum să faci canon pînă nu mai poţi, că ascultarea în mînăstire şi osteneala obştească ridică o parte din canon".

34. **— Ce canon daţi celor bolnavi, care nu pot face metanii?**

— Celor bătrîni şi bolnavi li se dă canon după puterea lor. Dacă nu pot face osteneală trupească, dar pot zice rugăciuni, să dubleze rugăciunile cu „Doamne Iisuse...". Trăia la Mînăstirea Sihăstria un părinte schimonah, Nicanor Bîtîcă, care, la bătrîneţe, nu putea face metanii, iar închinăciunile le făcea de pe scaun. După ce a căzut la pat, nu mai putea face nici închinăciuni, nici cruce, numai la piept închipuia semnul sfintei cruci, şi aşa îşi făcea canonul. Aşadar, fiecare să facă cît poate şi cum poate, după sfatul duhovnicului, „că pe dătătorul de bunăvoie îl iubeşte Dumnezeu".

35. **— Ce canon de pocăinţă rînduiţi mirenilor, părinţilor care au copii şi tinerilor care vor să se căsătorească?**

— Mirenilor le dau canon după cum se prezintă. Pentru cei cu copii mulţi, cel mai mare canon este să-şi crească copiii în frica lui Dumnezeu, şi să nu ucidă prin avort sau prin sminteală. Cei ce nu au copii sînt datori să facă milostenie, dacă au cu ce; iar dacă sînt săraci, să nu fure şi să urmeze la biserică. Iar tinerilor le dau canon ca, mai înainte de căsătorie, să fie cuminţi şi cinstiţi; iar după cununie, le dau canon să nască copii cîţi le va da Dumnezeu, să nu facă avorturi, nici să se păzească pentru a nu avea copii. Apoi să-şi aibă un duhovnic bun, să se mărturisească des şi să păzească legile Bisericii, postul, înfrînarea şi cumpătarea.

36. **— Care este datoria principală a celor căsătoriţi?**

— Crucea căsătoriţilor este a-şi împlini toate datoriile legate de taina nunţii. Întîi să nască şi să crească copii în frică de Dumnezeu. Apoi, să fie uniţi într-un gînd în toate greutăţile vieţii şi să-şi păzească patul neîntinat. Dacă soţii ascultă de Hristos, de Biserică şi de păstorul lor sufletesc, pot împlini cu cinste datoriile lor creştineşti şi-şi duc cu uşurinţă crucea vieţii

pe care şi-au ales-o. Iar dacă se îndepărtează de Biserică, de preot şi de sfînta rugăciune, îi împresoară ispitele şi greutăţile vieţii, cad în păcate de moarte, îşi avortează copiii, se îngreuiază de naşterea de fii şi nu se mai tem de poruncile Sfintei Evanghelii. De aceea, mulţi căsătoriţi în zilele noastre se ceartă unii cu alţii, divorţează şi se lipsesc de bucuriile vieţii creştineşti.

37. — **Care sînt datoriile principale ale călugărilor?**

— Călugării sînt datori să-şi păzească făgăduinţa pe care au dat-o la călugărie, înaintea lui Hristos şi a Sfîntului Altar. Adică, ascultarea necondiţionată, sărăcia de bună voie şi fecioria sau curăţenia. Pe lîngă acestea să fie smeriţi, să se roage neîncetat pentru ei şi pentru toată lumea şi să aibă sfînta dragoste, de care atîrnă toată fapta bună şi care le rabdă pe toate.

38. — **Cum trebuie să fie preoţii, atît cei de mir, cît şi preoţii călugări?**

— Ieromonahii şi preoţii, în general, sînt datori ca în toate zilele să fie pregătiţi pentru Sfînta Liturghie şi să se jertfească pentru dreapta credinţă în Hristos şi pentru mîntuirea oamenilor, după putere şi după darul pe care l-au primit de sus. Ei sînt datori să mărturisească cu timp şi fără timp pe Hristos; dar trebuie mai întîi să predice cu faptele, adică cu viaţa lor şi apoi cu cuvîntul. Adică, aşa cum vorbesc, aşa să şi trăiască, că cea mai puternică predică este cea cu fapta şi apoi cu cuvîntul.

39. — **Care sînt cele mai obişnuite şi mai grele ispite ale călugărilor şi cum se pot izbăvi de dînsele?**

— Toate patimile călugărilor şi ispitele se nasc din două păcate: din neascultare şi din lenevirea la rugăciune. Dacă cădem din sfînta ascultare şi fugim de biserică, de rugăciune, de metanii şi de post, cădem uşor în toate ispitele şi patimile omorîtoare de suflet şi ne pierdem mîntuirea. Neascultarea şi lenevirea la rugăciune, ca şi toate celelalte patimi, se vindecă prin mărturisire curată la duhovnic, prin canon şi prin plantarea faptelor bune în locul păcatelor care ne stăpînesc. De mare ajutor pe calea mîntuirii ne sînt smerita cugetare şi smerenia, care spală păcatele şi biruiesc pe diavolul.

40. — **Care sînt, după experienţa ce o aveţi de la spovedanie, cele mai grele păcate care bîntuie astăzi în rîndul credincioşilor şi cum se pot izbăvi de ele?**

— După cum se ştie, două sînt cele mai grele patimi care stăpînesc astăzi în rîndul mirenilor: beţia şi desfrînarea. Acestea strică multe familii şi ucid nenumărate suflete omeneşti. Însă, dacă se căiesc de aceste păcate, dacă le mărturisesc la preoţi şi le părăsesc, se vindecă prin canon.

41. — Ce fapte bune trebuie să aibă stareţul şi duhovnicii unei mînăstiri, pentru a fi vrednici păstori de suflete?

— Atît stareţul, cît şi duhovnicii să se facă ei pildă tuturor, prin dragoste şi smerenie. Numai aşa se pot mîntui şi pe ei şi pe alţii.

42. — Ce canon daţi pentru avort şi ucidere de copii?

— Păcatul avortului şi al uciderii în general se pedepseşte cu părere de rău în toată viaţa, canon de metanii în fiecare zi, post pînă seara miercurea şi vinerea, părăsirea păcatului, naştere şi botezare de copii în locul celor avortaţi şi oprire de Sfintele Taine de la şapte ani în sus. Femeile, însă, se pot împărtăşi mai înainte de naşterea pruncului.

43. — Ce să facă tinerii pentru a se izbăvi de păcatul desfrînării?

— Tinerii să păzească înfrînarea şi cumpătarea, posturile şi sărbătorile, mărturisirea păcatelor şi canonul şi să asculte de părinţi şi de preot.

44. — Din ce cauze a decăzut aşa de mult viaţa duhovnicească în rîndul credincioşilor noştri?

— Peştele de la cap se strică! spun bătrînii. Cea mai mare vină o poartă păstorii de suflete. Dacă am fi noi mai buni, s-ar schimba şi creştinii.

45. — Cum se poate înnoi astăzi viaţa duhovnicească în mînăstiri şi schituri?

— Prin revenirea la vechile noastre rînduieli călugăreşti, adică prin mai multă rugăciune şi citire a Sfinţilor Părinţi, prin participarea întregii obşti la pravila bisericii (şi mai ales slujba utreniei) şi Sfînta Liturghie şi prin trăirea în armonie, în dragoste şi smerenie. Unde sînt acestea, acolo viaţa duhovnicească este la înălţime şi se pot forma fraţi şi călugări buni. Iar unde stăpînesc materia, lenevirea de la rugăciune, neascultarea şi traiul bun, acolo slujbele la biserică se fac de mîntuială şi nu se pot creşte călugări sporiţi.

46. — Din ce cauză a slăbit rîvna pentru rugăciune şi pentru orice faptă bună atît în mînăstiri, cît şi între mireni?

— Pentru că a slăbit credinţa în toată lumea. Astăzi, fiecare creştin şi călugăr mărturiseşte că nu se mai poate ruga în prezent, cum se ruga în trecut. Numai cu mare silă şi osteneală, unii călugări buni şi creştini îşi menţin rugăciunea curată de zi şi de noapte. Ceilalţi sîntem mereu înväluiţi de griji, de oameni şi de neputinţe; iar cînd ne rugăm, mintea ne este plină de gînduri şi răspîndire. Avînd în vedere cele trei atacuri prin care a trecut Mîntuitorul pe muntele ispitirii, cînd L-a ispitit satana, întîi cu lăcomia, al doilea cu mîndria şi al treilea cu necredinţa, biruirea oricărui atac este ca „Domnului Dumnezeu să ne închinăm şi numai Lui

să-i slujim". Astăzi este mare ceartă între cele două surori ale lui Lazăr, Marta și Maria, care „și-a ales partea cea bună". În mînăstiri, ca peste tot, Marta asuprește pe Maria și n-o lasă să se roage mai mult, iar Maria plînge nemîngîiată. Dacă vom pune întîi biserica, lauda lui Dumnezeu, adică pe Maria, și apoi ascultarea, lucrul mîinilor, adică pe Marta, atunci toate mînăstirile și bisericile noastre ar înflori și diavolul ar fi izgonit dintre oameni. Iar sporirea duhovnicească a fiecăruia începe de la aceste cuvinte: „Doamne, dă să-mi văd păcatele mele și să nu osîndesc pe fratele meu ...".

47. — **Din ce cauză se înmulțesc așa de tare sectele în satele și orașele noastre?**

— Sectele se înmulțesc mai întîi din cauza preoților care nu au grijă pentru turma lui Hristos. Unde preoții își fac datoria de păstori și trăiesc precum învață pe oameni, acolo nu pătrund sectele. Mai mult decît cunoașterea Sfintei Scripturi și decît teologia și predica este viața preotului. Aceasta este și trebuie să fie cea mai puternică predică a preotului de la țară și oraș.

48. — **Cum pot ajuta călugării și mînăstirile noastre la combaterea sectelor și a patimilor în rîndul credincioșilor?**

— Pot ajuta prin aceste două: prin lucrare și rugăciune. Cu cît se va duce o viață mai înaltă prin mînăstiri, în rugăciune, în post, în smerenie și iubire față de credincioși, cu atît se vor întări credința și viața duhovnicească în rîndul mirenilor. Să nu uităm cum se nevoiau părinții noștri prin mînăstiri și să le urmăm.

49. — **Care este cel mai mare rol al mînăstirilor și al călugărilor dintotdeauna?**

— Să se roage neîncetat pentru ei și pentru toată lumea. Să laude permanent pe Dumnezeu, să învețe și să mîngîie pe credincioși. În mînăstiri, Marta trebuie să asculte de Maria, iar nu invers, și să trăiască în armonie una cu alta. De vom face așa „nimenea nu va strica cetatea noastră"!

50. — **Cum trebuie să trăiască călugării pentru a-și mîntui sufletele lor?**

— Să trăiască în dragoste, că spune Mîntuitorul: „Prin aceasta vor cunoaște oamenii că sînteți ucenicii Mei, de veți avea dragoste între voi" (Ioan 13, 35). Apoi, fiecare să-și facă datoria în direcția lui, adică unde este rînduit, cu bucurie și fără de cîrtire. Să învățăm și pe alții, dar să ne aducem aminte de cuvîntul Domnului, care zice: „Cela ce va face și va învăța, acela mare se va chema întru împărăția Mea" (Matei 5,

19). Să ne aducem aminte şi de cuvîntul proorocului David, care zice: „Slujiţi Domnului cu frică şi vă bucuraţi Lui cu cutremur" (Ps. 2, 9). Şi, în sfîrşit, orice facem să fie spre lauda lui Dumnezeu şi să fie făcut cu smerenie, precum ne învaţă Hristos: „Cînd veţi împlini toate acestea, să ziceţi că „slugi netrebnice sîntem, că ce am fost datori să facem, aceea am făcut" (Luca 17, 10). Atît călugării, cît şi mirenii, dacă au pace între ei, adică pacea Domnului, a conştiinţei, şi dacă au dragoste, se pot mîntui.

51. — Ce cărţi sfinte mai de folos recomandaţi pentru călugări şi mireni?

— Eu m-am folosit cel mai mult de Vieţile Sfinţilor, de pilda vieţii lor. Dar de mare folos sînt şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi mai ales Sfînta Scriptură. Toate sînt de folos la timpul lor.

52. — Ce rugăciuni recomandaţi pentru călugări şi mireni?

— Toate cărţile de rugăciuni sînt de folos, că ne înalţă la Dumnezeu, numai să le citim cu evlavie şi credinţă, dar prin rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă", stăm de vorbă cu El. De mare putere şi folos este citirea psaltirii şi mai ales participarea la slujbele bisericii. Acele rugăciuni care ne hrănesc mai mult şi ne atrag sufletul, pe acelea să le facem, numai să nu ne lenevim, că mare război ne dă diavolul ca să nu ne mai rugăm. Rugăciunea cu simţire şi lacrimi ne uneşte cu Hristos, dulcele nostru Mîntuitor.

53. — Cum putem ajuta noi, călugării, la mîntuirea credincioşilor şi a oamenilor în general?

— Îi ajutăm prin rugăciune, prin cuvînt şi exemplu personal. Scopul pentru care faci o faptă bună, pentru care te rogi, acela contează la Dumnezeu pentru mîntuirea noastră şi a celor din jurul nostru. Eu, odată, stăteam pe cerdacul chiliei mele de la Cozancea. În faţa noastră, se ridica un deal peste care trecea un drum de cîmp. Într-o zi treceau pe drum mai multe care încărcate, între care era şi un om sărac cu un car încărcat cu doi boişori. La un dîmb nu puteau boişorii să ridice, iar omul îi bătea şi îi îndemna. Săracii boişori au căzut în genunchi, iar eu fiind pe cerdac m-am aşezat în genunchi şi cît puteam împingeam de cerdac şi ziceam: „Hai, măi boişori, sculaţi-vă! Hai cu „Doamne ajută!". Aşa strigînd, numai ce văd că juncanii se scoală şi pleacă, iar eu bucuros, am zis: „Slavă, Ţie, Doamne!" Cam aşa ar trebui să ajutăm la mîntuirea altora, împingînd la povara lor şi rugîndu-ne pentru ei.

54. — Călugării ce fel de milostenie se cade să facă?

— Călugării care au cu ce ajuta, să facă milostenie cu cei ce au nevoie de ajutor. Eu cred că mai mare plată au cei ce ajută pe străini şi chiar

pe vrăjmaşii lor. Însă, cea mai mare milostenie a călugărilor este să fie săraci de orice materie şi să se roage pentru toţi. Că zice psalmistul: „Bogăţia de ar curge, nu vă lipiţi inima de ea". Cei ce au, să fie ca şi cum nu ar avea nimic; iar cei ce nu au nimic, ca şi cum ar avea de toate. Mîntuitorul ne învaţă: „Faceţi-vă prieteni din Mamona nedreptăţii". Adică, de am cîştigat ceva din cele ce nu sînt ale noastre să le dăm la săraci, în numele Domnului. Mare putere are milostenia. Dar pentru călugări, mai mare este sărăcia şi rugăciunea curată!

55. — **Cum putem să împăcăm pe cei ce sînt certaţi?**

— Întîi să ne rugăm pentru ei. Apoi să-i îndemnăm să se spovedească la duhovnic şi să-i sfătuim cu cuvinte din Sfînta Evanghelie să se împace, după cuvîntul Domnului: „Fericiţi făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9). Pe cît putem, ne străduim să facem pace, că sîntem fii ai lui Dumnezeu şi purtăm în noi pacea Duhului Sfînt. Cei ce nu se împacă unii cu alţii, nu se pot împărtăşi.

56. — **Cîţiva fii duhovniceşti i-au cerut părintelui Paisie cuvînt de folos, iar el le-a răspuns:**

— Nu vă doresc aici, pe pămînt, nici slavă, nici altceva din cele trecătoare, că toate acestea ne duc la pierzare. Dar, făcînd voia Domnului, veţi avea şi aici folos îndestulat, şi dincolo de mormînt veţi avea fericirea cea veşnică.

57. — **Altor fii duhovniceşti care au ajuns pînă la chilia lui, la Schitul Sihla, le-a zis:**

— Să nu uitaţi de moarte. Toţi acei care au umblat după slavă omenească şi s-au amăgit de grijile acestei lumi, la sfîrşit au regretat amarnic, dar poate prea tîrziu.

58. — **Doi călugări tineri din Mînăstirea Sihăstria i-au cerut bătrînului un sfat duhovnicesc, iar el le-a spus:**

— Să aveţi frica lui Dumnezeu şi să puneţi zilnic început bun. Cei care aţi şchiopătat, îndreptaţi-vă; iar care nu aţi şchiopătat, stăpîniţi-vă cu darul Domnului, să nu cădeţi. Că nu-i aşa de uşor a trăi, dar este tare greu a muri. Toţi cei care mor uită de viaţa aceasta şi în ceasul morţii văd înaintea ochilor numai cele ce le-au făcut, bune sau rele. Odată m-am întîmplat lîngă patul unui om nepregătit, care se chinuia să moară, şi striga la mine deznădăjduit: „Nu mă lăsa, Părinte Paisie, nu mă lăsa!" Căuta să fugă şi striga: „Nu mă lăsa, părinte Paisie"! Şi a murit. Dumnezeu să-l ierte!

Altul, care era de mult bolnav, a murit aşa frumos! S-a spovedit, s-a împărtăşit şi a cerut să-l fac călugăr. Joi l-am călugărit în patul lui

de suferinţă şi sîmbătă a plecat la Domnul. Dar, înainte de ceasul morţii m-a trimis să chem duhovnicul ca să-i citească rugăciunile de darea sufletului. Apoi a zis: „Aprindeţi lumînarea! Degrabă, lumînarea!" Îi aprind lumînarea şi voiam să i-o ţin eu. Iar el mi-a zis: „Lasă, părinte Paisie, c-o ţin eu!" A ţinut-o în mîinile lui cîteva minute. S-a uitat la stînga şi s-a înfricoşat. Apoi s-a uitat la dreapta şi s-a bucurat puţin. La urmă îmi zice: „Părinte, stinge lumînarea că mai am oleacă!" A venit duhovnicul şi i-a citit molifta de darea sufletului. Era în zori de ziuă. S-au adunat mai mulţi în jurul monahului Ghervasie, că aşa îl chema. Am aprins din nou lumînarea, şi-a cerut de la toţi iertare, a răsuflat adînc şi şi-a dat duhul cu pace. Iată călugăr pregătit pentru moarte numai în trei zile. Dumnezeu să-l odihnească cu sfinţii pe părintele Ghervasie. Mi-a fost ucenic.

59. — **Ce să fac, că mă biruiesc de mînie? l-a întrebat un ucenic.**

— Mînia nu lucrează dreptatea lui Dumnezeu, spune Sfînta Scriptură. Cînd te mînii, nu eşti stăpînit de duhul lui Dumnezeu, ci eşti robit de duhul răzbunării, al mîndriei şi slavei deşarte, care te îndeamnă să nu te pocăieşti, să nu ierţi, să nu te smereşti. Să fugim de mînie şi de răzbunare şi să urmăm Domnului nostru Iisus Hristos, Care ne învaţă, zicînd: „Învăţaţi-vă de la Mine că sînt blînd şi smerit cu inima şi veţi afla odihnă sufletelor voastre" (Matei 11, 29). Să ne rugăm mai mult, părinte!

60. — **Ce este smerenia, părinte Paisie? — l-au întrebat odată cîţiva ucenici.**

— Smerenia este cugetul inimii noastre care ne încredinţează că sîntem mai păcătoşi decît toţi oamenii şi nevrednici de mila lui Dumnezeu. Cînd ne defăimăm pe noi înşine nu înseamnă că avem smerenie. Ci, atunci cînd altul ne ocărăşte şi ne defaimă, încă în public, iar noi răbdăm şi zicem: „Dumnezeu i-a poruncit fratelui să mă ocărască pentru păcatele mele", aceasta este smerenia cea adevărată. Deci, să primim toate ca din mîna şi cu voia lui Dumnezeu. Cînd te ocărăşte cineva, Dumnezeu îi porunceşte să te ocărască. Cînd îţi ia cineva vreun lucru, Dumnezeu îi porunceşte să-ţi ia, ca să te facă călugăr. Cînd te mută de ici colo mai marele tău, Dumnezeu îţi schimbă locul, ca să-ţi schimbi şi năravul şi obiceiul. Asta ar fi smerenia cea adevărată. Iar mîndria, dimpotrivă, este atunci cînd te încrezi în tine, în mintea şi puterile tale; cînd socoteşti că eşti mai priceput decît altul, mai bun decît altul, mai frumos decît altul, mai sporit în fapte bune şi mai plăcut lui Dumnezeu decît altul. Atunci eşti stăpînit de păcatul cel urît al mîndriei, de care să ne ferească pe toţi Dumnezeu, Cel ce S-a smerit pentru mîntuirea noastră.

Să ne smerim, fraților, că cel mîndru nu se poate mîntui. Să plîngem păcatele noastre aici, ca să ne bucurăm dincolo în veci, că după plecarea noastră din trup, toți ne vor uita. Să nu ne punem nădejdea în oameni, ci numai în Domnul. Că omul se schimbă. Azi îți dă și mîine îți cere; azi te laudă și mîine te ocărăște. Ci, să ne punem nădejdea în mila lui Dumnezeu și nu vom greși niciodată. Să vă ajute Dumnezeu cu harul Lui să vă folosiți de restul vieții, sporind în fapte bune, și mai întîi în smerenie și dragoste, ca să vă mîntuiți sufletele voastre și să folosiți și pe alții, îndemnîndu-i spre Hristos.

61. **Într-o zi aceiași ucenici i-au cerut cuvînt de folos, iar bătrînul le-a răspuns :**

— Dacă am avea noi credința că Dumnezeu este permanent cu noi și în noi, nu ne-am mai teme nici de moarte, nici de foamete, nici de boală, căci am fi încredințați că sîntem în brațele lui Dumnezeu, precum copiii în brațele mamelor lor. Noi însă n-am ajuns la măsura aceasta, că ne încredem în bani și în plăceri mai mult decît în Dumnezeu!

62. **— Cum aș putea să am permanent cugetarea morții și a Judecății de apoi? l-a întrebat un fiu duhovnicesc.**

— Vai de acel om care va cădea în mîinile Dumnezeului celui viu! a răspuns bătrînul suspinînd. De la o închisoare te mai scoate un avocat. Dar cînd se va umple cupa mîniei lui Dumnezeu, unde ne vom ascunde de la fața Lui? Să ne aducem mereu aminte de păcatele noastre și de ceasul judecății viitoare și în veac nu vom mai greși.

63. **— Părinte Paisie, dați-mi un cuvînt de folos —, i-a spus un credincios. Iar bătrînul i-a răspuns :**

— Așa am întrebat și eu pe cineva și mi-a răspuns: Să nu faci tot ce poți; să nu crezi tot ce auzi și să nu spui tot ce știi!

64. **— Altădată, același ucenic i-a cerut cuvînt de mîntuire, iar părintele Paisie i-a răspuns :**

— Să cerem de la Dumnezeu, prin rugăciune, frică de Dumnezeu și cugetare la moarte; că frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii, iar frica de moarte și de judecată ne păzesc de păcate și ne îndeamnă la pocăință. Acesta este, cred eu, cel mai bun sfat pentru mireni. Din frica de Dumnezeu se nasc și cresc în noi credința, nădejdea și dragostea; iar din temerea de moarte se nasc lacrimile și căința pentru păcate.

65. **— Cum să mă port cu aproapele meu, ca să împlinesc porunca dragostei? l-a întrebat un călugăr.**

— Să socoteşti pe aproapele tău mai bun decît tine, să-i ceri sfat, în loc să-i dai tu, iar lipsurile lui să i le completezi cu dragostea ta. Fă aceasta şi te mîntuieşti.

66. — **Odată, l-a întrebat un călugăr din Mînăstirea Sihăstria:**

— Părinte Paisie, mă învăluiesc ispitele şi parcă nu mai am răbdare!

— Ascultă, părinte, a răspuns bătrînul. Să dăm slavă lui Dumnezeu că ne încearcă cu ispite, cu boli şi tot felul de necazuri, aici pe pămînt, iar nu dincolo. Că dacă trăim necăliţi prin ispite, nu putem să ne mîntuim. Precum este focul pentru aur, aşa sînt ispitele vieţii pentru noi. Ne întăresc, ne călesc, ne dau mai multă credinţă, ne smeresc şi ne învaţă să ne rugăm şi să cerem sfat. Cine-i bun, mai bun să se facă şi cine a biruit ispita, să se roage pentru cel care este în ispită. Ispitele le biruim prin rugăciune, prin post, prin spovedanie şi îndelungă răbdare. După furtună vine şi senin, cu darul lui Hristos. Să ne rugăm, părinte. Iar dacă părinţii noştri duhovniceşti ne mustră pentru îndreptarea noastră, să nu ne supărăm, că drumul mîntuirii este presărat cu ispite. Acum, însă am păţit şi noi cum a păţit Elie preotul din Legea Veche, cu feciorii lui. Elie şi-a cruţat feciorii şi nu i-a mustrat la vreme, cînd greşeau înaintea Domnului, de aceia au murit cu toţii şi s-au osîndit. Să ne ferească Dumnezeu să avem soarta lui!

67. — **Într-o zi, admirînd bătrînul frumuseţile munţilor şi codrilor singuratici de la Sihla, a zis către ucenicii săi, suspinînd din inimă:**

— Tare mă tem să nu rămînem numai cu raiul acesta de aici şi să-l pierdem pe celălalt, din pricina lenevirii noastre!

68. **În altă zi, slujea bătrînul vecernia din Postul Mare în biserica Schitului Sihla** şi se citea la strană paremia din cartea proorocului Isaia despre Judecata de apoi. Iar părintele Paisie stătea în genunchi înaintea Sfîntului Altar şi, auzind cele de se citeau a oftat adînc şi a zis în sine:

— Vai! Vai! Vai! Ce înfricoşată va fi Judecata lui Dumnezeu cea de pe urmă! şi a început a plînge...

69. **Stînd bătrînul într-o zi de vorbă cu ucenicii săi, i-au cerut cuvînt de folos sufletesc, iar el le-a răspuns:**

— Iată ce, părinţilor. Fiecare îşi pregăteşte mîncarea după gustul şi placul său. Dacă i se pare dulce, o mai acreşte, dacă i se pare nesărată, îi mai pune puţină sare şi verdeţuri şi o face cum îi place; şi dacă îi place lui, place la toţi. Eu aşa cred. Tot aşa se întîmplă şi cu viaţa duhovnicească a fiecăruia. Fiecare dintre noi îşi pregăteşte mîntuirea cum crede el, cum voieşte şi cum poate, după rîvna şi harul pe care i le-a dat Dumnezeu. Spun bătrînii că foamea este cel mai bun bucătar, iar sărăcia cel mai

bun gospodar. Tot aşa şi cu mîntuirea sufletului nostru. Rîvna, rugăciunea şi smerenia ajută cel mai mult pe calea mîntuirii.

70. **Într-o seară, stînd de vorbă cu cîţiva credincioşi, le-a spus această frumoasă istorioară din Prolog:**

— Ascultaţi. Era un pustnic şi cugeta întru sine: cu cine să fie el asemenea? Cu Sfîntul Antonie? Cu Ava Macarie? Iată, aude un glas de sus: „Ce cugeţi aşa, părinte, că nu ai ajuns nici la măsura lui Zaharia Ciubotarul din cetatea Constantinopolului?" Şi nu l-a răbdat inima pe sihastru pînă nu s-a dus la el. „Aici locuieşte Zaharia Ciubotarul? M-a trimis Dumnezeu la tine. Dar nici în casă nu intru, nici pe pat nu stau, nici mîncare nu gust, pînă nu-mi spui viaţa ta!". „Ce viaţă am eu, părinte, ca să fiu plăcut lui Dumnezeu? Eu sînt mirean şi aceasta este femeia mea. Doar atît că, ce cîştig din lucrul mîinilor, împart în trei. O parte o dau la săraci, o parte la biserici şi mînăstiri, iar a treia parte o cheltuim pentru casă"... „Te jur pe Hristos să-mi spui ce altă faptă bună faci!" a zis pustnicul. Dacă a văzut omul că nu poate tăinui, a zis: „Aceasta este femeia mea de 15 ani, dar cu ea într-un pat niciodată nu m-am culcat!". Şi s-a întors sihastrul folosit la chilia lui, dînd laudă lui Dumnezeu.

Am spus această istorioară ca să nu ne mîndrim. Că are Dumnezeu destui drepţi şi aleşi prin sate şi oraşe, care au familie şi greutăţi, dar ne întrec pe noi prin răbdare, post, rugăciune, milostenie şi viaţă curată.

71. **În altă zi le-a adăugat şi această istorioară din Pateric:**

— A venit odată un pustnic din munte în cetate, s-a suit pe o piatră înaltă şi a început a plînge şi a strigat: „Oameni buni, nu mă lăsaţi! Ajutaţi-mă! Ajutaţi-mă!" „Ce s-a întîmplat, părinte?" l-au întrebat oamenii. „Eu în viaţa mea am avut trei datornici. În tinereţe mai mult doi mi-au cerut datoria şi m-au luptat. Aceştia sînt desfrînarea şi mîndria. De aceşti doi am scăpat eu cum am scăpat, dar de al treilea datornic nu pot scăpa pînă la moarte. Şi acesta este foamea, flămînzia. Ajutaţi-mă să scap de acest datornic neîmblînzit!". Atunci oamenii i-au dat un galben, s-a dus pustnicul la brutărie, a cumpărat o pîine şi a fugit din nou la pustie, nemaiaşteptînd să ia restul. Aşa am păţit şi eu. Nu pot scăpa de al treilea datornic, adică de foame, oricît mă ostenesc să mă înfrînez.

72. **— Părinte Paisie, spuneţi-ne un cuvînt despre Rai, — i-au spus odată ucenicii. Iar el le-a răspuns:**

— Să nu iscodim cu mintea unde este raiul şi unde este iadul, că nici Sfinţii Părinţi nu ne dau voie la aceasta. Mîntuitorul atît numai ne-a spus: „Mă duc să vă gătesc loc, ca unde voi fi Eu şi voi să fiţi" (Ioan 14, 3). Aşa ne învaţă Domnul şi nu ne trebuie mai mult. Noi să zicem mereu

rugăciunea Sfîntului Ioan Gură de Aur: „Doamne, nu mă lipsi pe mine de binele Tău cel ceresc; Doamne, izbăveşte-mă de muncile cele de veci, Amin".

73. **Mergînd odată cîţiva credincioşi la chilia bătrînului, pe cînd se nevoia în munte, la Piciorul Crucii,** i-au cerut cuvînt de folos duhovnicesc. Iar părintele, arătînd pajiştea plină de flori şi mireasmă, le-a spus:

— Să vă faceţi nişte albinuţe harnice care adună nectar şi miere din florile cele mai curate şi binemirositoare, iar nu nişte gărgăuni şi bondari care adună hrană din bălegar şi din toate buruienile. Rîvniţi la faptele bune cele mai de preţ şi mai uşor de dobîndit, precum dragostea, rugăciunea, mila şi smerenia. Din acestea să vă hrăniţi şi am nădejde că cu acestea vom vedea pe Hristos, Mîntuitorul lumii.

74. **La urmă a adăugat bătrînul şi aceste cuvinte:**

— Cel mai bine este ca să fie omul oală de lut, care este bună pentru toate şi se foloseşte de toţi în fiecare zi. Şi pentru mîncare, şi pentru apă, şi pentru orice lucru. Pe cînd oala, vasul de aur se pune pe poliţe, se încuie în dulapuri, este rîvnit de hoţi şi se foloseşte numai la zile mari sau o dată pe an. Oala de lut este vasul trebuinţelor zilnice, căci toţi o caută şi se folosesc de ea. Aşa şi omul smerit, care nu caută cinste şi dregătorie. El rămîne nebăgat în seamă între cei de jos, dar pe toţi îi foloseşte, îi îndeamnă, îi ajută, îi odihneşte şi toţi îl caută şi se bucură de el. Mare dar este smerenia pentru călugări şi creştini!

75. **— Părinte Paisie, ce este conştiinţa? l-a întrebat un călugăr. Iar bătrînul a răspuns:**

— Conştiinţa este îngerul lui Dumnezeu care păzeşte pe om. Cînd ea te mustră, înseamnă că Dumnezeu te ceartă şi trebuie să te bucuri că nu te lasă uitării. Trebuie să avem pururea înaintea noastră păcatele noastre, ca să ne pălmuiască conştiinţa prin mustrare, să dobîndim lacrimi la rugăciune şi să nu mai greşim. Şi lui Pavel i-a dat Dumnezeu un înger rău ca să-l lovească peste obraz pentru a nu se înălţa cu mintea. Conştiinţa pomeneşte păcatele noastre şi, pomenindu-le, ne smereşte. Hristos a venit pentru mîntuirea păcătoşilor. Deci, să avem nădejde şi curaj, să nu mai greşim, să facem milostenie, să ne rugăm după putere şi ne mîntuim cu darul lui Dumnezeu.

76. **Un creştin întristat i-a cerut bătrînului cuvînt de mîngîiere, iar el i-a spus:**

— Ascultă, frate. Fără ispite şi necazuri nu ne putem mîntui. Dar să nu ne tulburăm, nici să slăbim în credinţă, că acum diavolul dă mai greu război asupra oamenilor ca altădată, că vede că are timp puţin. Să ne

rugăm, să răbdăm şi să ne aducem aminte de cuvintele Domnului care ne-a făgăduit că va rămîne cu noi „pînă la sfîrşitul veacurilor". Nici să ne deznădăjduim de viaţă în vremea necazurilor, că Dumnezeu nu ne lasă părăsiţi. Că precum în vremea Sfîntului prooroc Ilie Tezviteanul, Dumnezeu mai avea „încă 7000 de bărbaţi aleşi care nu şi-au plecat genunchiul lui Baal", tot aşa şi în zilele noastre are Domnul încă destui bărbaţi şi creştini aleşi, care sînt tari în credinţă şi nu şi-au plecat sufletul în robia patimilor. Are Dumnezeu drepţii Lui prin sate şi oraşe, care Îl slăvesc ziua şi noaptea, care trăiesc în feciorie şi înfrînare şi fac milă cu săracul şi cu văduva. Dar numele şi numărul lor îl ştie numai singur Dumnezeu.

77. **O femeie care nu voia să aibă copii mulţi i-a cerut bătrînului sfat, ce anume să facă. Iar el i-a răspuns:**

— Dacă fugi de copii, fugi de mîntuire. Nici să nu rămîi la un singur copil, ca să nu-l pierzi şi pe acela. Mai sănătoşi sînt copiii mulţi în casă. Iar unde este numai unul sau doi, de obicei şi aceia sînt răi sau bolnăvicioşi. Aici se împlineşte cuvîntul Sfîntului Pavel care zice: „Cine seamănă cu binecuvîntare, cu binecuvîntare va şi secera; iar cine seamănă cu zgîrcenie, cu zgîrcenie va secera" (2 Cor. 9, 6).

A venit la mine nu demult o femeie bătrînă din Grumăzeşti-Neamţ, la spovedanie, şi am întrebat-o: „Soră, cîţi copii ai?". „Optsprezece copii am avut, părinte! Opt i-am dat lui Dumnezeu, au murit de mici, şi zece sînt primii gospodari în sat!"

A venit şi o altă femeie, de departe, şi am întrebat-o: „Cîţi copii ai, creştină?" „Nici unul, părinte". „Dar, cîte avorturi ai?" „Patruzeci de avorturi!" „Du-te, femeie, la un episcop şi te mărturiseşte şi te pocăieşte cît mai ai vreme, că este înfricoşată judecata lui Dumnezeu!". După lepădarea de credinţă, cel mai mare păcat care se face în lume este uciderea de prunci. Aceste două păcate atrag grabnică mînie şi pedeapsă a lui Dumnezeu peste oameni.

78. **Un frate începător l-a întrebat pe bătrînul:**

— Părinte Paisie, nu mai pot face ascultarea ce mi s-a dat. Ce să fac?

— Dacă poţi şi nu vrei este păcat, — a răspuns bătrînul. Iar dacă nu poţi, că este prea grea sau eşti bolnav, nu este păcat. Numai să-i spui stareţului şi el îţi va rîndui altă ascultare, cum îl va lumina Dumnezeu. În mînăstire nimic să nu faci fără binecuvîntare. Că dacă petrecem sub ascultare şi tăierea voii, ne mîntuim cu siguranţă.

79. **Un călugăr a venit la părintele Paisie şi i-a zis:**

— Părinte, fac cerere şi mă duc la Sfîntul Munte, că aici mă tem că nu mă mîntuiesc! Iar bătrînul i-a răspuns:

— Şi eu m-aş duce, dar cînd m-or trimite sau m-or da afară de aici. Aşa, ştiu eu ce cer? Dacă vrem să ne mîntuim să nu ne facem niciodată voia noastră, nici să credem minţii noastre.

— Părinte, am auzit că vor duce o parte de călugări la alte mînăstiri.

— Foarte bine! Dar acolo nu este Dumnezeu?

Auzind aceste cuvinte s-a folosit călugărul şi s-a întors liniştit la chilia lui.

80. **Cîţiva călugări tineri i-au cerut părintelui Paisie cuvînt de folos, iar el le-a spus:**

— De trei lucruri trebuie să se păzească mai mult călugărul: de beţie, de iubirea de argint şi de vorbirea cu femei.

81. **Un alt călugăr l-a întrebat:**

— Părinte Paisie, daţi-mi un cuvînt de folos.

— Lasă-te întotdeauna în voia lui Dumnezeu şi vei avea pace în sufletul sfinţiei tale. Fă ce ţi se porunceşte, nu lucra nimic fără binecuvîntare, cînd nu ştii întreabă, iar cînd nu ai pe cine întreba, roagă-te şi Dumnezeu îţi va arăta calea cea mai bună.

— Dar cînd sînt lăsat să aleg singur şi nu ştiu care este voia lui Dumnezeu, ce să fac?

— Roagă-te stăruitor cu post şi metanii, măcar trei zile, şi ascultă de glasul conştiinţei. Cum te îndeamnă ea mai mult, aceea este şi voia lui Dumnezeu.

82. **Odată l-au întrebat cîţiva fraţi:**

— Părinte Paisie, oare de ce nu mai avem dragoste de rugăciune şi nu alergăm la biserică cu aceeaşi rîvnă şi evlavie ca la început, cînd am venit la mînăstire?

— Noi sîntem de vină, pentru că slujim mai mult grijilor pămînteşti, decît lui Dumnezeu. Am citit la Sfîntul Isaac Sirul aceste cuvinte despre rugăciune: „Semn al răcirii duhovniceşti este urîrea rugăciunii". Şi în alt loc: „Dacă călugărul face altceva în vremea rugăciunii, acela este batjocorit de diavolul". Aşadar, dacă părăsim pravila bisericii, şi Dumnezeu ne părăseşte pe noi. Dacă înlocuim rugăciunea rînduită la biserică şi la chilii cu grija celor trecătoare, sîntem batjocoriţi de diavoli, că misiunea călugărilor este una singură: să-l laude neîncetat pe Dumnezeu şi să se roage pentru lume şi pentru iertarea păcatelor. Numai porunca ascultării de la cel mai mare şi slujirea bolnavilor în vremea rugăciunii ne scuteşte de a merge la biserică. Dar şi atunci sîntem datori să ne rugăm cu rugăciunea minţii. Răcirea dragostei şi împuţinarea rîvnei pentru cele sfinte, şi mai ales pentru biserică, este semnul pustiirii noastre.

83. **Unui ieromonah tînăr îi dădea bătrînul aceste sfaturi:**

— Să nu primeşti femei în chilie ca să le dai sfaturi, că este mare primejdie, mai ales pentru călugărul tînăr. Dacă cer sfat de folos, vorbeşte-le în biserică, iar nu în chilie, şi dacă te caută, nu te bucura, ci teme-te, că este primejdie. Că din vorbirea cu femei vine şi căderea!

84. **Doi fraţi începători i-au cerut bătrînului cuvînt de mîngîiere şi folos sufletesc. Iar bătrînul, suspinînd, le-a zis:**

— Am citit la Sfîntul Teodor Studitul acest cuvînt: „Sfinte sînt coapsele acelea care au sămînţă în Sion"! Binecuvîntaţi şi sfinţiţi sînt părinţii voştri care v-au născut şi v-au dăruit lui Dumnezeu. Trăiţi cu bucurie şi multă dragoste în casa lui Dumnezeu. Mînăstirea este Ierusalim şi Sion duhovnicesc. De nevoinţa noastră de aici depinde dobîndirea Ierusalimului ceresc. Să fiţi fericiţi că sînteţi aruncaţi în braţele Domnului şi locuiţi în curţile casei Dumnezeului nostru. Cîţi n-ar dori să fie aici cu voi, să cînte împreună cu voi, să se roage şi să se bucure împreună cu voi în acest cin îngeresc, dar n-au fost chemaţi şi aleşi de Dumnezeu. Deci, bucuraţi-vă şi aşteptaţi mila Lui.

85. **Un duhovnic i-a cerut bătrînului sfat, iar el i-a zis:**

— Cel mai greu pentru preot este Sfînta Liturghie şi Spovedania. Unii s-au smintit şi chiar au căzut de la spovedanie. Preotul de aceea se cheamă duhovnic, pentru că el este lumină pentru ceilalţi şi poartă în el darul Duhului Sfînt. Şi dacă are în el pe Duhul Sfînt, el nu se sminteşte de neputinţele oamenilor, că este Harul deasupra lui şi poate să lecuiască sufletele oamenilor. Iar dacă este pătimaş, Duhul Sfînt nu lucrează în el şi uşor se sminteşte cînd aude păcatele oamenilor. Un astfel de preot nu trebuie să spovedească lumea. Duhovnicia se dă, după Canoane, numai celor mai vîrstnici şi cercaţi. Duhovnicul trebuie să fie lumină pentru toţi, părinte pentru toţi, sfetnic bun şi povăţuitor iscusit de suflete. Să fie păstor adevărat, iar nu năimit, care slujeşte cele sfinte pentru bani şi cîştig pămîntesc. El trebuie să fie ca o lumînare în sfeşnic, ca să lumineze tuturor, iar nu sub pat. Duhovnicul, chiar dacă se sminteşte uneori de păcatele oamenilor la spovedanie, în nici un caz el nu trebuie să smintească pe credincioşi, că atunci a pierdut toată osteneala. Oridecîteori spovedim, sîntem datori mai întîi să ne rugăm, apoi să fim blînzi şi cu dreaptă socoteală şi cu darul lui Dumnezeu putem dobîndi pe mulţi.

86. **Un frate de mînăstire a cerut cuvînt de folos de la părintele Paisie, iar sfinţia sa i-a spus:**

— Cel mai bun sfat care ţi-l dau este să ai răbdare în mînăstire la toate. Că dacă sfinţii răbdau chinuri de moarte de la păgîni pentru dragos-

tea lui Hristos, cum noi să nu răbdăm un cuvînt de mustrare de la creştini şi de la părinţii noştri care au pe Dumnezeu şi vor să ne mîntuiască?

87. Un alt frate l-a întrebat pe bătrînul:

— Părinte, ce să fac în vreme de ispită, ca să nu mă biruiască?

— Frate, una să faci: să te rogi şi să rabzi pînă vine eliberarea. Ai văzut: cînd vine ploaia cu fulgere, cu tunete şi furtună, fugi în casă la adăpost; iar după ce trece furtuna ieşi din nou afară. Aşa şi în mînăstire. Cînd vin ispitele şi te împresoară, fugi la rugăciune în biserică, fă un paraclis la Maica Domnului, închină-te la sfînta Cruce, citeşte o catismă sau două din Psaltire; iar după ce trece ispita şi se face linişte în suflet, ieşi din nou la ascultare şi mulţumeşte lui Dumnezeu că te-a acoperit în vremea necazului.

88. Unui frate care voia să plece în altă mînăstire i-a dat acest sfat:

— Este păcat să te duci de voia ta în altă mînăstire, că nu ai răspuns înaintea lui Dumnezeu. Că dacă pleci nealungat din mînăstire sau din ţară, îţi faci voia ta şi nu împlineşti cuvîntul lui Hristos care zice: „De vă vor alunga din cetatea aceasta, duceţi-vă în altă cetate..."

89. O femeie bolnavă s-a mărturisit la bătrînul şi a cerut canon, iar el i-a răspuns:

— Canonul bolnavului este patul suferinţii. Să rabzi boala cu mulţumire şi te mîntuieşti. Cît mai poţi, zi „Tatăl nostru", rugăciunea „Doamne Iisuse", „Sfinte Dumnezeule", „Crezul", „Doamne, ajută" şi dacă nu cîrteşti în boală şi te spovedeşti regulat, dobîndeşti viaţa veşnică înaintea multora.

90. Unii bătrîni l-au întrebat pe părintele Paisie:

— Care este cel mai greu păcat în lume, astăzi?

— Cel mai greu păcat pe care îl fac oamenii astăzi este necredinţa în Dumnezeu, că de aici se nasc toate păcatele pe pămînt. Că dacă omul nu crede şi nu se teme de Dumnezeu, nu mai are nici un sprijin, nici o nădejde, nici o bucurie, nici un scop pe pămînt şi cade în toate relele şi în prăpastia deznădejdii, de care să ne izbăvească Hristos şi Maica Domnului.

91. Odată au venit cîţiva preoţi duhovnici la părintele Paisie şi l-au întrebat despre taina Sfintei Spovedanii. Iar bătrînul suspinînd, le-a zis:

— Ei, părinţilor, duhovnicia este grea, mai ales în zilele noastre! Păcate multe, credinţă puţină, rugăciune din fugă, vremuri de pe urmă .. Numai mila Lui ne poate mîntui!

92. **Și iarăși l-au întrebat;**

— Este bine să primim la spovedanie pe cei pătimași, care nu se pot lăsa de păcate?

— Sîntem datori a primi la mărturisire pe orice păcătoși; încă cu toată dragostea. Căci chiar de nu fac canonul, măcar știu cît de mare este păcatul și ce osîndă îi așteaptă de nu se vor pocăi. Astfel, poate se îndreaptă și ei și părăsesc cele rele în viitor.

93. **Apoi iarăși l-au întrebat pe bătrînul:**

— Predica în biserică, rugăciunea pentru toți, sfătuirea mirenilor, milostenia și celelalte fapte prin care căutăm să folosim pe credincioși, ne ajută la mîntuire?

— Dacă pentru un pahar de apă dat în numele Domnului nu ne vom pierde plata, cu atît mai mult pentru rugăciune, sfătuire și milostenie făcută cu credință și dragoste. Numai să nu ne biruim de iubirea de argint și de slava deșartă, că mîndria și lăcomia ne jefuiesc toată plata ostenelilor noastre și ne aduc încă și osîndă. Să învățăm din pilda fariseului. Gîndul și părerea că el este mai bun decît vameșul, acelea l-au osîndit înaintea lui Dumnezeu.

94. **— Cum pot scăpa de părerea de sine și de gîndurile cele necurate? l-a întrebat un fiu duhovnicesc.**

— Prin aducerea aminte de ceasul morții. Să nu uităm ce am fost înainte de a fi, ce după naștere, ce sîntem astăzi și ce vom fi mîine și să le atribuim toate lui Dumnezeu.

95. **— Dacă învăț pe alții în biserică și acasă, a zis același, dar nu fac ce spun, cad sub osînda lui Dumnezeu? Ce trebuie să fac pe viitor?** Iar părintele Paisie a răspuns:

— Aici și eu sînt vinovat. Dar m-am mărturisit duhovnicului meu că nu fac ce învăț pe alții și el mi-a spus să fac asemenea celui cu talanții din pilda Mîntuitorului, adică să nu-i îngrop, spre osîndă, ci să-i dau la alții care pot lucra cu ei și aduc dobîndă. Chiar dacă noi sîntem leneși, să dăm argintul, adică darul dat nouă, înțelepciunea, cuvîntul de învățătură, o carte bună, celor harnici și mai rîvnitori care lucrează cu el. Și așa înmulțim talantul, împrumutîndu-l unii altora și ajutînd la mîntuirea oamenilor.

96. **— Ce sfat mai de folos dați ucenicilor de prin mînăstiri și sate, care vă iubesc și se roagă pentru mîntuirea sfinției voastre?**

— Să trăiască în dragoste desăvîrșită unii cu alții, să se roage mereu, să iubească biserica și citirea sfintelor cărți, să asculte de duhovnicii lor,

să facă multă milostenie, că aceea poate mult la Dumnezeu şi să fie întru toate smeriţi şi blînzi. Cu un cuvînt, să facem cu toţii fapte vrednice de rai şi să nu uităm de moarte niciodată. De vom face aşa, sigur ne mîntuim!

97. **Unul din ucenicii mai apropiaţi i-a zis bătrînului:**

— Ce cuvînt de învăţătură îmi lăsaţi ca testament, pentru a mă mîntui şi pe mine şi a ajuta şi pe alţii pe calea mîntuirii?

— Să facem şi noi ceea ce învăţăm pe alţii, şi tot ce facem în viaţă să fie spre slava lui Dumnezeu şi spre folosul aproapelui, că „dragostea acoperă mulţime de păcate". Acest testament vă las tuturor ucenicilor, mei, adică testamentul dragostei, cum ne învaţă însuşi Mîntuitorul: „Întru aceasta vor cunoaşte oamenii că sînteţi ucenicii Mei, de veţi avea dragoste între voi" (Ioan 13, 35).

98. **— Unde aţi dori să aveţi mormîntul, părinte Paisie?** l-a întrebat ucenicul său.

— Aş fi voit ca unde îmi va ieşi sufletul din sărmanul meu trup, acolo să-mi fie mormîntul. Deocamdată, aici în Schitul Sihla doresc să mă pocăiesc.

99. **— Ce legămînt duhovnicesc aveţi cu părintele Cleopa?** l-a întrebat acelaşi ucenic.

— În toamna anului 1935 părintele Cleopa venea din armată şi a trecut pe la mine, la schitul Cozancea, să ia binecuvîntare. Şi la plecare cum îl petreceam prin pădure, l-am întrebat:

— Ei, acum ce ai de gînd să faci, frate Costache? că încă nu era călugăr. Rămîi la Cozancea? Sau te duci din nou la Sihăstria?

— M-aş duce tot la Sihăstria, părinte Paisie, unde am stat cinci ani şi unde sînt mormintele fraţilor mei. Acolo am mai multă linişte...

Atunci ne-am descoperit amîndoi, am stat în genunchi, am făcut trei metanii şi eu am zis această rugăciune: „Doamne, binecuvîntează făgăduinţa noastră ca să fim amîndoi împreună, şi în veacul acesta şi în cel ce va să fie. De voi muri eu întîi să fie el la capul meu, iar de va muri el întîi să fiu eu la capul lui! Amin!" Apoi ne-am sărutat amîndoi şi ne-am despărţit... De părintele Cleopa sînt legat cu inima cel mai mult în viaţa aceasta!

100. **— Vă mulţumesc, părinte Paisie, pentru aceste frumoase cuvinte de folos sufletesc.**

— Să ne vedem cu toţii la uşa Raiului, părinte Ioanichie!

— Amin!

PROTOSINGHELUL IOIL GHEORGHIU

Mînăstirea Sihăstria

(n. 1908–1986)

Părinţii din Mînăstirea Sihăstria şi credincioşii din împrejurimi pomenesc cu deosebită evlavie numele Protosinghelului Ioil Gheorghiu. Sfinţia sa este un duhovnic iscusit, blînd, milostiv şi cu inimă curată faţă de Dumnezeu şi de oameni. Apoi este un părinte al desăvîrşitei ascultări, al smereniei şi rugăciunii. Puţini din obşte iubesc slujbele bisericii, buna rînduială şi liniştea precum le iubeşte părintele Ioil. Însă, pentru a ajunge la această măsură duhovnicească, i-au trebuit peste 50 de ani de nevoinţă, de ascultare, de răbdare şi renunţare la toate cele trecătoare. Altfel nu putem dobîndi pacea conştiinţei şi nădejdea mîntuirii.

Mă apropii cu vădită bucurie de chilia părintelui Ioil Gheorghiu. O chilie retrasă în livadă, în care iradiază din belşug lumina soarelui, liniştea şi binecuvîntarea. Uşa chiliei sale nu este niciodată încuiată, semn că întotdeauna este treaz cu mintea, că este mereu în aşteptarea Mirelui Hristos, şi, în acelaşi timp, gata să primească şi să odihnească sufleteşte pe oricine şi la orice oră. Sfinţia sa păstrează încă tradiţia călugărilor de demult, care nu încuiau niciodată porţile mînăstirii, uşa bisericii, a bucătăriei, a trapezei şi a chiliilor.

Bătrînul stă în genunchi şi se roagă din Ceaslov. Lîngă el un sfeşnic cu lumînare aprinsă şi miros de tămîie. Aştept pe cerdac să-şi termine rugăciunea. Cît de scumpi sînt aceşti părinţi care aduc pînă la noi mireasma şi evlavia unei generaţii care se sfîrşeşte. Ieroschimonahul Ioil nu este un călugăr cărturar, dar este smerit, cu multă dragoste şi curat cu inima. Şi pe aceştia îi fericeşte Dumnezeu mai întîi.

1. — **Binecuvîntează-mă, părinte Ioil! Bucuros de ucenici?**

— Domnul să ne binecuvînteze, părinte Ioanichie! Tare mă bucur că nu mă ocoliţi. Dumnezeu să vă răsplătească dragostea. Cît timp mai ţinem umbră pămîntului şi cît ne îngăduie Mîntuitorul să trăim în trup, mai veniţi să ne sfătuim duhovniceşte. Că zice Sfînta Scriptură: „Mîntuirea stă întru multă sfătuire". Şi iarăşi: „Cei ce nu se sfătuiesc, cad ca frunzele" (Pilde 11, 14). După ce voi pleca din trup nimeni nu va mai deschide uşa chiliei mele.

2. — **În ce an aţi venit la mînăstire, părinte Ioil?**

— Am venit în mai, 1932. Aveam 24 de ani. Mama mea rămăsese văduvă din 1916, cu patru copii, că tata a murit în războiul mondial. Mama însă era o femeie bărbătoasă şi evlavioasă. Muncea mult să ne poată

creşte şi hrăni. Mîngîierea noastră era Dumnezeu şi preotul satului. Îl chema Gheorghe Mironescu. Un preot mare la suflet. El a făcut biserică de piatră la noi, în satul Cut, aproape de Piatra Neamţ. Îl ajutam la biserică şi era tare mulţumit de mine.

3. — Cine v-a îndemnat să veniţi la mînăstire?

— Chemarea lăuntrică, părinte, aceasta m-a îndemnat. Glasul inimii a fost mai puternic ca orice. Mama era şi ea bucuroasă să aibă un fecior la mînăstire. De aceea nu m-a oprit să mă fac călugăr.

4. — Cum era viaţa duhovnicească în Mînăstirea Sihăstria, acum 50 de ani?

— Era foarte aspră, datorită egumenului de atunci, protosinghelul Ioanichie Moroi, care venise din Sfîntul Munte. Rînduiala vieţii de obşte se respecta cu stricteţe. La biserică nu se dădea binecuvîntare de slujbă dacă lipsea unul, afară de cei bolnavi sau plecaţi în ascultare. Cel care nu venea noaptea la utrenie, nu mînca a doua zi. Masa se dădea o dată pe zi, de post, la orele 3 după amiază, afară de sîmbătă şi Duminecă. Chiliile erau foarte simple şi nu se încuiau niciodată, că nu era cine şi ce lua din ele. Toată grija era numai pentru suflet. Nimeni nu avea voie să aibă bani, avere sau ceva de mîncare pe la chilii. Toţi aveam un cuget şi un suflet, că toţi eram la ascultare, toţi la biserică, toţi la masă. Era alt duh de pace pe vremea aceea şi toţi eram mulţumiţi.

5. — Ce fel de nevoinţă avea părintele Ioanichie Moroi, căruia i-aţi fost ucenic?

— Era aspru cu sine şi iubitor de osteneală. Postea mult, se ruga mult, mai ales citea Psaltirea; la biserică era nelipsit, avea mare dragoste spre toţi şi ne citea zilnic cuvînt de învăţătură la trapeză, cînd mîncam. El a slujit 20 de ani Sfînta Liturghie, zilnic, că era singur preot şi în cele patru posturi nu mînca, decît numai sîmbăta şi Dumineca, că îl întărea darul lui Dumnezeu. Eu îi ştiu cel mai bine viaţa lui, că i-am fost ucenic de chilie chiar din prima zi cînd am venit, pînă în anul 1945 cînd s-a dus la Domnul. Apoi, făcea sute de metanii pe noapte, ţinea mereu tăcere şi zicea permanent rugăciunea inimii, adică „Doamne Iisuse . . . " Purta încălţăminte fără de ciorapi, vară şi iarnă, şi dădea mîncare la toţi închinătorii care veneau la mînăstire.

6. — Ce cuvinte de învăţătură vă dădea părintele Ioanichie Moroi?

— Cel mai mult ne sfătuia să păzim aceste trei lucruri: să avem frică de Dumnezeu, să ne păzim mintea curată de gînduri şi imaginaţii rele şi să nu uităm rugăciunea „Doamne Iisuse". Apoi, ne îndemna pe fiecare să ne facem canonul de rugăciuni şi metanii la chilii, să ne ferim de vor-

birea cu femei, de vin mult şi de agonisirea de bani şi avere. Odată am intrat în chilie la părintele, pe cînd se ruga, şi cum m-a văzut mi-a zis: „Închină-te şi fă metanii că iată, Maica Domnului este aici de faţă şi mi-a spus că de azi înainte ia în grija ei mînăstirea noastră . . . !". Iar cînd eram obosit şi supărat de ispite, bătrînul mă mîngîia cu aceste cuvinte: „Drăguţă, ai răbdare, fii în pace şi nu mai băga toate în seamă!". Cînd mă întorceam de la ascultare, mă îmbărbăta cu aceste cuvinte: „Frate Ioane, ţi-o fi foame; ţi-o fi sete, eşti obosit! Ai nădejde. Ne întăreşte Maica Domnului! Roagă-te puţin şi culcă-te ca să putem merge la utrenie!". Iar cînd greşeam cîte ceva, îmi zicea cu glas blînd: „Drăguţă, îmi dai voie să te ocărăsc puţin!". Era foarte apropiat de noi toţi. De aceea, în orice clipă îţi deschidea uşa şi inima sa şi puteai să-i spui totul, fără frică. Aşa era părintele Ioanichie. A murit în mare lipsă de cele pămînteşti şi de mai înainte şi-a cunoscut ceasul sfîrşitului.

7. **— Care era programul slujbelor şi ascultărilor, acum 50 de ani?**

— La ora 5 dimineaţa suna deşteptarea. Pînă la orele 7 fiecare îşi făcea pravila şi canonul la chilie. Între orele 7 şi 10 luam parte cu toţi la ceasuri, acatist şi Sfînta Liturghie. Apoi mergeam la ascultările mînăstirii în frunte cu părintele stareţ pînă la orele 14,30, cînd suna clopotul de masă. La orele 15, adică 3 după amiază, mergeam la vecernie. Pe urmă ne retrăgeam la chilii, mai citeam cărţi sfinte şi ne făceam rugăciunea de seară, paraclisul Maicii Domnului, canonul îngerului, şi altele. La orele 19,30 se trăgeau şapte lovituri în clopot, după care fiecare se ducea în chilie şi nu avea voie să mai vorbească unul cu altul. Pînă la utrenie ne odihneam, unii pe pat, alţii pe scaune, iar alţii nu dormeau de loc. La orele 23,30 suna clopotul de utrenie şi un frate deşteptător ne chema pe toţi la biserică. Ce frumoasă era viaţa călugărească în Sihăstria pe vremea aceea!

8. **— Care v-a fost cea mai mare bucurie duhovnicească în anii tinereţii?**

— Aceea că m-a adus Maica Domnului din lume în acest loc binecuvîntat şi că am fost ucenic de chilie părintelui şi stareţului meu Ioanichie Moroi. Aceasta a fost cea mai mare bucurie din viaţa mea, că am avut de la cine lua pildă de viaţă călugărească. Multe lucruri bune m-a învăţat şi multe am văzut şi auzit de la dînsul.

9. **— Cum trebuie să se pregătească un preot pentru Sfînta Liturghie?**

— După tipic. Mai întîi, preotul trebuie să se mărturisească la duhovnicul lui şi să fie împăcat cu toată lumea. Apoi să-şi facă rînduiala de rugăciune şi canon, după tipic, cu toată evlavia şi cu mare frică de

Dumnezeu. Cînd slujeşte la biserică, preotul trebuie să fie permanent în rugăciune, să aibă lacrimi în ochi şi să nu vorbească cu nimeni, că stă înaintea Domnului. Că în Sfîntul Altar preotul se roagă pentru toată lumea şi se află înaintea Prea Sfintei Treimi. Sfîntul Ioan Gură de Aur zice că „preotul trebuie să se şi jertfească, iar nu numai să jertfească". Iar psalmistul zice: „Slujiţi Domnului cu frică şi vă bucuraţi Lui cu cutremur!". Este oprit cu desăvîrşire să slujească cele sfinte, preotul care este neîmpăcat cu aproapele şi nespovedit la duhovnic.

10. — **Cum trebuie să stăm noi la Sfînta Liturghie?**

— Ca înaintea tronului Prea Sfintei Treimi. Cu atenţie, cu mintea curată de grijile lumii şi cu mare frică de Dumnezeu, pentru că în timpul Sfintei Liturghii se jertfeşte Hristos pe Jertfelnic pentru mîntuirea noastră. Mi-aduc aminte de un frate al părintelui Cleopa, anume monahul Gherasim, cu viaţă foarte aleasă, că fiind bolnav, cerea să-l aducă fraţii cu targa la biserică, numai să nu piardă Sfînta Liturghie. Odată i-am dat părintelui Gherasim să citească o carte de folos sufletesc şi cînd mi-a adus-o înapoi, mi-a zis: „Cuvintele acestei cărţi mă vor judeca!".

11. — **Cum vi s-a părut viaţa duhovnicească în Mînăstirea Sihăstria, sub stăreţia părintelui Cleopa?**

— În timpul stăreţiei părintelui Cleopa Ilie (1945—1949), Mînăstirea Sihăstria a progresat foarte mult duhovniceşte. Obştea a crescut pînă la 80 de părinţi şi fraţi, la biserică se făceau slujbe după rînduială, cu toată evlavia, cu cîntări frumoase şi cu predică în fiecare sărbătoare. Predicile părintelui Cleopa au umplut mînăstirea de fraţi şi de credincioşi. El a introdus citirea permanentă a Psaltirii în biserică de către toată obştea, în frunte cu stareţul. Fiecare era rînduit să citească cîte două ore, zi şi noapte, afară de orele de slujbă. Tot el a introdus privegherile de toată noaptea la praznicele împărăteşti, ca la Sfîntul Munte. Părintele Cleopa este un om cu darul lui Dumnezeu. El vorbea frumos şi singur împlinea cu fapta ceea ce învăţa pe alţii. La toate era întîi: şi la rugăciune, şi la biserică, şi la învăţătură, şi la post, şi la milostenie. Pentru aceasta era iubit şi ascultat de toţi: că vorbea şi cu cuvîntul, şi cu fapta. În timpul stăreţiei sale domnea multă pace şi linişte în mînăstirea noastră.

12. — **Ce au lăsat mai deosebit în obştea Mînăstirii Sihăstria aceşti doi mari stareţi, Protosinghelul Ioanichie Moroi şi Arhimandritul Cleopa Ilie?**

— De la părintele Ioanichie Moroi, stareţul nostru al tuturor, a rămas în Sihăstria viaţa de obşte întemeiată de sfinţia sa, după exemplul său personal. La aceasta a ajutat foarte mult viaţa sa curată, de ascet, plină

de dragoste pentru tot soborul. De la părintele Cleopa Ilie a rămas citirea neîntreruptă a Psaltirii în biserică, cuvîntul său înţelept cu care ne învaţă pe toţi calea mîntuirii şi dragostea sfinţiei sale, care a cucerit toate sufletele. Dacă avem pe sfinţia sa în mijlocul nostru, nu trebuie să mai avem noi grijă de altceva, decît să facem cele ce ne învaţă. Dumnezeu este cu el şi noi vedem şi simţim acest lucru. Mulţi credincioşi, călugări, preoţi şi arhierei îl admiră şi vin să-l asculte vorbind, chiar şi de peste hotare, pentru că are în el darul lui Dumnezeu. Toţi fraţii şi călugării doresc să rămînă mereu în preajma sfinţiei sale, datorită dragostei sale fără margini pe care o simţim fiecare lîngă dînsul. În orice loc şi în orice timp este gata să-ţi dea sfatul cel mai bun. Pentru aceea îl căutăm şi îl iubim cu toţii.

13. — **Ce părere aveţi de transferarea părintelui Cleopa ca stareţ la Mînăstirea Slatina, în anul 1949?**

— A fost o adevărată binecuvîntare de la Dumnezeu, atît pentru Mînăstirea Slatina, cît şi pentru credincioşii din Bucovina. A format o obşte puternică la Slatina, cu rînduială ca la Sihăstria, cu slujbe frumoase, cu predică şi masă la toţi închinătorii, iar prin învăţăturile şi predica sa a întărit şi unit pe credincioşii ortodocşi împotriva sectelor care caută să-i amăgească.

14. — **Între anii 1949—1959 aţi fost stareţ la Mînăstirea Sihăstria. Cum aţi dus această grea ascultare?**

— M-am străduit din toată puterea să urmez pe înaintaşii mei, care m-au format şi m-au îndemnat la lucruri bune. Îmi dădeam silinţa să păstrez fără ştirbire tot ceea ce am moştenit de la cei doi mari stareţi, Ioanichie Moroi şi Cleopa Ilie. Cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu sfaturile părinţilor am dus zece ani această grea ascultare. În acest timp obştea s-a mărit din nou pînă la 70 de vieţuitori, slujbele se menţineau întocmai, citirea Psaltirii, ascultările, posturile, masa de obşte şi celelalte. Nimeni nu-şi încuia chilia şi era mare încredere între noi. Atunci eram şi eu mai tînăr, aveam mare rîvnă şi putere de lucru şi slujeam mînăstirea cu toată inima. Nu aveam nimic de ascuns şi făceam toate cu rugăciune, cu sfat şi binecuvîntare. De aceea în aceşti ani Sihăstria a progresat, atît duhovniceşte, cît şi material.

15. — **Cum vi se părea viaţa duhovnicească din mînăstiri, acum 30—40 de ani, faţă de cea din zilele noastre?**

— Viaţa duhovnicească — în mînăstiri — acum 40 de ani era mult mai sporită şi mai înaltă ca în zilele noastre. Atunci fiecare venea la mînăstire numai cu gîndul să-şi plîngă păcatele sale şi să slujească cu credinţă lui Dumnezeu, în smerenie şi supunere. Toţi făceau ascultare cu dragoste,

se supuneau rînduielilor mînăstirii şi nimeni nu dorea nimic pentru sine, decît să-şi mîntuiască sufletul. În zilele noastre, rîvna, evlavia, credinţa şi ascultarea au slăbit. De aceea vin mai puţini la mînăstire şi nu au multă smerenie şi răbdare. Însă cu darul lui Dumnezeu şi cu rugăciunile Maicii Domnului avem nădejde.

16. — **Ce faptă bună a slăbit mai mult astăzi în mînăstirile noastre?**

— Principala virtute care a slăbit astăzi prin mînăstiri este dragostea, în care sînt cuprinse toate faptele bune. Dragostea în mînăstiri se întăreşte mai ales prin exemplul personal al bătrînilor. Nu-i destul să se spună tinerilor cuvinte de folos. Ei trebuie să vadă părinţi îmbunătăţiţi cu fapte bune, pe care să-i poată urma. În mînăstire trebuie să te străduieşti să faci toate din inimă, cu multă dragoste şi supunere. Apoi, să ierţi totul, ca să fii iertat şi tu şi să ai pace. Duhovnicii să poarte grijă de cei tineri şi să-i sfătuiască cu duhul blîndeţii, cu multă răbdare şi bunătate. În mînăstirile în care se găsesc duhovnici buni, acolo vin tineri mai mulţi şi mai buni şi se bucură de o viaţă duhovnicească mai înaltă. Stareţii şi duhovnicii din mînăstiri trebuie să fie o pildă prin viaţa lor pentru toţi. Numai aşa se poate îndrepta şi spori viaţa duhovnicească.

17. — **Cum pot creşte mînăstirile în dragoste şi în toate faptele bune?**

— Numai prin biserică, prin sfînta rugăciune. Biserica este inima, sufletul unei mînăstiri. Este corabia mîntuirii noastre. Şi precum omul fără inimă moare, tot aşa călugărul şi credinciosul fără biserică, fără participarea la sfintele slujbe moare, se răceşte în credinţă, este robit de patimi. Mergerea la biserică, participarea la cele şapte laude şi mai ales la Sfînta Liturghie zilnică este izvorul tuturor faptelor bune. Eu, cît puteam, niciodată nu lipseam de la biserică, ziua şi noaptea. Mergeam pe drumuri pentru mînăstire, mai ales ca stareţ, dar unde ajungeam, sau cînd mă întorceam, întîi intram în biserică să ascult slujba, apoi mă duceam la chilie. Şi mi-a ajutat întotdeauna Dumnezeu.

18. — **Care este importanţa Spovedaniei şi a Sfintei Împărtăşanii pentru formarea duhovnicească a călugărilor din mînăstire?**

— Aceste două Sfinte Taine formează piatra fundamentală, temelia vieţii duhovniceşti într-o mînăstire. Fără duhovnici buni şi fără spovedanie deasă a întregului sobor, chiar săptămînală, nici fraţii, nici călugării din mînăstire nu pot spori, nu se pot forma duhovniceşte. Prin deasa spovedanie a gîndurilor se strică cuibul vrăjmaşului care se luptă asupra noastră şi păcatul nu poate prinde rădăcină. Iar Sfînta Împărtăşanie primită cu multă pregătire, cu post şi rugăciune, după sfatul duhovnicului, aduce omului iertare de păcate, harul mîntuirii, bucurie şi multă nădejde

de mîntuire. La noi, la Sihăstria, pe timpul stareţului nostru Ioanichie ne spovedeam în fiecare zi, seara. Sau cel mai rar la cîteva zile. În timpul părintelui Cleopa spovedania se făcea ca şi acum, o dată pe săptămînă, vinerea. Sfînta Împărtăşanie se făcea o dată pe săptămînă, pentru schivnici şi cei bolnavi; iar pentru ceilalţi la trei săptămîni, sau cel mai rar o dată pe lună, după sfatul Sfîntului Ioan Gură de Aur din „Mărgăritare" şi din „Împărţire de grîu". Prin Sfînta Împărtăşanie primim pe Domnul nostru Iisus Hristos în sufletul nostru. Să le dorim deci din toată inima, căci ce binefacere mai mare, care dar mai preţios şi ce dragoste mai fierbinte s-ar putea asemăna cu aceste dumnezeieşti daruri?

19. **— Părinte Ioil, după experienţa sfinţiei voastre de stareţ şi duhovnic, cum se poate menţine mai bine unitatea duhovnicească a vieţuitorilor dintr-o mînăstire?**

— Unitatea este rod al dragostei. Iar dragostea şi armonia se întăresc în mînăstire prin cele ce am spus pînă acum. Adică prin participare regulată la slujbele zilnice ale bisericii, prin deasa spovedanie şi Sfînta Împărtăşanie. Apoi nimeni să nu ţină minte răul şi fiecare să se considere mai mic decît fratele său. Avva Dorotei spune că atîta vreme cît avem încredere unii în alţii şi se păstrează dragostea, există unitate şi armonie în obşte; iar cînd nu este încredere, încep bănuielile şi tulburările în mînăstire.

20. **— Ce mijloace mai bune şi folositoare recomandaţi pentru creşterea şi formarea duhovnicească a fraţilor şi călugărilor din mînăstiri?**

— În mînăstiri fraţii se bucură că au fost scoşi de Hristos din noianul păcatelor, al ispitei şi al tuturor influenţelor rele ce vin de la diavolul. Aici au ajuns la limanul mîntuirii. Aici se află în corabie împreună cu Hristos şi pot cel mai uşor să crească şi să se desăvîrşească pe calea mîntuirii. Rugăciunea permanentă, postul, Spovedania, Sfînta Împărtăşanie, smerenia, citirea cărţilor sfinte, ascultarea necondiţionată şi răbdarea sînt cele mai importante fapte bune care îi ajută să urce spre Hristos. Însă exemplul personal al stareţului şi al duhovnicilor îi îndeamnă cel mai mult să se lupte şi să-i ajungă din urmă.

Am citit într-un manuscris vechi că Sfinţii Părinţi recomandau douăsprezece porunci fraţilor şi călugărilor din mînăstiri pentru a se mîntui. Să le citesc pe rînd:

1). Nu avea prietenie cu femeie, ca să nu arzi de focul ei;

2). Nu avea dragoste spre copii tineri, ca să nu cazi în laţul diavolului;

3). Nu avea prietenie cu mai marele tău, ci te supune şi ascultă porunca lui, iar după faptele lui nu face;

4). Nu ieşi adeseori în lume, nici să zici în tine că ai ochiul sufletului curat, că foarte curînd îl vei face pe el necurat;

5). Nu bea vin cu dulceaţă întru beţie, ca să nu cazi în urîciunea lui Dumnezeu;

6). Nu mînca de două ori pe zi, ca să nu se întărească trupul tău şi se va scula cu război tare asupra ta;

7). Nu închide celui străin uşa ta, ca să nu-Şi închidă şi Dumnezeu despre tine uşa Sa, că „cu ce măsură veţi măsura, vi se va măsura vouă", zice Domnul;

8). Cercetează pe cel bolnav şi neputincios, ca să te cerceteze şi pe tine Dumnezeu cu darul şi cu mila Sa;

9). Nu dormi mult, ci fii treaz şi te roagă lui Dumnezeu, ca să poţi scăpa de lanţurile diavoleşti;

10). Slujbele sfintei biserici păzeşte-le cu mare osîrdire, că zice Domnul: „Pe cel ce Mă preamăreşte pe Mine şi Eu îl voi preamări pe el";

11). Păzeşte întru curăţenie şi sfinţenie trupul tău şi orice vei cere la Dumnezeu în curînd vei lua;

12). Nu cerca să ai ceva mai mult decît îţi trebuie, ci toate să-ţi fie măsurate cu măsură, după trebuinţă. (Pateric, ms. nr. 1, fila 268, Biblioteca Episcopiei Romanului).

Aceste porunci de le vom păzi, părinte, ne vom mîntui în Domnul.

21. — **Cum se pot forma duhovnici buni prin sate şi mînăstiri?**

— Spunea odată un mare ierarh ortodox: „Daţi-mi duhovnici buni şi voi schimba faţa lumii". Duhovnicul este sufletul unei mînăstiri. Un duhovnic bun se formează după multă nevoinţă şi osteneală şi este un vas ales al Duhului Sfînt. În el se odihneşte harul lui Dumnezeu mai mult ca în ceilalţi creştini. Duhovnicul trebuie să se roage mai mult ca ceilalţi călugări, să fie întîi la biserică, la ascultare, la post, la milostenie şi la toată fapta bună. El trebuie să cunoască foarte bine Sfînta Scriptură, Sfintele Canoane şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi, ca să poată învăţa şi vindeca pe fiecare ce vine la dînsul. El trebuie să unească cu multă înţelepciune şi dreaptă socoteală scumpătatea cu iconomia, asprimea cu blîndeţea, canonul cu iertarea. Altfel, ori se osîndeşte pe sine, ori aruncă în osîndă pe fiii săi duhovniceşti. Duhovnicia este un mare dar al lui Dumnezeu. Eu întotdeauna m-am temut de duhovnicie mai mult decît de Sfînta Liturghie şi cu mare grijă am primit la spovedanie. Dar dacă sîntem sub ascultare şi ne rugăm mai mult, avem nădejde.

22. — **De ce astăzi nu mai avem duhovnici devotaţi şi iluminaţi de Duhul Sfînt ca în trecut?**

— Pentru că a slăbit credinţa şi dragostea noastră pentru Dumnezeu, şi acolo unde nu este credinţă multă şi dragoste fierbinte pentru Hristos, nu poate exista nici viaţă duhovnicească.

23. — Cum trebuie să fie un stareţ, după Dumnezeu?

— Stareţul unei mînăstiri îl reprezintă pe Hristos. El lucrează în numele lui Hristos şi al ierarhului respectiv. Deci, cum a lucrat Domnul pe pămînt, aşa trebuie să lucreze şi stareţul. Adică să fie om al rugăciunii, să iubească pînă la jertfă pe Hristos, Biserica, pe fiii săi duhovniceşti, pe săraci şi pe toţi oamenii. Să iubească postul, tăcerea, citirea sfintelor cărţi, slujbele din biserică, ascultarea, spovedania şi să fie smerit. Ca începător al obştii, stareţul trebuie să fie un exemplu viu pentru ceilalţi. Nici prea aspru, nici prea iertător, nici prea legat de cele pămînteşti, nici nepăsător, ci să împace după Sfînta Evanghelie pe Marta cu Maria. Călugării sînt datori să se roage permanent pentru stareţul lor ca să-l lumineze Dumnezeu şi atunci toate vor fi bune şi în pace.

24. — Cum se poate reînnoi viaţa duhovnicească prin mînăstiri şi parohii?

— Viaţa duhovnicească nu se poate reînnoi decît prin multă rugăciune, prin duhovnici buni, prin părăsirea grijilor pămînteşti şi prin mare nevoinţă pentru cele dumnezeieşti, cerînd harul şi mila lui Dumnezeu. Însă acolo unde stăpînesc mîndria, dezbinarea, grija vieţii pămînteşti, traiul bun şi odihna, nimic nu se poate înnoi pînă nu se taie rădăcinile păcatelor. Apoi, nu se poate reînnoi viaţa duhovnicească fără cuvînt de învăţătură care să iasă din inimă şi să meargă la inimă. Dar să avem nădejde, părinte.

25. — De ce nu se mai pot ruga oamenii astăzi cu răbdare şi stăruinţă ca altădată?

— Zice o cîntare bisericească: „grija vieţii ne-a scos din rai". Ne-am amăgit cu grijile cele trecătoare şi cu lăcomia de a aduna mult, de a mînca mult, de a trăi după trup şi nu mai avem răbdare la rugăciune pentru că ni s-a stins duhul şi căldura inimii şi sîntem foarte risipiţi şi împrăştiaţi cu mintea la cele pămînteşti. Apoi, nu ne mai rugăm cu stăruinţă şi cu lacrimi pentru că uităm de ceasul morţii şi al judecăţii, uităm de cele ce am făgăduit la călugărie şi la Botez. Uităm încă de cei bolnavi care zac în grele suferinţe. Cît n-ar dori aceia să fie în locul nostru şi să se roage cu lacrimi ziua şi noaptea, numai să fie sănătoşi! Să ne rugăm mai mult, fie şi din silă, pentru că Duhul ne încălzeşte inima.

26. — Cum ne putem ruga mai mult, cu luare aminte, şi ce rugăciuni credeţi că ne sînt mai de folos?

— Dacă cugetăm mereu la moarte şi la judecată, dacă cercetăm pe cei bolnavi, dacă citim mai mult pe Sfinţii Părinţi şi Sfînta Scriptură, atunci începem să ne rugăm mai mult, ne îndulcim de darul rugăciunii,

ne cercetează darul lacrimilor şi sporesc în noi credinţa şi rîvna rugăciunii. Apoi, să nu neglijăm puterea postului, că fără post nu ne putem ruga, şi să nu lipsim de la slujbele bisericii şi mai ales de la Sfînta Liturghie, afară de boală sau ascultare. Eu am fost foarte legat de slujbele Bisericii. Acestea m-au ţinut aproape de Dumnezeu cel mai mult. Cînd eram la ascultări sau pe drum ziceam mereu rugăciunea „Doamne Iisuse", iar la chilie cel mai mult am citit Psaltirea şi Ceaslovul. Fiecare să citească acele cărţi care îl hrănesc şi folosesc mai mult. Fiecare să se roage cum îl îndeamnă cugetul şi duhovnicul, dar slujbele din biserică să nu le lase niciodată. Să ne gîndim la cuvîntul psalmistului care zice: „Cu duhul arzînd, Domnului slujind!". Iar cînd nu ne putem ruga mai mult, să facem metanii, să citim ceva de folos, să cercetăm pe bolnavi, să odihnim pe fraţi, să facem milostenie şi vom avea aceeaşi plată.

27. — **Cum putem scăpa de ispitele trupului şi de toate necazurile ce ne împresoară din toate părţile?**

— De ispitele trupeşti scăpăm numai prin deasă spovedanie, prin post şi rugăciune. Nu este altă cale. Apoi, să ocolim locul şi persoanele care ne smintesc, să fugim de vin şi odihnă şi să nu osîndim pe nimeni; aşa să facem în toate necazurile vieţii. Să ne rugăm mai mult, mai ales noaptea, cu post şi metanii, să cerem sfatul duhovnicului, să citim cărţi sfinte şi ne uşurăm. Numai să nu întreţinem în noi războiul prin gînduri şi imaginaţii necurate.

28. — **Cum putem birui patima desfrînării care ucide nenumărate suflete?**

— Citim la înţeleptul Solomon: „Omul înţelept se fereşte de primejdie, iar nebunul cade într-însa". Iar Sfîntul Ioan Scărarul zice: „Prinţul iadului este Lucifer, iar prinţul patimilor este lăcomia pîntecelui". Rugăciunea şi postul sînt cele două arme prin care scăpăm de desfrînare. Voinţa omului, rugăciunea stăruitoare şi mila lui Dumnezeu alungă de la om patima desfrînării şi ne întăresc în lupta cea duhovnicească. Să vă citesc aici un scurt cuvînt al Sfîntului Ioan Gură de Aur, găsit într-un manuscris vechi:

„Fericită este cetatea care de împăraţi dreptcredincioşi se împărăţeşte, şi mînăstirea care de cei înfrînaţi şi iscusiţi se rînduieşte, şi corabia care de cei iscusiţi se cîrmuieşte. Vai cetăţii care de împăraţi păgîni se împărăţeşte, şi mînăstirii care de cei lacomi şi mîndri se rînduieşte, şi corăbiei care de cei neiscusiţi se cîrmuieşte. Că cetatea şi ţările se pradă, şi mînăstirea se pustieşte, şi corabia se sfărîmă. Vai iubitorilor de argint,

şi beţivilor şi desfrînaţilor, şi celor ce osîndesc pe alţii. Vai pierzătorilor şi ucigaşilor şi celor ce învrăjbesc. Vai tuturor celor ce de poruncile Domnului nu se îngrijesc şi nu bagă seamă de a lor mîntuire. Că pentru unii ca aceştia s-a zis că „mai bine ar fi fost lor dacă nu s-ar fi născut!" (Pateric, ms., op. cit., p. 68—70).

29. — **Ce trebuie să înţelegem prin adevărata pocăinţă?**

— Să spovedim păcatele, să nu le mai săvîrşim şi să ne căim toată viaţa pentru ele. Aceasta este adevărata pocăinţă. În manuscrisul de care am amintit aici, am găsit că pocăinţa are şapte trepte, şi anume: „Printr-aceste lucruri se face iertare păcatelor celui ce se pocăieşte: Întîi este pocăinţa, ca să nu mai greşească de atuncea. A doua este a plînge pentru păcate cu lacrimi, iar nu pentru lucruri lumeşti. A treia este milostenia, adică a da săracilor în taină, fără mărire deşartă şi cu dragoste. A patra este a ierta greşalele celor ce au greşit. De-ţi va greşi ţie cineva, iartă-l şi nu da rău pentru rău. A cincea este a avea dragoste pentru toţi, către cei mici şi către cei mari, către cei ce te iubesc şi către cei ce te ocărăsc. A şasea este smerenia, că aceasta iartă tot păcatul. A şaptea este a nu osîndi pe nimenea" (Ibidem, p. 70).

30. — **Ce părere aveţi despre secte, care lovesc în unitatea Bisericii lui Hristos?**

— Sectele sînt un semn apocaliptic văzut din zilele noastre. Un semn al neascultării şi mîndriei, care ucide şi amăgeşte pe mulţi. Sectele sînt încercările Bisericii lui Hristos din vremea noastră. Noi călugării nu putem face altceva decît să ne rugăm lui Dumnezeu pentru apărarea dreptei credinţe şi să dovedim cu viaţa şi faptele noastre că noi sîntem fiii Bisericii lui Hristos care păzim adevărata credinţă. Apoi, sîntem datori să cunoaştem bine dogmele Bisericii Ortodoxe şi Sfînta Scriptură ca să putem lămuri şi sfătui la adevărata credinţă pe cei ce vin să ne întrebe.

31. — **Părinte Ioil, aţi cunoscut la Mînăstirea Neamţ, acum 50 de ani, pe Cuviosul Ioan Iacob care era călugăr acolo?**

— L-am văzut de cîteva ori. Era bibliotecar la Neamţ şi venea vara pe la părintele Ioanichie, la Sihăstria. Era un călugăr foarte duhovnicesc şi serios. Prin 1938 a plecat la Mormîntul Domnului şi s-a făcut pustnic într-o peşteră. Acum de cîţiva ani aud că a fost găsit întreg în mormînt şi este cinstit ca sfînt. Am auzit că noi românii mai avem un sfînt, anume

Ieremia Valahul, care s-a nevoit acum cîteva sute de ani în Italia. Ştiţi cumva viaţa lui?

— Da, părinte Ioil. Să vă spun pe scurt viaţa sfîntului Ieremia Valahul. Era moldovean, de loc din Sasca — Suceava. S-a născut la 29 iunie 1556 din părinţii Stoica Costin şi Margareta lui Bărbat, oameni săraci cu şapte copii, cinci băieţi şi două fete. Din botez s-a chemat Ioan. La vîrsta de 19 ani, adică în anul 1575, a plecat din Moldova şi a lucrat un an de zile ca lucrător la zidurile cetăţii din Alba Iulia. Apoi a plecat ca însoţitor pînă în Italia, în oraşul Bari, cu un doctor italian, anume Petro Iacomo, aflat pe atunci în Alba Iulia. Rămînînd singur şi străin, a fost îndreptat de Dumnezeu la o mînăstire de călugări capucini, anume Buna Vestire din oraşul Neapole. Aici s-a călugărit tînărul moldovean şi a primit numele de Ieremia. Italienii îi ziceau „Geremia Valacco". Şi s-a nevoit în această mînăstire din anul 1576 pînă la 5 martie 1625, cînd s-a mutat la Domnul, ca un mare sfînt şi făcător de minuni. Cuviosul Ieremia nu ştia carte, dar iubea foarte mult pe oameni şi îngrijea de bolnavi. Egumenul mînăstirii Buna Vestire din Neapole l-a rînduit să îngrijească de bolnavii din bolniţa mînăstirii. Iar el îi îngrijea cu mare dragoste, îi spăla, îi hrănea şi apoi îi vindeca de boli cu sfintele sale rugăciuni. Spunea încă şi unele fapte viitoare care se împlineau întocmai. Vestea minunilor lui s-a răspîndit în toate satele din centrul Italiei şi mulţi veneau la el şi se vindecau. Odată, pe cînd mergea iarna la un sat să cerceteze un bolnav, a răcit la plămîni şi după ce s-a întors la mînăstire şi-a dat sufletul în mîinile lui Dumnezeu. La doi ani după mutarea lui a fost declarat ca „Fericit". El însă a fost toată viaţa un călugăr ortodox, mare nevoitor şi slujitor al bolnavilor. Viaţa lui a fost scrisă în anul 1670 de călugărul Francisc Severini. La 30 octombrie 1983, Biserica Romano-Catolică l-a canonizat ca sfînt.

32. — **Ce sfaturi daţi, prea cuvioase părinte Ioil, ucenicilor sfinţiei voastre din mînăstiri? Dar celor din sate?**

— Ucenicilor mei le amintesc sfatul bătrînului din Pateric, care a fost întrebat de un călugăr cum să se mîntuiască. Bătrînul i-a răspuns: „Să faci în fiecare zi ceea ce ai făcut în prima zi cînd ai venit în mînăstire"! Îndemn apoi pe ucenicii mei să aibă multă răbdare, să fie ascultători şi supuşi, să urmeze exemplul şi sfaturile bătrînilor, să nu lipsească de la biserică, să se mărturisească cît mai curat şi des, să-şi facă canonul şi rugăciunile rînduite la chilie, să fugă de vin mult şi de prietenia cu

femei şi să se hrănească cu citirea sfintelor cărţi. La fel şi fiilor mei duhovniceşti din sate şi oraşe, le doresc mai multă rîvnă la biserică, la rugăciune, la milostenie, la toată fapta cea bună. Să nu uite ca în fiecare post să se spovedească, să asculte de duhovnici şi de mai marii lor şi să fugă ca de moarte de beţie şi desfrînare, de uciderea de copii şi de secte. De mă vor asculta şi vor urma lui Hristos nădăjduiesc să se mîntuiască şi ei şi să mă mîntuiesc şi eu cu rugăciunile lor.

33. **— Daţi-mi şi mie, părinte Ioil, un sfat părintesc înainte de plecare.**

— Părinte Ioanichie, mai întîi de toate să facem tot ce putem ca să nu ne pierdem sufletul, că atunci toate vor fi în zadar. Fă tot ce poţi, tot ce crezi că este bun, spre slava lui Dumnezeu şi folosul oamenilor, că mai tîrziu nu vei mai putea. Apoi, aşteaptă mila lui Dumnezeu şi să nu-ţi pierzi nădejdea. Sînt atîţia credincioşi care se roagă lui Dumnezeu pentru noi şi cred că ne va milui Hristos pentru rugăciunile lor.

— Vă mulţumesc, părinte Ioil, pentru bunele sfaturi duhovniceşti.

— Dumnezeu şi Maica Domnului să vă binecuvînteze!

— Amin.

IEROMONAHUL CASIAN FRUNZĂ

Mînăstirea Sihăstria

(n. 1911)

Părintele Casian este un om al liniştii şi tăcerii. De aceea puţini oameni îl cunosc, pentru că el însuşi doreşte să fie necunoscut. Iar dacă cineva insistă să-l caute, îl află mai greu, pe la schituri puţin accesibile. Iată, sînt aproape 50 de ani de cînd sfinţia sa îşi duce viaţă duhovnicească prin sihăstrii şi schituri precum: Sihăstria, Sihla, Rarău, Tarcău şi altele. În aceste oaze ale liniştii şi rugăciunii s-a nevoit ieromonahul Casian o jumătate de secol, lăudînd pe Dumnezeu ziua şi noaptea.

Îndeosebi, te cuceresc calmul, blîndeţea şi echilibrul lui sufletesc. Sau, cum spun Sfinţii Părinţi, dreapta socoteală, smerenia şi măsura în toate. Adică, vorbirea puţină, mîncare şi odihna cu măsură, îmbrăcămintea foarte modestă, mersul liniştit, privirea blîndă, negrija pentru cele pămînteşti, tăcerea, privegherea de noapte şi nevoinţa de taină. Iată cîteva trăsături sufleteşti ale părintelui Casian. Şi cine nu iubeşte pe omul blînd, paşnic şi smerit? Cine nu caută un asemenea suflet liniştit, odihnitor şi fără răutate, pentru a-i destăinui inima şi a-şi lecui durerea? Or, pentru aceasta trebuie să-ţi pui desaga în spate, să înfrunţi osteneala unui drum lung şi anevoios, să urci poteci necunoscute de munte, să stai

cîteva ore de veghe la biserică în miez de noapte şi apoi să zăboveşti la vorbă cu părintele Casian.

Astăzi, sfinţia sa este acelaşi, ca şi acum 50 de ani. Acelaşi calm, aceeaşi blîndeţe binevoitoare, aceeaşi aşezare smerită, aceeaşi vorbire simplă, reţinută, dreasă cu sare, aceeaşi milă pentru oameni. După atîtea peregrinări prin schituri în căutarea mult doritei linişti, s-a întors din nou la metanie, şi este pustnic în poiana Crucii, la doi km mai sus de Mînăstirea Sihăstria.

Într-o după amiază de iarnă urc pînă la chilia bătrînului sihastru, străbătînd troieni proaspete de zăpadă. Iată-mă sus, în mijlocul poienii adăpostită de codri seculari. Totul este alb, imaculat şi celest. Ce frumoasă şi fericită este viaţa pustnicilor! Oameni ai rugăciunii şi dragostei. Ei renunţă de bunăvoie la toate, ca să se roage neîncetat pentru toţi. Nu numai că nu iau nimic din ale lumii, dar se şi jertfesc prin post şi rugăciune pentru lume, pentru mîntuirea oamenilor.

De departe se vede chilia părintelui Casian. Un cuib de pasăre singuratică în acest paradis al frumuseţii. Este o casă cu cîteva încăperi în care se liniştesc periodic călugării din Mînăstirea Sihăstria. Bat în uşă şi intru. O încăpere simplă, o masă cu cîteva cărţi, o icoană deasupra candelei abia licărind, iar bătrînul în genunchi se roagă din Ceaslov.

— Binecuvîntaţi, părinte Casian! Vă faceţi pravila?

— Îmi citeam vecernia şi pavecerniţa mică.

— V-aţi retras aici, la linişte?

— Acum, la bătrîneţe, m-am retras din Schitul Rarău la metanie, ca să mă sfîrşesc aici, lîngă mormintele părinţilor mei. Aici am început viaţa călugărească şi tot aici aş vrea s-o termin, cu ajutorul Maicii Domnului. Dar ştiu eu cum va rîndui Dumnezeu? Pentru mîntuire, însă, nu contează locul unde stai, ci felul cum trăieşti viaţa, cum te nevoieşti. Smerenia şi dragostea inimii, acelea contează cel mai mult. Am stat cîteva luni în mînăstire. Apoi m-a trimis părintele stareţ aici, la linişte, ca să nu rămînă iarna chiliile acestea pustii.

— Ce vîrstă aveţi, părinte Casian?

— Am 73 de ani. De-acum aştept şi eu să plec la Domnul. Asta mă gîndesc, aici, la linişte, că am trecut aşa repede prin viaţă şi nu sînt pregătit pentru moarte. Dar nu ne pierdem nădejdea.

— În ce an aţi venit la mînăstire?

— În 1935. Era stareţ la Sihăstria părintele Ioanichie Moroi. Eu puteam să mă duc la Mînăstirea Vorona, judeţul Botoşani, că este aproape de comuna mea, Călăraşi. Dar am venit aici, că Sihăstria pe atunci era vestită în toată Moldova pentru liniştea şi viaţa aspră ce se ducea aici.

— Cum vi se părea viaţa duhovnicească în Sihăstria, acum 50 de ani?

— Nici nu se poate compara cu cea de azi, părinte! Atunci, Sihăstria era adevărată sihăstrie, că era foarte izolată de lume; nu era drum de căruţă şi veneau puţini oameni la schit. La fel, şi călugării erau oameni de linişte şi rugăciune. Toţi erau sub ascultare şi blagoslovenie. Ziua lucrau cu mîinile în tăcere şi permanent cu rugăciunea lui Iisus pe buze; masa o primeau o dată pe zi, la orele trei după amiază; iar noaptea citeau la psaltire în chilii, făceau fiecare sute de metanii, erau nelipsiţi de la biserică şi erau fericiţi, că nu căutau altceva decît mîntuirea sufletului. Dar şi părintele Ioanichie Moroi era un adevărat stareţ şi duhovnic, cum mai rar se putea întîlni în ţară.

— În ce an v-aţi călugărit şi aţi fost hirotonit preot?

— M-am călugărit în anul 1938 şi am fost hirotonit preot în anul 1947, sub stăreţia părintelui Cleopa.

— Cum vi s-a părut părintele Cleopa, ca stareţ?

— Nici nu se putea mai bun, mai apropiat de oameni, mai milostiv şi înţelept. El nu cerea multe ascultări în afară. Ci, mai întîi de toate cerea prezenţa obligatorie la biserică, spovedania regulată o dată pe săptămînă, citirea cărţilor sfinte şi trăirea în dragoste unul cu altul. Mereu ne amintea cuvintele părintelui său duhovnicesc, monahul Galaction Ilie, care zicea: „Dragostea şi cu frăţia, mult întrece bogăţia"! Părintele Cleopa era omul dragostei. Deşi el se nevoia în taină foarte mult, nu cerea de la călugări decît după rîvnă şi putere. În cîţiva ani cît a fost stareţ la mînăstirea Sihăstria, 1945—1949, a adunat în jurul său peste 80 de părinţi şi fraţi, dintre care unii au ajuns călugări sporiţi.

— Prin ce mînăstiri şi schituri v-aţi mai nevoit?

— În 1949 am plecat la Mînăstirea Slatina cu părintele Cleopa şi încă vreo 25 de călugări. Tot atunci am fost numit egumen la schitul Rarău, pe muntele cu acelaşi nume, unde am stat patru ani de zile. Aceasta a fost, poate, cea mai rodnică şi liniştită perioadă din viaţa mea de mînăstire. Schitul Rarău este un colţ de rai pămîntesc şi duhovnicesc. Toată săptămîna aveam linişte şi stăteam pe lîngă biserică şi chilii. Numai Dumineca veneau ceva credincioşi din împrejurimi.

— Care este legenda întemeierii Schitului Rarău?

— Se spune din bătrîni că soţia lui Petru Rareş cu copiii a fost ascunsă pe muntele Rarău, aproape de Pietrele Doamnei, cînd a fugit spre Ciceu, în Ardeal. După ce s-a întors la scaunul Moldovei, Petru Rareş a făcut din lemn, drept mulţumire lui Dumnezeu, un mic schit cu hra-

mul Adormirea Maicii Domnului, pe locul unde şi-a aflat soţia şi copiii, unde deja exista un schit mai vechi numit „Sihăstria lui Dodu". Schitul Rarău a dăinuit la Pietrele Doamnei, aproape de „Piatra Zimbrului", pînă în anul 1800. Apoi, din cauză că frontiera austriacă era aproape de schit şi călugării sufereau multe necazuri, într-o noapte, egumenul Sisoe a chemat 30 de ţărani cu 30 de cai de munte; au pus catapeteazma, icoanele şi tot ce mai aveau pe cai, au făcut rugăciune la Maica Domnului şi, la miezul nopţii, au pornit cu toţii peste muntele Rarău, în partea de sud, unde au construit din nou schitul aşa cum se vede pînă astăzi.

— Unde aţi mai fost egumen?

— În anul 1954 am venit la metanie, iar între anii 1956—1960 am fost egumen la Schitul Tarcău — Neamţ, o aşezare pustnicească de mare frumuseţe şi linişte. Numai dacă am avea şi liniştea cea interioară. Între anii 1960—1964 am fost şi eu patru ani pustnic pe muntele Rarău, singur cu Dumnezeu. Aveam un bordei de lemn în care mă adăposteam. Atunci m-am rugat cel mai mult în viaţa mea. Şi aveam o linişte şi o bucurie pe care nu le voi uita niciodată. Alta este rugăciunea făcută la linişte, în singurătate, şi alta este rugăciunea în mijlocul lumii şi a grijilor.

Între anii 1968—1980 am fost pentru a doua oară egumen la Schitul Rarău. Acum am înnoit schitul, clopotniţa, chiliile şi, pe cît am putut, viaţa duhovnicească. Am adunat în jurul meu pînă la zece călugări şi fraţi şi slăveam ziua şi noaptea pe Dumnezeu. Recent însă, am lăsat egumen un ucenic şi m-am retras din nou la metanie, în mînăstirea noastră.

— Cum vă nevoiţi aici, în singurătate?

— Îmi fac rînduiala călugărească, adică cele şapte laude, citesc la Psaltire, fac metanii şi rugăciunea lui Iisus. Mai stau noaptea de veghe, citesc din Sfînta Scriptură şi Sfinţii Părinţi, cuget la moarte şi laud pe Dumnezeu după putere.

— Ce călugări mai sporiţi aţi avut la Tarcău şi Rarău?

— La Schitul Tarcău am avut un schivnic foarte sporit în rugăciune. Îl chema Serafim Ciurea. Neîncetat se ruga şi vărsa multe lacrimi. N-am cunoscut alt călugăr să aibe darul lacrimilor ca părintele Serafim. Era de loc din comuna Ţibucani şi a răposat în 1958, de aproape 90 de ani. La Rarău am avut un alt călugăr sporit, de loc din Vatra Dornei. Îl chema Nicodim. Era orb din tinereţe şi, la fel, se ruga permanent, vărsa lacrimi şi-şi cerea iertare de la toţi.

— Aţi cunoscut vreun sihastru pe muntele Rarău sau în pădurile Moldovei?

— A trăit un călugăr pustnic la Rarău, sub Piatra Zimbrului, dar nu ştiu nevoinţa lui. Era cu metania din Mînăstirea Secu. Pustnici mari, cum erau în trecut, nu cred să mai fie în zilele noastre. Însă, pe cînd eram tînăr, am auzit despre doi pustnici mari, cu viaţă sfîntă, care s-au nevoit în codrii din jurul Mînăstirii Vorona — Botoşani.

— Povestiţi-mi ceva despre aceşti sihaştri.

— Acum vreo 40—50 de ani, am stat cîteva zile la Schitul Sihăstria Voronei. Şi iată că vine la schit, în vizită, un preot bătrîn ca de 90 de ani, fost paroh la Oneaga — Botoşani. El îmi povestea că, pe cînd era preot tînăr ca de 30 de ani, în satul Oneaga, aproape de Sihăstria Voronei, într-o noapte de vară dormea în casă. Deodată, pe la miezul nopţii, a văzut o lumină străină la fereastră şi a auzit un glas puternic, poruncitor: „Ia Sfintele Taine şi du-te la Peştera Sihăstriei să împărtăşeşti pe pustnicul Ioan, că te aşteaptă"! Preotul, întîi s-a înfricoşat şi socotea o nălucire de noapte. Dar, văzînd încă lumina aceea la fereastră, s-a sculat repede, a luat Sfintele Taine, adică Trupul şi Sîngele lui Hristos, şi a plecat noaptea prin pădurea deasă spre Peştera Sihăstriei, cale de peste 3 km. Şi, mare minune! spunea el, lumina aceea cerească mergea înaintea preotului pînă a ajuns în faţa peşterii. Apoi a dispărut. El a aprins trei lumînări şi a intrat în peşteră cu mare emoţie. Cuviosul Ioan zăcea bolnav pe aşternut de frunze şi îl aştepta. „Nu te teme, părinte!" mi-a zis sihastrul. „Vino şi mă împărtăşeşte cu Trupul şi Sîngele lui Hristos, că trebuie să mă duc din viaţa aceasta"! După ce i-a citit rugăciunile de Sfînta Împărtăşanie, l-a împărtăşit cu Sfintele Taine şi l-a întrebat pe Cuviosul Ioan de unde este de loc şi de cîtă vreme se nevoieşte în pădurile Voronei. Iar cuviosul a spus că este din părţile Poltavei, că este de neam mare şi că în tinereţe a învăţat multă carte. Apoi, auzind de numele şi viaţa sfîntă a Cuviosului Paisie de la Mînăstirea Neamţ, prin anii 1780—1785 a venit la Neamţ şi s-a făcut călugăr şi ucenic al marelui stareţ. După anul 1810, schimonahul Ioan s-a retras la linişte în pădurile din jurul Mînăstirii Vorona, unde se nevoiau încă vreo cîţiva sihaştri cu viaţă sfîntă. Şi s-a nevoit în peştera de sub stînca Sihăstriei mai bine de 50 de ani.

— Ce v-a mai povestit preotul de la Oneaga despre acest sihastru sfînt?

— După ce i-a spus viaţa lui pe scurt, Cuviosul Ioan schimonahul i-a mulţumit şi i-a făgăduit că se va ruga pentru el înaintea Prea Sfintei Treimi. Apoi preotul s-a reîntors acasă. După trei zile s-a dus la Peşteră să vadă dacă mai trăieşte pustnicul Ioan. I-a văzut cărţile, locul unde

zăcuse, dar pe el nu l-a mai găsit nicăieri. Spunea că a răposat și Dumnezeu i-a ascuns trupul, ca să nu-l știe nimeni. Pe cît i-a fost de tainică viața, așa i-a fost și sfîrșitul.

— Mai știți ceva și despre alți sihaștri aleși de la Sihăstria Voronei?

— Povestea preotul Vasile Crudu, care a trăit peste 90 de ani și a fost paroh în satul Tudora — Botoșani pînă prin anul 1940, că, pe cînd era preot mai tînăr, prin 1925, într-o noapte de vară a avut o descoperire dumnezeiască. Pe cînd dormea în casă, i-a bătut cineva în fereastră și i-a zis: „Scoală, părinte, și du-te de împărtășește pe pustnicul din pădure"! Preotul iese afară, strigă, dar nu vede nimic. Socotind că este vreo nălucire de noapte, se culcă din nou. Nu trece un sfert de ceas și cineva îi bate a doua oară în geam și îi zice cu glas poruncitor: „Părinte, sfinția ta dormi și pustnicul moare în pădure neîmpărtășit"? Preotul Vasile iese din nou afară, strigă prin întuneric, dar nimic. Nu intră bine în casă și același glas îi spune la geam aceleași cuvinte. Preotul îi răspunde din casă: „Dar ce să fac"? Iar glasul străin de la geam îi răspunde: „Ia Sfintele Taine, încalecă pe cal și du-te de împărtășește pustnicul din pădure"! „Dar unde este pustnicul, că nu știu unde să mă duc"? îi răspunde preotul din casă. Iar vocea de afară, care era, cred, a îngerului păzitor al acelui pustnic sfînt și necunoscut, i-a spus: „Lasă calul să meargă prin pădure în voia lui și unde se va opri, acolo este pustnicul"!

Preotul Vasile Crudu îndată se îmbracă, ia Sfintele Taine, cartea, crucea și cîteva lumînări, încalecă pe cal și pornește spre pădure, unde voia calul să meargă. Era o noapte întunecoasă și fără lună. A mers calul mult prin pădurile Voronei, urca pe culmi, trecea peste rîpe, pășea peste pîraie, pînă într-un loc tare anevoie de mers, din cauza desișului unde s-a oprit. Nu voia să facă un pas mai departe. Părintele Vasile a descălecat, a legat calul de-un copac, a aprins cîteva lumînări și se uita uimit încoace și încolo. Dar nu vede nimic. Mai merge vreo zece pași și aude gemînd de durere un glas de om. Preotul strigă și se închină. Acela era pustnicul cel iubit de Hristos! Apoi preotul aude încet glasul lui: „Părinte Vasile, nu te teme! Vină repede și-mi dă Sfintele Taine, că mă așteaptă să plec"! Preotul își ia veșmintele, se apropie cu curaj, citește pe scurt rînduiala Sfintei Împărtășanii, îi face dezlegare, îl împărtășește și peste un minut, cuviosul sihastru își dă duhul în mîinile Domnului. Trupul lui, slăbit cu totul de post și osteneală, zăcea ca un mărgăritar într-o văgăună pe pămînt, în adîncul codrilor Voronei. Nimeni nu-i cunoștea numele și viața lui!

După ce i-a făcut obișnuitul trisaghion după moarte, preotul Vasile Crudu a încălecat pe cal, l-a lăsat liber și în zorii zilei a ajuns acasă. A doua zi s-a dus la Mînăstirea Vorona și a spus starețului să trimită cîțiva

călugări ca să aducă trupul pustnicului și să-l îngroape în cimitirul mînăstirii. Și l-au îngropat părinții cu mare cinste în mînăstire, fără să-i știe cineva numele și viața. Dar călugării îl cinsteau ca pe un sfînt.

— Părinte Casian, mai știți și alt sihastru mare la Vorona?

— Pe cînd eram mic și mă duceam cu părinții la Mînăstirea Vorona, am auzit de un sihastru mare, anume Veniamin, de loc din județul Botoșani. Era schivnic și se nevoia la Schitul Sihăstria Voronei, 4 km mai sus de mînăstire. Spuneau bătrînii că acest sihastru era așa de sporit cu darul lui Hristos, că și animalele sălbatice mergeau după dînsul și îl cinsteau. El umbla desculț toată viața, vara și iarna, mînca o dată pe zi legume, după apusul soarelui, și avea rugăciunea lui Iisus. Odată, într-o noapte de iarnă, a venit desculț prin pădure de la schit la mînăstire, iar lupii l-au însoțit de o parte și de alta pînă la poarta mare. Apoi l-au așteptat acolo. Iar cuviosul Veniamin a intrat în mînăstire, a vorbit cu stareţul, a luat prescuri și vin pentru Sfînta Liturghie și s-a întors la schit. De la poartă, lupii l-au însoțit iarăși pînă sus, la Schitul Sihăstria Voronei. Acest sihastru făcea și minuni de vindecare cu rugăciunile lui. A decedat în anul 1915, mi se pare.

— Părinte Casian, ce trebuie să facă mai mult călugărul, ca să se mîntuiască?

— Să facă ascultare cu dragoste și smerenie, să nu lipsească de la biserică niciodată și să nu-i rămînă rugăciunea de la chilie. Dacă face aceste trei lucruri, sigur se mîntuiește.

— Astăzi, călugării nu mai au liniște, nici înăuntru, nici afară, ca în trecut. Că îi înconjoară lumea cu necazurile ei din toate părțile. Ce este mai de folos să aleagă? Liniștea sau slujirea oamenilor?

— Dacă lumea ne caută, apoi Dumnezeu o trimite pe la mînăstiri. Că unde să se ducă bieții oameni? Este mai mare slujirea, misiunea duhovnicească, decît liniștea duhovnicească. Oare Hristos a fugit la liniște în pustie? Nu stătea permanent între oameni? Noaptea se ruga singur pe munte, iar ziua îi învăța și îi vindeca de boli. Apoi, nu știi că sînt călugări la liniște care sînt mai luptați de gînduri rele ca cei din mijlocul lumii? Noi să facem ascultare. A Domnului este mîntuirea, că noi nu știm cum să ne mîntuim!

— Vă mulțumesc, părinte Casian, pentru aceste cuvinte de folos.

— Slavă lui Dumnezeu pentru toate, părinte Ioanichie! Mai poftiți cînd puteți...

IERODIACONUL GHENADIE HONCIUC

Mînăstirea Sihăstria

(1890—1972)

Părintele Ghenadie zăboveşte de mai multe zile în chilie. La cei peste 80 de ani ai lui se simte obosit şi bolnav. Nu mai cîntă la strană, pe care întotdeauna a împodobit-o cu prezenţa şi cîntările lui timp de peste şase decenii. Nu mai poate veni la trapeză cu părinţii, nu mai stă de vorbă cu fraţii.

Părintele Ghenadie Honciuc se pregăteşte să plece în veşnicie! De aceea se roagă mereu, se retrage mai mult în sine, vorbeşte puţin, meditează, îşi cercetează conştiinţa, se împărtăşeşte cu Trupul şi Sîngele lui Hristos şi aşteaptă. Uneori intră în biserică, se închină la sfintele icoane, îşi umezeşte ochii în faţa icoanei Maicii Domnului, spre care are atîta evlavie, apoi îşi pleacă încet capul în ambele părţi în semn de iertare şi se retrage din nou la chilie.

Totuşi, părintele Ghenadie nu refuză dialogul, dragostea curată, caldă a călugărilor din mînăstire. Mai ales după orele de rugăciune, cînd sufletul său se deschide, simte nevoia de cuvînt, de prezenţa celor care îl înconjoară cu dragoste. Folosind un asemenea moment, bat în uşa chiliei părintelui Ghenadie.

— Binecuvîntează, părinte Ghenadie!

— Maica Domnului, părinte. Hai, intră în chilie să mai stăm oleacă de vorbă . . .

O chilie mică, curată, bine întreţinută. La răsărit cîteva icoane, sfînta cruce şi o candelă licărind. Pe masă, cîteva cărţi pe slovă veche. O Psaltire deschisă; alături un Ceaslov şi cîteva cărţi de muzică psaltică — anastasimatar, idiomelar, catavasier şi altele — dovadă că părintele Ghenadie este un mare cîntăreţ, adevărat profesor de psaltichie. Iar sfinţia sa, cu metaniile pe mînă, îmbrăcat cu o dulamă veche şi încins cu curea de piele, se roagă mereu în singurătatea chiliei sale. Foarte slab la fire, alb ca o coală de hîrtie, cărunt, cu barba destul de rară, părintele Ghenadie vorbeşte mereu cu Dumnezeu, cu sfinţii lui Dumnezeu, cu sine, cu gîndurile, cu bătrînele cărţi de pravilă şi muzică. Iar în clipe de răgaz, se bucură să-i treacă cineva pragul chiliei, să cînte împreună un Axion pe cromatica glasului al VI-lea şi să destăinuie cîteva momente din anii tinereţii sale. Şi ce frumos povesteşte părintele Ghenadie! Un grai moldovenesc rămas din bătrîni. Şi ce minunat execută sfinţia sa cîntările de psaltichie!

— Ce mai faci, părinte Ghenadie? Îţi faci pravila?

— Ei, părinte! Mă rog şi eu la Măicuţa Domnului să mijlocească pentru mine, ticălosul, — îmi răspunde părintele cu glas potolit şi cu vădită duioşie.

— Părinte Ghenadie, nu vrei să-mi povesteşti cîteva amintiri din anii sfinţiei tale de mînăstire ?

— Povestea vieţii mele este lungă, părinte. Dar aşa, cîteva lucruri mai importante îţi povestesc, cum să nu.

— Aud că sînteţi de mic în mînăstire.

— Da. Am intrat ca frate în Mînăstirea Neamţ în anul 1904, cînd aveam numai paisprezece ani. Era stareţ arhiereul Narcis Creţulescu. Cînd eram de 15 ani, am căpătat aprobare de călugărie de la mitropolitul Partenie. M-a văzut odată la strană, îmbrăcat în hăinuţe negre, citind frumuşel şi i-a plăcut. Dar duhovnicul meu nu mi-a dat binecuvîntarea. „Frate Gheorghe, mai ai răbdare. Eşti încă tînăr. Sileşte-te să fii bun, că nu-i greu de călugărit, însă îi mai greu de făcut", mi-a zis el. Şi nu m-am călugărit atunci. Iar prin anul 1906, m-am luat cu un călugăr basarabean şi am plecat în Sfîntul Munte. Acolo greu m-a primit, că eram tînăr şi nu se primesc copii în Sfîntul Munte. Dar un părinte bătrîn, care mă cunoştea de la Neamţ, m-a luat pe garanţia lui.

— În care mînăstire aţi fost primit?

— Întîi m-am dus la o chilie românească — Chilia părintelui Gherontie Stupeanu, mare cîntăreţ şi duhovnic. El a cîntat în Sfîntul Munte cu renumitul protopsalt român, schimonahul Nectarie. Acolo eram vreo şapte-opt de toţi. Pravila se făcea după rînduială, iar Sfînta Liturghie în sărbători. Dar n-am stat mult acolo, că eram prea tînăr, ca să nu se facă tulburare în Sfîntul Munte. Părinţii m-au trimis la Prodromul, ca să stau sub ascultare. Că aşa era tradiţia în Athos, copiii [illegible]tea în obşte sub îngrijirea unui părinte şi nu aveau voie să umble prin celelalte mînăstiri, pînă nu se făceau mai vîrstnici.

— Cum era pe atunci rînduiala în Schitul Prodrom?

— Foarte frumoasă. Un colţ de rai. Linişte, singurătate. Jos se întindea marea, mereu plină de valuri. Iar sus, se ridica vîrful Athonului, aproape tot timpul cu zăpadă. Obştea avea cam 100—110 părinţi şi fraţi. Viaţă de obşte, rînduială frumoasă cu liturghia zilnică, ca în lavrele greceşti. Şi ce slujbe minunate se făceau în Sfîntul Munte! Numai privegherile erau lungi, de toată noaptea. Cîntăreţii se schimbau din cînd în cînd. Dimineaţa pe la orele opt — nouă, terminau Sfînta Liturghie. Apoi urma masa şi la chilii.

— Se muncea mult în Athos?

— Era de lucru, dar toate se făceau cu program. Cînd venea ceasul de rugăciune, lăsam totul şi mergeam la biserică.

— Schitul Prodromul are vreo icoană făcătoare de minuni, cum au celelalte mînăstiri din Athos?

— Cum să nu! Este icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, pictată la Iaşi prin anul 1866, numită „Prodromiţa". Este pusă în strana mare din naos. În faţa ei cîntă părinţii axionul, paraclisul şi acatistul Acoperămîntului. Această icoană, uneori îşi schimbă faţa, se întunecă şi chiar plînge cu lacrimi, cînd are să fie ceva rău în schit sau în tot muntele. Atunci părinţii ştiu aceasta şi îndată încep să postească cu toţii în sobor, să se roage şi să facă privegheri la Maica Domnului ca să-i păzească de tot răul.

— De unde îşi procurau părinţii de la Prodrom hrana?

— Schitul avea un metoc — o bucată de teren cu măslini, portocali, lămîi, vie — în insula Tasos, nu departe de Athos. Aveam acolo o casă cu chilii, teasc pentru untdelemn, pentru vin şi un mic paraclis. M-am dus şi eu o dată acolo, cu barca, ca să ajut la făcut untdelemnul din măsline. În sărbători un ieromonah săvîrşea Sfînta Liturghie în paraclis şi veneau mulţi săteni greci din satul vecin cu metocul. Eu cîntam la strană. Mi-a plăcut tare acolo. Grecii sînt foarte credincioşi, tradiţionalişti şi buni patrioţi.

De acolo ne procuram o parte din alimente. Celelalte alimente le trimetea din ţară cu vaporul. Le descărca în cheiul Prodromului, şi de acolo, cu mularii, le cărau la schit. Mularii sînt un fel de asini foarte blînzi, folosiţi în tot muntele. Parcă-i văd! Sprinteni, cu potcovuţe de fier la picioare, cum duceau desagii în spate, de la mare la schit. Uneori mergeau şi singuri. Ei cunoşteau potecile muntelui. Părinţii îi legau pe unul de altul cu o funie — cîte zece, douăzeci — pe cel mai bătrîn în frunte şi pe cei mai tineri la urmă, iar un călugăr îi mîna din spate. I-am mînat şi eu. Păşeau, colo, atenţi la fiecare piatră, pe marginea prăpăstiilor... Iar la poarta mînăstirii le ieşeau părinţii înainte, îi descărcau şi-i dădeau la păscut.

— Aţi stat mulţi ani la Prodromul?

— Am stat cam patru ani, că trebuia să vin în ţară să fac armata, dar m-am simţit tare fericit. Un adevărat colţ de rai.

— Părinte Ghenadie, ce v-a plăcut mai mult în Sfîntul Munte?

— Ei, părinte, toate mi-au plăcut. Dar cel mai mult mi-a plăcut slujba de la Sfintele Paşti şi tradiţia frumoasă din săptămîna luminată. În noaptea de Înviere tot Sfîntul Munte răsună ca o simfonie de glasul sutelor de clopote. Şi se aude sunetul lor, pînă departe pe mare şi pînă în insule!...

Apoi în Sfîntul Munte este o tradiţie foarte frumoasă. În prima zi de Paşti, în toate mînăstirile şi schiturile se scoteau în mijlocul bisericii

toate sfintele moaște și icoanele făcătoare de minuni, se împodobeau frumos, se tămîiau, se aprindeau candele și sfeșnice, se punea pe ele cîte o etichetă și stătea de strajă tot timpul cîte un călugăr. Asta dura șapte zile — în toată săptămîna luminată. Iar călugării din sfintele mînăstiri, chilioții și pustnicii, se duceau în mici grupuri de cîte doi-trei, pe la toate sfintele lavre și schituri din Athos, cîntînd „Hristos a înviat", și se închinau la sfintele moaște și sfintele icoane făcătoare de minuni. Ce frumos era! Ne căutam cîte-un tovarăș de drum și porneam fiecare, cu trăistuța la șold — cum e obiceiul în Sfîntul Munte — cu toiagul și cu metaniile pe mîini, zicînd „Doamne Iisuse", vorbind cele duhovnicești sau cîntînd „Hristos a înviat". Ne opream din loc în loc, pe la chiliile pustnicilor, pe la izvoare cu apă rece, admiram marea, mînăstirile, liniștea și ascultam cîntecul clopotelor. Că în Sfîntul Munte se trag atunci clopotele peste tot.

Pe toate potecile Athosului întîlnești în acele zile călugări de toate neamurile. Unii vin, alții se duc. Iar în fiecare mînăstire părinții te primesc cu mare dragoste. După ce ne închinam în biserică la Sfintele Moaște și Sfintele Icoane făcătoare de minuni, apoi cîntam cu toții „Hristos a Înviat". La urmă părinții ne chemau la masă pe toți călugării drumeți, ne dădeau mîncare de pește și cîte-un pahar cu vin. Apoi plecam mai departe. Seara, unde ajungeam, acolo poposeam. Tot Sfîntul Munte este atunci îmbrăcat în haină de praznic, timp de șapte zile. Slujbe, cîntări de bucurie, pelerinaj. O adevărată sărbătoare a Athosului. Praznic de bucurie, de întîlnire cu pustnicii și de înfrățire duhovnicească! În aceste zile nu se lucrează în Sfîntul Munte.

— Ați cunoscut mulți pustnici în Sfîntul Munte?

— Pe vremea aceea cît am stat eu acolo (1906—1910), am apucat mulți pustnici. Unii locuiau prin peșteri; alții prin mici colibe; alții chiar sub vîrful Athonului; iar cei mai sporiți se nevoiau în pustiul Cherașa. Aceia nu se arătau niciodată și nu-i putea vedea nimeni, decît duhovnicii lor. Erau pustnici greci, ruși, români, sîrbi etc. Pustnicii greci erau cei mai sporiți în nevoință.

— De obicei, cînd se coborau pustnicii de la pustie în lavre?

— În fiecare sîmbătă sau Duminică veneau să se împărtășească și să asculte Sfînta Liturghie. Ei intrau cel mai întîi în biserică. Tot timpul se rugau, tăceau, iar unii aveau și darul lacrimilor. Pustnicii veneau și în săptămîna luminată să se închine la Sfintele Moaște și la icoanele din lavre. Tot Sfîntul Munte este plin în aceste zile de călugări, de bucurie duhovnicească, de cîntări și de sunetul clopotelor.

— Mînăstirile din Athos au multe sfinte moaște?

— Fiecare mînăstire are, părinte, cîte douăzeci, treizeci pînă la cincizeci de moaște de la toți sfinții. Unele au cîte-o mînă, un picior al unor

mucenici; altele, degetul, palma, capul unor cuvioşi; altele, veşmintele unor sfinţi ierarhi. Dar sfinte moaşte întregi nu am văzut la nici o mînăstire. Mi-aduc aminte că la Mînăstirea Vatopedu am văzut un vas de cristal în care se păstrează o parte de păr smuls din barba Domnului. Se observă şi sîngele pietrificat pe el. Am sărutat şi eu vasul pe deasupra. Iar la Mînăstirea Sfîntul Pavel am văzut o parte din cele trei daruri aduse de magi la Naşterea Domnului — aur, smirnă şi tămîie — puse în vase speciale.

— Părinte Ghenadie, ai întîlnit în Athos vreun pustnic cu viaţă sfîntă?

— Mi-aduc aminte că odată mergeam pe poteca muntelui singur, cu traista în spate şi metaniile pe mînă. Mă duceam de la Prodromul la Lavra. Iată că văd înaintea mea, de departe, un pustnic. Că se cunosc pustnicii după îmbrăcăminte. Şi mă întrebam: de ce neam să fie? Grec, rus sau român? Cum am ajuns în faţa lui, m-am plecat cu evlavie pînă la pămînt şi i-am zis româneşte:

— Binecuvintează, prea cuvioase părinte!

— Domnul să te binecuvinteze, frate Gheorghe, — mi-a răspuns el româneşte, cu glas potolit. Cred că era un pustnic român. Nu ştiu numele lui. S-a uitat fix la mine, apoi mi-a zis:

— Ei, frate Gheorghe, te-a adus Maica Domnului aici, în grădina ei! Să fii fericit. Dă slavă lui Dumnezeu. Dar să nu te duci din Sfîntul Munte în ţară, că ai să cazi în multe primejdii şi ai să te căieşti toată viaţa! Nu cumva ai ceva posmag în traistă? m-a întrebat apoi.

— Da, am, cuvioase părinte, te rog ia sfinţia ta din traistă cît doreşti. Şi m-am întors spre el cu spatele. Iar el parcă a luat ceva, sau numai a atins mîna de gura traistei şi cînd m-am întors eu să văd dacă şi-a luat ceva, el era ajuns deja pe culmea unui munte prăpăstios. Urca ca o căprioară spre vîrful Atonului şi spre adîncul peşterilor. Atunci mi-am zis: „Cu adevărat acesta a fost un sfînt român, un om al lui Dumnezeu"! Am mai văzut un pustnic foarte cuvios, care era cel mai renumit pe vremea aceea în Sfîntul Munte — Cuviosul Siluan — rus de neam. Trăia singur, într-o peşteră. Nu primea la el aproape pe nimeni. Eu m-am dus la el cu un ieroschimonah bătrîn — duhovnicul lui. Întîi s-a apropiat el de peşteră. A vorbit cu pustnicul ceva, parcă greceşte. Apoi m-a chemat şi pe mine. A acceptat numai să-l văd. Dar nu ne-a primit în peşteră, ci a ieşit el afară, că era cald şi frumos. Era foarte slab, luminat la faţă, cam mic de statură, cu barba foarte lungă şi albă, iar hainele destul de uzate. M-am uitat la el ca la un sfînt. Nu ştia româneşte. A vorbit cu duhovnicul puţin. Apoi i-am cerut blagoslovenie şi am coborît Pe cale îmi spunea părintele, că acest cuvios Siluan avea de la Dumnezeu darul

mai înainte vederii. Mulţi din Sfîntul Munte îl ştiau că este văzător cu duhul.

— Cum se fac în Sfîntul Munte călugăriile şi hirotoniile?

— Acolo călugării nu se fac ca la noi, numai în mantie — un fel de logodnă cu Hristos —, ci se fac direct schivnici. Aşa este în tot Sfîntul Munte. Iar hirotoniile se fac cu aprobarea patriarhului de la Constantinopol. Slujba de hirotonie o fac doi-trei arhierei bătrîni care sînt retraşi la mînăstirile din Athos. Dar să ştii, părinte, că în Sfîntul Munte nu se pot hirotoni decît numai cei feciorelnici. Iar clericii care vin acolo din altă parte, întîi trebuie să se mărturisească. Şi dacă au avut opriri canonice, atît înainte cît şi după călugărie, nu au voie să mai slujească Sfînta Liturghie.

— Părinte Ghenadie, de ce n-aţi rămas în Sfîntul Munte toată viaţa?

— Trebuia să vin în ţară să fac armata. Prin anul 1909 a venit acolo un ordin ca toţi tinerii români să se prezinte în ţară pentru armată. În 1910, cînd aveam 20 de ani, am venit la Botoşani, unde m-am născut şi am şi plecat în armată, iar în anul 1914, m-am reîntors la Mînăstirea Neamţ, de unde plecasem. Era stareţ arhimandritul Valerie Moglan. În anul 1915 m-am călugărit şi m-am făcut direct schivnic, ca în Athos. Apoi, am primit şi hirotonia în diacon. Cînd să mă duc a doua oară în Sfîntul Munte, a început războiul mondial. Am fost şi eu luat la Crucea Roşie. După ce s-au liniştit popoarele, am revenit la Mînăstirea Neamţ şi am rămas aici. După schimbarea calendarului, în 1924, s-a făcut o mare dezbinare şi în Prodromul din pricina stilului. Atunci am renunţat pentru totdeauna să mă mai reîntorc în Sfîntul Munte.

— Spuneţi-mi, părinte Ghenadie, cum era viaţa duhovnicească în Mînăstirea Neamţ, înainte de primul război mondial?

— Ei, părinte, nici nu se putea mai frumos. Adevărată grădină a Maicii Domnului! Pe atunci Mînăstirea Neamţ avea peste 350 de călugări şi fraţi, dintre care erau peste 40 de preoţi şi 20 diaconi. În fiecare Duminică şi sărbătoare slujea un sobor mare de preoţi şi diaconi, în frunte cu stareţul mînăstirii. Erau şi fraţi mulţi, ca la o sută. Şi toţi luau parte la slujbă. Era şi şcoală monahală în Mînăstirea Neamţ, cu programă analitică, cu cataloage, cu părinţi profesori bine pregătiţi. Iar ca obiecte erau: Vechiul şi Noul Testament, Viaţa monahală, Catehismul, Muzica şi Morala. Muzica era în mare cinste. Toţi cîntau în cor. Iar în sărbători erau pline strănile de călugări şi fraţi. Am apucat în Mînăstirea Neamţ şi cîntăreţi foarte mari, protopsalţi. Şi era un obicei foarte frumos. Toţi duhovnicii luau cîte doi-trei fraţi ucenici şi-i creşteau duhovniceşte ani de zile, pînă îi formau.

— Aţi cunoscut vreun duhovnic mare în Mînăstirea Neamţ?

— Mi-aduc aminte că unul din cei mai buni duhovnici era ieroschimonahul Ieroftei. El era pe atunci cel mai bun duhovnic al Mînăstirii Neamţ. Veneau atît părinţii, cît şi mulţi mireni la sfinţia sa pentru mărturisire. El preda Morala la şcoală. Abia îl aşteptau fraţii să vină. Şi ce frumos ne preda! Parcă îl aud cum ne învăţa: „Ei, fraţilor, iaca, v-a adus Maica Domnului la mînăstire. Foarte bun lucru aţi ales. Dar tot lucrul bun cu anevoie se cîştigă. Aşa că şi frăţiile voastre trebuie să aveţi răbdare, să faceţi ascultare, să vă faceţi canonul, să vă rugaţi mereu, să veniţi la biserică . . .".

Părintele Ieroftei era foarte sporit duhovniceşte, senin la faţă şi te pătrundea cu privirea. Prin darul lui Dumnezeu el cunoştea pe fiecare. Îndată ce se uita la tine, înţelegea dacă ai făcut un păcat şi-ţi zicea: „Ei, frate, ce ţi s-a întîmplat? Ţi-o fi făcut vrăjmaşul vreo ispită? Nu te întrista peste măsură. Hai, vino şi-mi spune ce ai pe conştiinţă şi te vei uşura . . ." Şi cum ne spovedeam la el, prin rugăciunea şi sfaturile lui, îndată ne linişteam şi ieşeam veseli afară.

— Veneau şi mireni la mînăstire?

— Cum de nu. Veneau în fiecare sărbătoare de nu mai încăpeau în biserica mare. Aşa cum aleargă animalele pădurii la izvoare, aşa alergau ei întotdeauna la mînăstiri. Mulţi se spovedeau la duhovnicii din Neamţ şi cereau sfaturi. După primul război mondial şi mai ales după schimbarea calendarului a început să scadă numărul călugărilor şi viaţa duhovnicească la Mînăstirea Neamţ, pînă în zilele noastre.

— Prin ce mînăstiri aţi mai trăit, părinte Ghenadie?

— Din anul 1934 am fost rînduit ca diacon la mînăstirea de maici Agafton, de lîngă Botoşani. Acolo am stat 25 de ani. Pe atunci erau cam 250 de maici şi surori. Şi să ştii sfinţia ta că în Agafton erau călugăriţe foarte bune, smerite, postitoare, nevoitoare. Model de călugăriţe! Acolo am predat muzica multă vreme. La biserică cînta corul mînăstirii. Am apucat la Agafton şi două stareţe foarte bune: maica Agafia Moisa, iar înaintea ei alta şi mai cuvioasă — schimonahia Evelina Honceriu.

Din anul 1961 am venit aici, la Sihăstria. Şi acum iaca am peste 80 de ani şi-mi aştept şi eu ceasul . . . Dar mă rog bunului Dumnezeu să mă miluiască şi să-mi dea sfîrşitul cel bun.

— Părinte Ghenadie, nu vă pare grea bătrîneţea?

— Ei, părinte, îmi pare rău că sînt om păcătos şi n-am făcut tot ce trebuia ca monah. Ce bine era dacă rămîneam toată viaţa în Sfîntul Munte! Acum dacă aş fi mai tînăr aş pleca să mor acolo! Dar Maica Domnului va avea grijă şi de mine ticălosul . . .

— Vă rog, daţi-mi şi mie un cuvînt de folos, părinte Ghenadie!

— Dragul meu, să ai frica lui Dumnezeu în toate, roagă-te mult şi te sileşte să faci acum cît mai multe fapte bune. Că, să ştii, la bătrîneţe nu mai poţi face aproape nimic, dacă nu te deprinzi din tinereţe. Acesta-i sfatul bătrînului!

— Binecuvîntează-mă, părinte Ghenadie!

— Maica Domnului să te binecuvînteze! Dar să mai vii. Auzi? Să mai vii pe la mine . . .

PROTOSINGHELUL TEODUL VARZARE

Mînăstirea Agapia

(1899—1981)

Este o adevărată delectare duhovnicească să stai cîteva clipe de vorbă cu părintele Teodul. Întotdeauna comunicativ, permanent senin la faţă, mereu împăcat cu sine, cu oamenii şi cu Dumnezeu. Chipul sfinţiei sale, îmbrăcat în podoaba bătrîneţii, este completat de un zîmbet permanent cu care te întîmpină şi-ţi vorbeşte. Poate ar mai trebui să spunem că Sfinţia sa este duhovnicul întregului sobor al Mînăstirii Agapia, că slujeşte la biserică neobosit de peste 50 de ani, că ştie să cînte minunat de frumos şi găseşte pentru fiecare, călugăr sau mirean, un cuvînt bun de îmbărbătare şi mîngîiere, desprins fie de la Sfinţii Părinţi, fie din viaţă. Pe lîngă toate acestea, părintele Teodul este şi un neîntrecut povestitor, cu o memorie totdeauna proaspătă şi cu un grai curat moldovenesc.

Toate acestea ne îndeamnă să-l căutăm pe părintele Teodul, să întrebăm de chilia sfinţiei sale şi, bineînţeles, să-i batem în uşă, pentru a-i cere cuvînt de învăţătură.

— Binecuvîntaţi, prea cuvioase părinte Teodul!

— Domnul să vă binecuvînteze! Da de unde este mie cinstea aceasta să mă vizitaţi? Haideţi înăuntru. Ia staţi colea, pe scaune.

— Prea cuvioase, am venit să ne binecuvîntaţi şi să ne daţi vreun cuvînt de folos.

— Cuvinte de folos găsiţi numai la Sfinţii Părinţi. La ei grîul este curat şi fără de neghină! Pe cînd eram intendent la mitropolia de la Iaşi a venit odată un profesor mare de la Facultatea de Teologie din Cernăuţi să vorbească cu mitropolitul nostru, Irineu Mihălcescu. Era mirean şi preda filozofia. Odată ne-am luat de vorbă chiar despre filozofie şi m-a întrebat: „Părinte Teodul, ştii unde găseşti cea mai înaltă învăţătură de filozofie? În Sfînta Scriptură şi Vieţile Sfinţilor! În aceste cărţi găseşti toată filozofia vieţii. Nu filozofia cuvintelor, ci a trăirii adevărate în Hristos. De aceea, pune mîna pe Biblie şi pe Vieţile Sfinţilor şi le citeşte cu atenţie, mereu şi

vei găsi în ele răspuns la toate întrebările vieţii. Aici este singura înţelepciune adevărată. Celelalte toate pier!"

Aşa, părinţilor, aici găsim toată înţelepciunea Duhului Sfînt. Că sfinţii au pus în practică Evanghelia lui Hristos. Eu de atunci citesc permanent în Vieţile Sfinţilor şi mult mă folosesc. Iaca le ţin colea la căpătîi şi cînd mai am puţin timp, mai citesc oleacă din ele. Apoi iar mă duc unde este nevoie.

— Da, prea cuvioase, aveţi dreptate, dar măcar din fărîmiturile care cad pe jos ne puteţi folosi şi pe noi... Am auzit că aţi trăit mulţi ani cu vlădici mari, aţi avut de unde auzi şi învăţa.

— Părinţilor, să vă spun cîte ceva din tinereţile mele. Eu sînt basarabean, născut în anul 1899. De mic mi-a plăcut viaţa de mînăstire. Am stat chiar ca frate la Noul Neamţ. Mînăstire mare şi foarte organizată. După 1918 am venit la Iaşi să învăţ şcoala de cîntări. Aici m-am împrietenit cu părintele Varlaam Argherescu şi Ilarion Radu de la Mitropolie. Amîndoi m-au ajutat mult la şcoală. Îmi plăcea muzica şi aveam voce frumoasă.

Cum am terminat şcoala de cîntăreţi am fost luat în armată la Roman. Aici m-am împrietenit cu părinţii de la Episcopie. Cea mai mare bucurie a mea era că puteam lua parte noaptea la utrenie. Că zilnic se făcea utrenia la miezul nopţii. La ora 11 fix trăgea clopotul şi la 11 şi un sfert începea slujba. De la cazarmă mă ştiau că sînt cîntăreţ şi-mi dădea drumul santinela. Pe urmă a început să mă cunoască şi prea sfinţitul Teodosie.

În anul 1923, la 10 mai, cum m-am liberat de armată am şi fost primit ca frate la Episcopia Romanului, pe post de cîntăreţ, iar după un an de zile episcopul m-a călugărit. De la episcopul Teodosie Atanasiu am învăţat multe lucruri.

— Povestiţi-ne, prea cuvioase, ceva din viaţa lui.

— Era fiu de preot din părţile Bacăului. A învăţat multă carte, la seminar şi teologie. Apoi a fost trimis să facă doctoratul în teologie la Atena. A studiat acolo patru ani. Dar nu avea bani de întreţinere. S-a întîmplat că un grec bogat avea biserică pe moşia sa, însă nu avea preot. Deci i-a zis sfinţiei sale: „Părinte Atanasie, slujeşte sfinţia ta în sărbători la biserica mea şi eu te întreţin la şcoală". Şi s-a învoit părintele Teodosie. Acolo a deprins bine limba şi a fost printre cei mai buni studenţi la teologie. Prin anul 1900 s-a întors în ţară şi a fost făcut arhimandrit şi egumen la Mînăstirea „Precista Mare" din oraşul Roman. Aici a început să traducă din limba greacă veche Comentariile Sfîntului Ioan Gură de Aur la cele 14 epistole ale Sfîntului Apostol Pavel. Aceasta este cea mai mare operă literară care ne-a dat-o prea sfinţitul Teodosie al Romanu-

lui. După cîțiva ani a fost luat la București și sfințit arhiereu la mitropolie. Apoi, în anul 1911, sinodul l-a ales episcop la Roman, în locul episcopului Gherasim Safirin.

A fost un episcop bun, învățat, tradițional, dar cam aspru cu preoții de mir și foarte hotărît. De aceea unii nu-l prea iubeau. Primul lucru care l-a făcut cînd a ajuns episcop, a adunat la episcopie pe toți preoții din eparhie și le-a poruncit să poarte toți haine preoțești, barbă, culion și păr lung, așa cum poartă preoții din Grecia. A încheiat un proces verbal și toți preoții au semnat că se vor supune acestei rînduieli. A durat un an-doi pînă s-au deprins toți cu barbă și potcap. Că fiecare era obligat să nu iasă din casă civil și cu pălărie. Pălăria era cu desăvîrșire interzisă pentru preoți. Apoi episcopul a făcut patru camere la episcopie, unde erau reținuți trei zile la canon preoții nedisciplinați.

— Părinților, — le-a zis episcopul — cine din sfințiile voastre nu respectă această rînduială preoțească îl țin de canon trei zile aici în camerele acestea și nu-i dau decît o felie de pîine și un pahar de apă seara.

Odată mergeam cu prea sfințitul la o sfințire de biserică. Eram amîndoi pe peronul gării din Roman. Așteptam trenul. Deodată iată, apare pe peron un preot cu pălărie pe cap. Culionul îl avea învelit în mînă. Preotul cînd l-a văzut, repede și-a pus culionul. Dar vlădica l-a observat, l-a chemat la el și i-a spus:

— Părinte, de ce nu respecți ținuta preoțească? N-ai semnat și sfinția ta procesul verbal? Ți-ai călcat hotărîrea, ți-ai călcat semnătura. Să vii luni la episcopie. Cînd a venit l-a ținut sub canon patru zile la post și rugăciune în camerele acelea.

Vlădica Teodosie avea și un frate preot la Bacău, care semăna foarte bine cu el. Nu-i puteai distinge pe unul de altul. Avea încă și un alt frate, profesor doctor la universitatea din București. Îl chema Ioan Atanasiu. Își făcuse studiile în Germania și Franța. Acesta era foarte credincios, postea mult, se ruga, și de la biserică nu lipsea în nici o Duminică. Și avea o bibliotecă foarte bogată, dar nu voia să se însoare.

Odată eu l-am întrebat: „Nu te mai însori, domnule profesor?" Iar el mi-a zis: „Dar mai am timp de căsătorie? Viața este așa de scurtă și sîntem datori să facem atîtea lucruri! Cînd să te mai ocupi și de căsătorie? Trebuie să ai grijă de femeie, de copii, de hrană și atîtea altele. Dar așa, îmi pot căuta toată viața de studii, de studenți și de sufletul meu." Și să vezi, părinte, ce conștiincios preda la studenți! Iar vara nu pleca în concediu, ci făcea cursuri suplimentare gratuit cu studenții slabi. „Păcat să rămînă repetenți — spunea el —. Părinții lor au cheltuit atîția bani cu ei; apoi țara are nevoie de ei!"

În anul 1926 prea sfinţitul Teodosie s-a retras ca pensionar la Mînăstirea Neamţ şi m-a luat şi pe mine cu el. În anul 1929 m-a hirotonit diacon. Apoi, văzînd că slăbeşte mereu şi-a donat biblioteca sa, destul de mare, Institutului Teologic din Bucureşti. O mică parte le-a donat Mînăstirii Neamţ. Între timp şi-a terminat de tradus al nouălea volum din Comentariile Sfîntului Ioan Gură de Aur, opera sa cea mai importantă. În acelaşi an a şi răposat.

Am mai apucat încă în viaţă pe arhiereul Valerian Ştefănescu, fratele episcopului Melhisedec. Acesta a trăit 103 ani. A fost întîi preot de mir şi a avut două fete. Cînd era cam de 50 de ani i-a murit preoteasa şi a fost ales arhiereu vicar pentru episcopia Rîmnicului. Pe urmă s-a retras ca vicar la Episcopia Romanului, prin anul 1882, cînd fratele său, Melhisedec, ajunge episcop aici.

L-am cunoscut bine pe vlădica Valerian. Era înalt de stat, slab şi foarte blînd. A ajutat mult pe episcopul Melhisedec. Iar după moartea lui a rămas ca arhiereu pensionar la casa lor, unde funcţiona o grădiniţă de copii. Zilnic lua parte la Sfînta Liturghie şi la toate slujbele din catedrală, făcea sfinţiri de biserici, hirotonii şi învăţa tipicul pe preoţii tineri. Toţi îl iubeau ca pe un adevărat părinte duhovnicesc. Tot ce cîştiga dădea milostenie la văduve şi săraci.

Pe atunci se făcea Utrenia la miezul nopţii şi înainte de a suna clopotul, vlădica bătea cu toiagul în poarta episcopiei să-i deschidă. Dacă portarul întîrzia, el începea pe de rost miezonoptica. Cînd intra în biserică, spunea cîntăreţilor: „începeţi cu psalmii utreniei, că miezonoptica am zis-o eu la poartă"! Şi a trăit vlădica Valerian 103 ani. În 1926, cînd noi deja eram la Neamţ, el a trimis o scrisoare episcopului Teodosie: „Cu ajutorul lui Dumnezeu astăzi am împlinit o sută de ani şi am început altă sută"! În anul 1928 a decedat şi a fost îngropat, alături de fratele său Melhisedec, în paraclisul din grădina lor, vizavi de episcopie.

— Prea cuvioase părinte, dar la mitropolia din Iaşi, ce călugări sau vlădici mai sporiţi aţi cunoscut?

— Cel mai duhovnicesc mitropolit al Moldovei de la Veniamin Costachi încoace a fost Iosif Naniescu. El i-a întrecut pe toţi cu viaţa şi cu dragostea sa. Mai ales era foarte milostiv. Îmi povestea părintele Varlaam, care a trăit cu dînsul, că mitropolitul Iosif avea acest obicei: în fiecare sîmbătă împărţea bani, haine şi alimente la cei săraci din Iaşi — copii, văduve, cerşetori — pe baza unei liste. Avea cam două sute de săraci care primeau ajutor de la dînsul, prin rotaţie. Tot salariul său îl dădea milostenie. Iar banii şi milostenia le împărţea personal cu mîinile sale, asistat de un diacon, în holul casei mitropolitane. Uneori îl întrebau preoţii şi prietenii:

— Înalt Prea Sfinţite, de ce faceţi una ca aceasta?

— O să vedeţi voi de ce. La moartea mea, aceştia o să vină să mă petreacă la mormînt şi să plîngă pentru mine, iar nu cei bogaţi şi avuţi. Aceia vor veni să mă vadă, iar aceştia să se roage pentru mine.

O dată i-a donat un ministru de la Bucureşti un rînd de haine preoţeşti noi, foarte scumpe. Iar el a zis:

— Acestea nu sînt de obrazul meu! Sînt vrednic eu să port haine aşa de luxoase? Şi le-a dat protoiereului din Iaşi să le vîndă, iar banii i-a dat la săraci. Mitropolitul Iosif Naniescu purta haine călugăreşti, simple, ponosite. Iar cînd a murit au venit la mitropolie foarte mulţi săraci, ţărani, văduve, cerşetori, de era plină ograda, şi plîngeau, zicînd: „S-a dus tata nostru! Cine altul ne va milui?"

Un alt părinte minunat de la mitropolie, pe care l-am cunoscut a fost arhidiaconul Varlaam Argherescu. Era cu metania din Neamţ. A slujit 50 de ani ca diacon la catedrală şi a schimbat şapte mitropoliţi. Treizeci de ani nu a vrut să iasă din Iaşi. Apoi, părintele Varlaam nu-şi făcea niciodată iarna foc în chilie. În 50 de ani a ars numai 3 metri cubi de lemne. Cînd îl întrebam ne spunea: „Eu le dau foc la lemne, dar dacă nu se aprind, ce sunt eu de vină!" Avea lemne puse în gura sobei poate de 20 de ani. În chilia lui nu primea pe nimeni, apoi singur şi-o văruia, noaptea. Iar la biserică foarte frumos cînta. Suia şi cobora trei game, de ne uimea pe toţi. Apoi, părintele Varlaam se îmbrăca foarte modest şi purta în zile de rînd o pălărie spartă pe cap. Eu l-am întrebat o dată: „Părinte Varlaam, de ce te îmbraci aşa rău?" „Ca să nu mă cheme preoţii la slujbe în oraş, că mă cunosc cei mai mulţi!"

Într-o zi m-a luat părintele Varlaam în chilia lui. De obicei nu primea pe nimeni în chilie. O încăpere potrivită, aproape goală. Patul era ridicat aproape la doi metri deasupra, ca să nu-l ispitesc cu somnul. Iar el, de fapt, dormea pe o masă mai scurtă decît dînsul aşezată la răsărit. Pe masă era aşternută o rasă veche, pe care se culca şi se învelea cu altă rasă. Sub cap îşi punea o trăistuţă cu cheile bisericii. „Părinte Teodul — mi-a zis el — să-ţi arăt averea mea!" Şi deschide un dulap plin cu chitanţe de bani daţi cu împrumut la elevi şi studenţi în timp de 40 de ani. „Acesta-i comîndul (averea) mea! I-am strîns pentru înmormîntare. Sînt poliţe de bani daţi la elevi săraci şi studenţi. Doar am dat banii cu acte, nu aşa cu ochii închişi! Dar nici unul din băieţi nu a venit pînă acuma să-mi restituie banii!" „Dar de ce nu-i ceri sfinţia ta înapoi?" i-am zis eu. „Nu-i frumos să-i cer înapoi. Apoi, eu i-am dat cu acte"- spunea părintele zîmbind.

Mai era la mitropolie la Iaşi încă un părinte foarte milostiv, părintele Ilarion Radu. Era numai călugăr. A fost 30 de ani paraclisier la catedrală. Tot ce cîştiga, tot salariul lui, îl împărţea la elevi şi studenţi săraci.

Avea o chilie mare cu paturi de jur-împrejur unde culca elevii şi studenţii care nu-şi găseau gazdă, iar el dormea pe o ladă în sală. Uneori dormeau în chilia lui zece-douăzeci de elevi. Pe sală avea un dulap, în care punea tot ce găsea de mîncare, pîine, prescuri, vin, colivă, litie, mîncare rămasă de la obşte. Iar cînd veneau seara băieţii îl întrebau: „Părinte Ilarion, ne primiţi să dormim în chilie?" „Mergeţi, este deschisă". „Dar nu mai aveţi ceva de mîncare, că ni-i foame?" „Căutaţi, colo, în dulapul de pe sală; trebuie să mai fi rămas ceva."

Aşa a crescut şi a ajutat la învăţătură, părintele Ilarion, sute de elevi şi studenţi, de au ajuns toţi oameni mari, profesori, doctori, ofiţeri. La bătrîneţe părintele s-a retras la bolniţa Mînăstirii Neamţ, s-a îmbolnăvit de o boală grea de piele şi a murit, părăsit de toţi. Mai tîrziu s-au adunat la mitropolie foştii lui ucenici, care acuma erau oameni mari; i-au făcut un parastas şi i-au pus o placă comemorativă în peretele chiliei lui.

— Părinte Teodul, cum aţi ajuns duhovnic la Agapia?

— După alegerea mitropolitului Nicodim ca patriarh, în anul 1939, eu am venit din nou la Neamţ şi am fost hirotonit preot pe seama Mînăstirii Agapia. La început nu voiam să vin aici. Pe urmă m-am deprins şi iată am acum atîţia ani.

— Cum slujiţi aici la biserică?

— Facem cu săptămîna. O săptămînă la biserica mare, una la Schimbare, alta la Adormire şi a patra sîntem liberi. La biserica mare din incintă se face Liturghia zilnic. Mă scol pe la ora trei după miezul nopţii, îmi fac pravila de slujbă, iar pe la cinci încep proscomidia şi la opt cel tîrziu termic Sfînta Liturghie. Utrenia, din anul 1947, se face seara. La Sfînta Liturghie şi utrenie sînt datoare să vină toate maicile. Vara însă vin mai puţine, că sînt pe la ascultări.

— Mai sînt în soborul Mînăstirii Agapia suflete aprinse pentru dragostea lui Hristos?

— Eu sînt duhovnicul mînăstirii şi le cunosc pe toate. Sînt la noi maici destul de bune, praviliste, cîntăreţe la strană, nelipsite de la biserică, unele schivnice care nu mănîncă carne, nevoitoare care îşi fac regulat canonul călugăresc şi citesc zilnic Psaltirea. Dar sînt unele şi mai slabe. Însă toate sînt ale lui Hristos şi noi trebuie să le dobîndim pe toate.

— Părinte Teodul, de cînd sînteţi la Agapia aţi cunoscut vreun sihastru renumit în munţii din împrejurimi?

— Am cunoscut, în anul 1947, un mare sihastru în munţii Agapiei, care întrecea pe mulţi alţii cu sfinţenia vieţii lui. Îl chema Ioan. Eu nu aş fi putut crede că în zilele noastre mai trăiesc sihaştri atît de sporiţi în adîncul Munţilor Carpaţi.

— Spuneţi-ne cîteva cuvinte despre acest mare sihastru.

— Pînă în anul 1945 nu l-am văzut niciodată. Dar îmi povesteau despre el atît părintele Cleopa de la Sihăstria, cît şi arhimandritul Vasian Scripcă, stareţul Mînăstirii Secu († 1956), care îi fusese duhovnic între anii 1930—1940. Îmi mai spuneau despre el pădurarii şi ciobanii, care îl cunoşteau şi îl întîlneau pe potecile munţilor. Mergea întotdeauna cu un ucenic după dînsul. Pustnicul Ioan mergea înainte, iar la 10—20 de paşi ucenicul lui, ca să se poată ruga. Cei care l-au văzut mai înainte îmi spuneau că umbla cu capul descoperit şi avea părul cărunt, lăsat pe spate, barba albă, puţin ascuţită, şi faţa luminată şi senină. Era îmbrăcat în haine vechi şi în mînă purta toiag. Toţi care îl întîlneau îi ziceau „Pustnicul", iar el îi binecuvînta şi mergea mai departe.

Părintele Cleopa îmi spunea că în toamna anului 1930, pe cînd păştea oile Sihăstriei cu fratele său pe obcina Sihlei, a trecut pe potecă pustnicul Ioan cu ucenicul său şi oprindu-se puţin a zis către cel mai mare: „Frate Vasile, pregăteşte-te şi mergi înainte, că ai de făcut o cale lungă". Era o prevestire pentru sfîrşitul lui. După şase luni fratele Vasile a răposat.

Stareţul Vasian Scripcă, pe cînd sihăstrea la Schitul Sihla, între anii 1930—1940, i-a fost duhovnic şi se minuna de nevoinţa lui. El îmi spunea că pustnicul Ioan era din ţinutul Tighinei, că s-a făcut călugăr la Noul Neamţ şi după ce a terminat facultatea de teologie a ajuns arhiereu-vicar, prin anul 1905. Fiind foarte iubitor de linişte, după cîţiva ani se retrage la un schit, apoi auzind de mînăstirile şi sihaştrii din Carpaţi, ajunge sihastru vestit în Munţii Sihlei.

— În ce împrejurare l-aţi cunoscut personal, părinte Teodul?

— În vara anului 1945 mi-am luat toiagul şi am plecat peste munte la Mînăstirea Sihăstria. Voiam să mă spovedesc la părintele Cleopa. Cum am trecut obcina muntelui, cînd să ajung pe valea Sihăstriei, în marginea poienii numită „Trapeza" (= masa) îmi apare în faţă chipul senin şi cuvios al unui sihastru necunoscut. Era cam mic de statură, cu capul descoperit şi îmbrăcat cu un fel de dulamă lungă de lînă, desculţ şi încins cu o frînghie de cînepă. Nu avea nici toiag, nici traistă, iar pe mîini purta un şirag de metanii, făcute de el din boabe roşii de măcieş. Parcă mă aştepta. Cum m-a văzut m-a binecuvîntat cu ambele mîini şi mi-a zis pe nume: „Părinte Teodul, te duci la Sihăstria, la părintele Cleopa? De cîte ori mă duc şi eu pe la Mînăstirea Sihăstria şi stau la slujbă în biserică, dar nu mă vede nimeni! Ştiu că sfinţia ta vrei să te retragi din Agapia la Sihăstria, dar să nu te duci. Rămîi la Mînăstirea Agapia şi fă ascultare acolo, că nu degeaba te-a trimis Dumnezeu la Agapia. Acolo este mîntuirea sfinţiei tale!"

Cînd am văzut că-mi spune pe nume şi-mi cunoaşte şi gîndurile, întîi m-a cuprins un fel de frică şi de uimire încît nu mai puteam nici vorbi.

Mai ales că nu-l știam atunci cine este. Dar cuvintele lui mi-au intrat la inimă și m-au umplut de o mare bucurie duhovnicească cum nu mai simțisem niciodată. Apoi, luînd curaj, l-am întrebat: „Cum vă cheamă, prea cuvioase, și de cînd vă nevoiți în aceste părți?" „Mă cheamă Ioan — mi-a răspuns el — și sînt de peste Nistru. Pînă în 1917 am fost episcop vicar la Kiev. Dar din cauza revoluției, am lăsat dregătoria și, auzind de sihăstriile din Oltenia, în anul 1919 m-am dus ca frate începător la schitul Crasna din Județul Gorj. Egumenul m-a pus să pasc vitele schitului. După cîțiva ani, mi-a zis: „Frate Ioane, pregătește-te că în noaptea aceasta te călugărim!" El nu cunoștea viața mea. Atunci eu am lăsat toate și în noaptea aceea am plecat la pustie în adîncul codrilor. Apoi auzind de sihaștrii din Moldova, în anul 1920 m-am retras definitiv în Munții Sihlei".

După puțină tăcere cuviosul sihastru Ioan a adăugat: „Părinte Teodul, te rog adă-mi un pachet de hîrtie de scris și un kilogram de cerneală." „Dar ce să faci cu ele, prea sfințite?" „Îmi trebuie să scriu ceva!" „Să vă aduc și condei?" Bunul nevoitor, însă, arătînd cu mîna spre cetina copacilor, mi-a zis: „Nu-mi trebuie decît numai penițe. Ia uită-te cîte condeie mi-a dat Dumnezeu!" „Unde anume și cînd să vă aduc hîrtia?" l-am întrebat. „Nu te îngriji de aceasta, a răspuns el. Are Domnul grijă de toate!" „Prea sfințite, voiți să vă aduc și ceva pesmeți sau altceva de mîncare?" „Nu-mi trebuie nimic, căci din mila lui Dumnezeu am tot ce-mi trebuie!" Apoi sărutîndu-i mîna, i-am zis: „Binecuvîntează-mă, prea sfințite!" „Domnul să te binecuvînteze, și mă iartă!"

Deci, binecuvîntîndu-mă cu amîndouă mîinile, eu am coborît în vale spre Sihăstria iar el a stat o clipă rezemat de un brad, apoi a dispărut ca o căprioară în adîncul codrilor și nu l-am mai văzut. O bucurie negrăită se odihnea în sufletul meu. Cîte n-aș fi dorit să-l întreb pe acest mare sihastru, dar el nu voia să-mi descopere nimic despre nevoința lui duhovnicească din munții Sihlei, nici măcar locul unde își avea peștera sau bordeiul.

— Și i-ați cumpărat hîrtie și cerneală, părinte Teodul?

— Foarte ușor, deși era pe atunci mare criză de hîrtie. Cum m-am reîntors la Agapia m-am dus la prăvălia din sat și cînd a auzit vînzătorul, m-a chemat deoparte și numaidecît mi-a dat un top de hîrtie bună de o mie de coli, cerneală și penițe. Apoi le-am pus într-o desagă și mă rugam lui Dumnezeu să mă ajute să-l reîntîlnesc pe acest sihastru sfînt. Sufletul meu ardea de dorul de a-l mai vedea, de a-i cere binecuvîntare și cuvînt de învățătură duhovnicească.

După o lună de zile mi-am luat desaga în spate și toiagul și am plecat peste munte la Sihăstria. Aveam treabă cu părintele Cleopa. Pe cale mă rugam să mă întîlnesc cu cuviosul Ioan sihastrul, ca să-i dau

hîrtia şi cerneala. Îi luasem şi ceva pesmeţi de mîncare. Cine ştie ce avea el de scris! Poate unele învăţături duhovniceşti de taină. Poate sfaturi despre rugăciunea lui Iisus, pe care o dobîndise din tinereţe. Poate unele descoperiri dumnezeieşti sau poate însăşi viaţa lui.

Cum ajung în poiana Trapezei, deodată îmi apare înainte cuviosul sihastru Ioan, fără să observ din ce parte vine. Faţa lui era albă, luminată şi răspîndea o bucurie cerească, străină oamenilor de rînd, iar inima lui revărsa multă pace şi linişte duhovnicească. Trupul îi era acoperit de aceeaşi haină aspră de lînă, împletită de mîinile lui. Mîna stîngă ţinea şiragul de metanii de măcieş, iar dreapta o ţinea întotdeauna aşezată pe piept, ca pentru rugăciune.

După ce îi sărut mîna şi îi fac metanie, cuviosul Ioan mă binecuvintează, cu ambele mîini, mă sărută pe frunte şi îmi spune: „părinte Teodul, te duci la Sihăstria? Mai bine întoarce-te înapoi la Agapia, că părintele Cleopa egumenul Sihăstriei lipseşte azi. Este chemat la Mînăstirea Neamţ". „Prea Sfinţite, i-am zis eu cu emoţie, v-am adus hîrtie şi cerneală. Iată şi cîteva peniţe " „Îţi mulţumesc, părinte Teodul. Ştiam că vei găsi!" Apoi le aşează în desaga pe care o avea în spate. „V-am adus şi ceva de mîncare, pîine, fructe şi puţin vin". „Dumnezeu să-ţi plătească dragostea, părinte Teodul, dar nu am nevoie de nimic. Are Domnul grijă de mine!"

Zadarnic am insistat să primească ceva, el măcar nici nu s-a uitat în coş să vadă ce i-am adus. Dar ca să nu mă întristeze, bunul ostaş al lui Hristos mi-a adăugat acest cuvînt duhovnicesc: „Părinte Teodul, de mare folos este postul pentru călugăr. Să ştii că şapte sînt treptele postului, adică sînt şapte feluri de hrană pentru om:

a. *Carnivorii*, care mănîncă carne întotdeauna. Aceştia sînt în treapta cea mai de jos a postului, chiar dacă se înfrînează uneori de la mîncare. Ei nu pot spori niciodată în rugăciune.

b. *Lacto-vegetarienii*, care nu mănîncă niciodată carne, ci numai lapte, brînză, ouă şi tot felul de legume fierte. Aceştia sînt în treapta a doua a postului, pe care o ţin de obicei călugării din mînăstirile cu viaţă de obşte şi foarte rar mirenii.

c. *Vegetarienii*, care mănîncă numai zarzavaturi şi legume fierte sau nefierte (crude). Rînduiala aceasta formează treapta a treia a postului şi o ţin călugării cei mai rîvnitori din vieţile de obşte. De aici încolo încep treptele postului cele mai aspre, pe care păşesc, de obicei, călugării sihaştri şi pustnicii cei mai nevoitori.

d. *Fructiferii*, care mănîncă o dată pe zi pîine şi fructe nefierte, fără a gusta vreodată altfel de hrană. Cine a ajuns la această treaptă a postului, acela poate stăpîni cu uşurinţă trupul şi gîndurile şi poate spori repede pe calea rugăciunii.

e. *Cerealierii* formează treapta a cincea a postului. La această treaptă ajung călugării, mai ales cei din sihăstrii şi pustnicii, care mănîncă o dată pe zi numai pîine neagră, de cereale şi boabe muiate de grîu, porumb, mei, linte, bob, mazăre etc.

f. *Hrana uscată* este a şasea treaptă a postului călugăresc, la care ajung de obicei pustnicii cei mai rîvnitori. Cei care petrec în această aspră nevoinţă mănîncă numai pesmeţi de pîine muiaţi în apă, cu sare sau puţin oţet, o dată pe zi şi cu măsură. Aşa se nevoiau sihaştrii de pe valea Nilului.

g. *Hrana sau mana dumnezeiască*, este ultima şi cea mai înaltă treaptă a postului călugăresc, la care ajung foarte puţini dintre asceţi, după o îndelungată nevoinţă, întăriţi fiind de darul Sfîntului Duh. Aceştia se îndestulează numai cu Prea Curatele Taine, adică cu Trupul şi Sîngele lui Hristos, pe care le primesc o dată sau de două ori pe săptămînă, fără a mai gusta ceva decît numai apă. După grele ispite şi nevoinţe am ajuns cu darul lui Dumnezeu să mă mulţumesc numai cu Prea Curatele Taine şi nu mai simt foame, nici trebuinţă de pîine şi legume...

Iată, părinţilor, la ce măsură de nevoinţă duhovnicească ajunsese cuviosul Ioan. Apoi l-am întrebat: „Prea Sfinţite, acolo, în pădure, unde locuiţi, nu vă este iarna frig?" „Părinte Teodul, eu sînt cetăţeanul Munţilor Carpaţi şi Domnul are grijă de mine, că oriunde mă aflu nu duc lipsă de nimic. Nu simt nici frigul iernii, nici arşiţa soarelui, nici foamea, nici setea, nici altă nevoie pămîntească!" „Prea Sfinţite, tare m-aş retrage la Mînăstirea Sihăstria, lîngă călugări! Acolo aş avea mai multă linişte şi vreme de rugăciune". Iar el mi-a răspuns: „Dacă ai fost rînduit de mitropolie la Agapia, fă ascultare, că ai fost trimis acolo cu voia şi porunca lui Dumnezeu!"

Observînd apoi că marele sihastru nu voia să stea mult de vorbă ca să nu-şi curme rugăciunea lui Iisus pe care o avea în mintea şi inima lui, i-am mulţumit din inimă pentru sfaturile şi cuvintele de folos ce mi le-a dat, i-am făcut metanie, i-am sărutat mîna şi i-am cerut binecuvîntare de plecare. Iar cuviosul arhiereu Ioan m-a binecuvîntat cu semnul sfintei cruci şi mi-a zis: „Domnul nostru Iisus Hristos să te binecuvînteze şi mă iartă!"

Aşa m-am întîlnit şi aşa m-am despărţit pentru a doua oară de cuviosul Ioan, „cetăţeanul Munţilor Carpaţi"!

— Părinte Teodul, v-aţi mai întîlnit de atunci cu acest mare sihastru?

— A mai trecut un an de zile cu destule necazuri şi încercări. Despre arhiereul Ioan nu mai ştiam nimic. În primăvara anului 1946 cugetul mă îndeamnă să mă duc cîteva zile, pentru reculegere, la Mînăstirea Sihăstria. Am făcut obişnuita rugăciune de călătorie, mi-am luat toiagul şi am trecut muntele cu gîndul să mai văd pe cuviosul sihastru

Ioan. Cum am ajuns în poiana Trapezei, minunea s-a săvîrşit a treia şi ultima dată. În marginea poienii, prea sfinţitul Ioan mă aştepta. Aceeaşi faţă luminată, aceiaşi ochi limpezi şi vioi, aceeaşi bucurie şi pace duhovnicească în sufletul lui, aceeaşi haină aspră de lînă pe trupul slab şi îmbătrînit. I-am făcut obişnuita metanie, i-am sărutat mîna, iar el m-a sărutat pe frunte şi ne-am aşezat amîndoi pe un buştean de brad doborît de vînt. Nimic pămîntesc nu-l interesa. După cîteva clipe de tăcere, mi-a zis prea sfinţitul: „Aş vrea să mă întorc înapoi, spre satul meu natal, ca să mă săvîrşesc acolo. Sînt şi la noi păduri destule..." „Cum să mergeţi acum, cînd încă nu s-au liniştit popoarele?" „Cred în Dumnezeu că mă va acoperi întotdeauna mîna Lui!"...

Apoi, bătrînul, văzînd întristarea mea, m-a întărit în nădejde şi m-a sfătuit să am grijă de sufletele ce mi s-au încredinţat în Mînăstirea Agapia, că aici este mîntuirea mea. La urmă, m-a binecuvîntat cu ambele mîini, m-a sărutat în Domnul, i-am făcut metanie şi aşa ne-am despărţit cu lacrimi în ochi. El s-a retras la mult dorita lui pustie, spre Munţii Sihlei, iar eu am coborît spre Sihăstria. Aceasta a fost ultima mea întîlnire cu dînsul.

— Aţi mai auzit de atunci despre pustnicul Ioan?

— Din anul 1946 nu l-am mai întîlnit. Nimeni nu mai vorbea despre el. Credeam că s-a mutat la cele veşnice, undeva, prin Munţii Sihlei. După cinci ani, însă, am auzit că l-a întîlnit prin pădure spre muntele Chitele, un frate din Sihăstria, care păştea oile mînăstirii. Mergînd el cu oile la păscut, deodată a observat că s-au strîns toate oile grămadă, iar cîinii stăteau ca uimiţi. Cînd se uită el de aproape, vede în mijloc un călugăr bătrîn, cu barba albă. Era cuviosul Ioan! „Oare, ce-am greşit eu astăzi lui Dumnezeu, de m-a arătat oamenilor!" — îşi zicea pustnicul. Apoi i-a zis fratelui care păştea oile: „Frate Ştefan, vină încoace şi nu te teme! Ştiu că te spovedeşti la părintele stareţ Ioil. Dar, te rog, să nu-i spui nimănui că te-ai întîlnit cu mine astăzi!"

— Şi ce-a făcut fratele Ştefan?

— A ţinut taina vreo săptămînă şi n-a spus-o nimănui. Dar îl tot îndemna cugetul s-o spună la spovedanie părintelui Ioil. Iar stareţul, cum a auzit de aceasta, îndată şi-a luat în traistă pesmeţi de pîine şi ceva de mîncare şi a umblat prin pădurile din jurul mînăstirii cu părintele Visarion, egumenul schitului Sihla, vreo săptămînă, să-l întîlnească pe cuviosul Ioan. Dar nu l-a întîlnit. Apoi, după o lună sau două, umbla fratele Ştefan cu oile prin pădure şi, deodată, îl întîlneşte pe pustnicul Ioan. Era desculţ şi cu capul descoperit. I-a făcut semn cu mîna şi i-a zis: „Frate Ştefane, te-am rugat un lucru şi nu l-ai împlinit! Să ştii că o să te duci în armată şi n-o să te mai întorci înapoi, la mînăstire!" Aşa a şi fost. S-a dus fratele

în armată şi a rămas în lume. De atunci nu mai ştiu nimic despre cuviosul Ioan Sihastrul.

— Vă mulţumesc, părinte Teodul, pentru aceste frumoase cuvinte de folos pe care ni le-aţi povestit.

— La plecare, să vă cînt şi eu slava glasului V, de la Sfintele Paşti: „Ziua Învierii, şi să ne luminăm cu prăznuirea, şi unul pe altul să ne îmbrăţişăm, şi să zicem „fraţilor" şi celor ce ne urăsc pe noi să iertăm toate pentru Înviere şi aşa să strigăm: Hristos a înviat din morţi, cu moartea pe moarte călcînd, şi celor din mormînturi, viaţă dăruindu-le!" ...

— Amin.

PROTOSINGHELUL GHERVASIE HULUBARIU

Mînăstirea Agapia Veche

(1888—1973)

Ori de cîte ori intri pe poarta Mînăstirii Agapia Veche, mare vatră de nevoinţă şi sfinţenie călugărească din Munţii Neamţului, îţi vin în imaginaţie chipurile marilor sihaştri şi cuvioşi ce s-au nevoit în aceste locuri sfinte, de-a lungul sutelor de ani. Poieni însorite şi binecuvîntate, locuri alese de Dumnezeu, culmi domoale îmbrăcate în molizi, poteci singuratice, chilii de lemn curate cu flori în cerdacuri, călugăriţe smerite care slujesc cu rîvnă lui Hristos, iar în mijloc se ridică biserica mică, albă şi luminată ca un potir neprihănit. Aceasta este Mînăstirea Agapia Veche! O sihăstrie a străbunilor noştri, care a rezistat furtunilor şi nevoilor veacurilor şi care păstrează pînă astăzi mireasma evlaviei de demult. Agapia Veche rămîne încă o lumînare de ceară aprinsă în sfeşnic, ce arde pentru noi, pentru ţară, pentru toţi.

Unul din nevoitorii cei mai devotaţi, care întreţine de un sfert de veac acest foc sacru la Agapia Veche, este, fără îndoială, Protosinghelul Ghervasie Hulubariu, pictor de icoane apreciat. Mic de statură, dar mare la suflet, iscusit la vorbă, dulce la cuvînt, senin la faţă şi cu ochii încă vioi, părintele Ghervasie iubeşte deopotrivă pe Dumnezeu şi pe oameni. De aceea se roagă pentru ei, le iese în cale, îi cheamă în chilie, îi mîngîie, le dă sfaturi şi le povesteşte multe lucruri de folos.

Ştiind dragostea şi experienţa duhovnicească a sfinţiei sale, cum am putea să-l evităm pe părintele Ghervasie? Desigur, şi el s-ar supăra, şi noi am păgubi. Deci, pentru dragostea lui Hristos şi folosul nostru, facem un popas la părintele Ghervasie.

— Binecuvîntaţi-ne, prea cuvioase părinte!

— Domnul să vă binecuvînteze, părinţilor. Mă bucur că v-aţi mai adus aminte de mine, bătrînul, şi nu m-aţi ocolit.

— Ce mai faceţi, părinte? Pictaţi mereu!

— Fac ce-am învăţat. Pictez nişte icoane pentru o biserică la Rădăşeni. Mai am de pictat un epitaf aici la Agapia Veche. Mai am şi alte comenzi. Trebuie să slujesc şi la biserică, mai vine un om, mai una — alta, încît nu mă încape timpul. Dar eu mă iau cu vorba şi nu v-am întrebat: aţi fi obosiţi de pe drum, flămînzi sau poate însetaţi? Nu vreţi să mîncăm împreună la trapeză? Ia, dezbrăcaţi-vă şi hai să mergem.

— Părinte Ghervasie sînteţi de mic la mînăstire?

— Da, părinţilor, sînt născut la 1888, aici aproape de satul Războieni. Cînd eram copilandru de 16 ani, mă duceam pe la Mînăstirea Neamţ cu neamurile la biserică. Îmi plăcea mult. Am cerut şi sfatul unor călugări şi mi-au zis: „Frate Gheorghe, lasă lumea asta trecătoare şi vino la mînăstire!" Cum m-am hotărît, mi-am luat bagajul şi la Mînăstirea Neamţ m-am oprit. Era pe atunci stareţ arhiereul Narcis Creţulescu. M-a primit cu dragoste şi m-a rînduit la bolniţă să slujesc celor bolnavi. Erau ca la 40 de părinţi bolnavi. Unii şăteau cîte cinci-şase în săli mai mari, alţii stăteau separat, şi noi cîţiva fraţi îi îngrijeam, le duceam mîncare, îi întorceam, îi spălam. Făceam cu multă dragoste ascultarea aceasta. Şi erau unii tare bolnavi, ologi, paralizaţi, neputincioşi. Unii din ei se învîrteau cu funia. Deasupra fiecărui pat era o funie legată de grinda podului. Cu ajutorul ei se întorceau în pat cînd nu eram noi la îndemînă.

— Prea cuvioase, dar erau bine îngrijiţi bolnavii?

— Cum să nu. Aveau o bucătărie aparte, cu mîncare mai bună; aveau două vaci ale bolniţei, fraţi îngrijitori, un părinte bucătar, un alt părinte farmacist şi un doctor din Tg. Neamţ, care venea la mînăstire de două ori pe săptămînă şi le dădea listă de tratament.

— Aţi făcut mult timp această sfîntă ascultare?

— Am stat la bolniţă aproape patru ani. Apoi am fost rînduit ca ucenic la stăreţie. În anul 1908 am fost călugărit şi hirotonit diacon.

— Cum era viaţa duhovnicească pe atunci în Mînăstirea Neamţ?

— Neamţul era o mînăstire bine organizată, cu un sobor de vreo 250 călugări şi aproape o sută de fraţi. Avea pămînt, ateliere, duhovnici renumiţi, slujbe frumoase şi mai ales cîntăreţi neîntrecuţi. Îmi plăcea că aici era regulat slujbă cu arhiereu, pentru că toate hirotoniile de preoţi din eparhie le făcea vlădica Narcis, stareţul lavrei.

— Care era cel mai renumit duhovnic pe acele timpuri în Neamţ?

— Era protosinghelul Calistru Gheorghiu. El mărturisea pe cei mai mulţi călugări şi mireni. Mai erau şi alţi duhovnici. Lucrurile nu puteau totuşi merge mult aşa. Viaţa de obşte trebuia înnoită. De aceea în anul

1911, arhiereul Narcis se retrăgea din stăreţie şi vine ca stareţ arhimandritul Valerie Moglan. El reuşeşte să refacă unitatea vieţii de obşte. Organizează mai bine slujbele, după tradiţie, masa de la trapeză şi ascultările. Utrenia era obligatorie pentru toţi, la miezul nopţii. La sfîrşit, stareţul ţinea un scurt cuvînt de învăţătură de la Sfinţii Părinţi. La chilii călugării trebuiau să-şi facă pravila şi canonul. Apoi să citească cărţi de la bibliotecă. Iar găzduirea musafirilor în mînăstire era din ce în ce mai mult oprită. Desigur, a făcut şi el cît s-a putut.

— Ce părere aveţi de arhiereul Narcis Creţulescu?

— Arhiereul Narcis Creţulescu era în mînăstire din anul 1845, călugăr bun, om învăţat şi apropiat cu toţi. Apoi a fost hirotonit arhiereu şi numit locotenent de episcop la Huşi. Prin 1896 iese la un fel de pensie şi se retrage la Neamţ, mînăstirea de metanie. Dar, fiind mare nevoie de un stareţ bun, părinţii l-au ales stareţ înainte de anul 1900. A condus obştea Neamţului pînă în 1911. Apoi se retrage şi după cîţiva ani moare, şi este înmormîntat în cimitirul mînăstirii. El însă nu a avut mare autoritate. Viaţa de obşte cam lăsa de dorit. Totuşi a scris multe cărţi folositoare.

— Dar cu noul stareţ cum v-aţi împăcat?

— Cum a ajuns stareţ Arhimandritul Valerie Moglan, noi, vreo cîţiva din ucenicii mai apropiaţi ai fostului stareţ, am fost sfătuiţi de dînsul să ne ducem la mînăstirile din jur unde era mai multă lipsă de personal. Eu, împreună cu încă cinci călugări, am venit la Mînăstirea Secu şi am rămas aici vreo cincisprezece ani. Slujeam ca diacon, învăţam muzica, făceam ascultare la obşte şi eram mulţumit.

— Cum era viaţa duhovnicească la Mînăstirea Secu, prin anii 1911—1925?

— Secu, pe atunci, avea puţini călugări. Cam vreo 50 de părinţi şi cîţiva fraţi. Pe urmă s-au mai adunat, şi prin anul 1920 ajunseseră peste 70. Altfel, călugării erau sporiţi, ascultători, veneau regulat la biserică, se rugau mult şi se nevoiau fiecare după putere. Însă, chiliile şi clădirile erau cam în paragină.

— În ce an aţi fost transferat la Mînăstirea Agapia?

— Încă de prin 1925 eram rînduit ca diacon slujitor la Agapia Veche. Nu stăteam definitiv aici. Veneam sîmbăta şi plecam după slujbă înapoi la Secu. Slujeam ca diacon şi în Agapia Mare. În anul 1928 am fost hirotonit preot pe seama Mînăstirii Agapia din Vale şi am rămas acolo. Apoi, cu concursul domnului profesor Ioan D. Ştefănescu, am fost numit ca practicant la pictarea bisericii Roznov — Neamţ. Lucram ca ucenic, numai vara, cu un pictor bun. Domnul profesor m-a recomandat apoi la Belle Arte în Bucureşti. Am primit cu greu această poruncă. Mă gîndeam cum să las eu mînăstirea şi să învăţ la Belle Arte în oraş? Eram călugăr,

trebuia să slujesc la biserică, să-mi fac rînduiala mea de chilie. Dar pînă la urmă am primit. Și am făcut Belle Artele la bătrînețe, căci mi-era dragă pictura.

— Ați pictat vreo biserică, sau numai icoane mici?

— Am pictat mai mult icoane de biserică și de perete. Am lucrat și la frescă cu pictori mai buni, mai ales la biserica de aici, de la Agapia Veche, prin anii 1954—1955. Am pictat tot timpul pînă acum, dar nici de biserică nu m-am lăsat. Cînd îmi venea rîndul de săptămînă, nu mă leneveam. Lăsam totul și mergeam la biserică. Căutam să împac și una și alta. Întîi slujba la altar și apoi pictura, ca ocupație duhovnicească, nu ca mijloc de cîștig. Niciodată nu am lucrat pentru bani. Dacă-mi dădeau credincioșii ceva, bine, primeam. Dacă nu, nu ceream.

— Din anul 1928 ați rămas tot timpul la Agapia Mare?

— Nu. Am slujit 20 de ani ca diacon și 45 ani ca preot, cu nevrednicie. Prin 1940 am fost trimis la Mînăstirea Agafton — Botoșani, tot ca preot slujitor. Am mai trăit acolo 3 ani și, la cererea mea, am venit la Mînăstirea Sihăstria. În anul 1950 am fost primit iarăși la Mînăstirea Agapia și m-am stabilit definitiv, aici, la Agapia Veche.

— Cum vă simțiți duhovnicește, aici, la Agapia Veche?

— Slavă Domnului. Mulțumesc de întrebare. Loc frumos, liniște, călugărițe bune, slujbă după toată rînduiala. Doar atît mă întristez: că nu pot să mai ajut pe părintele Eleftere la biserică, nici măcar cu o ectenie. Am slăbit de tot. Am împlinit 84 de ani la 20 martie. De acum aștept porunca Domnului. Doar știi ce zice proorocul David. Eu dau slavă lui Dumnezeu că m-a învrednicit să ajung pînă azi și să slujesc Biserica! Am slujit-o 65 de ani cu conștiinciozitate, cu dragoste și cu rîvnă. Să facă Domnul milă și cu mine...

— Ați primit și duhovnicia odată cu preoția?

— Nu, n-am primit-o, că nu era nevoie pe atunci. Eram încă tînăr și în Agapia erau mulți preoți: părintele Veniamin Popescu — primul duhovnic, părintele Damian, părintele Eftimie, părintele Vichentie și părintele Nicodim Măndiță. Și apoi nu mă puteam ocupa și cu duhovnicia și cu pictura, pe care o învățasem, că am fost trimis de ascultare. Dacă primeam duhovnicia, trebuia să renunț la pictură. Dar și pictura este ascultare, este rugăciune și trăire mistică. Că trebuie să cunoști Viețile Sfinților, erminia (canonul iconografic al picturii bisericești), dogmatica, Sfînta Scriptură și istoria Bisericii. Toate se cuprind în pictură.

— Care era cel mai mare duhovnic al Mînăstirii Agapia?

— Prin anii 1920—1930, cel mai renumit duhovnic al mînăstirii Agapia era protosinghelul Veniamin Popescu, de loc de prin Argeș. A trăit un timp la Mînăstirea Sinaia, apoi s-a stabilit la Agapia Mare. El mărturisea

cele mai multe maici. De toate erau peste cinci sute. Era foarte bun, blînd, iertător şi iscusit povăţuitor din Sfînta Scriptură. Meşteşugul duhovniciei îl deprinsese şi el de la alţi duhovnici iscusiţi. Unii spuneau: „Părintele Veniamin iartă totul foarte repede, nu te mustră, nu dă canon aspru, nu este duhovnic iscusit!" Dar, sfinţia sa avea o mare experienţă. El căuta să mîntuiască pe toţi. De aceea primea pe toţi şi ierta toate...

— Vă mai aduceţi aminte cîteva sfaturi şi cuvinte de folos de la sfinţia sa?

— Părintele Veniamin ne sfătuia mereu, zicînd: „Roagă-te neîncetat cu rugăciunea lui Iisus, chiar şi cînd te îndeamnă şi te biruie satana să faci vreun păcat. Chiar şi cînd mergi să faci păcatul, roagă-te, strigă la Hristos, însemnă-te cu Sfînta Cruce şi te va izbăvi Domnul de păcat în chip minunat. Să nu te mîndreşti în cugetul tău, zicînd: eu sînt feciorelnic, aşa cum m-a făcut mama; eu nu sunt ca alţii! — că mai plăcut este la Dumnezeu desfrînatul smerit decît tine. Şi dacă te birui de slava deşartă, te slobozeşte Dumnezeu să cazi şi tu mai rău decît cel pe care l-ai judecat. Dacă eşti preot sau ieromonah, niciodată să nu te laşi de Sfînta Liturghie că mare ajutor vei lua. De aceea şi eu, cît am putut, de altar nu m-a depărtat, nici m-am lenevit. Cît vrednic, cît nevrednic, am slujit şi Dumnezeu mi-a ajutat..."

Acest părinte Veniamin a avut aici la Agapia Veche o vedenie. A văzut nişte pustnici sfinţi care se rugau cu mîinile înălţate la cer şi a auzit din gura lor un glas zicînd: „Să zideşti o biserică spre slava lui Hristos în acest loc sfînt şi să fie aici iarăşi adunare de călugări". După această vedenie sfinţia sa a adunat o sumă de bani de la credincioşi, ca să facă aici din nou biserica Agapiei Vechi. Apoi, văzînd că a slăbit şi biserică nu s-a mai făcut, ne-a chemat la el pe toţi preoţii, ne-a făcut o dezlegare şi cu jurămînt ne-a încredinţat această sumă, ca să fie cheltuită pentru biserica Agapiei Vechi. Iar noi, preoţii, am împlinit întocmai dorinţa lui. După moartea sfinţiei sale s-au zidit din nou biserica şi chiliile acestea, iar după şapte ani, am dezgropat osemintele părinţilor Veniamin şi Damian şi le-am adus aici, la Agapia din Deal. Vom face, colo, lîngă paraclis, o gropniţă.

Mi-aduc aminte şi de cuvîntul altui duhovnic bun, protosinghelul Pantelimon Petrescu de la Mînăstirea Secu. El fusese preot misionar la Baden-Baden, în Germania. După ce a ieşit la pensie s-a retras la Secu. El ne învăţa aşa de frumos, cînd ne duceam pe la sfinţia sa, zicînd: „Părinţilor, orice s-ar întîmpla să nu lăsaţi călugăria şi haina aceasta sfîntă. Să apuci cu mîna de colţul rasei şi să zici: tăiaţi-mi mîinile şi pe mine, dar eu de haina şi cinul călugăresc nu mă las! Iar lui Dumnezeu să-I zici: Doamne, iată numai colţul acestei haine mi-a mai rămas şi Ţie Ţi-l dau!

Adică, trebuie să răbdăm pînă la mucenicie în mînăstire".

— Părinte Ghervasie, credeţi că mai sînt călugări sporiţi în zilele noastre?

— Domnul îi ştie pe toţi. Or mai fi, dar nu trebuie să lauzi pe oameni care aparţin contemporaneităţii. Lasă să-i laude urmaşii. Noi să lăudăm pe înaintaşii noştri, iar pe noi să ne laude urmaşii, dacă vom fi vrednici. Şi mai mult singur Hristos ne va judeca pe toţi, aşa cum ştie El. Nu-i bine, părinte, să apreciezi pe om mai mult decît este, ca să-ţi zică lumea: iată ce fapte bune a făcut acesta! Sau ca să te lauzi tu cu faptele altora. Să ne lăudăm cu vieţile Sfinţilor care au făcut cărare pînă la noi. Iar noi, care mergem pe drumul bătut de ei, de ce laudă suntem vrednici?

Iaca, sunt trecut de 84 de ani şi multe aş avea de spus despre bătrîneţele mele. Dar, eu ştiu? Poate este mai bine să tac. Unii spun că este bine să-ţi aminteşti la bătrîneţe de faptele tale. Însă eu şi acum mă tem. Că mă pot arunca în patimi, în mîndrie ori în deznădejde. Aşa că este mai bine parcă să tac. Omul este ca şi copacul. Primăvara seva se suie în sus, cînd pomul înfrunzeşte şi face roade. Iar toamna seva se lasă în pămînt, frunzele îngălbenesc şi cad jos, roadele se culeg şi iarna vine peste copac ca şi moartea peste om.

— Sînteţi cam suferind, părinte Ghervasie.

— Mulţumesc Domnului pentru cît mi-a dat, părinte. Suferinţa, boala este foarte bună pentru călugări. Ea este ham şi jug pentru bătrîni. Şi de la o vreme te deprinzi cu ea, aşa cum se învaţă boul cu jugul şi singur întinde gîtul şi îl ia. Boala ne scapă de multe păcate.

— Prea cuvioase, ştiţi că vin mulţi mireni la mînăstire. Unii vin să se închine, alţii ca să vadă, iar alţii ca să ceară un ajutor şi un cuvînt de folos. Cum să-i putem mulţumi pe toţi?

— Părinte, să-i primim pe toţi cu inimă bună, fără deosebire; să le dăm o vorbă bună, un sfat, o binecuvîntare şi dacă putem, şi ceva de mîncare. Căci cînd vor pleca vor zice între ei: „Ce oameni buni! Ce bine ne-au primit!". Şi se va proslăvi Dumnezeu şi pe calea asta. Iar dacă nu-i primim cu dragoste, se vor sminti de noi şi se va huli Dumnezeu prin noi. Că noi prin oameni — prin creştini — ne ridicăm şi tot prin ei ne coborîm. Mediul înconjurător ne pune nota, bună sau rea. Nu trebuie să fugim de mireni, că ei nici într-un caz nu pot trăi fără noi, fără preoţi. Să ne sprijinim unii pe alţii.

— Părinte Ghervasie, este bine să ţinem predică pentru mireni?

— Este foarte bine, dar niciodată să nu înfrunţi pe omul păcătos în public. Să combaţi păcatul, dar nu pe omul păcătos, ca să nu se deznădăjduiască. Să fii foarte atent la cuvînt, ca să zideşti iar nu să sminteşti. Apoi să te păzeşti a vorbi mult, pentru mîndrie. Să vorbească mai mult faptele noastre. Că degeaba vorbim şi scriem dacă noi nu facem sau ne biruim de slava deşartă.

— Dar despre taina preoţiei ce sfat ne daţi? Este sub osîndă călugărul care n-o primeşte?

— Părinte, glasul mulţimii este glasul lui Dumnezeu. Vezi ce spune lumea, vezi care este părerea celor mulţi şi ascultă de ei, că prin mulţime grăieşte Dumnezeu. Este bine să te smereşti un timp, dar de la o vreme trebuie să primeşti preoţia.

— Ce credeţi, este bine pentru călugări să înveţe teologia?

— Este bine să înveţi. Dai ocupaţie minţii, mai faci şi o variaţie, scapi şi de alte gînduri şi lauzi pe Dumnezeu.

— Părinte Ghervasie, mă mustră cugetul că nu mai pot face pravila şi canonul călugăresc, aşa cum îl făceam odată.

— Ei, nu mai ţine atîta la literă şi la formă! Caută mai întîi slava lui Dumnezeu şi folosul aproapelui şi ai nădejde. Iată acum nici eu nu mai pot face aproape nimic. De aceea este bine ca orice călugăr să-şi facă pravilă şi canon mai mult la tinereţe, că la bătrîneţe, oricît ar vrea, nu mai poate face.

— Prea cuvioase părinte, îmi zice gîndul să mă întorc la metanie, oare ce să fac?

— Este şi asta o ispită din iubire de sine. Fiecare vrea să se mîntuiască numai pe el şi uită de aproapele. Este o adevărată înşelare să zici că în cutare mînăstire nu mă mîntuiesc, că oamenii sînt răi, că nu te simţi bine. Acolo unde stai, acolo este şi Dumnezeu cu tine. Căci acolo unde te rogi, unde faci ascultare şi împlineşti voia lui Dumnezeu, acolo este şi mîntuire. Deci, este păcat să cugeţi altfel.

— Părinte Ghervasie, cum se mîntuiesc călugării care nu au linişte, care trăiesc aproape de sate? Că nu te poţi ruga în tulburare şi zgomot.

— Mai mare este zgomotul minţii decît zgomotul satului. De acela mai mult să te temi. Că mare război dă satana călugărului prin imaginaţie şi gînduri. Satana întotdeauna caută să-şi pună tronul în mintea şi inima

omului. Iar noi trebuie să-l alungăm prin post şi rugăciune şi să aşezăm în noi tronul Etimasiei, al Mielului lui Dumnezeu şi al Sfîntului Duh.

— Prea cuvioase părinte Ghervasie, Dumnezeu ştie cînd ne vom mai vedea faţă către faţă. Vă rog, daţi-mi şi mie un cuvînt înţelept de bătrîn. Ce trebuie să fac ca să mă mîntuiesc?

— Ce cuvînt să-ţi dau eu, păcătosul! Să cauţi pacea tuturor şi să nu ţii mai mult la rugăciune, la pravilă, ca la aproapele. Cînd cineva îţi bate în uşă, lasă-ţi pravila, deschide-i uşa, dă-i un ban, o haină, un sfat, o vorbă bună; dă-i dragostea ta, bunătatea inimii tale, tot ce ai mai de preţ, ca el să plece mulţumit şi folosit. Că mai mare este dragostea decît pravila. Că dacă îţi rămîne pravila o poţi termina pe urmă, după ce pleacă fratele; iar dacă fratele pleacă scîrbit sau smintit de la uşa ta, nu ştii dacă îl mai întîlneşti în viaţă ca să-l ajuţi. Şi aşa, rugăciunea ta nu mai ajunge la Dumnezeu.

— Vă mulţumesc, părinte Ghervasie, pentru aceste frumoase sfaturi duhovniceşti. Dumnezeu să vă plătească în ceruri!

— De ce să-mi mulţumiţi? Doar nu mă doare gura să vorbesc. Că toate le-am primit în dar: şi ochii, şi urechile, şi limba, şi mintea. Se cade ca pe toate să le folosim spre slava lui Hristos şi spre zidire sufletească. Este drept că sfinţii dintîi primeau talanţii, adică darurile, direct de la Dumnezeu pentru viaţa lor neprihănită; iar noi trebuie să ne ostenim mult să cîştigăm darurile Duhului Sfînt şi să le păstrăm.

— Prea cuvioşia voastră v-aţi mîngîiat mult cu darul picturii. Văd că şi acum pictaţi icoane. Vă mai ajută puterile?

— Mulţumesc Domnului de toate. Mai pictez cîte puţin să nu mă găsească moartea şezînd. Iată, aici, pe placajul acesta am început să pictez o compoziţie originală. Sus, fac pe „Cel vechi de zile" înconjurat de serafimi. În mijloc pictez tronul Etimasiei, iar dedesubt, pe cei trei mari Ierarhi a toată lumea: Vasile cel Mare, Grigore Teologul şi Ioan Gură de Aur. Am făcut numai un crochiu. Încă nu-i definitivat. Mă rog Bunului Dumnezeu să-mi dea viaţă s-o pot termina. Iar dacă nu, or termina-o şi alţii. De la fiecare a rămas cîte ceva neterminat. Lasă să rămînă şi de la mine...

— Binecuvîntaţi-ne, prea cuvioase părinte Ghervasie, să plecăm. Vă cerem iertare că v-am obosit două ore cu vorba.

— Să fiţi binecuvîntaţi de Dumnezeu, de Maica Domnului, de toţi sfinţii şi de mine, bătrînul. Mă bucur că m-aţi vizitat.

— Şi noi ne bucurăm că vă găsim tare în credinţă, mulţumit şi împăcat sufleteşte. Sperăm să mai trecem pe la Agapia Veche. Vă rugăm să nu plecaţi dintre noi, pînă nu vă mai vedem o dată!

— Facă-se voia Domnului! Noi trebuie să fim în tot ceasul gata de moarte.

— Părinte Ghervasie, ne rugăm lui Dumnezeu să ne întîlnim şi dincolo şi să petrecem cu toţii împreună în lumina lui Hristos!

— Să ne rugăm unii pentru alţii şi să nădăjduim...!

Apoi, cuprinzînd capetele noastre în palmele sfinţiei sale, ne-a sărutat pe fiecare pe frunte, ne-a binecuvîntat şi ne-a petrecut cu dragoste pînă în cerdacul chiliei. Iar noi făcîndu-i închinăciune pînă la pămînt, aşa ne-am despărţit.

* * *

După cîteva luni de zile părintele Ghervasie a slăbit de tot. Atunci a zis către maici:

— Aş fi dorit să mă sfîrşesc la o mînăstire de călugări! Apoi iar a tăcut. Mereu îi veneau fiii duhovniceşti şi-i cereau binecuvîntarea cea mai de pe urmă. După o zi i-a spus unui ucenic al său din Tg. Neamţ:

— Mihai, să fii binecuvîntat tu, soţia ta, copiii tăi şi toată casa ta! După încă o zi a rostit iarăşi:

— Spuneţi binecuvîntare de la mine părinţilor din Sihăstria, Cleopa, Ioil şi Paisie şi tuturor celor ce mă cunosc! Chemaţi pe părintele Cleopa să-mi citească molitfele de darea sufletului!...

Cînd a intrat părintele Cleopa pe uşa chiliei, părintele Ghervasie nu mai putea vorbi. Stătea rezemat de căpătîi şi aştepta. Senin la faţă şi alb, cu ochii încă vioi şi negri, mulţumit în sine şi blînd ca un copil, împărţea fiecăruia ultima sa binecuvîntare părintească. Cum a văzut că intră părintele Cleopa, a început să bată din palme şi să plîngă de bucurie. Ca prin minune seara a început din nou să grăiască. A ieşit pe coridor, a dat multe sfaturi maicilor, a privit munţii, brazii, albinele şi cerul. Aceeaşi înţelepciune duhovnicească, aceeaşi dulceaţă în grai, aceeaşi bucurie şi împăcare sufletească. Apoi din nou a tăcut.

A doua zi am mers şi eu la Agapia Veche să mai văd o dată pe părintele Ghervasie. Am intrat la el în chilie, Sfinţia sa m-a chemat alături. L-am privit adînc, fără grai, fără mişcare. Tăceam amîndoi şi ne rugam unul pentru altul. Mă cunoştea.

— Părinte Ghervasie, i-am zis, de atîtea ori am venit şi m-aţi primit, şi mi-aţi vorbit şi m-aţi mîngîiat... Iar sfinţia sa mi-a arătat cu degetul spre cer, ca şi cum mi-ar fi zis:

— De-acum mă duc la Domnul. Nădăjduim că acolo, sus, ne vom întîlni şi vom mai vorbi!

I-am sărutat sfinţita mînă şi l-am cuprins încet peste grumaz, ca pentru cea din urmă revedere. Apoi, părintele Ghervasie m-a binecuvîntat şi încet m-am retras, m-am închinat în biserică şi am plecat peste munţi.

După cîteva zile părintele Ghervasie a plecat la Domnul. Şi l-au îngropat părinţii şi maicile în cimitirul schitului, sus, la marginea pădurii. Era o zi de iulie, cu soare, cu dangăt de clopote, cu lumînări aprinse de ceară, cu miros de tămîie şi de fîn cosit, cu cîntări duioase de îngropare şi cu nădejdea unei veşnice întîlniri!...

MONAHIA HARITINA GAVRIL

Mînăstirea Agapia

(1897—1978)

Dacă doreşti să vorbeşti cu o maică duhovnicească în Mînăstirea Agapia, toţi te îndreaptă spre chilia maicii Haritina Gavril. Aşadar, un mic popas la maica Haritina.

— Bucuroşi de musafiri, maică Haritină?

— Poftiţi înăuntru. Da de unde sînteţi?

— Am venit să ne închinăm prin sfintele mînăstiri şi să primim cuvinte de folos de la părinţi duhovniceşti.

— Da unde mai sînt asemenea părinţi! Erau odată. Am apucat aici pe părintele Vichentie. Adevărat duhovnic. Plin de dragoste, milostiv şi nevoitor ca un sfînt. I-am fost ucenică. Îi duceam mîncare la chilie, iar sfinţia lui ne dădea sfaturi, ne învăţa din Sfînta Scriptură şi ne binecuvînta.

— Maică Haritină, sînteţi de mult în mînăstire?

— De aproape 60 de ani, cînd aveam numai 14 ani. M-a adus maica Glicheria, sora mea. Noi sîntem de loc de la Sascut, şi am fost mulţi copii la părinţi. Însă cu rînduiala lui Dumnezeu am venit la mînăstire patru fraţi. Mai întîi a venit sora cea mai mare Glicheria. A adus-o la Agapia o mătuşă a noastră, călugăriţă. Apoi, sora a venit odată acasă şi m-a adus şi pe mine. După un an a adus şi pe fratele meu Vasile, la Mînăstirea Secu. Acolo s-a călugărit sub numele de Varlaam. La urmă a adus şi pe sora cea mai mică, tot în Agapia.

— Şi cum vă nevoiaţi la mînăstire?

— Stăteam cu toate la o maică bătrînă. Apoi eu am fost ucenică la maicile Cantemir, cele mai nevoitoare călugăriţe pe vremea aceea din Agapia. După ce sora noastră s-a călugărit, sub numele de Glicheria, ne-am strîns şi noi în jurul ei. Maica Glicheria era foarte nevoitoare şi ordonată. Nu-i lipsea niciodată pravila şi canonul la chilie, sau slujba de la biserică. Rar să fi lipsit o zi pe an de la Sfînta Liturghie şi utrenie. Vecer-

nia o mai citea şi la chilie. Apoi era tare milostivă. Dădea din mîncarea noastră la săraci, la maicile lipsite, la închinători. Apoi, în fiecare noapte ne scula la utrenie, ne punea să ne facem canonul de metanii şi pravila. Mai avea încă vreo cîteva ucenice. Se ocupa de ele să le deprindă cu frica lui Dumnezeu. Acum cincisprezece ani a luat-o Domnul dintre noi. Cealaltă soră mai mică a stat mai puţin în mînăstire. Cînta foarte frumos, ca o privighetoare. Era o podoabă a bisericii. Dar după cîţiva ani s-a întors înapoi la părinţi.

Părintele Varlaam, fratele nostru, a venit de la Secu la Agapia ca diacon prin 1925. Avea linişte aici. Slujea la biserică şi lucra la atelierul mînăstirii. Dar în ascuns dorea să se ducă de tot la Sfîntul Munte. În anul 1929 sau '30 îşi face bagajul şi pleacă. Noi, plîngînd, îl petrecem pînă la Tg. Neamţ.

— Să ne vedem cu bine. Dumnezeu să te păzească pe cale! a zis maica Glicheria.

— La rai de-acum să ne mai vedem! a răspuns părintele Varlaam hotărît. Şi a plecat. Treizeci de ani nu ne-a mai scris nimic din Sfîntul Munte. Nu mai ştiam nimic de sfinţia sa. Credeam că o fi murit. Iată că în 1960 ne pomenim cu o scrisoare de la el. Parcă nu credeam că mai trăieşte. Din scrisoare am înţeles că era foarte fericit că la Sfîntul Paşti din acel an l-a ajutat Dumnezeu să se închine la Sfîntul Mormînt şi să facă Învierea la Ierusalim. Ne spunea că treizeci de ani a dorit să ajungă la Sfintele locuri şi abia acum s-a învrednicit.

I-am scris şi noi şi l-am rugat să vină în ţară să ne mai vedem o dată. Iar el mi-a scris aspru: „Tot aşa cum te ştiu ai rămas! Cum să mai vin în ţară? Odată ce am plecat pe calea lui Hristos sînt plecat pentru totdeauna!"

Mai tîrziu ne-a scris un alt călugăr român din Sfîntul Munte că fratele nostru s-a făcut schivnic şi s-a mutat la Domnul de Crăciun, în anul 1960. A murit fericit. Ne spunea acel călugăr că au trăit amîndoi într-o mică colibă 30 de ani şi s-au împăcat ca doi fraţi. O dată nu a fost vreo ceartă între ei. Dumnezeu să-l odihnească!

— Erau multe maici cînd aţi venit la mînăstire?

— Erau 300 de maici, afară de 50 de surori şi peste 20 fete mici pe care le creşteau maicile. Iar preoţi slujitori erau 7 sau 8 şi 2 diaconi. Toţi de mir. Aveau case în sat. Iar aici la mînăstire aveau o cameră la arhondaric, „odaia preoţilor", unde stăteau cînd erau de săptămînă. La fel şi diaconii. Iar pentru mărturisirea soborului era un duhovnic călugăr renumit — protosinghelul Veniamin Popescu.

— Cum se făceau slujbele pe atunci?

— Ca şi acum. Sfînta Liturghie se făcea zilnic la biserica mare, utrenia la miezul nopţii, iar la celelalte două biserici se făcea pravilă. În sărbători şi Duminica se făcea şi acolo Sfînta Liturghie. Pentru morţi aveam tradiţia să facem multe pomeniri şi Sfînta Liturghie în fiecare sîmbătă. Că aşa ne învăţa părintele duhovnic: „Să nu înceteze niciodată Liturghia pentru cei morţi!". Spovedania se făcea obligatoriu în cele patru posturi, iar mai des după dorinţa şi rîvna fiecăruia. Schivnicile se împărtăşeau o dată pe lună. Altele şi mai des.

— Ce maici mai sporite aţi cunoscut în mînăstire?

— Cele mai sporite din mînăstire pe atunci erau maicile Glafira şi Eufrosina Cantemir. Erau surori şi schivnice. Au ajuns să se închine şi la Ierusalim. Am stat şi eu un timp ucenică la ele. Erau foarte pravilişte şi nevoitoare. Dimineaţa nu lipseau niciodată de la Sf. Liturghie. Vecernia, Pavecerniţa şi alte canoane le citeau seara la chilie. Apoi dormeau două-trei ore şi înainte de miezul nopţii mă sculau la Utrenie. După ce ne întorceam de la biserică, mă puneau împreună cu ele la făcut canon şi la citit Psaltirea pînă la ziuă. Ele nu se mai culcau, iar eu mai aţipeam puţin. Apoi toată ziua la ascultare, încît nu mai puteam. Atunci le-am zis: „Mă iertaţi pe mine, păcătoasa, eu n-am să pot să mă nevoiesc aşa!" Iar maicile Glafira şi Eufrosina mi-au zis: „Lasă, maică Haritina, te întăreşte Maica Domnului!"

Altă maică bună a mai fost maica Emilia. A fost ucenica noastră. O copilă bună şi foarte evlavioasă. Însă a murit de tînără. S-a îmbolnăvit de meningită şi noi i-am zis: „Să te ducem la spital, soro!" „Ei, la spital! Mai întîi la părintele duhovnic. Cît am fost sănătoasă am stat la mînăstire şi după ce m-am îmbolnăvit să mă duc la spital?" Atunci am călugărit-o, i-am făcut Sfîntul Maslu, părintele a împărtăşit-o şi o îngrijeam în chilie. Odată mă duc la ea. Cum deschid uşa, maica Emilia îmi spune: „Intraţi încet înăuntru şi vă închinaţi. De ce staţi aşa la uşă? Nu vedeţi că este Maica Domnului de faţă?"

După cîteva zile a plecat la Domnul.

Mai era încă o maică sporită, maica Vriena. O călugăriţă simplă, foarte rău îmbrăcată şi nevoitoare. Ştia multe din Sfînta Scriptură, îşi făcea multă pravilă şi dădea de pomană tot ce-i dădeau maicile. Şi venea multă lume la ea şi-i dădea pomelnice, iar maica Vriena citea pentru toţi la Psaltire şi le dădea multe sfaturi. Într-o zi au întrebat-o maicile: „Maică Vrienă, de ce porţi haine aşa de rupte?" „Odată — a zis ea — mi-a cumpărat cineva în Tg. Neamţ un rînd de haine bune, pe cînd eram acasă.

Şi iată că un tînăr mereu se uita la mine cu patimă. Atunci m-am gîndit la Dumnezeu şi am zis: Dacă mîndria şi desfrînarea stau în haine, niciodată n-am să port haine bune, ca să nu smintesc pe nimeni! Şi de atunci port numai haine rupte."

Maica Vriena era curajoasă şi povestea frumos. Cînd s-a înbolnăvit de moarte m-am dus la ea să-i cer cuvînt de folos. „Acum nu mai spun nimic, că nu mai am timp de vorbă!" Şi după puţin timp s-a dus la Domnul...

— Maică Haritină, vă mulţumim pentru aceste frumoase cuvinte. Maica Domnului să vă acopere de tot răul!

MONAHIA LEONIDA BARBU

Mînăstirea Agapia

(n. 1889—1985)

În ograda bisericii „Adormirea Maicii Domnului", vizavi de intrare, se află o căscioară călugărească cu două chilii. Aici locuieşte maica Leonida Barbu cu ucenica sa.

Înţelegînd că se bucură mult bătrîna cînd îi deschide cineva uşa, facem un scurt popas la maica Leonida. Batem uşor în uşă şi aşteptăm.

— Nu-i în casă maica — ne răspunde un glas din vecini. Este în grădină!

— Da de unde sînt părinţii? întreabă maica Leonida. Apoi se opreşte puţin în loc şi ne priveşte liniştit, cu ochii încărcaţi de duioşie. Parcă nu-i vine să creadă că cineva doreşte să-i treacă pragul chiliei.

— Oameni buni, maică Leonida! Am venit să vă vedem.

— Mulţumesc lui Dumnezeu că îmi deschide şi mie cineva uşa! Întotdeuna sînt foarte bucuroasă cînd văd un părinte sau o maică în chilia mea. Staţi, părinţilor, colo pe laiţă.

— Maică Leonida, sînteţi cu metania din Agapia?

— Nu, părinţilor. E mai lungă viaţa mea. Sînt de loc de la Brăila, născută în 1889. Tata avea o soră călugăriţă la Mînăstirea Dintr-un Lemn — Rîmnicu Vîlcea. Odată a venit în casa noastră maica şi a zis către tata: „Frate, o să-ţi iau fata la mînăstire!". „Nu ţi-o dau! Întîi să înveţe carte" — a zis tata. Iar eu, plîngînd, rugam pe maica mereu: „Mătuşico, ia-mă şi pe mine la mînăstire!"

Întîi s-a învoit mama. Apoi şi tata a acceptat. Şi am plecat la Mînăstirea Dintr-un Lemn. Aveam aproape 6 ani. La vremea şcolii a venit tata să mă ia acasă pentru şcoală. Iar eu plîngînd, ziceam: „Mătuşico, nu mă duc acasă! Învăţ carte aici în sat". Şi am fost dată la şcoala primară din Frînceşti. Seara veneam din nou la mînăstire. Cînd aveam 9 ani, ştiam să citesc pe literă veche din Ceaslov, ceasurile şi psalmii utreniei.

Odată a venit episcopul Rîmnicului, Atanasie Mironescu, la mînăstire şi i-a plăcut cum am citit. La urmă m-a binecuvîntat şi mi-a zis: „Să fii cuminte şi ascultătoare fetiţă, căci cînd voi mai veni la mînăstire îţi voi aduce o rasă mică şi scofie şi te fac călugăriţă!" Eu nu mai puteam de bucurie. După ce am terminat şcoala primară, a venit din nou episcopul pe la mînăstire şi m-a îmbrăcat soră. Plîngeam de bucurie. Iar prin 1910 am fost călugărită.

— Maică Leonida, cum era viaţa duhovnicească pe atunci la Mînăstirea Dintr-un Lemn?

— Ei, părinte, era foarte mare dragoste între maici pe vremea aceea. O ascultare desăvîrşită, pace şi unitate desăvîrşită. Pe mine toate maicile mă îmbrăţişau şi mă iubeau; mă învăţau să cînt, să citesc şi mă sfătuiau de bine. Acum a răcit mult dragostea şi s-a împuţinat rîvna pentru Domnul. Fiecare mai mult pentru el. Iar cuvînt de folos nu mai găseşti aproape la nimeni. Unde mai este unitatea de atunci?!

— Şi cum aţi ajuns totuşi din Oltenia la Mînăstirea Agapia?

— Ei, părinte, a venit războiul şi pe noi, pe multe maici şi surori din mînăstiri, ne-a luat la şcoala de surori de caritate şi ne-a repartizat prin spitale să îngrijim de răniţi... Multe răni am mai văzut, multe am spălat şi am legat! Cînd vedeam că aduc răniţi de pe front cu mîinile şi picioarele tăiate, cu capul spart, cu trupul zdrobit de obuze, noi toate călugăriţele plîngeam de durerea lor. Iar doctorii ne ziceau: „De ce plîngeţi? Mai rău le faceţi. Aşa este la război. Iar noi sîntem datori să-i ajutăm şi să-i îngrijim cu dragoste şi cu curaj..." Eram pe atunci la un spital de răniţi la Roman. Apoi, ne-am mutat cu spitalul la Iaşi. Am stat 4 ani la spitalele de război, din 1916 pînă în 1920. Iar cînd să plec din Iaşi la mînăstire, mitropolitul Moldovei, Pimen, mi-a zis: „Fiindcă ai îngrijit de răniţi aici în Moldova, rămîi la o mînăstire din eparhie. Du-te la Mînăstirea Agapia". Şi aşa am venit aici, părinte, în 1920. Iar în anul 1922, maica mea a fost numită stareţă la Mînăstirea Războieni şi m-a luat cu dînsa. Şi am stat la Războieni pînă în anul 1960.

— Cum era viaţa duhovnicească la Mînăstirea Războieni?

— Cînd ne-am dus, am apucat încă stareţă pe maica Suzana Ştefănescu, sora episcopului Melchisedec de la Roman. Apoi a mai trăit cîţiva

ani şi a decedat. Era foarte cuvioasă. Dar gospodăria era ruinată, casele vechi, soborul mic, de numai vreo 20 de călugăriţe. Apoi ne-am apucat toate, am reparat biserica zidită de Ştefan cel Mare, am construit o stăreţie nouă, case şi chilii de locuit, livezi frumoase de pomi, grădini de zarzavat bine îngrijite, de ţi-era mai mare dragul. În puţină vreme soborul s-a mărit pînă aproape la 50 de maici şi surori. Singurul lucru nepotrivit era că se ducea viaţă de sine. Şi oricum, nu este ca la obşte. Dar eram toate unite şi ne înţelegeam bine. Slujba la biserică se ducea exact după tipic. Liturghia se făcea uneori zilnic, alteori de patru ori pe săptămînă. Lunea, marţea şi joia nu era Liturghie.

— Aţi avut acolo duhovnici buni?

— Am avut un timp pe părintele Meletie Nicuţă, fost stareţ la Mînăstirile Neamţ şi Secu. Apoi pe părintele Ambrozie Nichifor tot de la Neamţ şi încă pe alţii. Oricum noi eram foarte mulţumite de rînduiala mînăstirii noastre. Era linişte, pace şi bucurie sufletească.

— Ce locuri istorice legate de luptele de la Războieni aţi cunoscut?

— Ei, părinte! Toate locurile dimprejur poartă nume istorice: Valea Albă, Valea Sîngelui, Tupilaţi, Războieni, Uscaţi. Aveam la biserică un pomelnic foarte gros cu morţii de la Războieni. Îi pomenea preotul zilnic la proscomidie. Aşa era tradiţia de la Ştefan cel Mare. Dar după plecarea noastră din Războieni toate s-au ruinat. Biserica a devenit parohie şi stă săptămîni de zile fără slujbă; casele maicilor au fost unele stricate, altele ocupate de mireni, livada a fost tăiată.

— Maică Leonida, aţi avut ceva ucenice în mînăstire?

— Am crescut cinci ucenice şi le-am făcut călugăriţe. Şi mulţumesc lui Dumnezeu, că le-a păzit pe toate pînă acum de cursele vrăjmaşului.

— Maică Leonida, care este cea mai mare bucurie duhovnicească a sfinţiei tale în viaţa călugărească?

— Biserica mi-a fost în toată viaţa cea mai mare mîngîiere, cuvioase părinte. Dau slavă lui Dumnezeu că m-a învrednicit de viaţa călugărească. Aici am avut o singură ocupaţie: grija pentru suflet. Şi sînt mulţumită, părinte, că sînt aici aproape de sfînta biserică. Cînd am venit de la Războieni mi-era urît, dar m-am luat cu biserica şi acum m-a mîngîiat Dumnezeu că nu aş mai pleca de aici. Caut să nu lipsesc de la nici o slujbă ce se face în biserică. Aici uneori cînt, alteori citesc la strană sau zic „Doamne Iisuse". Să mă mîngîie Domnul şi Maica Domnului, că sînt şi eu străină pe pămînt... Biserica este cea mai mare bucurie a mea!

— Dar la chilie cum vă mai nevoiţi, maică Leonida? Ce cărţi mai citiţi?

— Cel mai mult citesc la Psaltire, cuvioase părinte. Îmi fac pravila din Ceaslov; îmi fac canonul meu călugăresc; mai zic „Doamne Iisuse"; mai citesc Vieţile Sfinţilor şi alte cărţi sfinte. Dar acum nu mai pot aşa ca în tinereţe. Am slăbit şi eu. Nu mai pot posti mult, nu mai pot împlini tot canonul, nu pot plînge la rugăciune. Cînd aud cum se nevoiau sfinţii de demult, mă înfricoşez. Noi dormim mult, ne culcăm pe pat moale, căutăm mîncare bună, haine frumoase, bani... Vai de noi! Sîntem numai nişte purtători de haine negre!

— Ce pustnici aţi cunoscut în viaţă, maică Leonida?

— Am cunoscut cîteva maici şi cîţiva călugări pustnici în munţii Sihlei, la Rîpa lui Coroi. Pe maicile Isidora, maica Zenovia, Cleomida şi altele. Am fost de cîteva ori la ele. Plecam cu căruţa mînăstirii din Războieni cu alimente pentru pustnici, la Sihla. Ajungeam seara la Sihăstria, dormeam acolo, ne mărturiseam la părintele Ioanichie stareţul, care era duhovnicul meu, iar a doua zi urcam cu greu la munte cu alimente. Ce frumoase erau clipele acelea!

— Ce călugăriţe mai sporite aţi apucat în viaţă?

— Cuvioase părinte, am apucat maici bune peste tot Dar cea mai sporită maică a fost una, schimonahia Varvara Dumitrescu de la Mînăstirea Dintr-un Lemn. Era de loc din Săliştea Sibiului. A venit de mică la mînăstire, s-a călugărit şi apoi a ajuns mare schivnică. Postea în posturi cîte trei pînă la cinci zile desăvîrşit. Iar în celelalte zile mînca numai legume, o dată pe zi. Am cunoscut-o. Era foarte rîvnitoare, aspră cu sine şi bună cu noi. A fost şi stareţă la Mînăstirea Dintr-un Lemn timp de 36 ani şi a murit la 20 ianuarie 1920, în vîrstă de 112 ani! Dumnezeu s-o odihnească în cer!

Cînd mă gîndesc la locurile acelea pe unde am copilărit mă cuprinde un dor să le mai văd o dată în viaţă. N-am mai fost prin Oltenia din anul 1920. Oare să fie păcat, părinte, să mă duc o dată pe la mînăstirea de metanie?

— Nu este păcat, maică Leonida. De ce să nu vă duceţi? Cu ce trăiţi aici la Agapia, că este viaţă de sine?

— Trăiesc şi eu din mila lui Dumnezeu, părinte. N-am nici un fel de pensie, căci n-am fost salariată, dar Domnul mă hrăneşte... Cu Psaltirea aceasta mă mîngîi, părinte. Unii credincioşi îmi dau rugăciuni, iar eu citesc la Psaltire pentru dînşii. Am tot ce-mi trebuie, slavă Domnului!

— Vă mulţumim, maică Leonida, pentru cuvintele care ni le-aţi dat. Plecăm de la sfinţia voastră folosiţi. Nu uitaţi să ne pomeniţi şi pe noi cînd citiţi la sfînta Psaltire, ca să împlinim şi noi ostenelile părinţilor noştri.

SCHIMONAHIA PELAGHIA AMILCAR

Mînăstirea Văratec

(1885–1981)

Dacă mergi să te închini în Mînăstirea Văratec, nu poţi să nu faci un scurt popas la maica Pelaghia, nonagenara stareţă a acestei sfinte mînăstiri... Suflet ales, paşnic şi binecuvîntat, maica Pelaghia primeşte cu dragoste pe toţi, îi invită în casă, îi aşază la masă şi îi serveşte cu înseşi mîinile sale. Iar cînd musafirii pleacă, maica Pelaghia îi petrece creştineşte pînă în balcon, le urează drum bun şi le cere de la Domnul pace şi binecuvîntare pe cale.

Cu aceeaşi dragoste primeşte maica stareţă şi pe călugăriţele mînăstirii, fără grabă, fără protocol, fără program. Ca o adevărată mamă duhovnicească. După obişnuita metanie, maica Pelaghia sărută pe fiecare pe creştet, iar ele îi sărută mîna şi încep să-i destăinuie toate. Le urmă acelaşi sărut al dragostei, acelaşi gest de supunere şi obişnuita binecuvîntare călugărească.

Dar nici cînd este singură, maica Pelaghia nu stă fără îndeletnicire. Nimeni n-a văzut-o vreodată ziua odihnind sau stînd fără ocupaţie duhovnicească. Că ori o găseşti împletind, ori făcîndu-şi obişnuita pravilă de schivnică, ori citind la Psaltire, ori prăşind straturi în grădină. Iar cînd sună clopotul de vecernie, de utrenie sau Liturghie, maica Pelaghia lasă toate, îşi cere scuză de la oaspeţi, îşi ia rasa, toiagul şi metaniile şi merge la sfînta biserică.

Încercăm şi noi dragostea maicii Pelaghia.

— Binecuvîntaţi-ne, maică stareţă!

— Maica Domnului să vă binecuvînteze! Aţi mai venit pe la noi?

— Am venit să ne închinăm pe la sfintele noastre mînăstiri.

— Bine aţi făcut. Da, poftiţi în casă şi mai staţi oleacă.

— Mai puteţi duce această grea ascultare?

— Mă întăreşte Maica Domnului. Încă acum sînt mai puţine, dar cu douăzeci de ani înainte erau mult mai multe maici, şi erau ateliere de covoare, croitorie, şcoală monahală. Atunci era mai multă osteneală.

— Am auzit că sînteţi de mică în mînăstire, maică stareţă.

— Da, am venit de la 5 ani la mînăstire, în anul 1890. De-atunci pînă astăzi am stat permanent în Văratec, cu ajutorul Maicii Domnului.

— Şi cum de v-au lăsat părinţii?

— Tatăl meu a fost preot în Humuleşti. Îl chema Vasile Amilcar. Şi la el trăgeau pentru găzduit mulţi părinţi de la Neamţ şi mai ales maici

din Agapia şi Văratec. Eu m-am împrietenit cu ele. Cînd le vedeam, nu mai puteam de bucurie. Iar cînd m-am făcut mai mărişoară, am zis la părinţi:

— Lăsaţi-mă să mă duc şi eu la mînăstire! Mîine, dacă vine pe la noi maica Meropia Vasian, mă duc să văd mînăstirea...

— Lasă întîi să înveţi carte şi apoi te-i duce — a zis tata. Iar cînd a venit maica pe la noi, am început a plînge şi am plecat la Văratec să stau cîteva zile. Dar cînd am văzut eu biserica plină de atîtea maici îmbrăcate în negru şi cînd am auzit cum cîntă, plîngeam de bucurie. Apoi m-am împrietenit cu alte copile de vîrsta mea şi nu am vrut să mă mai duc la părinţi. Degeaba voiau să mă ia cu forţa. Eu mă ascundeam şi mă rugam la Maica Domnului să le înmoaie inima. Şi pînă la urmă părinţii s-au lăsat păgubaşi.

Am intrat în casa maicii Meropia Vasian, călugăriţă bună, cîntăreaţă, nevoitoare şi eclesiarhă mulţi ani la biserică. Ea mi-a fost mai mult decît o mamă. Ea m-a crescut, m-a dat la şcoală, m-a deprins cîntările şi rînduiala bisericii şi m-a învăţat slova veche. Dumnezeu s-o ierte!

— A funcţionat vreo altă şcoală primară în Mînăstirea Văratec?

— Cum să nu. Am apucat şcoala primară de la biserica Sfîntul Ioan Botezătorul. Acolo am învăţat şi eu carte. Era veche, înfiinţată prin anii 1830—1840, în chiliile unor călugăriţe bătrîne din ograda bisericii. A fost întemeiată de maicile Gane şi Lazu de neam boieresc, pentru fetele din mînăstire. Apoi au fost primiţi şi copiii din satul Văratec. Un timp predau carte maicile. Pe urmă a venit un profesor. Mai tîrziu şcoala s-a mutat în sat.

— A mai fost şi altă şcoală în Mînăstirea Văratec?

— A mai funcţionat un timp „şcoala de adulte", unde învăţau carte surorile mai mari, care nu învăţaseră la părinţi.

— Sfinţia voastră aţi învăţat numai şcoala de la Sfîntul Ioan Botezătorul, din Mînăstirea Văratec?

— Am mai învăţat şcoala mînăstirească. Fiecare maică bătrînă primea cîteva ucenice, unele numai de 5—6 ani, şi le învăţa şcoala mînăstirească. Adică să citească pe slovă veche, să deprindă psaltichia, să-şi facă regulat pravila şi canonul, să facă ascultare cu dragoste, să zică „Doamne Iisuse", să facă mîncare, să ţese covoare, să împletească, să coase, să nu lipsească de la slujba bisericii, să se mărturisească regulat şi să fugă de toate smintelile. Aceasta înseamnă şcoală mînăstirească. Şi cine o deprinde pe aceasta poate ieşi un călugăr desăvîrşit.

— La ce vîrstă v-aţi călugărit?

— Cum am terminat şcoala, maica mea m-a îmbrăcat în negru. Apoi pe la vîrsta de 18 ani m-am călugărit. Din botez m-a chemat Maria. Însă auzeam că unele din maici se schivniceau. De aceea ceream şi eu schivnicia,

dar eram prea tînără. Maica Tecla Grecu, care era cam de o vîrstă cu mine, se schivnicise înaintea mea. Atunci m-am hotărît şi eu să primesc marea schimă. Am pregătit totul.

— Şi cine v-a schivnicit? Că trebuie să fie şi preotul schivnic, ca să poată face un schivnic.

— Părintele Ioanichie Moroi, stareţul Mînăstirii Sihăstria. El ne-a schivnicit pe toate. Era cel mai renumit schivnic şi duhovnic în mînăstirile noastre pe vremea aceea. Unele maici se schivniceau la Sihăstria, dar noi l-am chemat aici. Şi a venit bătrînul cu dragoste şi ne-a tuns în marea schimă.

— Ce ascultări mai importante aţi făcut în cei 80 de ani de osteneală călugărească?

— Am fost mulţi ani eclesiarhă mare. În anul 1942 am fost numită stareţă pînă în 1946. Apoi am fost schimbată. Din anul 1954 am fost iarăşi aleasă stareţă pînă astăzi. Mulţumesc lui Dumnezeu şi Maicii Domnului că mi-a ajutat şi am trecut cu bine şi această grea ascultare.

— Maică stareţă, aţi cunoscut în viaţă pe vestitul Moşu Gheorghe?

— Cum să nu-l cunosc. L-am văzut de cîteva ori. Venea pe la Văratec, desculţ şi cu capul descoperit. Avea o viaţă sfîntă. Maicile din casa noastră, Atanasia şi Tecla Grecu, se duceau din cînd în cînd la Moşu Gheorghe la Piatra Neamţ. Îi duceau cîte ceva de mîncare. Dar Moşu Gheorghe tot ce căpăta de la oameni dădea milostenie. Apoi în fiecare noapte se ruga în biserica Sfîntului Ioan pînă la ziuă. Asta era nevoinţa lui.

— Dar despre moaştele lui ştiţi cum au fost aduse la Mînăstirea Văratec?

— Cum să nu, dacă eu eram cu biserica. Le-am şi văzut. Părintele Damaschin Trofin, prin anii 1932 sau 1933, mi se pare, le-a dezgropat din cimitirul oraşului Piatra Neamţ şi le-a pus în căruţă să le ducă la Mînăstirea Rîşca, unde era el stareţ. Căci părintele Damaschin a fost trimis de Moşu Gheorghe la mînăstire. Dar la drumul Văratecului, caii n-au mai vrut deloc să meargă înainte şi au apucat în galop spre Văratec. Asta era voinţa lui poate. I-au adus oasele într-o lădiţă. Le-am văzut şi eu. Erau galbene ca ceara. Părinţii i-au făcut un parastas şi le-au aşezat în gropniţa bisericii. Mai tîrziu a ajuns şi părintele Damaschin duhovnic la noi şi în fiecare zi îl pomenea şi-i făcea un parastas la gropniţă.

— Aţi cunoscut ceva pustnici prin părţile acestea?

— Aici în jurul mînăstirii noastre nu erau. Am apucat pustnici mai mulţi încolo, spre schitul Sihla, la Rîpa lui Coroi. Trăiau şi călugări şi maici în părţile acelea. Maicile Zenovia şi Isidora erau de la noi din Văratec. Le-am vizitat şi eu bordeiele lor. Se mărturiseau toate la părintele Ioanichie în Sihăstria.

— Cum era pe atunci viaţa duhovnicească în Mînăstirea Văratec?

— Tot ca acum. Mulţumim Domnului! Numai că atunci erau mai multe fete tinere şi surori. Slujbele se făceau după tipic. Nimic nu se lăsa. La biserica mare se făcea liturghia zilnic, iar la celelalte două biserici se făcea liturghia numai sîmbăta şi Duminica. În celelalte zile, pravilă. Veneau toate la biserică. Maicile erau mai rîvnitoare. Erau pe atunci peste 500 de maici cu şapte preoţi şi trei diaconi. Toţi erau preoţi de mir, cu familii. Numai unul era călugăr, duhovnicul oficial al mînăstirii. Familiile preoţilor erau în sat. Iar ei veneau în mînăstire pe rînd şi slujeau la altar cu săptămîna. Stăteau la „Casa preoţilor". După anul 1935 preoţii de mir au fost înlocuiţi cu preoţi călugări. Este mult mai bine aşa.

— Maică stareţă, aveţi călugăriţe mai sporite în mînăstire?

— Ca peste tot. Călugăriţe, pravilă, ascultare şi biserică. Or fi unele mai sporite, dar numai Domnul le ştie.

— Care este cea mai mare datorie a călugărilor în zilele noastre?

— Să se roage pentru toată lumea, pentru ţară, pentru păstori, pentru mînăstiri, pentru bolnavi, pentru mireni, căci ei nu au timp să se roage. Ei intră oleacă în biserică, aprind o lumînare, fac o cruce, sărută o icoană şi pleacă. Au servicii, au copii, au şcoală. Dar călugării nu au nimic decît biserica şi rugăciunea. Întotdeauna au venit mireni să se închine la sfintele mînăstiri?

— Da, întotdeauna lumea, mirenii au venit la mînăstiri. S-au folosit mai mult. Au credinţă mai multă în călugări decît în preoţii lor. Pentru că şi călugării au credinţă mai multă în Dumnezeu. Preoţii de mir au familie, copii, greutăţi, dar călugării au numai pe Dumnezeu. De aceea trag mirenii mai mult la călugări decît la preoţii de mir. Iar călugării sînt şi ei datori să-i primească cu dragoste, să-i mîngîie, să se roage pentru ei şi să le facă cele de nevoie, că unde să se ducă? Maică stareţă, vă rugăm, daţi-ne şi nouă un sfat, un cuvînt de folos.

— Ce cuvînt de folos să vă dau eu sfinţiilor voastre! Ştiţi mai bine decît mine. Să aveţi răbdare, smerenie, bunătate şi mai ales dragoste, care le biruie pe toate. Dacă avem dragoste pe toate le-am dobîndit. Să nu ţinem mînie, să nu ne răzbunăm şi să nu apună soarele întru mînia noastră. Dumnezeu să ne ajute să facem aceste lucruri şi cred că ne vom mîntui.

— Vă mulţumim, maică stareţă, pentru sfaturi, pentru dragostea cu care ne-aţi primit şi pentru tot ce ne-aţi spus. Dumnezeu să vă adauge anii bătrîneţii ca să puteţi mîngîia şi pe alţii cu rugăciunea şi cuvîntul.

— Ei, d-apoi de acu'... ajunge! Mai vine şi rîndul altora.

— Binecuvîntaţi şi ne iertaţi, maică Pelaghie!

— Maica Domnului să vă păzească. Mai poftiţi!

MONAHIA EUFROSINA HRENIUC

Mînăstirea Văratec

(1885—1975)

Cum urci pe uliţa ce duce din faţa Mînăstirii Văratec spre biserica „Schimbarea la Faţă", întîlneşti de o parte şi de alta case de lemn, cu balcoane şi flori, cu scoarţe întinse pe cerdac, cu pomi fructiferi încărcaţi de roade, cu mese şi laviţe aşezate sub umbrare de viţă de vie, cu stupi de albine, cu multă iarbă, cu prisos de linişte, de pace şi bună cuviinţă.

În aceste case locuiesc călugăriţe harnice şi rîvnitoare, care, pentru dragostea lui Hristos, au îmbrăcat haine cernite de renunţare şi pocăinţă. Fiecare casă este de fapt un mic schit, o modestă comunitate de cîteva suflete, care trăiesc împreună, se roagă împreună, lucrează şi mănîncă împreună. Cea mai vîrstnică dintre ele este considerată maică duhovnicească a celorlalte surori. Toate ascultă de dînsa, o întreabă, îi destăinuie inimile, îi cer sfat. Şi-aşa, din generaţie în generaţie, călugăriţele bătrîne îşi cresc ucenice în jurul lor, le deprind frica lui Dumnezeu, le învaţă să citească în Ceaslov pe literă veche, să cînte pe psaltichie după cele opt glasuri, să nu lipsească de la slujbele bisericii, să-şi facă la chilii pravila şi canonul, să se păzească de toate cursele vrăjmaşului, să ţese scoarţe şi lăvicere, să ude florile din grădină, să coase haine călugăreşti, să se roage, să cînte şi să se bucure. După ducerea lor, călugăriţele bătrîne lasă ucenicelor toată dragostea lor, Ceaslovul, Psaltirea, metaniile, chilia, ochelarii şi nădejdea prea doritei întîlniri, acolo, sus, în lumina lui Hristos.

Una din aceste binecuvîntate „case", de pe uliţa „Schimbării la Faţă", este şi cea a maicii Eufrosina Hreniuc, călugăriţa cea mai vîrstnică din Mînăstirea Văratec. Ne oprim. O portiţă mică, o cărare pietruită, tivită pe ambele părţi cu tufe de flori, cîteva trepte ce urcă pe cerdac şi iată-ne la uşa chiliei maicii Eufrosina.

— Binecuvîntaţi-ne, maică Eufrosina!

— Domnul şi Maica Domnului! Da, cine sînteţi? Veniţi mai aproape, că nu prea aud.

Intrăm, ne aşezăm alături pe obişnuita laviţă şi privim la chipul senin şi firav al maicii Eufrosina.

— Am venit să vă cercetăm şi să mai stăm puţin de vorbă.

— Bine, părinţilor. Mă bucur că mi-aţi deschis uşa.

— Maică Eufrosina, am auzit că sînteţi cea mai de demult în mînăstirea Văratec.

— Ei, părinţilor, cu mila lui Dumnezeu, iaca sînt aici din anul 1890, de cînd eram de 5 ani.

— Şi cum aţi venit la mînăstire?

— Mama avea la Văratec o soră călugăriţă, maica Agripina Gafencu. Şi o dată pe an venea cu paşaport acasă la noi, în satul Metocul Dragomirnei, aproape de Suceava. Pe atunci Bucovina era sub austrieci. În vara anului 1890, pe cînd aveam numai 5 ani, a venit la noi sora mamei din Văratec şi i-a zis: „Dă-mi şi mie o copilă, să o am de ucenică la mînăstire" „Pe care să ţi-o dau? Ia-o pe cea mai mare, dar este la şcoală . . ." „Dă-mi-o pe asta mai mică!" „Ţi-o dau . . .!"

Aveam numai 5 ani atunci. Mătuşa mea, maica Agripina, nu mai putea de bucurie. „Am şi eu o nepoată ucenică!" îşi zicea. Şi m-a luat cu vorba, mi-a pus îmbrăcămintea într-o traistă, m-a adus cu trăsura pînă la Suceava. De acolo, cu trenul pînă la Paşcani. Iar de la Paşcani, cu diligenţa pînă la Tîrgu Neamţ. Mi-aduc aminte, în diligenţă eram mai mulţi. Pe mine m-a adus în braţe un evreu. De la o vreme am început a plînge. Iar el încerca să mă mîngîie. Apoi a întrebat: „Ce are copila aceasta de plînge?" Maica nu i-a dat nici un răspuns. În Tîrgu Neamţ, maica m-a lăsat la o gazdă, apoi a tocmit o căruţă şi am pornit către Văratec. Cînd am ajuns era întuneric. „Unde sîntem aici? La Metocul Dragomirnei?" „Sîntem la Mînăstirea Văratec, copila mea!"

Prima dată am fost dusă la biserică, seara, la slujba privegherii. Cîntau toate maicile. Dar eu cînd am văzut că toate sînt îmbrăcate în negru, de li se vedeau numai feţele, m-am speriat şi am început a plînge. Apoi, au venit şi alte copile de vîrsta mea la biserică şi m-am lipit de ele. Cînd eram de 7 ani, în 1892, mătuşa m-a dat la şcoală în sat, împreună cu multe fete din mînăstire. Iar la chilie, maica Agripina, mătuşa mea, mă deprindea cu cititul pe slovă veche, metaniile şi lucrul de mînă.

Cînd eram de 11 ani am terminat şcoala. Ştiam să citesc pe slovă veche din Ceaslov şi Psaltire, ştiam ceasurile, troparele, ştiam să ţes cu maica la scoarţe şi să vopsesc lîna cu coajă de nuc. Apoi, maica m-a îmbrăcat în hăinuţe negre de soră şi mi-a dat scofie. A fost poate cea mai fericită zi din viaţa mea. Eram nelipsită de la slujbele bisericii. Maicile mă puneau să citesc la strană ceasurile, troparele şi catismele de rînd. Apoi, am deprins de la maica mea cîntările de plastichie, catavasiile şi Idiomelarul.

— La ce vîrstă v-aţi călugărit, maică Eufrosină?

— La vîrsta de 15 ani. Maica mea mi-a fost naşă de călugărie şi mi-a pus numele acesta. I-a plăcut viaţa Sfintei Eufrosina.

— Ce ascultări mai deosebite aţi avut în mînăstire?

— Îndată după călugărie am fost rînduită paraclisieră la biserica mare. Făceam cu săptămîna cîte două maici o dată. Tot cu săptămîna făceam la ceaslov, la psaltire, la clopote. Ani de zile am făcut această ascultare. Mi-a plăcut cel mai mult. Apoi am fost rînduită de maica stareţă cîntăreaţă la strană. Cîntam zilnic la strana stîngă. La dreapta era altă maică. Şi lîngă noi erau surorile începătoare şi citeţele, care ţineau isonul şi deprindeau meşteşugul muzicii bisericeşti. La vîrsta de 30 de ani am fost rînduită ca econoamă a mînăstirii, ascultare grea, care îţi cere răbdare, pricepere şi multă osteneală. Mă duceam cu surorile la cîmp, la arat, la semănat, la prăşit şi la cules. Dar era şi frumos. Fetele lucrau cu dragoste în aer liber. Cîte una zicea pe de rost ceasurile, acatistul şi paraclisul Maicii Domnului, iar celelalte cîntau în cor şi lăudau pe Dumnezeu.

Am mai fost în două rînduri şi arhondară la mînăstire. Eu eram cu primirea închinătorilor şi oaspeţilor. Vara, mai ales, veneau la sărbători mulţi credincioşi pe care îi găzduiam gratuit, îi îndreptam la duhovnici şi le vorbeam cît mă pricepeam cuvînt de folos. Am mai trăit patru ani la Mînăstirea Moldoviţa şi încă vreo patru la Mînăstirea Suceviţa şi schitul Savu — Tg. Ocna. Apoi m-am reîntors la metanie.

— După ce aţi venit la mînăstire, vă mai duceaţi vara la părinţi?

— La început nu m-a dus mătuşa cinci-şase ani, ca să nu rămîn acasă. După ce m-am legat de mînăstire şi m-a îmbrăcat măicuţa în haine negre, mă ducea vara, să ne vedem cu neamurile. Şi le ducea maica mea la toţi iconiţe, cărţi de rugăciuni, tămîie de la Ierusalim, cruciuliţe, de bucura tot satul. Apoi, seara, se adunau neamurile la noi acasă şi zăboveau pînă tîrziu, iar măicuţa mea le vorbea din Sfînta Scriptură şi din Vieţile Sfinţilor, de le creştea inima la toţi.

Dar să vă spun ce minune am văzut cu ochii mei la Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava.

Era prin anii 1897—98. Eu eram numai rasofoară, soră îmbrăcată în negru. Ne-am hotărît să plecăm în Bucovina. Ne-am făcut amîndouă paşapoarte, că Bucovina era sub Austria, şi am plecat pe 22 iunie. La 23 iunie am poposit peste noapte la Mînăstirea Sfîntul Ioan din Suceava. Era ajun de hram. Lume multă, toţi îmbrăcaţi naţional; preoţi mulţi, slujbe frumoase, cîntări de răsuna oraşul. Abia am ajuns la Sfintele Moaşte. Ne-am închinat şi ne-am rugat pentru noi, pentru mînăstiri, pentru ţară, pentru toată lumea.

A doua zi a venit la slujbă şi mai multă lume din Bucovina, din Moldova veche, Ardeal, Maramureş, Galiţia şi Polonia, de nu se putea întîlni frate cu frate. Sfînta Liturghie s-a făcut în ogradă, cu arhiereu şi mulţi

preoţi, unde erau şi Sfintele Moaşte. Iar lumea aştepta pe două rînduri să se închine la Sfîntul Ioan. Iată că vine să se închine şi o cucoană renumită, care a fost adusă pînă la poarta mînăstirii cu o trăsură cu patru cai. S-a închinat cu mare credinţă, a sărutat de trei ori Sfintele Moaşte, a stat la slujbă şi a plecat spre trăsură. Apoi s-a urcat şi a poruncit vizitiului să mîne. Dar spre mirarea tuturor, caii nu voiau să pornească. Îi lovea cu biciul, îi strunea în hăţuri, îi îndemna cu vorba, dar caii săreau în sus, jucau pe loc, dădeau înapoi, iar trăsura nici nu se urnea din drum.

S-a adunat multă lume de faţă. Unii împingeau trăsura, alţii mînau caii, dar în zadar. Cucoana stătea uimită şi albă la faţă. Atunci au chemat cîţiva preoţi şi însuşi arhiereul a venit la trăsură şi văzînd au zis:

— Aceasta este o minune! Cucoana o fi făcut vreun păcat mare şi Sfîntul Ioan o opreşte pe loc ca să se mărturisească. Unul din preoţi a chemat în biserică pe cucoană şi i-a spus:

— Stai în genunchi şi te mărturiseşte înainte lui Hristos, ce păcat mare ai făcut astăzi de te-a oprit Sfîntul Ioan să nu pleci acasă? Iar ea, tremurînd de frică şi plîngînd, a spus: „Părinte, am îndrăznit, cînd m-am închinat, de am rupt cu dinţii o părticică din Sfintele Moaşte ale Sfîntului Ioan şi le-am dus la trăsură ca să le am acasă de ajutor. Acesta este păcatul meu pe care l-am făcut!" Iar preotul i-a zis: „Iată pentru ce s-a supărat pe tine Sfîntul Mucenic şi nu te lasă să pleci pînă nu aduci înapoi părticica luată din trupul său. Dacă vrei să nu pătimeşti ceva şi mai rău, du-te, adu înapoi Sfintele Moaşte, apoi să-ţi citesc o rugăciune de dezlegare, ca să iei iertare de la Sfîntul Mucenic Ioan, şi aşa vei pleca cu pace acasă."

Şi, o minune preaslăvită! S-a dus cucoana la trăsură, a adus bucăţica de os în biserică, a pus-o înapoi la mîna sfîntului şi a căzut în genunchi, cerîndu-şi iertare cu lacrimi. Apoi a primit dezlegare de la preot şi, cum s-a urcat în trăsură, au pornit caii în galop spre Iţcani.

— Maică Eufrosină, cum era viaţa duhovnicească pe atunci în Mînăstirea Văratec?

— Tare mai era frumos, părinte! Erau de toate peste 500 de maici şi surori şi veneau la biserică ziua şi noaptea. Liturghia se făcea zilnic, utrenia la miezul nopţii, iar în sărbători slujbă cu sobor. Şi cîntau aşa de frumos maicile, ca în rai. Apoi era mare dragoste între ele. Se mărturiseau regulat şi se împărtăşeau, iar la chilii citeau toate la psaltire, îşi făceau canonul şi pravila şi se îndeletniceau cu ascultarea rînduită.

— Întrucît era viaţă de sine, din ce trăiau maicile?

— Toate deprindeau să toarcă lînă, să ţese sumane, să împletească fesuri şi flanele, să facă metanii şi paramane, să aleagă scoarţe şi să coase haine călugăreşti şi veşminte. Din ce cîştigau îşi cumpărau alimente şi-şi

întrețineau chiliile. Ucenicele mai aduceau din familie cîte ceva pentru întreținere și așa își petreceau viața maicile noastre. Mie îmi pare rău că nu am trăit în obște. Ce frumoasă este viața în obște! Așa noi toată ziua alergăm să ne cîștigăm existența, să întreținem casa, să procurăm cele de nevoie. Și vai de noi, mai ales acum, că puțin ne mai rugăm. Ca mîine închidem ochii și ce vom arăta înaintea lui Hristos? Sînt la Văratec de 80 de ani și am petrecut pînă acum ca la șapte rînduri de maici care au murit. Din cele mai bătrîne am mai rămas eu și maica stareță și aștept din zi în zi să plec...

— Ați crescut ucenice bune, maică Eufrosină?

— Da, părinte, cît mi-a dat Dumnezeu am căutat fete bune, le-am format după rînduiala călugărească, le-am învățat frica de Dumnezeu, le-am deprins cîntările și au ieșit maici evlavioase. Acum este mai rău, că nu am o ucenică s-o las în casă. Nu știi pe undeva o soră bună? I-aș lăsa chilia și tot ce am, numai să mă pomenească după moarte.

— Mă rog Maicii Domnului să vă dea o ucenică bună! Ce pravilă mai citiți la chilie?

— Mai citesc din Ceaslov și din Psaltire, că nu prea pot merge la biserică. Mă dor picioarele...

— Nu vă pare rău că v-a adus mătușa la mînăstire?

— Mulțumesc lui Dumnezeu și Maicii Domnului, părinte, că am cunoscut calea asta și mi-a făcut Domnul parte și mie de viața călugărească. A fost greu, am suferit ispite de tot felul, dar toate au trecut ca un vis, cu darul lui Hristos.

— Ați cunoscut în mînăstire călugărițe mai sporite?

— Dumnezeu le știe pe toate. Am apucat schivnice bune, nevoitoare, praviliste nelipsite de la biserică, tăcute și foarte smerite, cum au fost maicile Epraxia Mălău, Nectaria Beu, Agafia Stamate și altele. Acum toate au plecat.

— Dar pe Moșu Gheorghe l-ați cunoscut?

— Cum să nu-l cunosc? Venea mereu pe la Văratec. Odată l-am văzut în Tg. Neamț. Era iarnă și ger. Iar el stătea cu picioarele desculțe în omăt și cu capul gol. Picioarele lui erau roșii și puțin umflate, dar el era senin la față și totdeauna mulțumit. Trăia la biserica Sfîntul Ioan din Piatra Neamț.

— Vreo călugăriță pustnică în jurul mînăstirii ați cunoscut?

— Nu prea stăteau pe aici, că munții noștri erau tare călcați de oameni și turme de oi. Se duceau toate încolo, spre Rîpa lui Coroi, la Schitul Sihla și Sihăstria. Acolo erau multe bordeie pustnicești și aveau multă liniște.

Am cunoscut două călugărițe de la noi, foarte sărace, care s-au nevoit în pădurile dinspre satul Crăcăoani. Le duceau femeile de mîncare să se

roage pentru ele. Altele se pustniceau la Muncelul Agapiei sau pe Muntele Filiorul. Era greu de ajuns pînă la ele.

— Maică Eufrosină, ce rînduială mai frumoasă v-a plăcut din tradiţia Mînăstirii Văratec?

— Mi-a plăcut mai ales tradiţia din Săptămîna luminată. În fiecare zi după Paşti, asistam la Sfînta Liturghie cu toate. Apoi în frunte cu preotul, mergeam pe rînd, într-o zi la maica stareţă, a doua zi la maica eclesiarhă, la econoamă, la arhondară şi aşa pînă la sfîrşitul săptămînii mergeam la toate. Acolo luam împreună o mică gustare, ciocneam un ou roş, cîntam „Hristos a înviat" de trei ori şi plecam mai departe. Ce frumoase erau zilele acelea!

— Maică Eufrosină, ne rugăm Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, ca bucuria Învierii să rămînă permanent cu sfinţia voastră. Hristos a înviat!

— Adevărat a înviat Domnul, părinte Ioanichie!

PROTOSINGHELUL MARCHIAN CIUBOTARU

Mînăstirea Bistriţa — Neamţ

(n. 1900—1992)

Ctitoria lui Alexandru cel Bun este o mînăstire misionară în adevăratul sens al cuvîntului. Aici, la icoana Sfintei Ana, în faţa acestui străbun Altar în care se slăveşte Dumnezeu de şase secole, îşi pleacă genunchii mulţi credincioşi moldoveni şi ardeleni, de aproape şi de departe. Voievozi şi cronicari, călugări şi mireni, ţărani şi orăşeni, sănătoşi şi bolnavi, poposesc cu evlavie la Mînăstirea Bistriţa, aduc laudă lui Dumnezeu, cer ajutorul Maicii Domnului, sărută icoana miraculoasă a Sfintei Ana, întreabă şi cer cuvînt de folos de la preoţii bătrîni, aşteaptă un sfat, un îndemn şi o rugăciune de binecuvîntare.

Duhovnicul care stă permanent de veghe în calea credincioşilor de aproape 20 de ani este Protosinghelul Marchian Ciubotaru. Numele sfinţiei sale, experienţa sa duhovnicească, autoritatea sa morală, ca şi asprimea sa canonică sînt binecunoscute. Părintele Marchian este duhovnicul ordinii şi disciplinii monahale al unei impecabile vieţuiri morale. El cere credincioşilor desăvîrşită ascultare de Hristos, de Biserică şi de preot. Pentru sfinţia sa păcatul înseamnă moarte, despărţire de Hristos şi osîndă veşnică, dacă omul nu se pocăieşte. Înzestrat de Dumnezeu cu o construcţie fizică rară, cu sănătate deosebită, cu voinţă de fier, cu mult curaj şi bărbăţie, sfinţia sa niciodată nu dă înapoi, nu se jenează să mărturisească adevărul, nu se plictiseşte, nici nu se lasă doborît de oboseală. Nu se teme nici de boală, nici de oameni, nici de moarte. În toate are curaj, întotdeauna îl

găseşti la biserică sau aşteaptă în prag, gata la datorie. Ori spovedeşte, ori dă sfaturi, ori mustră păcatul, ori citeşte la bolnavi, ori citeşte rugăciuni din Ceaslov, căci aşa a deprins de la părinţii săi duhovniceşti: să fie statornic, tare în credinţă, plin de bărbăţie, aspru cu sine, canonic şi să nu se teamă decît de Dumnezeu. De aceea părintele Marchian nu face uşor pogorămînt, excepţie. Iartă mai greu, dă canon pe măsură, dar tămăduieşte sigur. Cine ascultă de sfinţia sa întotdeauna are pace în conştiinţă şi sporeşte pe calea mîntuirii.

Apelînd la experienţa prea cuvioşiei sale acumulată în aproape 60 de ani de viaţă monahală şi de pastoraţie, redăm mai jos o scurtă convorbire cu părintele Marchian, duhovnicul Mînăstirii Bistriţa.

— De unde sînteţi de loc, părinte Marchian?

— Sînt născut în satul Tulbureni — Botoşani, din părinţi agricultori. Dintre fraţii mei eu eram o fire mai retrasă. De mic nu eram prea bisericos, dar îmi plăcea să discut cu bătrînii satului.

— Cine v-a îndemnat să veniţi la viaţa călugărească?

— Cel dintîi m-a îndemnat preotul din sat, că mă vedea mai retras de lume şi iubeam să citesc cărţi şi să aud cuvinte de folos. Cînd eram cam de 18 ani, înainte de armată, am visat într-o noapte biserica Adormirii Maicii Domnului din Mînăstirea Vorona cu trei turle, pe peretele căreia era scris cu litere vechi: „Vei fi monah în Mînăstirea Vorona!". Din ziua aceea aveam gîndul numai la viaţa monahală.

— Şi cînd aţi venit la mînăstire?

— După ce m-am liberat de armată, în 1924, am mai stat un an acasă. Iar în 1925, la Înălţarea Domnului, am venit cu rudele la hramul Mînăstirii Neamţ şi voiam să depun dosarul cu actele personale la Neamţ, că voiam să mă fac călugăr aici. Dar Maica Domnului m-a împiedicat, căci în mulţimea aceea am pierdut actele şi am venit înapoi acasă. Atunci preotul din sat s-a dus la stareţul Mînăstirii Vorona, arhimandritul Nifon Ioniţă, cu care se cunoştea, şi i-a zis: „Părinte stareţ, am un băiat la mine în sat, al lui Chir Ioan Ciubotaru şi al Mariei, care vrea să vină la mînăstire. Vă rog să-l primiţi că este un băiat bun şi credincios. Îl cheamă Mina din botez!". Era în vara anului 1925. Am luat cu mine puţin bagaj în spate şi o scrisoare de la preotul meu şi am plecat la Vorona. Cum a citit stareţul îndată m-a primit, mi-a dat chilie şi mi-a rînduit ascultare la obşte. Atunci mi-am adus aminte de visul meu din tinereţe şi am socotit că aici m-a chemat Maica Domnului să slujesc lui Hristos.

— În ce an aţi fost călugărit şi hirotonit preot?

— La Întîmpinarea Domnului, 1926, am fost călugărit, iar toamna am fost hirotonit diacon şi rînduit cu ascultarea de econom. După aproape 8 ani, în 1934, am fost hirotonit preot şi numit paroh misionar în satul

Bărăşti — Boroaia, unde erau credincioşi pe stil vechi. După un an însă am fost trimis din nou la Vorona, unde am avut mulţi ani ascultarea de duhovnic, slujitor la biserică şi eclesiarh mare.

— Părinte Marchian, cîţi călugări erau acum 50 de ani la Vorona şi cum vi se părea viaţa duhovnicească?

— În Vorona erau pînă la 30 de călugări, iar la Schitul Sihăstria Voronei erau patru călugări şi cam zece tineri din sate care făceau aici şcoală de cîntări bisericeşti. Pe atunci mînăstirile pregăteau cîntăreţii de biserică pentru parohii şi cînd ştiau muzica psaltică, liturgica şi tipicul, stareţii le dădeau atestat de cîntăreţ. La Sihăstria Voronei era o vestită şcoală de cîntăreţi, condusă de Protosinghelul Ghedeon Verenciuc, egumenul schitului. Aici a frăţit doi ani de zile şi Înalt Prea Sfinţitul nostru mitropolit Teoctist. Viaţa duhovnicească la Vorona era destul de frumoasă. Sfînta Liturghie se făcea zilnic şi utrenia la miezul nopţii, iar masa era de obşte.

— Aţi mai fost duhovnic la vreo mînăstire, după Vorona?

— Între anii 1949—1953 am fost duhovnic la Schitul Eroii Neamului — Botoşani. Era un schit nou de călugăriţe cu vreo 40 de maici şi surori. Aici am făcut rînduială de obşte, am ajutat la terminarea bisericii şi am călugărit 39 de maici. Apoi, între anii 1960—1967, am fost duhovnic şi econom la Mînăstirea Neamţ, iar din acest an am fost numit preot slujitor şi duhovnic la Mînăstirea Bistriţa.

— Ce aţi realizat mai deosebit în viaţa duhovnicească a Mînăstirii Bistriţa timp de 18 ani?

— Ca eclesiarh mare am avut mai întîi grijă de biserică. Am început să fac zilnic Sfînta Liturghie şi toată rînduiala, ca la mînăstirile mari. Apoi am întărit viaţa de obşte, ca toţi să fim uniţi la biserică, la ascultare, la chilii. Iar ca duhovnic al satelor Bistriţa, Plopşor şi Viişoara, care aparţin duhovniceşte de Mînăstirea Bistriţa, m-am silit, după puterea mea şi cu ajutorul lui Dumnezeu, să-i atrag pe mulţi la Hristos. Cel mai mult am cîştigat pe credincioşi cu spovedania. Sînt 18 ani de cînd sînt duhovnicul acestor sate care au cîteva mii de suflete. Apoi pe mulţi îi ţin legaţi de biserică prin Sfînta Împărtăşanie, prin cititul zilnic a rugăciunilor de sănătate şi ajutor la icoana Sfintei Ana, prin vizitarea periodică în casele lor, prin slujbele ce le fac la cererea lor, ca Sfîntul Maslu şi agheazmă, prin slujbele regulate pentru cei morţi şi prin milostenie la cei săraci. De 18 ani sînt părintele lor duhovnicesc. Le botez copiii, îi mărturisesc, merg cu ajunul la casele lor, îi sfătuiesc regulat, îi cunun la biserică şi înmormîntez pe cei răposaţi. Este multă osteneală, părinte Ioanichie. De mi-ar da Dumnezeu şi mie iertare de păcate şi mîntuire!

— De cîte ori spovediţi şi împărtăşiţi pe mireni?

— În cele patru posturi spovedesc regulat, iar de împărtăşit după cum socotesc că este omul mai pregătit. Cei bolnavi, cei ce merg la operaţie, bătrînii şi femeile însărcinate, se pot împărtăşi ori de cîte ori se simt ameninţaţi de moarte, iar ceilalţi de patru sau cinci ori pe an, după Sfintele Canoane. Pe cei bolnavi şi neputincioşi îi spovedesc şi-i împărtăşesc acasă, ori de cîte ori mă cheamă. La fiecare început şi sfîrşit de post, merg pe la bolnavi acasă, îi mărturisesc şi-i împărtăşesc pe loc, stau de vorbă cu ei, îi sfătuiesc şi nădăjduiesc că fac lucrul lui Dumnezeu. Am permanent 30—40 de bătrîni şi bolnavi greu pe care îi cercetez şi-i împărtăşesc acasă, iar pe ceilalţi, la biserică.

— Sînt mulţumiţi credincioşii de Sfinţia Voastră, părinte Marchian?

— Eu aşa cred! Dacă ei sînt mulţumiţi, sînt şi eu mulţumit sufleteşte şi este şi Dumnezeu mulţumit. Altfel, poate, nu mai veneau credincioşii la mine la spovedanie.

— Nu cumva le daţi canon prea greu la Spovedanie?

— Aşa este. Eu ţin mult la Tradiţie şi la scumpătatea Sfintelor Canoane. Nu vreau să mă cert cu Sfinţii Părinţi, nici să-mi iau asupra mea păcatele oamenilor. Sînt destule ale mele de care trebuie să dau socoteală. Cel mai de preţ canon în spovedanie este să părăsească omul definitiv păcatul şi să se căiască pentru el toată viaţa. Atunci şi eu îi dau canon mai uşor sau îi scad canonul pe parcurs. Iar dacă văd că omul nu vrea să lase păcatul, nu făgăduieşte să se pocăiască din inimă, atunci îi dau canon după carte. Adică să nu se împărtăşească un timp, să facă metanii, să postească miercurea şi vinerea pînă după amiază, să facă milostenie, să se roage mai mult şi să vină regulat la biserică. Le mai dau să citească la Psaltire, să zică „Doamne Iisuse", să boteze copii, să îmbrace copii orfani şi altele.

— De cîtă vreme citiţi zilnic rugăciuni de sănătate înaintea icoanei Sfintei Ana?

— Eu citesc rugăciuni la credincioşi de 50 de ani, de cînd sînt preot! Iar aici la Bistriţa citesc zilnic la icoana Sfintei Ana seara, dimineaţa şi la miezul nopţii, tuturor celor care vin aici la rugăciune. Şi mulţi primesc sănătate şi ajutor, după cererea şi credinţa lor. Că nu eu, ci mila lui Dumnezeu, harul şi credinţa credincioşilor îi uşurează, îi ajută şi îi fac sănătoşi. Icoana aceasta, împreună cu Maica Domnului de la Neamţ, sînt primite în dar de Alexandru cel Bun din Bizanţ, în anul 1407.

— Ce sfaturi duhovniceşti daţi, părinte Marchian, credincioşilor şi fiilor duhovniceşti pe care îi aveţi?

— Întîi să asculte de Biserică şi de preoţi, că ei răspund de mîntuirea lor. Apoi să păzească dreapta credinţă curată, neştirbită, aşa cum am moştenit-o de la moşii şi strămoşii noştri. Acum sînt mulţi sectari, şi vor fi şi mai mulţi care vor căuta să „amăgească, de va fi cu putinţă, şi pe cei

aleşi", spune Mîntuitorul; dar ei să nu-i asculte, că sînt „hristoşi mincinoşi şi prooroci mincinoşi". Apoi să se roage cît mai mult, să aibă un duhovnic bun, să citească cărţi sfinte, să nască copii, să trăiască în dragoste şi să nu lipsească de la slujbele bisericii. De vor face aşa, toţi creştinii se vor mîntui, iar de nu vor face, se vor osîndi, cum spune Iisus Hristos.

— Care sînt cele mai mari păcate care predomină astăzi în lume?

— Necredinţa, beţia, desfrînarea şi uciderea de copii. Pentru aceste grele păcate vin toate bătăile lui Dumnezeu peste noi. Acestea trebuie combătute cel mai mult de preoţi în rîndul credincioşilor.

— Ce sfaturi daţi călugărilor din mînăstiri?

— Să lase toată grija cea lumească şi să-şi caute de călugărie. Adică, îndată ce vine cineva la mînăstire să rupă toată legătura cu mirenii, cu rudele, cu femeile şi să nu plece din mînăstire decît cu mare nevoie. Să împlinim cu sfinţenie tot ce am făgăduit: ascultarea necondiţionată, feciorie desăvîrşită şi sărăcie de bună voie. De aceste trei voturi depinde mîntuirea sau osînda noastră.

— Părinte Marchian, vă temeţi de moarte?

— Eu niciodată nu m-am temut de moarte, că m-am dat cu totul în mîinile lui Dumnezeu. Dumnezeu este în noi şi ne silim să facem voia Lui. Deci să nu ne temem, părinte Ioanichie, nici de boală, nici de oameni, nici de moarte, nici de diavoli, nici de iad, că sîntem cu Dumnezeu!

PROTOSINGHELUL TEOFAN CRĂCIUN

Schitul Tarcău — Neamţ

(n. 1898)

Aşezat în adîncul Munţilor Tarcău, într-o poiană de rară frumuseţe cu numele de „Poiana pustnicilor", Schitul Tarcău este un mic paradis al liniştii şi singurătăţii. Cîţi cuvioşi sihaştri nu s-au nevoit aici de-a lungul secolelor, în plăcere de Dumnezeu! Cu adevărat, mare dar este liniştea, retragerea în singurătate pentru călugării iubitori de rugăciune şi aprinşi de văpaia Duhului Sfînt. Ei nu iubesc nimic mai mult pe pămînt, decît a vorbi neîncetat cu Dumnezeu la linişte, în rugăciuni de laudă Creatorului şi de cerere pentru lume. Sihaştrii ne-au sfinţit Carpaţii, au ţinut nestinsă candela credinţei şi a rugăciunii acestui neam, au mijlocit pentru lume şi au cerut ajutorul lui Dumnezeu pentru toţi. Pentru rugăciunile pustnicilor, ale văduvelor şi copiilor S-a milostivit Dumnezeu de pămîntul nostru străbun, de părinţii şi înaintaşii noştri. Credincioşii, învăluiţi de grijile vieţii, se rugau acasă, adică la poalele Taborului, iar cuvioşii sihaştri iubitori de linişte urcau cu Hristos, sus, pe vîrful Taborului, adică în

adîncul munţilor şi al codrilor, pe creştetul Carpaţilor, pe platoul Ceahlăului, şi, de acolo, de sub cer, înălţau rugăciuni de foc lui Dumnezeu pentru ei, pentru ţară, pentru toată lumea.

Valea singuratecă a Tarcăului te îmbie la rugăciune, îţi dă dor tainic de Dumnezeu, de pocăinţă, te îndeamnă să cugeţi mai adînc la tine însuţi, să iubeşti pe toţi oamenii şi să simţi bucurii duhovniceşti pe care mai greu le poţi simţi în altă parte.

Schitul Tarcău este un asemenea loc de refugiu sufletesc, de întîlnire mai directă cu Dumnezeu, în rugăciune şi singurătate. Cei şapte călugări care se roagă aici, menţin ziua şi noaptea firul slujbelor în biserică şi atmosfera de bucurie şi linişte duhovnicească. Între ei, Protosinghelul Teofan Crăciun este cel mai vîrstnic şi duhovnicul tuturor. Mic de statură, senin la faţă şi deschis la cuvînt şi la inimă, părintele Teofan stă de veghe între toţi, vine întîi la biserică, dă sfaturi ucenicilor, citeşte la credincioşi şi se roagă mai mult decît toţi. Sfinţia sa este cel mai vechi cu metania din Schitul Tarcău, pe care l-a condus mulţi ani de zile şi a răbdat nu puţine ispite aici în pustie. În ultima vreme bătrînul s-a retras alături de schit, într-o mică chilie pustnicească de lemn, făcută cu mîinile sale. Aici se roagă singur, posteşte, cîntă, plînge, stă noaptea de veghe şi aşteaptă ceasul cel mare al plecării la Hristos.

Făcînd un mic popas la Schitul Tarcău, nu pot să nu merg la chilia părintelui Teofan „pustnicul", situată într-o mică poieniţă pe malul pîrîului Bolovăniş. Cobor pe fîneaţă la chilia bătrînului. Împreună cu Protosinghelul Nicodim Grosu, din apropiere, ei sînt singurii sihaştri care pustnicesc în jurul Schitului Tarcău. Este o zi caldă de mai. Părintele Teofan îmi iese înainte bucuros.

— Hristos a înviat, părinte Teofan!

— Adevărat a înviat, părinte Ioanichie. Aţi mai venit pe la noi?

— Cum duceţi viaţa la pustie, părinte Teofan?

— Bine, cu ajutorul Maicii Domnului.

— Aveţi aici linişte şi bucurie sufletească?

— Slavă Domnului, părinte. Bucuria însă nu vine aşa uşor. Trebuie multă osteneală s-o primeşti de la Dumnezeu şi cu greu o poţi păstra. Dar mulţumim Domnului. Sînt zile de secetă şi ispite duhovniceşti. Sînt şi zile de bucurie şi linişte. Depinde mai ales de cît te rogi, de cum te rogi, de gînduri şi apoi de ce simţi în inimă. Eu păcătosul sînt abia în clasa întîi în viaţa de linişte!

— Cîţi ani aveţi părinte Teofan?

— Am aproape 86 de ani, şi sînt de loc din Piatra Neamţ.

— De cîţi ani sînteţi în mînăstire?

— De 54 de ani sînt aici la Schitul Tarcău. Am intrat în mînăstire în 1930. După doi ani m-am călugărit, în 1935 am fost hirotonit diacon, și în 1937 preot.

— Cîți ani ați fost egumen la Schitul Tarcău?

— Patruzeci de ani încheiați, din 1934 pînă în 1974. Ei, părinte, am suferit multe ispite aici în atîția ani de zile. Ispite de la diavoli, ispite de la tîlhari, ispite de la animalele sălbatice din pădure. Apoi războiul, apoi lipsa de hrană, de preoți slujitori, de ajutoare. Dar Dumnezeu nu ne-a lăsat cu totul părăsiți. Cînd credeam că nu mai putem duce viața aici, îndată ne trimitea Dumnezeu ajutor, alimente, oameni buni și bucurie. Apoi iar se întărea obștea, se reparau chiliile, se făceau slujbe frumoase, se slăvea Dumnezeu. Pot spune că de 54 de ani de cînd sînt aici, niciodată nu a rămas biserica fără slujbă și nu s-au stins definitiv candelele și lumînările în biserică. Așa mi-am dus viața la Tarcău. Uneori plîngeam de supărare, alteori plîngeam de bucurie, văzînd cum ne ajută mîna lui Dumnezeu.

— De cîți ani v-ați retras aici, la liniște, părinte Teofan?

— De zece ani, părinte. Mi-am făcut chilia asta de lemn. Alături am săpat o mică fîntînă și am tot ce-mi trebuie. Numai lacrimi la rugăciune de mi-ar da Dumnezeu.

— Cum vă rugați aici, părinte?

— Iau parte zilnic la pravila bisericii, iar la chilie citesc toată rînduiala călugărească din Ceaslov și din Psaltire și zic mereu rugăciunea lui Iisus cînd lucrez cu mîinile. Mai fac metanii și închinăciuni. Mai citesc cîteva pagini din Sfînta Scriptură și de la Sfinții Părinți și mă gîndesc la ceasul morții și la răspunsul pe care trebuie să-l dau lui Dumnezeu.

— Ce trebuie să facem noi, părinte Teofan, ca să ne putem mîntui?

— Să facem după putere și cu smerenie acestea trei: rugăciune, post și milostenie. La urmă să sfîrșim cu dragostea care este sfîrșitul și cununa tuturor faptelor bune.

— Cum putem spori în dragostea de Dumnezeu și de aproapele?

— Prin rugăciune mai multă și prin milostenie.

— Cum se cuvine să ne purtăm cu credincioșii care vin la noi?

— Întotdeauna să ne purtăm cu multă blîndețe, să nu-i mustrăm pentru păcatele lor, că și ei sînt oameni, și să le dăm nădejde de mîntuire și canon după putere, că Dumnezeu este dragoste și se numește Tatăl nostru.

— Cum vă simțiți cu sănătatea?

— Zice proorocul David în psalmul 89: „Zilele omului 70 de ani; iar de va fi în putere 80 de ani. Ce este mai mult, osteneală și durere". Eu sînt aci, în a treia stare acum. Sînt bolnav de toate și aștept să mă cheme Domnul dincolo.

— Părinte Teofan, sînteţi mulţumit de viaţa pe care aţi dus-o în mînăstire?

— Sînt mulţumit şi dau slavă lui Dumnezeu pentru toate. Dar mă căiesc că nu am împlinit cum trebuie toate făgăduinţele călugăriei. De aceea, mă rog lui Dumnezeu să-mi mai dăruiască vreme şi lacrimi de pocăinţă, ca să fac acum ce n-am făcut la tinereţe.

— Aţi cunoscut vreun sihastru acum 50 de ani, care se nevoia în poienile din jurul Schitului Tarcău?

— Era unul chiar aici, în poiana unde mă aflu eu acum. Altul se liniştea într-o mică poiană mai sus, numită „La pustnici". Se văd şi astăzi acolo cîţiva pruni şi meri.

— Unde vreţi să fiţi înmormîntat, părinte Teofan?

— Aici, la Schitul Tarcău, unde mi-am trăit toată viaţa mea!

— Vă rog, părinte Teofan, să cîntăm împreună „Îngerul a strigat".

Atunci, bătrînul se scoală în picioare şi cîntă singur axionul Maicii Domnului. Îl ascult tăcut, cu ochii în lacrimi. Apoi mă serveşte cu miere de albine şi apă de izvor. Şi aşa, cerîndu-i binecuvîntare, cobor spre schit rănit la suflet de dorul liniştei.

PROTOSINGHELUL ISAIA COTÎRLEŢ

Catedrala Episcopiei Romanului

(1888—1973)

Popas duhovnicesc în vechea Episcopie de Roman, măreaţă ctitorie muşatină, cetate de evlavie străbună, catedrală multiseculară învăluită în istorie, în linişte şi în fapte mari de credinţă. Intrăm. Porţi mari ferecate în fier şi stejar. Deasupra o clopotniţă impunătoare dintre cele mai înalte din ţară. De jur-împrejur ziduri vechi de cetate. Apoi, o curte mare, dreaptă, plină de iarbă verde, iar în mijloc catedrala lui Petru Rareş. Privim, admirăm, medităm şi ne închinăm cu cuviinţă în sfîntul locaş.

Întrebăm de chilia părintelui Isaia Cotîrleţ. Este cel mai vechi călugăr dintre slujitorii catedralei. Ni se spune că este în grădină. Într-adevăr, grădina Episcopiei Romanului este un veritabil colţ de rai. Mai întîi linişte. Atîta linişte, după care suspină sufletul omenesc. Apoi verdeaţă, care odihneşte privirea. Apoi alei de pomi de tot felul, încărcaţi cu roade coapte în soare. Apoi iazul tivit cu sălcii plîngătoare. Apoi grădina propriu-zisă

cu legume date în pîrg, și, în sfîrșit, ogorul semănat cu porumb, care foșnește în adierea vîntului tomnatec.

— Unde este părintele Isaia? întrebăm.

— Vedeți, nu este pe aleea de sus care duce la monument? Acolo se odihnește de obicei, pe bancă.

Bătrînul stă pe bancă. Meditează, este învăluit în cine știe ce amintiri. Privește singuratic departe, peste livadă, peste grădină, peste casele din mahalaua orașului. Privește spre orizont unde se întîlnește cerul cu dealurile împădurite. Este mic de statură, cu barba aproape albă, blînd la față și cu graiul molcom. Ne așezăm alături de sfinția sa, după ce mai întîi îi sărutăm mîna și încercăm să-i deslușim simțămintele.

— Admirați grădina și livada, părinte Isaia?

— Sînt mai bine de cincizeci de ani de cînd episcopul Teodosie a aranjat livada episcopiei pe terase și pe feluri de pomi fructiferi. Eram diacon, aici, la catedrală.

— În ce an ați venit la mînăstire?

— Am venit în anul 1918, la Mînăstirea Bogdana-Bacău. De acolo sînt de metanie. Aș fi vrut să vin mai dinainte, dar după ce-am făcut armata, a început războiul, am fost pe front, am căzut prizonier și dus departe, în lagăr, tocmai în Munții Alpi. Acolo am suferit mult de frig și foame. După un an, m-am sfătuit cu un alt frate român și am evadat din lagăr. Am mers numai noaptea luni de zile pînă să pășim pe pămînt românesc. Mîncam verdețuri, fructe sălbatice și ce mai găseam pe cîmp.

— De unde sînteți de loc, părinte Isaia?

— Sînt din comuna Mînăstirea Cașin — Tg. Ocna. Acolo m-am născut în anul 1888, din părinți agricultori.

— Mînăstirea cu același nume este aproape de satul unde v-ați născut?

— Ba nu, este în aceeași comună, în pădure. A fost întemeiată prin 1655 de voievodul Gheorghe Ștefan și închinată Ierusalimului. Aici trăiau mulți călugări moldoveni și greci din cei mai aleși. Apoi, pe timpul secularizării, s-a desființat și a devenit biserică de mir pentru săteni.

După ce am ajuns acasă din lagăr, n-am mai stat decît cîteva luni și am plecat la Mînăstirea Bogdana. Este o mînăstire veche, zidită în anul 1670 de logofătul țării de jos, Solomon Bîrlădeanu. Prin 1918 avea cam 25 de călugări. Cum m-a văzut starețul m-a primit bucuros și mi-a trimis actele la episcopie. Cînd a auzit de mine episcopul Teodosie Atanasiu, m-a și chemat la episcopie. Era nevoie și pe atunci de oameni.

— În ce an v-ați călugărit?

— Tot în anul 1918, toamna. Cum am primit aprobarea am fost trimis la Mînăstirea Bogdana și m-a călugărit starețul. N-am stat decît o zi în mantie și am venit din nou la episcopie. În Duminica următoare episcopul

m-a hirotonit diacon. Apoi am rămas diacon la episcopie pînă în anul 1920, cînd s-a redeschis seminarul „Sfîntul Gheorghe" din Roman. Atunci, părintele Vornicel, directorul seminarului, m-a cerut ca administrator la şcoală că mă pricepeam.

— Cîţi ani aţi stat la seminar?

— Am stat fără întrerupere 28 de ani ca econom, pînă în 1948 cînd s-a desfiinţat seminarul. Am avut multă bătaie de cap cu elevii, cu aprovizionarea, cu masa, cu dormitoarele, cu de toate, că erau peste trei sute de seminarişti. Dar cu ajutorul lui Dumnezeu am ieşit întotdeauna bine.

— După anul 1948 unde aţi mai fost rînduit?

— Am stat un an şi jumătate duhovnic la mînăstirea de maici Miclăuşeni-Roman, iar din anul 1950 pînă în 1960 stareţ la Mînăstirea Bogdana.

— Cum era viaţa duhovnicească la Bogdana?

— Era destul de bună. Soborul crescuse sub conducerea mea pînă la 70 de părinţi şi fraţi. Cei mai mulţi erau tineri. Şi era multă unire şi dragoste între ei. Unul pe altul se îndemnau la biserică, la cîntare, la slujbă, la ascultare. Făceau ascultarea cu bucurie, mai mult cîntînd, iar nu cîrtind. La Bogdana era viaţă de obşte bine organizată. Aveam tot ce ne trebuie. Prea Sfinţitul Teofil ne-a hirotonit mai mulţi diaconi şi preoţi, ne-a făcut şi călugări şi venea adesea la noi. Într-o Duminică mi-a dat poruncă să pun pe toţi diaconii şi preoţii la slujbă, ca să fie Sfînta Liturghie cît mai împodobită. „De ce să stea — mi-a zis el — preoţii şi diaconii degeaba şi să reazeme pereţii bisericii? Nu-i mai bine să slujească cu toţii lui Hristos"?

Din ziua aceea am făcut aşa. Şi era slujba o frumuseţe. Era biserica plină de credincioşi şi răsuna de cîntări.

— Cum vi s-a părut ascultarea de stareţ?

— Drept să vă spun, a fost cea mai grea ascultare din viaţa mea. Aveam şi bucurii, dar şi mare răspundere duhovnicească. Pe unii, nu-i puteam pe deplin mulţumi. Alţii, mai abuzau de bunătatea mea. Unii voiau să se împărtăşească prea des. Alţii, prea rar. Că, într-adevăr, nu prea am avut duhovnici cu experienţă. Mai ales că la Bogdana venea şi lume multă, că nu erau alte mînăstiri în apropiere. Şi nu reuşeam să-i împac pe toţi. De aceea, zic, dacă a fost o perioadă mai grea din viaţa mea, a fost cea de stareţ la Mînăstirea Bogdana.

— După ieşirea din stăreţie, unde aţi mai slujit lui Hristos?

— Din 1960 pînă în 1971 am stat preot paroh la un sat aproape de Tîrgu Ocna. Mă împăcam bine. Aveam o singură grijă numai. Oamenii mă ascultau şi eram mulţumit. Dar după ce am slăbit îmi venea greu. Aveam peste 80 de ani. De aceea, am fost luat la episcopie din nou şi rînduit ca preot slujitor la biserica „Precista Mare" din oraş.

— Părinte Isaia, aţi cunoscut vreun călugăr pustnic în pădurile din jurul Mînăstirii Bogdana?

— Cum să nu. Am cunoscut pe un călugăr pustnic foarte sporit, numit Gherasim Greeruş de loc din satul Bucium-Caşin. Era cu metania din Bogdana. Apoi, după ce a făcut ascultare vreo douăzeci de ani în viaţa de obşte, s-a dus în pustie singur în munţii Caşinului, nu departe de metanie. Şi s-a nevoit acolo peste douăzeci de ani, într-un mic bordei de lemn. Tot timpul postea şi se ruga. Din munte cobora foarte rar. Mai tîrziu nu se mai cobora deloc. Se ducea la el un duhovnic din Bogdana din timp în timp, ca să-l spovedească şi să-l împărtăşească. Cu doi sau trei ani înainte de 1950, părintele Gherasim Greeruş a murit acolo singur în munte, ca un cuvios, şi l-au îngropat părinţii alături de bordei. După un an au venit două maici pustnice în bordeiul lui şi s-au nevoit pînă în ultimii ani. Acum aud că una din ele a murit, iar cealaltă încă se mai află la bordei în munţii Caşinului.

— În Mînăstirea Bogdana aţi avut vreun călugăr mai sporit?

— Cel mai sporit a fost un ieromonah bătrîn, Benedict Dubzău, duhovnicul mînăstirii. El venise dintr-un schit. Era foarte nevoitor, blînd, plin de dragoste şi rîvnitor pentru biserică. Cînd slujea şi cînta el, îţi venea să plîngi. A murit la Bogdana cînd încă eram stareţ. Dumnezeu să-l odihnească.

— Aţi cunoscut în viaţă pe venerabilul arhiereu Valerian Ştefănescu?

— L-am apucat, cum să nu. Am şi slujit cu dînsul cîţiva ani ca diacon. Ce arhiereu al lui Dumnezeu era! Ce suflet plin de blîndeţe şi bunătate cum n-am mai văzut la altcineva. De o bunătate, milostenie şi smerenie rară, cum nu mai întîlneşti astăzi la nici un călugăr!

Mergeam cu el la slujbe arhiereşti prin eparhie, la sfinţiri de biserici, mai ales în ţinutul Vrancei, unde erau multe biserici stricate de război. După ce bieţii oameni le reparau, prea sfinţitul Teodosie îl trimitea mai mult pe el să le sfinţească. Parcă îl văd şi acum în memorie: înalt şi slab, puţin gîrbov, cu faţa blîndă şi cu barba albă şi lungă. Aşa de frumos îl primeau credincioşii, ca pe un sfînt. Îi ieşeau de departe înainte, îi cădeau în genunchi, îi sărutau mîinile şi hainele şi plîngeau de bucurie. Şi le vorbea prea sfinţitul aşa de apropiat şi îi mîngîia, ca un adevărat părinte. Iar tot ce primea de la sfinţire, împărţea în dar la cei săraci.

— V-a povestit cum a ajuns el arhiereu?

— Ba da. El era frate mijlociu al episcopului Melhisedec Ştefănescu, fiu de preot din comuna Gîrcina, aproape de Piatra Neamţ. Întîi a fost preot de mir. Pe la şaizeci de ani a rămas văduv. Apoi a fost propus de arhiereu vicar. Şi a stat un timp arhiereu vicar la Bucureşti, pînă a fost scos la pensie. Apoi a venit la Roman, ca arhiereu vicar al episcopului

Melhisedec, fratele său. După moartea episcopului, nu mai locuia în incinta episcopiei, ci vizavi, în casa cumpărată de ei. Acolo era o grădină mare, în mijloc paraclisul cu mormîntul episcopului Melhisedec, iar într-o parte o grădiniţă de copii, numită „Fundaţia Episcopul Melhisedec". Că iubea foarte mult copiii nevinovaţi. Acolo locuia şi arhiereul Valerian. Dar nu lipsea niciodată de la slujbele din catedrală. Noaptea nu prea avea somn şi la miezul nopţii, înainte de a suna clopotul de utrenie, îşi lua cîrja, potcapul şi metaniile şi pornea la biserică. Adeseori găsea porţile încuiate. Atunci bătea cu cîrja în poartă să-i deschidă cineva. Dacă nu-l auzea nimeni, vlădica nu se tulbura, nici nu se întorcea înapoi la chilie. Ci, începea pe de rost miezonoptica, pînă îi deschidea paraclisierul poarta. Iar cînd intra în biserică, spunea cîntăreţului: „Începe a citi de aici, că pînă aici am zis eu pe de rost la poartă!". Aşa stătea uneori şi cîte un ceas, în ploaie şi în frig, căci era foarte rîvnitor şi nu avea somn. Aveam cea mai mare bucurie cînd slujeam cu dînsul. Cu episcopul Teodosie îmi venea mai greu, că era aspru, milităros. Avea bătrînul strana lui, alături de a episcopului, în care stătea cînd nu slujea. Multă vreme, după ce a murit el, nu a stat nimeni în strana lui.

— Cîţi ani a trăit prea sfinţitul Valerian?

— O sută doisprezece ani, după cît mi-aduc aminte! Era cel mai bătrîn din tot oraşul. Ţinea lumea la el ca la un adevărat patriarh.

— Şi unde este înmormîntat?

— În paraclis, alături de episcopul Melhisedec. Este un paraclis frumos acolo, în grădina cumpărată de el. Vlădica Valerian îmi spunea: „Mă tem să nu mă îngroape în cimitirul oraşului. Am făcut cerere la patriarhie să-mi aprobe să fiu îngropat alături de fratele meu Melhisedec". După o lună i-a venit aprobare. Cînd m-a întîlnit, mi-a spus foarte bucuros: „Am mare bucurie că mi-a aprobat să fiu îngropat lîngă episcopul Melhisedec!" Aici odihnesc amîndoi episcopii.

— Se mai face vreo slujbă la paraclisul lor?

— Nu ştiu acum. Dar cînd eram eu la seminar, preoţii profesori veneau cu corul în zilele de pomenirea morţilor şi le făceau un parastas la mormînt. Iar în ziua episcopului Melhisedec făceau Sfînta Liturghie şi elevii stăteau afară şi cîntau. Era foarte frumos.

— Dar, prea cuvioşia voastră, mai puteţi sluji la Precista Mare? Vă mai ajută puterile?

— Pot, nu pot, slujba trebuie făcută. Cine s-o facă? Mă întăreşte Maica Domnului. Iată am 85 de ani şi sînt de 3 ani la Precista, dar n-am lipsit nici o zi de la slujba bisericii. Uneori abia mergeam de bolnav, dar aşa încet, cu cîrja în mînă, mă duceam să fac Sfînta Liturghie. Că vine şi acolo popor mult, cu toate că nu avem enorie.

— Aţi obosit, prea cuvioase părinte, vorbind cu noi.
— Ba nu. Abia m-am mai odihnit. Acuşi toacă de vecernie.
— Vă rog, daţi-ne un sfat părintesc, măcar un cuvînt de folos.
— Dar ce cuvînt de folos să vă dau eu? Pentru mireni mai dau cîte-un sfat, dar pentru călugări...
— Ce credeţi că ne trebuie mai mult pentru mîntuire?
— Ca monah, să ai blîndeţe şi răbdare, fără de care nimic nu poţi spori şi face în viaţă. Să ai dragoste spre toţi, să fii milostiv, să te rogi mereu şi mai ales să ai smerenie, că fără aceasta nu ne putem mîntui. Apoi să-ţi faci pravila şi canonul de chilie cît mai regulat. Poate atunci cînd te duci la drum rămîne neîmplinit. Dar încolo trebuie să-l facem. Iată, eu acum nu-mi mai pot face canonul călugăresc. M-au părăsit puterile. De aceea zic: cît poţi, să-ţi faci canon mai mult la tinereţe, că la bătrîneţe nu mai poţi face aproape nimic.
— Vă mulţumim, părinte Isaia, de toată dragostea cu care ne-aţi vorbit şi ne-aţi întărit. Amintiţi-vă şi de noi la Sfînta Liturghie!
— Da. Este ora de vecernie. Mă duc de-acum la biserică!

Şi în timp ce sfinţia sa păşeşte încet pe alee, noi admirăm o clipă zările tivite cu soare şi senin, pădurile ce pălesc în roşu de toamnă, plopii uriaşi de pe prunduri, printre care curge molcom rîul Moldova, merii încărcaţi de roade din livada episcopiei şi luciul albastru al lacului, în care încape parcă tot cerul, cu toată pacea lui, cu soarele, cu bucuriile, şi cu toate dorurile noastre...

În turnul clopotniţei loveşte orologiul de trei ori. Primele dangăte de clopot inundă oraşul, văzduhul şi inimile noastre. Începe Vecernia!

ARHIMANDRITUL NICODIM SACHELARIE

Măldărăşti — Bacău

(1902—1973)

Personalitatea părintelui Nicodim Sachelarie s-a impus în mînăstirile româneşti încă din anii 1935—1936. Timp de patru decenii sfinţia sa a fost dascăl, pedagog, profesor, sfătuitor şi mai ales părinte duhovnicesc al seminariilor teologice şi monahale de la Cernica, Rîmnicu Vîlcea, Neamţ şi Argeş. Duhovniceşte s-a format la Mînăstirea Frăsinei, iar teologic s-a format prin seminarii şi la Facultatea de Teologie din Bucureşti. Toată tinereţea şi-a trăit-o printre elevi şi studenţi. A sorbit adîncul teologiei citind, rugîndu-se, vorbind cu părinţii bătrîni şi audiind pe cei mai aleşi teologi români contemporani. A cercetat marile noastre biblioteci, a cunoscut pe marii oameni de cultură ai timpului. A scris cărţi, a citit mult, a

tradus, a meditat, a vorbit elevilor cu multă căldură şi patos; a crescut duhovniceşte sute de elevi de seminar, astăzi preoţi prin mînăstiri şi sate, şi a rămas întotdeauna acelaşi. Un călugăr blînd, smerit, îmbrăcat în haine modeste; un profesor foarte erudit, calm şi practic; un duhovnic de mare iscusinţă, profund cunoscător al Sfintelor Canoane; un slujitor devotat al Bisericii lui Hristos şi un mare prieten şi admirator al călugărilor şi sihaştrilor.

Acesta este portretul duhovnicesc al Arhimandritului Nicodim Sachelarie. Un model pentru noi toţi, astăzi neegalat şi greu de urmat. Părintele Nicodim este totodată un suflet sincer şi înţelept la cuvînt, comunicativ, deschis pentru dialog. O convorbire cu sfinţia sa este un prilej fericit de zidire sufletească. Iată-l într-o zi la Căminul preoţesc din Bucureşti.

— Binecuvîntaţi, prea cuvioase părinte Nicodim!

— Domnul să te binecuvînteze!

— Mergeţi spre Mînăstirea Frăsinei? V-aş însoţi şi eu. Cu ocazia aceasta aş afla cîte ceva despre părinţii din Frăsinei, despre viaţa duhovnicească de acolo.

— Păi, afară de părintele Simeon Combei, fostul stareţ, nu mai este nimeni din cei vechi în Frăsinei. Cînd m-am dus eu ca frate în 1922, avea o obşte bogată cu călugări foarte buni. Aproape toţi au murit.

— Sînteţi cu metania din Mînăstirea Frăsinei?

— Da, din Frăsinei. Dar am stat mai înainte cîteva luni la Cernica. Eu am plecat la mînăstire în 1921. N-am fost călăuzit de nimeni. Din cărţi m-am îndemnat să mă fac călugăr. Mai întîi am citit Noul Testament şi Vieţile Sfinţilor şi apoi am venit la mînăstire.

În toamna lui 1921 am ajuns la Mînăstirea Cernica. Mai eram cu doi sau trei fraţi. Cînd am ajuns în poartă ne-a întîmpinat un om între două vîrste, cu cojocul pe mînă. Era cioban. „Unde mergeţi, fraţilor?" — ne-a întrebat el. „Venim şi noi la mînăstire". „Vreţi să rămîneţi cu totul la mînăstire?" „Am vrea, cu ajutorul lui Dumnezeu". „Da, n-aveţi ce mai face? Duceţi-vă, măi băieţi, colo în lume, vă însuraţi, aveţi copii, învăţaţi o meserie!..."

Am fost trimişi la arhondaricul mînăstirii de pe ostrovul Sfîntul Neculai. Acolo, arhondarul mînăstirii — părintele Nicanor, un călugăr foarte sporit — ne-a primit cu dragoste. Ne-a dat cameră, ne-a chemat la masă şi ne-a trimis la biserică.

În preajma Crăciunului vine la Cernica un călugăr pelerin care umbla din mînăstire în mînăstire. Îl cheama părintele Nifon. Foarte nevoitor. Vizitase toate mînăstirile din ţară, din Sfîntul Munte şi de la Ierusalim. L-a prins iarna pe la Cernica. Şi era un frig şi un viscol de nu puteai ieşi afară. Iar el umbla desculţ vara şi iarna. Aceasta era nevoinţa lui. Umbla

din loc în loc, fără nici un fel de avere, fără încălţăminte, fără hrană şi zicea mereu rugăciunea lui Iisus. Mi-aduc aminte, venea la biserică desculţ la Crăciun, la Bobotează şi stătea tot timpul slujbei cu picioarele goale pe piatră, în biserică. Şi pe atunci era frig în biserică. Mînca te miri ce! Numai nişte pesmeţi şi cu ce mai căpăta. Odată l-am întrebat: „Părinte Nifon, ai fost pe la toate mînăstirile. Spune-mi unde ai aflat cea mai duhovnicească viaţă călugărească?" „Frate Neculai, ştii unde? La Mînăstirea Frăsinei şi la schitul Sihăstria Secului. La schitul Sihăstria este un egumen renumit cu cîţiva fraţi, duc viaţă foarte aspră şi e mai greu de trăit. Dar Mînăstirea Frăsinei este cea mai bună mînăstire din ţară!"

Eu tăceam şi puneam la inimă cuvintele lui. Apoi părintele Nifon a plecat în alte mînăstiri şi nu l-am mai întîlnit în viaţă. Nici nu ştiu unde a murit.

— Prea cuvioase, ce călugări mai sporiţi aţi întîlnit la Mînăstirea Cernica pe atunci?

— Un călugăr foarte sporit era părintele Nicanor, arhondarul mînăstirii. Niciodată nu lipsea de la utrenie la miezul nopţii, oricît de obosit sau ocupat ar fi fost. Vorbea puţin, era înţelept în cuvînt şi se purta cu multă dragoste cu toţi.

Am mai întîlnit la Cernica pe unul, monahul Ioanichie Beja, fost învăţător în Bucureşti. Apoi a ieşit la pensie şi s-a făcut călugăr la Cernica. Avea o viaţă sfîntă, de model pentru toţi. Nu lipsea de la biserică niciodată. La chilie citea psaltirea mereu, tăcea, postea şi făcea multă milostenie. Cînd primea pensia o împărţea la părinţi şi fraţi mai nevoiaşi. Noaptea, în timpul utrenici, pe care îl vedea la biserică mai gol şi lipsit, îi strecura încet, pe neobservate, o sumă de bani în buzunar. Mi-a dat şi mie o dată. Aşa obişnuia el în fiecare lună. Apoi, tot în iarna aceea a trecut la Domnul părintele Ioanichie. Purta la piept o cruce de lemn legată cu sîrmă. Avea un chip luminat. L-au înfăşurat părinţii în mantie şi l-au îngropat în cimitir fără sicriu. M-am folosit mult de dînsul.

— Cum aţi plecat, cuvioase, de la Mînăstirea Cernica la Frăsinei?

— Am plecat la 12 martie 1922. Nu mă simţeam eu bine la Cernica. Prea multă lume, închinători, boieri din Bucureşti, oameni de tot felul. În Cernica erau călugări şi foarte buni şi mai puţin buni. De unii mă foloseam mult, de alţii mai puţin. Precum copiii, şi eu. Doream o mînăstire mai mică, mai liniştită să mă pot forma duhovniceşte. Şi atunci, după spusa părintelui aceluia pelerin, Nifon, m-am hotărît să plec la Frăsinei. Dar cum să plec? Ziua mă vedeau toţi, noaptea erau porţile închise. De jurîmprejur lac, stuf, iar barcă nu aveam...

Am ochit eu de cu seară pe unde să sar gardul şi noaptea după utrenie mi-am făcut bocceaua, m-am strecurat încet, am aruncat bagajul peste

poartă şi cînd am sărit gardul, numai ce mă poticnesc şi nimeresc în marginea lacului. M-am udat pînă aproape la mijloc. Mi se umpluseră bocancii cu apă. Şi doar era rece, că abia se topise zăpada. M-am descălţat, am scurs apa din bocanci, m-am scuturat puţin şi am plecat. Am ajuns la Frăsinei a doua zi. Era stareţ vestitul protosinghel Porfirie Bucurescu, un călugăr mare. M-a primit cu multă dragoste, mi-a dat chilie şi m-a rînduit cu ascultarea la bucătărie. Pe atunci erau peste optzeci de părinţi şi fraţi la Mînăstirea Frăsinei. Iar duhovnicul cel mai renumit era ieroschimonahul Silvestru Florescu. La el mă spovedeam.

În mînăstire era cea mai frumoasă rînduială călugărească. Toţi veneau la biserică, în frunte cu stareţul. Nu lipsea decît numai cel greu bolnav sau trimis undeva departe. Apoi era o desăvîrşită tăcere şi linişte. Fiecare îşi vedea de ascultare în tăcere şi cu rugăciunea lui Iisus. Nu era încuiat nimic în mînăstire. Nici chiliile părinţilor, nici biserica, nici magazia de alimente, nici bucătăria, nici brutăria, nimic. Toţi trăiau ca fraţii. Fiecare era liber să-şi ia pîine şi mîncare, cînd voia şi cît îi trebuia. Însă nimeni nu abuza, căci toţi se înfrînau. Fiecare avea rîvnă mare pentru mîntuire şi se ostenea pe cît putea. Nimeni nu-l silea să facă atît sau atît. Însă trebuia să asculte de duhovnic şi de stareţ.

— Aţi întîlnit în Mînăstirea Frăsinei fraţi şi călugări mai sporiţi?

— Toţi erau călugări buni, părinte. Nu mai zic de stareţ şi de părintele Silvestru, duhovnicul. Dar am cunoscut la Frăsinei şi fraţi foarte rîvnitori, care întreceau pe mulţi. Trăia la Frăsinei un frate, de loc de prin Gorj. Îl chema fratele Ioan Baran. Dorea foarte mult să se ducă la pustie. O dată vine la părintele stareţ şi îi spune: „Prea cuvioase, daţi-mi binecuvîntare să trăiesc în pustie!" Era frate de cîţiva ani. Parcă îl văd. Înalt, nu prea slab, tăcut, hotărît. Nu mînca decît o coajă de pîine pe zi. Era cu ascultarea la vite. Le păştea prin poieni şi pe munţi. Pravila o ştia mai mult pe de rost. Undeva, într-o poiană, şi-a găsit el un loc ferit şi şi-a făcut acolo un bordei. „Nu-ţi dau binecuvîntarea să te duci la pustie, frate Ioane! — i-a zis stareţul. Viaţa de unul singur este foarte grea, mai ales pentru cei tineri. Rămîi în obşte. Aici este locul frăţiei tale".

S-a dus şi la părintele Silvestru, duhovnicul lui. „Nu, frate Ioane, — a zis el — rămîi în obşte. Aici eşti mult mai scutit de bîntuielile diavoleşti".

După puţină vreme, fratele Ioan s-a hotărît totuşi să plece la pustie. La lăsatul secului de postul Crăciunului, prin 1923, sau 24, vine la mine la bucătărie şi-mi zise: „Frate Neculai, dă-mi cîteva pîini de la brutărie, că am de mers într-o călătorie lungă şi vreau să am pîine la drum". „Frate Ioane, du-te la brutărie şi-ţi ia singur, doar ştii unde!". Şi-a luat el pîine din brutărie, şi-a umplut traista şi a plecat la pustie, undeva departe, în creasta munţilor. Şi a stat acolo pentru dragostea lui Dumnezeu pînă

către miezul iernii. După ce a gătit pîinile, văzînd că iarna se înteţea, şi-a pus în gînd să coboare la mînăstire după hrană. Pe poteca muntelui, însă, fiind coastă foarte abruptă, iar el slăbit de post, a alunecat în prăpastie, s-a agăţat într-o tufă şi acolo a murit îngheţat.

Tocmai primăvara a venit un cioban la părintele stareţ şi i-a zis: „Prea cuvioase, mergînd cu oile la munte, am găsit un călugăr mort, agăţat în tufe, deasupra unei prăpăstii". Era fratele Ioan Baran. S-a dus îndată părintele Silvestru cu încă vreo cîţiva călugări, l-au găsit, l-au prohodit şi tot acolo în munte l-au îngropat, că nu era posibil să-l transporte în mînăstire.

Mai era un alt frate, tot Ioan îl chema. Foarte rîvnitor. Ştia Psaltirea, ceasurile, şi multe acatiste pe de rost. Postea mult şi umbla cu vitele mînăstirii, în locul fratelui Ioan Baran. Prin 1925 a spus părintelui stareţ: „Prea cuvioase, daţi-mi binecuvîntare să mă închin la Sfîntul Munte". „Du-te, frate Ioane!" Şi-a luat traista în spate cu puţină provizie, s-a coborît cu trenul la Corabia şi a trecut Dunărea, călare pe un snop de papură. De pe celălalt mal a mers pe jos prin Bulgaria şi Grecia pînă în Sfîntul Munte. După ce a vizitat mai multe mînăstiri, schituri şi pustinici s-a întors înapoi pe jos la Frăsinei.

Am mai cunoscut un călugăr la Frăsinei, i-am uitat numele. Foarte nevoitor şi evlavios. După un timp s-a cerut să se ducă de tot la Sfîntul Munte. S-a dus prin 1925. Şi acolo s-a făcut sihastru mare, într-o peşteră sub vîrful Athonului, mai sus de chilia zisă „a părintelui Artemie", tot din România.

După nouă sau zece ani, într-o vacanţă de vară, am plecat şi eu cu vizita la Sfîntul Munte. Am stat acolo mai mult de două luni. Am întrebat şi de părintele nostru din Frăsinei. M-am dus cu unii din călugării români pînă sus, pe stînci, aproape de vîrf, la chiliuţa lui. Chilia era un fel de peşteră, cu o uşă mică din nuiele împletite; iar interiorul, o încăpere în stîncă, destul de mică şi foarte săracă. În perete, două trenţe de haine călugăreşti, pe care le avea probabil din ţară. Jos o strachină cu o lingură de lemn în ea şi un fel de oală, tot din ceramică. Încolo nici un fel de provizie n-am văzut. Avea pe un fel de măsuţă, pe Sfîntul Efrem Sirul, Scara Sfîntului Ioan Scărarul, Psaltirea şi Ceaslovul. Părintele însă nu era în colibă. „Unde o fi părintele?" i-am întrebat pe călugării de la chilia lui Artemie. „Cred că s-o fi coborît la Mînăstirea Dionisiu să-şi mai ia ceva provizie".

M-am folosit de nevoinţa lui foarte aspră. O atmosferă şi o simplitate de călugăr desăvîrşit. Mai tîrziu am auzit că s-a mutat la Domnul, acolo în peştera lui.

— Vă mulţumesc, prea cuvioase părinte Nicodim pentru aceste frumoase lucruri, pe care aţi binevoit să mi le povestiţi.

— Ei, părinte, dacă aş avea eu timp, aş avea încă multe să-ţi povestesc! Lucruri adevărate, pe care le-am văzut şi trăit...

PROTOSINGHELUL CLIMENT CUCU

Mînăstirea Sihastru—Adjud

(n. 1895—1988)

Un iscusit părinte duhovnicesc din mînăstirile noastre este şi protosinghelul Climent Cucu. Numele său este cunoscut mai ales în mînăstirile din „Ţara de Jos" a Moldovei, unde s-a nevoit peste o jumătate de veac.

Părintele Climent este un călugăr încercat prin multe ispite şi trecut prin focul atîtor nevoi. Duhovnic cu dreaptă socoteală, care ştie să cumpănească sfatul, să îmbine mila cu dreptatea şi dragostea cu mustrarea; care ştie să liniştească sufletul şi să picure pe rană untdelemnul rugăciunii şi vinul canonului. Sfinţia sa are multă răbdare, pentru că sigur a trebuit să rabde multe. Are suficientă smerenie, pentru că a trăit tot timpul sub ascultare. Niciodată nu s-a împotrivit din dorinţa de libertate, nici n-a fugit de ascultare. S-a supus tuturor: şi stareţilor, şi episcopilor, şi duhovnicilor, şi celor mai tineri decît dînsul. Poate numai datorită supunerii sale a reuşit să-şi stăpînească firea sa energică, dinamică, devotată pentru Hristos.

În dorinţa de a mă folosi duhovniceşte, fac un popas la Mînăstirea Sihastru şi încerc să mă apropii de chilia şi inima părintelui Climent. Un călugăr cu bun chip, gîrbovit de bătrîneţe, dar cu sufletul încărcat de pace şi linişte duhovnicească. Potolit la vorbă, înţelept la cuvînt, încet la mers şi gata să împace pe fiecare.

— Binecuvîntaţi, prea cuvioase!

— Domnul, părinte. Poftiţi!

— Mai puteţi sluji Sfînta Liturghie?

— Mai slujesc cu darul lui Hristos. Însă aşa ca un bătrîn de 88 de ani. Mai ales în sărbători.

— Aţi venit de mic la mînăstire?

— Din tinereţe. Eu sînt de loc din judeţul Vaslui, fiu de ţărani de pe valea Vasluieţului. În anul 1915, cînd aveam 20 de ani, am stat o vară la Mînăstirea Cocoş, de unde am învăţat multe lucruri bune. Pe atunci erau călugări renumiţi la Cocoş. Apoi am făcut armata, războiul şi cu darul lui Hristos am scăpat cu viaţă. În anul 1921 am intrat definitiv ca frate în Mînăstirea Bogdana-Bacău. N-am stat mult frate, că era nevoie de călu-

gări şi preoţi, ca după război. După doi ani am fost călugărit şi îndată hirotonit preot. Aveam 26 de ani la preoţie.

— Aţi stat tot timpul la Mînăstirea Bogdana?

— Am fost trimis unde au avut nevoie. La un an după hirotonie voia părintele stareţ să mă trimită la o parohie. Pe atunci erau numai în judeţul Bacău vreo 40 de biserici fără preoţi. Eu însă m-am temut de mine şi nu m-am dus la parohie. Eram tînăr şi nu m-am bizuit.

În anul 1925 se deschide seminarul monahal din Mînăstirea Neamţ. M-am gîndit să merg şi eu la seminar. Mai învăţ ceva de folos, mă mai iau cu cartea, cu colegii, mai dau altă ocupaţie minţii. Şi am venit la Neamţ. Am stat doi ani aici. Apoi seminarul s-a mutat la Mînăstirea Cernica. M-am dus şi eu acolo. Ziceam să termin seminarul. Însă am făcut numai patru ani. Pe urmă m-am îmbolnăvit, am fost operat şi m-am lăsat. M-am întors din nou la metanie, iar în 1932 am fost numit stareţ la Mînăstirea Bogdana.

— Cum era viaţa duhovnicească în Bogdana, pe atunci?

— Era în general bună, părinte. Aveam vreo patruzeci de părinţi şi fraţi. Călugări morali, smeriţi, rîvnitori la biserică. Mai veneau şi mireni la slujbe. Utrenia se făcea la miezul nopţii, regulat, iar liturghia zilnic. Bogdana era o mînăstire liniştită, în pădure. După patru ani de stăreţie la Bogdana, unde am reînnoit toate, am fost transferat ca stareţ la Mînăstirea Sihastru-Adjud. Era mai degrabă un schit micuţ, cu vreo zece călugări. M-am apucat să fac şi aici cîte ceva, că nu puteam sta aşa. Liturghia se făcea zilnic, viaţa era tot de obşte, ca şi la Bogdana, numai că Sihastru era mai sărac. Eu făceam de toate. Şi slujbă la altar, şi duhovnicie, şi cancelarie, şi gospodărie. Mereu puneam trupul la osteneală ca să nu mă biruiască patimile.

În anul 1939 am primit de la Episcopia Romanului alt ordin. Să mă duc ca duhovnic în comuna Vladimireşti-Tecuci şi să întemeiez o mînăstire nouă de maici. Nu m-aş fi dus deloc, dar n-aveam încotro. Vrînd, nevrînd am făcut ascultare.

— În ce alte mînăstiri v-aţi mai nevoit, părinte Climent?

— După 8 ani, cît am stat la Vladimireşti, am fost trimis să fac o mică mînăstire de maici în castelul familiei Sturza, din satul Miclăuşeni-Roman, care a fost donat în acest scop Episcopiei de Roman. Au venit aproape treizeci de surori de la Vladimireşti şi eu ca duhovnic. Aici am reparat castelul, situat într-un parc foarte frumos. Am amenajat la parter chilii pentru maici, iar la etaj ateliere de covoare. Am făcut o stupină frumoasă, livadă şi grădină de zarzavat. Slujba o făceam în biserica zidită de Sturza, situată sus, la 300 metri, în marginea parcului. O biserică frumoasă, înzestrată cu multe odăjdii scumpe de fir.

Aici venea şi satul Miclăuşeni, că nu avea biserică aparte. Iar eu aveam şi rol de paroh peste sat. Am stat cinci ani la schitul Miclăuşeni. Obştea se închegase bine, slujbele mergeau după tipic, spovedania şi împărtăşania soborului se făceau regulat. Eram mulţumit sufleteşte. Dar iată că şi de aici am fost schimbat pentru păcatele mele. În anul 1951 schitul Miclăuşeni a trecut sub Mitropolia Moldovei la Iaşi, iar eu am fost transferat ca duhovnic la schitul de maici Brazi, de la Panciu-Focşani.

— Cîţi ani aţi trăit acolo?

— Am stat şi acolo încă opt ani duhovnic, pînă în 1959. Mă simţeam bine. Era o obşte mică, dar unită. Călugăriţe bune, slujbe frumoase, predică, gospodărie, chilii reparate. Să tot stai acolo. Venea şi ceva lume din afară. Mă gîndeam că acolo îmi va fi mormîntul. Dar uite că Dumnezeu mi-a rînduit pentru păcatele mele să beau un pahar şi mai amar în viaţă. În 1959, chiar după Sfintele Paşti, am fost trimis în satul natal. Mi-a venit foarte greu, după patruzeci de ani de călugărie, să mă duc din nou acasă. Eram bătrîn, nu mai aveam nici fraţi, nici rude apropiate. Dar m-am rugat lui Dumnezeu cu lacrimi şi mi-a dat şi de data aceasta răbdare. Am căutat să-mi fac pace şi să rabd şi ispita asta. Că dacă nu-ţi faci tu singur pace, nimeni din afară nu te poate împăca.

La biserică mă duceam acolo, în sat. Un moşneag civil cu barbă. Un an de zile n-am citit un cuvînt la strană, n-am intrat în sfîntul altar, n-am pus epitrahilul pe piept să citesc cuiva măcar o rugăciune. Întîi, pentru că mă socoteam nevrednic de treapta preoţiei. Apoi, ca să nu supăr pe preot. După un an am fost primit de preotul satului să cînt la strană. Pe urmă mi s-a aprobat să mă îmbisericesc şi la sfîntul altar. În fiecare sărbătoare mai mare slujeam cu preotul Sfînta Liturghie. Dar o dată n-am trecut peste cuvîntul lui. O dată n-am făcut ceva fără sfatul şi porunca lui. M-am dat cu totul în mîinile lui şi am început ascultarea şi tăierea voii de la capăt. Ca şi cum atunci m-aş fi dus la mînăstire.

— Cîţi ani v-aţi îmbisericit în sat, părinte Climent?

— Opt ani de zile încheiaţi. În sărbători veneam regulat la biserică, iar peste săptămînă lucram ca fiecare, la munca cîmpului, la grădină şi mai ales la stupi. Eu cunosc bine la albine. Asta mi-a fost tare drag. Mi-am făcut o stupină de vreo douăzeci de stupi sistematici şi cu aceştia mă luam mult. După ce-mi făceam pravila mea călugărească, canonul, cele şapte laude, mă duceam la stupi. Era o adevărată mîngîiere pentru mine.

— În ce an v-aţi reîntors la mînăstire?

— În 1967 am fost primit ca pensionar la Mînăstirea Sihastru, unde am mai stat. Aici sînt peste patruzeci de maici. Mai mult bătrîne. Sînt şi cîteva surori. S-a întîmplat că a murit duhovnicul de aici şi atunci mai-

cile m-au cerut pe mine în loc. Aşa am ajuns eu la Sihastru. Am luat şi stupii cu mine şi i-am dat mînăstirii.

— Cum este viaţa duhovnicească în Mînăstirea Sihastru?

— Sihastru este o mînăstire mică, dar bine organizată. Are viaţă de obşte. Eu mă supun şi fac şi aici tăierea voii, că altfel nu se poate. De fapt acum sînt învăţat cu toate, cu ocara, cu tăierea voii, cu smerenia, cu tăcerea, cu înfruntarea, cu lipsa, cu postul, cu osteneala şi cu boala. M-am învăţat să le rabd pe toate, pentru Dumnezeu.

Sîntem acum trei preoţi. Unul este mai bătrîn decît mine, părintele Casian Caraba, de 85 ani. El ţine foarte mult la tipic, să nu rămînă nici o virgulă. Lasă că şi maicile ţin la rînduială şi cîntă frumos la biserică. Al treilea preot este tînăr. L-am adus ca să rămînă în locul nostru că noi de-acum aşteptăm să plecăm şi n-am vrea să rămînă mînăstirea fără preot.

Liturghia se face zilnic, după toată rînduiala. Iar Duminica se face sobor. Vine şi popor din afară, multişor. Ţinem predică obişnuit. Dacă într-o sărbătoare nu ţin predică, credincioşii îmi zic la urmă cu tristeţe: „Părinte, dar azi nu ne-ai hrănit!". Mînăstirea mai are în grija sa şi două sate mici, în apropiere, pe lunca Siretului. Vreo sută treizeci de familii. Noi le facem toate, că n-au preot. După biserică mă ocup şi acum cu stupina. Avem 30 de stupi sistematici. Am învăţat şi cîteva maici meseria asta. Este frumoasă şi educativă. Apoi mai citesc cărţi religioase, mărturisesc, fac tot ce este nevoie.

— Vine lumea la mînăstire, părinte Climent?

— Vine, părinte, slavă Domnului. Lumea este credincioasă, nu poate trăi fără Dumnezeu, fără biserică. Se spovedesc, cer cununia religioasă, întreabă de Sfînta Scriptură, dau slujbe, primesc sfaturi.

— Părinte Climent, daţi-mi şi mie un sfat duhovnicesc.

— Să ai răbdare în toate, părinte. Să ai răbdare pînă la moarte! Nu-ţi face inimă rea în necazuri, oricît de grele ar fi. Că toate sînt slobozite cu voia lui Dumnezeu, pentru mîntuirea noastră. Deci, să primim orice ispită, orice suferinţă ca din mîna lui Dumnezeu. Că fiecare are crucea lui. Tot omul are necazurile şi supărările lui. Noi însă n-am răbdat pînă la sînge pentru dragostea lui Hristos, ca mucenicii. Iar dacă suferim puţin, pentru păcatele noastre suferim. Deci, dacă nici atît nu răbdăm, nu avem nici o plată. Să nu ne temem de oameni, părinte, orice rău ar căuta să ne facă, pentru că la cîrma Bisericii întotdeauna este Hristos. Noi să ţinem drumul nostru. Dacă ţinem calea pe care ne-am ales-o, împlinirea făgăduinţelor călugăreşti, nimeni nu are ce ne face. Că frîiele Bisericii sînt în mîna lui Dumnezeu, nu în mîinile oamenilor. Dumnezeu conduce.

Aşa spune un Sfînt Părinte: „Să ardă umerele tale de dragostea lui Hristos!". Deci, dacă noi ardem de dragostea lui Dumnezeu, dacă în noi

este Hristos, de ce să ne temem? Că ispitele ne fac mai tari în credinţă. Spune şi Sfîntul Ioan Gură de Aur într-o predică, această frumoasă asemănare: „Apa care zace în baltă şi nu este purtată clocește, prinde mătreaţă şi miroase rău, de nu poţi s-o bei. Iar apa care curge printre pietre, care se loveşte de maluri şi de stînci şi spumegă curgînd în vale, aceea este limpede ca cristalul şi este cea mai bună de băut! . . . Aşa este şi Biserica. Cu cît este mai lovită din toate părţile, mai încercată de ispite, cu atît este mai vie, mai caldă, mai rezistentă. Iar dacă este lăsată fără ispite şi încercări, Biserica slăbeşte, răceşte în căldură, clocește . . . " Aşa este, părinte. Biserica are nevoie să fie luptată, lovită. Tocmai atunci rezistă, trăieşte, devine vie. Deci să nu ne speriem de nimic, că toate vin cu voia şi atotştiinţa lui Dumnezeu.

Apoi să ai ascultare, părinte. Orice-ţi va porunci cel mai mare, fă, şi nu te împotrivi! Oriunde te-ar trimite, du-te, că nu vei greşi. N-ai văzut, şi pe mine în cîte locuri m-a trimis episcopia? Chiar dacă nu-mi convenea, totuşi făceam ascultare şi acum am bucurie sufletească, că n-am făcut nimic de capul meu.

— Dar dacă sînt trimis undeva din răutate şi sufletul meu nu are pace duhovnicească şi doreşte să se întoarcă înapoi, ce să fac?

— Împlineşte oricum porunca şi nu te împotrivi. Nimic nu-i greu dacă facem toate cu dragoste şi rugăciune. N-ai văzut cîte răbdau sfinţii? Citeşte în Vieţile Sfinţilor. Eu, cel mai mult cu asta m-am întărit şi m-am mîngîiat în necazurile mele: cu cititul cărţilor bisericeşti. Toată viaţa am citit Vieţile Sfinţilor şi Cuvintele Sfinţilor Părinţilor. Şi cînd puneam necazurile mele lîngă suferinţele sfinţilor, mă ruşinam şi mă întăream. Iar dacă sufletul sfinţiei tale nu are odihnă într-o ascultare şi doreşte să se întoarcă înapoi, roagă-te mereu, părinte, şi aşteaptă cu răbdare, că pînă la urmă Dumnezeu îţi va împlini dorinţa inimii.

Pînă la moarte trebuie să răbdăm şi să ne tăiem voia. Mai prin noroi, mai prin apă, să ne ţinem călugăria. Chiar de mai cădem, să nu zacem jos, ci să ne sculăm şi să mergem înainte. Toate ispitele şi certările care vin asupra noastră, părinte, toate sînt slobozite de Dumnezeu pentru păcatele noastre. Noi sîntem vinovaţi, că nu ne-am căutat de călugărie. Dumnezeu nu vrea case, ziduri, avere, ci viaţă curată, călugărie. Iar dacă noi ne-am bătut joc de călugărie, am fost daţi în mîinile oamenilor, drept pedeapsă. Că dacă nu a cruţat Dumnezeu pe îngeri şi nici Ierusalimul, cum ne va cruţa pe noi, păcătoşii?

— Cum poate scăpa cineva de războiul cel trupesc?

— De acest război nu scăpăm pînă la moarte. Eu cînd eram de 25 de ani, vorbeam cu un alt călugăr de la Bogdana: „Dacă trecem de vîrsta Mîntuitorului, scăpăm de desfrînare". Am trecut de 33 de ani şi tot aşa

mă lupta. Apoi socoteam că dacă voi trece de 40 de ani, voi scăpa de război. Dar nici la 40, nici la 50 de ani n-am scăpat de luptă. Iar ca să scapi de cădere în păcatul acesta, mai ales ca duhovnic, trebuie să faci două lucruri: să nu-ţi faci nici o prietenie cu femeile, că ele sînt slabe, cad uşor. Deci, să le ţii mereu la distanţă. Apoi, să nu te bizui niciodată pe tine. Că oricît de tare ţi se pare că eşti, tocmai atunci poţi cădea.

— Vă mulţumesc, prea cuvioase, pentru aceste frumoase sfaturi duhovniceşti.

— Acum am slăbit şi eu, părinte. Nu mai am rîvna care o aveam înainte. Ei, dacă aş avea dragostea şi rîvna cea dîntîi! Iaca, am aproape 90 de ani. Picioarele cu greu mă mai slujesc. Se apropie şi la mine plecarea şi de un singur lucru mă căiesc: că nu m-am pregătit pentru moarte. Pînă acum am făcut administraţie, case, gospodărie, am ajutat pe alţii la mîntuire, dar pentru mine n-am făcut nimic. Mi-am pregătit deja sicriul, crucea, groapa, hainele de înmormîntare. Mai trebuie să-mi scriu cărămida de sub cap. Dar cu atîta nu-i destul.

— Cum s-ar putea mai bine pregăti un călugăr pentru moarte?

— Eu, aşa aş vrea să mă pregătesc. Să cuget permanent la Dumnezeu, la moarte, la judecată şi la păcatele mele, fără să mă mai îngrijesc de nimic pentru viaţa aceasta. Apoi, să-mi fac o mărturisire generală din copilărie, să mă rog neîncetat, să fac milostenie, că trebuie să mai dai încoace şi încolo, — dacă ai de unde da — şi să citesc mereu cărţi de învăţătură de la Sfinţii Părinţi.

— Aveţi nădejde în viaţa veşnică?

— Da, părinte! Aici am făcut şi eu cît am putut. Dar ştiu eu judecăţile lui Dumnezeu? Ne lăsăm cu toţii în voia Lui. Că altă nădejde nu avem.

— Bunul Dumnezeu să vă dăruiască, părinte Climent, sfîrşitul cel bun şi mîntuire.

— Amin, amin!

IV

CONVORBIRI
CU
PĂRINŢI DIN
MUNTENIA ŞI OLTENIA

ARHIMANDRITUL GHERONTIE GHENOIU

Catedrala Patriarhală — Bucureşti

(1910—1984)

Părintele Arhimandrit Gherontie Ghenoiu este preotul şi duhovnicul cel mai vechi şi mai apreciat al Catedralei Patriarhale din ultimele trei decenii. Fiind întotdeauna blînd, calm, statornic, pătruns de fiorul evlaviei, iubitor de sfinţi şi de oameni şi primitor neîntrecut de străini, părintele Gherontie odihneşte pe oricine cu aceeaşi nestrămutată dragoste. Fie sărac sau călător, mirean sau cleric, călugăr sau stareţ, cunoscut sau necunoscut, sfinţia sa zăboveşte cu fiecare, ascultă durerea oricărui suflet, dă sfaturi înţelepte, recomandă răbdare, post şi rugăciune, cît mai multă rugăciune, îndeamnă să se citească mult, mai ales Sfînta Scriptură, invită la masă şi oferă tuturor întreaga sa dragoste. Ca duhovnic, părintele Gherontie este îngăduitor, dar în acelaşi timp este şi canonic. Iartă cu milă o dată, de două ori, apoi devine categoric şi hotărît. Numai aşa a reuşit Prea Cuvioşia Sa să aibă numeroşi fii duhovniceşti, atît mireni cît şi călugări.

Arhimandritul Gherontie este şi un mare admirator al sfinţilor români. Zilnic îl întîlneşti lîngă racla Sfîntului Dimitrie cel Nou din Catedrala Patriarhală. Ori citeşte acatistul sfîntului şi pomeneşte la rugăciune pe credincioşi, ori dă sfaturi şi mărturiseşte, ori ţine cuvînt de învăţătură, ori slujeşte la Sfîntul Altar. Toate le face cu dragoste, cu linişte şi frică de Dumnezeu. Pentru aceea este iubit şi căutat de credincioşi, căci sfinţia sa este un exemplu viu, pentru toţi, de trăire în Hristos.

În semn de respect pentru Arhimandritul Gherontie Ghenoiu, pentru bogata sa experienţă duhovnicească, îl rog pe Prea Cuvioşia Sa să ne împărtăşească cîteva sfaturi şi cuvinte de folos sufletesc.

— De unde sînteţi de loc, părinte Gherontie, şi în ce an aţi intrat în nevoinţa călugărească?

— M-am născut în comuna Goleşti — Argeş, la 21 iulie 1910. Am fost singur la părinţi. Mama a murit pe cînd aveam doar şase ani şi am crescut greu, ca un copil orfan. Eram o fire tăcută şi singuratică. Îmi plăcea să merg regulat la biserică. Pe cînd aveam 18 ani am intrat în viaţa călugărească.

— Cine v-a îndemnat să mergeţi la mînăstire?

— Nu m-a îndemnat nimeni. Nici tata, nici mama vitregă. Ci, numai cititul cărţilor sfinte. Citind odată cartea cu Viaţa Sfîntului Vasile cel Nou şi vămile văzduhului, îndată am plecat din casa părinţilor mei şi am intrat în Mînăstirea Frăsinei să mă fac călugăr. Era în anul 1928, la 24 aprilie.

— De ce aţi ales tocmai Mînăstirea Frăsinei, unde se duce o viaţă atît de aspră?

— Nu eu am ales-o, ci Dumnezeu a rînduit, că niciodată nu auzisem de această mînăstire. Pornit fiind spre Mînăstirea Cozia, mi-a ieşit în cale un călugăr de la Episcopia Rîmnicului şi m-a îndrumat spre Frăsinei, ctitoria Sfîntului Ierarh Calinic.

— Cîţi părinţi şi fraţi se nevoiau atunci la Frăsinei şi ce rînduială de viaţă monahală duceau?

— În anul 1928 erau în jurul a o sută de părinţi şi fraţi şi se ducea o viaţă duhovnicească aleasă. Încă de la întemeierea Mînăstirii Frăsinei Sfîntul Ierarh Calinic a adus aici călugări şi stareţ din Muntele Athos, punînd rînduiala mînăstirilor atonite. Astfel, la orele unu noaptea se suna clopotul cel mare pentru deşteptare. Între orele 2 şi 5 dimineaţa se făcea miezonoptica şi utrenia, la care lua parte, obligator, toată obştea, în frunte cu părintele stareţ. Apoi urmau două ore de odihnă. Dimineaţa, între orele 7—9,30 se făceau acatistul, ceasurile şi Sfînta Liturghie, la care luau parte părinţii mai bătrîni, stareţul şi fraţii de rînd. Ceilalţi mergeau la diferite ascultări, că era viaţă de obşte. După amiază se făcea vecernia la orele 16. Iar seara, după masă, se făcea pavecerniţa mică cu bogorodicina glasului de rînd în biserică, la care lua parte toată obştea. Pavecerniţa se încheia cu citirea unui cuvînt din prolog sau Pateric. La ieşire fraţii luau binecuvîntare toţi de la părintele stareţ şi mergeau la chilii să se odihnească. Unii, care simţeau nevoia, mergeau la duhovnicul mînăstirii, Ieromonahul Silvestru Florescu, şi se mărturiseau.

— Cum se făcea spovedania soborului de la Frăsinei?

— Toată obştea mînăstirii era datoare să se mărturisească o dată pe săptămînă, vinerea. La fel şi Sfînta Împărtăşanie se făcea tot săptămînal. Sîmbăta se împărtăşeau bătrînii, iar călugării tineri şi fraţii se împărtăşeau cu Trupul lui Hristos Dumineca. Această rînduială se respecta cu sfinţenie şi toţi eram în pace şi mulţumiţi sufleteşte.

— Dar ascultările cum se desfăşurau în mînăstire?

— Toate ascultările erau de obşte. Fiecare frate şi părinte trăia sub ascultare şi nimeni nu făcea ceva fără binecuvîntare şi poruncă. Aceasta aducea multă linişte şi armonie în obşte. La ascultare fiecare păstra tăcerea şi se ruga în gînd cu rugăciunea lui Iisus. Cînd mai mulţi din obşte călătoreau împreună, unul dintre ei rostea cu voce tare, pe de rost, psalmi,

acatiste, pavecerniţa, paraclisul Maicii Domnului şi alte rugăciuni. Distanţele nu le socoteau în kilometri, ci spuneau că au mers „cale de o pavecerniţă"!

— Se nevoiau pe atunci sihaştri în jurul Mînăstirii Frăsinei?

— Se vorbea de fratele Ioan care a pustnicit în nişte munţi prăpăstioşi, la un loc greu de pătruns, numit „Fundul pămîntului". Se spune că trupul lui se află pristăvit în peştera în care s-a nevoit. Se mai vorbea de un alt sihastru, anume Pahomie, care a sihăstrit prin Munţii Iezerului-Vîlcea, despre a cărui viaţă nu ştiu nimic.

— Ce duhovnici mai deosebiţi aţi cunoscut la Frăsinei?

— Cel mai iscusit era părintele Ieroschimonah Silvestru Florescu. Era suflet blînd, slujea şi cînta frumos, cu o voce caldă, uşoară şi odihnitoare pentru suflet; iar cînd ne învăţa cele duhovniceşti întotdeauna îi curgeau lacrimi din ochi. Mai era un duhovnic Antonie, foarte sever cu sine, dar blînd şi îngăduitor cu alţii. Era iscusit la cuvînt, cunoştea bine Sfintele Canoane şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi, din care ne învăţa şi pe noi. Mai era părintele duhovnic Ioanichie. Nu avea o pregătire aleasă, dar era un bun sfătuitor. Mai era părintele Lazăr. La sfinţia sa se spovedeau mai mult părinţii bătrîni, că aşa era obiceiul. Dar şi părintele stareţ Simeon Combei, deşi foarte ocupat cu grija mînăstirii, ştia psaltirea pe de rost, pe care o rostea în taină la ascultări şi ori de cîte ori socotea, nu ne lăsa nemîngîiaţi prin cuvinte duhovniceşti.

— Între călugări, aţi cunoscut pe unii mai sporiţi în rugăciune şi smerenie?

— Mi-amintesc de monahul Pimen, cu care făceam ascultare. Păştea vacile, avea faţa luminată, veselă şi mereu rostea rugăciunea lui Iisus, că nu ştia carte. Părintele Climent, schivnic, secretarul mînăstirii, era foarte tăcut şi se ruga mult. Monahul Lazăr se ostenea mult cu grădina şi îmbărbăta fraţii să aibă răbdare şi să se nevoiască în cele duhovniceşti. Un alt călugăr bun era şi monahul Nicanor, brutar şi canonarh. Mînca numai o dată în zi şi citea zilnic din Psaltire, pe care o purta în sîn. Din ea nu mai rămăsese decît cotorul. O ştia pe de rost. Şi schimonahul Trifon era călugăr sporit. Păştea caprele mînăstirii pe munte şi purta în mînă zi şi noapte o aţă veche de metanie. Metaniile erau atît de roase încît nu se mai cunoştea din ce erau făcute. În general, toţi părinţii erau ascultători, plini de blîndeţe, smeriţi şi adeseori cu lacrimi de bucurie în ochii lor.

— Care este cel mai important folos dohovnicesc pentru obştea Mînăstirii Frăsinei, că nu intră aici femei, după legămîntul Sfîntului Calinic?

— Prin faptul că nu intră femei în Mînăstirea Frăsinei, călugării de aici sînt scutiţi de multe primejdii şi ispite ale desfrînării, căci prin femei

de multe ori intră sminteală în mînăstiri. Alt folos mare este liniştea duhovnicească ce domneşte în mînăstire, înstrăinarea de grijile multe, de smintelile lumii, care vin întîi de toate prin partea femeiască. Această linişte o favorizează şi poziţia izolată, fără drumuri de acces, în care se află Mînăstirea Frăsinei, şi mai ales rînduiala slujbelor de tradiţie atonită, hrana pustnicească a călugărilor, posturile riguroase, tăcerea care domneşte în obşte şi frumoasele rugăciuni de noapte. Toate împreună fac să se înalţe cu uşurinţă cugetul şi inima spre Dumnezeu.

— Cîţi ani aţi trăit la Frăsinei şi în ce mînăstire v-aţi mai nevoit ?

— Am trăit la Frăsinei aproape un an de zile, iar în iarna anului 1929, părintele meu, Ieromonahul Visarion Toia, originar din judeţul Bacău, al cărui ucenic eram, a fost trimis de ascultare ca egumen la Schitul Lainici, de pe valea Jiului. Sfinţia sa m-a cerut şi pe mine de la părintele stareţ ca să-l ajut, căci era singur. De ascultare a trebuit să mă duc la Lainici, unde era lipsă de personal. Am plecat amîndoi cu multe lacrimi şi durere în suflet. Că nu ne puteam uşor despărţi de bunii noştri părinţi şi de buna rînduială de la Frăsinei. Mîhnirea ce mi-a produs-o plecarea mea din Frăsinei nu mi s-a şters niciodată. Şi acum tînjesc după Frăsinei!

— În ce stare se găsea pe atunci Schitul Lainici?

— Era într-o stare de paragină generală. Biserica era cu acoperişul stricat, chiliile, vechi şi ruinate, gardurile stricate, slujbă nu avea cine face, iar cele necesare vieţii lipseau cu totul. Am găsit la Lainici un singur călugăr bătrîn, care a plecat chiar în ziua cînd am venit noi. Dar cu ajutorul lui Dumnezeu, cu rugăciuni şi multă osteneală s-au adunat cîţiva fraţi, s-a pus în rînduială slujba bisericii, s-a acoperit biserica, s-au reparat clădirile şi s-au mai ridicat altele noi.

— Ce ştiţi despre marele stareţ al Schitului Lainici, Arhimandritul Irodion Ionescu?

— Ştiu doar atît cît am auzit de la bătrînii din partea locului. Mai ales credincioşii de pe valea Jiului îl cinsteau ca pe un sfînt şi îi aşezau chipul la răsărit, alături de icoane. Postea foarte mult, se hrănea numai cu legume şi numai în sărbători mînca lapte de capră. Pentru viaţa lui sfîntă, Arhimandritul Irodion Ionescu a primit de la Dumnezeu darul facerii de minuni. Acest stareţ cuvios a adunat în jurul său mai mulţi ucenici. Mai înainte de moarte însă, i-a chemat în chilia sa şi le-a prevestit că după mutarea sa din viaţă schitul Lainici se va pustii pînă la o vreme. Apoi din nou va lua fiinţă, ceea ce s-a şi întîmplat în timpul primului război mondial.

— Cuviosul Irodion de la Lainici a fost într-adevăr duhovnicul Sfîntului Ierarh Calinic, pe cînd era la Vîlcea?

— A fost cu adevărat duhovnicul Sfîntului Calinic, între anii 1850 — 1868, cît a stat la Rîmnic. Mai ales că stareţul Irodion se zice că era cu metania de la Mînăstirea Cernica şi ducea o viaţă de mare ascet. Preoţii de la Episcopia Rîmnicului şi credincioşii îl numeau „Luceafărul de la Lainici". După primul război mondial, credincioşii din partea locului au văzut oarecare semne dumnezeieşti la mormîntul lui şi cînd l-au dezgropat, l-au aflat întreg şi neputred. Apoi, din porunca episcopului, l-au acoperit din nou. Se spune că era din comuna Iezureni-Gorj.

— Cînd aţi terminat studiile teologice şi ce teză de licenţă aţi susţinut?

— Între anii 1931—1939 am făcut Seminarul Monahal de la Mînăstirea Cernica, iar între 1939—1943 am făcut Teologia. Ca teză de licenţă am prezentat lucrarea „Disciplina interioară sau formarea omului duhovnicesc".

— De cîţi ani sînteţi duhovnic şi slujiţi la Catedrala Patriarhală?

— Sînt făcut duhovnic din anul 1941, iar din anul 1950 sînt preot slujitor la Catedrala Patriarhală, cu o întrerupere de patru ani (1954—1958), cînd am fost profesor şi director la Seminariile din Curtea de Argeş şi Bucureşti.

— Cum aţi reuşit să cîştigaţi numeroşi fii duhovniceşti?

— Prin sinceritatea cuvîntului şi căldura inimii. Fiind eu însumi pe deplin convins de cele ce le spuneam, pe mulţi i-am hotărît şi îndemnat să meargă pe calea mîntuirii. Nu atît exemplul de trăire duhovnicească pe care eu nu o am, ci mai ales rîvna după Dumnezeu, pe care şi eu o am, şi dorinţa de mîntuire a tuturor celor ce vin la mine, i-a făcut pe unii să-şi îndrepte viaţa după Dumnezeu.

— De cîte ori pe an împărtăşiţi pe fiii duhovniceşti ai Prea Cuvioşiei Voastre şi ce canon le daţi, de obicei, la spovedanie?

— Celor sporiţi în viaţa duhovnicească şi dornici de Sfînta Împărtăşanie le dau cele sfinte, cel mai des o dată la două săptămîni. După rînduială, îi îndemn pe toţi să se împărtăşească la 40 de zile, căci aşa se spune în unele cărţi şi în „Mîntuirea Păcătoşilor" că „Sfînta Împărtăşanie este valabilă 40 de zile". Dacă cineva ar pleca din viaţă în timpul celor 40 de zile, se socoteşte împărtăşit. În Liturghier se spune să se împărtăşească credincioşii de patru ori pe an, în cele patru posturi. Însă nu împărtăşirea deasă sau mai rară se cere, ci pregătirea sufletească cît mai aleasă. Mărturisirea şi împărtăşania deasă îl fac pe creştin să sporească cel mai mult în viaţa duhovnicească. Credinciosului pregătit după putere, potrivit învăţăturii Bisericii noastre Ortodoxe, nu i se poate refuza niciodată Sfînta Împărtăşanie. Rostul Sfintei Liturghii tocmai acesta este: ca să ofere cele sfinte nu numai preotului slujitor, ci şi credincioşilor bine pregătiţi. Pentru aceea şi preotul cheamă pe credincioşi, la sfîrşitul Sfintei

Liturghii, zicînd: „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste, apropiaţi-vă"!

Cît despre canonul de la mărturisire, pe cît se poate, ţin seamă de greutatea, vechimea, şi împrejurările în care s-a făcut păcatul, precum şi de puterea, credinţa, voinţa şi sănătatea sau suferinţa celui ce se spovedeşte pentru a face canonul dat. Canonul caut să-l potrivesc cu puterea şi rîvna penitentului, cu starea lui socială, fizică şi sufletească şi cu hotărîrea lui de a se pocăi. Toate acestea fac să nu putem aplica canonul întocmai după pravilă, ci după puterea de căinţă şi îndreptare a penitentului. Cel mai mare canon la spovedanie este ca penitentul să părăsească definitiv păcatul. În unele cazuri, împărtăşesc şi pe cei care nu pot ţine tot postul, cum sînt femeile însărcinate, tinerii care sînt la şcoli, cei ce mănîncă pe la cantine, cei plecaţi departe la drum, cei ce merg la operaţie etc.

— Ce cărţi de rugăciuni şi de folos sufletesc recomandaţi obişnuit credincioşilor?

— Printre cărţile de rugăciuni le recomand Ceaslovul şi Psaltirea. Apoi le dau să citească acatiste, paraclise şi să facă închinăciuni şi metanii, după putere. Iar ca lectură duhovnicească le dau să citească Sfînta Scriptură, ca să o cunoască cît mai bine. Apoi, Urmarea lui Hristos, Vieţile Sfinţilor, Patericul şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi pe care le au la îndemînă.

— Ce păcate ispitesc şi biruiesc cel mai mult pe oameni în zilele noastre, atît pe intelectuali, cît şi pe cei de la sate?

— Cel dintîi păcat este mîndria şi apoi neştiinţa, din cauza lipsei de cunoştinţă duhovnicească. Din aceste două păcate se nasc celelalte: beţia, desfrîul, lăcomia, divorţul, pruncuciderea şi minciuna, care le îmbracă pe toate.

— Cum ar putea fi combătute mai cu folos beţia, desfrîul, divorţul şi uciderea de prunci?

— Prin predici bune, rostite în biserici de preoţi, în orice împrejurări. Apoi, prin citirea cărţilor de învăţătură ortodoxă şi prin exemplul frumos al preotului şi al creştinilor din jur. Aceste păcate, care destramă astăzi familia şi societatea, mai pot fi combătute cu mult succes prin deasa spovedanie, prin sfaturile iscusite ale preoţilor şi prin tot felul de necazuri trimise asupra noastră de Dumnezeu.

— Din ce cauză unii dintre credincioşi ajung la desnădejde sau îşi pierd credinţa în Dumnezeu?

— În primul rînd din cauza smintelii, a purtării necorespunzătoare a păstorilor de suflete şi părinţilor din familie. Alţii ajung pînă aici din cauza orgoliului, a mîndriei care le stăpîneşte mintea şi inima. Iar alţii, din cauza păcatelor grele care îi stăpînesc, ca: beţia, desfrînarea, uciderea de copii, zgîrcenia, lăcomia de avere, hulirea celor sfinte etc., şi pe care nu vor să

le spovedească. Cînd se văd în ce prăpastie au căzut, ori zic că nu-i mai iartă Dumnezeu şi caută să-şi curme viaţa, ori zic că nu este Dumnezeu şi nu are cine să-i mai judece.

Creştinii cu adevărat smeriţi, chiar de ar greşi, fie din neştiinţă, fie din neputinţă, se întorc uşor la Dumnezeu şi nu cad niciodată în deznădejde şi, cu atît mai mult, nu ajung la necredinţă.

— Care sînt cele mai importante cauze ale răspîndirii sectelor în rîndul credincioşilor noştri?

— Cauzele răspîndirii sectelor în lume sînt mai multe, dar cea mai importantă este sminteala pe care o fac păstorii în rîndul credincioşilor. Că ei sînt chemaţi să fie lumină lumii, modele vii de urmat pentru credincioşi. Preoţii trebuie să predice credinţa în Dumnezeu mai întîi prin viaţa şi trăirea lor, apoi prin rugăciune şi cuvînt. Numai cine învaţă şi trăieşte ceea ce învaţă, „acela mare se va chema", spune Sfînta Scriptură.

— Care ar fi cele mai importante mijloace de combatere a sectelor?

— Mai întîi este buna comportare a păstorilor de suflete. Apoi slujbele frumoase, făcute cu evlavie în biserică; milostenia la săraci şi văduve, din contribuţia preotului şi a credincioşilor; predici dogmatice şi morale de bună calitate; catehizarea credincioşilor şi a tineretului în fiecare săptămînă; spovedania deasă; vizitarea la domiciliu a fiecărui credincios; vizitarea mînăstirilor şi a preoţilor iscusiţi în cele duhovniceşti; întreruperea oricărui contact cu sectanţii şi cu adunările lor şi altele.

— Cum pot mai bine contribui mînăstirile şi călugării noştri la apărarea credinţei apostolice, ortodoxe din ţara noastră?

— Sfintele mînăstiri au avut întotdeauna, în trecut ca şi astăzi, un rol însemnat în viaţa poporului nostru. Unitatea naţională ca şi unitatea credinţei ortodoxe le-au făcut şi apărat Biserica, prin călugării din mînăstiri, cei mai devotaţi misionari ai dreptei credinţe ortodoxe. Catolicii, ca să poată ocupa Transilvania şi trage pe ortodocşi la uniaţie, au distrus cu tunurile toate mînăstirile, căci mînăstirile şi călugării menţineau unitatea şi ortodoxia românilor peste Carpaţi. Astăzi, ca şi în toate timpurile, vin numeroşi oameni pe la mînăstiri, credincioşi, indiferenţi şi chiar necredincioşi, pentru a-şi găsi echilibrul sufletesc şi o bună orientare în viaţa lor spirituală. Pentru aceasta se cere călugărilor noştri, pe lîngă o aleasă trăire duhovnicească şi o bună pregătire cărturărească, să poată învăţa cît mai bine pe credincioşi şi să combată cu succes rătăcirile sectanţilor.

— Ce importanţă duhovnicească au postul şi rugăciunea pentru despătimirea şi creşterea sufletească a credincioşilor noştri?

— Amîndouă au o importanţă covîrşitoare. Fără acestea nu ne putem mîntui. Postul şi rugăciunea sînt aripile sufletului prin care creştinul se

înaltă la Dumnezeu. Rugăciunea aprinde dragostea de Dumnezeu şi de aproapele, iar postul linişteşte firea şi luminează mintea. Prin post şi rugăciune patimile slăbesc, sufletul se înaripează, iar trupul, smerindu-se, se supune cu uşurinţă sufletului înduhovnicit. Prin post şi rugăciune, creştinul primeşte harul şi ocrotirea lui Dumnezeu asupra sa, asupra familiei sale şi asupra semenilor săi pentru care el se roagă.

— Cum putem spori în credinţă, nădejde şi dragoste?

— Sporirea în credinţă, nădejde şi dragoste se face atunci cînd se aprinde în sufletul nostru focul Duhului Sfînt în tot ce gîndim, simţim şi facem. Şi acest foc dumnezeiesc se aprinde în noi prin rugăciune şi smerenie.

— Cum putem noi trăi în pace şi dragoste cu toţi oamenii?

— Sîntem în pace şi în dragoste duhovnicească cu toţi dacă avem conştiinţa curată, adică împăcată cu noi înşine, cu Dumnezeu şi cu semenii noştri. La aceasta ajungem prin dragoste de Dumnezeu şi de oameni; iar dragostea se dobîndeşte prin curăţia inimii, cînd devenim noi fără răutate ca pruncii; iar curăţia inimii se capătă prin rugăciune fierbinte, iar rugăciunea prin smerenie.

— Cînd cineva defăimă şi huleşte pe Dumnezeu, ce trebuie să facem? Să tăcem, sau să-l îndemnăm pe cel rău la pocăinţă?

— Nu trebuie să tăcem. Ci, cu blîndeţe şi părere de rău să-l sfătuim să înceteze hula, să se căiască, să se roage de iertare şi să-şi mărturisească păcatul acesta cumplit împotriva Duhului Sfînt. Dacă hulitorul se porneşte şi mai tare, atunci se cuvine să tăcem şi să ne rugăm lui Dumnezeu să-l lumineze şi să-l ierte.

— Care sînt cele mai grele ispite care ameninţă pe duhovnic?

— Trei sînt cele mai grele ispite care ameninţă pe orice preot şi duhovnic: desfrînarea, mîndria şi lăcomia de bani. Dacă una din aceste trei patimi îl biruie pe preotul duhovnic, toate trei îl biruiesc deopotrivă, şi, de nu-l va întări darul Duhului Sfînt, nu se poate mîntui. Dar, dintre acestea, cea mai iute ispită pentru duhovnic este cea a desfrînării, mai ales cînd spovedeşte femei. Pentru că oamenii se uşurează de păcate, iar duhovnicul se încarcă, avînd grea răspundere în faţa lui Dumnezeu de felul cum i-a îndrumat şi canonisit. Patima desfrînării o poate birui numai prin post şi rugăciune, prin paza minţii, luarea aminte de sine, cugetarea morţii, prin frica de Dumnezeu şi prin adînca smerenie care alungă orice patimi şi duhuri rele de la noi.

— Cum putem dobîndi mai multă răbdare în ispite?

— Răbdarea se dobîndeşte prin rugăciune stăruitoare, prin blîndeţe şi smerenie.

— Spune Domnul: „Învăţaţi-vă de la Mine că sînt blînd şi smerit cu inima". Deci, cum putem dobîndi aceste două mari virtuţi?

— Blîndeţea şi smerenia se dobîndesc atît prin rugăciune cu lacrimi, cît şi prin desăvîrşita tăiere a voiei şi ascultare de stareţ şi duhovnic, căci ei răspund în faţa lui Dumnezeu de sufletele noastre. Pentru aceasta, se cere fiecăruia dintre noi să căutăm duhovnici cît mai iscusiţi, cît mai duhovniceşti, mai iubitori de Dumnezeu. Iar prin desăvîrşita ascultare de duhovnicul nostru, dobîndim de la Domnul darul blîndeţii, al smereniei şi al dragostei, că Duhul Sfînt se sălăşluieşte în inima cea blîndă şi smerită.

— Care faptă bună este mai necesară pentru mîntuirea călugărilor şi mirenilor?

— Milostenia. Mila faţă de semenii noştri este cea mai necesară şi mai preţioasă faptă bună pentru mîntuirea călugărilor şi mirenilor, că zice Domnul: „Milă voiesc, iar nu jertfă". De aici vedem că mila este mai mare şi decît rugăciunea, că este fiica dragostei, iar dragostea este însuşi Dumnezeu. Creştinul milostiv săvîrşeşte toate faptele bune cu uşurinţă, că Dumnezeul dragostei se odihneşte în inima lui. Dar milostiv cu adevărat nu poate fi decît cel care îl cunoaşte pe Dumnezeu şi face voia Lui. Adevărata milă este aceea încununată de iubire nemărginită faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele. Pe lîngă iubire, împărăteasa tuturor faptelor bune, călugărul trebuie să împlinească cu sfinţenie şi cele trei voturi monahale: ascultare, feciorie şi sărăcie de bună voie.

— Cum ne putem pregăti mai bine pentru ceasul cel înfricoşat al morţii şi al judecăţii?

— Cînd vom împlini poruncile lui Dumnezeu din Sfînta Evanghelie, atunci avem în noi nădejdea mîntuirii şi sîntem pregătiţi cu adevărat pentru moarte. Cu alte cuvinte, cînd vom avea conştiinţa împăcată cu noi, cu Dumnezeu şi cu aproapele, cînd inima noastră va arde de dragoste şi vom fi fără răutate ca pruncii, atunci sîntem oricînd gata de moarte şi nu ne temem de dreapta judecată. Să ne ajute Dumnezeu să ajungem la această măsură a faptelor bune.

— Ce trebuie să facă duhovnicul, preotul în general, pentru a dobîndi cît mai multe suflete pentru împărăţia lui Dumnezeu?

— Să ceară de la Domnul înţelepciune ca să poată deosebi firile şi inimile oamenilor, să-şi dea seama de neputinţa fiecăruia şi să pună alifie potrivită pe rănile sufleteşti ale credincioşilor care vin la el, spre a-i vindeca, iar nu a-i pierde. Pierderea unui singur suflet este însăşi pierderea păstorului. Duhovnicul trebuie să fie cît mai blînd, înţelept şi smerit cu inima şi îndelung răbdător cu toţi. El trebuie să se roage cu stăruinţă pentru fiii săi sufleteşti, să ierte păcatele cu dreaptă socoteală, numai dacă cel ce se spovedeşte făgăduieşte că părăseşte păcatul şi se căieşte din inimă pentru el. Duhovnicul este dator să primească în tot momentul pe cei ce vin la pocăinţă şi se întorc cu inima spre Dumnezeu. Numai aşa va reuşi

preotul să deschidă inimile tuturor şi să-i facă a-şi mărturisi cu uşurinţă toate păcatele, fără ocolire.

Duhovnicului se cade să-i fie milă de penitent, să sufere şi să plîngă cu el pentru păcatele lui, să-l îmbărbăteze, să-l întărească în nădejdea mîntuirii, să-l mustre cu măsură şi milă şi să-l convingă a lăsa păcatul pentru toată viaţa. Foarte mult contează canonul dat, care trebuie să fie potrivit cu păcatul făcut, cu starea sufletească şi firea penitentului, cu posibilitatea lui de a-l împlini. Altfel, ori nu-l poate face şi rămîne sub canon, ori îl împinge pe credincios spre deznădejde. Cînd duhovnicul se va convinge că rana sufletească a penitentului s-a vindecat, că a făcut canonul după putere, că iubeşte rugăciunea şi biserica, postul şi milostenia şi că nu se va mai întoarce la păcat, atunci el poate să-i mai reducă o parte din canon, după cum va socoti.

— Care sînt virtuţile mai importante ce se cer unui duhovnic şi preot bun?

— Duhovnicul trebuie să fie un trăitor a tot ce învaţă pe fiii săi duhovniceşti. Să vorbească mai mult fapta decît cuvîntul. Să fie un om de rugăciune şi în toate înfrînat, gata de orice sacrificiu, îndelung răbdător, blînd, smerit, milostiv, adînc cunoscător al Sfintei Scripturi şi Sfinţilor Părinţi, cu dreaptă socoteală şi nepărtinitor faţă de credincioşi, şi pe toţi să-i cuprindă cu dragostea şi bunătatea. Cît priveşte canonul de la spovedanie, urmăm învăţătura părinţilor de demult. Celor mai reci şi împietriţi la inimă li se dă canonul întreg, fără nici o reducere; iar celor ce se căiesc de păcatele lor, care făgăduiesc că nu le mai fac şi se roagă cu lacrimi, le scădem canonul de la caz la caz.

— Prea Cuvioase părinte Gherontie, ce sfat părintesc lăsaţi ca testament fiilor sufleteşti ai sfinţiei voastre?

— Să respecte cu sfinţenie voturile monahale, îmbrăcîndu-le în smerenie, blîndeţe şi dragoste faţă de Dumnezeu, faţă de sfinţi şi faţă de oameni. Să respecte, să împlinească şi să înveţe şi pe alţii învăţăturile de credinţă ale Sfintei noastre Biserici. Călugării şi credincioşii trebuie să fie pentru toţi exemple vii, vrednice de urmat.

— Ce îndemn evanghelic deosebit doriţi să adresaţi preoţilor duhovnici? Dar călugărilor de prin mînăstiri?

— Preoţia este lucru înfricoşător. Ea se cuvenea îngerilor, însă Dumnezeu a încredinţat-o oamenilor. Puterea preotului este mai mare decît a îngerilor. Îngerii sînt puşi de Dumnezeu în slujba oamenilor, şi iată că oamenii, precum Maica Domnului şi Sfîntul Ioan Botezătorul, au ajuns mai presus decît toate puterile cereşti. A dat Mîntuitorul apostolilor harul iertării păcatelor, cînd le-a zis: „Luaţi Duh Sfînt; cărora le veţi ierta păcatele se vor ierta şi cărora le veţi ţine, vor fi ţinute". (Ioan 20, 22—23).

Cine are putere să ierte păcatele, decît numai Dumnezeu? Şi iată că a dat această putere prin Sfinţii Apostoli şi arhiereilor şi preoţilor, peste vremi, pînă la sfîrşitul veacurilor.

Duhovnic poate fi numai arhiereul şi preotul, atît cel din mir, cît şi ieromonahul din mînăstire. Rostul preotului de mir ca şi al celui de mînăstire este acela de a sfinţi pe credincioşi prin săvîrşirea Sfintelor Taine; de a mijloci pentru ei la Dumnezeu prin tot felul de ierurgii şi de a-i împăca cu Dumnezeu prin dezlegarea păcatelor la scaunul de spovedanie.

Puterea preotului este numai de a dezlega păcatele oamenilor şi a-i lega atunci cînd se abat din calea lui Dumnezeu. Să nu-şi imagineze vreun preot duhovnic că ar avea putere de a dezlega poruncile lui Dumnezeu şi învăţăturile Bisericii noastre Ortodoxe. Adică să desfiinţeze sfintele posturi, să dezlege a patra cununie, să împărtăşească pe cei necununaţi şi pe cei care trăiesc în desfrînări, să dezlege călcarea sfintelor sărbători şi a Duminicilor, căsătoria între rudenii şi altele. Numai atunci cînd credincioşii îl vor vedea pe duhovnic că are frică de Dumnezeu, că este smerit şi plin de bunătate faţă de toţi, că împlineşte el mai întîi ceea ce învaţă pe alţii, că se interesează şi suferă pentru ei, numai atunci vor avea încredere în el, îl vor avea la mare evlavie şi-l vor asculta în toate.

Iar pe fraţii mei călugări îi îndemn să urmeze pe înaintaşii noştri, pe Sfinţii Părinţi, pe mucenici, cuvioşi şi pustnici, împlinind voturile monahale şi toate poruncile Domnului. De vor face aşa, vor deveni, prin nevoinţa lor, îngeri în trup şi vor putea spune împreună cu Sfîntul Antonie cel Mare: „Eu nu mă mai tem de Dumnezeu pentru că Îl iubesc pe El, căci dragostea scoate afară frica".

Rugaţi-vă pentru mine, părinte Ioanichie!

ARHIMANDRITUL SOFIAN BOGHIU

Mînăstirea Antim—Bucureşti

(n. 1912)

Sînt aproape patru decenii de cînd Arhimandritul Sofian Boghiu întreţine viaţa duhovnicească în Mînăstirea Antim din Capitală, ca stareţ, duhovnic şi slujitor al acestui sfînt locaş. O personalitate duhovnicească remarcabilă, unanim recunoscută, care face cinste Bisericii lui Hristos şi monahismului românesc, în sînul căruia slujeşte de aproape 60 de ani.

Prea Cuvioşia Sa este cunoscut şi apreciat în chip deosebit prin trei calităţi sau daruri cu care l-a înzestrat Dumnezeu. Pictor bisericesc consacrat, duhovnic şi povăţuitor de suflete iscusit şi cîntăreţ de strană cu

vocaţie. Sfinţia Sa a fost ales din naştere pentru Biserică, pentru a mărturisi adevărul evanghelic prin cuvînt şi culoare, prin fii duhovniceşti şi icoane. Să împodobeşti biserici cu icoane frumos gîndite şi realizate şi să faci din sufletele credincioşilor biserici vii, icoane duhovniceşti ale faptelor bune, ale dragostei şi smereniei, în care să se imprime chipul blînd şi smerit al lui Hristos; să restaurezi icoane vechi preţioase şi să restaurezi suflete omeneşti pentru care s-a jertfit Domnul pe cruce. Iată vocaţia şi rostul Arhimandritului Sofian Boghiu pe pămînt: să înfrumuseţeze, să înnoiască suflete şi biserici, icoane şi oameni. Să săvîrşească cele sfinte, să înveţe pe oameni, să cînte măririle lui Dumnezeu în biserici; să mîngîie, să aline, să jertfească pe Hristos pe Sfîntul Altar şi să se jertfească pe sine pentru mîntuirea altora; să aducă speranţă, ordine şi frumos, acolo unde este tristeţe, dezordine şi urît; să fie întotdeauna în dialog cu Dumnezeu şi cu oamenii prin cuvînt şi culoare, prin căldura inimii care dă viaţă cuvîntului şi prin căldura culorilor care dau transparenţă şi profunzime divină icoanelor.

Ca pictor de icoane şi biserici, Părintele Sofian realizează fresce de tradiţie bizantină care îndeamnă la meditaţie şi rugăciune. Ca preot şi duhovnic, creşte fii duhovniceşti buni, tămăduind, alinînd şi îndemnînd cu meşteşug la sfinţenie numeroase suflete însetate după veşnicie. Iar ca protopsalt de renume, Sfinţia Sa dă viaţă şi simţire duhovnicească slujbelor, înmoaie inimi, scoate lacrimi, uneşte cugete şi înalţă sufletele spre Dumnezeu, făcînd din ctitoria mitropolitului-martir Antim Ivireanul un altar viu, o vatră caldă în inima Capitalei. Am mai putea adăuga la portretul său sufletesc blîndeţea rară care îl caracterizează, modestia, calmul, îndelunga răbdare şi cultura teologică acumulată.

Cunoscînd toate acestea, mă apropii de chilia părintelui Arhimandrit Sofian şi îl invit la un mic dialog duhovnicesc, spre folosul sufletesc al celor care îl ştiu şi îl preţuiesc.

— Vă rog, părinte Sofian, spuneţi-mi cîteva cuvinte despre anii frumoşi ai copilăriei Sfinţiei Voastre.

— Sînt născut în comuna Cuconeştii Vechi-Bălţi, din părinţii Ioan şi Alexandra, fiind numit din botez Serghie. Chipul blînd al părinţilor mei, imaginea bisericii în care mă rugam de copil şi a preotului care m-a botezat în numele Prea Sfintei Treimi le port pururea în inima mea.

— În ce an aţi luat jugul cel bun al lui Hristos?

— La vîrsta de 14 ani am intrat ca frate în Schitul Rughi-Soroca, iar după 11 ani de ascultare am primit tunderea monahală în Mînăstirea Dobruşa din apropiere, fiind pe atunci elev în clasa a V-a la Seminarul Monahal din Mînăstirea Cernica. După ce am urmat Şcoala de Cîntăreţi

de la Dobruşa, am continuat Seminarul Monahal de la Cernica, fiind foarte rîvnitor să cunosc tainele credinţei şi să slujesc Biserica lui Hristos.

— Ce duhovnici şi stareţi aleşi aţi avut în anii tinereţii, de la care aţi deprins nevoinţa vieţii monahale?

— Ca duhovnici şi stareţi pe care nu-i pot uita, sînt: Ieromonahul Eftimie de la Schitul Rughi, de la care am deprins să citesc pravila călugărească; Protosinghelul Gherontie Guţu, primul meu stareţ de la Rughi, unchiul părintelui Felix — prietenul meu de toată viaţa, de la care am deprins cîntările şi rînduiala de la strană; Ieromonahul Ioan, duhovnic la Mînăstirea Dobruşa, de la care am învăţat să mă apropii de scrisul Sfinţilor Părinţi, şi Arhimandritul Ioachim Popescu, directorul Şcolii de Cîntăreţi de la Dobruşa, de la care am deprins desenul, pictura şi gustul pentru frumos.

— Cînd aţi fost hirotonit preot şi hirotonit duhovnic?

— La 11 aprilie 1945, în Dumineca Sfîntului Ioan Scărarul, am fost hirotonit preot pe seama Mînăstirii Antim din Capitală, iar în Vinerea Mare, 1947, am fost făcut duhovnic.

— În ce mînăstiri v-aţi nevoit mai mult şi de care sînteţi în chip deosebit mai legat duhovniceşte?

— Lăsîndu-mă călăuzit în viaţă de Bunul Dumnezeu, prin păstorii mei sufleteşti, am trăit în mai multe mînăstiri precum: Rughi, Dobruşa, Episcopia Bălţi, Cernica, Neamţ, Plumbuita şi Antim. Toate îmi sînt aproape de suflet pentru că în toate m-am format şi folosit duhovniceşte de-a lungul vieţii. Dar, dintre toate, mai apropiată îmi este Mînăstirea Antim, în care am intrat din anul 1940, fiind atunci la Antim cămin pentru studenţii monahi. În acel an am intrat ca student în anul I la Academia de Arte Frumoase din Bucureşti, iar în anul următor am intrat ca student la Facultatea de Teologie. Pe vremea aceea, Mînăstirea Antim era condusă de Protosinghelul Nicodim Ioniţă, cu studii la Strasbourg, un foarte bun predicator. Prin cuvîntul său cald şi convingător, atrăgea mult popor la biserică. Apoi, prin slujbele cu sobor şi cîntările frumoase ale călugărilor cernicani studenţi, Mînăstirea Antim a început să se contureze ca un modest loc de evlavie pentru mulţi credincioşi ai Capitalei.

— Cum era viaţa duhovnicească prin mînăstirile noastre acum o jumătate de secol?

— Mînăstirile prin care am trăit acum o jumătate de veac erau populate cu numeroşi călugări şi fraţi, de la 50 pînă la 200 de suflete în fiecare obşte călugărească. Erau adevărate familii duhovniceşti. Fraţii noi care intrau în mînăstire întîlneau fraţi mai vechi în uniformă călugărească, cu începătură de barbă, cu bune deprinderi şi ascultări în ateliere şi la strană şi cu mulţi părinţi îmbunătăţiţi care, în simplitatea şi dragos-

tea lor, ne ajutau cu sfatul, cu blîndeţea, ori numai cu viaţa lor curată şi smerită, să trăim după chipul vieţii lor.

— Cum ajutau pe atunci mînăstirile noastre la menţinerea evlaviei ortodoxe străbune în rîndul credincioşilor?

— În posturi, în Duminici şi sărbători, mai ales, veneau mulţi credincioşi la mînăstiri, fiind atraşi de slujbele frumoase săvîrşite în sobor cu mulţi preoţi şi diaconi şi de cîntările alese ale călugărilor şi fraţilor la cele două strane. Mai ales la privegheri şi la slujbele cu sobor din sărbători te simţeai ca în cer. Nu-ţi trebuia altă hrană şi bucurie mai mare în viaţă. Slujbele frumoase din mînăstiri, dragostea călugărilor dintotdeauna, găzduirea credincioşilor la arhondarice, sfaturile date de duhovnici celor care veneau la ei pentru spovedanie erau o foarte bună hrană pentru suflete, încît prin toate acestea, şi mai ales prin slujbe şi duhovnicie, se întreţinea evlavia curată şi bunacuviinţă în casele credincioşilor noştri.

— Cînd aţi terminat studiile de Belle-Arte şi teologie şi ce teză de licenţă aţi susţinut?

— Studiile teologice le-am început în anul 1932, la Seminarul Monahal de la Cernica, pe care l-am absolvit în 1940, şi le-am continuat între anii 1941—1945, ca student la Facultatea de Teologie din Bucureşti. Întrucît paralel cu Teologia am absolvit şi Academia de Arte Frumoase din Capitală, mi-am luat ca teză de licenţă un subiect care aparţine deopotrivă şi teologiei şi picturii bisericeşti, intitulat „Chipul Mîntuitorului în iconografie", privind pe Iisus Hristos în icoană şi dincolo de icoană.

— Ce părinţi duhovniceşti mai sporiţi aţi cunoscut la Cernica în timpul studiilor teologice?

— Mai întîi am fost uimit de viaţa aspră, ascetică, a Ieroschimonahului Ghelasie, duhovnicul Mînăstirii Cernica. În preajma sa am simţit prezenţa harului dumnezeiesc şi mireasma sfinţeniei din felul cum trăia şi cum ne povăţuia pe calea mîntuirii. Tot în Cernica am cunoscut pe Protosinghelul Fotie Petrescu, care m-a atras prin dragostea şi bunătatea sa, care îi lumina chipul blînd şi îi înaripa sfaturile duhovniceşti. Aproape toţi elevii Seminarului ne spovedeam la sfinţia sa. Alţi doi duhovnici iscusiţi am cunoscut ceva mai tîrziu: pe venerabilul părinte Gheorghe Roşca, mare cunoscător al Sfintei Scripturi şi foarte bun sfătuitor duhovnicesc din Bucureşti. Apoi, pe părintele Ioan Culighin, duhovnic şi dascăl al rugăciunii inimii de renume, trăitor la Cernica, un rugător autentic şi iscusit lucrător al rugăciunii lui Iisus. De la amîndoi luam sfaturi şi îndemnuri pentru sporirea mea duhovnicească şi pentru viaţa de rugăciune.

— Ca teolog şi slujitor al Bisericii lui Hristos, ce consideraţi că aţi realizat mai important în viaţă?

— Atît în timpul studiilor, cît şi după licenţă, aflîndu-mă în obştea Mînăstirii Antim, am participat activ la viaţa duhovnicească ce se desfăşura aici, ca slujitor şi mărturisitor al cuvîntului lui Dumnezeu, ca duhovnic şi apoi stareţ al mînăstirii, contruibuind efectiv, cu darul lui Dumnezeu, la bunul mers al vieţii duhovniceşti şi gospodăreşti a acestei mînăstiri. Nu pot afirma că am realizat ceva important în viaţă, decît că, fiind între ceilalţi fraţi slujitori, m-am străduit să întreţin pacea, armonia şi buna convieţuire în obşte, precum şi evlavia şi buna desfăşurare a slujbelor din biserică. Iar cînd am fost solicitat de bolnavi şi credincioşi, niciodată nu i-am refuzat, nici i-am întristat cu ceva; ci am făcut tot ce mi-a stat în putere să-i folosesc, să-i mărturisesc, să-i împac cu Dumnezeu şi cu oamenii.

— Dar ca pictor bisericesc, ce aţi realizat mai deosebit?

— Am predat pictura la Seminariile Monahale din Mînăstirea Neamţ şi Curtea de Argeş; am lucrat şi organizat ateliere de icoane şi picturi de catapetezme la Mînăstirea Plumbuita şi Schitul Maicilor; am pictat în frescă singur sau în colectiv de pictori, mai multe biserici mînăstireşti sau în sate, precum biserica mare din Pipirig, biserica Mînăstirii Agapia Veche, biserica mică din Mînăstirea Agafton, biserica mare din Mînăstirea Celic Dere, biserica Mînăstirii Radu Vodă din Bucureşti, şi, în prezent, biserica Mînăstirii Dealu. De mai mulţi ani sînt în Comisia de Pictură Bisericească şi lucrez personal, sau ajutat de ucenici, la restaurarea unor fresce sau picturi în ulei din mînăstirile monumente istorice, precum Catedrala Patriarhală, biserica Mînăstirii Antim şi alte cîteva. Am format mai mulţi ucenici, astăzi pictori buni în frescă, şi am mai pictat o catedrală Ortodoxă în oraşul Hama din Siria. Prin toate acestea am căutat să pun în valoare pictura bisericească tradiţională, de care ne-am îndepărtat în ultima vreme, şi să împodobesc cît mai frumos posibil Casa lui Dumnezeu, căreia i-am închinat întreaga mea viaţă.

—În ce fapte bune aţi aflat mai multă pace, bucurie şi mîngîiere duhovnicească?

— Pe toate acestea le-am simţit prezente în inima mea în timpul săvîrşirii Sfintei Liturghii, care mă înalţă sufleteşte cel mai mult; apoi, în timpul şi după rugăciunea făcută cu luare aminte şi cu umilinţă; cînd am ajutat material ori moral pe cei ce mi-au cerut ajutor; cînd am reuşit, cu darul lui Dumnezeu, să dobîndesc vreun suflet la pocăinţă şi cînd m-am aflat fără prihană în fapte şi în cuvînt faţă de propria mea conştiinţă, unde ştiu că mă întîlnesc cu Dumnezeu.

— Întrucît cel mai mult iubiţi Biserica, rînduiala sfintelor slujbe, ce însemnătate are pentru Prea Cuvioşia Voastră participarea regulată la cele şapte laude şi Sfînta Liturghie?

— Sfintele slujbe zilnice, în general, şi mai ales Sfînta Liturghie înseamnă pentru mine odihnă, bucurie, mîntuire şi împăcare cu Dumnezeu, cu conştiinţa şi cu semenii, sub razele vindecătoare ale „Soarelui Dreptăţii", care potoleşte şi usucă izvorul patimilor din trupul şi sufletul meu. Această stare duhovnicească continuă dacă, după Sfînta Liturghie, mă pot menţine în duhul adevăratei smerenii.

— Ce însemnătate are predica, cuvîntul de învăţătură pentru formarea duhovnicească a călugărilor şi mirenilor?

— O predică şi o cateheză bună, care se ocupă cu problemele reale ale ascultătorilor, fie ei călugări ori mireni, are adeseori darul de a trezi în noi starea de vinovăţie în care ne aflăm şi de a pune început bun îndreptării noastre. De asemenea, prin citirea Sfintei Scripturi şi a Sfinţilor Părinţi şi prin predicarea cuvîntului lui Dumnezeu, ni se lărgeşte orizontul cunoaşterii duhovniceşti şi se creează în viaţa noastră o ambianţă spirituală şi putinţa de a medita şi a ne putea ruga într-o plinătate duhovnicească.

— Monahii sînt datori a predica cuvîntul lui Dumnezeu? Cum pot ei mai bine să mărturisească pe Hristos?

— Monahii, prin definiţie şi făgăduinţă, sînt închinaţi lui Hristos; sînt persoane singuratice la propriu şi la figurat; izolaţi pentru toată viaţa de lumea păcatului. Tot prin definiţie, călugărul înseamnează „bătrîn îmbunătăţit", sau „om îndumnezeit". Monahii sînt datori să predice pe Hristos prin cuvînt scris ori rostit, dacă li se cere sau li se impune această îndatorire. Însă sînt datori să predice pe Hristos în orice împrejurare, adică necontenit, prin propria lor viaţă, trăită după poruncile Sfintei Evanghelii. Această poruncă a lui Hristos de a fi „lumină" şi „sare" a pămîntului, adică de a fi pildă bună prin viaţa trăită, atît în mînăstire cît şi în afara mînăstirii, este o îndatorire de toată viaţa.

— Care este cea mai mare faptă bună a călugărului? Dar a mireanului?

— Cea mai mare faptă bună ce se cere călugărului socot că este sfinţirea propriei sale vieţi, în duh de smerenie. De asemenea, atît călugărului cît şi mireanului îi este de real folos dreapta socoteală în toate, care asigură un echilibru interior şi călugărului, şi mireanului.

— Care este cea mai înaltă misiune evanghelică a mînăstirilor şi călugărilor din zilele noastre?

— Misiunea cea mai înaltă a mînăstirilor din vremea noastră, deci şi a călugărilor, este de a duce o viaţă curată şi sfîntă, trăind în pace şi bună înţelegere duhovnicească; de a imprima temeinic rostul adînc al vieţii creştine în viaţa oamenilor şi de a fi oricînd gata să poată da răspuns

bun şi liniştitor la toate întrebările esenţiale de care este frămîntată societatea noastră.

— Care este rolul duhovnicului pentru călugări şi mireni?

— Duhovnicul, în viaţa mînăstirească şi în cea de familie, are rolul de doctor sufletesc şi călăuză spre Hristos a sufletelor omeneşti, pe calea cea strîmtă şi spinoasă, dar şi luminoasă, a mîntuirii.

— Din ce motive mai importante credeţi că aderă credincioşii la secte?

— În afară de motivele cunoscute, cred că mulţi credincioşi trec la secte dintr-un fel de evlavie şi dorinţă de cunoaştere a Sfintei Scripturi, ştiind că acolo li se citeşte din Biblie, li se vorbeşte despre Dumnezeu şi cîntă împreună. Adică, ei doresc şi caută ce nu pot avea suficient la preotul lor. Deci, ei pleacă din Biserică din lipsa unui bun păstor şi din lipsa unei catehizări şi educaţii religioase corespunzătoare evlaviei lor.

— Ce ar trebui să facă mai deosebit preoţii şi călugării pentru oprirea prozelitismului sectar, pentru apărarea credinţei ortodoxe străbune?

— Pentru oprirea prozelitismului sectar, atît preoţii, cît şi călugării trebuie mai întîi să trăiască ei înşişi o viaţă duhovnicească, evanghelică, fără de prihană, ceea ce ştiu că este foarte greu. Apoi, să studieze temeinic abaterile sectelor, să facă vizite acasă fraţilor credincioşi loviţi de secte; să le vorbească blînd din Sfînta Scriptură, arătîndu-le adevărul, şi să le spună de cîte daruri se lipsesc nevenerînd pe Maica Domnului, lipsindu-se de Sfintele Taine, necinstind Sfînta Cruce, icoanele, Biserica şi sfinţii, toate fiind absolut necesare pentru mîntuire.

— În ce măsură reuşeşte arta, frumosul, pictura bisericească să înalţe sufletele credincioşilor spre Dumnezeu, spre o viaţă creştină mai aleasă?

— Pictura, în general, şi pictura bisericească, în special, oferă omului, credinciosului, un limbaj plastic, prin imagini şi culori, pentru a exprima idei şi realităţi ale credinţei noastre ortodoxe. Aceste adevăruri sînt exprimate de obicei prin cuvinte. Însă cuvintele, oricît ar fi de meşteşugite, sînt adeseori neîndestulătoare pentru a exprima realităţi imateriale; pe cînd prin imagini sau icoane, abstracţiunile devin uşor accesibile înţelegerii omeneşti. Adevăruri creştine, ca Naşterea Domnului, Botezul, Patimile, Învierea şi Înălţarea Domnului, Pogorîrea Duhului Sfînt, Raiul, Iadul etc., necesită multe pagini de text pentru a le imprima suficient în mintea ascultătorilor. Prin imagini însă, ele devin mai uşor înţelese, pentru că sînt îmbrăcate într-o formă materială şi simbolic-vizuală, proprie şi accesibilă naturii omeneşti. Prin gingăşia desenului, prin frumuseţea şi transparenţa spiritualizată a culorilor, prin interiorizarea imaginii şi măiestria artistică, asemenea imagini murale sau icoane atrag şi reţin

atenţia credincioşilor, spunîndu-le dintr-o dată, fără efort, adevărul relatat în Evanghelie şi Tradiţie, înduioşînd şi înălţînd mintea cu uşurinţă la realităţile suprafireşti.

— Care este scopul principal al picturii bisericeşti în iconografia Bisericii Ortodoxe?

— Adevăratul scop al picturii bisericeşti în tradiţia ortodoxă este de a crea un mediu propriu de meditaţie şi rugăciune credinciosului care se roagă, în scopul de a înţelege şi a trăi mai adînc sfînta credinţă creştină.

— Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi despre cultul Sfintelor Icoane?

— Teologia şi cultul sfintelor icoane se bazează pe întruparea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Cuvîntul cel nevăzut al Tatălui, Care prin naşterea Sa din Sfînta Fecioară Maria. S-a îmbrăcat în trup omenesc, asemenea nouă, afară de păcat. În Dumnezeu-Omul întrupat, noi privim persoana a doua a Prea Sfintei Treimi, unind în Sine cele două naturi: divină şi umană. Deci, putem picta această persoană, pentru că are formă omenească.

În icoana Domnului noi mărturisim trupul Său îndumnezeit şi recunoaştem în icoană asemănarea cu prototipul, persoana divino-umană a Domnului. Prin sfinţirea icoanei se stabileşte relaţia harică dintre icoană şi prototip. Orice icoană are un nume, acela al prototipului, şi este venerată pentru că icoana văzută de noi participă la prototip, adică la sfîntul înfăţişat pe ea, care se află transfigurat în împărăţia lui Dumnezeu.

— De ce combat sectele cultul Sfintelor Icoane?

— Sectele combat cultul Sfintelor Icoane pentru că nu înţeleg şi nu vor să înţeleagă învăţătura corectă despre întruparea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos şi nici rostul divin al Maicii Domnului în actul întrupării. Dacă şi-ar însuşi cu bună credinţă dogma întrupării, cred că ar deveni ortodocşi şi ar dispărea toate deosebirile de credinţă dintre ei şi noi.

— De cînd datează cele mai vechi icoane şi picturi murale în Biserică?

— Cele mai vechi picturi murale ce se păstrează pînă astăzi se află în catacombele de la Roma şi datează din secolul al II-lea, mai ales cele din catacombele lui Calist şi Sebastian. Iar icoane pictate dintre cele mai vechi s-au descoperit în Siria, Armenia şi Capadocia şi datează din secolele II şi III. Am văzut la Mînăstirea Sfînta Ecaterina din Muntele Sinai una din cele mai mari colecţii de icoane ortodoxe vechi, dintre care unele sînt din secolele V—VI.

— Care sînt cele mai vestite icoane miraculoase din ţara noastră şi în ce condiţii o icoană capătă această harismă?

— Cele mai vestite icoane din ţara noastră sînt: Sfînta Ana de la Mînăstirea Bistriţa-Neamţ, Maica Domnului de la Mînăstirea Neamţ, Maica Domnului de la Mînăstirea Dintr-un Lemn. Apoi, Maica Domnu-

lui de la Mînăstirea Celic-Tulcea, Maica Domnului de la Nicula-Cluj, Maica Domnului de la Trifești-Roman etc.

Orice icoană își are harisma ei, datorită sfîntului înfățișat pe ea și harului dumnezeiesc transmis icoanei prin sfințirea ei. Totuși, la aceasta au o deosebită importanță și condițiile morale în care este pictată o icoană. Dacă pictorul respectiv este un om profund credincios, dacă postește și se roagă la începutul și în timpul lucrului, dacă duce o viață de curățenie sufletească și trupească și dacă, bineînțeles, Dumnezeu binevoiește să reverse belșug de har asupra acelei icoane.

— Cîte biserici ați pictat în țară și străinătate?

— Împreună cu cîțiva ucenici și colegi de breaslă, am pictat în țară peste 25 de biserici în frescă și tempera, dintre care 6 pictate integral, iar restul restaurate. În străinătate am pictat integral trei biserici. Toate acestea în timp de 37 de ani, de cînd am primit calificarea de pictor bisericesc.

— Ce trebuie făcut pentru ca pictura bisericească să-și atingă scopul spiritual tradițional?

— Pentru ca pictura bisericească să-și atingă scopul de a face vizibilă prin imagini împărăția lui Dumnezeu în universul pictural al oricărei biserici, ar trebui ca pictorii bisericești să cunoască mai bine teologia icoanei și iconografia ortodoxă; apoi să-și însușească temeinic desenul și cromatica în tradiția stilului răsăritean bizantin, inspirîndu-se din pictura în frescă a vechilor noastre biserici. De asemenea, pictorii bisericești să-și acorde talentul și cunoștințele lor cu o mai profundă credință în Dumnezeu, cu o viață morală exemplară, potrivită cu lucrul sfînt pe care-l săvîrșesc și să cunoască mai bine viețile sfinților și teologia cu toate simboalele ei.

— Care este concluzia Prea Cuvioșiei Voastre despre pictura bisericească românească de astăzi?

— Am pierdut marea tradiție a picturii și frescelor de valoare mondială din secolul XVI realizată de pictori autohtoni la noi, cum este cea din nordul Moldovei mai ales. Școala de pictură bisericească românească a intrat în decadență de pe la începutul secolului XIX, cînd, sub influența picturii realiste, ne-am îndepărtat de pictura tradițională ortodoxă de factură bizantină.

— De încheiere, ce sfaturi duhovnicești adresați pe această cale fiilor duhovnicești ai Prea Cuvioșiei Voastre?

— Să asculte și să pună în practică sfaturile date în numele lui Hristos, să iubească cel mai mult Biserica, slujbele, cărțile sfinte și pe cei ce sînt în suferință, și să se roage pentru mine.

ARHIMANDRITUL BENEDICT GHIUŞ

Mînăstirea Cernica

(n. 1904—1990)

Cunoscut şi apreciat în ţara noastră ca o personalitate duhovnicească remarcabilă, Arhimandritul Benedict Ghiuş este un părinte al inimii, al iubirii tainice pentru Dumnezeu şi oameni. Sihastru, călugăr de linişte şi, în acelaşi timp, duhovnic în adevăratul sens al cuvîntului. Ca puţini alţii, Prea Cuvioşia Sa, graţie harului Duhului Sfînt şi structurii sale sufleteşti, trăind toată viaţa în tumultul de zi cu zi al capitalei, a reuşit să se realizeze duhovniceşte, fără pustia şi liniştea cea din afară, spre care suspinăm cu toţii. Nu numai că s-a format sufleteşte în cetate, întrecînd pe mulţi călugări trăitori în linişte, ci a devenit încă din tinereţe un iscusit duhovnic şi povăţuitor de suflete pentru credincioşii intelectuali iubitori de Hristos, reuşind să împace cu uşurinţă liniştea şi însingurarea cu slujirea şi misiunea creştină.

Născut pe valea Siretului, în Ţara de Jos a Moldovei, părintele Benedict a fost înzestrat de Dumnezeu cu un suflet gingaş, înclinat din copilărie spre meditaţie şi trăire interioară. După ce termină facultatea de teologie şi studiile universitare la Sorbona, primeşte tunderea în monahism la vîrsta evanghelică de 30 de ani, închinîndu-şi întreaga viaţă slujirii Bisericii lui Hristos. Teza de doctorat susţinută mai tîrziu, „Faptul Răscumpărării în imnografia Bisericii Ortodoxe", ne prezintă profilul său teologic de dogmatist şi imnograf.

Cea mai mare parte din activitatea sa duhovnicească o desfăşoară la Catedrala Patriarhală din Bucureşti, ca preot slujitor, duhovnic şi predicator. Aici a crescut numeroşi fii duhovniceşti, a mîngîiat multe suflete şi a întreţinut în rîndul credincioşilor capitalei o atmosferă de evlavie filocalică, fiind un iscusit povăţuitor pe calea mîntuirii.

De cîţiva ani Părintele Benedict s-a retras la Mînăstirea Cernica, aproape de moaştele Sfîntului Ierarh Calinic, pentru care are o deosebită evlavie. Aici are două griji. Întîi biserica, cu frumoasele ei slujbe la care ia parte cu toată bucuria inimii; apoi chilia, în care se pregăteşte pentru veşnicie. Părintele Benedict este un călugăr de chilie, pentru că are lucrare interioară. Rugăciune, studiu, scrieri de cuvinte duhovniceşti, spovedanie, sfat către ucenici şi linişte. În cinci ani de stăruinţă, Prea Cuvioşia Sa a terminat de transcris şi diortosit cele patru volume de Proloage, tipărite la Mînăstirea Neamţ între anii 1854—1856, ce cuprind vieţi de sfinţi şi cuvinte de învăţătură de la marii Părinţi ai Bisericii.

La venerabila sa vîrstă de peste 80 de ani, părintele Benedict vorbeşte mai puţin cu oamenii, vine mai greu la biserică, scrie mai puţin şi se ascunde tot mai mult în cămara cea de taină a inimii pentru a vorbi numai cu Hristos, Mîntuitorul lumii. Doar cînd bate soarele în fereastra chiliei, Sfinţia Sa iese puţin pe cerdac, priveşte biserica Sfîntul Nicolae de pe insulă, cimitirul Sfîntul Lazăr, lacul din jurul mînăstirii, grădina şi florile de sub geam. Apoi se retrage iarăşi în chilie, unde îl aşteaptă bunii săi prieteni: Ceaslovul, Psaltirea, cărţile de studiu, condeiul, manuscrisele, candela şi metaniile.

Am invitat pe părintele Benedict la un dialog duhovnicesc. Dar Sfinţia Sa ne oferă un alt ospăţ sufletesc: două cuvinte de folos din Prolog, pe care le redăm în paginile ce urmează.

Cuvînt de folos sufletesc

Omule, toate le-ai luat de la Dumnezeu. Şi înţelepciune, şi gînd, şi meşteşug, şi minte. Şi toate îţi sînt supuse ţie. Cele de pe pămînt, cele din ape şi din văzduh, care ţi s-au dat ţie spre hrană. Însă ţi s-au dat împrumut, ca să mulţumeşti lui Dumnezeu pentru ele, prin dreptate, dragoste, blîndeţe, smerenie şi milostenie. Iar El îţi va da ţie daruri pe care ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit, pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-l iubesc pe El.

Omule, cît eşti în priveliştea acestei vieţi, pînă ce tîrgul nu se risipeşte, cumpără-ţi ţie mila lui Dumnezeu, cu milostenie la săraci. Cu smerenia cumpără-ţi veşnica slavă; cu dreptatea, viaţa cea nesfîrşită; cu curăţia, cununa cea neveştejită. Cu blîndeţea cumpără intrarea în rai; cu rugăciunea, viaţa împreună cu îngerii; cu osteneala cumpără-ţi odihna; cu privegherea, faţa nevăzutului Dumnezeu; iar cu postul şi cu setea, desfătarea bunătăţilor celor veşnice.

Omule, să-ţi fie în cap mintea şi priceperea; iar în ochi, privirea la Dumnezeu; iar în partea cea de jos să-ţi fie pămîntul în care vei merge. În urechi să-ţi fie ascultarea Sfintelor Scripturi; în piept, suspinarea pentru păcate. Pe limbă să-ţi fie adevărul; în gură, rugăciunea; în mîini, darea la săraci; în inimă, nemînierea. În trup să-ţi fie curăţia; în pîntece, înfrînarea; în genunchi, închinăciunea către Dumnezeu. De vei păzi acestea, vei fi fiu al Luminii, părtaş al împărăţiei cerurilor, moştenitor al bucuriei celei veşnice şi cetăţean al Ierusalimului celui de sus.

Dumnezeului nostru slavă, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Din Prolog, vol. III, luna mai, în 11 zile.

Învăţătură a Sfîntului Vasile cel Mare pentru toată fapta bună

Fraţilor, să fim binefăcători şi milostivi. Să urmăm Stăpînului nostru, ca să nu ardem în văpaia cea veşnică. Să nu primim bogăţia cu nedreptate, prin care alţii s-au făcut săraci. Să nu amestecăm averea noastră cu lacrimile săracilor, ca să moştenim bunătăţile cele veşnice. Aşa să cîştigăm pe Domnul, Cel ce a zis: „Miluieşte şi vei fi miluit". „Cu ce măsură veţi măsura, vi se va măsura vouă!".

Să privim la sfinţii bărbaţi şi femei care, pentru dragostea lui Dumnezeu, nu aveau decît trupul; ci şi pe acela uscat şi omorît cu postul, cu privegherea şi cu setea, în veghere de noapte, în rugăciuni şi închinăciuni cu lacrimi către Atotputernicul Dumnezeu. Adică, gura să ne fie la rugăciune, ochii la priveghere şi lacrimi, mîinile ridicate spre Dumnezeu; picioarele gata să stea înainte, ziua şi noaptea. Aşa să ne ostenim a smeri trupul, ca să ridicăm sufletul la cer.

Cei greşiţi, să alergaţi la pocăinţă. Cei ce alergaţi, sîrguiţi-vă. Cei bogaţi, daţi la săraci. Cei cu dregătorii, împodobiţi-vă cu smerenie. Cei săraci, fiţi cu mulţumire şi supunere. Preoţilor, îmbrăcaţi-vă în blîndeţe şi dreptate. Judecătorilor, faceţi judecată dreaptă. Izbăviţi pe sărac şi pe văduvă, iar pe cel scăpătat şi asuprit să-l răscumpăraţi. Pe cei robiţi să-i izbăviţi de la moarte şi să nu treceţi cu vederea pe cel ce zace înaintea porţilor voastre. Să mergem în urma bunului nostru Stăpîn de obşte. Să fugim de înşelătorul vrăjmaş, cel ce pierde sufletele noastre. Să ne sîrguim spre dumnezeiasca viaţă spre care ne apropiem, după ce puţin vom zăbovi în veacul acesta. Iar dacă ne lenevim, să ne aducem aminte de Cel ce a pătimit pentru noi, prin Care ne vom dezlega de legătura păcatelor.

Să schimbăm grija cea trupească şi de puţină vreme cu cea duhovnicească şi pururea fiitoare.

Din Prolog, vol. IV, luna iulie, în 13 zile.

MONAHUL VASIAN OPRIŞAN

Mînăstirea Cernica

(1888—1972)

Călugărul cel mai iubit în obştea Mînăstirii Cernica este fără îndoială părintele Vasian Oprişan. Vîrsta sa patriarhală de peste optzeci de ani, înţelepciunea sa duhovnicească, blîndeţea inimii, chipul său senin şi luminos, împodobit cu barbă şi plete albe ca zăpada, ca şi graiul său dulce, moldovenesc, fac din părintele Vasian o adevărată podoabă a acestei mînăstiri. Ori de cîte ori vorbeşti cu sfinţia sa îţi dai seama ce preţioşi

sînt bătrînii, cîtă înțelepciune este ascunsă în graiul lor, cîtă smerenie în inimile lor. Și mai ales călugării care au trăit o viață întreagă în feciorie și ascultare ajung la bătrînețe la o înaltă măsură de înțelepciune duhovnicească.

Părintele Vasian este un călugăr frumos în adevăratul sens al cuvîntului, pentru că este smerit. Este înțelept, pentru că întotdeauna vorbește de moarte. Este blînd, pentru că întotdeauna te odihnește cu vorba. Graiul său rar păstrează permanent cadența și tonul rugăciunii. Iar moartea, pentru părintele Vasian, nu este ceva extraordinar, ieșit din comun. Este doar o despărțire firească pe care o așteaptă de atîția ani. O călătorie lungă printr-o grădină cu flori. Este o nuntă, cu îngeri, cu făclii aprinse, cu candele împodobite și cu cîntări duhovnicești.

Cu aceste gînduri ne apropiem de chilia părintelui Vasian. Îl așteptăm să vină de la Sfînta Liturghie. Îl privim cum coboară încet pe treptele bisericii, cum pășește cumpănindu-se pe trotuar, sprijinindu-se în băț.

— Binecuvîntați, părinte Vasian!

— Domnu', tată, Domnu'!

— Bucuros de așa musafiri?

— Cum să nu, tată! Poftiți la mine în chilie...

— Nu cumva sînteți cam bolnav?

— Ei, părinte... Boală, bătrînețe, păcate, toate se adună odată. Cînd este omul tînăr și sănătos, toată lumea este a lui; iar cînd se apropie moartea, nimic nu-i mai trebuie.

— Cîți ani aveți, părinte Vasian?

— Am 84 de ani. Merg pe 85. Am trăit destul, slavă Domnului!

— Am auzit că sînteți din Moldova.

— Da, sînt născut în comuna Bahna, județul Roman, în anul 1888, la 30 noiembrie.

— Și în ce an ați venit la mînăstire?

— În 1910, cînd aveam 23 de ani. Părinții mei erau cam săraci. M-au dat la Roman, băiat de prăvălie. Dar mie îmi plăcea tare mult biserica. Apoi, după ce m-am întors din armată, pe cînd tata voia să mă însoare, am fugit de acasă și am plecat direct în Sfîntul Munte. Acolo m-a chemat Dumnezeu, în grădina Maicii Domnului!

— Și unde ați trăit în Sfîntul Munte?

— Puteam să mă duc oriunde: la ruși, la greci, la sîrbi. Dar am tras la români, la Schitul Prodromul. Părinții m-au primit cu dragoste. Acolo m-am format cît de cît. Acolo m-am și călugărit. După cîțiva ani, m-am dus mai sus de schit, la o chilie a unui părinte român, unde trăiau vreo

zece-doisprezece călugări şi fraţi. Căci singur am plecat din ţară, fără să ştie nimeni, singur am vrut să trăiesc şi acolo.

— Aţi cunoscut la chilia aceea vreun călugăr mai îmbunătăţit, părinte Vasian?

— Acolo trăiau numai români. Şi era un schivnic bătrîn foarte sporit, de loc de pe la Suceava. Îl chema Varlaam. Nu dormea noaptea de loc. Tot timpul la biserică, la metanii, la ascultare. Se ruga permanent şi tăcea. Acolo, în timpul sărbătorilor, se făceau privegheri de toată noaptea. Iar dimineaţa se săvîrşea Sfînta Liturghie, se dădea masa la trapeză, pe urmă părinţii se odihneau un ceas-două. Însă părintele Varlaam nu se mai culca. Se ruga mereu. Odată l-am întrebat: „Dar nu te mai culci oleacă, părinte Varlaam?" „Nu, frate Gheorghe, nu-s obosit!".

De la o vreme, părintele Varlaam s-a retras la o colibă singur, în pădure, ca la un kilometru. Acolo se nevoia singur în post şi rugăciune, cum numai Domnul ştie. După un timp s-a îmbolnăvit părintele Varlaam şi, slăbind tare, a trimis vorbă la superiorul chiliei, care era duhovnicul nostru, să vină să-l împărtăşească. Părintele a luat Sfintele Taine şi mi-a spus: „Frate Gheorghe — că aşa mă chema din botez — ia frăţia ta un sfeşnic aprins şi mergi înaintea mea la coliba părintelui Varlaam, că eu duc Sfîntul Potir să-l împărtăşesc!"

Cînd am intrat înlăuntru, el era culcat pe un fel de pat, foarte slăbit. Apoi deodată s-a întărit, s-a luminat la faţă şi sculîndu-se în picioare pe pat, a zis: „Ce văd eu! Ce lucru minunat văd eu!" Şi era vesel la faţă şi luminat şi bătea uşor din mîini. „Părinte Varlaam, am venit să te împărtăşesc!" a zis părintele superior. „Bine că aţi venit!... Dar să vă spun ce văd eu !..." Însă nu putea să ne spună că îngerul lui Dumnezeu îl oprea pe el. Apoi l-a împărtăşit şi s-a bucurat şi mai mult. Cînd să plecăm iar ne-a zis: „Staţi să vă spun ce lucru minunat am văzut eu !..." „Spune-ne, părinte Varlaam, ce ţi-a descoperit Dumnezeu". Dar oricît se forţa nu putea nici de data asta să spună ceva. Poate nu eram vrednici să aflăm tainele cele dumnezeieşti. Apoi am plecat amîndoi la chilie, iar părintele Varlaam a rămas în grija unui frate. După cîteva zile s-a dus la Domnul părintele Varlaam. L-am adus pe năsălie devale şi l-am îngropat.

Mi-aduc aminte, cînd eram cu părintele Varlaam la chilie, la plivit straturile, nu mă lăsa să vorbesc. „Frate Gheorghe — îmi spunea el — mai bine să ne rugăm. Iată eu plivesc, iar frăţia ta zi acatistul Maicii Domnului". Şi am făcut aşa de multe ori. Şi am văzut că este mult mai de folos să taci şi să te rogi decît să vorbeşti. Dumnezeu să-l odihnească cu drepţii pe părintele Varlaam, că bine mă învăţa !

Ei, părinte, am văzut multe în cei 62 de ani de cînd sînt în mînăstire . . . Am văzut şi în Sfîntul Munte mulţi călugări sporiţi ca părintele Varlaam. Am văzut unii şi răi. Dar nu mai răi ca mine!

— Părinte Vasian, ce ascultare mai deosebită ai avut la Schitul Prodromul?

— Am fost rînduit şi la bucătărie, şi la paracliserie, şi la grădină. Cea mai grea ascultare a fost însă la bolniţă. Şi am făcut trei ani ascultare la bolnavi. Aveam vreo zece paturi. Veneau la noi şi greci, şi ruşi şi români pustnici. După ce se îmbolnăveau sau îmbătrîneau cereau să fie primiţi la bolniţa Prodromului. Grecii mai ales, ziceau: „Haidem la vlahi!" Şi îi primea părintele egumen pe toţi, şi îi dădea la bolniţă în seama mea, zicîndu-mi: „Părinte Vasian, să ai grijă de fiecare. Dă-le mîncare, fă-le curăţenie, spală-le rufele, fă-le focul, citeşte-le pravila, că părinţii sînt bolnavi şi nu mai pot. Fă ascultare cu dragoste şi vei avea mare plată la Dumnezeu". Aşa mă sfătuia egumenul schitului. Iar eu, pe cît am putut m-am ostenit să-i ajut pe toţi părinţii bolnavi. Îi mîngîiam, le citeam din Vieţile Sfinţilor, le citeam pravila, îi pregăteam pentru Sfînta Împărtăşanie.

În trei ani au murit mulţi părinţi pe mîinile mele. Cei mai mulţi din călugări mor frumos. Unii însă mor greu. Alţii caută să fugă de moarte. Aşa s-a întîmplat cu un părinte român, Varnava. El a avut o viaţă călugărească mai aşa. A umblat în Sfîntul Munte peste tot. Cînd s-a îmbolnăvit a venit la Prodromul, la bolniţă. Zăcea la pat foarte slăbit. Într-o noapte, pe cînd citeam pravila cu glas tare între odăi, ca să audă părinţii bolnavi, deodată aud un zgomot. Tocmai atunci terminasem psalmii Utreniei. Era miezul nopţii. Cînd mă duc în odaie îl găsesc pe părintele Varnava, căzut jos, cu mîna pe clanţa uşii. Cînd a văzut că se apropie moartea de dînsul, el s-a sculat să fugă. Dar cum a pus mîna pe mînerul uşii, a şi murit.

— Părinte Vasian, erau mulţi călugări la Prodromul?

— În 1910, cînd m-am dus eu în Sfîntul Munte, erau 90 de părinţi şi fraţi la Prodromul. Apoi, după război au început să se împuţineze. Iar după schimbarea calendarului a intrat dezbinarea între ei şi s-a ruinat unitatea lor. Astăzi mai sînt 15 călugări români la Prodromul. Dar în celelalte mînăstiri erau pe atunci mulţi călugări. În Mînăstirea rusească Sfîntul Pantelimon erau peste 1.500. La ei venea vaporul cu alimente în fiecare lună. Aveau un vapor special. Le aducea de toate, dar mai ales grîu, vin, haine. Apoi ei împărţeau în dar multe alimente la călugării săraci şi la pustnicii din tot Sfîntul Munte. Sîmbăta era zi de milostenie. Atunci veneau mulţi chilioţi, pustnici şi fraţi la trapeza mînăstirii şi primeau alimente gratuit, le puneau în traiste şi plecau înapoi.

Aveau şi grecii mulţi călugări, şi sîrbii, şi bulgarii, şi mai ales românii. Mulţi trăiau pe la schituri, la chilii şi colibe. Şi era multă îndestulare în Sfîntul Munte şi multă pace. Dar de la schimbarea calendarului a intrat dihonia între toţi.

— Aţi cunoscut pustnici şi călugări sporiţi în Sfîntul Munte?

— Erau mulţi călugări cuvioşi pe atunci în Athos, dar fugeau de oameni şi trăiau necunoscuţi, prin chilii, prin colibe şi peşteri. Şi mureau acolo singuri, numai cu Hristos şi cu cîte un ucenic lîngă dînşii. Ei, ce era atunci Sfîntul Munte! Adevărată grădină a Raiului. La tot pasul unde mergeai întîlneai un călugăr, un pustnic rugîndu-se, un schivnic făcînd metanii, o chilie, un schit, o lavră. Iar cînd sunau clopotele în sărbători, răsuna tot muntele de se auzea pînă departe pe mare...

— Cîţi ani ai trăit la Sfîntul Munte, părinte Vasian?

— Am trăit de toţi 14 ani, pînă în 1924. Pînă atunci însă am mai venit de două ori în ţară. Mă trimiteau părinţii să aduc alimente de la metoace. A treia oară însă, cînd am venit, nu m-am mai putut întoarce la Prodromul din cauza stilului. Am stat cîţiva ani la Schitul Darvari în Bucureşti, dar degeaba. Nu mă mai primeau cei din Athos. Atunci m-am dus la via Prodromului de la Ţifeşti-Panciu, unde era cu răspunderea părintele Evghenie Dumitrescu, călugăr cu viaţă sfîntă.

Mi-aduc aminte, a venit odată la noi, la metoc, părintele exarh. Eram noi vreo zece călugări, toţi formaţi de părintele Evghenie. Şi a zis exarhul: „Părinte Evghenie, m-am gîndit să recomandăm pentru preoţie pe părinţii Daniil şi Elefterie. Sînt buni să slujească la biserică, unde este nevoie. La vie s-or mai găsi alţii. Ce zici sfinţia ta"? Iar el a răspuns: „Apoi de aici de la vie aţi găsit călugări pentru preoţie, părinte exarh? De ce nu căutaţi în mînăstiri că sînt destui? Aici sînt adunătură, ca la vie". Şi a plecat mîhnit părintele exarh. Iar după plecarea lui ne-a zis părintele Evghenie: „Părinţilor, feriţi-vă de preoţie. Preoţia este taină înfricoşată, de care trebuie să dai greu răspuns la judecată, în faţa lui Hristos. Preotul trebuie să aibă viaţă sfîntă. Doar aţi citit că puţini din preoţi se mîntuiesc!"

— Cîţi ani aţi trăit la Schitul Darvari?

— După război am fost din nou chemat la Schitul Darvari, de părintele egumen Simeon Ciumandra, şi am trăit permanent 20 de ani. Iar după ce s-a desfiinţat schitul am fost trimişi cu toţii aici, la Cernica.

— Nu vă pare rău că nu sînteţi în Sfîntul Munte?

— Da, am dorit să mă întorc înapoi ca să mor acolo, dar nu s-a putut. Cred că aşa este voia lui Dumnezeu. Am auzit că şi acolo este tare greu. Nu au preoţi, nici călugări destui, că nu vor grecii să mai primească.

— Aici, la Mînăstirea Cernica, cum vă simţiţi duhovniceşte?

— Foarte bine, cu rugăciunile Maicii Domnului şi ale Sfîntului Calinic. Am mare mîngîiere la biserică. Iau parte zilnic la toate slujbele. Cred că Sfîntul Calinic se va ruga şi pentru mine! La chilie mă rog mai puţin. Zic mai mult „Doamne Iisuse". Că am slăbit, părinte, nu mai pot ca odată!

— Cum vă împărtăşiţi?

— O dată la trei săptămîni.

— Mai puteţi citi Psaltirea la chilie?

— Cum să nu, părinte! Psaltirea este cartea noastră de rugăciuni, a călugărilor. Zilnic trebuie să o citim. Dar eu păcătosul, tot mai rar citesc în ea. Iaca, moartea vine, şi eu nu mă mai pocăiesc. Vasian tot Vasian rămîne!

— Cum vă simţiţi cu sănătatea?

— Sînt tot mereu bolnav, părinte. Inima, inima mă ţine . . . Uneori nici nu mă pot scula din pat. Dar boala este foarte bună pentru călugări. Mai ales la bătrîneţe. Ţi-aduce aminte de moarte, te pregăteşte de drum, îţi aduce umilinţă. Boala este un dar pentru bătrîni. Îi mai rău cînd mori aşa, fără veste şi nepregătit.

— Părinte Vasian, de ce fapte bune are mai multă nevoie călugărul înainte de moarte?

— De toate faptele bune are nevoie; dar cel mai mult are nevoie să fie spovedit şi împărtăşit cît mai des cu Trupul şi Sîngele Domnului. Aceasta-i toată nădejdea noastră.

— Şi altceva ce mai faceţi, părinte Vasian?

— Dă, tată, mai nimic nu mai fac. Aştept şi eu ajunul Crăciunului! În curînd vine Domnul să mă ia şi mă căiesc că nu m-am pregătit. Mi-a dat Dumnezeu tinereţe şi sănătate, şi călugărie, şi viaţă lungă ca să mă pocăiesc . . . Dar Vasian tot Vasian a rămas!

— Lasă, părinte Vasian, că are Dumnezeu grijă de sfinţia voastră!

— Dă, tată. Eu m-am dat cu totul în mîinile Lui. Facă El cum o şti cu mine păcătosul. Numai să mă mîntuiesc. Mare milă a făcut Dumnezeu cu mine, tată! Mi-a dat boală ca să văd cum este suferinţa, m-a adus aici, la Sfîntul Calinic, mi-a pus piedică să nu mai merg în Sfîntul Munte . . . De toate mi-a dat. De-acum, sfîrşitul cel bun!

— Spuneţi-mi, părinte Vasian, după atîţia ani de trăire în mînăstire, simţiţi în suflet bucurie duhovnicească?

— Da, părinte! Am uneori mare bucurie în suflet. Mă mîngîie darul Duhului Sfînt. Alteori am mai puţină bucurie. Atunci mă simt mai pustiu, mai împietrit. Şi mă amărăsc şi mă ocărăsc singur, cum de stau aşa. Că iaca, moartea este la uşă . . .

— Părinte Vasian, aveţi nădejde că ne vom întîlni împreună cu toţii, dincolo, în rai?

— Da, părinte — a răspuns bătrînul cu faţa luminată — am mare nădejde că ne vom mîntui! Şi cred că ne vom întîlni cu toţii, acolo, în faţa Domnului nostru Iisus Hristos!

— Tare ar fi fost bine, părinte Vasian, să fi fost preot! Ajutaţi şi pe alţii la mîntuire.

— N-am fost vrednic, părinte, de aceea n-am primit preoţia.

— Ce credeţi, este păcat dacă un călugăr nu primeşte preoţia din evlavie?

— Nu, nu-i păcat. Dacă cineva se simte vrednic, s-o primească. Însă noi nu facem nici cele ale călugăriei, dar pe cele ale preoţiei oare o să le facem?

— Vă mulţumesc, părinte Vasian, de aceste frumoase sfaturi. Acum, vă rog, daţi-mi şi mie un cuvînt de folos înainte de plecare.

— Dar pînă acum ce am făcut? N-am spus tot cuvînt de folos? — a răspuns părintele Vasian zîmbind cu bunătate. Cel mai scump lucru pe pămînt este mîntuirea. Pe aceea să n-o pierdem, că atunci degeaba ne-am mai născut. Mîntuirea, tată, mîntuirea să n-o pierdem, că am pierdut totul!

— Care este fapta bună cea mai de folos pentru călugări?

— Rugăciunea, părinte! Rugăciunea este cea mai importantă faptă bună a călugărului. Mirenii cresc copii, au destule griji. Ei se mîntuiesc prin necazuri, iar călugării prin rugăciune. Asta este grija noastră: să slăvim permanent pe Dumnezeu. Este o rugăciune mică, dar care are mare putere pentru călugări. Adică să zici mereu „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul". Zi mereu rugăciunea asta şi de toată primejdia te va scăpa. Încolo, păzeşte rînduiala călugărească cu sfinţenie şi osteneşte-te să faci fapte bune, acum cînd poţi, nu cînd vei fi bătrîn şi neputincios ca mine.

— Vă mulţumesc, părinte Vasian pentru toate. Sper să mai vin pe la sfinţia voastră.

— Să vii, tată, să mai vii pe la mine, că sînt şi eu singur... Ai mei toţi au murit. Cînd îţi mai aduci aminte, pomeneşte-mă şi pe mine la rugăciunile sfinţiei tale, că n-are cine mă pomeni după moarte. Aşa, părinte, să ne pregătim întotdeauna de moarte, că iată, „securea stă la rădăcina copacului" ! Lasă mînia, lasă cearta , lasă averea, lasă toată slava lumii acesteia, ca să nu pierdem pe Domnul!

— Binecuvîntaţi şi mă iertaţi, părinte Vasian! Apoi, sărutîndu-i mîna, am ieşit din chilie, iar bătrînul mi-a răspuns:

— Domnul, tată, şi Maica Domnului să te binecuvînteze! Ia de la mine această icoană şi fotografia mea, să-ţi aduci aminte de mine!...

Apoi, petrecîndu-mă pînă în prag, venerabilul părinte Vasian, luminat la faţă şi alb la plete ca un patriarh de demult, s-a rezemat de uşă şi, ridicîndu-şi mîna dreaptă spre cer, mi-a repetat ultimele sale cuvinte:

— Mîntuirea, tată, mîntuirea sufletului! Pe aceea să n-o pierdem că nu avem ce da în loc!

* * *

După cîteva luni m-am dus din nou la Cernica, să mă închin la Sfîntul Calinic şi să mai vorbesc cu părintele Vasian. I-am găsit chilia încuiată.

— Unde este părintele Vasian?

— S-a dus, părinte, la Domnul! Îl găsiţi în cimitir, la Sfîntul Lazăr...

Am trecut în ostrovul Sfîntului Nicolae, singur şi abătut de gînduri. Unde este bunul părinte Vasian? În care ceată de drepţi se află sufletul său? Dacă mai trăia, cîte cuvinte de folos mi-ar fi mai dat!...

Cu aceste gînduri am intrat în cimitirul mînăstirii de la Sfîntul Lazăr. Peste lac, peste ostrov, peste mine bătea un vînt rece de noiembrie. Lîngă biserică am găsit un mormînt simplu, proaspăt, pe a cărui cruce de lemn scria:

MONAHUL VASIAN OPRIŞAN
n. 1888 — † 21 septembrie 1972

Dumnezeu să te odihnească cu sfinţii, părinte Vasian!

MONAHIA ARCADIA RĂDULESCU

Mînăstirea Pasărea

(1885–1973)

Cea mai vîrstnică călugăriţă şi cu cea mai lungă vechime din Mînăstirea Pasărea este maica Arcadia Rădulescu. Aceasta o spun numeroşi credincioşi, o ştiu maicile din mînăstire şi o dovedeşte însuşi chipul palid, sever şi brăzdat de riduri al maicii Arcadia. Însă, cel mai bine cunoaşte viaţa sfinţiei sale şi ar putea da mărturie despre ea, maica Steliani Cherciu, ucenica bătrînei călugăriţe.

Maica Arcadia este tipul călugăriţei de cîmpie, extrem de modestă, mai puţin comunicativă, individualizată, trăsături specifice mai ales mînăstirilor din Ţara Românească. Sfinţia sa nu ştie sau, mai bine zis, nu găseşte de folos să ne spună cîteva momente mai importante din viaţa sa de mînăstire. În schimb ştie să trăiască călugăreşte, să se roage, să se mărturisească, să crească ucenice, să fie întotdeauna prezentă la sfînta biserică. Şi de fapt aceasta este caracteristica întregului monahism ortodox. Un monahism al tăcerii şi al rugăciunii, al smereniei şi al faptelor;

iar nu un monahism al vorbelor. Un monahism al comuniunii duhovniceşti, format în chilie, sub epitrahilul duhovnicului, în jurul părinţilor bătrîni, în atmosfera intimă de familie spirituală. De aici şi profunzimea, afecţiunea, modestia şi intimitatea monahismului nostru. De aici şi greutatea de a comunica cu părinţii, de a afla cîteva momente din viaţa lor. O asemenea întrebare li se pare nefirească, jenantă chiar. Şi dacă nu uităm că fiecare călugăr are nevoinţa lui, măsura lui, luptele lui, bucuriile lui, diferite de ale celorlalţi, pe care le cunoaşte doar duhovnicul, trebuie să înţelegem cît de anevoie este să vorbeşti cu un călugăr, mai ales despre viaţa şi ostenelile lui personale. Despre probleme intime, duhovniceşti, călugării nu discută niciodată între ei, decît numai cu bătrînii şi duhovnicii. Iar dacă voieşti totuşi să afli cîte ceva, reuşeşti numai dacă ştii să te apropii de inima lor şi să primeşti atît cît ţi se dă. Sînt inimi care ţi se deschid mai mult, şi inimi care se deschid numai pentru Hristos.

Or, maica Arcadia este tocmai din rîndul călugărilor tăcuţi, care nu-şi comunică sufletul decît lui Dumnezeu şi duhovnicului. Asta nu înseamnă că sfinţia sa nu iubeşte oamenii, florile, cerul senin, slujbele frumoase. Ba, se vorbeşte că maica Arcadia are un deosebit cult al icoanelor, al icoanelor vechi de secole, care aduc pînă la noi şi păstrează cel mai fidel parfumul evlaviei străbune. Maica Arcadia caută şi preţuieşte asemenea icoane uitate prin poduri, sau nebăgate în seamă prin case, pe care le spală de fum, le curăţă, le sărută, le împodobeşte cu bunăcuviinţă şi le aşază în chilia sfinţiei sale ca într-o biserică. Apoi le tămîiază din vreme în vreme, îşi deschide Ceaslovul înaintea lor şi îşi face sfînta rugăciune.

Este una din bucuriile ei, din marile ei bucurii duhovniceşti. Trebuie să văd icoanele maicii Arcadia! Bat uşor în uşă. Iese în prag o maică bătrînă, mică de statură şi binevoitoare. Este maica Steliani, ucenica ei.

— Pe cine căutaţi?

— Vreau să văd pe maica Arcadia şi icoanele sfinţiei sale.

— Poftiţi, părinte, în chilia din dreapta. Maica vine imediat.

O chilie curată ca un potir de cristal, cu miros de flori, de tămîie şi fructe coapte şi cu rafturi pline de icoane vechi, împodobite cu rame şi ştergare, ca un mic altar mînăstiresc. Este chilia maicii Arcadia. Pe masă, Ceaslovul şi Psaltirea; alături, metaniile şi ochelarii stau în aşteptare. Totul este curat, primenit şi binecuvîntat. O ordine ce se impune şi care exprimă, desigur, ordinea duhovnicească, curăţia sufletească a maicii Arcadia.

Lipseşte numai maica Arcadia. Apoi se deschide o uşă şi păşeşte încet înlăuntru o călugăriţă bătrînă şi înaltă cu chipul sobru şi auster.

— Maica Arcadia? Binecuvîntaţi-mă, maică Arcadia!

— Domnul, părinte. Arcadia, păcătoasa!

— Am venit să vă vedem icoanele acestea frumoase şi vechi. Cum le-aţi adunat?

— Da, părinte, îmi plac mult sfintele icoane. Nu pot să văd chilia goală. Parcă mă simt singură. M-am învăţat cu ele. Le-am găsit mai mult ocazional, pe la rude, prin podul unei case, la oameni care voiau să le vîndă sau moştenire de la maicile mele, care mi-au lăsat casa.

— Sînt destul de vechi, mi se pare.

— Cea mai veche este icoana aceasta a Maicii Domnului din secolul XVII. Apoi cealaltă, cu Sfîntul Nicolae, din acelaşi secol. Celelalte sînt din secolele XVIII şi XIX. Am icoane vechi şi în chilia de alături a maicii Steliani. În total sînt peste cincizeci de icoane vechi, afară de altele şi mai frumoase, pe care le-am donat mînăstirii, anul trecut.

— Mai vine în vizită Prea Fericitul pe la Pasărea?

— Vine mereu cu şantierul acesta, pînă s-o termina. A venit în anul acesta în februarie. Şi Prea Fericitul, ce bun este cu noi! Un adevărat părinte! Cînd am auzit că vine, am rămas uimită. De abia se vindecase puţin de gripă. Nici nu ştia doctorul de asta. Numai s-a urcat în maşină şi a venit pînă vizavi, în pădurea „Pustnicul", că pe dincoace nu se putea veni. Apoi s-a urcat în barcă şi a traversat lacul la mînăstire. Şi era o zi rece, şi bătea un vînt de te lua din loc. Noi am ieşit cu tot soborul pe malul lacului, dincoace, şi îl aşteptam. Barca se legăna de valuri în toate părţile, iar Prea Fericitul stătea în barcă, îmbrăcat în alb, parcă era o lebădă! Două maici sunau clopotele, iar noi toate cîntam „Cuvine-se cu adevărat" şi ne rugam pentru el, ca să ajungă cu bine la mînăstire. După ce ne-a binecuvîntat, a vizitat şantierul, a stat puţin la stăreţie şi a plecat. L-am petrecut toate pînă la marginea lacului, am pus un covor în barcă şi în timp ce Prea Fericitul se depărta pe lac, noi cîntam „Apărătoare Doamnă".

— Maică Arcadie, aveţi 90 de ani?

— Aproape, părinte. Am 88. Născută în 1885.

— Sînteţi de multă vreme la mînăstire?

— Din anul 1891, cînd eram numai de şase ani. Părinţii mei erau de aici, dintr-un sat de cîmpie. Ei ar fi vrut să mă dea la şcoală, că aveam rude din neam mare. Dar Dumnezeu a rînduit altfel pentru mine. O rudă a familiei noastre era călugăriţă, aici la Mînăstirea Pasărea, şi m-a cerut de la părinţi, să mă crească la mînăstire ca ucenică şi moştenitoare.

Aşa am ajuns la Pasărea. Şi am crescut aici, tot în casa aceasta pe care o vedeţi. Am învăţat şcoală în satul de alături, iar maicile m-au învăţat slova veche, cititul la Ceaslov, tipicul la biserică. M-au învăţat să mă rog, să-mi fac canonul, să tac întotdeauna, să fac ascultare. M-au învăţat să ţes, să împletesc, să cos şi să laud neîncetat pe Dumnezeu.

— În ce an v-aţi călugărit, maică Arcadie?

— În anul 1903, părinte. Iată sînt 70 de ani de atunci. Au trecut repede. Nici n-am sperat că o să ajung pînă acum. Am fost tot timpul slabă şi firavă. După ce maicile mele au plecat din lumea aceasta, am rămas eu cu răspunderea casei. A fost bine că am avut tot timpul, din 1900, pe maica Steliani. Am trăit amîndouă în casa aceasta 73 de ani! Ne-am împăcat foarte bine. Ne rugam amîndouă, mergeam la biserică, lucrăm la atelierul de covoare, ne ajutăm una pe alta. Este greu, părinte, singură. Mai ales la boală şi bătrîneţe.

— Mai aveţi şi alte ucenice?

— Mai am o ucenică, tot Arcadia o cheamă. Este de vreo douăzeci de ani la mine. Foarte evlavioasă şi bună. Ea duce greul şi osteneala casei. Lucrează la ateliere. Ba mai am, părinte, o ucenică tînără, venită de cîteva zile. Este din Maramureş. E bine, părinte, să-i daţi un sfat, să fie cuminte şi să iubească pe Hristos. Vină, soro, încoace să te vadă părintele!...

— Maică Arcadie, ce ascultări mai importante aţi avut în mînăstire în cei 82 de ani?

— Eu n-am făcut mai nimic în mînăstire, părinte. N-am fost nici cîntăreaţă la strană, că nu am voce. N-am fost nici în conducerea mînăstirii. N-am fost nici la ateliere. Am făcut ascultare maicilor şi mi-am căutat de călugărie.

— Ba ai fost, totuşi, paraclisieră la biserică mulţi ani — adaugă maica Steliani, cu o voce blîndă.

— Bine că v-aţi căutat de călugărie, maică Arcadie. Acesta este cel mai mare lucru. V-aţi închinat viaţa, tinereţea, sufletul lui Hristos şi Îi slujiţi cu smerenie duhovnicească de aproape 90 de ani! O adevărată jertfă a dragostei de Dumnezeu. Aţi cunoscut în mînăstire călugăriţe bune, sporite în viaţa duhovnicească?

— Au fost, părinte, dar nimeni nu ştia viaţa lor. Am cunoscut maici bune, nevoitoare, nelipsite de la biserică, tăcute, cu rugăciunea pe buze tot timpul. Eu însă nu ştiu să povestesc. Fiecare caută să-şi ascundă viaţa sa, ca să nu-şi piardă plata.

— Maică Arcadie, nu ştiţi de ce se cheamă pădurea de alături „Pustnicul"? Poate o fi trăit vreun călugăr pustnic în pădurile acestea?

— Din bătrîni am auzit că ar fi trăit aici un mare călugăr pustnic, cred că înainte de întemeierea Mînăstirii Pasărea. Nu se ştie numele lui şi locul unde s-a nevoit.

— Ştiţi poate cum a luat fiinţă Mînăstirea Pasărea?

— Am citit în istoricul mînăstirii că două sau trei călugăriţe s-au dus în anul 1813 la stareţul Mînăstirii Cernica, arhimandritul Timotei, şi l-au rugat să le facă şi lor un mic schit în pădurile acestea. Stareţul Timotei a pornit cu ele şi cu încă un părinte încoace, prin desişul codrului.

Pe cale, tot timpul i-a însoţit o pasăre, care zbura din copac în copac şi ciripea. Cînd au ajuns în locul acesta, pasărea s-a aşezat pe un stejar bătrîn şi ciripea tare. La tulpina stejarului era şi un muşuroi de furnici. Atunci stareţul Timotei, îndemnat de Duhul Sfînt, a înfipt aici toiagul său în pămînt şi a zis: „Aici să fie altarul bisericii!" Apoi a binecuvîntat locul acesta şi a zis către maici: „Să vă înmulţiţi ca furnicile!". Era în anul 1813. Şi îndată oamenii au început să taie pădurea, că nu era pe atunci poiană, şi au făcut o biserică din lemn. Iar de la pasărea aceea i s-a spus primului schit „Pasărea".

— Maică Steliani, de cînd sînteţi în mînăstire?

— Cuvioase părinte, din anul 1900. Eu sînt din părţile Tîrgoviştei, născută în 1891. Cînd eram de 9 ani, m-a luat o rudă a noastră, care era maică aici la Pasărea, şi aşa am venit la mînăstire. De atunci am intrat în chilia aceasta şi am trăit aici permanent pînă astăzi. Sînt cu şase ani mai mică decît maica Arcadia.

— V-aţi împăcat bine, amîndouă, atîţia ani de zile?

— Avem 73 de ani de cînd trăim împreună în aceeaşi casă dar o dată nu ne-am certat. Ne rugăm împreună, mîncăm împreună, lucrăm la un loc, mergem la biserică şi dăm slavă Domnului. Eu am învăţat întotdeauna să mă supun, să ascult, să întreb şi să-mi tai voia mea. Şi dacă este ascultare, este şi dragoste, este şi pace.

— Aţi mai vizitat şi alte mînăstiri, de cînd sînteţi la Pasărea?

— Nu, cuvioase părinte, n-am plecat nicăieri. De aproape optzeci de ani de cînd trăim la Pasărea, n-am vizitat alte mînăstiri. N-am avut timp. Şi nici n-am simţit nevoia. Am avut tot ce ne trebuie — biserică, preot, chilie, şi am fost mulţumite. Ce folos ai dacă vezi?

— Maicilor, daţi-mi un cuvînt de folos duhovnicesc!

— Sfinţia voastră daţi-ne cuvînt de folos. Noi aşteptăm de la sfinţia voastră, că şi noi căutăm şi avem nevoie.

— Apoi, să trăiţi tot aşa în dragoste şi ascultare pînă la sfîrşitul vieţii şi nădăjduiesc că veţi fi şi dincolo împreună, cum aţi fost şi pe pămînt. Vă mulţumesc, maicilor, de toată dragostea şi de tot ce mi-aţi povestit.

— Vă mulţumim şi noi de vizită. Mai poftiţi!

MONAHIA DOROTEIA BĂRBIERU

Mînăstirea Pasărea

(n. 1911)

— Aţi fost pe la maica Doroteia? mă întreabă maica Arcadia.

— Nu încă. Nici nu ştiu unde îşi are chilia.

— Ar fi bine să vă duceţi. Mergeţi la dreapta, pe lîngă biserică, şi numaidecît daţi de chilia ei. Aproape de cimitir.

Fac ascultare. Întîi mă închin în biserică. Apoi merg în cimitir. Aici, cruci mai noi şi mai vechi, de demult. Morminte, flori şi tăcere. Atîta tăcere şi pace în acest cimitir! Aici dorm sute de călugăriţe, care s-au rugat în smerenie şi au adormit în pace. Multe din numele lor s-au şters de pe cruci. Multe din oasele lor s-au risipit în pămînt. Multe din ostenelile lor s-au uitat, odată cu numele şi pomenirea lor. Sînt rugătoarele Domnului de aproape două secole. Sînt miresele lui Hristos care I-au închinat tinereţea, fecioria, dragostea, viaţa. S-au trudit pentru El pe pămînt. Acum se odihnesc în lumina Lui. L-au slăvit printre oameni. Acum Îi cîntă veşnic în cer. Doamne odihneşte cu drepţii pe smeritele Tale roabe!

Cu gîndul la cei adormiţi, bat în uşă maicii Doroteia. O călugăriţă smerită şi binevoitoare îmi deschide.

— Maica Doroteia? Binecuvintează!

— Domnul, părinte. Doroteia, păcătoasa. Poftiţi!

Aceeaşi casă ospitalieră, curată, plină de icoane, de flori şi de soare, ca în toate mînăstirile de maici.

— Maica Arcadia mi-a vorbit de sfinţia voastră.

— Da, maica Arcadia este cea mai vîrstnică din Mînăstirea Pasărea. O călugăriţă bună.

— Sînteţi de mulţi ani în mînăstire, maică Doroteia?

— Din anul 1929, părinte. Aveam 15 ani atunci.

— Aţi venit direct la Mînăstirea Pasărea?

— Ei, părinte, povestea mea este cam lungă . . . Staţi oleacă jos, gustaţi un pahar de apă şi să vă povestesc. Noi sîntem de loc de la Bîrlad. Am fost şapte fraţi. Tata ne-a murit în războiul din 1916. Mama a murit şi ea, după un an de suferinţă. Eu eram doar de cîţiva anişori. Nu mai ţin minte părinţii. Cel mai mic din copii a murit, doi din fraţi sînt căsătoriţi în sat, iar ceilalţi patru sîntem la mînăstire.

— Şi cum aţi venit la mînăstire, maică Doroteie?

— Să vă povestesc. Eu am fost crescută de mică de către o mătuşă a noastră, că eram toţi copiii pe drumuri. Mătuşa stătea la ţară. Păşteam vitele, lucram la cîmp. La şcoală n-am învăţat de copilă, că n-avea cine umbla cu vitele. Cînd eram de nouă ani, au venit prin sat două maici cu Sfînta Icoană, că era mare secetă. Cînd le-am văzut îmbrăcate în negru, mă gîndeam singură: Ce sînt acestea? Să fie Maica Domnului? Da' de ce sînt două? Maica Domnului este numai una. Şi am întrebat pe mătuşa: „Cine sînt acestea?" „Ei, fetiţă, acestea sînt maici de la mînăstire". „Da' ce fac ele la mînăstire?" „Se roagă, fetiţă, pentru toată lumea". „Mă duc şi eu la mînăstire! Mă duc şi eu, mătuşică, la mînăstire!" Şi mă ţineam

de maicile acelea. M-am apucat de hainele lor şi nu voiam să mă las de ele. Iar maicile, ca să scape de mine, mi-au zis: „Lasă, Marie, nu plînge. Rămîi acasă şi ne aşteaptă. O să mai venim noi pe aici să te luăm la mînăstire. Acum mergem cu Sfînta în altă parte . . . "

Eu le-am crezut şi am rămas la mătuşa. Nu mai puteam de bucurie. În toată ziua ieşeam la portiţă, mă uitam pe drum să văd: nu vin maicile să mă ia la mînăstire? Uneori întrebam pe oameni: „N-aţi văzut două maici de la mînăstire?" „Nu, fetiţă, n-am văzut!"

Nu mai aveam linişte. Fiind copilă, am început să-mi fac hăinuţe negre. Pe cap îmi puneam o pînză neagră, aşa cum am văzut la maici. Dar maicile n-au mai venit ani de zile prin satul nostru. Mătuşa nu voia să mă lase la mînăstire. Cînd aveam 14 ani, m-a dat tocmai în oraşul Corabia la o patroană să învăţ croitoria. Eram singură, fără părinţi, departe de fraţii mei. Munceam şi plîngeam toată ziua. Am stat acolo doi ani. Între timp aud că fratele meu cel mai mare, Petru, s-a dus la mînăstire, la Ghighiu. I-aş fi scris, dar nu ştiam carte. Am început singură să învăţ a citi şi a scrie, după abecedar. Apoi i-am scris la mînăstire prima mea scrisoare. Cînd am primit răspuns, plîngeam de bucurie: „Ştiu de-acum să scriu şi să citesc!" Un dor de mînăstire mă chinuia mereu. Într-o zi mi-am luat bagajul şi am plecat la Mînăstirea Ghighiu, unde era călugărit deja fratele meu Pimen. „Părinte Pimen, pot să stau şi eu aici în mînăstire?" „Nu se poate aici, fetiţă. Numai la mînăstire de maici. Aici sînt călugări". „Du-mă la o mînăstire de maici!"

Părintele a tocmit o căruţă şi m-a dus la Mînăstirea Ţigăneşti. M-a încredinţat maicilor Teofana şi Magdalena, pe care le cunoştea puţin. După ce a plecat părintele, m-a apucat un urît grozav. Presimţeam ceva rău. Nu mai puteam sta în Mînăstirea Ţigăneşti. Părintele a fost nevoit să mă aducă aici, la Pasărea. Era în vara anului 1929. Am fost dată ucenică la o maică bătrînă. Stătea aici în dosul mînăstirii. Am răbdat la dînsa douăzeci şi şapte de ani. Însă sînt mulţumită că mi-a dat Domnul sănătate şi răbdare să fac ascultare. Apoi bătrîna a murit şi eu mi-am făcut chilie aici. Era o casă veche pe care noi am reparat-o. Şi din anul 1956 trăiesc aici, în chilia asta.

— În ce an v-aţi călugărit, maică Doroteie?

— În 1937, părinte. Apoi m-a luat, împreună cu alte maici, la Şcoala Sanitară de Cruce Roşie, din Bucureşti. Am stat patru ani şi acolo şi am suferit multe.

— Maică Doroteie, aţi crescut ceva ucenice în mînăstire? Sfinţia voastră, care aţi trăit atîţia ani în mînăstire, aveţi experienţă cum trebuie să creşteţi o soră de mînăstire.

— Am crescut, părinte, cîteva, dar n-am prea avut parte de ele. După ce le formam puțin, mi le lua; pe unele la stăreție, pe altele la ateliere, pe altele la obște. Însă am mare dragoste să primesc fete și să le cresc duhovnicește, cu toate că nu sînt mai odihnită. Tot eu trebuie să am grijă de ele, să le supraveghez întotdeauna, să le deprind cu rînduiala călugărească, să le fac de mîncare. Căci ele nici nu știu, nici nu au vreme, că trebuie să lucreze zilnic la ateliere și la obște.

— Este bine, maică Doroteie, să creșteți cît mai multe ucenice, să le formați, să le învățați frica de Dumnezeu, că acestea vor rămîne după sfințiile voastre și vă vor pomeni după moarte.

— Părinte, aveți dreptate. Dar tare se mai cresc greu! Tineretul acum nu mai are rîvnă și dragoste de mînăstire ca înainte. Toate vor haine bune, vor salariu, caută pensie, nu au multă răbdare. Mai mult trebuie să rabzi tu de la ele, decît ele de la tine. Se supără repede, îți răspund împotrivă...

— Da, maică. Așa au crescut acasă. Părinții, poate nu le-au vorbit de Hristos, nu le-au dat un cuvînt bun, o carte sfîntă să citească. De unde să știe? De unde să învețe? De aceea vă trebuie mai multă răbdare și iscusință pentru formarea lor. Este și aceasta o jertfă. Trebuie să facem și noi ceva pentru Hristos. Să lăsăm pe cineva în urma noastră.

— Cîți duhovnici aveți?

— Sînt doi. Fac liturghia zilnic și toată pravila după rînduială. Duminica mai vin și credincioși. Se ține predică și se cîntă foarte frumos. Avem maici renumite în psaltichie.

— Maică Doroteie, sînteți patru frați la mînăstire?

— Da, părinte. Primul este părintele Pimen, cel mai mare dintre frați. El a intrat la Ghighiu. Apoi a făcut Seminarul din Cîmpulung Muscel, al orfanilor de război. El l-a adus la Seminar și pe al doilea frate, părintele Nifon, care acum este duhovnic, aici, la Pasărea. Apoi urmez eu și ultimul este părintele Dorotei de la Schitul Cetățuia-Muscel. El este mai mic. A stat cu părintele Pimen la Cetățuia douăzeci de ani. Era numai călugăr. Iar de vreo cîțiva ani l-a făcut și pe el preot. Acum toți sînt preoți și slujesc Sfînta Liturghie. Părintele Pimen ne-a adus pe toți la mînăstire și ne-a crescut...

— Maică Doroteie, ai vizitat și alte mînăstiri?

— Nu, părinte. N-am vizitat nici o altă mînăstire. Am stat tot timpul pe loc. Din 1929, de cînd am venit la Mînăstirea Pasărea, n-am fost decît numai la frații mei de la Schitul Cetățuia, de cîteva ori. Mai ales la hram, ca să le ajut. Încolo nu am vrut să umblu pe drumuri, că nu-i călugărește. Nici salariu și pensie n-am căutat, și Dumnezeu a purtat tot timpul grijă de mine.

— Maică Doroteie, ați avut la Mînăstirea Pasărea vreun duhovnic mai renumit?

— Am avut pe părintele arhimandrit Mina Prodan de la Mînăstirea Neamț. A stat aici douăzeci de ani. Era renumit în părțile acestea. Venea multă lume la el, la mărturisire. Sfătuia foarte frumos și ținea predică regulat în biserică. Mulți veneau din București numai să-i asculte predica. Mustra pe față păcatul.

— Vă mulțumesc de toate, maică Doroteie. Dumnezeu să vă dea sănătate și cît mai multă rîvnă duhovnicească, ca să slăviți mereu pe Dumnezeu și să vă rugați pentru toată lumea!

— Ne rugăm, părinte, că pentru aceasta stăm la mînăstire!

MONAHIA ISIDORA MĂRUNȚELU

Mînăstirea Ciorogîrla

(n. 1916)

În fiecare mînăstire sînt călugări care comunică și călugări care tac. Călugări care fug de oameni pentru Dumnezeu și călugări care iubesc pe oameni, tot pentru Dumnezeu. În orice obște mînăstirească întîlnești cîte un călugăr mai deschis la suflet, mai comunicativ, care odihnește pe ceilalți, care știe să-i împace pe toți, să le slujească la toți, să se smerească înaintea tuturor. Aceștia sînt călugării cei mai iubiți atît de părinți, cît și de mireni. Toți întreabă de dînșii, se simt bine în prezența lor, le pășesc pragul chiliei, le destăinuiesc necazurile și cer de la ei un cuvînt, un sfat, o rugăciune. Ei sînt mai senini la față și mai deschiși la inimă, pentru că în sufletul lor se odihnește duhul dragostei lui Dumnezeu.

Un asemenea suflet binecuvîntat, senin și plin de dragoste are și maica Isidora Mărunțelu din Mînăstirea Ciorogîrla. O cunoaște toată obștea. O știu credincioșii de prin sate. O caută pelerinii care ajung pînă aici. O iubesc toate maicile și fiecare întreabă de dînsa. Pentru că sfinția sa poartă în inimă o bunătate deosebită, o bucurie a Duhului Sfînt care se revarsă în afară, o lumină neprihănită care iradiază fața, privirea și graiul. Oricînd și oriunde o găsești în pace și mulțumire sufletească. Pentru ea călugăria este o adevărată binecuvîntare. Iar mînăstirea nu este doar un loc de ispășire a păcătoșilor, ci o casă sfîntă a lui Dumnezeu, plină de soare, de flori, de bucurie, de cîntări și dor de viață, unde fiii cei mai aleși ai neamului nostru se roagă lui Hristos pentru ei și pentru lume.

Soborul călugărițelor, pentru maica Isidora, nu este o adunare oarecare de femei îmbrăcate în haine negre. Ci o familie duhovnicească, de mame și fecioare, care roșesc în fața oamenilor și ard ca niște făclii înain-

tea sfintelor icoane. Un buchet de flori şi spice de grîu coapte în soare, închinate, ca o zeciuială a neamului la picioarele lui Hristos. Pentru sfinţia sa, Biserica Domnului este un altar divin de jertfă supremă, în care suflete curate, fiice de ţărani şi fecioare neprihănite, jertfesc Mirelui Hristos fecioria lor, tinereţea lor, rugăciunile lor, speranţele, bucuriile, gîndurile şi toată dragostea inimii lor.

Iată pentru ce maica Isidora este întotdeauna senină la suflet şi gata să primească pe fiecare. Iată pentru ce cuvintele ei te liniştesc şi-ţi picură în inimă o pace de taină. Poate tocmai de aceea sfinţia sa iubeşte pe toţi şi este iubită de toţi. Poate tocmai pentru aceea maicii Isidora îi plac atît de mult florile, mai ales cele de cîmp, îi plac teii înfloriţi, albinele, grădina, viţa de vie încărcată de roade, pomii, lanul de grîu legănat în vînt, izvoarele, oamenii, cerul şi lumina soarelui.

Toate acestea mă îndeamnă să întreb de maica Isidora.

— O găsiţi la biserică — mi se răspunde. Nu lipseşte niciodată de la slujbă. Este o călugăriţă bătrînică, ca de 65 de ani. Aşteptaţi, că întotdeuna rămîne la urmă. Iar după vecernie o găsiţi la chilie. Nu pleacă nicăieri.

Bat în uşa chiliei.

— Este acasă maica Isidora?

— Acasă, părinte. E dusă aproape, pe cîmp, să adune flori. Aşa îi place sfinţiei ei. Vine îndată. Poftiţi în chilie. Noi sîntem ucenicele ei şi îi ştim obiceiul.

O chilie mare, luminată de soare. De jur împrejur flori de tei, pojarniţă, coada şoricelului şi sunătoare, întinse cu grijă la uscat. Vine maica Isidora cu un braţ de flori.

— Binecuvîntează, maică Isidora. Vă plac florile?

— Îmi plac, cuvioase, florile de cîmp. Am adus aici sunătoare, albăstrele de grîu, sînziene, nalbe, de toate. Avem flori şi aici, în curte. Bujori, trandafiri, muşcate. Doar noi le udăm şi îngrijim. Dar nu-mi place să le aduc în chilie. Sînt numai aşa, de ornament.

— Maică Isidoră, sînteţi de mulţi ani în mînăstire?

— De trezeci şi şase de ani, cuvioase. Sînt de aici, din partea Tîrgoviştei. Mi-a fost drag să slujesc lui Hristos.

— Aţi mai stat şi în alte mînăstiri?

— Nu, cuvioase. Am venit direct la Ciorogîrla şi am stat permanent aici, cu mila Domnului.

— Aţi cunoscut vreo călugăriţă mai sporită în mînăstire?

— Am cunoscut, cuvioase. Unele chiar foarte bune. Dar eu nu le ştiu fundamentul vieţii, că erau toate ascunse. Cea mai bună călugăriţă pe care am cunoscut-o a fost maica Verona Becan (1886—1967), de loc din

Ardeal. Era schivnică. Sfinţia sa întrecea pe toate celelalte cu nevoinţa călugărească. Mai ales cu tăcerea şi rugăciunea lui Iisus. Ea nu iubea deloc vorba, multa povestire. Ne uimeam de tăcerea ei. Vorbea rar, numai cînd o întreba cineva, şi foarte scurt. Da sau nu. Alt cuvînt nu scotea. Apoi, nu lipsea niciodată de la Sfînta Liturghie şi de la cealaltă pravilă. În biserică stătea tot timpul în picioare, ca uimită. Permanent se ruga. Avea rugăciunea lui Iisus. Noi o observam cum îşi mişcă buzele încet. Nu cînta la strană, ci stătea deoparte la locul ei, cu privirea numai în jos şi faţa senină. Nimeni nu căuta s-o deranjeze, că ne cuceream de lucrarea ei.

Ce înţeleaptă era maica Verona! Ea strălucea ca o stea între noi. Lucram la înrămat icoane. Iar sfinţia sa nu scotea un cuvînt toată ziua. Tot timpul îşi mişca încet buzele. Dacă avea nevoie de ceva la atelier, făcea semn cu mîna. La chilie, aud de la ucenica ei că se ruga aproape toată noaptea. Dormea două-trei ore. Carne nu mînca niciodată. Nici vin nu gusta. Mînca numai cît o pasăre. Se împărtăşea la o lună cel mult. Maica Verona iubea mult cîntările la strană. Se hrănea din ele. Nu ştiu de ce pe mine, în chip deosebit, mă iubea. Cînd vedea că lipsesc de la strană, venea la mine şi mă chema cu glas rugător: „Maică Isidoră, hai la biserică. Vino şi cîntă la strană. Cînd cînţi sfinţia ta, parcă se umple biserica de lumină . . . ” Obişnuia să mă laude puţin, ca să mă atragă la strană. Ce minunată şi înţeleaptă era maica Verona! A decedat în vîrstă de 81 ani cu rugăciunea pe buze.

— Altceva nu mai ştiţi despre dînsa?

— Ştie multe ucenica ei, dar nu vrea să povestească. Este tot aşa de tăcută.

A mai fost o maică la noi, foarte sporită, Maica Melania Hurduc, de loc din judeţul Bacău (1892—1966). Ea în tinereţe a fost îngrijitoare de copii. Apoi a venit la Mînăstirea Ciorogîrla şi s-a călugărit. Ce frumos ne povestea maica Melania din viaţa sfinţiei sale! Îi plăcea cel mai mult la biserică. Nu lipsea o dată de la pravila bisericii şi mai ales de la Sfînta Liturghie. Era un suflet vesel, bărbătos, plin de curaj şi de multă dragoste. Era foarte sfătuitoare şi curată la inimă ca un copil. Pe toate maicile le îmbărbăta şi le mîngîia. Nici una din mînăstire nu te întărea sufleteşte cu cuvîntul şi pilda vieţii ca maica Melania. La biserică, cea dintîi. La ascultare, plină de dragoste şi îndemnătoare. Iar la chilie, ştie Domnul cum se nevoia. Metanii multe, închinăciuni, pravilă, citirea Psaltirii şi a Vieţilor Sfinţilor.

A avut un sfîrşit frumos, tot aşa de frumos cum i-a fost şi viaţa. S-a îmbolnăvit în luna februarie, 1966. Stătea mai mult în pat. Nu voia să meargă la doctor. Mă duceam des pe la sfinţia ei. Într-o zi i-am zis: „Maică

Melanie, dă-mi un cuvînt de folos". Iar ea mi-a răspuns: „Maică Isidoră, două fapte bune cred că ne ajută cel mai mult la mîntuire: rugăciunea şi milostenia. Să te rogi mereu lui Dumnezeu, cu toată credinţa şi osîrdia, atît la biserică şi ascultare, cît şi la chilie. Apoi să faci milostenie la cei lipsiţi. Măcar cît curge printre degete. Iar dacă ţii degetele mai răsfirate să curgă mai mult este şi mai bine. Şi încă o faptă bună să mai faci: să nu spui niciodată minciuni că minciuna este de la diavolul. Cînd spui numai adevăr, ai pace şi cu oamenii, şi cu Dumnezeu".

— Maică Isidoră, povestiţi-mi cum a murit maica Melania.

— M-am dus într-o zi, pe la 10 martie, la maica Melania. I-am dus ceva de mîngîiere. Sfinţia ei stătea în pat. Era foarte senină la faţă şi bucuroasă. La urmă m-a întrebat: „Maică Isidoră, cît mai este pînă la Buna-Vestire"? „Mai sînt două săptămîni, maică Melanie", i-am răspuns. „Să ştii că atunci mă duc eu la Dumnezeu"! a zis ea plină de bucurie. Şi aşa s-a întîmplat. În noaptea de Buna-Vestire, după priveghere, maica Melania a adormit cu rugăciunea pe buze...

— Dar vreun duhovnic bun aţi avut aici la mînăstire, maică Isidoră?

— Am avut un părinte duhovnic foarte bun. Îl chema ieromonahul Cleopa Ştefănescu (1890—1971). De loc, era din părţile Buzăului, iar cu metania, de la Mînăstirea Ghighiu. A venit la noi ca duhovnic în anul 1963, în decembrie. Şi a adormit în Domnul la Sfintele Paşti, în 1971.

— Ce nevoinţe călugăreşti deosebite avea părintele Cleopa?

— Opt ani, cît a fost la noi preot şi duhovnic, nu a jignit o dată pe nimeni, nu s-a mîniat pe cineva, n-a vorbit măcar un cuvînt de rău asupra vreunei maici, chiar dacă i-ar fi făcut cineva un rău cît de mare. Avea răbdare de martir şi dragoste de oameni cum n-am mai văzut la nimeni. Răbda de la cel mic, răbda şi de la cel mare, răbda de la mireni, răbda şi de la maici, răbda şi boale, şi osteneală, şi bătrîneţe. Toate le răbda cu o tărie de mucenic. Nici nu ofta vreodată, nici nu se jeluia cuiva, nici nu făcea măcar aluzie, nici nu primea să-i amintească cineva de vreo persoană cum că l-a supărat, nici nu cîrtea, nici nu se mînia, nici nu judeca pe nimeni, nici măcar nu se întrista la faţă. Rămînea acelaşi în toate ispitele. Mereu cu privirea senină, blîndă, cu glasul potolit şi plin de pace duhovnicească. A fost, pot să spun, un călugăr sfînt, un martir al mînăstirii noastre. Că au fost destui care l-au necăjit, iar sfinţia lui nu punea la inimă nimic pentru dragostea lui Hristos.

— Cînd săvîrşea Sfînta Liturghie părintele Cleopa?

— De patru sau cinci ori pe săptămînă făcea Sfînta Liturghie. Lunea, marţea şi joia, o făcea dacă se întîmpla şi o sărbătoare. Aşa cum se face şi acum. Şi slujea părintele Cleopa la biserică cu atîta dragoste şi credinţă,

cum nu mai găseşti astăzi. Avea 80 de ani, dar o dată nu ar fi spus că nu mai poate, că îl doare ceva.

Apoi, sfinţia lui nu intra niciodată în chiliile maicilor. Nu venea nici pînă în prag. Ci ele veneau la sfinţia lui să se spovedească sau să le citească ceva. Spovedania o făcea regulat în biserică, mai rar la chilie. Şi nu le mustra la mărturisire, decît uşor le dojenea şi le dădea canon cu înţelepciune. Veneau încă şi mulţi mireni. Mai ales copiii din sat îl iubeau tare mult, pentru că le dădea întotdeauna cîte ceva. Zilnic veneau copiii la el. Iar părintele dădea totul de pomană.

Cînd venea la sfinţia lui cineva tulburat şi-i spunea necazul, el îl mîngîia zicînd: „Rabdă, suflete, şi nu te tulbura! Este acolo, în cer, o dreptate, este un scaun de judecată. Acolo toate se vor răsplăti"! Cînd venea la sfinţia lui vreo maică sau creştină şi-i cerea ceva, chiar dacă ar fi fost ziua sau noaptea, nu exista să n-o ajute cu milostenia şi cu cuvîntul. Chiar dacă ar fi dormit în ceasul acela, se scula repede şi cu mare dragoste o primea, o asculta, o miluia şi o binecuvînta. Parcă îl aud şi acum pe părintele Cleopa cum zicea: „Bine, suflete, nu se poate să pleci de la mine aşa!" Şi repede se scula, îţi ieşea înainte, îţi deschidea uşa, te primea în chilie, te mîngîia şi-ţi dădea ce aveai nevoie.

Am spus că la nici o maică nu intra în chilie. Numai la noi venea din cînd în cînd şi ne zicea: „Mai vin, suflete, la sfinţia ta, că în altă parte nu mă duc". O dată n-ar fi luat vorbă de cineva, de vreo soră că l-ar fi supărat cu ceva. Şi era foarte sfătos bătrînul şi liniştit. Pe faţa lui se vedea o mare mulţumire sufletească.

Într-o zi l-am întrebat: „Cînd aţi slujit aici prima Liturghie, cuvioase părinte Cleopa"? Iar părintele mi-a răspuns: „Suflete, la 4 decembrie 1963, de Sfînta Varvara, am făcut prima Liturghie aici. Iar la 6 decembrie am prăznuit pe Sfîntul Nicolae. Cu rugăciunile lor am primit putere de la Dumnezeu să slujesc opt ani neîntrerupt la Mînăstirea Ciorogîrla!"

Cînd avea 81 de ani, în Sîmbăta lui Lazăr, anul 1971, sfinţia lui n-a mai putut veni la biserică. Paralizase. M-am dus la sfinţia lui. Zăcea în pat. Nu mai putea vorbi. Dar m-a recunoscut. Două şiruri de lacrimi au început să-i curgă din ochi. M-am rugat pentru sfinţia lui, am plîns şi m-am întors la chilie. În Sîmbăta Mare a Sfintelor Paşti părintele Cleopa Ştefănescu şi-a dat sufletul în mîinile Domnului. A treia zi de Paşti, l-am plîns tot soborul, l-am prohodit şi l-am îngropat în cimitir. Nici după sfinţia sa, nici înainte, n-am mai avut un duhovnic aşa de bun şi sporit în toate.

— Vă mulţumesc, maică Isidoră, de aceste frumoase învăţături. Vă rog să-mi daţi şi mie un cuvînt de folos.

— Eu nu ştiu fundamentul vieţii călugăreşti. Ce cuvînt de folos să vă dau eu, cuvioase? Că nici eu nu fac cele ale călugăriei. Noi nu mai sîntem rîvnitori la biserică, stăruitori la rugăciune, smeriţi şi tari în credinţă ca părinţii noştri. Nu mai avem, cuvioase părinte, răbdarea şi dragostea lor. De aceea cred că noi sîntem călugării de pe urmă!

MONAHIA VARVARA COZMA

Mînăstirea Ţigăneşti

(1903–1983)

Maica Varvara este o călugăriţă deosebită. Aş spune, o călugăriţă a bucuriei Duhului Sfînt. Pe lîngă viaţa ei duhovnicească ireproşabilă, pe lîngă sufletul ei foarte devotat, aprins pentru Hristos — specific îndeosebi moldovenilor — maica Varvara trăieşte o mare bucurie divină. O bucurie a vieţii care nu se mai termină. O bucurie a cerului senin şi a florilor din rai. O bucurie a sfintelor icoane care îi îmbracă toată casa. O bucurie a întîlnirii şi convorbirii cu oameni. Cu oameni care întreabă, care iubesc, care cred, care se bucură, care caută pe Hristos. Ce fericită este maica Varvara cînd vorbeşte cu astfel de oameni!

Apoi, maica Varvara este o mare admiratoare a Ţării Sfinte. Nu numai pentru faptul că a fost cîndva la Sfîntul Mormînt şi este călugărită la Sfintele Locuri. Ci mai ales pentru faptul că trăieşte permanent bucuria Ierusalimului, bucuria Învierii lui Hristos, bucuria Mariei Magdalena. Trăieşte o bucurie a aşteptării Mirelui, care deja a început să-i treacă pragul.

Într-adevăr, sfinţia sa are un veritabil cult al Sfîntului Mormînt, al „Sfîntului Ierusalim", al „Sfîntului rîu Iordan", al Sfintelor Locuri. De aceea, orice convorbire cu maica Varvara începe şi se sfîrşeşte cu Ierusalimul, cu Sfîntul Mormînt. Povestirile ei convingătoare şi nevinovate îţi creează permanent o atmosferă de evlavie, de rugăciune, de bucurie duhovnicească. O atmosferă de procesiune şi pelerinaj pe uliţele Sfîntului Ierusalim. Urmărind povestirea sfinţiei sale, parcă păşeşti însuţi pe străzile Sfintei Cetăţi, parcă urci drumul Calvarului, parcă te închini în marea Biserică a Învierii, parcă săruţi piatra de marmură albă a Sfîntului Mormînt. Parcă vezi Sfînta Lumină coborînd ca un fulger din cer, în Sîmbăta cea Mare a Sfintelor Paşti, unde mii şi mii de pelerini aşteaptă cu braţele întinse să primească lumină din Lumină.

De asemenea, maica Varvara nu vorbeşte pe nici un om de rău. Despre fiecare vorbeşte cu dragoste, cu milă şi compătimire. Sfinţia sa nu împarte pe oameni în buni şi răi, în drepţi şi păcătoşi. În dragostea ei evan-

ghelică, pe toţi îi iubeşte şi pentru toţi se roagă; că pe toţi oamenii îi socoteşte copiii lui Hristos. De aceea maica Varvara nu vorbeşte decît despre sfinţi, despre oameni sfinţi, despre credincioşi care doresc să fie sfinţi, despre locuri sfinte şi bucurii sfinte. Toate se transfigurează, se prefac, se îndumnezeiesc. Toate sînt sfinte în graiul, în privirea şi sufletul curat al maicii Varvara.

Ce frumoasă este lumea maicii Varvara! O lume fără păcătoşi. O lume a sfinţilor. O lume senină, cu soare, cu lumină, cu flori, cu îngeri, cu Hristos! Ce scumpe şi rare sînt asemenea suflete! Cîtă căldură şi pace, cîtă nădejde şi dor de Hristos îţi picură în candelă maica Varvara! Sfinţia sa te cucereşte nu prin cuvinte, ci prin atmosferă; nu prin meşteşugul vorbirii, ci prin bucuria curată şi sfîntă ce ţi-o transmite. Şi această bucurie rămîne cu tine multă vreme.

Într-o zi de mai, poposesc la Mînăstirea Ţigăneşti să cunosc pe maica Varvara Cozma.

Pe uliţa din dreapta, la numărul 94 se află o casă veche, de peste o sută cincizeci de ani. În faţă o portiţă, cîteva flori şi un pavaj de lespezi ce duc înăuntru. Este chilia maicii Varvara Cozma. Nu deschid bine portiţa că sfinţia sa mă şi observă şi vine repede în întîmpinare, cu chipul ei mereu senin, serios, grav, permanent legat de bucuria şi de dorul nepotolit al veşniciei. Este, poate, cel mai nepămîntesc chip de călugăriţă din mînăstirile noastre.

— Hristos a înviat, maică Varvară!

— Bine ai venit, părinte. Adevărat a înviat Hristos! Minunile lui Dumnezeu, părinte! Ştii ce minune a făcut Dumnezeu cu noi păcătoşii?

— Nu ştiu, maică Varvară.

— Ne-a trimis Dumnezeu Sfînta Lumină de la Ierusalim la mînăstirea noastră ... Zilele trecute a venit sora Aurora de la Ierusalim cu Sfînta Lumină! Ce minune, părinte! De zeci de ani n-a mai fost adusă pe pămîntul ţării noastre!

— Dar cum nu s-a stins pînă aici pe avion?

— Minunile lui Dumnezeu, părinte! A adus-o într-un felinar special, cu trei lumini. Şi s-au mirat toţi cum au primit-o în avion cu Sfînta Lumină, că nu e voie să ai nimic aprins. I-au dat voie. Şi cum a ajuns la Bucureşti a şi venit cu maşina la mine, la Ţigăneşti. „Am adus Sfînta Lumină"! — spunea, sărăcuţa, cu lacrimi de bucurie. Atunci eu am deschis uşile chiliei, m-am închinat la Sfînta Lumină şi am plîns de bucurie. De 36 de ani nu mai văzusem Sfînta Lumină! Apoi am aprins toate candelele din chilii şi am alergat repede la biserică cu Sfînta Lumină. Am stins candelele şi lumînările şi le-am aprins din nou, din Sfînta Lumină, şi am împodobit biserica. Apoi am alergat prin mînăstire şi am chemat toa-

te maicile: „Veniţi, maicilor, să vă închinaţi la Sfînta Lumină! Ne-a venit Sfînta Lumină de la Mormîntul Domnului!"..... Şi au venit în fugă toate maicile şi s-au închinat la Sfînta Lumină. Apoi şi-au luat toate la chilii lumînări aprinse din Sfînta Lumină. A fost o bucurie, ca la Paşti.

— Mă bucur şi eu, maică Varvara, de bucuria sfinţiilor voastre.

— Ce minune şi bucurie, părinte, a făcut Dumnezeu cu noi, sărăcuţele! Dar poftiţi în chilia mea, să vă închinaţi la Sfînta Lumină, să-mi vedeţi icoanele, să vă odihniţi...

Într-adevăr, chilia maicii Varvara este un mic Ierusalim. Un veritabil paraclis. Zeci de icoane pe toţi pereţii, care se revarsă pe sală, pe coridor, pe uşa din afară. Toate împodobite frumos, aşezate cu rînduială. Cele mai multe sînt aduse de la Sfintele Locuri. Altele sînt moştenite de la maicile bătrîne. Dar toate au pentru maica Varvara o semnificaţie duhovnicească deosebită. În această chilie binecuvîntată, cu icoane, cu lumină de la Sfîntul Mormînt, cu candele aprinse, cu miros de tămîie, trăieşte maica Varvara. Şi este atîta tihnă şi pace în chilia ei!

— De cîţi ani eşti la mînăstire, maică Varvară?

— Din anul 1935, părinte. Eu sînt bucovineancă, născută în 1904. De la vîrsta de doi ani, a murit mama şi am rămas orfană. Tata s-a căsătorit a doua oară, iar pe mine m-a dat de suflet la o familie în Bucureşti.

Am crescut greu prin străini, fără mamă, fără mîngîiere, fără sfat, fără bucurie. Cînd m-am făcut mai mărişoară am învăţat croitoria şi lucram la un atelier ca să trăiesc. Şi a vrut Dumnezeu, părinte, să cunosc pe părintele Ghelasie de la Mînăstirea Cernica. Era cel mai renumit duhovnic pe atunci. La sfinţia lui mă spovedeam. El avea o viaţă aleasă. Cincisprezece ani nu a ieşit din chilie. Acolo se nevoia, acolo se ruga, acolo ne spovedea.

Ţin minte, cînd mă spovedea, părintele Ghelasie stătea în genunchi, cu epitrahilul pe grumaz şi cu mîinile pe piept. Stătea în genunchi şi el, stăteam şi eu, cu faţa spre icoana Prea Sfintei Treimi, care era în perete. Într-o vară mă duceam la sfinţia lui, la Cernica, pe jos din Bucureşti. Pe drum m-a prins o ploaie mare. Cînd i-am bătut în uşă, mi-a deschis şi mi-a zis: „Ai venit, copila mea?" „Am venit să mă spovedesc, Prea Cuvioase Părinte", i-am răspuns. „Ce primejdie ţi s-a întîmplat pe cale"? „M-a prins o furtună mare şi m-a udat", am zis eu. După ce m-am spovedit, mi-a zis cuvintele acestea: „Te binecuvîntez să mergi la mînăstire şi să te faci călugăriţă. Acolo este mîntuirea frăţiei tale"! M-am bucurat mult în inima mea de sfatul părintelui Ghelasie. Pînă atunci niciodată nu-mi dăduse sfatul acesta.

— Şi cum ai venit la mînăstire, maică Varvară?

— Am venit la Mînăstirea Ţigăneşti, părinte. Dar am fost primită greu că eram săracă şi singură. În casa asta trăiau pe atunci trei maici. Ele voiau să mă ia de ucenică, dar se îndoiau, că mă vedeau sărăcuţă. Într-o zi le-am întrebat: „Maicilor, vreţi avere de la mine sau vreţi mîntuirea sufletului meu? Eu sînt străină şi orfană". Atunci ele, văzînd dragostea mea, mi-au zis: „Soră Marie, adă-ţi bagajul la mînăstire. Te primim fără nici un fel de avere".

Am venit la mînăstire cu mare bucurie, părinte Ioanichie, şi am intrat ucenică la maicile din chilia asta. Era în anul 1935. După un an maicile mele s-au sfătuit să meargă la Sfintele Locuri, să se închine la Mormîntul Domnului. Cînd am văzut că îşi fac bagajul de plecare, am început a plînge să mă ia şi pe mine. „Nu mă lăsaţi. Vreau să mă închin şi eu la Sfîntul Mormînt"! le ziceam eu. Atunci ele mi-au răspuns: „Hai, soră Marie, te luăm. Pregăteşte-te"!

Am fugit repede la părintele Ghelasie să-i spun această bucurie. Cînd m-a văzut, m-a întrebat: „Ce este, copila mea? Bine că ţi-ai închinat fecioria şi viaţa lui Hristos. Fă-te vrednică de dragostea Lui"! Iar eu i-am zis: „Prea cuvioase părinte, vreau să merg să mă închin la Sfîntul Mormînt. Îmi daţi binecuvîntare"? Iar părintele mi-a zis bucuros: „Bine, te binecuvîntez să mergi la Sfîntul Mormînt şi să mă pomeneşti şi pe mine. Vei avea mari bucurii în călătoria aceasta. Dar să ştii, cînd te vei întoarce în ţară, pe mine n-o să mă mai găseşti în viaţă. Voi fi atunci plecat la Domnul. Să-ţi citesc deci rugăciunea de călătorie şi să-ţi dau ultima mea binecuvîntare"!

Am plecat din Mînăstirea Ţigăneşti la Ierusalim mai multe maici. Ne-am luat alimente, haine, bani pentru şase luni de zile. Pînă la Constanţa am mers cu autobuzul, iar de acolo cu vaporul. Am ajuns bine la Ierusalim. Plîngeam de bucurie şi nu-mi venea să cred că merg pe locul unde au păşit picioarele Domnului. Ne-am închinat toate la Sfîntul Mormînt şi ne-am rugat pentru noi, pentru ţară, pentru părintele Ghelasie şi pentru toţi. Era înainte de Sfintele Paşti. După ce ne-am cazat în turnul Sfîntului Sion, unde erau cîteva camere de închiriat, am pornit să vizităm toate lucrurile sfinte. Peste tot ne-am rugat şi am slăvit pe Dumnezeu. În ajun de Sfintele Paşti era plin Ierusalimul de pelerini din toată lumea. Ne-am dus şi noi să vedem cum se aprinde Sfînta Lumină.

— Maică Varvară, povesteşte-mi cum se aprinde Sfînta Lumină la Mormîntul Domnului.

— Sfînta Lumină se aprinde în Sîmbăta Mare, la vecernie. Nu la miezul nopţii cînd se face slujba Învierii. Spunea sora Aurora că anul acesta s-a coborît Sfînta Lumină la ora unu şi opt minute după amiază. În timpul acela nu se face nici o slujbă. Toată lumea, zeci de mii de pele-

rini stau în aşteptare, cu cîte 33 de lumînări albe în mînă, cîţi ani a trăit Mîntuitorul pe pămînt. Apoi intră patriarhul la Sfîntul Mormînt, îmbrăcat numai într-o cămaşă albă. Este o mare aşteptare şi emoţie. Toţi se roagă, plîng şi aşteaptă. Dar pînă nu vin trei sute de arabi creştini să se roage, nu vine Sfînta Lumină. Că ei sînt foarte credincioşi.

— Cum se roagă arabii ortodocşi, maică Varvara?

— În fiecare an, în ceasul acesta vin cîteva sute de creştini arabi, cad în genunchi în mijlocul bisericii şi se roagă tare, cu mîinile în sus şi zic într-un glas cuvintele acestea: „Doamne, trimite-ne nouă Lumina Ta şi miluieşte pe toţi cei ce cred întru Tine" !

Pe urmă, se aude un trăsnet deasupra bisericii şi se vede ca o scînteie luminoasă de fulger cum coboară Sfînta Lumină prin bolta bisericii şi se aşează pe piatra Sfîntului Mormînt. În clipa aceea întîi se aprinde vata din mîinile Patriarhului. Apoi se aprind singure sfintele candele şi toate lumînările de la Mormîntul Domnului. Patriarhul duce pe urmă lumina şi o împarte în biserică la toată lumea. Fiecare ţine în mînă cîte 33 de lumînări aprinse. Toţi sînt uimiţi şi plini de bucurie pentru această mare minune. Vin şi catolicii şi armenii să-ia lumină sfîntă de la noi.

— Cît timp aţi stat, maică Varvară, la Ierusalim?

— Am stat, părinte, aproape doi ani. În 1936 şi '37. Am făcut acolo două Sfinte Învieri. Slavă Domnului. Aş fi vrut să rămîn acolo, cum au rămas şi alte maici de la noi; dar aşa este voia Domnului cu mine, să rămîn aici în ţară.

În 1936, după ce am vizitat Ţara Sfîntă, am intrat ca soră în Mînăstirea Maria Magdalena din Ierusalim. Acolo erau vreo 50 de călugăriţe. Şi aveau o stareţă foarte cuvioasă — maica Maria — de neam englezoaică. Fusese catolică şi mulţi ani misionară prin India. Apoi s-a făcut ortodoxă la Ierusalim şi a ajuns stareţă aici. Era foarte nevoitoare, aspră, duhovnicească şi cultă. Ştia multe limbi. A plecat la Domnul, sărăcuţa, în 1970. În această mînăstire am primit metania de soră. Lucram croitoria în mînăstire şi mă întreţineam.

— Aţi cunoscut vreun duhovnic mare la vreo mînăstire?

— Cel mai mare duhovnic era părintele arhimandrit Sava de la Mînăstirea Sfîntului Sava Sfinţitul. Era de neam macedonean. Avea viaţă sfîntă. Foarte blînd, sfătuitor, evlavios, postitor şi milostiv. Era încă şi înainte văzător, că spunea gîndurile multora şi ştia unele lucruri din viitor. El a primit poruncă de la Domnul în vis: „Învaţă limba română şi păstoreşte oile Mele care sînt risipite în Ţara Sfîntă"!

A învăţat româneşte. Vorbea cam rău dar totul înţelegea. Sfinţia lui a ajuns cel mai mare duhovnic în Ierusalim şi în toate mînăstirile din Palestina. La el se spovedeau toţi călugării români. Tare îi iubea pe ro-

mâni. Ceilalți călugări însă nu ne vedeau cu ochi buni. Pe el îl aveam și cu duhovnic. Ne spovedea în turnul Sfîntul Ioan Botezătorul, la un kilometru de Mînăstirea Sfîntul Sava, unde nu intră femei. Odată i-am zis: „Prea cuvioase părinte, vreau să mă călugăresc"! Iar sfinția lui mi-a răspuns: — „Bine, copila mea. Pregătește-te întîi, și primește Sfintele Taine. Te voi călugări aici, în turnul Sfîntul Ioan Botezătorul. — Însă în taină, să nu audă părinții din mînăstire. Voi călugări mai întîi pe sora Vasilica din Tesalonic."

Era o soră, de loc din Tesalonic, foarte blîndă și bună. O chema Vasilica. Întîi a călugărit-o pe dînsa și i-a pus numele Varvara. Am asistat și eu. Era într-o noapte. S-a făcut o lumină dumnezeiască la călugăria ei. Apoi a plecat la o mînăstire la Tesalonic, a mai trăit un timp și s-a dus la Domnul. După sora Vasilica, m-a călugărit și pe mine și mi-a pus numele tot Varvara. M-a luat sub mantie chiar maica Varvara din Tesalonic. Atunci am simțit cele mai mari bucurii din viața mea!

Din Mînăstirea Sfînta Maria Magdalena veneam adesea la turnul Sfîntul Ioan Botezătorul, ca să mă spovedesc la părintele Sava. El ne vedea din mînăstire, că Turnul este sus pe deal și îndată venea. Odată a venit să mă vadă și părintele Ștefan, călugăr român din Dobrogea, care trăia la Sfîntul Sava. Voia să mai audă ceva din România. Acum era bătrîn. Iar părintele Sava, duhovnicul, mi-a zis: „Coboară-te în vale, spre părintele Ștefan, că este obosit și nu poate urca pînă la turn."

— Maică Varvară, stăteați permanent în Mînăstirea Sfînta Maria Magdalena?

— Da, Părinte. Dar în sărbători mari mergeam să mă închin la Sfîntul Mormînt, mergeam în vizită pe la alte mînăstiri, prin Galileia, peste tot. Apoi iar mă întorceam la mînăstirea mea. Iată, aceasta este Sfînta Cruce din chiparos, care am avut-o cu mine la Sfintele Locuri. Ea m-a scăpat de mari primejdii. Mi-aduc aminte, odată eram la slujbă în Biserica Învierii de la Sfîntul Mormînt. Era încă dimineață, iar eu am ațipit puțin și am văzut o lumină. Iar în lumină, pe părintele Ghelasie duhovnicul meu de la Mînăstirea Cernica. „Ce faci aici, părinte Ghelasie?" l-am întrebat eu. Iar el mi-a răspuns: „Am venit să mă închin și eu la Mormîntul Domnului! Nu știi că sufletul, cînd se desparte de trup, vine întîi să se închine la Sfîntul Mormînt, în Ierusalim, și apoi se suie la cer?" În clipa aceea m-am deșteptat. Era 25 mai 1936. Mai tîrziu am aflat că în chiar același ceas și în aceeași zi trecuse la Domnul părintele Ghelasie!

— Maică Varvară, ce călugări și maici din România trăiau pe atunci la Locurile Sfinte?

— La Mînăstirea Eleon trăiau următoarele maici: maica Tomaida Plăcintă și sora ei Amfilohia, maica Suzana, maica Teoctista, maica Eufrosina și maica Natalia, cu metania de la Țigănești. La schitul românesc Sfîntul Ioan Botezătorul de la Iordan trăiau pe atunci maica Melania Mincu și monahul Iuvenalie, care acum este preot. Mai tîrziu a venit și maica Natalia. La Mînăstirea Sfînta Maria Magdalena trăia maica Veronica.

La Mînăstirea Sfîntul Sava se nevoiau următorii români: fratele Matei, portarul mînăstirii de mulți ani, și părintele Ștefan, dobrogean de loc. Acesta a venit să se închine la Sfintele Locuri și a rămas aici. S-a stabilit la Mînăstirea Sfîntul Sava. Șase ani nu a ieșit din chilie. Așa era de nevoitor. Postea, tăcea permanent și se ruga. Era foarte sporit. Pe urmă, egumenul l-a numit economul mînăstirii. Așa l-am cunoscut eu. Mai tîrziu a murit acolo. La Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul am cunoscut pe următorii părinți români: ieromonahul Gheorghe fost misionar în Australia; monahul Ghenadie Munteanu, cu metania din Mînăstirea Cheia, și monahul Ioanichie, care pustnicea singur într-o peșteră aproape de Hozeva.

La Sfîntul Mormînt și Biserica Învierii, trăia pe atunci un singur român — ierodiaconul Veniamin Trifan. Era de loc de la Bacău. Fusese viețuitor la Schitul Moșunoaiele — Vrancea. Apoi s-a dus la Ierusalim. Eu l-am găsit la Sfîntul Sava. Mi-a spus că a stat 15 ani la Mînăstirea Sfîntul Sava, 11 ani la Sfîntul Mormînt și 8 ani la Bethleem. La Sfîntul Sava erau pe atunci vreo 30 de călugări. La Sfîntul Mormînt a fost paraclisier și portar tot timpul. N-au vrut grecii să-l facă și pe el preot. Nu cumva să avem și noi un preot român la Sfîntul Mormînt. Că așa sînt ei. Sfinția Lui este la Sfintele Locuri din 1930. Mi-a scris că în prezent s-a retras la Mînăstirea Sfîntul Sava. Vrea să moară acolo, că este bătrîn. Alt călugăr român a mai fost părintele Ignatie Rădulescu, de loc din Mînăstirea Sinaia. El s-a nevoit 7 ani singur într-o peșteră. Apoi s-a îmbolnăvit și a venit la Mînăstirea Sfîntul Sava, sub îngrijirea părintelui Veniamin Trifan. A murit aici. Era preot.

La Ierihon am găsit pe maica Galinia Gheorghițan, moldoveancă din Mînăstirea Agafton — Botoșani. Ea fusese pustnică în munții Neamțului. Apoi s-a dus la Ierusalim cu maicile Pangratia și Antonina. Trăiește și azi. Și-a cumpărat o grădină în Ierihon, și-a făcut casă și livadă și se nevoiește acolo singură, ca o mare pustnică. Casa sfinției sale a închinat-o Sfîntului Mormînt. De aceea se cheamă astăzi „Casa Sfîntului Mormînt". Nu are nici o ucenică. Un alt călugăr renumit la Sfintele Locuri a fost ieroschimonahul și pustnicul Ioan Iacob. El a venit în 1938. Nu l-am cunoscut

personal. A pustnicit în peştera Sfînta Ana de la Hozeva. În anul 1960 a adormit în Domnul.

— Dar pe părintele Damian Stog l-ai cunoscut, maică Varvară?

— Da, părinte Ioanichie. El s-a săvîrşit în ascultare la Sfîntul Iordan în 1970.

— Spune-mi, maică Varvară, cum ai venit în ţară?

— În anul 1937, înainte de Sfînta Înviere, mi-a zis părintele Sava, duhovnicul meu: „După praznicul Învierii Domnului du-te repede în România, că va veni o mare tulburare peste Sfînta Cetate, peste Mînăstirea Sfîntul Sava şi peste aceste locuri. Mulţi creştini vor muri atunci". L-am ascultat. Îndată ce au trecut Sfintele Paşti am şi pornit cu vaporul spre ţară. În urmă aşa s-a şi întîmplat. Dar eu apucasem a pleca, după sfatul scumpului meu părinte duhovnicesc. Mai tîrziu am aflat că Sfinţia lui a plecat la Domnul la 31 decembrie 1957. Dumnezeu să-l odihnească între sfinţi.

— Unde v-aţi stabilit în ţară?

— Aici, la mînăstirea mea de metanie. În chilia asta stau din anul 1937. Maicile mele s-au săvîrşit şi am rămas singură cu Domnul. Am crescut cîteva ucenice. Acum mai am numai una. Vă rog, părinte, daţi-i un cuvînt de folos să aibă răbdare în mînăstire şi dragoste de Domnul, sărăcuţa.

— De cînd sînteţi la Ţigăneşti aţi vizitat alte mînăstiri, maică Varvară?

— Nu, părinte, n-am fost nicăieri. Nu-mi place să umblu. În curînd trebuie să ne săvîrşim şi nu este vreme de vizitat. Apoi, nu mă îndur de Sfînta Liturghie. Am auzit citindu-se odată la biserică, că cine ia parte regulat la Sfînta Liturghie i se iartă toate păcatele. De atunci merg zilnic la Sfînta Liturghie şi la toată pravila. Nu pot lipsi de la nici o slujbă. Iar dacă te duci, îţi rămîn biserica, liturghia, pravila, metaniile.

— Dar la Ierusalim nu ai vrea să mai mergi o dată, maică Varvară?

— Ei, părinte, nu e vremea acum. Ierusalimul trebuie trăit! Ni-s zilele numărate. Cît mai avem de stat aici? Eu sînt aici, dar cu gîndul sînt permanent la Ierusalim, acolo unde a pătimit Domnul pentru noi! Iată, mi-a adus sora Aurora şi livan, o plantă mirositoare, permanent verde de la Ierusalim! Uite ce frumos miroase. L-am pus în apă şi s-a înviorat. Miroase a mirt! Îl pun în pămînt şi se prinde. Mai am unul mare în faţa chiliei. Nu l-ai văzut? Îl ud în toate zilele. Miroase aşa frumos. Parcă sînt la Ierusalim!

— Ai multe icoane în chilie, maică Varvară.

— Da, părinte, ţin aşa de mult la ele! La fiecare mă rog, fac acatiste, metanii şi închinăciuni. Cer ajutorul sfinţilor ca să se roage pentru noi. Iată,

aceasta este icoana Maicii Domnului „Buna Vestire". Cu ea am plecat din ţară, cu ea m-am întors înapoi. De cîte primejdii şi scîrbe m-a scăpat icoana asta! Dar cea mai importantă icoană din chilie este icoana mare a Maicii Domnului. A fost pictată de călugărul Elisei de la Mînăstirea Căldăruşani, în 1856. A pictat-o aici, în chilia din faţă.

— Aveţi multe flori în chilie şi în grădină, maică Varvara?

— Da, am, drăguţele! Tare mi-s dragi florile. Am şi vrăbiuţe. Auzi cum plîng în pom. Le e foame. Azi nu le-am dat de mîncare. Vin şi se aşează pe umărul meu şi mănîncă din mînă. Aşa s-au împrietenit cu mine, sărăcuţele!

— Bine, maică Varvară. Îţi mulţumesc de tot ce mi-ai povestit. Dumnezeu să vă binecuvînteze sfintele icoane, ucenica, chilia, florile, livanul, grădina, vrăbiuţele şi dragostea!

— Amin, părinte. Iată, toacă de Vecernie!

MONAHIA FILOFTEIA GHIŢĂ

Mînăstirea Ţigăneşti

(1882—1972)

Cei mai buni călugări din mînăstirile noastre s-au format în şcoala ascultării, a smereniei şi slujirii. Aduşi de tineri în mînăstiri şi încredinţaţi părinţilor şi maicilor bătrîne, ei de la început învăţau să întrebe, să împlinească porunca, să nu iasă din cuvîntul bătrînilor. Din primele zile deprindeau smerenia, ascultarea, tăcerea, slujirea fără cîrtire, răbdarea permanentă şi sfînta rugăciune. Şi trebuie să mărturisim că cei mai sporiţi călugări au fost tocmai aceşti ascultători, aceşti ucenici ai părinţilor bătrîni, crescuţi în lipsuri, în necazuri şi nebăgaţi în seamă.

Mulţi dintre marii noştri duhovnici şi stareţi au fost ani şi ani de zile ascultători de rînd prin mînăstiri, bucătari, trapezari, grădinari şi slujitori la bolnavi. Ei nu aveau timp să fie zilnic la biserică, dar permanent o doreau şi sufereau pentru aceasta. Nu aveau condiţii, din pricina ascultărilor, să deprindă cîntările pe note, să asculte predici înălţătoare de suflet, să citească permanent cuvintele Sfinţilor Părinţi, în schimb îi mîngîia Dumnezeu cu darul smereniei, al tăcerii, al lacrimilor şi al îndelungii răbdări. Şi tocmai aceasta este adevărata călugărie. Le rămîneau uneori canonul, cele şapte laude şi citirea Psaltirii, dar se jertfeau pentru odihna altora, pentru mîngîierea bolnavilor şi pentru menţinerea mînăstirii. Săvîrşeau, cu alte cuvinte, liturghia ascultării, a jertfelniciei proprii pentru odihna obştei, pentru pacea celorlalţi. Este şi aceasta o jertfă, o liturghie duhovnicească a dragostei, a totalei renunţări. Aceşti călugări care au fost crescuţi

şi formaţi în atmosfera acestei slujiri, au ajuns la vreme părinţi aleşi, duhovnici cu experienţă, călugări sporiţi, blînzi, iertători şi milostivi.

Acelaşi lucru se întîmplă şi în mînăstirile de maici cu viaţă de sine. Surorile cele mai ascultătoare, care împlinesc cu sfinţenie poruncile maicilor bătrîne de la chilii, ajung de obicei călugăriţe sporite, deprinse cu smerenia, cu tăierea voii şi cu răbdarea.

Una dintre aceste călugăriţe ascultătoare este şi maica Filofteia din Mînăstirea Ţigăneşti. Fiind cea mai vîrstnică din obşte, sfinţia sa are o îndelungată experienţă duhovnicească. Peste optzeci de ani de ascultare, de supunere, de smerenie şi nevoinţă călugărească. A fost ucenica maicii Emilia Lăzărescu, în chilia căreia a copilărit, s-a format şi a îmbătrînit. O viaţă întreagă de ucenicie şi răbdare. Maica Filofteia se consideră cea mai nevrednică dintre călugăriţe, pentru că ea nu a crescut nici o ucenică. Cu toate acestea, tot soborul o cinsteşte ca pe o adevărată maică duhovnicească a tuturor. Căci pentru toate este pildă de ascultare, de blîndeţe şi răbdare. Suflet foarte paşnic, permanent zîmbind, mulţumit şi oricînd gata pentru moarte. Toată viaţa s-a hrănit din bucuria ascultării şi a sfintelor slujbe de la care nu lipsea niciodată.

Acum, maica Filofteia se pregăteşte de plecare la Domnul. Mă duc s-o mai văd, să-i cer un cuvînt de folos. Bat încet în uşă şi intru. Bătrîna stă în pat, cu faţa senină şi luminată.

— Hristos a înviat, maică Filofteie!

— Adevărat a înviat! Mulţumesc lui Dumnezeu că a mai venit la mine un călugăr să mă vadă!

— Cum vă simţiţi, maică Filofteie?

— Slavă Domnului! Astă noapte credeam că mor, dar iată că acum m-am făcut iar bine.

— Aveţi nouăzeci de ani?

— Am nouăzeci şi unu de ani în septembrie.

— Şi aţi venit de mică în mînăstire?

— Cînd eram de 9 ani. Tare îmi era drag la mînăstire! Părinţii mei nu voiau să mă lase. Sînt de loc dinspre Ploieşti. Eu însă plîngeam mereu şi pînă la urmă m-a adus tata la mînăstire şi m-a încredinţat maicilor din casa aceasta. Era în 1891.

— Şi aţi stat tot timpul în Mînăstirea Ţigăneşti?

— Am optzeci şi doi de ani de cînd stau în casa aceasta. N-am cunoscut altă mînăstire.

— Şi ce ascultare mai deosebită aţi făcut aici?

— Am fost multă vreme eclesiarh. Mi-era tare drag de biserică. Făceam prescuri, lumînări, curăţenie în biserică, paraclisierie, de toate. Pe urmă am făcut ascultare, aici la maici. Eram vreo patru ucenice şi două maici.

— Nu vă certau maicile din chilie?

— Mă mai ocărau, — spune zîmbind maica Filofteia — dar eu tăceam şi răbdam. Pe urmă le făceam metanie şi mă iertau. Maica mea nu mă prea lăsa în zilele de rînd la Liturghie. Mă trimetea la ascultare. „Azi e zi de lucru, maică Filofteie. Avem treabă, de ţesut, de făcut mîncare, de plivit în grădină. Nu te duce azi la biserică" îmi zicea maica. Eu tăceam, şi nu-i răspundeam. Iar cînd era vremea Sfintei Liturghii, mă furişam şi plecam la biserică. La urmă, maicile mă mai certau puţin şi mă lăsau în pace.

Odată, maica noastră s-a mîniat pe o soră. Făcuse ceva şi voia s-o certe. Sora a fugit în grădină şi maica o căuta supărată. Atunci eu m-am apropiat de dînsa şi i-am zis: „Maică, ceartă-mă pe mine în locul ei! A greşit sora, iart-o că este mică".

— Şi v-a certat puţin, maică Filofteie?

— Mi-a dat canon — spune sfinţia sa zîmbind — pe urmă s-a umilit, i-a trecut mînia şi a iertat-o pe fată.

— Cum te mai rogi acum, maică Filofteie?

— Sînt tare supărată, părinte, că nu mai pot citi pravila, nici face canonul. Nici la biserică nu mai pot merge. Înainte nu-mi rămîneau pravila şi canonul. Acum nu mai văd, am slăbănogit.

— Dar văd Ceaslovul şi Psaltirea lîngă sfinţia ta, pe pat. Mai citeşti în ele?

— Ei, le ţin aşa lîngă mine. M-am deprins cu ele. Dar, să vă întreb ceva.

— Spune, maică Filofteie.

— Ce să fac eu să am lacrimi la rugăciune? Toată viaţa am dorit să am lacrimi şi n-am avut. N-am fost vrednică, părinte?

— Ei, maică Filofteie, acum nu-ţi mai trebuie lacrimi. Unde este ascultare şi smerenie, acolo este mare bucurie duhovnicească şi nu mai este nevoie de lacrimi, că bucuria usucă lacrimile. Dar n-ai plîns chiar niciodată?

— Am plîns cînd mă certau maicile mele cînd făceam vreun lucru rău. Dar aşa, la rugăciune, n-am plîns.

— Maică Filofteie, ai dori să mai trăieşti?

— Nu, părinte. Aş vrea să mă duc, acolo, la locul meu. Mă duc la Domnul, părinte... Îmi pare rău că las fetele singure, dar eu trebuie să mă duc. De mult am vrut să mă duc, dar nu ştiu de ce, părinte, m-a ocolit moartea. Cred că n-am fost pregătită.

— Mai rămîi cu noi, maică Filofteia, ne laşi singure? — adaugă ucenicele sfinţiei sale...

— Aş vrea eu să rămîn şi cu voi, însă trebuie să mă duc şi acolo, la locul meu! răspunde maica cu seninătate.

— Nu-ţi pare rău că pleci din viaţa aceasta, maică Filofteie?

— Mulţumesc lui Dumnezeu pentru toate. Facă-se voia Lui!

— Maică Filofteie, dă-mi un cuvînt de folos. Dă-mi un sfat pentru mîntuirea sufletului.

— Dar ce sfat să-ţi dau eu...? Să-ţi ajute Iisus Hristos să rămîi în rîvna cea dintîi toată viaţa, că va avea Domnul milă de sfinţia ta!

— Hristos a înviat, maică Filofteie! Să te primească Bunul Dumnezeu în lumina slavei Sale, acolo unde cîntă îngerii, împreună cu sfinţii şi cu părinţii noştri.

— Adevărat a înviat! părinte. Vă mulţumesc că aţi venit să mă vedeţi...

— Roagă-te, maică Filofteie, pentru noi, înaintea Domnului!

— Iertaţi-mă, părinte Ioanichie, pe mine păcătoasa!...

* * *

M-am retras încet spre uşă, uimit de liniştea şi bucuria duhovnicească a maicii Filofteia. Iar sfinţia sa a rămas singură, cu mîna lăsată pe Ceaslov, după care suspină de atîţia ani!

MONAHIA VITALIA CIMPOCA

Mînăstirea Ţigăneşti

(n.1900)

Ultimul popas îl fac la maica Vitalia. O călugăriţă bătrînă, mică de statură, tăcută şi duhovnicească. Sfinţia sa nu vrea să povestească aproape nimic, nici despre sine, nici despre alţii. Vorbeşte puţin, rar şi scurt. Suflet curat, cu sine, crescută de mică în mînăstire, maica Vitalia este tipul călugărului transilvănean. De-atîtea ori Ardealul ne-a dat călugări mari, stareţi vrednici, duhovnici din cei mai aleşi. De-atîtea ori fiii cei mai buni ai Transilvaniei, dorind să slujească lui Hristos, au trecut Carpaţii şi au devenit călugări iscusiţi în mînăstirile noastre tradiţionale.

Maica Vitalia este una din vlăstarele Ardealului care a îmbrăţişat viaţa monahală împreună cu toată familia. Un fapt dealtfel destul de rar, un sacrificiu foarte mare, pe măsura dragostei lui Hristos. Şi întrucît, din cei şase membri ai familiei care au îmbrăţişat monahismul, mai trăieşte singură maica Vitalia, am socotit necesară o convorbire duhovnicească cu sfinţia sa. Chilia maicii Vitalia se află pe „uliţa principală", în partea

dreaptă. O casă veche cu geamlîc şi muşcate în fereastră. O bătrînică sprijinită în băţ îmi iese înainte. Este maica Vitalia.

— Binecuvîntează, maică Vitalia!

— Domnul, părinte. Poftiţi în chilie!

— Sînteţi bolnavă?

— Sufăr de un picior. Bătrîneţe şi păcate, părinte.

— Am auzit de părintele Sava, fratele sfinţiei voastre, duhovnic vestit în Ardeal, şi am venit să-mi spuneţi ceva din viaţa lui.

— S-a dus la Domnul, părintele Sava. El ne-a întrecut pe toţi din familie. Noi sîntem de loc din comuna Sadu — Sibiu. Părinţii erau agricultori şi au avut cinci copii: doi băieţi şi trei fete. În anul 1904 a venit cel dintîi la mînăstire fratele meu, Sava. Era elev la liceu în Sibiu. Cînd l-a chemat Domnul la mînăstire a lăsat toate şi a venit la Căldăruşani. La un an, sora mea cea mai mare s-a luat după Sava şi a plecat şi ea la Mînăstirea Ţigăneşti. A făcut cîţiva ani de ascultare şi s-a călugărit cea dintîi.

În anul 1906, sora mea m-a adus şi pe mine aici, la Ţigăneşti. Eram numai de 6 ani. Îi era urît singură. Părinţii, dacă au văzut că au rămas aproape singuri acasă, s-au sfătuit, au vîndut totul şi în anul 1908 au venit şi ei cu cei doi copii la mînăstire. Tata cu un frate s-a dus la Căldăruşani, iar mama cu sora cea mai mică a venit la noi, la Ţigăneşti. Din banii lor şi-au făcut casa asta pentru mama, cu cele trei fete, că aici nu este viaţă de obşte.

Tata s-a călugărit la Căldăruşani cu numele de Elisei şi a fost mulţi ani economul mînăstirii. A decedat în anul 1935. Iar fratele mai mic a stat numai doi ani şi s-a întors înapoi în lume. Nu avea chemare pentru mînăstire. Mama s-a călugărit şi ea sub numele de Maftidia. Cînd a venit la mînăstire avea 48 de ani. A trăit pînă în 1939, cînd s-a dus la Domnul în vîrstă de 79 ani.

— Maică Vitalia, spune-mi ceva despre părinţii sfinţiei tale.

— Părinţii mei au fost şi în lume şi la mînăstire, oameni foarte corecţi. Ei nu ştiau decît casa, munca şi biserica. Niciodată n-am auzit ceartă între ei. În 1908, cînd, au venit la mînăstire, au împărţit multă avere la săraci. Tata s-a făcut călugăr la 55 de ani. Era tare corect, harnic şi drept. De aceea părinţii l-au ales econom. Uneori venea pe la noi părintele Elisei. Ne aducea lemne, alimente şi cele de nevoie. Stareţul mînăstirii, Arhimandritul Ghenadie Petrescu, l-a rugat odată: „Părinte Elisei, vrei să te faci preot? Că dezleagă canoanele." Iar el a răspuns: „Nu, eu nu-s vrednic de preoţie". Şi nu a primit. Cu puţin înainte de moarte s-a făcut schivnic cu numele de Isaia. A murit în 1935, în vîrstă de 83 de ani.

Mama a fost și ea o călugăriță smerită, ascultătoare. Îi plăcea tare mult biserica. La chilie citea mereu la psaltire și făcea multe metanii. Într-o vreme voia să se schivnicească, dar părintele Sava i-a zis: „Mamă, dacă vrei să te faci schivnică, fă-te pe patul de moarte, că nu poți face canonul de schivnică!" Și nu s-a mai făcut. A decedat în 1939.

— Maică Vitalia, spune-mi ceva despre părintele Sava.

— El a plecat la 14 ani în mînăstire, în 1904. A stat mulți ani frate la Căldărușani. În 1912 l-a călugărit starețul mînăstirii de atunci, Ghenadie Petrescu. Apoi a trăit cîțiva ani în Mînăstirea Tismana, unde a fost făcut diacon și preot. Din anul 1916 a fost preot la un sat. După anul 1918 ajunge econom la Mînăstirea Ghighiu. A mai fost duhovnic la Mînăstirile Râmeț, Sucevița și Snagov. Iar din 1946 se stabilește definitiv la Schitul Sfîntul Ioan Botezătorul din Alba Iulia. Aici a ajuns renumit duhovnic, egumen și povățuitor de suflete. Era schivnic și dormea, din cîte am auzit, pe un scaun. Postea mult, se ruga mult și dormea puțin. Era aspru la cuvînt, autoritar cu toți. Chiar și cu mine. Cînd venea pe la noi, nu stătea nici o noapte. „Stai o zi măcar la noi, părinte Sava" — îi spuneam. „Nu, nu-mi dau voie Sfintele Canoane. Apoi, să smintesc lumea?"

Odată am mers împreună la București. El mi-a poruncit: „Eu merg înainte cu o sută de metri pe stradă și sfinția ta mergi în urmă." „Da de ce, părinte Sava?" l-am întrebat. „Ce zice lumea? Știe cineva că sîntem frați?" Venea foarte multă lume la sfinția sa, acolo, la Alba Iulia. Credincioși pentru spovedanie, săraci pentru milostenie. Fiecare îl căuta și se întorcea mulțumit de la părintele Sava.

— Maică Vitalie, cum s-a săvîrșit părintele Sava?

— În noiembrie 1955 părintele s-a îmbolnăvit și a fost dus la spital. După operație slăbea mereu. El a avut presimțire că va pleca la Domnul. Noaptea s-a mărturisit la părintele Pahomie, tot de la schit, s-a împărtășit, și-a citit singur toate molitfele, că le știa pe de rost. Apoi a cîntat slujba Liturghiei, heruvicul, axionul și alte cîntări ale Maicii Domnului. La urmă a cîntat slava Sfîntului arhanghel Mihail: „De vreme ce eu păcătosul..." care se cîntă la cei răposați și la miezul nopții, și-a cerut iertare, a răsuflat adînc și a plecat...

— Ce bucurii duhovnicești mai deosebite aveți maică Vitalie, la mînăstire?

— Sfînta biserică, părinte. Aceasta este toată nădejdea noastră. Cît pot, nu lipsesc niciodată de la slujbă, mai ales de la Sfînta Liturghie. Acum sînt bolnavă cu piciorul, dar de obicei nu lipsesc. Biserica mi-a rămas. Ai mei toți s-au dus. Aștept și eu ceasul chemării...

— Să vă dăruiască Domnul multă sănătate, mîngîiere și bucurie duhovnicească, maică Vitalia!

— Dumnezeu să vă audă, părinte Ioanichie!

M-am închinat la sfintele icoane şi am privit încă o dată chilia singuratică şi chipul palid al maicii Vitalia. O atmosferă tainică de paraclis, cu multe icoane şi flori de tot felul, cu miros de candelă, de tămîie şi de lăcrămioare mi-au inundat inima.

PROTOSINGHELUL ARSENIE PAPACIOC

Schitul Sfînta Maria-Tomis

(n. 1914)

Părintele Arsenie Papacioc este un duhovnic consacrat al zilelor noastre. Vocaţia sfinţiei sale de păstor sufletesc este confirmată de cîteva trăsături duhovniceşti absolut necesare, precum: blîndeţe, smerenie, milostivire, dăruire totală, cunoaştere a Sfintei Scripturi şi a învăţăturii patristice, darul cuvîntului, înţelepciune duhovnicească, experienţă pastorală şi multă dragoste pentru oameni. Ca preot şi duhovnic, părintele Arsenie a fost dăruit de Dumnezeu cu aceste daruri de mare preţ, care l-au făcut cunoscut multor credincioşi ca un bun păstor sufletesc.

Născut în comuna Perieţi — Ialomiţa, îşi face anii de ucenicie monahală în mînăstirile Cozia şi Antim şi este călugărit în anul 1949 la Mînăstirea Sihăstria, sub ascultarea vestiţilor noştri duhovnici — Arhimandritul Cleopa Ilie, în calitate de stareţ, şi Ieroschimonahul Paisie Olaru. Un an mai tîrziu este hirotonit preot şi se nevoieşte un timp în obştea Mînăstirii Slatina-Suceava. Alte ascultări: stareţ al Mînăstirii Cheia-Prahova, 6 ani de zile; preot şi duhovnic în Mînăstirile Căldăruşani, Dintr-un Lemn, şi Cernica; iar din anul 1976, duhovnicul Schitului Sfînta Maria-Tomis, întemeiat de Patriarhul Justinian la Techirghiol.

Cunoscînd statornicia şi bogata experienţă duhovnicească a Prea Cuvioşiei Sale, am invitat pe părintele Arsenie la o convorbire ziditoare de suflet, pe care o redăm în paginile ce urmează.

— Ce aţi învăţat în chip deosebit în viaţa mînăstirească din început pînă astăzi?

— După ce am intrat în monahism m-am simţit foarte mic şi neînsemnat, dar încurajat puternic de importanţa tainei acestei dăruiri. Am simţit imensa valoare a focului naşterii din nou într-o aşezare smerită a fiinţei mele, lucru pe care în lume nu l-aş fi putut trăi şi cunoaşte, pentru că nu există crucea de aur a tăierii voii proprii. Aici, în viaţa monahală, ies la iveală multele neputinţe din om şi aşa simţi nevoia să te umileşti, fermentul cel mai important pentru formarea personalităţii duhovniceşti a călugărului. Aici, cu darul lui Dumnezeu, se subţiază mintea şi se smereşte ini-

ma şi nu ştii de unde cunoşti lucruri ascunse ţie pînă atunci. Aici am învăţat că omul smerit nu se vede niciodată smerit şi fiecare are o măsură de umilinţă, care nu-i altceva decît o puternică armă de apărare dată de Dumnezeu împotriva duhurilor rele. Aici, în viaţa de mînăstire am constatat că ni se descoperă la nesfîrşit posibilităţi de viaţă curată, că „Dumnezeu vrea să-ţi dăruiască mai multe bunătăţi decît ceri tu", cum spune Fericitul Augustin, şi eşti îndemnat spre o mare nădejde de mîntuire. Aici, în mînăstire, am învăţat cel mai mult a ierta, a mă ruga ziua şi noaptea lui Dumnezeu şi a iubi fără părtinire pe oameni. Dar cea mai mare mulţumire o am către nemărginita bunătate a lui Dumnezeu că mi-a dat şi am cunoscut mijlocitoare pe Maica Domnului, apărătoarea desăvîrşită a celor păcătoşi. În viaţa de mînăstire mi-am aprins sufletul de bucurie, încredinţîndu-mă rugăciunilor Maicii Domnului şi ale tuturor sfinţilor.

— Ce fapte bune se cuvine să facă un călugăr ca să dobîndească din belşug nădejdea mîntuirii?

— „Să ştii să aduci pe Duhul Sfînt în tine", spune sfîntul Serafim de Sarov. Nu atît faptele noastre bune ne pot mîntui sufletele, cît harul şi mila lui Dumnezeu care ni se dau de sus pentru curăţirea şi iertarea sufletului nostru de tot păcatul şi mai ales de ură faţă de aproapele nostru. Să-L iubeşti din inimă pe Dumnezeu şi să iubeşti pe toţi oamenii, neapărat. Iată condiţia unică şi cea dintîi a mîntuirii noastre! Să nu-l vorbeşti de rău, în tine, pe fratele tău şi mai ales în afară de tine. Rămînînd în această bucurie şi mireasmă a iubirii totale, nici celelalte fapte cu chip frumos nu rămîn neîmplinite în noi, cu darul lui Hristos. Despre aceasta ne va întreba Mîntuitorul mai întîi şi la judecata cea din urmă: „De ce n-ai iubit, dacă ai purtat numele Meu în rînduiala vieţii tale? De ce ai speculat iubirea altora acoperindu-ţi păcatele tale şi de ce ai dispreţuit pe cel neînsemnat, sărac, sau suferind cînd Eu, însîngerat, scuipat şi bătut în cuie, am zis: „Poruncă nouă vă dau vouă, să vă iubiţi unul pe altul ? De ce v-aţi întors faţa de la fratele vostru şi nu l-aţi miluit, ca să-l scăpaţi de ruşinea de a sta cu mîna întinsă?".

— Ce să facă un călugăr care nu-şi poate împlini toate făgăduinţele date la tunderea monahală, pentru a se mîntui?

— Să facă cu dragoste orice fel de ascultare, că mai mare este tăierea voii şi ascultarea decît rugăciunea; să nu cîrtească niciodată, că este urîciune înaintea lui Dumnezeu; să-i socotească pe toţi fraţii mai buni decît el şi să-i ajute la nevoie; să nu critice, nici să judece pe cineva sau pe păstorii lui sufleteşti; să dea laudă şi mulţumire lui Dumnezeu că se află în viaţa de mînăstire şi să fie statornic; să se spovedească curat de gînduri şi cît mai des şi să se împărtăşească cu Trupul şi Sîngele lui Hristos. Ultimul sfat: să facă totul în mînăstire cu binecuvîntare şi cu poruncă.

— Cum putem scăpa de mulțimea grijilor pămîntești pentru a ne putea ruga mai mult?

— Părinte Ioanichie, mare este rugăciunea curată din inimile și gurile tuturor către Dumnezeu. Cinul monahal se numește „cin îngeresc", pentru că imită pe îngeri și se roagă neîncetat. Deci, să ne rugăm și noi mereu. Cînd se poate, la biserică sau chilie, iar cînd nu, să ne rugăm făcînd ascultare. Oriunde, oricînd, oricum numai să nu înceteze inimile și gurile noastre a lăuda și a chema pe Dumnezeu. La fel să facă și creștinii. Cînd pot să se roage, numai să nu uite de porunca „neîncetat să vă rugați!".

Ei, frate creștine, ai și tu veacul și istoria ta. Ești încadrat într-o mare unitate duhovnicească — Biserica — și ești răscumpărat pentru totdeauna prin jertfa Mîntuitorului. Deci, bucură-te, roagă-te fără lenevire, mulțumește lui Dumnezeu pentru toate, părăsește grija personală și nu lăsa rugăciunea pentru nimic, afară de este porunca ascultării. Dar și atunci, roagă-te, fă ascultare cu dragoste, cîntă psalmi, iubește pe frați și nu iubi cele pămîntești.

Cine este acela care nu are nimic de cerut lui Dumnezeu? Se spune că Maica Domnului este supărată pe toți aceia care nu-i cer nimic niciodată. Arată-te deci a fi un fiu cu inimă de copil al Maicii Domnului, căci se mai spune: „cît poate Dumnezeu cu puterea, poate și Maica Domnului cu rugăciunea!" Iar de grijile pămîntești scăpăm numai dacă vrem, că de noi depinde mîntuirea. Dacă am întreba pe cei mîntuiți din cer: „Cît v-a costat pe voi de ați dobîndit atîta fericire?", ei ne-ar răspunde: „Timp, puțin timp petrecut bine pe pămînt!"

— Cum se poate birui mai ușor războiul cel trupesc?

— Bătălia împotriva patimilor trupești este o luptă de toată viața și este una dintre cele mai grele din viața creștinului. Mai întîi, fiecare să ceară harul lui Dumnezeu împotriva acestui război, că fără harul Lui nimeni nu poate birui patimile firii. Apoi, părinții trupești și cei duhovnicești să învețe pe fiii lor cum să se păzească de războiul trupului și al gîndurilor, cum să se roage, să postească, să se lupte, să-și păzească mintea curată de gînduri și de imaginații rele. Fără părinți și duhovnici buni nimeni nu poate scăpa de cursele păcatelor trupești. Apoi, să facem totul ca să nu primim gînduri și imaginații păcătoase, că din acestea ajungem la păcatul cu fapta. Iar dacă am căzut, să ne pocăim cu lacrimi, părăsind pentru totdeauna păcatul săvîrșit.

Eu personal dau aceste sfaturi fiilor mei sufletești: mai întîi să vrea din toată inima să scape de acest război. Apoi să ceară stăruitor ajutorul lui Dumnezeu și al Maicii Domnului; să ocolească pe cît se poate smintelile

şi împrejurările care aprind patima; să nu se învoiască în minte cu gîndurile şi imaginaţiile păcătoase; să-şi păzească ochii şi toate simţurile de sminteliile trupeşti; să nu citească sau să vorbească cele rele cu oameni stăpîniţi de patimi; să se roage cu o rugăciune a lui, cu suspine proprii; să postească mult, să nu bea vin; să citească cărţi sfinte; să se spovedească la cei mai iscusiţi duhovnici şi să pună şi pe alţii să se roage pentru dînsul. Va fi iertare prin pocăinţă, oricare ar fi greşeala. Duhovnicul îl va înţelege, îl va iubi, se va ruga pentru dînsul, îl va dezlega de orice păcat şi nu-l va lăsa să se lupte singur. Că patima desfrînării este ca o viperă ascunsă şi cu multe capete şi nu te poţi juca cu dînsa, că îndată poţi fi muşcat şi ucis. Dar, cel mai obişnuit cad cei mîndri şi neascultători.

— Cum putem birui şi alunga din inima noastră slava deşartă şi gîndul mîndriei?

— Nici o patimă nu te apropie atît de diavol ca mîndria. Urîtă şi necurată patimă! Toate relele pescuiesc în balta aceasta. De aceea, nici nu vrea să audă Dumnezeu de omul mîndru. Îl ia darul întreg ca să se poticnească şi să cadă în păcat, doar s-ar smeri. Ea este înainte mergătoare a desfrînării, cum spune un Sfînt Părinte: „Unde căderea a apucat, acolo mai înainte mîndria a lucrat". Ea are nesuferita cutezanţă să stea lîngă orice fel de virtute, şi chiar se ascunde în smerenie, la cine poate. Fiind atît de primejdios şi atît de prezentă la toate virtuţile şi rangurile este bine ca toţi credincioşii să-şi aducă aminte de păcatele lor, să şi le mărturisească mai des la preot, să cugete la moarte, să-şi facă canonul dat ca să scape de păcatul mîndriei şi al slavei deşarte. Să nu uităm că acest păcat se ascunde şi în smerenie, pe care o are de paravan. Un cuvînt în plus împotriva mîndriei: este bine să ceri sfat şi păreri de la oricine, că harul lui Dumnezeu se sălăşluieşte mai ales în cei simpli şi nebăgaţi în seamă. În drumul vieţii tale vei vedea cîtă nevoie ai de semenii tăi, cu care ţi-a rînduit Dumnezeu să trăieşti, şi te vei convinge singur că înţelepciunea divină stă sigur mai mult unde este smerenie, pentru că în smerenie este Dumnezeu. Lucifer a căzut numai din mîndrie, şi după el, omul Adam şi atîţia oameni care s-au încrezut în mintea şi părerea lor. Să nu se amăgească cineva că, fără adevărata purificare în singura apă a smereniei, nu va putea intra nimeni în împărăţia lui Dumnezeu, de unde au căzut îngerii. Dumnezeu ne-a făcut frumoşi numai pentru El singur!

— Cum se poate dobîndi darul smereniei şi al lacrimilor la rugăciune?

— Smerenia nu are cum să vină singură dacă tu nu o doreşti, nu o chemi şi nu-i deschizi uşa; adică dacă nu cugeţi că nu poţi face nimic şi nu eşti nimic fără darul lui Dumnezeu. Mîntuitorul singur zice: „Fără de Mine nu puteţi face nimic!". Frate, nu ştii că dacă ai păreri de sine-ţi şi gînduri de mîndrie, eşti părăsit de ajutorul lui Dumnezeu? Că zice:

„Dumnezeu, celor mîndri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har!". Deci, gîndeşte-te că în rîvna şi dorirea ta de a fi dincolo, cu îngerii în cer, trebuie să te şi smereşti, că numai aşa dai valoare acestor frumuseţi dobîndite cu trudă pe pămînt. Că toate faptele bune, fără smerenie, nu te pot mîntui. Ea face cît toate faptele bune şi este mortarul care uneşte toate bunătăţile duhovniceşti cu care ni se zideşte „casa nefăcută de mînă, veşnică în ceruri". Smerenia şi lacrimile la rugăciune sînt daruri dumnezeieşti mari şi se dobîndesc numai prin rugăciune, prin iertare şi iubire creştină.

— Întrucît unii credincioşi spun că au slăbit în rugăciune, ce să facem ca să avem mai mult folos, mai multă rîvnă şi evlavie la sfînta rugăciune?

— Dacă rugăciunea limbii încetează, nu trebuie să înceteze măcar rugăciunea cu mintea. Pe aceasta o putem face oricînd şi în orice loc. Aceste momente de slăbire în rugăciune, de vid şi răspîndire a minţii la rugăciune se constată şi la sfinţi, pentru smerenia lor. Dumnezeu cumpăneşte darurile cu fiecare, pentru un echilibru duhovnicesc. Unii pierd din calitatea rugăciunii, alţii şi din cantitate; alţii sînt bîntuiţi de gînduri rele în timpul rugăciunii; altora le vine un fel de mîngîiere la rugăciune, care poate fi o simplă amăgire şi slavă deşartă. Diavolii sînt bucuroşi să ne ţină în starea aceasta de falsă linişte şi mîngîiere în rugăciunea de cantitate. Dar este mult mai bine şi cu folos să te rogi mai puţin, mai des, dar smerit şi să aduci pe Dumnezeu în inima ta. Cel mai bun dascăl al rugăciunii este duhovnicul, apoi conştiinţa ta. Întîi începe cu cantitatea şi cu încetul, prin darul lui Dumnezeu şi stăruinţă smerită ajungi la calitate, adică la rugăciunea din minte şi inimă, cu rîvnă şi smerenie.

— Ce rugăciuni recomandaţi călugărilor şi mirenilor?

— Pe lîngă cele din biserică, la care trebuie să participăm cît mai regulat, mă gîndesc mai mult la ceva permanent. Nu atît la înşiruiri de cuvinte, cît mai ales la a te menţine într-o stare de simţire interioară, de vibrare a sufletului tău. O clipă poate să fie un timp şi o suspinare poate fi o rugăciune! Avem poruncă de la Sfîntul Apostol Pavel să ne rugăm neîncetat. Cu mintea, cu limba, cu inima, cu suspinul sufletului, cum putem, numai să ne rugăm mereu. Atunci va fugi şi răceala inimii, şi răspîndirea gîndurilor, şi descurajarea care urmează în aceste clipe, că darul Duhului Sfînt nu ne lasă sărmani, dacă stăruim, dacă iubim şi ne smerim. Iar dintre rugăciunile tradiţionale, eu recomand fiilor mei sufleteşti mai ales Paraclisul Maicii Domnului, Canonul de umilinţă, acatistul Mîntuitorului, psalmii şi rugăciunea lui Iisus. Apoi, metanii şi închinăciuni după putere, puţină milostenie şi multă inimă bună, căci numai iubirea dă căldură şi aripi rugăciunii curate.

— Care sînt marile foloase ale Sfintei Liturghii ?

— Nu poate explica mintea omenească minunea, valoarea şi foloasele Sfintei Liturghii. Dar, prin credinţă şi simţire duhovnicească puternică, ştim, simţim şi credem că Iisus Hristos este de faţă pe Sfîntul Prestol, înconjurat de sfinţii îngeri, în timpul săvîrşirii dumnezeieştii Liturghii. De aceea, mare datorie au credincioşii să ia parte cît mai regulat la taina Sfintei Liturghii, că atunci Hristos se jertfeşte pe Sine, adică se repetă jertfa de pe Golgota pentru fiecare dintre noi şi pentru toată lumea, spre iertarea păcatelor şi înnoirea vieţii noastre creştine. Prin participare la Sfînta Liturghie ni se iartă păcatele, primim harul Duhului Sfînt, lăudăm pe Dumnezeu împreună cu îngerii, cîntăm şi ne înfrăţim cu ceilalţi fraţi, ne rugăm pentru salvarea şi mîntuirea noastră, a lumii şi a celor răposaţi, pentru pacea şi unirea tuturor oamenilor de pe pămînt prin Iisus Hristos şi Biserica Sa. Dumnezeu ţine pămîntul mai mult pentru Sfînta Liturghie care se săvîrşeşte pe el!

— Cum pot contribui călugării la povăţuirea şi mîntuirea mirenilor?

— Mai întîi şi cel mai mult, prin viaţa lor exemplară, printr-o comportare cuviincioasă, fără nici o sminteală, plină de iubire şi rîvnă dezinteresată pentru mîntuire. Apoi, credincioşii, toţi oamenii să vadă pe feţele noastre liniştea, bucuria Duhului Sfînt, pacea inimii şi aşezarea interioară că sîntem ai lui Hristos, că am renunţat la toate aici, pentru bunătăţile vieţii veşnice care ne aşteaptă. Apoi, să le vorbim cuvînt de folos, cuvînt viu, cald, sincer, deschis din Sfînta Evanghelie, din cărţile sfinte, din exemplul înaintaşilor, din experienţa vieţii pămînteşti. Apoi să le punem la îndemînă cărţi bune, de rugăciune mai întîi, apoi de citit şi de zidire sufletească. Şi, în sfîrşit, să ne rugăm permanent pentru toţi, pentru sporirea lor duhovnicească şi vom vedea mila lui Dumnezeu. Deci, viaţa noastră, cuvîntul vorbit şi scris, cărţile de folos, milostenia şi rugăciunea sînt mijloacele noastre de zidire duhovnicească spre mîntuire.

— În ce constă marea misiune şi răspundere a păstorului de suflete în faţa lui Dumnezeu?

— Misiunea păstorului de suflete este una singură, fără abatere: să ducă la Hristos, pe calea mîntuirii, pe toţi care i-au fost încredinţaţi. Şi aceasta este cea mai grea misiune pe care o poate face omul pe pămînt, încredinţată numai celor aleşi, sfinţiţi şi trimişi de Hristos să păstorească oile Lui, adică episcopilor şi preoţilor hirotoniţi „prin punerea mîinilor preoţiei". Misiunea aceasta este dumnezeiască şi ne cutremurăm de marea ei răspundere, că dezlegăm păcatele în numele şi cu puterea dată nouă de Hristos şi conlucrăm cu El la mîntuirea sufletelor omeneşti, deci la mîntuirea lumii. Răspunderea noastră ca păstori de suflete în faţa lui Hristos este întreită. Mai întîi vom răspunde dacă am fost şi sîntem cu adevă-

rat vrednici, prin viaţa noastră curată, de harul preoţiei. Apoi trebuie să dăm răspuns cum am lucrat cu harul Duhului Sfînt primit la hirotonie. L-am folosit spre lauda lui Hristos sau pentru lauda noastră? Am dobîndit cu el suflete cît mai multe pentru împărăţia cerurilor, sau am lucrat cu lenevie în via Domnului şi am urmărit interese pămînteşti, iar sufletele le-am lăsat să piară? A treia şi cea mai mare răspundere: noi preoţii trebuie să dăm socoteală cîte suflete am izbăvit de iad, cît am scos din iad prin Sfînta Liturghie; cîte am călăuzit la Hristos, cîte am răscumpărat prin Taina Spovedaniei, cîte am hrănit prin cuvînt viu, dătător de viaţă, cîte am scăpat de osîndă prin rugăciune şi prin exemplul personal şi pentru cîţi ne-am pus sufletul şi viaţa, răbdînd ocară, înjurături, defăimare, sărăcie, osteneală, boală şi toate, ca să mîntuim pe cei pe care ni i-a încredinţat Hristos să-i creştem, să-i formăm duhovniceşte, să-i dezlegăm de păcate şi de patimi şi să-i mîntuim cu darul Lui.

Nu i s-a dat păstorului de suflete, preotului, harul preoţiei pentru o deşartă mărire personală, ci ca să poarte cu inimă de părinte toate slăbiciunile fiilor săi sufleteşti, în chip egal, să sufere pentru ei în momente de căderi şi rătăciri de tot felul şi să nu uite că sufletele lor din mîna lui i se vor cere la judecată. Preotul trebuie să aibe mare credinţă şi nădejde în Dumnezeu, că nu-l va lăsa neajutat dacă iubeşte pe fiii săi duhovniceşti şi înţelege, cu suspine, că mîntuirea lui este condiţionată exclusiv de mîntuirea fiilor săi sufleteşti. Sfîntul Grigore Teologul spune: „Tot atîtea suflete ucidem, cîte din vina noastră le lăsăm să se osîndească". Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur spune: „În zilele de pe urmă puţini preoţi se vor mîntui. Cei mai mulţi se vor osîndi. Măcar că vor scăpa de păcatele proprii, dar nu vor scăpa de păcatele celor care i-au avut să-i păstorească".

— Ce trebuie să facă un duhovnic pentru a folosi şi mîntui cît mai multe suflete?

— Se cuvine duhovnicului, pe lîngă acest mare dar al Duhului Sfînt de a lega şi dezlega păcatele oamenilor, să ceară şi el de la Dumnezeu îndoit dar, ca proorocul Elisei, să poată duce o viaţă curată, de sfinţenie, mai aleasă şi mai deosebită decît a celorlalţi oameni, cu patimile vindecate, cu sufletul blînd, smerit şi înţelept în toate, adevărată lumină şi soare pentru lume. Duhovnicul trebuie să fie exemplu în toate. Că dacă posteşti tu, postesc şi fiii tăi sufleteşti; dacă te rogi tu cît mai mult, se vor ruga şi ei după tine; dacă te smereşti tu, se vor smeri şi ei în toate, după buna rînduiala lui Hristos. Dacă dai tu milostenie, vor da şi ei; dacă ierţi tu pe toţi cei ce te urăsc, vor ierta şi ei pe fraţii lor pentru că ei cred mai mult în cele ce văd la tine cu lucrul, decît ce aud din gura ta, „că ochii sînt mai încrezători decît urechile". Duhovnicul trebuie să iubească mai mult decît toţi oamenii. Să iubească pe Dumnezeu, să iubească pe oameni, să iubească

pe fiii săi sufleteşti, să iubească pe cei căzuţi în păcate şi să le întindă mîna ca să-i salveze; să iubească pe copii, pe care Hristos i-a luat în braţe; să iubească pe cei săraci, pe cei bolnavi, şi toată zidirea lui Dumnezeu. Duhovnicul să ştie bine Sfînta Scriptură şi învăţăturile Sfinţilor Părinţi ca să nu-i înveţe de la sine. Să cunoască binele Sfintele Canoane şi să le folosească cu dreaptă socoteală. Să îmbine cu înţelepciune blîndeţea cu asprimea, iertarea cu canonul, mîngîierea cu mustrarea, sfatul cu porunca şi înfrînarea cu dezlegarea. Apoi, duhovnicul să fie om de rugăciune şi să aibă darul lacrimilor şi al cuvîntului cald, viu, duhovnicesc, care poate pătrunde inima oricui. Apoi, să fie popular, apropiat de inimile tuturor şi să ţină taina, secretul spovedaniei chiar cu preţul vieţii lui. Iată marile daruri şi mijloace de mîntuire pe care trebuie să le folosească un bun duhovnic. Să ne rugăm lui Dumnezeu să ne dăruiască astfel de duhovnici devotaţi, cuvioşi, înţelepţi, nefricoşi, milostivi şi iubitori de oameni şi se va înnoi viaţa Bisericii lui Hristos!

— Cum aplicaţi Sfintele Canoane astăzi?

— Sfintele Canoane rămîn valabile, ca nişte faruri de orientare: să se vadă, mai ales, greutatea păcatelor săvîrşite de noi. Însă trebuie cunoscut că au şi ele clasicitatea lor. Lupta mare este să le vindeci rana păcatului, nu să-i laşi ani întregi fără marile haruri ale Sfintelor Taine. Sfîntul Ioan Gură de Aur zice: „Ani vrei să-i dai? Trebuie să-l însănătoşezi . . .”! Creştinul trebuie să ajungă la o cunoştinţă de sine şi să intre singur în marea bogăţie a harurilor cereşti. El trebuie să ştie că Mîntuitorul S-a pogorît pînă în adîncurile mizeriei omeneşti, nu ca să anihileze făptura Sa, ci pentru ca s-o transfigureze. Nu trebuie apăsat atît pe o prelungă nevoinţă prin canonisire, ci mai mult pe o intensitate a ei. Nu timpul poate decide şi purifica, ci calitatea vieţuirii creştinului printr-o sinceră şi profundă părere de rău, care îi va aduce o adevărată smerenie. Şi aceasta mîntuieşte pe om, după cuvîntul psalmistului: „Inima înfrîntă şi smerită, Dumnezeu nu o va pedepsi” (Ps. 50, 18). Mîntuitorul se dăruieşte mai cu plăcere unei inimi rănite, dar în căinţă şi rugăciune, decît unei inimi care posteşte şi se roagă, dar care îşi cere dreptul. „Nici văduva, nici fecioara nu au altă treaptă în cer, decît aceea pe care o fixează umilinţa”, spune un înţelept.

Deci duhovnicul nu greşeşte în marea lui răspundere dezlegînd sau micşorînd timpul pocăinţei. Aceasta o spune Sfîntul Vasile cel Mare în Canonul 74: „Cel care are puterea de a lega şi dezlega, nu se canoniseşte micşorînd timpul pocăinţei pentru cel care se căieşte de bunăvoie, spovedindu-se, căci unul ca acesta ajunge degrabă iubirea lui Dumnezeu”. Iisus Hristos, multmilostivul nostru Stăpîn, S-a bucurat să primească primul om în rai, un tîlhar care L-a mărturisit. El doreşte să Se dăruiască

fiilor Lui prin Sfintele Taine şi este amînat de rigoarea şi asprimea „legii". Duhovnicul trebuie să-şi cerceteze fiii cu ochi pătrunzători şi mînă uşoară şi să aibă multă milă şi iubire faţă de toţi. Căci „spiritul omului nu-şi poate întinde aripile aici pe pămînt, dacă nu se simte înconjurat de iubire." Nu va fi nimic uşor de nu va fi bunătatea nemărginită a lui Dumnezeu şi rugăciunile Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu cu noi cu toţi.

— Ce sfaturi duhovniceşti mai de folos daţi fiilor sufleteşti ai sfinţiei voastre?

— Noi toţi sîntem fiii lui Dumnezeu, răscumpăraţi prin sîngele Lui, născuţi prin botez, hrăniţi cu Sfintele Taine, pecetluiţi cu Duhul Sfînt. Lupta mare a diavolului este de a ne despărţi de Dumnezeu prin păcat şi a ne face fii ai iadului. De aici, atîtea ispite, lupte, gînduri rele şi căderi de tot felul, căci sîntem permanent în luptă cu diavolul. Sfatul meu pentru toţi este unul singur: să nu ne deznădăjduim, în orice păcat am cădea, căci Dumnezeu este Tatăl nostru şi că „este îndelung răbdător şi mult milostiv". De aceea, frate, nu-ţi pierde nădejdea, chiar dacă te-a înşelat vrăjmaşul! Recunoaşte-L mai departe pe Dumnezeu de Stăpînul tău şi rămîi pe piatra cea tare a credinţei. Nu te deznădăjdui cu nici un chip. Satana, sau poate slăbiciunea ta, te-a înşelat, dar inima nu i-ai dat-o lui şi numele lui Dumnezeu din tine nu s-a şters. Aşa păcătos cum eşti, nu slăbi la suflet! Dumnezeu este cu adevărat mult iubitor de oameni, mult milostiv şi iertător, pentru că-L recunoşti de Tată şi Mîntuitor. El singur te va căuta, te va găsi, te va îmbrăţişa, te va lua pe umerii Lui, te va duce la stînă şi te va iubi mai mult decît pe alte oi, pentru că tu, de fapt, nu L-ai părăsit. Aşa de vei cugeta şi vei face, atunci marile tale căderi în viaţă rămîn simple accidente.

Mai recomand fiilor mei duhovniceşti o nesfîrşită veselie sufletească, că aceasta mărturiseşte că eşti cu Iisus Hristos în inima ta şi-n respiraţia ta. Inima ta va vibra mereu o rugăciune fără cuvinte. Deci, o stare de stăpîn asupra ta şi de veselă liniştire, chiar dacă te-ai ispitit şi ai greşit. Ai o singură cale de salvare: să te ridici din păcat, să-l mărturiseşti cu căinţă, să-l părăseşti, să te rogi cu nădejde şi să mergi înainte spre Hristos. Nu vei fi lăsat singur pe calea spre Emaus-ul cel de sus. Dumnezeu nu cere nimic imposibil, ci prin poruncile Sale te îndeamnă să faci ce poţi, să ceri ceea ce nu poţi şi El te va ajuta ca să poţi face voia Lui.

— Întrucît a slăbit credinţa şi viaţa morală în rîndul credincioşilor, cum putem să le sporim credinţa şi trăirea în Hristos?

— Aparent cred că este slăbită credinţa, dar nu pînă într-atît. Oamenii au zilnic numeroase griji, datorii, obligaţii familiale, profesionale, sociale şi nu pot participa regulat la biserică. Însă nu sînt puţini care să

nu aibă un fior de înviorare și să nu se închine cînd aud bătaia clopotelor, ca un strigăt de chemare a viilor, ca un plîns al morților, ca o putere care împrăștie în jur raze de speranță și lumină. Mărturisesc șirurile nesfîrșite de credincioși la marile hramuri în țara noastră, care își așteaptă fericiți rîndul ceasuri lungi, ca să se închine, să sărute Sfintele Moaște. Aceștia sînt toți credincioși tăcuți, anonimi și liberi. Într-o comunitate mare sînt și oi albe, și oi negre, și creștini mai slabi în credință. Dar cine poate spune că este neprihănit?

Trebuie slujbe zilnic la biserică peste tot, cu predici calde, cu exemple vii, cu cărți folositoare pentru suflet și fără nici un fel de sminteli. Nimic nu va fi mai frumos ca un slujitor al lui Hristos cu viața plină de așezare duhovnicească, nevinovat, senin, blînd, cu ochi de lumină îngerească. Fericitul Augustin spunea: „Pentru cine vrea să creadă, am o mie de motive; pentru cel ce nu vrea, n-am nici unul!". Singurul motiv este moartea!

— De ce se teme omul de moarte și cum putem spori în noi bucuria vieții veșnice?

— Se tem de moarte doar cei care nu s-au pregătit deloc de viața în Hristos. Dar nu este rău că se tem, că prin aceasta se recunoaște viața veșnică, și așa vor pune primii pași spre cunoaștere, adunînd flori din grădina duhovnicească a Bisericii lui Hristos. Sînt trei categorii de creștini mîntuiți. Întîi, este categoria fiilor care fac voia lui Dumnezeu din iubire. A doua, este categoria negustorilor care fac fapte bune pentru plată de la Hristos. A treia este categoria robilor care fac de frică cele ale lui Dumnezeu. Ce bine ar fi să ne depășim mereu, să ne silim, că este singura vreme cînd bătaia inimii noastre poate cuceri întreg cerul. Silește-te, frate creștine, la această alergare salvatoare spre care ești chemat că numai astăzi este ziua vieții tale! Cînd soarele acesta pentru tine va apune, în lumina cerurilor deschise, te va încununa ca pe un biruitor Hristos Domnul. Sfîntul Pavel spune: „că nu sînt vrednice suferințele de acum față de bucuriile ce ni se vor descoperi nouă". Iar un înțelept spune: „Sfîrșitul filozofiei este să știi că trebuie să crezi — să știi să mori liniștit!"

— Ce sfaturi duhovnicești doriți să lăsați urmașilor?

— Să ne iubim cu adevărat unii pe alții. Să încercăm să iubim pe toată lumea, indiferent dacă se cheamă bună sau rea. Să iubim mult, și să iubim frumos. Să iubim rana și pe cel care ne-a făcut rana. Să știm să furăm pe Hristos de la semenii noștri. El stă ascuns la cei pe care noi nu-i iubim. Nu poți fi gazda lui Hristos dacă nu-ți sînt dragi cei care Îl țin ascuns și dacă inima ta nu este un mic cer al iubirii. Lui Iisus Hristos I se cuvin primele roade ale tuturor lucrurilor, dar mai cu seamă primele roade ale iubirii!

ARHIMANDRITUL GHERVASIE CREŢU

Mînăstirea Dealu

(1890—1973)

Poposesc la Mînăstirea Dealu, ctitoria voievodului Radu cel Mare. Atît biserica şi chiliile, cît şi ograda mînăstirii, au un aspect oarecum sobru. În chiliile acestei mînăstiri îşi petrec ultimii ani de viaţă călugării bătrîni din Muntenia. Sînt părinţi fără ucenici, care aşteaptă de undeva o vorbă bună, un îndemn duhovnicesc, o îmbărbătare. Este aşa de necesară o vizită la părinţii bătrîni din Mînăstirea Dealu! Gîndul acesta m-a făcut să ajung pînă aici.

Bat la cîteva uşi. Părinţi bătrîni, cei mai mulţi necunoscuţi, îmi ies înainte, aşteaptă să intru şi în chiliile lor. Toţi parcă au ceva de întrebat, parcă au ceva de spus. Toţi simt lipsa cuvîntului viu, duhovnicesc. În chilii, fiecare se roagă cum poate. Unul citeşte cele şapte laude din Ceaslov. Altul citeşte la Psaltire. Altul stă pe marginea patului şi zice „Doamne Iisuse", petrecîndu-şi metaniile roase de vreme printre degete. Fiecare se roagă într-un fel, cugetă la anii tinereţii care nu mai sînt, aşteaptă cu linişte ceasul plecării. Totul are aspectul dezlegării de trup şi al întîlnirii cu Hristos. De aceea, fiecare se pregăteşte cum poate pentru călătoria la cer; mai face puţine din ce n-a făcut, împlineşte o parte măcar din cele rămase.

Mă opresc la chilia părintelui Ghervasie Creţu, fost marele eclesiarh al Catedralei Mitropolitane din Iaşi şi al celei Patriarhale din Bucureşti. Numele Arhimandritului Ghervasie Creţu, ca şi chipul său blînd, deschis, apropiat este cunoscut pretutindeni atît părinţilor din Moldova, cît şi celor din Muntenia. Pentru că aproape cincizeci de ani a slujit, a rînduit serviciul divin, a administrat şi a împodobit, ca nimeni altul, cele mai renumite catedrale mitropolitane din ţară. Îmbrăcat foarte îngrijit, curat, harnic, atent în toate, părintele Ghervasie a ştiut să împodobească şi să cumpănească lucrurile cu mult calm, să organizeze slujbele, atît cele obişnuite, cît şi cele arhiereşti, în aşa fel ca pe toţi să-i mulţumească şi pe Dumnezeu să-l slăvească. Două decenii a îngrijit de Moaştele Cuvioasei Paraschiva de la Iaşi şi încă un sfert de veac de cele ale Cuviosului Dimitrie cel Nou de la Bucureşti. Ori de cîte ori intra şi ieşea din catedrală, părintele Ghervasie se pleca lîngă sfînta raclă, rostea o rugăciune, săruta Sfintele Moaşte şi apoi îşi continua ascultarea. O ascultare sfîntă şi binecuvîntată! Să trăieşti o jumătate de veac în biserică, să slujeşti cincizeci de ani la Altarul lui Hristos, să îngrijeşti de moaştele sfinţilor, să împodobeşti Casa Domnului, să aprinzi candelele, să tămîiezi sfintele icoane, să

păstrezi odoarele şi veşmintele Bisericii şi să te rogi în acelaşi timp pentru tine, pentru semenii tăi, pentru vrăjmaşii tăi, pentru ţară, pentru lume, pentru mîntuirea tuturor — iată unul din cele mai înalte idealuri pe care le poate îndeplini omul pe pămînt.

Şi această binecuvîntată ascultare de mare eclesiarh a dus-o părintele Ghervasie, cu atîta demnitate şi dăruire, o viaţă de om. Bat încet în uşa chiliei sale:

— Binecuvîntaţi, părinte Ghervasie!

— Domnul! Cine-i? Hai, frate, intră... Ei părintele Ioanichie! Ai venit să mă mai vezi? Bine c-ai venit. Şezi colea pe scaun.

— Staţi în pat, Prea Cuvioase. Vă simţiţi obosit.

— Sînt cam bolnav părinte. Stau în pat şi mai citesc la Psaltire. Tot nu pot merge acum la biserică. Ei, părinte, toate sînt deşertăciune! Se înşeală omul şi aleargă după vînt, dar pînă la urmă toate trec, toate îl părăsesc!

Mă uit cu duioşie la chipul încă luminat, senin, al părintelui Ghervasie, la ochii săi albaştri ca cerul, la barba sa albă ca zăpada, la trupul său slab, deşirat, culcat între perne, la mîinile sale topite de vlagă, care abia sprijină Psaltirea cu slove vechi, la picioarele sale neputincioase, care nu pot să-l mai poarte. Dar mă bucur văzînd că părintele Ghervasie are bărbăţie, are inimă bună, se roagă şi aşteaptă cu nădejde ceasul despărţirii.

— Cîţi ani aveţi, prea cuvioase?

— Am împlinit 83 de ani. Slavă Domnului! Am trăit destul. Trebuie să dăm loc la alţii!

— Sînteţi născut în Humuleşti?

— Nu. Sînt născut în satul Săcăluşeşti, alături de Humuleşti, în anul 1890.

— Şi în ce an aţi venit la mînăstire?

— În anul 1907. Am venit la Mînăstirea Neamţ, care avea pe atunci peste trei sute de călugări şi fraţi. Stareţ era arhiereul Narcis Creţulescu. Ei, ce slujbe frumoase puteai asculta la Mînăstirea Neamţ pe atunci! Ce frumos sunau clopotele la privegheri de răsunau munţii! Ce frumos cîntau părinţii, de răsuna biserica! Ce drag îmi era cînd vedeam biserica îmbrăcată, plină de călugări, toţi unu şi unu. În biserică la Mînăstirea Neamţ mă simţeam, frate, ca în rai. Acolo am trăit eu cele mai mari bucurii, cele mai frumoase clipe din viaţa mea.

— În ce an aţi primit călugăria, părinte Ghervasie?

— Nu m-am călugărit degrabă. Mai întîi am făcut armata, apoi războiul, şi abia după război m-am călugărit. Mi-aduc bine aminte că părin-

tele Ghenadie Honciuc mi-a cîntat „Braţele părinteşti...” la călugărie. Ce frumos mai cînta! Mai trăieşte ?

— Nu, părinte Ghervasie, s-a dus la Domnul anul trecut.

— Bine că s-a dus. Dumnezeu să-l odihnească! Părintele Ghenadie ne era profesor la muzică în mînăstire. El ne-a învăţat să cîntăm pe psaltichie. Se reţineau regulat cursuri de muzică. Eram vreo optzeci de fraţi. Cînd cîntam toţi, parcă eram în cer.

— Dar la Catedrala Mitropolitană din Iaşi cînd v-aţi dus?

— N-am stat mult călugăr. După ce Mitropolitul Pimen Georgescu m-a făcut preot, în anul 1920, m-a luat la Iaşi, eclesiarh la catedrală. Şi am stat în această ascultare douăzeci de ani. Apoi, în anul 1942, Patriarhul Nicodim m-a luat eclesiarh mare la Patriarhie. Acolo am stat încă douăzeci şi cinci de ani, pînă în 1967, cînd am ieşit la pensie. Apoi am venit aici, la mînăstirea de bătrîni. Unde în altă parte să mă duc?

— De ce nu v-aţi întors la mînăstirea de metanie?

— Mă gîndeam să mă întorc înapoi la Neamţ, dar ce să fac şi acolo? Ei au nevoie de preoţi pentru slujbă, iar eu aştept să plec. M-am gîndit, mai bine să mă retrag departe de toţi şi să mă sfîrşesc acolo. De aceea am venit aici, la Dealu.

— Ce călugări mai buni aţi cunoscut la Mînăstirea Neamţ?

— Numai Dumnezeu îi mai ştie, că erau mulţi călugări aleşi. Arhimandritul Calistru Gheorghiu era cel mai bun duhovnic al Mînăstirii Neamţ pe acea vreme. Iar din călugări, monahul Iov Burlacu, farmacistul mînăstirii. Un călugăr cu viaţă sfîntă. Tăcea permanent, se ruga şi postea.

— Dar la Mitropolia Moldovei, ce călugări mai aleşi aţi cunoscut?

— Cel mai cuvios călugăr a fost arhidiaconul Varlaam Argherescu. Era cu metania tot din Neamţ. Era ajutorul meu la biserică. Mai ales cu veşmintele şi strana. Un mare călugăr. Nici nu mai găseşti azi vreun altul asemenea lui. Cea mai mare nevoinţă a lui era milostenia. Toţi banii de pe salariu îi împărţea la elevi şi studenţi săraci. „Ia-ţi frate, aici cîţiva bani, să ai de-un ceai cînd ajungi la şcoală”. Iar la şcoală, cînd căutau băieţii în buzunare, găseau bani de cheltuială pentru două luni de zile.

— Şi-i ajungeau banii părintelui Varlaam?

— Cum să-i ajungă? Poate de aceea purta haine vechi, că nu avea cu ce să-şi cumpere, şi venea regulat la mine să-l împrumut pînă la salar „Părinte Ghervasie — îmi spunea — împrumută-mă cu două-trei sute de lei pînă la salariu. Mi-aş lua ceva de îmbrăcat şi nu-mi ajunge.”

— Şi vă dădea banii înapoi ?

— Regulat mi-i dădea. Cum lua salariul, întîi achita datoriile, iar cu restul făcea pomană la toţi.

— Părinte Ghervasie, spuneţi-mi ceva despre moaştele Cuvioasei Paraschiva de la Iaşi. Ce rol au ele pentru menţinerea evlaviei în rîndul credincioşilor?

— Moaştele Cuvioasei Paraschiva sînt poate cel mai mult venerate de credincioşii noştri. Mai mult chiar decît Sfîntul Ioan de la Suceava. Pentru că mulţi credincioşi care se roagă cu credinţă la Sfînta Paraschiva, îşi dobîndesc sănătate şi tot ce doresc. Iar la 14 octombrie, de ziua Sfintei Paraschiva, se adună la Iaşi mii de credincioşi din Moldova şi din toată ţara.

— Cum se făcea slujba în catedrală atunci?

— În ajun, la orele zece, se scoteau moaştele afară şi se aşezau pe un baldachin, în faţa bisericii, ca să se închine lumea. Stăteau acolo pînă a doua zi seara. Iar preoţii făceau tot timpul cîte doi de gardă şi dirijau credincioşii. Seara se făcea slujba privegherii, cu zeci de preoţi şi doi-trei arhierei. Noaptea, credincioşii se odihneau în biserică, pe afară, prin oraş, prin gară. Iar de ziua hramului, se făcea întîi agheazmă, apoi Sfînta Liturghie în biserică. Predica se ţinea afară. Seara la orele cinci sau şase, se adunau din nou credincioşii să asiste la aducerea moaştelor în biserică. Mitropolitul cu un sobor de preoţi înconjurau catedrala cu racla Sfintei Paraschiva, ca la Paşti, iar mulţimea credincioşilor se sileau şi ei să se atingă de raclă şi să treacă pe sub ea. Ce frumos era! Cînta corul, sunau clopotele, toţi dădeau laudă lui Dumnezeu şi Cuvioasei Paraschiva. La fel se slujeşte şi astăzi la Iaşi.

Pe timpul războiului, în 1944, moaştele Cuvioasei Paraschiva au fost duse la Mînăstirea Ciorogîrla. Chiar eu am fost delegat de Patriarhul Nicodim să le aduc. Eram eclesiarh la Patriarhie. M-am dus la Iaşi cu un camion, dar Prea Sfinţitul Valerie Moglan, vicarul Mitropoliei, mi-a zis: „Nu dăm pe Cuvioasa Paraschiva. Ea ne păzeşte oraşul şi catedrala de moarte. Dacă pleacă Cuvioasa Paraschiva cine ne mai păzeşte?"

La urmă a acceptat. S-a făcut Sfînta Liturghie. Apoi s-a tras la sorţi, care din preoţi să meargă cu Sfînta. Şi a căzut sorţul pe părintele Ioanichie Grădinaru, ucenicul meu. El era diaconul catedralei şi eclesiarh. Apoi vlădica l-a hirotonit preot a doua zi. Pe urmă am tras camionul în faţa bisericii, ca să vadă poporul şi, plîngînd cu toţii, am pus racla sus, am acoperit-o bine şi am plecat. Pe drum am făcut un popas la Vaslui. Seara am ajuns la Ciorogîrla, unde ne aştepta Patriarhul cu o mare mulţime de credincioşi. Toţi erau cu lumînări aprinse în mîini şi lăcrimau.

— Cînd s-au adus moaştele Cuvioasei Paraschiva înapoi la Iaşi?

— Au stat vreo şase luni la Mînăstirea Ciorogîrla. Pe urmă le-a dus la Pasărea şi pe urmă le-a adus la Catedrala Patriarhală din Bucureşti.

Era în martie 1945. Le-am aşezat în partea dreaptă a bisericii, vizavi de Sfîntul Dumitru. Lumea avea mare evlavie la Cuvioasa.

— Ce altceva doriţi să-mi mai spuneţi, părinte Ghervasie?

— Ce să-ţi mai spun? M-am săturat şi eu de toate. Am fost aproape cincizeci de ani tot cu arhierei, cu slujbe alese, cu protocoale, cu lume multă . . . Acum am 83 de ani şi-mi aştept şi eu ceasul . . Aş fi vrut să mor la Neamţ, la metanie, dar . . . Poate cînd mai vii mă găseşti în cimitir la Mînăstirea Viforîta !

— Părinte Ghervasie, ce vi s-a părut mai greu în această lungă ascultare de eclesiarh mare ?

— Ştii ce? Mărturisirea candidaţilor pentru preoţie. Toţi ceilalţi preoţi se fereau şi-i trimiteau la mine. În seara zilei spre hirotonie venea la mine şi-mi ziceau: „Părinte eclesiarh, vreau să mă spovedesc, că mîine mă hirotoneşte diacon sau preot". „Păi, acum vii, frate? Trebuia mai din timp. Dar dacă Sfintele Canoane te opresc de preoţie, ce faci"? „Cum să fiu oprit? Parcă este cineva vrednic? Nu se poate părinte! M-am pregătit pentru hirotonie, am aprobare, mi s-a dat parohie, mi-a venit şi numirea . . ."

— Duhovnicia este foarte grea, Prea Cuvioase?

— Foarte grea, părinte Ioanichie. M-am umplut de păcatele altora . . .

— Binecuvîntaţi, părinte Ghervasie, că mă duc de-acum.

— Te duci? De ce nu mai stai? Spune la toţi care mă cunosc, sănătate! Dumnezeu şi Maica Domnului să te binecuvînteze. Să mai vii pe la mine, frate! . . .

M-am retras încet, iar părintele Ghervasie a rămas cu Psaltirea pe piept şi cu privirea către uşă!

ARHIMANDRITUL GRIGORE URIŢESCU

Schitul Trivale — Piteşti

(1888—1978)

Părintele Grigore Uriţescu, egumenul Schitului Trivale, este o remarcabilă personalitate a mînăstirilor noastre din Muntenia. Pe de o parte, prin venerabila sa vîrstă de nonagenar, din care trei sferturi de secol le-a trăit în mînăstire, iar pe de altă parte, prin bunătatea rară a inimii sale şi sufletul său curat, deschis, îmbunătăţit.

Desigur, dimensiunile duhovniceşti ale unui călugăr nu le poţi exprima şi simţi în cuvinte pline de înţelepciune, ci mai ales în simplitatea vorbirii, în atmosfera caldă de bucurie, în duhul curat şi binecuvîntat ce se comunică prin grai şi simţire de la o inimă la alta.

Părintele Grigore are suflet de adevărat părinte şi inimă de adevărat preot şi călugăr. Şaptezeci şi cinci de ani a slujit lui Hristos, s-a smerit în mînăstire, a învăţat taina mîntuirii de la bătrîni, a săvîrşit neobosit Sfînta Liturghie, a dezlegat oamenii de păcate, a lucrat cu devotament la mîntuirea sufletelor. El n-a iubit cinstea oamenilor, nici n-a căutat slava deşartă a veacului acestuia. Ci a iubit cu rîvnă Biserica lui Hristos, pe care a slujit-o, în care singur s-a jertfit, unde şi-a închinat tinereţea şi bătrîneţea şi lîngă altarul căreia aşteaptă să fie înmormîntat.

Pentru toate acestea este căutat şi cinstit părintele Grigore. Pentru chipul său luminat, pentru cuvintele sale înţelepte, pentru smerenia şi căldura inimii sale, pentru aşezarea sa duhovnicească preţuim pe părintele Arhimandrit Grigore, dorim să-i cunoaştem mai bine viaţa, aşteptăm să ne dea un sfat, un cuvînt de folos, o binecuvîntare. Gîndul acesta mă duce spre Schitul Trivale. Aşezat în partea de vest a oraşului Piteşti, într-o poiană mică şi izolată, schitul formează pentru credincioşi un loc binecuvîntat de reculegere, de rugăciune şi întîlnire cu Hristos. Toţi îl cunosc pe părintele Grigore, îl caută, îi dau slujbe, îl ascultă, vor să-l vadă.

Este Duminică. La schit, se aud clopotele de Liturghie. Părintele Grigore se află în Sfîntul Altar, îmbrăcat în odăjdii. Un părinte înalt, slab, cu barba albă, lungă şi faţa luminată. Îi sărut mîna şi ascult Sfînta Liturghie. Părintele Grigore pare un avvă de demult. La aproape nouăzeci de ani încă mai are dragoste şi putere să slujească Sfînta Liturghie! Popor mult, cîntări potolite, slujbă călugărească. La urmă se împarte anaforă şi binecuvîntare. Apoi lumea se scurge încet devale, către oraş. Rămîn singur cu părintele Grigore şi cu ucenicul său, părintele Calist — singurii vieţuitori în schit.

— Binecuvîntaţi, Prea Cuvioase părinte Grigore!

— Domnul să te binecuvînteze, părinte!

— Am venit să primesc cuvînt de folos de la Prea Cuvioşia Voastră. Mă bucur că mai puteţi sluji şi sta înaintea oamenilor.

— Da, părinte, facem şi noi tot ce putem. Că iată, n-are cine. Lumea vine, se închină, aşteaptă, ne caută. Nu putem sta în chilie. Ne facem datoria. Cînd n-om mai fi noi, fie voia Domnului.

— Aveţi mulţi ani, Prea Cuvioase?

— Am 86 de ani. Sînt născut în 1888, în Ţara Loviştei.

— În ce an aţi intrat în mînăstire?

— În anul 1900, cînd aveam numai doisprezece ani, am intrat ca frate în Mînăstirea Stînişoara-Argeş. Am stat acolo opt ani, apoi am fost luat la Episcopia Argeşului, de episcopul meu, Gherasim Timuş.

— Spuneţi-mi ceva despre renumita Mînăstire Stînişoara.

— Mînăstirea Stînişoara este una din cele mai renumite sihăstrii din ţara noastră. A fost înfiinţată în secolul al XVII-lea de cîţiva călugări sihaştri din Mînăstirea Cozia, anume pustnicii Neofit şi Meletie. Epoca cea mai înfloritoare din trecutul ei a fost secolul al XIX-lea. Pe atunci trăiau aproape o sută de călugări, cei mai mulţi sihaştri — schivnici. În anul 1900 cînd am venit eu, erau peste cincizeci de părinţi şi fraţi. Aici nu intrau niciodată femei, ca şi la Mînăstirea Frăsinei. Amîndouă mînăstirile acestea se întreceau în evlavie, nevoinţă şi viaţă sihăstrească.

— Ce călugări mai sporiţi aţi găsit, Prea Cuvioase, în Mînăstirea Stînişoara?

— Cei mai aleşi călugări din Stînişoara erau doi fraţi după trup şi fii de preot, anume ieroschimonahul Sava şi monahul Atanasie. Părintele Sava era bătrîn, dar prea iscusit duhovnic. Fusese hirotonit prin 1860. Iar în 1863 a fost cerut de Prea Sfinţitul Calinic de la Rîmnicu Vîlcea să ajute la organizarea Mînăstirii Frăsinei. Se găseşte la Episcopia Argeşului o scrisoare a Sfîntului Calinic de la Vîlcea, prin care solicită un ieroschimonah iscusit pentru Frăsinei. Episcopul Argeşului l-a trimis pe părintele Sava, care a stat cîţiva ani la Frăsinei, apoi a venit iar la Stînişoara. Ieroschimonahul Sava era duhovnic renumit şi sfătuitor, pentru călugări mai ales. Mireni nu prea spovedea, că era schivnic. A murit puţin după anul 1900.

Monahul Atanasie era mai tînăr. Învăţase la Seminarul de la Argeş, dar nu a vrut să se facă preot în lume. Ci a venit la mînăstire şi s-a făcut călugăr iscusit. Sfinţia sa era foarte tăcut. Tot timpul era prezent în biserică. Cînta aşa de frumos, că nu-l întrecea nimeni şi citea aşa de corect la strană că niciodată nu l-am auzit să greşească măcar o literă din carte. Era încă prea iscusit schivnic. Postea mult, tăcea permanent, privea mereu în sine şi practica rugăciunea lui Iisus.

De la o vreme, după ce a îmbătrînit, părintele Atanasie s-a retras de la strană. Stătea regulat în pronaosul bisericii şi zicea rugăciunea lui Iisus. La ascultare, stătea cît mai izolat, ca să nu-l ţină nimeni de vorbă, răspundea scurt la întrebări, nu rîdea niciodată, nu privea în faţa şi ochii nimănui cînd vorbea, ci numai în jos, şi nu intra vreodată în chilia cuiva. El nu dădea sfaturi, însă toţi ne foloseam de tăcerea şi viaţa lui. A murit după anul 1908, cînd am plecat eu de la Stînişoara.

Părintele Sava, în schimb, ca duhovnic era mai comunicativ. El mă întreba uneori: „Ei, frate Gheorghe, cum te simţi? Ce ispite mai ai? Ce necazuri?” După ce îi mărturiseam gîndurile, el mă mîngîia cu aceste cuvinte: „Răbdare, frate Gheorghe, răbdare”!... Apoi mă binecuvînta şi mă lăsa.

— Ce pustnici mai renumiți au trăit în munții din jurul Mînăstirii Stînișoara?

— Prin secolul al XVII-lea au trăit doi pustnici mari, cu viață sfîntă: Neofit și Meletie. Pustnicul Neofit s-a nevoit într-o peșteră săpată de el în muntele Sălbatecu, care se mai vede și astăzi, nu departe de Stînișoara. Apoi, după mulți ani de aspră petrecere, a adormit acolo în peșteră, neștiut de nimeni. Mai tîrziu, un călugăr din Mînăstirea Cozia, care păștea vitele în poiana unde acum este Stînișoara, a găsit osemintele lui în peșteră, le-a pus într-un sac și le-a coborît la Cozia. Stareţul le-a îngropat în cimitir. După o săptămînă a visat pe pustnicul Neofit, care i-a poruncit, zicînd: „Părinte stareț, duceți-mi oasele înapoi la peștera mea! Acolo unde m-am nevoit, acolo vreau să mă și odihnesc!" Visul acesta s-a repetat de trei ori. Atunci, el a poruncit călugărului care le-a adus, să ia oasele pustnicului și să le urce înapoi la peștera lui, în muntele Sălbatecu. Cînd deșerta călugărul sacul cu oasele în peșteră, a spus cu amărăciune: „Cu urșii ai trăit toată viața, cu urșii să rămîi!" În clipa aceea însă călugărul acela a paralizat. Capul i s-a strîmbat, graiul i-a amuțit și, de durere mare, țipa și plîngea. Starețul Coziei a înțeles că este pedeapsa Cuviosului Neofit. Deci, i-a citit rugăciunile de dezlegare, i-a făcut Sfîntul Maslu și l-a trimis la peșteră să-și ceară iertare de la Cuviosul. În felul acesta s-a vindecat călugărul. Osemintele Cuviosului Neofit le-am văzut și eu în peșteră. Erau numai craniul și oasele mai mari. Celelalte au fost luate cîte-o bucățică de credincioși la casele lor, de binecuvîntare.

Pustnicul Meletie s-a nevoit într-o peșteră, situată în muntele din partea de nord a Mînăstirii Stînișoara, cale de o jumătate de oră. Amîndoi erau din Cozia. Despre el, se povestește în popor, că aducea apă din vale. Iar cînd a mai îmbătrînit nu mai putea urca muntele să-și aducă apă. Atunci s-a rugat lui Dumnezeu și cu rugăciunea lui a izvorît un izvor mare de apă, alături de peșteră. Cuviosul Meletie, după mulți ani de osteneală, s-a mutat la Domnul, iar osemintele lui nu se știe unde stau ascunse. Izvorul însă curge și astăzi și se numește „izvorul lui Meletie". Pe cînd eram eu în Stînișoara, părinții au adus izvorul pe olane în mînăstire.

— Prea Cuvioase, care este legenda întemeierii Mînăstirii Stînișoara?

— Pe locul unde este acum mînăstirea era prin secolul al XVII-lea stîna Mînăstirii Cozia. Și pentru că stîna era mică se numea „stînișoară". Mai tîrziu, cîțiva schimonahi din Cozia s-au retras aproape de locul unde au trăit pustnicii Neofit și Meletie și au întemeiat un schit chiar pe locul unde era „stînișoara" Mînăstirii Cozia. De aici și numele ei.

— În ce an ați fost călugărit, părinte Grigore?

— Să-ți povestesc mai întîi cum am fost îmbrăcat rasofor. În anul 1903 a venit la Stînișoara Prea Sfințitul Gherasim Timuș, episcopul Arge-

şului. Cînd m-a văzut că citesc la strană, m-a întrebat cum mă cheamă, de unde sînt, cînd am venit la mînăstire. Pe urmă a poruncit părintelui stareţ: „Să îmbraci pe fratele Gheorghe rasofor". „Încă nu are haine călugăreşti, Prea Sfinţite", a zis el. „Iată, îi dau eu scurteica mea şi fesul de noapte. Mai puneţi Sfinţiile Voastre o dulamă şi gata!"

Am fost îmbrăcat rasofor chiar atunci, în faţa Prea Sfinţitului. Pe urmă am fost rînduit ca ajutor preotului pictor Vasile Damian, de loc din Moldova. Pînă în 1904 s-a terminat de lucru biserica mare a mînăstirii din piatră cioplită. Apoi a început pictura bisericii. Eu făceam mîncare pictorului, aduceam material, frecam vopsele. Într-o zi, părintele pictor m-a pus la probă să vadă dacă am talent la desen. Însă nu i-a plăcut cum desenez. La urmă mi-a zis: „Tu n-ai să lucrezi niciodată pictură şi n-ai să te urci cu mine pe schelă." Ucenicii lui însă mă învăţau pe ascuns să tencuiesc pereţii, să colorez fondul, să fac aureole, veşminte. Învăţam mai mult noaptea. Cînd a văzut pictorul cum lucrez a zis: „De acum nu te mai numesc salahor, ci ucenicul meu, şi o să lucrezi cu mine pe schelă!"

În 1906, cînd a terminat pictura bisericii, părintele Damian a zis către Prea Sfinţitul Gherasim: „Vă rog, daţi-mi-l pe fratele Gheorghe să picteze cu mine biserici prin ţară. Văd că are talent." „Nu, părinte. Nu pot să vi-l dau. Avem nevoie de el în mînăstire," a răspuns episcopul.

În vara anului 1905, a venit odată vlădica în vizită la Mînăstirea Stînişoara şi mi-a spus: „Frate Gheorghe, pregăteşte-te, că mîine te fac călugăr!" A doua zi m-a călugărit chiar vlădica şi mi-a pus numele Grigore. După trei ani m-a luat la Episcopia din Argeş. Din 1908 pînă în 1910 am învăţat tîmplăria în oraş. Aşa a vrut prea sfinţitul: să ştiu o meserie. Iar în 1910 am fost silit de el să mă înscriu la Seminarul din Rîmnicu Vîlcea. Însă în anul 1911 prea sfinţitul a decedat. Am plîns mult după dînsul, că mi-a fost mai mult decît un episcop. Mi-a fost tată, părinte duhovnicesc, stareţ şi episcop.

— Vă rog, spuneţi-mi ceva de episcopul Gherasim Timuş.

— Era de loc din Moldova, de la Lespezi-Paşcani. Călugăr din tinereţe, cu metania, mi se pare, din Mînăstirea Neamţ. A ajuns episcop la Argeş în anul 1894 şi a decedat în 1911. A fost înmormîntat la Mînăstirea Turnu, aproape de Stînişoara. Un episcop model.

— În ce mînăstiri aţi mai trăit, părinte Grigore?

— Între anii 1900—1908 am stat la Stînişoara. Din 1908 pînă în 1919 am stat ca diacon la Episcopia din Curtea de Argeş. Între timp am făcut seminarul la Vîlcea şi teologia la Bucureşti. Pe urmă n-am mai putut sta la Argeş. Nu mai aveam un episcop blînd, apropiat, milostiv şi evlavios ca prea sfinţitul Gherasim. Am fost numit preot şi superior la Mînăstirea Antim din Capitală. Am stat aici pînă în 1940. Apoi am fost numit exarh

şi vicar la Episcopia Argeşului pînă în 1959, cînd am ieşit la pensie şi m-am retras ca stareţ la Schitul Trivale. Este un schit vechi, înfiinţat în secolul al XVIII-lea.

— Cum vă simţiţi aici duhovniceşte, părinte Grigore?

— Bine, cu ajutorul lui Dumnezeu. Slujesc Sfînta Liturghie în fiecare sărbătoare. Facem cu rîndul, împreună cu părintele Calist. Apoi, cealaltă pravilă o facem la vremea ei, ca la fiecare schit. Spovedim lumea din oraş, dăm sfaturi, ajutăm cît putem pe oameni şi îi pomenim la biserică. Iar în timpul liber ne facem pravila la chilie, mai citim în sfintele cărţi, mai scriem ceva, ca să nu ne găsească moartea stînd fără lucru.

— Vă împăcaţi bine cu părintele Calist?

— Ca doi fraţi. N-avem nimic de împărţit. Ne ajutăm unul pe altul, ne mărturisim unul la celălalt, ne rugăm unul pentru altul, şi aşteptăm să ne sfîrşim cu pace.

— Vă mulţumesc, Prea Cuvioase părinte Grigore, de tot ce mi-aţi povestit. Să vă dea Dumnezeu putere şi sănătate ca să slujiţi mulţi ani Biserica şi să vorbiţi oamenilor despre Evanghelie şi despre Hristos. Binecuvîntaţi-mi călătoria vieţii mele!

— Dumnezeu şi Maica Domnului să te binecuvînteze, părinte Ioanichie, cu înţelepciune, cu sănătate şi cu mult spor de fapte bune!

— Amin!

PROTOSINGHELUL CALIST BARBU

Schitul Trivale

(1893 –1984)

Alături de părintele Grigore se află chilia Protosinghelului Calist Barbu, călugăr octogenar, duhovnic bun, slujitor rîvnitor, părinte cu îndelungată experienţă duhovnicească.

— Binecuvintează, prea cuvioase părinte Calist!

— Domnul, taică părinte! Poftiţi în chilie!

— Sînteţi cam bolnav?

— Mă dor picioarele de reumatism. Bătrîneţele sînt grele, părinte. Se apropie şi la mine ceasul. Am 78 de ani, ce vrei? Doar ştii ce spune proorocul David. Numai că nu mă simt pregătit cum trebuie. În faţa lui Hristos nu poţi merge oricum.

— Sînteţi de mulţi ani la mînăstire?

— Din anul 1907, părinte. Atunci am venit la Mînăstirea Frăsinei. Am stat ca frate nouă ani. Apoi am fost patru ani în război şi iar m-am întors la Frăsinei.

— Ce stareţ deosebit aţi cunoscut la Mînăstirea Frăsinei?

— Pe atunci era stareţ Protosinghelul Porfirie Bucurescu. Un stareţ foarte bun. El m-a primit în mînăstire şi tot el m-a călugărit şi m-a făcut preot. Era de loc din comuna Domneşti-Argeş. Iată cum a fost adus la mînăstire. În anul 1870 umbla prin satul Domneşti un călugăr cuvios, anume Lavrentie, să adune alimente pentru Frăsinei. Pe uliţă vede o ceată de copii jucîndu-se. Părintele îi întreabă: „Copii, care din voi doreşte să se facă călugăr?" „Eu vreau să mă fac călugăr!", a răspuns un copil ca de treisprezece ani. „Cum te cheamă, copile?" „Petru Bucurescu. Casa noastră este aproape..." „Fraţilor — a întrebat părintele Lavrentie pe părinţii copilului — vreţi să daţi copilul acesta să slujească lui Hristos? Noi îl vom creşte, îl vom învăţa carte şi cred că va ieşi un călugăr bun". „Cu mare bucurie vi-l dăm, părinte" — a răspuns tatăl copilului. Şi aşa, părintele Porfirie a ajuns la Frăsinei. La vîrsta de treizeci de ani a fost ales stareţ la Frăsinei, adică în 1890, iar în 1927 a decedat. Era un suflet foarte bun, călugăros, milostiv, sfătos. Vorbea rar şi avea o fire veselă. Ţinea mult la rînduială, la post şi pravilă. Nu lipsea niciodată de la biserică.

— Ce duhovnic mai renumit aţi cunoscut în Frăsinei?

— Cel mai mare duhovnic al Frăsineiului a fost Ieroschimonahul Silvestru Florescu, de loc din părţile Vîlcei. El venise la mînăstire cu un an mai înainte ca mine. Mai tîrziu a adus la Frăsinei pe un frate al său, Iov, care după doi ani a şi murit. Pe dînsul îl chema din lume Samuil. A adus încă şi pe tatăl său, care a ajuns călugăr bun în Frăsinei. Tot cu sfatul părintelui Silvestru s-a dus la Mînăstirea Horezu mama lui cu două surori, care, iarăşi, au ajuns călugăriţe bune. Deci şase dintr-o familie s-au făcut călugări.

Am fost şi eu ucenic la părintele Silvestru. Era clopotar şi mă trimitea să toc şi să sun clopotele. La miezul nopţii sunam clopotul de deşteptare, ca să se scoale călugării să-şi facă canonul. La ora unu sunam din nou pentru utrenie. După utrenie făceam împreună cu părintele Silvestru acatistul Maicii Domnului, la chilie. Pe urmă mai dormeam un ceas-două şi iar ne deşteptam la rugăciune.

Părintele Silvestru a ajuns, pe timpul războiului din 1916, la Iaşi. Acolo a fost făcut preot, a stat egumen la Schitul Tărîţa şi la urmă s-a întors din nou la Frăsinei. Sfinţia sa era cel mai bun duhovnic din părţile acestea. A decedat în 1956. Era un călugăr desăvîrşit. Pot să spun că era sfînt! Tot timpul se ruga, avea mintea numai la Dumnezeu, tăcea, trăia în mare smerenie şi lipsă. Dumnezeu să-l odihnească!

— Dar vreun călugăr mai sporit aţi cunoscut, părinte Calist?

— Am cunoscut bine pe părintele Trifon. Era numai călugăr. Ciobanul mînăstirii. Am stat şi eu vreo doi ani cu el la oi. Era de loc din Gherla. Prin 1890 era strungar la o stînă în Ardeal. Odată, cînd mocanii se duceau cu oile peste Carpaţi la păşunat în Dobrogea, s-a dus şi el ca strungar. Era copil de vreo 12 ani. La vamă, cînd se numărau oile, el s-a furişat printre oi, şi aşa a ajuns în Dobrogea. Cînd s-a făcut mai mare, s-a dus direct în Sfîntul Munte şi s-a făcut călugăr. După ani de zile a venit în ţară şi s-a dus la Mînăstirea Frăsinei. Zeci de ani, pînă a plecat la Domnul a fost ciobanul mînăstirii. Umbla permanent cu oile pe munte, prin păduri şi poieni şi era foarte tăcut, smerit şi evlavios. Zilnic îşi făcea pe de rost cele şapte laude. Le ştia din Sfîntul Munte. Iar metaniile şi le făcea noaptea. Nu-i rămîneau niciodată. Prin anul 1947, după cincizeci şi cinci de ani, s-a dus şi el să-şi vadă satul natal. Nu-l mai cunoştea nimeni în sat. Numai cîţiva bătrîni şi-au adus aminte de dînsul. A adormit prin 1950.

— Cum era viaţa duhovnicească în Mînăstirea Frăsinei, părinte Calist?

— Frăsineiul a fost întemeiat de Sfîntul Calinic în anul 1863, după modelul şi cu regula adusă din Sfîntul Munte. Este o sihăstrie din cele mai frumoase din ţara noastră. Singura mînăstire, astăzi, unde nu intră femei şi unde se păstrează regula de trăire călugărească atonită. Utrenia după miezul nopţii, liturghia zilnic, spovedania deasă, mîncare fără carne, iar în posturi chiar fără ulei. Soborul Frăsineiului avea cam cincizeci de părinţi şi fraţi. La biserică erau obligaţi să vină toţi, mai ales la utrenie, privegheri şi Sfînta Liturghie. Din anul 1906 s-au introdus în Frăsinei şi cîntările pe psaltichie de către părinţii Maxim Bîtîcă şi Visarion Toia, amîndoi moldoveni. Cîntau foarte bine şi erau călugări buni. De la ei am învăţat şi noi. Atmosfera duhovnicească era foarte bună în mînăstire. Ne foloseam unii de la alţii, mai ales prin tăcere şi vedere. Nu se vorbea mult, nici nu se dădeau multe sfaturi. Fiecare simţeam, cu duhul, care din părinţi au viaţă curată şi duhul lui Dumnezeu. Apoi ne uitam şi la faptele lor. Şi aşa ne sileam în tăcere să le urmăm nevoinţa. Se vorbea puţin, fiecare se zidea duhovniceşte privind la fratele său. Aşa era la Frăsinei.

— Părinte Calist, în ce an aţi plecat din Mînăstirea Frăsinei?

— M-am dus în anul 1926, cînd am fost numit stareţ la Mînăstirea Turnu, de pe Valea Oltului. Am stat doisprezece ani stareţ la Turnu, pînă în 1938, cînd am venit aici la Trivale.

— Spuneţi-mi ceva despre Mînăstirea Turnu, despre viaţa duhovnicească de acolo.

— Mînăstirea Turnu este ctitoria Mitropolitului Varlaam al Ţării Româneşti din anul 1672. La început a fost o sihăstrie retrasă, unde se nevoiau călugări iubitori de linişte. În secolele XVIII şi XIX s-a dezvoltat, avînd un sobor mai numeros. În jurul ei au trăit mulţi sihaştri ale

căror nume s-au uitat cu vremea. Cei mai renumiţi au fost pustnicii Daniil şi Misail, ale căror peşteri se văd şi astăzi în curtea mînăstirii. Cît am fost eu stareţ, trăiau la Turnu vreo treizeci de călugări şi fraţi, unii chiar foarte sporiţi. Slujbele la biserică se făceau după rînduială, ca în toate mînăstirile. Teren aveam puţin, vizitatori nu prea ajungeau pînă aici, că nu era pod peste Olt.

— Ce călugări mai sporiţi aţi avut în Mînăstirea Turnu?

— Am avut un călugăr bătrîn, care a trăit 112 ani. Îl chema schimonahul Spiridon Gligor, de loc din Tilişca — Sibiu. În tinereţe a fost cioban. Apoi, a părăsit lumea de tînăr şi s-a făcut călugăr la Turnu. Cînd am ajuns stareţ la Turnu, avea 106 ani. Părintele Spiridon stătea mai mult la chilie şi citea la Psaltire. Toată ziua şi noaptea se ruga şi citea Sfînta Scriptură. Era foarte înţelept şi-ţi dădea sfaturi numai cu citate din Biblie. Avea un suflet bun, bărbătos, sfătos şi avea darul să mîngîie pe fiecare. Venea multă lume la sfinţia sa şi toţi se foloseau şi se întorceau mîngîiaţi. A murit, mi se pare, înainte de 1940.

Alt călugăr bun era schimonahul Ioachim, cam de o vîrstă cu părintele Spiridon. A trăit şi acesta peste 105 ani. El era mai tăcut, mai singuratic, dar tot timpul citea sfînta Psaltire. Un alt călugăr sporit a fost monahul Mina Diaconescu. În tinereţe a fost căsătorit şi a avut copii. După ce şi-a rînduit copiii, a venit la Turnu şi s-a făcut călugăr iscusit. Era mare cîntăreţ şi tipicar la strană. Permanent îl găseam în biserică. Cînta frumos şi cu mare credinţă. Iar la chilie citea la Psaltire şi din Vieţile Sfinţilor. Avea încă obicei să dea zilnic pîine de mîncare la vrăbii. Permanent erau stoluri de vrăbii la uşa şi fereastra lui. Cînd eram eu stareţ la praznicul Floriilor, a venit repede la trapeză şi a zis către toţi: „Iertaţi-mă, părinţilor, de tot ce v-am greşit, că eu trebuie să plec, că mă cheamă Dumnezeu!" „Ba nu părinte Mina, o să mai trăieşti să ne cînţi axionul Învierii". „Nu, părinte stareţ, eu în curînd mă duc la Domnul".

În adevăr, pînă la Sfintele Paşti, părintele Mina era deja îngropat. Şi am observat la mormîntul lui un lucru minunat. Zilnic veneau stoluri mari de vrăbii la chilia şi mormîntul lui şi ciripeau tare, parcă plîngeau, că nu mai avea cine să le dea de mîncare. Avea peste optzeci de ani la moarte. Dumnezeu să-l odihnească şi pe părintele Mina, că bun călugăr a fost!

— Dar, aici, la Schitul Trivale, cum vă simţiţi, părinte Calist?

— Bine, cu darul lui Hristos, părinte Ioanichie. Zilnic sînt în biserică, că sîntem numai cîţiva. Cu strana, cu altarul, cu curăţenia, cu spovedania credincioşilor. Fac şi eu cît pot. Ce nu pot, mai las nefăcut şi mergem înainte cu Dumnezeu. La El ni-i nădejdea, nu la oameni, nici la faptele noastre.

IEROMONAHUL DANIIL BĂICUȘ
Mînăstirea Cozia
(n. 1909)

Un popas la Mînăstirea Cozia, pe Valea Oltului, este întotdeauna înălțător de suflet. Cozia este o vestită cetate a ortodoxiei românești, care stă de strajă la poarta Carpaților de peste șase secole. Ea contribuie la unirea fraților români ortodocși de pe ambele laturi ale munților. Cîte generații de călugări nu s-au nevoit aici, în această vatră străbună, și au sfințit poienile și peșterile din partea locului! Cîți credincioși n-au poposit aici ca să laude pe Dumnezeu! Cîți domni și înaintași nu s-au închinat în acest sfînt locaș înălțat de Mircea cel Bătrîn! Iată rolul Mînăstirii Cozia și al tuturor mînăstirilor noastre: să unească inimile oamenilor într-un cuget, să păstreze evlavia străbună și tezaurul vieții spirituale a înaintașilor, să apere cu putere dreapta credință ortodoxă, să mîngîie duhovnicește pe cei ce vin să se închine lui Dumnezeu în aceste sfinte locașuri și să crească slujitori devotați pentru Biserica lui Hristos.

Incinta Mînăstirii Cozia se aseamănă cu o măreață catedrală în aer liber. În mijloc se înalță biserica, în care Sfînta Liturghie și celelalte slujbe se săvîrșesc zilnic, după rînduială. De jur împrejur, pe trei laturi, se desfășoară corpul chiliilor, pînă în malul Oltului, iar pe marginea aleilor, straturi de flori, brazi, iarbă verde și părinții călugări care merg spre biserică și dau viață acestui sfînt locaș.

Între ei, Ieromonahul Daniil Băicuș se bucură de o cinste deosebită. Părinții din obștea Mînăstirii Cozia îl consideră cel mai nevoitor dintre ei, cel care întreține o vie atmosferă duhovnicească între frați. Un călugăr înțelept, cu dreaptă socoteală în toate, iubitor de nevoință, tăcut, blînd, smerit și bun cunoscător al Sfintei Scripturi și al operelor patristice filocalice. La chilie, părintele Daniil se ostenește mult cu privegherea de noapte, cu citirea, cu rugăciunea, cu metaniile și cu cugetarea celor dumnezeiești. La ascultare este cel dintîi, iar la biserică nelipsit. Noul Testament îl citește o dată pe săptămînă, mai ales noaptea, iar ziua lucrează la tîmplărie, după orele de slujbă.

În clipe de răgaz sau în vreme de ispite, frații îi cer sfatul părintelui Daniil. Iar sfinția sa le citește fie din Sfînta Scriptură, fie de la Sfinții Părinți și îi liniștește pe toți.

Un părinte mă duce la chilia bătrînului.

— Binecuvîntează, părinte Daniil! Fac un mic popas la Cozia și aș dori să vă cer vreun cuvînt duhovnicesc, după obiceiul nostru călugăresc.

— Sînt om păcătos, părinte, dar cît îmi va da Mîntuitorul cuvînt, vom vorbi cele de folos sufletesc.

— Sînteţi de multă vreme în mînăstire?

— Din tinereţe, părinte. Sînt de loc din judeţul Buzău şi încă de mic auzeam la noi despre mînăstirile din Oltenia, despre Cozia şi Frăsinei mai ales. În toamna anului 1938 m-am sfătuit cu fratele meu mai mare şi am venit amîndoi la Cozia. Eram atît de fericiţi, părinte!

— Cine v-a îndemnat să intraţi în viaţa monahală?

— Nimeni nu ne-a îndemnat, decît că am citit Noul Testament şi Vieţile Sfinţilor şi ne-am hotărît să urmăm lui Hristos.

— Cum era viaţa duhovnicească pe atunci în Mînăstirea Cozia?

— Era foarte frumoasă, părinte Ioanichie. Mergeam cu toţii la biserică, se făcea utrenia la miezul nopţii, cu toţii la ascultare, cu toţii la masă. Citeam mult pe Sfinţii Părinţi, aveam duhovnici buni şi aveam multă pace în suflet.

— Care din părinţii duhovnici vă foloseau sufleteşte mai mult?

— Mă foloseam duhovniceşte de toţi, dar mai mult mă zideam din citirea Vieţilor Sfinţilor şi a scrierilor lor.

— Ce opere ale Sfinţilor Părinţi v-au plăcut şi hrănit mai mult?

— Toate scrierile Sfinţilor Părinţi mi-au plăcut, dar mai mult Sfîntul Isaac Sirul şi Sfîntul Maxim Mărturisitorul.

— După experienţa Sfinţiei Voastre, cît de des se cuvine să se împărtăşească călugărul?

— Cred că o dată pe lună este cel mai bine. Dar principalul este să nu o facă din obicei, ci din evlavie şi cu smerenie.

— Cum poate creştinul dobîndi tăcerea şi înfrînarea limbii?

— Cine meditează la cuvintele Duhului Sfînt din Sfînta Scriptură nu are timp să vorbească mult şi în deşert.

— Cum se poate birui mînia şi răutatea inimii?

— Prin rugăciune, mai ales rugăciunea lui Iisus şi cugetarea la cuvintele Domnului, care ne spune: „Învăţaţi-vă de la Mine că sînt blînd şi smerit cu inima" (Matei 11, 29).

— Cum poate cineva să-şi înfrîneze ochii şi pîntecele de la beţie şi lăcomie de mîncare?

— Cine are în inimă frica de Dumnezeu, acela se va păzi cu uşurinţă de gîndurile rele, îşi va opri şi ochii să nu privească cele păgubitoare şi va lua şi hrană cu măsură.

— Cum poate creştinul să scape de gîndurile necurate şi de patima desfrînării?

— Cine dobîndeşte de la Dumnezeu întristarea inimii pentru păcatele sale şi plînsul lăuntric, aceluia i se uşurează războiul. De post şi de mai multă rugăciune avem nevoie, părinte.

— Cum ne putem izbăvi de gîndul părerii de sine, al slavei deşarte şi al mîndriei, părinte Daniil?

— De vom cugeta la moarte şi la pilda pe care ne-a spus-o Domnul, cu vameşul şi fariseul, scăpăm de mîndrie. Adică, a nu fi învăţător altora, ci mai curînd să priveşti păcatele tale de care trebuie să dai seamă în ziua judecăţii.

— Cum ar trebui folosiţi mai bine banii, ca să se poată omul izbăvi de păcatul iubirii de argint?

— Cine întrebuinţează bine banii pentru întreţinere şi milostenie, acela nu se păgubeşte. Lucrul principal este să nu ţină omul cu patimă la bani, iar prisosul să-l dea celor ce duc lipsă.

— Ce rugăciuni mai de folos se cuvine să facă monahul?

— Fiecare citeşte acele rugăciuni la care are mai multă evlavie, că nu toţi oamenii sînt la fel. Unii iubesc Psaltirea, care are multă putere. Alţii se roagă din Ceaslov. Alţii citesc acatiste, iar alţii fac metanii multe şi zic rugăciunea „Doamne Iisuse . . . " Toate sînt bune, numai să le facem cu credinţă şi cu luare-aminte.

— Ce fapte bune ne întăresc mai mult nădejdea mîntuirii?

— Nădejdea mîntuirii se capătă prin toate faptele bune pe care le facem, dar în fruntea tuturor stă iubirea de Dumnezeu şi de aproapele. De aceea şi milostenia are mare plată la cer.

— Ce să facem cînd ni se răspîndeşte mintea la rugăciune?

— Să ne silim fiecare la cît mai multă rugăciune, pînă trecem de la cantitate la calitate, că zice Domnul că numai „silitorii vor răpi împărăţia lui Dumnezeu" (Matei 11, 12). Să ne rugăm cîte puţin, de mai multe ori pe zi, şi nu ni se va mai răspîndi mintea.

— Puţini dintre noi mai practică rugăciunea inimii. Ne putem noi mîntui fără această rugăciune duhovnicească, interioară?

— Rugăciunea se face în multe feluri, după trebuinţa şi aşezarea fiecăruia. Dar toate rugăciunile noastre primite de bunul nostru Mîntuitor, dacă sînt făcute cu smerenie, precum a vameşului, a orbului, a cananeencii. Însă fără pocăinţă nimeni nu se mîntuieşte.

— Cum trebuie să ne pregătim mai bine pentru moarte şi judecată?

— Să ne gîndim mereu la moarte şi judecată, să ne rugăm, să postim, să priveghem, să ne păzim mintea şi inima curată şi să iubim pe toţi. Dacă facem acestea, să avem nădejde.

— Părinte Daniil, cum putem spori mai mult în credinţă şi în dragoste faţă de Dumnezeu şi faţă de oameni?

— Prin mai multă rugăciune, prin citirea sfintelor cărţi şi prin milostenie. Să cerem milă de la Domnul şi să păstrăm smerenia.

— Cum pot ajuta călugării la mîntuirea oamenilor?

— Prin rugăciune şi exemplul personal. Să se roage pentru oameni, să se poarte cuviincios şi să nu-i smintească. Pilda vieţii unui călugăr bun învaţă pe mulţi, fără multe cuvinte, cum trebuie să trăiască după voia lui Dumnezeu. Măcar să nu-i smintim, părinte, că mare este păcatul smintelii!

— Cum trebuie să ajute călugării la apărarea credinţei noastre ortodoxe împotriva sectelor care dezbină pe credincioşi?

— Ne putem apăra credinţa prin predică, prin rugăciune şi prin exemplul personal. Iar combaterea sectelor trebuie să o facă mai ales cei ce au viaţă exemplară şi cuvînt blînd, pentru a nu se certa cu nimeni.

— Ce fapte bune mai deosebite se cer călugărului şi mireanului pentru mîntuire?

— Călugărului i se cere să împlinească făgăduinţele ce le-a dat lui Dumnezeu la călugărie, iar mireanului să împlinească cele ce a mărturisit la botez. Că, adică se va lepăda de satana şi de toate lucrurile lui. De la amîndoi se cere pocăinţă pînă la moarte.

— Părinte Daniil, ce sfaturi mai de folos daţi fraţilor tineri?

— Fraţii să-şi aducă aminte întotdeauna de rîvna şi dragostea lor cea dintîi, să fie smeriţi şi să facă ascultare cu dragoste, ca pentru Dumnezeu. Apoi să aibă un duhovnic bun care să-i crească.

— Ce sfaturi duhovniceşti daţi credincioşilor care vă cunosc?

— Să asculte de Biserică şi de păstorii lor, să-şi păzească viaţa curată de păcate, să citească cărţi sfinte, să facă milostenie, să se mărturisească în cele patru posturi, să ierte pe vrăjmaşii lor, să fie întotdeauna gata pentru moarte şi să aibă copii credincioşi.

— Părinte Daniil, pentru ce ne temem de ceasul morţii?

— Pentru că este judecată şi trebuie să dăm socoteală de toate cîte le-am făcut în viaţă. Nimeni nu poate spune că a făcut destul. Moartea este marele examen al omului şi ne temem să nu pierdem examenul şi să cădem în adîncul iadului. Dar nădăjduim la mila lui Dumnezeu, că îşi va face milă cu noi. Numai sfinţii mureau bucuroşi.

— Cum se cuvine să cinstim mai bine pe Maica Domnului?

— Maica Domnului a fost preamărită de Însuşi Dumnezeu, ca ceea ce s-a învrednicit să fie Maică a Fiului Său şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Toţi creştinii, şi mai ales noi, monahii, sîntem datori s-o cinstim cu rugăciuni şi cuvinte de laudă pe Prea Sfînta Născătoare de Dumnezeu, asemenea sfinţilor şi îngerilor din cer. Apoi, să imităm viaţa şi virtuţile ei. Adică să iubim fecioria, rugăciunea, smerenia, ascultarea şi biserica, precum le-a iubit Maica Domnului. Fără aceste virtuţi nu vom putea dobîndi ajutorul şi rugăciunile Maicii Domnului în viaţă, în ceasul morţii şi al judecăţii viitoare, Maica Domnului este şi Maica noastră, a celor ce

facem voia lui Dumnezeu, cum spune Domnul către apostolul Ioan: „Fiule, iată Mama ta!"

— Părinte Daniil, daţi-mi un cuvînt de folos înainte de plecare.

— Un sfat bun vă dau de la Sfîntul Isaac Sirul, care ne îndeamnă să citim mereu Sfînta Scriptură şi să medităm la cuvintele şi învăţăturile ei. În ea aflăm viaţa şi moartea. În ea aflăm cuvintele veşnice şi cauzele osîndei veşnice. În ea aflăm calea adevărului şi viaţa, adică pe Hristos Mîntuitorul lumii. Numai s-o citim cu evlavie, cu atenţie şi credinţă. Iar ce nu înţelegem să întrebăm.

Ar fi bine ca monahii care cunosc Sfînta Scriptură să o facă pe înţeles şi s-o explice credincioşilor, ca să o înţeleagă cum trebuie şi să nu se înşele cu mintea, asemenea sectarilor. Eu obişnuiesc ca în fiecare zi să-mi aleg un verset din Sfînta Scriptură şi cuget la acel verset toată ziua. Apoi, înţelesul care îl iau din acel verset prin rugăciune îl spun şi celorlalţi, spre folosul nostru sufletesc. Aş vrea să-mi daţi un sfat, dacă este bună lucrarea mea, părinte Ioanichie.

— Este bună şi plăcută lui Dumnezeu, părinte Daniil. Continuaţi aşa mai departe şi să vă aduceţi aminte şi de noi la sfintele rugăciuni, cînd staţi înaintea lui Hristos!

PROTOSINGHELUL CALINIC CĂRĂVAN

Mînăstirea Lainici

(n. 1906—1991)

Singura aşezare monahală care stă de strajă de două secole pe Valea Jiului, între Oltenia şi Transilvania, este Mînăstirea Lainici. Aici se întăresc duhovniceşte credincioşii ardeleni, coborînd dinspre Petroşani, ca şi fraţii olteni ce urcă dinspre Tîrgu Jiu. Iar cei 20 de călugări, nevoitori aici, stau neîncetat de veghe înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, săvîrşind sfintele slujbe, sfătuind şi mîngîind pe toţi.

Cel mai vechi călugăr din Mînăstirea Lainici este, desigur, părintele Calinic Cărăvan, duhovnic blînd şi mult căutat de credincioşi. Cunoscînd smerenia şi înţelepciunea sfinţiei sale, fac un popas la Lainici, pentru a vorbi cu părintele Calinic.

— De cînd sînteţi în mînăstire, cuvioase părinte?

— Am venit la mînăstire în anul 1925. Dar deşi sînt din apropiere, din comuna Vladimir, m-am dus la Mînăstirea Frăsinei, mai departe de casă. Acolo era stareţ părintele Porfirie Bucurescu, un duhovnic ales, cu o obşte mare, de vreo 50 de călugări. Acolo am învăţat eu călugărie şi rînduială bisericească.

— În ce an aţi venit la Lainici?

— Am venit în anul 1930, cu mai mulţi părinţi din Frăsinei, în frunte cu Protosinghelul Visarion Toia, care a fost numit stareţ la Lainici. Pînă atunci mînăstirea aceasta era aproape părăsită. El a reorganizat mînăstirea, a reparat biserica şi chiliile, a adunat o obşte de vreo 15 vieţuitori, şi a pus rînduială ca la Frăsinei. După un an am fost călugărit, iar în 1935 am fost hirotonit preot. Iată, am 54 de ani de cînd stau aici, la Lainici.

— Cum era viaţa duhovnicească în Schitul Lainici acum 50 de ani?

— Ca la început. Toate erau în paragină. Apoi, încetul cu încetul, s-au reînnoit toate: şi biserica, şi slujbele, şi obştea, şi gospodăria. Dacă este dragoste între călugări şi dacă toţi doresc să se mîntuiască, atunci este şi ascultare, şi smerenie şi viaţa duhovnicească înfloreşte. Îndată ce părintele Visarion, stareţul nostru de atunci, a pus rînduială la biserică, slujbe după tipic, utrenia la miezul nopţii, Sfînta Liturghie zilnic, au şi început a veni fraţi noi, credincioşi la rugăciune şi toţi eram mulţumiţi şi împăcaţi sufleteşte. Că unde nu este dragoste şi rugăciune, acolo toate se ruinează şi pacea lui Dumnezeu fuge din locul acela.

— Cum era nevoinţa duhovnicească a părintelui Visarion?

— Stareţul nostru Visarion Toia a fost un părinte model pentru noi toţi. El m-a format şi călugărit. Un om al lui Dumnezeu. Era de loc din Moldova. Un suflet liniştit, milostiv, blînd, mare cîntăreţ şi bun slujitor al celor sfinte. Apoi era bun gospodar. Sub el a înflorit schitul Lainici, încît în 1951, cînd s-a dus la Domnul, a lăsat aici o obşte de 38 de călugări şi fraţi şi o mare armonie şi ascultare între noi. Dumnezeu să-l odihnească în cer ! Datorită lui Schitul Lainici a devenit mînăstire.

— Ce ştiţi despre marele stareţ de la Lainici, Arhimandritul Irodion Ionescu?

— A fost un stareţ cum nu sînt mulţi. Era duhovnicul Sfîntului Ierarh Calinic. Mi-au povestit despre el Ilie şi Ioan Pătruţ, doi creştini care l-au cunoscut din viaţă. A fost stareţ aici vreo 50 de ani şi a răposat prin 1907. Se spune că trupul lui ar fi fost aflat întreg în mormînt. El avea darul rugăciunii curate.

— Cîţi ani aţi fost stareţ aici, la Mînăstirea Lainici?

— Îndată după moartea stareţului meu, Protosinghelul Visarion, în anul 1952 am fost numit stareţ şi am condus cu nevrednicie acest sfînt locaş timp de 22 de ani, pînă în 1974. Dar eu n-am putut să fiu pe măsura stareţului meu.

— Ce călugări mai sporiţi duhovniceşte aţi cunoscut aici?

— Am cunoscut doi călugări mai sporiţi în nevoinţă şi dragoste de Dumnezeu. Ierodiaconul Atanasie Luca, în prezent la Mînăstirea Dealu,

în vîrstă de 80 de ani, şi schimonahul Valerian Costea, decedat în 1976. Amîndoi posteau şi se rugau mult, ţineau tăcere şi iubeau liniştea şi ascultarea. Mulţi credincioşi se foloseau de nevoinţa lor. Am cunoscut şi la Schitul Locurele din apropiere un schimonah sporit în nevoinţă, anume părintele Isaia Lazăr. În tradiţie se spune că la acest schit a pustnicit demult un sihastru sfînt şi a făcut acolo prima bisericuţă de lemn. Apoi a pus legămînt să nu fie la schitul lui mai mult de 18 vieţuitori, ca să nu se facă tulburare în schit. Că unde sînt mulţi, sînt şi ispite multe, pentru că fiecare ţine mai mult la voia sa, decît la voia altuia şi unde nu este ascultare, obştea aceea se dezbină şi se risipeşte.

— Ce sfaturi mai deosebite daţi fiilor duhovniceşti?

— Să tacă mereu, să se roage mult, cît mai mult, să nu adune averi pe pămînt, să iubească Biserica şi pe oameni şi să aibă mintea la Dumnezeu.

— Ce rugăciuni recomandaţi ucenicilor sfinţiei voastre?

— Întîi, să nu lipsească de la slujbele bisericii. La chilie să citească Psaltirea, acatiste şi paraclisul Maicii Domnului, iar rugăciunea „Doamne Iisuse . . . " s-o zică mereu, ziua şi noaptea. Şi dacă vor trăi în dragoste şi vor face ascultare, cred că se mîntuiesc. Că cei smeriţi, blînzi şi ascultători se mîntuiesc sigur şi cel mai uşor.

— Ce cărţi sfinte recomandaţi ucenicilor pentru citit?

— Mai întîi Biblia, care este Cartea Vieţii şi a mîntuirii tuturor oamenilor. Apoi recomand Patericul, Sfîntul Teodor Studitul, Filocaliile, Mîntuirea păcătoşilor şi Vieţile Sfinţilor. Celor care nu ştiu multă carte sau nu au timp de rugăciune şi citire, le recomand să asculte slujba şi predica la biserică, iar acasă şi la lucru să zică de multe ori Tatăl nostru şi rugăciunea lui Iisus.

— Cum se pot mîntui călugării şi mirenii în zilele noastre?

— La temelia mîntuirii noastre, a călugărilor, stă ascultarea, iar a mirenilor stă milostenia şi naşterea de copii. Deci, să ne întoarcem din nou la adevărata ascultare de Dumnezeu, de duhovnici, de cei ce răspund de sufletele noastre. La ascultare să adăugăm rugăciunea neîncetată şi smerenia, că fără aceste trei fapte bune nimeni nu se poate mîntui.

— Sînteţi mulţumit de viaţa duhovnicească pe care aţi dus-o?

— Nu sînt mulţumit de mine, pentru că am dus viaţa mai mult cum am voit, decît cum am dorit şi făgăduit. De acum nu mai doresc altceva decît să trăiesc cu Dumnezeu în inima mea, pînă îmi voi da sufletul în mîinile Lui. Că mai mare bogăţie ca aceasta nu este alta pe pămînt. Grija Martei să rămînă celor mai tineri, iar eu vreau să urmez lui Hristos, ca Maria.

— Cum pot ajuta călugării pe mireni pe calea mîntuirii?

— Cel mai mult îi pot ajuta prin fapte bune: prin rugăciune, prin sfaturi duhovniceşti, prin milostenie şi prin viaţa lor curată, exemplară. Că degeaba sfătuim, dacă smintim cu faptele noastre pe mireni. Mai întîi pilda vieţii, şi apoi sfaturile.

— Vă temeţi de ceasul morţii şi al judecăţii?

— Mă tem, părinte Ioanichie, pentru că n-am făcut binele care trebuia să-l fac înaintea lui Dumnezeu. Însă un lucru ştiu: că m-am luptat din răsputeri să împlinesc datoriile călugăreşti cu ajutorul lui Hristos. Dar nu orice luptă este încununată şi răsplătită.

— Ce bucurii duhovniceşti mai mari aţi avut în viaţă?

— Cele mai mari bucurii mi-au dat în mînăstire viaţa de linişte şi rugăciunea stăruitoare. Dorinţa mea cea mai mare a fost să deprind rugăciunea inimii. Dar pe aceasta numai darul lui Dumnezeu o dă. Cînd eram eu stareţ, eram foarte răspîndit cu grijile schitului, încît nu aveam timp nici să mă rog şi să merg regulat la biserică. Dar odată m-am retras singur într-o chilie la metocul nostru şi acolo am început să postesc mult, să dorm foarte puţin şi să mă rog cu silinţă, cu osteneală şi metanii, rostind ziua şi noaptea rugăciunea „Doamne Iisuse . . . ". Numai seara tîrziu gustam puţină pîine şi un pahar de apă. După două zile, încă nu simţeam dulceaţa rugăciunii. Dar a treia zi a avut Dumnezeu milă de mine. Am simţit deodată o mare bucurie, o bucurie cerească, care a năvălit în sufletul meu. Lacrimile îmi curgeau fără întrerupere şi o pace sfîntă îmi stăpînea întreaga fiinţă. După un timp mi-am revenit şi abia atunci am înţeles că aceasta este adevărata cale ce duce la rugăciunea cea de foc, despre care spun Sfinţii Părinţi.

Deci rugăciune, rugăciune multă şi iar rugăciune! De cînd am gustat dulceaţa rugăciunii lui Iisus, n-am mai lăsat-o. Prin rugăciune am biruit toate greutăţile în viaţă. Prin rugăciune am cîştigat răbdare, blîndeţe şi liniştea sufletului, care este aşa de scumpă.

— Cum s-ar putea astăzi reînnoi viaţa duhovnicească?

— Viaţa duhovnicească se poate reînnoi numai dacă ne vom ruga mai mult, adică dacă vom avea lucrul nostru mai presus de sublucru, cum spune la Pateric. Lucrul este nevoinţa duhovnicească, rugăciunea, citirea cărţilor sfinte, smerenia, dragostea şi mintea curată: iar sublucrul este grija multă pentru cele materiale. Dacă în mînăstiri ne vom îngriji mai mult de cele duhovniceşti, decît de cele pămînteşti, adică dacă va conduce Maria pe Marta, atunci viaţa noastră se va înnoi, mînăstirile vor deveni din nou altare vii, călugării vor spori pe calea mîntuirii şi mulţi se vor folosi de noi. Iar dacă nu, vom fi asemenea mirenilor şi nici o plată nu vom lua.

— Vă mulţumesc, părinte Calinic, de aceste frumoase sfaturi duhovniceşti!

MONAHIA ACHILINA MINCU
Mînăstirea Dintr-un Lemn
(n. 1896)

Mînăstirea Dintr-un Lemn, atît prin aşezarea, cît şi prin viaţa duhovnicească ce se duce aici, este considerată printre cele mai alese mînăstiri de călugăriţe din ţara noastră. Dealurile împădurite din împrejurimi, curtea împodobită cu tot felul de flori, biserica ctitorită de evlaviosul domn Matei Basarab, mică şi frumoasă ca un vas al Duhului Sfînt, ca şi dragostea şi armonia ce domnesc în această liniştită chinovie, dau Mînăstirii Dintr-un Lemn un prisos de frumuseţe duhovnicească.

Dar dintre toate florile care cresc aici, cele mai de preţ sînt călugăriţele care şi-au închinat viaţa lui Hristos în această sfîntă mînăstire. Cea mai iubită de toate maicile din obşte este maica Achilina Mincu. O adevărată mamă duhovnicească a întregului sobor. Nu ştie carte multă, nu a citit cărţi înalte; însă are dragoste multă, iubeşte mult, din inimă, pe Dumnezeu şi pe oameni. Iubeşte ca pe fiicele ei pe călugăriţe şi pe copiii săraci. Ca ucenică a marelui duhovnic de aici, Iosif Rusu (†1967), maica Achilina a deprins mai bine ca altele taina dragostei, taina mîntuirii prin iubire şi milostenie, prin iertare şi rugăciune, prin nădejde şi bucurie. Aceasta este marea avere a maicii Achilina. Dragostea către toţi, milostenia, mila faţă de copii şi orfani, biserica, chilia şi rugăciunea. Şi cîţi oameni îndestulaţi şi cu multă învăţătură nu sînt lipsiţi de bucuriile şi nădejdea maicii Achilina!

După ce mă închin la icoana Maicii Domnului, întreb de „mama" Achilina. La vîrsta ei de aproape 90 de ani, bătrîna este încă destul de vioaie, senină la suflet şi permanent cu rugăciunea pe buze şi în inimă.

— De cîţi ani sînteţi în mînăstire, maică Achilina?

— De 55 de ani vieţuiesc în această mînăstire, cuvioase părinte. Sînt de loc dinspre Caracal şi de mică iubeam viaţa călugărească. Mi-au fost tare dragi sfintele slujbe şi cîntările bisericii.

— Ce aţi învăţat mai mult în nevoinţa monahală ?

— Am învăţat de la duhovnici şi de la maicile bătrîne că trebuie să fac ascultare, să mă rog neîncetat şi să fiu smerită şi milostivă cu toată lumea. Acestea le fac şi am mare bucurie în suflet.

— Şi cum te rogi, maică Achilină?

— Pe cît pot, nu lipsesc niciodată de la slujbele bisericii de cînd sînt în mînăstire. La ascultare zic Tatăl nostru şi Doamne Iisuse. Iar la chilie îmi fac canonul călugăresc de metanii şi închinăciuni, citesc la psaltire şi zic şi această rugăciune: „Doamne Iisuse Hristoase, mă închin patimilor Tale pe care le-ai răbdat pentru mine. Mă închin Sfintei Cruci pe care ai fost răstignit!; mă închin ranelor Tale şi le sărut cu lacrimi; mă închin Ţie, Care ai răbdat toate cu dragoste, ca să mă mîntuieşti pe mine. Mă închin Sfîntului Tău Mormînt, în care ai fost pus de cei răi pentru mîntuirea lumii. Mă închin sfintei Tale învieri şi mă rog să mă primeşti şi pe mine întru împărăţia Ta, amin!"

— Ce maici mai sporite aţi cunoscut în mînăstire?

— Am cunoscut multe maici bune, mai ales pe cele smerite şi nebăgate în seamă. Apoi, maica Paisia Vasilescu, fostă stareţă la noi 45 de ani; maica Zenaida Mărculescu, maicile Elpidia Stroe, Filoteia Tuculete şi mai ales maica Magdalena, eclesiarha mare. O călugăriţă model pentru noi; mare cîntăreaţă şi nelipsită de la biserică. Cînd să moară, a cerut rasa să se îmbrace, a aprins singură lumînarea din mînă şi aşa s-a dus la Mirele Hristos.

— Ce duhovnici mai buni aţi cunoscut la Dintr-un Lemn?

— Am cunoscut pe părinţii Antonie Varnava şi mai ales pe protosinghelul Iosif Rusu, duhovnicul meu, căruia i-am fost ucenică 15 ani. Toţi trei au fost părinţi cu viaţă sfîntă. Erau nelipsiţi de la slujbele bisericii, posteau mult, se rugau neîncetat, făceau milostenie cu cei săraci şi creşteau mulţi ucenici. Nu pot uita pe părintele nostru Iosif, omul lui Dumnezeu, părintele dragostei şi tatăl orfanilor. Zilnic avea credincioşi şi săraci la uşa chiliei lui. Iar el îi mîngîia pe toţi, le citea rugăciuni, îi învăţa calea mîntuirii, îi hrănea cu mîinile sale din ce avea şi le dădea de cheltuială pe drum. Noaptea, cînd suna clopotul de utrenie, părintele Iosif mă chemă: „Maica Achilină, hai la Dumnezeu! Biserica este casa mîntuirii. Îngerii din cer ne numără paşii spre biserică! Veniţi, tată, veniţi la Dumnezeu!". Iar de săraci zicea: „Maică Achilină, aceştia sînt avocaţii mei în ziua judecăţii lui Dumnezeu. Fără aceşti avocaţi nu ne putem mîntui!"

— Cum vi se pare viaţa duhovnicească astăzi în mînăstire?

— Mulţumesc lui Dumnezeu că m-a învrednicit să ajung la aceşti ani, cînd pot să mă rog mai mult şi să mă împărtăşesc mai des. Sînt bucuroasă că toate maicile şi surorile mă iubesc, mă întreabă ce fac, mă mîngîie, mă cercetează la chilie şi mă ajută cînd nu mai pot. De aceea şi eu le sfătuiesc să se roage permanent, să postească, să facă ascultare, să aibă mai multă răbdare şi să trăiască în dragoste.

— Care este ultimul sfat pe care doriţi să-l lăsaţi ucenicelor?

— Ultimul meu sfat acesta este: Să trăiţi în iubire, să vă rugaţi cît mai mult, să iubiţi postul, tăcerea şi biserica, şi să ajutaţi pe săraci cu fapta şi cuvîntul, că mare plată veţi lua"! Amin.

SCHIMONAHIA NICODIMA VASILACHE

Mînăstirea Tismana

(n. 1912—1991)

Aşezată într-o poziţie subcarpatică încîntătoare, Mînăstirea Tismana stă de veghe de peste şase secole în nord-vestul Olteniei, ca o impunătoare cetate duhovnicească de sfinţenie şi preamărire lui Dumnezeu. Este o vatră monahală de multă linişte, atît interioară, cît şi exterioară. Aici s-a nevoit, între anii 1377—1406, Cuviosul Nicodim cel Sfînt împreună cu ucenicii săi. Aici au sihăstrit multe mii de călugări iubitori de Hristos, dintre care nu puţini vor fi număraţi în ceata sfinţilor în cer. Pînă în anul 1948 Tismana a fost mînăstire de călugări, apoi a fost transformată în mînăstire de călugăriţe.

Cea mai vîrstnică nevoitoare d'n obştea Mînăstirii Tismana este schimonahia Nicodima Vasilache. Sfinţia sa trăieşte intens în dragostea lui Hristos, Căruia I-a închinat din tinereţe inima, speranţa şi bucuriile. Astăzi, maica Nicodima a trecut de 70 de ani. Gîndul ei este unul singur: să adune cît mai mult untdelemn duhovnicesc în candela sufletului, pentru a-L întîmpina pe Mirele Hristos! De aceea se retrage tot mai mult în sine, se roagă mereu, este nelipsită de la biserică, stă de veghe în miez de noapte, cugetă la cele veşnice şi aşteaptă pe Domnul. Sufletul sfinţiei sale, liniştit şi împăcat, iradiază bucurie şi pace. Maicile şi surorile mai tinere o iubesc ca pe o mamă duhovnicească şi îi cer cuvinte de folos în clipe de răgaz sau în vreme de ispitire, cărora bătrîna le deschide cu bunăvoinţă inima şi uşa chiliei.

Cunoscînd ascultarea şi smerenia maicii Nicodima, i-am cerut cîteva sfaturi duhovniceşti, pe care le redau în rîndurile de mai jos.

— Maică Nicodima, în ce an aţi intrat în viaţa monahală şi cine v-a îndemnat?

— Maica Domnului m-a îndemnat să vin la mînăstire. De fapt, eu doream de mică să mă fac călugăriţă. În Galaţi, oraşul meu natal, am frecventat zece ani un pension de călugăriţe catolice. Atunci mi-a venit gîndul: „Ce bine ar fi dacă m-aş face şi eu călugăriţă!". Încă nu cunoşteam nici o mînăstire ortodoxă. Apoi, călătorind prin Oltenia, am cunoscut pe stareţa Mînăstirii Sărăcineşti, monahia Pelaghia, un suflet plin de dragoste şi viaţă duhovnicească. La îndemnul ei am intrat în obştea Mînăstirii

Sărăcineşti în anul 1943 şi n-am regretat nici o clipă ceasul venirii mele la Hristos.

— În ce mînăstiri aţi mai stat ?

— După moartea maicii Pelaghia am fost transferată la Mînăstirea Bistriţa — Vîlcea, unde m-am călugărit în anul 1947. În anul 1951 am fost transferate 20 de maici şi surori la Mînăstirea Tismana, să organizăm aici viaţă de obşte. De atunci mă aflu neîntrerupt aici, cu rugăciunile Maicii Domnului, patroana acestui sfînt locaş.

— Cum era viaţa duhovnicească în mînăstire acum 40 de ani?

— Nu pot găsi cuvinte de bucurie şi mulţumire duhovnicească pentru tot ce simţeam atunci în inima mea. Mi se părea că sînt în cer. La Mînăstirea Sărăcineşti era o frumoasă rînduială monahală pusă de bătrîna stareţă, Arhimandrita Ecaterina Miclăuş, de loc din Tilişca Sibiului. Toate erau nelipsite de la slujbele bisericii. Numai cele de la bucătărie erau scutite de slujbă. Utrenia se făcea la miezul nopţii. Toate ne rugam în taină, cîntam, ne ajutam la ascultare şi eram fericite. Sfînta Liturghie se făcea numai în sărbători, că nu aveam permanent preot duhovnic. La Tismana viaţa duhovnicească este cam la fel. Aceeaşi rînduială la biserică, Sfînta Liturghie zilnică, masa şi ascultările de obşte. Dacă este dragoste şi ascultare, toate sînt bune şi avem nădejde de mîntuire. Dacă ne lipsesc acestea, degeaba am mai venit la mînăstire.

— Maică Nicodima, ce v-a plăcut mai mult în viaţa monahală?

— Părinte Ioanichie, întotdeauna mi-a plăcut să fac ascultare, să întreb ce trebuie să fac, să lucrez orice numai cu binecuvîntare şi să nu calc porunca maicii stareţe şi a duhovnicului.

— Ce mîngîiere aveaţi în vreme de ispite?

— La început, din cauza slavei deşarte şi a părerilor bune despre mine, nu prea îmi dădeam seama de ispite, sau mă tulburam puţin şi apoi mă linişteam. Acum însă, în orice ispite, mă mîngîi cu gîndul că sînt slobozite de Dumnezeu pentru păcatele mele. După ce îmi fac un examen de conştiinţă, mă mîngîi cu cîteva lacrimi şi cu acatistul Maicii Domnului, la care ţin atît de mult din tinereţe. Uneori, în vreme de ispite, după ce mă rog, biruiesc ispitele cu milostenia. Ajut pe cele bolnave, citesc cărţi sfinte, dau cîte un sfat celor mai tinere şi pe măsură ce mîngîi eu pe altele, şi Dumnezeu îmi mîngîie sufletul meu.

— Ce slujbe şi rugăciuni v-au folosit mai mult în viaţa de mînăstire?

— Întotdeauna Sfînta Liturghie m-a întărit, m-a mîngîiat şi m-a hrănit cel mai mult. Apoi utrenia de la miezul nopţii şi canoanele cu pătimirea sfinţilor mi-au folosit mult. Iar la chilie am folosit permanent Ceaslovul, Psaltirea, citirea cărţilor sfinte şi metaniile. Din tinereţe am o mare evlavie către Maica Domnului. Zilnic citesc acatistul şi paraclisul

Maicii Domnului şi toată rînduiala călugărească. Cînd sînt la ascultare, am căutat să fac toate cu dragoste, cu rugăciunea lui Iisus şi cu bucurie, ca pentru Dumnezeu. Pentru mine ascultarea a fost întotdeauna rugăciune, liturghie duhovnicească.

— Ce cărţi duhovniceşti aţi citit mai mult în mînăstire?

— Întîi Sfînta Scriptură, apoi Vieţile Sfinţilor, Patericul, Filocaliile, Războiul nevăzut al sfîntului Nicodim Aghioritul, cuvintele Sfinţilor Părinţi, Urmarea lui Hristos şi tot ce poate zidi sufleteşte. Am citit atît pentru mine, pentru formarea mea duhovnicească, cît şi pentru a folosi pe cele tinere şi pe credincioşi.

— Cum vi se pare viaţa duhovnicească astăzi în mînăstire?

— Acum 40—50 de ani în mînăstire era mai puternic duhul ascultării, al smereniei şi statorniciei. Astăzi au slăbit dragostea, ascultarea şi smerenia în rîndul celor mai tineri. Ascultăm numai dacă ne convine sau dacă sîntem lăudaţi ori plătiţi. Toţi cerem duhovnicie, dar dacă sîntem puşi la rînduială duhovnicească, îndată ne pierdem răbdarea şi vrem să ne ducem în altă mînăstire, căci nu putem răbda tăierea voii şi nu vedem bîrna din ochiul nostru, ci numai paiul din ochiul aproapelui.

— Care ar fi motivele slăbirii vieţii duhovniceşti în zilele noastre?

— Slăbirea credinţei, a dragostei, a rugăciunii şi smereniei, iată motivele principale ale slăbirii noastre duhovniceşti. Apoi, cred că oricînd a fost o nepotrivire între părinţii bătrîni şi cei tineri. Acum se pare că nepotrivirea este mai mare ca în trecut, pentru că se renunţă mai greu la egoism, la acel „eu" care ne chinuie o viaţă. Dar prin ispitele mînăstireşti care se ivesc, colţurile mîndriei se rod şi încetul se intră în normal. „Purtaţi-vă sarcina unii altora", spune Sfîntul Apostol Pavel, şi iarăşi: „Dragostea îndelung rabdă".

— Dintre toate virtuţile principale, care credeţi că lipseşte cel mai mult credincioşilor?

— Eu cred că lipseşte cel mai mult dragostea dintre oameni, căci „dragostea îndelung rabdă, se milostiveşte, nu caută ale sale . . . toate le crede, toate le rabdă, toate le nădăjduieşte, căci dragostea niciodată nu cade", spune Sfîntul Apostol Pavel.

— Maică Nicodima, după atîţia ani de nevoinţă călugărească, sînteţi mulţumită sufleteşte, sau nu?

— N-am realizat mai nimic din ce nădăjduiam la început, din ce am făgăduit la călugărie. Am plecat din lume pentru a deveni un om nou, duhovnicesc, şi văd că sînt mai rău decît eram. Aş vrea să devin altul, mai blînd, mai rîvnitor la rugăciune, mai smerit, mai plin de evlavie, de smerenie şi dragoste faţă de Dumnezeu şi de aproapele. Dar toate acestea îmi lipsesc. Iată deci, că nu am putut realiza omul cel nou, liber, îndelung

răbdător şi plin de dragoste pentru toţi. Dar nădăjduim că lipsurile noastre vor fi completate de mila lui Dumnezeu cea nemărginită.

— Ce cărţi de zidire sufletească mai importante recomandaţi ucenicelor sfinţiei voastre?

— Rolul cărţilor sfinte este de a îmbogăţi cunoştinţele, de a aduna memoria şi pentru progresul nostru sufletesc. Eu obişnuiesc să recomand maicilor mai tinere următoarele cărţi: Cuvintele Sfîntului Teodor Studitul, Patericul, Vieţile Sfinţilor, Războiul nevăzut, Filocaliile şi Tratatul despre feciorie, iar în fruntea tuturor recomand Sfînta Scriptură.

— Ce rugăciuni mai necesare recomandaţi celor tinere?

— Participarea regulată la Sfînta Liturghie şi cele şapte laude, dacă nu sînt trimise la ascultare. Dacă sînt trimise la ascultare, să rostească cu atenţie şi evlavie rugăciunea „Doamne Iisuse ..." , Tatăl nostru, Crezul şi Psalmul 50 de mai multe ori. Apoi să cînte cîntări bisericeşti şi să facă ascultare cu dragoste. La chilie să citească mai ales rînduiala călugărească din Ceaslov, să citească cîteva catisme din Psaltire, acatiste, paraclisul Maicii Domnului, închinăciuni şi metanii, după sfatul duhovnicului şi după putere. Nu trebuie să căutăm atît cantitatea rugăciunii, ci mai ales calitatea ei, evlavia cu care ne rugăm, simţirea inimii şi lacrimile. Acestea spală sufletul, mîngîie inima şi hrănesc duhul omului. Acestea le recomand şi credincioşilor. Oricum, numai să se roage mereu cu smerenie şi credinţă, şi se mîntuiesc.

— Cum se pot birui mai uşor ispitele trupului?

— Se pot uşor birui dacă sînt date la iveală printr-o spovedanie deasă şi curată, prin post, metanii şi ascultare care obosesc trupul. Întotdeauna trebuie urmat sfatul duhovnicului.

— Maică Nicodima, vă temeţi de ceasul morţii?

— Oare cine nu se teme de ceasul morţii şi al judecăţii lui Hristos? Dar avem nădejdea mîntuirii, ca tîlharul de pe cruce!

— Cum putem noi călugării să folosim mai mult pe credincioşi?

— Ascultîndu-le păsurile şi durerile cu răbdare, dîndu-le sfaturi creştineşti, îndemnîndu-i la spovedanie, la rugăciune, la iertare şi buna vieţuire cu vecinii şi dîndu-le cărţi de folos să citească. Apoi, noi înşine să ne rugăm pentru nevoile lor şi să-i zidim sufleteşte prin exemplul vieţii noastre.

— Ce bucurii duhovniceşti mai deosebite aţi avut în viaţă şi ce aţi mai dori pe viitor?

— Cea mai mare bucurie am avut cînd mama mea a venit la mînăstire şi s-a călugărit. Apoi am mare bucurie că m-a chemat Dumnezeu la acest cin îngeresc, ca să mă mîntuiesc. Pe viitor aştept mila Domnului.

— Ce sfaturi duhovnicești doriți să lăsați ucenicelor, celor mai tinere, spre a lor mîntuire?

— Pentru cele din mînăstirea noastră, atîta spun: Dacă au văzut sau sesizat vreun bine la cele mai bătrîne, să-l urmeze și să mă pomenească și pe mine la rugăciunile lor.

— Ce sfaturi duhovnicești mai deosebite lăsați credincioșilor, spre mîntuire?

— Să iubească pe Hristos și Biserica. Să iubească familia și să se sacrifice pentru copii. Să iubească pe toți oamenii și să se roage pentru ei. Cînd unul este nervos, supărat, celălalt să tacă și să se roage în gînd, ca să se potolească furtuna. Să nu dea crezare vorbelor aduse de vecini și prieteni, care caută să facă dezbinare între soți. Să aibă cărți sfinte în casă și un duhovnic bun, și să asculte sfatul lui, că în mod sigur se vor mîntui.

— Care ar fi ultimele cuvinte, maică Nicodima, pe care ați dori să le rostiți în ceasul despărțirii de cele pămîntești?

— Părinte Ioanichie, aș dori să mă despart de trup cu aceste cuvinte pe buzele mele: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, pentru rugăciunile Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătoasa!”.

— Amin!

V

CONVORBIRI
cu
PĂRINȚI DIN TRANSILVANIA

ARHIMANDRITUL SERAFIM POPESCU
Mînăstirea Brîncoveanu
(n. 1912—1990)

De trei secole încoace Mînăstirea Brîncoveanu este așezarea monahală cea mai reprezentativă a Transilvaniei. Sub acoperemîntul ei se nevoiesc, ca într-o familie duhovnicească, peste 25 de părinți și frați rîvnitori pentru Hristos, care stau înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor ziua și noaptea. Este o mînăstire cu profil misionar în care poposesc numeroși credincioși ardeleni de prin sate și orașe, venind să se roage lui Dumnezeu, să-și adape sufletul din liniștea și roua Duhului, să-și ușureze conștiința sub epitrahilul preoților, să primească Prea Curatele Taine, să stea o noapte de veghe în biserică, să ceară un cuvînt de folos de la părinții călugări și să asculte o predică mînăstirească. Credincioșii știu mai bine ca mulți, și nu pot uita, ce mare rol au sfintele noastre mînăstiri pentru unitatea și întărirea lor duhovnicească în sînul Bisericii Ortodoxe străbune.

Cel care le iese cel dintîi înainte și îi întîmpină cu dragoste este Arhimandritul Serafim Popescu. Numele cuvioșiei sale este cunoscut multor credincioși, atît pentru faptul că este cel mai vechi în mînăstire, cît și pentru că le este tuturor sfetnic și părinte duhovnicesc. Călugăr al blîndeții, teolog plin de modestie, și duhovnic al dragostei, părintele Serafim se străduiește mult pentru zidirea sufletească și mîntuirea fiilor săi duhovnicești, călugări și mireni. Pentru aceea este mereu solicitat și căutat.

Dornic să-l cunosc mai de aproape pe părintele Serafim și să aflu cîte ceva despre activitatea sa din Mînăstirea Brîncoveanu, poposesc la ușa chiliei sale.

— Binecuvîntați, Prea Cuvioase părinte Serafim! Un frate din Moldova dorește să vă vorbească.

— Dumnezeu să ne binecuvînteze, părinte Ioanichie! Bine ați venit! Poftiți în chilie!

— Cum vă desfășurați viața duhovnicească în Mînăstirea Brîncoveanu?

— Mulțumim Domnului. Ne străduim să mergem împreună cu Hristos spre Emausul cel de sus. Dumnezeu rămîne cu noi în viață cît timp facem voia lui. Cînd nu-L ascultăm, ne mai lasă și singuri, ca să vedem cît este de greu fără El!

— De unde sînteți de loc, părinte Serafim?

— Sînt fiu de ţărani dintr-un sat aproape de Alba Iulia. Părinţii mei, originari din Poiana Sibiului, erau foarte evlavioşi. La îndemnul lor am făcut primii paşi în biserică şi în viaţa duhovnicească.

— Cînd aţi îmbrăţişat viaţa monahală?

— În anul 1941, părinte. Am fost tuns în monahism aici, la Mînăstirea Brîncoveanu, şi tot aici am fost hirotonit în 1943 preot slujitor la biserică, misiune pe care am dus-o cu multă rîvnă şi dragoste.

— Ce studii teologice aţi făcut înainte de intrare în viaţa călugărească?

— În anul 1932 am absolvit Liceul din Alba Iulia; între anii 1932—1936 am absolvit Academia Teologică din Sibiu, iar între anii 1936—1938 am absolvit Facultatea de Teologie din Cernăuţi, cu teza de licenţă „Stoicismul şi viaţa creştină".

— Ce alte studii teologice aţi mai urmat, părinte Serafim?

— Am mai fost un an de zile, între 1939—1940, student la Facultatea de Teologie de la Atena, unde am aprofundat limba greacă şi am audiat pe vestiţii profesori Balanos şi Trembelas, la morală şi dogmatică. Apoi am mai stat un an de zile — 1940—1941 — în Sfîntul Munte Athos, sub ascultarea evlaviosului Arhimandrit Antipa Dinescu, pentru a studia şi cunoaşte mai de aproape viaţa duhovnicească atonită.

— Ce v-a plăcut şi v-a folosit sufleteşte mai mult la Muntele Athos?

— Rîvna şi disciplina călugărilor atoniţi, punctualitatea lor pentru sfintele slujbe, respectarea cu sfinţenie a rînduielilor canonice şi tipiconale, osîrdia lor pentru apărarea Ortodoxei şi învăţăturii Sfinţilor Părinţi, chiar cu preţul vieţii. Aceasta m-a mişcat şi m-a zidit mai mult sufleteşte. M-am întors din Athos în ţară hotărît să intru şi eu în monahism, după cum am şi făcut.

— Ce duhovnici şi povăţuitori sufleteşti mai deosebiţi aţi avut în anii de ucenicie monahală ai sfinţiei voastre?

— Trei părinţi mai deosebiţi au contribuit mai ales la formarea mea duhovnicească: Arhimandriţii Benedict Ghiuş şi Arsenie Boca şi părintele profesor Dumitru Stăniloae, al cărui elev mă consider.

— Ce învăţături mai importante reţineţi de la ei?

— Să fiu nelipsit de la sfintele slujbe şi să iubesc cu totală dăruire pe Dumnezeu şi pe oameni. Aceste două fapte bune le iubesc şi acum cel mai mult. Să slujesc la biserică şi să sfătuiesc duhovniceşte pe credincioşii care vin la noi.

— Ce opere ale Sfinţilor Părinţi preferaţi?

— Am preferat în mod deosebit omiliile Sfîntului Ioan Gură de Aur, ca mare păstor de suflete şi părinte al iubirii de oameni. Am scris chiar un studiu, „Despre pastoraţia Sfîntului Ioan Gură de Aur", pe care l-am publicat în Revista teologică din Sibiu. Am studiat şi tradus şi din

Sfîntul Vasile cel Mare texte despre viața monahală, chinovială, al cărei organizator iscusit a fost.

— După experiența Prea Cuvioșiei voastre, care ar fi cele mai necesare virtuți care trebuie să împodobească inima și mintea unui preot, mai ales în timpul Sfintei Liturghii?

— În toată viața sa preotul trebuie să fie călăuzit de aceste fapte bune: credință puternică în Dumnezeu, dragoste spre oameni, bunăcuviință, smerenie, atenție și rîvnă lăuntrică pentru Hristos. Iar în afară: paza gîndului, luare-aminte la cele ce se citesc, osîrdie și bucurie duhovnicească.

— Ce fapte bune trebuie să împodobească sufletul unui duhovnic?

— Să aibă înainte prezența lui Hristos în toate privințele și să facă cu credincioșii care vin la el ce ar face Iisus în locul lui. El poartă poverile necazurilor noastre, se face una cu noi. Așa și preotul. El se face una cu sufletul adus înaintea lui. Îl înțelege, îl mîngîie, îl ridică, îl încurajează, se face tuturor toate.

— În Taina Sfintei Spovedanii, care este partea Duhului Sfînt și care este contribuția preotului duhovnic?

— Duhul Sfînt iartă păcatele prin punerea mîinilor preotului, iar contribuția preotului duhovnic este meșteșugul lui de a vîna și scoate sufletele din robia păcatului. Iscusința preotului duhovnic este și ea inspirată de harul Duhului Sfînt, precum și de sfințenia, cultura și trăirea sa interioară. Preotul se roagă, se identifică cu sufletul credinciosului, suferă și se bucură pentru el, mîngîie și se întristează, după așezarea sufletească a fiecăruia.

— Ce metodă duhovnicească este mai indicată la spovedanie? Asprimea sau iconomia, pogorămîntul și iertarea ușoară? Adică, cum trebuie împăcată asprimea Sfintelor Canoane și dreptatea lui Dumnezeu cu dragostea și mila pentru oameni?

— Totul depinde de starea sufletească a penitentului. Acesta este cel mai bun indiciu pentru duhovnic. Nici asprime prea apăsătoare, nici mîngîiere și iertare prea ușoară. Dacă sufletul penitentului este împietrit, este nevoie de asprime. Dacă este descurajat și se căiește mult, este nevoie de blîndețe și mîngîiere. Starea sufletului arată măsura cuvenită. Depinde de rană, de vechimea ei, de starea de îndreptare a penitentului. Sfinții Părinți au înțeles toate chinurile și necazurile sufletului omenesc. Dacă penitentul îți întinde mîna, să-l ridici. Cazul bolnavului de la Vitesda este pilduitor în această privință. Preotul duhovnic este dator să izbăvească, pe cît este cu putință, sufletul doborît de păcat. Eu am căutat să-l fac pe credincios să se învinovățească singur pe sine. Sfintele Canoane au darul de a trezi, întări și ridica sufletul credinciosului din păcat.

— Cînd consideraţi pe credincios vrednic de Trupul şi Sîngele Domnului?

— Cînd a ajuns credinciosul la starea de curăţenie trupească şi sufletească, prin post, rugăciune şi împăcare cu sine, cu semenii şi cu Dumnezeu, este cu rînduială să se apropie de cele sfinte şi să se împărtăşească după cuviinţă.

— De cîte ori pe an împărtăşiţi pe credincioşi şi pe monahi?

— Mirenii se împărtăşesc de patru ori pe an, după rînduială, iar călugării mai des, după cum se pregăteşte fiecare, cu evlavia şi trezvia cuvenită.

— Cel rol important au avut şi continuă să aibă mînăstirile şi călugării în apărarea credinţei ortodoxe şi a unităţii noastre spirituale şi naţionale?

— Mînăstirile ortodoxe au fost dintotdeuna locaşuri şi şcoli duhovniceşti ale evlaviei şi sfinţeniei, în care s-au cultivat marile virtuţi evanghelice şi s-au desăvîrşit sufletele iubitoare de Hristos, pînă au ajuns la asemănarea cu Dumnezeu. Ele au dat nenumăraţi cuvioşi, sfinţi, ierarhi, mărturisitori şi mucenici. Mînăstirile sînt şi adevărate cetăţi de apărare a Ortodoxiei, a tradiţiei, a moralei şi rînduielii Bisericii noastre apostolice.

— Ce rol duhovnicesc au avut dintotdeauna hramurile şi slujbele festive la marile sărbători mînăstireşti?

— Ele au avut şi au darul de a aduna numeroşi credincioşi la un loc, de a-i întări în dreapta credinţă şi în tradiţia ortodoxă, formînd prilejuri binecuvîntate de întărire şi înviorare creştină, de înfrăţire şi iubire spirituală şi naţională. Prin aceasta, mînăstirile sînt oaze de lumină pentru obştea credincioşilor noştri.

— Cum sînt datori să predice călugării pe Hristos?

— Călugării predică aproapelui pe Hristos nu atît prin cuvînt, cît prin ţinuta lor morală şi prin exemplul vieţii lor. Omul dăruit lui Dumnezeu cu trup şi suflet predică Evanghelia lui Hristos prin tot ce face el. Este o predică tăcută prin exemplul personal şi o predică arătată, văzută, prin ţinuta lui morală. Este bine să înceapă fiecare călugăr să predice pe Hristos prin viaţa lui. Aceasta este cea mai puternică predică. Preoţii călugări sînt datori să predice şi cu cuvîntul, mai ales acum, cînd este atîta sete de cunoaştere de cuvînt. Fără îndoială, prin rînduiala sfintelor slujbe, predica monahilor este o continuă slujbă. Călugării trebuie să ridice cuvînt de apărare pentru dreapta credinţă şi să lămurească pe credincioşi, care sînt asaltaţi de tot felul de secte.

— Care este milostenia călugărilor?

— Să dea permanent sfat la cei care cer; să îndemne la viaţă morală; să dea ajutor material, după posibilităţi, celor săraci; să folosească pe toţi prin viaţa şi exemplul lor şi să se roage pentru lume.

— Care este cea mai importantă faptă bună care se cere călugărului?

— Rugăciunea de laudă lui Dumnezeu, rugăciunea pentru oameni și pentru mîntuirea sa. Călugărul este mai întîi om al rugăciunii și apoi al cuvîntului.

— Dar pentru mireni, care este cea dintîi faptă bună?

— Tot rugăciunea. Rugăciunea în casă, în călătorie, la lucru. Orice activitate se cuvine s-o începem întîi cu rugăciunea. Altfel, lucrul nu este cu spor sau nu se sfîrșește bine.

— Ce cărți mai importante de învățătură duhovnicească recomandați călugărilor și mirenilor?

— Filocaliile, Cartea de învățătură ortodoxă și Viețile Sfinților. Filocalia ne învață cum să ne despătimim, să ne iluminăm și să ne desăvîrșim prin rugăciune, smerenie, dragoste și păzirea curată a minții și inimii. A doua carte ne învață tainele credinței ortodoxe, fără de care nu ne putem mîntui. Iar Viețile Sfinților ne îndeamnă la jertfă, la punerea în practică a credinței în Dumnezeu.

— Care sînt cele dintîi motive care fac să crească prozelitismul sectar în rîndul credincioșilor ortodocși?

— Cel dintîi este viața preotului, lipsa de exemplu personal. Apoi, lipsa de îndrumare pastorală a credincioșilor și lipsa de cărți ortodoxe de învățătură pe măsura și înțelesul lor. În satele unde preotul duce o viață exemplară și catehizează oamenii, nu prind secte. Atît preoții și păstorii, cît și mînăstirile au datoria să apere dreapta credință și să hrănească pe credincioși, ca să nu se adape din izvoare străine și să dăm greu răspuns în fața lui Hristos pentru pierzarea lor. Noi ne mîntuim în măsura în care ajutăm la mîntuirea altora.

— Care sînt cele mai mari păcate care destramă sufletul și familia creștină?

— Întîi, este necredința. Apoi, beția și desfrîul — cele două mari plăgi sociale și morale care destramă persoana umană, familia și comunitatea. Aceste trei păcate sînt cele mai răspîndite și fac cele mai mari victime.

— Cum ar putea fi mai cu folos combătute aceste păcate?

— Ne trebuie preoți și misionari buni, cu viață sfîntă, tari în rugăciune, cu putere în faptă și cuvînt. Apoi cărți creștinești în casele creștinilor, cercetarea lor în familie, spovedania mai deasă, milostenia la cei săraci și exemplul personal. Iar din partea credincioșilor, o mai strînsă legătură cu biserica și preotul, multă seriozitate la încheierea căsătoriilor, naștere de copii, moralitate deplină, încredere între soți și ascultare de preot ca de Hristos. Se cere ca preoții să-și facă mai deplin datoria de păstori și să lupte împotriva acestor grele păcate. Altfel, se ajunge la dezbinare

între soţi, neîncredere unul faţă de celălalt, adică intervine divorţul sufletesc şi se sfîrşeşte prin destrămarea familiei, adică divorţul final.

— Ce trebuie să înţelegem prin pocăinţă?

— Pocăinţa este părăsirea păcatelor şi căinţa pentru ele. Pocăinţa este bucuria inimii de a trăi în Hristos şi numai pentru El. Ea cere o viaţă îmbogăţită cu har şi întărire în virtute. Ea se realizează prin spovedanie, rugăciune, post, milostenie, Sfînta Împărtăşanie, şi citirea cărţilor sfinte.

— Ce înţelegem prin cuvintele „bucuria mîntuirii" din Psalmul 50?

— Bucuria mîntuirii este întoarcerea deplină de la păcat şi ura faţă de cel rău, care este diavolul. Bucuria trăirii cu Hristos.

— Ce sfat duhovnicesc lăsaţi fiilor sufleteşti ai prea cuvioşiei voastre?

— Să fie legaţi pînă la moarte de Hristos şi de Biserică. Viaţa şi duhul Bisericii să-i urmărească în toată viaţa lor.

— Ce sfat duhovnicesc lăsaţi părinţilor din Mînăstirea Brîncoveanu şi mie personal, părinte Serafim?

— Să se proslăvească Dumnezeu în viaţa noastră personală şi cea obştească şi să trăim în nemuritoarea iubire.

— Şi un cuvînt de încheiere, părinte Serafim?

— Să închidem ochii cu pace la picioarele crucii lui Hristos!

IEROMONAHUL TEOFIL PĂRĂIAN

Mînăstirea Brîncoveanu — jud. Braşov

(n. 1929)

Părintele Ieromonah Teofil Părăian de la Mînăstirea Brîncoveanu este binecunoscut şi apreciat, atît în cele mai multe din mînăstirile noastre, cît şi în rîndul credincioşilor ardeleni. Şi aceasta din două cauze principale. Întîi, pentru că părintele Teofil este nevăzător. Apoi, pentru că sfinţia sa este un profund teolog, cu o aşezare duhovnicească deosebită. Pe lîngă cultură, l-a înzestrat Dumnezeu şi cu darul cuvîntului şi cu inimă caldă, care dă viaţă cuvîntului şi putere să încălzească şi pe alţii. La acestea, i-a adăugat Dumnezeu darul înţelegerii, al măsurii şi al dreptei socoteli, care împodobesc orice suflet cuvios.

Dar ce să vorbim de dragostea părintelui Teofil, de blîndeţea şi răbdarea sfinţiei sale şi, mai ales, de bucuria şi mulţumirea sa sufletească? Cîţi oameni cu ochi n-ar dori să aibă liniştea şi bucuria duhovnicească a părintelui Teofil! Cîte feţe împodobite cu vedere nu sînt posomorîte, crispate şi brăzdate de gînduri şi nevoi, în timp ce faţa părintelui Teofil este senină şi luminată permanent de bucuria Sfîntului Duh!

Lucrul acesta îl mărturisesc toţi cei ce văd pe părintele Teofil şi vorbesc cu dînsul. Tocmai de aceea, mulţi credincioşi întreabă de sfinţia sa, îl caută, îi cer cuvînt de folos sufletesc şi se întorc mîngîiaţi la casele lor. Iată deci că şi prin părintele Teofil se proslăveşte Dumnezeu. Iată un teolog cu inimă de teolog! Părintele Teofil de la Mînăstirea Brîncoveanu nu rămîne un simplu călugăr nevăzător, un muritor de rînd, îmbrăcat în haine de doliu. Ci, dimpotrivă. Pentru cei mai mulţi sfinţia sa a devenit un neîntrecut povăţuitor, un adevărat părinte sufletesc. De aici şi numele sub care este cunoscut peste tot, de „Părintele Teofil"!

Gîndul de a-l vedea şi a vorbi cu părintele Teofil m-a îndemnat şi pe mine să poposesc la Mînăstirea Brîncoveanu. Este o mînăstire mică de altfel, însă dragostea părinţilor de aici, în număr de aproape 30, este mare şi pilduitoare. O obşte bine închegată, cu multă armonie între fraţi, cu duhovnici buni, cu slujbe alese la biserică — prin care se împărtăşeşte îndestulată mîngîiere şi binecuvîntare credincioşilor ce ajung pînă aici. Renumele Mînăstirii Brîncoveanu este întregit de splendida sa aşezare, la poalele Munţilor Făgăraş, înconjurată cu poieni pline de verdeaţă, cu pîraie limpezi de munte şi cu grădini bogate în roade şi linişte.

Ajuns în incinta mînăstirii întreb de părintele Teofil. Un călugăr binevoitor mă conduce la chilia lui.

— Pentru rugăciunile Sfinţilor Părinţilor noştri, Doamne Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi! Binecuvîntează, părinte Teofil!

— Amin! Dumnezeu să ne binecuvînteze pe toţi! Bine aţi venit la Teofil păcătosul!

După frăţeasca sărutare, părintele mă invită înăuntru, îmi prezintă chilia, biblioteca, cărţile copiate de el în Braille şi îmi comunică unele din bucuriile sale duhovniceşti. Un călugăr al bucuriei, al păcii şi luminei celei de sus. Privesc în chipul feţei sale. Este un suflet mulţumit. Un călugăr silitor care mereu se realizează şi sporeşte în faptele cele bune. Toate le începe şi le sfîrşeşte cu Hristos. Părintele Teofil este un adevărat iubitor de Dumnezeu, precum îl arată şi numele.

Mă minunez de calmul cu care vorbeşte, de siguranţa afirmaţiilor, de bogăţia citatelor din Sfînta Scriptură şi Sfinţii Părinţi. Mă minunez de convingerea fiecărui răspuns, al fiecărui cuvînt. Cărţile, mai ales, sînt marii săi prieteni, marile bucurii ale părintelui Teofil. Îmi scoate un volum din raft. Îmi citeşte un fragment din „Imnele dragostei divine", scrise de Sfîntul Simeon Noul Teolog, poate cea mai îndrăgită operă patristică legată de inima sa. Mă bucur şi eu împreună cu părintele Teofil şi mă folosesc de ordinea exemplară a chiliei sale. Într-adevăr, precum înăuntru, aşa şi în afară!

Privesc în ochii senini ca cerul ai părintelui Teofil, care caută undeva, spre hotarele altei lumi. Cine ar putea afirma că părintele Teofil nu „vede", cu toate că s-a născut orb? Iar dacă s-a născut aşa, aceasta nu din cauza păcatelor cuiva, ci pentru ca să se proslăvească Dumnezeu prin sfinţia sa. Într-adevăr, la părintele Teofil se repetă oarecum minunea cu orbul din Sfînta Evanghelie. Mă bucur că părintele Teofil „vede", că este fericit, că vorbeşte de lumină, de soare, de viaţă, de sfinţi, de Dumnezeu. Mă bucur că nu este singur, că nu se simte singur, că nu suferă ca un nevăzător, că nu se tînguieşte ca un orb, că nu se lasă cuprins de nici un fel de întuneric.

Îndemnat de această bucurie, îl invit pe părintele Teofil la o convorbire duhovnicească, pe care sfinţia sa o acceptă din toată inima.

CONVORBIREA ÎNTÎIA

Despre faptele bune

1. — Care este rolul principal al monahismului în Biserica lui Hristos?

— Monahii sînt numiţi de Sfinţii Părinţi „îngeri pămînteşti". Ei au pe pămînt acelaşi rol ca şi îngerii din cer, să laude neîncetat pe Dumnezeu, să-L mărturisească înaintea oamenilor prin cuvînt şi prin exemplul vieţii lor, să sporească pe calea desăvîrşirii şi să ajute pe oameni pe calea mîntuirii.

2. — Care este cea dintîi datorie a monahilor faţă de Dumnezeu? Dar faţă de Biserică şi faţă de lume?

— Cea dintîi datorie a călugărilor este de a se ruga neîncetat lui Dumnezeu, lăudîndu-L, mulţumindu-I şi cerînd milă, pace şi iertare pentru oameni. Faţă de Biserică au marea datorie de onoare de a apăra pînă la jertfă dreapta credinţă ortodoxă, de a menţine neştirbite sfintele slujbe de zi şi de noapte, şi mai ales Sfînta Liturghie, nădejdea mîntuirii noastre. Iar faţă de lume, faţă de oameni, călugării au datoria să se roage neîncetat lui Dumnezeu pentru mîntuirea lor, să-i călăuzească şi să-i mîngîie prin cuvinte de învăţătură duhovnicească, după cuvîntul Domnului ce zice: „Mîngîiaţi, mîngîiaţi pe poporul Meu" (Isaia 40, 1).

3. — De ce are nevoie călugărul şi monahismul în general, pentru a-şi putea împlini această întreită însuşire?

— Pentru a-şi împlini misiunea sa, călugărul are nevoie, în primul rînd, de vocaţie religioasă, de un duhovnic cu adevărat sporit duhovniceşte, destoinic să dea îndrumări, să soluţioneze orice chestiune de ordin sufletesc, să formeze conştiinţa monahului, să pună în valoare mijloacele şi metodele de îmbunătăţire sufletească. Apoi, de foarte mare ajutor este

un mediu religios superior, care susține și stimulează pe monah în trăirea religioasă.

Se știe că monahismul ortodox este în primul rînd contemplativ și că lucrarea lui de căpetenie este o lucrare de rugăciune. Monahii ajută Biserica prin rugăciunile lor și prin exemplul pe care îl dau credincioșilor, precum și prin faptul că însumează în societatea monahală, în cuprinsul monahismului, pe credincioșii cu o vocație religioasă deosebită, care doresc să realizeze mai mult decît ar putea realiza în viața obișnuită. Pe acești oameni de vocație îi îndrumează și îi formează monahismul, ca elemente utile Bisericii și chiar lumii.

Monahismul, privit în totalitatea lui, are nevoie de elemente promițătoare în ceea ce privește realizarea desăvîrșirii creștine. De observat că încadrarea în monahism a unor elemente fără vocație religioasă pentru monahism, precum și lipsa de îndrumare a elementelor deja încadrate, are drept urmare scăderea prestigiului monahismului și duce la neîmplinirea rostului călugărilor; ba chiar produce și sminteli și neajunsuri în sînul Bisericii. Deci, trebuie mai multă grijă în recrutarea și încadrarea, în îndrumarea și formarea elementelor care intră în monahism.

4. — Ce trebuie să înțelegem prin despătimire și cîte părți are ea după Sfînta Scriptură și Sfinții Părinți?

— Prin despătimire trebuie să înțelegem curățirea de patimi sau ajungerea la starea de nepătimire. Despătimirea este lucrarea pe care o săvîrșește omul în vederea nepătimirii. Ea este o nouă orientare a energiilor ființei omenești. Noi cunoaștem în noi și în alții firea supusă pătimirii, firea robită de patimă. Dorința ne este să ajungem la nepătimire. La aceasta ajungem prin lucrarea de despătimire.

Sfînta Scriptură nu se ocupă în mod special de despătimire și de nepătimire, ci numai de mîntuire, care include în sine, de fapt, și nepătimirea. Nici un autor de cărți inspirate din Sfînta Scriptură nu s-a ocupat în mod special de despătimire sau de nepătimire. S-au ocupat de aceasta Sfinții Părinți. Sfîntul Ioan Scărarul are în Scară un cuvînt despre nepătimire, cuvînt în care arată și ce este nepătimire, și care sînt semnele ei. De altfel, Scara Sfîntului Ioan Scărarul este „o îndrumare spre nepătimire”. Sfinții Părinți vorbesc despre o nepătimire parțială și despre o nepătimire deplină.

5. — Care este cea mai bună cale de despătimire a călugărului și a credinciosului după Sfinții Părinți?

— Nu știu dacă s-ar putea spune că există „o singură metodă” sau o „cea mai bună metodă” de despătimire, nici dacă există o anume metodă pentru călugări și alta pentru mireni — idealul și al unora și al celor-

lalţi, fiind unul şi acelaşi: „desăvîrşirea creştină" sau cel puţin, „mîntuirea". Călugării şi credincioşii se deosebesc unii de alţii din punct de vedere religios numai prin angajarea ce o au şi prin condiţiile de viaţă religioasă deosebite. Metode de despătimire şi a unora şi a altora nu se raportează la starea de călugăr sau de credincios de rînd, ci la starea religioasă; fiecare ajunge la nepătimire, se despătimeşte dînd un sens religios vieţii privită în ansamblul ei, precum şi fiecărei părţi sau manifestări a vieţii în special. În felul acesta cred că a înţeles lucrul acesta Sfîntul Petru Damaschin, care spune: „De va lăsa omul voile şi cugetele sale şi va face voia şi cugetul lui Dumnezeu, pentru unul ca acesta nu se va găsi, în toată lumea aceasta, nici loc, nici lucru care să-i împiedice mîntuirea" şi care declară: „Am văzut mîntuire şi pieire, în bogăţie şi în sărăcie, în pustie şi în viaţă de obşte, în singurătate şi în căsătorie". De reţinut că în toate acestea există şi posibilitatea de mîntuire ca şi posibilitatea de pieire.

Despătimirea ca lucrare şi nepătimirea ca stare sînt posibile deopotrivă pentru călugări şi pentru mireni, cu condiţia ca fiecare, în rostul şi în împrejurările sale de viaţă, să fie preocupat şi să se silească „să facă voia lui Dumnezeu". „Totul pentru o mai mare mărire a lui Dumnezeu". „Ori de mîncaţi, ori de beţi, ori altceva de faceţi, toate spre mărirea lui Dumnezeu să le faceţi" (1 Cor, 10, 31). „După cum aţi făcut mădularele voastre roabe ale necurăţiei şi fărădelegii, spre fărădelege, tot aşa acum faceţi mădularele voastre roabe ale dreptăţii, spre sfinţire" (Rom. 6, 19). Cred că în aceasta constă, în principiu, lupta de despătimire. Cît priveşte metoda, cred că pentru fiecare patimă trebuie o metodă anume, esenţialul fiind să se urmărească în fiecare caz realizarea virtuţii care se împotriveşte patimii respective. De pildă, scapi de mînie cînd ai devenit blînd. Scapi de ură, cînd ai iubire neclintită faţă de oricine. Scapi de iubirea de argint cînd eşti gata să faci milostenie. Sigur, la aceasta nu se ajunge dintr-o dată, ci cu vremea şi cu osteneală. Totul e să ştim în ce stadiu ne găsim, adică să ştim ce patimă ne stăpîneşte; care dintre patimi e mai puternică în noi. Apoi, să ne silim să scăpăm de oricare dintre patimi, prin virtutea potrivnică. Această lucrare se face totdeauna cu smerenie şi cu rugăciune. „Toată darea cea bună şi tot darul desăvîrşit de sus este, pogorînd de la Tine, Părintele luminilor" (Iac. 1, 17).

Pătimirea are multe chipuri. Lucrarea de despătimire are şi ea multe înfăţişări. Totul este să fim angajaţi pentru bine, prin Domnul nostru Iisus Hristos, care este Mîntuitorul lumii căci, în ultimă analiză, nu noi realizăm nepătimirea, ci ne-o dă Dumnezeu pe măsura silinţelor noastre.

Pentru călugăr, voturile monahale, respectiv împlinirea făgăduinţelor călugăreşti: ascultarea, sărăcia şi castitatea sînt de bun ajutor spre

nepătimire şi ca lucrări de despătimire. Pentru mireni, faptul de a putea avea familie, de a aduce în lume, pentru prezent şi pentru veşnicie, copii care să înmulţească numărul sfinţilor şi, eventual al călugărilor, este un mijloc de despătimire, un mijloc ducător la nepătimire. Faptul de a putea agonisi avere personală şi de a da celor lipsiţi este pentru mirean un mijloc de despătimire. Iată deci, că nu se poate vorbi de o singură metodă de despătimire sau de metode speciale de despătimire, unele specifice călugărilor şi altele specifice credincioşilor de rînd; fiecare se mîntuieşte, deci se despătimeşte, la locul şi în rostul lui, datorită legăturii pe care o are cu Domnul nostru Iisus Hristos, Mîntuitorul, împlinind ceea ce ţine de starea de călugăr sau de credincios de rînd. De reţinut doar atît: că nu se mîntuiesc călugării făcînd cele ale mirenilor şi nici mirenii făcînd cele ale călugărilor. Adică nu se mîntuiesc călugării avînd familie, avere personală, independenţă. Nu se mîntuiesc nici mirenii aşa cum se mîntuiesc călugării, adică renunţînd la cele ce sînt datori să le împlinească prin specificul lor şi prin binecuvîntarea Sfintei Biserici, care le împărtăşeşte Sfînta Taină a Cununiei.

6. — **Cu ce faptă bună trebuie să înceapă călugărul despătimirea sufletului său, după Evanghelie şi după experienţa Sfinţilor Părinţi?**

— Dacă ne gîndim că Domnul nostru Iisus Hristos a spus: „Cel ce vrea să vină după Mine să se lepede de sine, să-şi ia crucea sa şi să-mi urmeze Mie" (Mt. 16, 24), şi dacă avem în vedere că viaţa călugărească este prin excelenţă o viaţă de „urmare a lui Hristos", cea dintîi luptă cu care călugărul ar trebui să înceapă desăvîrşirea sufletului său ar fi „lepădarea de sine", sau alte fapte prin care să se realizeze lepădarea de sine. Astfel de fapte sînt, mai cu seamă, ascultarea şi smerenia. Dar ascultarea trebuie privită nu numai ca gînd că eşti dependent de cineva, că te ştii dependent, ci în înţelesul unei dependenţe reale, simţite şi urmărite.

Călugăria ortodoxă este o călugărie în anonimat. Toţi cei care se afirmă pe ei prin călugăria însăşi, nu ştiu ce-i lepădarea de sine şi nici ce este începutul cel bun. Există posibilitatea unei afirmări în călugărie şi prin călugărie; aceasta însă nu duce la desăvîrşire, ci la înrăutăţire. Călugăria fără lepădarea de sine, fără ascultare, fără smerenie nici nu există. Am putea spune că, de fapt, călugăria încetează cu fiecare încălcare a voturilor monahale. Lepădarea de sine, ascultarea, smerenia, toate acestea se fac cu scopul urmării lui Hristos, în vederea slujirii lui Hristos pentru Împărăţia lui Dumnezeu, din dragoste faţă de Dumnezeu sau pentru a ajunge la dragostea de Dumnezeu.

Independenţa în călugărie nu sprijineşte călugăria. De aceea este necesar ca în mînăstire toate să se organizeze în aşa fel ca fiecare călugăr

să poată începe şi să poată continua calea desăvîrşirii prin a se lepăda de sine, ca să se afirme prin el Domnul nostru Iisus Hristos. „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micşorez" (Ioan 3, 30), zicea Sfîntul Ioan Botezătorul, referindu-se la raportul său cu Domnul nostru Iisus Hristos. Acelaşi lucru trebuie să-l poată spune oricare dintre credincioşi şi mai ales oricare dintre monahi. Să mă micşorez eu, ca să crească în mine Hristos!

Desigur, lepădarea de sine are ca început adevărat plecarea minţii noastre faţă de Dumnezeu şi faţă de aleşii lui Dumnezeu, care sînt şi aleşii noştri, în vederea mîntuirii noastre. Acel cuvînt, „toată noaptea m-am trudit şi n-am prins nimic, dar, pentru cuvîntul Tău, arunc mreaja în mare" (Lc, 5, 5), spus de Sfîntul Petru, trebuie să fie şi cuvîntul fiecărui credincios. Fiecare trebuie să poată spune: „Pentru cuvîntul Tău, pentru că zici Tu, fac ce mi se spune şi ceea ce aş face eu din propria mea iniţiativă". Numai în felul acesta poate fi disciplinată „mintea, care discută cu Dumnezeu, în loc să se supună fără discuţie".

Trebuie însă observat că lepădarea de sine este şi trebuie să fie „un act religios". Deci ea se realizează din motive religioase şi în vederea unor scopuri religioase: ca să se afirme prin noi Domnul, ca noi să ajungem la desăvîrşirea în Hristos, ca să ajungem la „măsura vîrstei deplinătăţii lui Hristos" (Ef. 4, 13). Pentru astfel de motive, ca orice faptă religioasă, şi lepădarea de sine trebuie căutată prin rugăciune. În acest sens s-ar putea spune că rugăciunea premerge lepădării de sine şi că este fapta de toată vremea a ostenitorului spre desăvîrşire. De aceea nu greşesc cei ce spun că desăvîrşirea trebuie începută cu rugăciunea de toată vremea, cu rugăciunea neîntreruptă. La drept vorbind, nimeni nu ştie cu ce începe şi nici care este adevăratul început al înaintării în cele bune. Ştim cu toţii doar ce trebuie să facem. În orice caz, esenţialul este ca cel ce vrea să urmeze lui Hristos — bineînţeles că numai cineva care are deja o legătură cu El poate dori să-i urmeze — trebuie să se lepede de sine şi asta e principal chiar şi în rugăciune.

7. — Ce înţelegem prin luminare duhovnicească şi prin desăvîrşire?

— Ce este luminarea duhovnicească şi ce este desăvîrşirea o ştiu numai cei luminaţi şi desăvîrşiţi. Noi, despre desăvîrşire ştim că ea „este fără hotar", şi că, după cuvîntul Sfîntului Isaac Sirul, este „o prăpastie de smerenie". Ştim că mai ales dragostea, care este „legătura desăvîrşirii" (Col, 3, 14), şi smerenia, dusă pînă la cele mai adînci măsuri ale ei, formează conţinutul esenţial al desăvîrşirii. Noi cunoaştem calea desăvîrşirii şi a iluminării. Vom cunoaşte şi ce anume este iluminarea şi desăvîrşirea, dar numai atunci cînd vom ajunge să le avem.

8. — Care ar fi, pe scurt, scara virtuţilor care urcă sufletul pînă la desăvîrşire, pînă la unirea lui tainică cu Dumnezeu?

— E greu de precizat ordinea virtuţilor pe care, realizîndu-le, cineva ajunge la desăvîrşire. Greutatea vine de pe urma faptului că virtuţile se întrepătrund, aşa că nu există un hotar precis între ele, şi nici nu se realizează într-o anumită ordine aşa încît cel ce le-a realizat să poată spune: „acum am sfîrşit cu cutare virtute şi mă apuc de următoarea". E adevărat că Părinţii au indicat unele semne ale înaintării duhovniceşti, dar adeseori e necesar să cunoaştem şi urcuşul în una şi aceeaşi virtute. Prin urmare, nu-i deloc uşor să stabileşti o scară a desăvîrşirii. Ceea ce cred că e totuşi necesar de făcut, este să luăm aminte la anumite indicaţii pe care ni le dă în această privinţă Mîntuitorul în Noul Testament.

Astfel de pildă, în Predica de pe Munte, Domnul nostru Iisus Hristos ne prezintă Fericirile, care pot fi considerate şi ca un fel de scară a urcuşului duhovnicesc. Se începe cu sărăcia duhului, care este smerenia, şi se continuă cu pocăinţa şi cu blîndeţea, cu dreptatea, cu milostenia şi cu curăţia inimii, pînă ce se ajunge, prin cele ce mai urmează, la bucuria deplină, cea din ceruri.

Tot în Predica de pe Munte a cuprins Domnul şi rugăciunea „Tatăl nostru". Şi în rugăciunea domnească avea un urcuş, dacă privim cuprinsul ei, în felul cum urmează de la sfîrşitul spre începutul rugăciunii. Mai întîi e eliberarea „de cel rău" şi de tot ce-i rău, de tot răul sub toate formele lui... Vine apoi ocolirea ispitelor, iertarea celor ce ne greşesc, activitatea pentru agonisirea celor de trebuinţă. Urmează împlinirea întru toate, a voii lui Dumnezeu pe pămînt, aşa cum se împlineşte ea în cer. Asta aduce Împărăţia lui Dumnezeu în om şi între oameni şi preamărirea lui Dumnezeu.

În Epistola către Galateni, Sfîntul Apostol Pavel vorbeşte despre „roada Duhului" şi arată din ce constă ea. Dacă luăm lucrurile tot aşa, de la sfîrşitul enumerării către început, găsim şi aci un urcuş duhovnicesc, care începe cu „înfrînarea poftelor" şi sfîrşeşte cu „pacea, bucuria, dragostea" (Gal. 5, 22—23).

Mai este în Noul Testament un text care poate fi considerat ca o indicaţie a urcuşului duhovnicesc, ca o scară a virtuţilor. Acel text se găseşte în epistola a doua a Sfîntului Apostol Petru. În acel text, temelia este „credinţa". Ea este urmată de „fapta bună", care aduce „cunoştinţă". După aceasta vin „înfrînarea" şi „răbdarea". Urmează apoi „evlavia", însoţită de „îngăduiala frăţească". Iar toate acestea duc la „dragoste", care este treapta cea mai de sus a urcuşului duhovnicesc (2 Petru 1, 5—7).

Apoi, însăşi Scara Sfîntului Ioan Scărarul poate fi socotită o indicare a urcuşului duhovnicesc. Mai este şi o scară a Sfîntului Teofan, dacă îmi

aduc bine aminte. Ea este la sfîrşitul volumului 4, din Filocalia românească. Noi ne îngrijim de cele de la început, de cele proprii cu starea noastră de începători, căci celelalte, cu voia lui Dumnezeu, vor veni şi ele, cînd va fi de trebuinţă.

9. — **Care este cea mai scurtă definiţie a faptei bune? Dar a păcatului?**

— Toată lumea ştie că fapta bună este fapta conformă cu voia lui Dumnezeu şi că „păcatul este călcarea legii". Aşa îl defineşte Sfîntul Ioan Evanghelistul, în prima sa epistolă sobornicească. E drept că Sfîntul Evanghelist nu ne spune nici despre ce lege este vorba şi nici nu precizează că ar fi vorba de o călcare „cu deplină voinţă şi ştiinţă" a legii lui Dumnezeu. Oricum, dat fiind faptul că Sfîntul Ioan Evanghelistul spune că „păcatul este călcarea legii", aceasta poate fi considerată ca cea mai scurtă definiţie a păcatului. Este însă de trebuinţă şi precizarea că legea de care este vorba este „legea lui Dumnezeu" şi că prin păcat se calcă legea lui Dumnezeu „cu deplină voinţă şi ştiinţă". Fără aceste precizări nu se face deosebire între păcat şi greşală.

10. — **Ce trebuie să înţelegem prin ispită? Cîte feluri de ispite sînt după Sfînta Scriptură şi Sfinţii Părinţi? De cînd ispita devine păcat?**

— Ne-am obişnuit cu gîndul că ispita este un îndemn spre ceva rău. În realitate, „ispita este un fel de încercare, de verificare, un examen". În acest sens există expresia „ispitire canonică". Tot în acest sens, au încercat unii teologi să formuleze cererea a şasea din rugăciunea Tatăl nostru: „Şi nu ne duce pe noi în cercare". Totuşi, ispita este privită în general ca un îndemn spre păcat, ca un îndemn negativ. În acest înţeles, ispitele sînt de atîtea feluri de cîte feluri sînt păcatele, fiecare păcat avînd ca pricină a lui o ispită.

Ispita, chiar ca îndemn negativ, ca îndemn spre păcat, nu este totdeauna pricină de păcat şi, în orice caz, nu este în sine păcat, fiind un gînd simplu, fără margini. Dar ispita devine păcat, se transformă în păcat, cînd cel ce o primeşte o dezvoltă în gînduri cu imagini, cînd sufletul se învoieşte la păcat şi chiar săvîrşeşte păcatul spre care a fost ispitit. Păcatul începe, în orice caz, în gînd. Ne-o spune Hristos cînd zice: „Oricine se uită la femeie poftind-o, a şi preacurvit cu ea în inima sa" (Mt. 5, 28). De aceea, toată grija trebuie să ne fie aceea de a înlătura gîndurile rele, de la cea dintîi apariţie a lor în minte.

11. — **Se poate omul mîntui fără ispite? Care este raţiunea ispitelor în viaţă?**

— În Pateric se spune: „Ridică ispitele şi nu este cine să se mîntuiască". E vorba aici de ispite ca încercări, ca ajutoare spre îmbunătăţire,

ca greutăţi care ne întăresc în răbdare. Tot acolo spune: „Lucrarea cea mare o omului este ca greşala sa să o pună asupra sa şi să aştepte ispita pînă la răsuflarea sa cea mai de pe urmă". Potrivit acestui cuvînt, ispitele sînt legate de viaţa omului, desigur, cu scop bun. Credinciosul trebuie să facă faţă ispitelor care îi vin. El trebuie să se pregătească spre a face faţă ispitelor. „Caută doctor înainte de boală şi roagă-te înainte de ispită"; „Privegheaţi şi vă rugaţi, ca să nu intraţi în ispită" (Mt. 26, 41).

12. — **Este vinovat diavolul pentru ispitele aduse asupra omului? Şi pentru ce anume?**

— Diavolul este vinovat pentru ispitele cîte le aduce oamenilor, căci el îi ispiteşte cu scopul de a-i ucide prin păcat şi de a înmulţi răutatea în lume. Deci, el este răspînditor de rele. Diavolul nu ispiteşte cu scop bun, ci cu scop rău, ca să înmulţească răul şi să piardă pe om.

13. — **De ce fapte bune are nevoie călugărul şi creştinul în general pentru a birui ispitele?**

— Pentru a birui ispitele, călugărul, ca şi orice credincios, are nevoie de smerenie, care „îi arde pe draci", bine ştiindu-se că „pedeapsa celui mîndru este căderea". Mai are trebuinţă de priveghere şi de rugăciunea cea de toată vremea: „Privegheaţi şi vă rugaţi, ca să nu intraţi în ispită", (Matei 26, 41). Mai ales, trebuie ocolite pricinile de înmulţire a ispitelor a celor dinlăuntru şi a celor din afară.

Se înţelege apoi, că orice bine săvîrşit în mod pozitiv este o întărire a sufletului în lucrarea binelui, ceea ce înseamnă că prin orice înaintare în împlinirea binelui omul este mai pregătit să stea împotriva ispitelor. Părinţii spun că diavolul ispiteşte spre rău pe fiecare om după înclinaţiile pe care le are fiecare. Să ne gîndim la cazul pe care îl relatează Patericul, în legătură cu ava Macarie, care a văzut pe ispititorul avînd multe tigvuliţe, cu care îi încerca pe fraţi.

14. — **Ce trebuie să înţelegem, după Sfinţii Părinţi, prin greşală, prin păcat şi prin patimă? Care este deosebirea între ele?**

— După Sfinţii Părinţi greşala este o încălcare a legii lui Dumnezeu, o abatere de la bine, fără voie şi din neştiinţă. Greşeşte cineva cînd face un rău fără să ştie că e rău. Dar cînd abaterea spre rău se face cu deplină voinţă şi cu deplină ştiinţă, atunci nu e o simplă greşală, ci e păcat, păcatul fiind „călcarea legii lui Dumnezeu cu deplină voinţă şi ştiinţă". O greşală care se repetă şi care, prin acesta, devine deprindere, „aşezare", iar pe de altă parte îşi mai găseşte şi justificare, adică „se face adevăr", aceea nu mai e greşală, ci e păcat de moarte, că de aşa o stare nu mai scapi niciodată. E de fapt ceea ce spune şi Sfîntul Marcu Ascetul, care afirmă

că „păcat de moarte este tot păcatul nepocăit". Păcatul nepocăit este păcat de moarte, deoarece singură pocăința — care în esența ei este detestarea păcatului — este mijlocul prin care cineva scapă de păcat. Cel ce nu se pocăiește, deci cel care nu urăște, care nu detestă păcatul acela, nici nu poate scăpa de el.

Deprinderea în păcat alcătuiește în suflet o înclinare spre rău, o dispoziție spre păcat, care este patima. Dar patima mai poate fi și resortul din care se declanșează păcatul, adică temeiul psihologic și fiziologic al păcatelor și al patimilor considerate ca deprinderi, rezultate de pe urma repetării păcatelor. În orice caz, este esențial să se facă deosebire între păcat, ca faptă izolată, și păcatul îndătinat sau patima păcătoasă. Patima ca resort al patimilor de ocară nu este păcat, ea ținînd de însăși firea noastră și fiindu-i dată omului cu scop bun. În acest caz, numai întrebuințarea neconformă cu firea a înclinărilor ei este rea și devine patimă de ocară, patimă negativă. Nu pătimirea însăși sau pasiunea este rea, căci ea poate fi întrebuințată spre bine, adică în mod pozitiv. Ea ne-a și fost dată tocmai pentru realizarea binelui: „Mîniați-vă și nu păcătuiți" (Ps. 4, 4). Sau poate: „Mîniați-vă, ca să nu păcătuiți", ceea ce înseamnă: scoateți din suflet, prin mînia împotrivitoare, faptele păcătoase, patimile de ocară. Prin mînie, faceți rînduială în sufletele voastre. Sau: întrebuințați instinctul reproducerii pentru reproducerea însăși. „Din voia Ta se face însoțirea după lege și nașterea de prunci dintr-însa" se spune într-o rugăciune la cununie.

15.— Care este cea mai mare faptă bună a călugărului din viața de obște? Dar a celui ce se nevoiește în liniște?

— Domnul nostru Iisus Hristos a fost întrebat „care este cea mai mare poruncă din Lege" și în răspunsul Său a dat lămurirea că cea mai mare poruncă este porunca iubirii; porunca iubirii față de Dumnezeu, mai mult decît orice, și față de aproapele, la măsura iubirii față de sine însuși. Fiind deci iubirea cea mai mare dintre virtuți, virtutea care rămîne în veșnicie este firesc ca oricine care se ostenește pentru a realiza virtuțile, mai întîi și mai cu seamă iubirea să și-o cîștige.

În Pateric se spune că un părinte (nu știu care din doi, ava Longhin sau ava Luchie) face afirmația că cea mai mare faptă bună este smerenia, că „poate să scoată din adîncuri, chiar dacă omul ar fi păcătos ca un drac". Un alt cuvios, mai marele Muntelui Nitriei, întrebat fiind ce a cîștigat mergînd pe calea călugăriei, a răspuns: „Să mă defaim pe mine însumi". Se spune, tot în Pateric, că „cununa de pietre scumpe a călugărului este smerenia". Știm însă, de la Cuviosul Ioan Colov, că e bine ca „monahul să se împărtășească din toate faptele bune", iar Sfîntul Marcu Ascetul

ne spune că „faptele bune cresc una prin alta". Virtuţile sînt privite de Sfîntul Ioan Scărarul ca nişte „trepte" ale unei scări. Evident, în vîrful scării nu se poate ajunge decît trecînd din treaptă în treaptă.

Mai ştim apoi că în Pateric se spune despre un frate, care, păzindu-se de a nu judeca pe nimeni, s-a mîntuit cu uşurinţă căci a trăit şi a murit cu linişte, încrezător fiind în făgăduinţa Domnului că nu-i va judeca pe cei ce nu judecă pe alţii. La fel, despre Cuviosul Nistero se spune că a ajuns la multă linişte, pentru că se compara pe sine cu măgarul, care duce poveri şi nu se împotriveşte. Aşa se silea să fie şi el.

Mai prezintă Părinţii şi rugăciunea ca „mamă a virtuţilor", ceea ce înseamnă că şi rugăciunea este mare şi de dorit, căci toate se fac prin darul lui Dumnezeu, iar darul lui Dumnezeu se dă celui ce se roagă. Tăcerea de asemenea au cinstit-o Părinţii, ca pe una ce înmulţeşte agoniseala sufletească.

Dar mai mult decît toate, parcă se unesc Părinţii în a lăuda ascultarea, ca fiind ducătoarea la realizarea desăvîrşirii. Să faci totul cu îndrumare şi cu binecuvîntare. În ascultare este cuprinsă şi mărturisirea gîndurilor, pe care de asemenea o laudă Părinţii. Munca este şi ea un mijloc de înaintare în cele ale mîntuirii, mai ales ca metodă de disciplinare a minţii şi a întregii fiinţe omeneşti.

Cine poate să aleagă între toate acestea şi să spună care faptă bună este mai mare, şi mai de folos pentru mîntuire?

Eu cred că are dreptate Cuviosul Ioan Colov, care zice: „Voiesc ca monahul să se împărtăşească din toate faptele cele bune". Şi Cuviosul Dorotei are dreptate cînd atrage atenţia că precum o casă nu constă dintr-un singur perete, tot aşa nici desăvîrşirea nu se realizează printr-o singură virtute sau dintr-o singură faptă bună. În învăţătura sa, Cuviosul Dorotei zice că cel ce vrea să zidească o casă duhovnicească, cel ce vrea să-şi alcătuiască sufletul, locuinţă a Domnului nostru Iisus Hristos, trebuie mai întîi să înceapă cu răbdarea, ea fiind pămîntul cel bun. Pe pămîntul răbdării se pune temelia credinţei, pe care se zidesc apoi feluritele fapte bune, care sînt ca nişte pietre sau cărămizi. Ele trebuie să fie legate cu smerenia, iar deasupra lor se pune acoperişul dragostei. Toate acestea trebuie să fie alcătuite cu dreapta socotinţă şi cu chibzuinţă.

În sfîrşit, să nu uităm nici concluzia la care au ajuns Părinţii, adunaţi la Sfîntul Antonie cel Mare ca anume să cerceteze care este cea mai mare faptă bună. Ei au aflat chiar de la Sfîntul Antonie că cea mai mare faptă bună este „dreapta socotinţă".

Prin urmare, fiind greu de ales fapta bună cea mai de căpetenie, greutăţi ivindu-se în însăşi conştiinţa ei, în însăşi declararea unei fapte ca cea mai bună, vom zice că „orice faptă bună, în rostul şi la locul ei poate

fi cea mai bună". Iar călugărul, în viaţa de obşte, se cuvine a face tot ce i se porunceşte, nelăsînd nimic la o parte ca fiind fără însemnătate, dar dorind din toată inima să facă mai ales ceea ce este spre odihna fraţilor — bine ştiind că „dacă dobîndim pe fratele, pe Dumnezeu dobîndim" — ca să primească în sufletul său virtutea prin care ştim că se defineşte Dumnezeu, căci „Dumnezeu este iubire" (1 Ioan 4, 8).

Călugărul care se nevoieşte în linişte, să facă acolo ceea ce şi-a propus a face cînd a ieşit la liniştire. Căci liniştirea nu trebuie căutată pentru ea însăşi, ci pentru un scop religios, pentru desăvîrşire. Cine caută liniştea pentru ea însăşi, cine vrea să se retragă sau chiar se şi retrage, doar pentru simplul fapt de a fi liniştit el însuşi, acela n-o caută pentru Dumnezeu, ci pentru sine, şi nu va avea nici un folos din ea. La fel, nu poate avea linişte, nici chiar în condiţii de linişte, cel ce se retrage ca să se poată afirma cu liniştea şi cu pustnicia sa.

Părinţii recomandă viaţa de obşte ca fiind potrivită pentru cei ce se curăţesc de patimi şi se ostenesc să deprindă fapta bună, iar viaţa în singurătate o socotesc potrivită numai pentru cei ce deja s-au curăţit. Dacă cineva, fără să se fi curăţit de patimi, se retrage în pustnicie, acela nu are acolo nici măcar condiţiile de a se verifica pe sine, cu atît mai puţin condiţii de a se curăţi de patimi. Aceasta o arată lămurit Sfîntul Ioan Cassian.

La nevoinţa în linişte este îndreptăţit numai acel iubitor de Dumnezeu, care este aşa de mult răpit la cele de sus încît, pentru el, vieţuirea cu oamenii, chiar şi cu cei ce au o viaţă înaltă, este o coborîre de la contemplarea lui Dumnezeu. Unuia ca acesta, ce faptă bună ai putea să-i spui că trebuie să facă? Sau ce faptă bună i s-ar putea recomanda? Oare nu-i destul pentru el contemplarea cea mai presus de fire? Iar dacă nu este la această măsură, atunci nu este nici la măsura pustniciei. Pustnicia nu este pentru el şi nici el nu este pentru pustnicie. Unuia ca acesta nu poţi să-i spui nimic altceva mai de folos, decît „întoarce-te la viaţa de obşte" sau „rămîi în viaţa de obşte".

Prin urmare, nevoinţa în linişte nu are de ales, căci a ales. A ales pe Dumnezeu şi toate ale lui Dumnezeu. Maica Teodosia Laţcu, într-un poem intitulat „Pustnicul", spune:

> „Eu am murit. Hristos trăieşte-n mine.
> Mi-e inima de-a pururi desfătată,
> Căci îngerii fac slujbă ne-ncetată,
> Deasupra bietei mele rogojine".

Cînd e aşa, e bine. Cînd nu-i aşa, n-are rost pustnicia.

16. — Cu care păcate luptă vrăjmaşul mai mult pe călugăr?

— Dar oare păcatele nu se ţin lanţ? Se întîmplă vreodată ca păcatul să fie cu totul izolat în viaţa omului? Oare păcatul, chiar ca faptă izolată — cel puţin gîndită aşa de noi — nu spune ceva despre însăşi aşezarea omului, despre măsura la care a ajuns sau la care se găseşte el? Eu cred că „păcatul cel mai mare este păcatul pe care îl ai". Deci păcatul cel mai mare al călugărului este păcatul pe care îl face călugărul, păcatul care îl stăpîneşte pe călugăr. Are călugărul sau credinciosul de rînd un păcat oarecare, îi este destul; nu trebuie să se întrebe despre vreun păcat mai mare pe care l-ar putea avea.

De fapt noi nu trebuie să ne gîndim la cutare sau cutare păcat pe care l-a făcut cineva, păcat pe care îl detestă, de care s-a lăsat şi pe care poate că nici nu-l mai are, ci trebuie să ne gîndim la păcatul actual, la starea de păcătoşenie, la fapta rea, care are „aşezare şi adevăr", care a devenit deprindere şi pe care o justifică. În cazul acesta, orice păcat este mare pentru că „păcatul nepocăit este păcat de moarte". „Moartea sufletului este clevetirea", se spune în Pateric. Şi dacă clevetirea este „moartea sufletului", mai e oare nevoie şi de alt păcat pe care noi l-am considera mai mare, ca sufletul să moară prin acesta şi, eventual, să trăiască pentru că, după părerea noastră, clevetirea n-ar fi un păcat tocmai aşa de mare?

Sfîntul Atanasie cel Mare, într-un cuvînt al lui pe care l-am găsit citat în Prolog, spune că un vultur, chiar dacă e prins în cursă numai de o ghiară, tot prins este. Aşa că nu cred că e cazul să ne întrebăm care este „cel mai mare păcat" al călugărului sau al credinciosului de rînd cînd avem conştiinţa că orice păcat care ne stăpîneşte este sau poate fi „cel mai mare", cîtă vreme ne stăpîneşte. Este bine să mai spunem şi asta: că Sfîntul Antonie cel Mare arată că cel mai mare păcat este „necredinţa şi necunoştinţa lui Dumnezeu". Mulţi observă că mulţimea relelor pe care le fac oamenii îşi au izvorul în sufletul oamenilor necredincioşi. Numai necredincioşii sînt capabili de rele. Aceasta a avut-o în vedere şi Domnul nostru Iisus Hristos cînd a făcut afirmaţia că „cel ce nu va crede, se va osîndi" (Mc. 16, 16).

17. — **Cum se poate omul izbăvi de păcat?**

— De orice păcat se poate izbăvi omul cu ajutorul lui Dumnezeu numai dacă urăşte păcatul, dacă ocoleşte pricinile păcatului şi foloseşte toate mijloacele pentru nimicirea lui. Un foarte bun ajutor pentru izbăvirea de păcat, pe lîngă ocolirea pricinilor şi spovedanie — care, în fond, înseamnă pocăinţă — deci pe lîngă pocăinţa propriu-zisă, este rugăciunea de toată vremea şi smerenia.

18. — **Care sînt cele mai necesare fapte bune ale călugărului pentru mîntuirea sufletului?**

— Tot ce facem spre bine e necesar. Şi rugăciunea de program şi participarea la sfintele slujbe, şi mărturisirea gîndurilor, şi ascultarea, şi munca, şi tăcerea, şi trezvia, şi postul, şi smerenia, şi toate cele asemenea acestora sînt necesare. Fiecare în parte şi toate la un loc sînt şi pot fi „cele mai necesare". „Toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm!"

19. — Se poate creştinul mîntui numai cu o singură faptă bună?

— Nici călugărul şi nici mireanul nu se poate mîntui numai cu o singură faptă bună. „Toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm". Este destul de limpede îndemnul de la sfintele slujbe, şi cum nu se poate mai cuprinzător. Dacă cineva vrea să caute o anumită faptă bună, ca prin ea să-şi răscumpere păcatele şi să întărească binele în sufletul său, acela este un fel de negustor şi se raportează la Dumnezeu ca la om, nu ca la Dumnezeu. Noi facem fapte bune nu ca să le avem drept preţ de mîntuire, ci să ne ajutăm prin ele pentru propria noastră îmbunătăţire, căci şi aşa, înaintea lui Dumnezeu tot cu datoria neîmplinită ne ducem şi nu putem zice altceva decît: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Cu toate sîntem datori şi pentru nimic nu aşteptăm răsplată, ci cerem doar mila lui Dumnezeu. Sîntem datori cu toate, pentru că toate le facem cu darul lui Dumnezeu. De altfel, însuşi faptul că putem face vreun bine ne îndatorează şi mai mult, căci ne primeşte Dumnezeu drept colaboratori ai Săi, iar aceasta ne îndatorează. Aşa vede Sfîntul Petru Damaschin înaintarea în smerenie. Cine vrea să zică lui Dumnezeu: „Doamne, eu am făcut cutare şi cutare lucru bun, dă-mi împărăţia Ta!", acela nu ştie cum trebuie să stea în faţa lui Dumnezeu.

20. — Cu ce patimă se cuvine a ne lupta mai întîi şi cum putem mai repede a ne izbăvi de ea?

— Omul nu este o fiinţă şablon, ca să se poată spune cu precizie cu care patimă trebuie să se lupte mai întîi şi pe care să o lase mai la urmă. Fiecare om are o patimă de căpetenie, un anumit viciu, sau este cuprins de mai multe patimi. De multe ori nici omul însuşi nu ştie de ce patimă este stăpînit. Numai un duhovnic iscusit poate preciza cu care patimă trebuie să se lupte mai întîi cutare credincios, cum anume să ducă lupta şi de ce mijloace să se folosească. Ne este cunoscut un caz din Pateric, cînd un monah care nu mînca deloc carne şi nu bea vin, ba nu mînca nici pîine, a ajuns să fie stăpînit, din această înfrînare, de slava deşartă şi de mîndrie, care îl trăgeau ca nişte lanţuri. Părintele duhovnicesc la care s-a dus pentru sfătuire i-a surpat pricinile care îl duceau la încrederea în sine, obligîndu-l să mănînce pîine, să folosească şi carne şi să bea vin. În

felul acesta se doboară patimile, prin ajutorul celor care ne dau sfatul cel bun.

21. **— Care este nevoinţa cea mai la îndemînă a călugărului? Dar pentru mirean, care este cea mai uşoară cale de mîntuire?**

— Cea mai la îndemînă nevoinţă a călugărului şi a mireanului deopotrivă, este rugăciunea de toată vremea şi privegherea.

22. **— Îşi poate pierde călugărul sufletul său pentru un singur păcat, dacă nu se pocăieşte? Dar mireanul?**

—Atît călugărul cît şi mireanul poate să-şi piardă sufletul pentru un singur păcat, dacă nu se pocăieşte; mai ales dacă acel păcat este o stare de păcătoşenie, o neluare aminte la mîntuire. Am spus de altfel şi mai înainte că păcatul nu trebuie considerat ca o faptă izolată sau ca ceva detaşat de sufletul omului, ci trebuie privit ca ceva care reprezintă pe om cu stările şi resorturile lui. De pildă mînia, după Sfîntul Marcu Ascetul, este pricinuită de mîndrie. Ea este o dovadă a mîndriei din suflet. Mîndria la rîndul ei, poate fi o manifestare a necredinţei în Dumnezeu şi, în orice caz, este o dovadă a lipsei de smerenie. Şi aşa mai departe. Prin urmare, un păcat în om nu este niciodată singur.

23. **— Prin ce fapte bune poate călugărul să folosească mai mult pe aproapele? Dar mireanul?**

— Şi călugărul şi mireanul pot să folosească pe aproapele, prin fapta bună care i se cere. Degeaba vrei să cîştigi pe cineva prin ceva ce nu-ţi cere el. Omul are nevoie de noi într-o anumită direcţie, pentru o anumită chestiune. Dacă nu-l folosim cum îşi doreşte, nu-l folosim deloc. Mai putem folosi pe aproapele indirect, cînd acela nu are trebuinţă de ceea ce am putea face noi pentru el, prin exemplul nostru bun şi prin dragoste.

24. **— Prin ce păcate poate omul sminti mai mult pe aproapele?**

— Cred că nu există un anume păcat sau anumite păcate, prin care poate să smintească mai mult pe aproapele, ci sminteală se poate aduce prin orice păcat săvîrşit. Sminteala nu depinde atît de cutare sau cutare păcat, ci mai ales de felul în care se raportează la păcat cei ce se smintesc, de felul cum consideră ei păcatul de care se smintesc. În orice caz, abaterea de la credinţa în Hristos este unul din cele mai grele păcate osîndite de Mîntuitorul. Mă gîndesc la cei ce abat de la credinţă pe alţii, abătuţi fiind ei înşişi de la credinţă. La fel osîndeşte Hristos foarte mult păcatul făţărniciei.

25. **— Ce fapte bune aduc darul Duhului Sfînt mai mult în inima omului, după Sfinţii Părinţi, şi care din ele îl păstrează aici neîncetat şi îl fac mai lucrător?**

— Nu s-ar putea spune că o cutare sau cutare faptă bună aduce pe Duhul Sfînt în suflet sau că îl păstrează. Lui Dumnezeu îi slujim cu „toată viaţa" sau dacă nu, atunci nu-i slujim deloc. Deci, Duhul Sfînt, „împărtăşirea Duhului Sfînt", vine în noi numai dacă „pe noi înşine, şi unii pe alţii, şi toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu o dăm". E drept, credincioşii întreabă adeseori: ce slujbă să fac? Cum să postesc? Cît să postesc? Eu la toţi le spun: „Toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu s-o dăm". Aceasta aduce şi păstrează pe Duhul Sfînt în inima credinciosului.

26. **— Ce păcate îndepărtează mai repede darul Duhului Sfînt din inima omului şi cum îl poate din nou dobîndi?**

— Nu cred că se poate preciza care păcat anume îndepărtează pe Duhul Sfînt din suflet. Orice păcat, şi mai ales nepăsare faţă de o viaţă superioară, ne face nesimţitori faţă de Duhul Sfînt. La Sfînta Liturghie, cinstitele daruri se sfinţesc, „ca să fie celor ce se vor împărtăşi: spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărtăşirea cu Duhul Sfînt..." ceea ce înseamnă că de Duhul Sfînt se poate împărtăşi numai cineva care a fost trezit mai întîi din nepăsare şi din nesimţire. De observat că atunci cînd se spune „spre iertarea păcatelor" nu se precizează care anume păcat trebuie iertat, ceea ce înseamnă că toate păcatele trebuie înlăturate din suflet ca să putem primi pe Duhul Sfînt şi, implicit, că orice păcat împiedică manifestarea Duhului Sfînt în sufletul omenesc.

27. **— Ce ne cere Dumnezeu mai întîi? A face fapta bună şi apoi a învăţa pe alţii, sau invers?**

— Este bine ca cel ce învaţă să înveţe şi cu cuvîntul, şi cu viaţa. Sfîntul Isidor Pelusiotul spune că „mai bună este viaţa fără de cuvînt, decît cuvîntul fără de viaţă, dar dacă acestea două se vor uni, se alcătuieşte o adevărată icoană a filozofiei".

28. **— Care faptă bună este mai întîi: cunoaşterea sau despătimirea?**

Există două feluri de cunoaşteri: cunoaşterea care duce la făptuire şi cunoaşterea care vine din făptuire. Întîi cunoaştem din propovăduire, apoi împlinim şi cunoaştem din făptuire. „Cea mai lungă cale este calea care duce de la urechi la inimă", spune Părintele Arsenie. Cunoaşterea din propovăduire este o cunoaştere informativă, informaţională şi raţională. Împlinirea cu fapta a celor ce le cunoaştem cu raţiunea duce la o cunoaştere intuitivă, la o cunoaştere mai deplină, pentru că făptuirea este mijlocul prin care ne structurăm pe baza cunoaşterii raţionale şi cunoaşterea se face trup în noi, devine fiinţă în noi, se adaugă la fiinţa noastră. Adevărata cunoştinţă este cea din făptuire. „Credem nu numai din pricina

vorbelor tale, ci pentru că noi înşine am auzit şi ştim că Acesta este cu adevărat Hristos, Mîntuitorul lumii" (Ioan 4, 42), ziceau către femeia samarineancă unii dintre locuitorii cetăţii Sihar, care au făcut o experienţă personală a legăturii cu Hristos, despre care auziseră în prealabil prin mijlocirea celor spuse de femeia samarineancă. De reţinut însă că, la cea de-a doua cunoaştere se ajunge prin mijlocirea celei dintîi.

29. **— Este posibilă despătimirea fără cunoaşterea Sfintei Scripturi?**

— Cunoaşterea Sfintei Scripturi este de mare însemnătate pentru angajarea în lucrarea de nepătimire. Noi ortodocşii însă, deşi preţuim Sfînta Scriptură la justa ei valoare, avem ca punct de plecare, ca mijloc de îndoctrinare, în primul rînd şi în mod special sfintele slujbe, care sînt „Scriptura în lucrare" sau „Scriptura comentată". Cuvîntul Mîntuitorului şi al Sfinţilor Apostoli noi îl primim în darul sfintelor slujbe, prin pericolele rînduite să se citească la Sfînta Liturghie, ca şi la alte sfinte slujbe. Deci, îndoctrinarea noastră în vederea nepătimirii şi pentru lucrarea de despătimire o avem de la sfintele slujbe, chiar şi în ce priveşte cunoştinţa Bibliei.

Cred că nu-i absolut necesar să cunoaştem Sfînta Scriptură în întregimea ei şi în amănunt, ca să avem un bun ajutor spre despătimire. Aceasta cu atît mai mult cu cît nici cuvintele ce ne-au rămas în Sfînta Evanghelie nu au fost spuse toate pentru toţi, ci Domnul noastru Iisus Hristos a avut un cuvînt special de spus pentru unii sau pentru alţii dintre cei ce i-au cerut îndrumarea. Esenţialul este să ştim ce anume ni se potriveşte fiecăruia dintre noi şi să ne ţinem de acel cuvînt, care este al nostru, în realizarea nepătimirii.

Se spune despre unii sfinţi că citeau des şi mult Sfînta Scriptură, mai cu seamă Noul Testament. Totuşi nu s-ar putea spune că acest lucru este necesar să-l facă orice credincios şi la măsura la care au făcut aceasta unii dintre sfinţi. Unui frate care a spus că a învăţat Noul şi Vechiul Testament pe de rost, un părinte i-a spus: „Ai umplut văzduhul de cuvinte" O fecioară care, la fel, a învăţat Noul şi Vechiul Testament pe de rost, a fost întrebată de un părinte: „Ţi s-a făcut ocara ca cinste? Dar lipsa ca îndestularea? Dar paguba ca şi cîştigul? Dar străinii ca rudele după trup?" Cînd ea a mărturisit că n-a ajuns la o măsură ca aceasta, părintele i-a zis: „Du-te şi pune de acum început bun."

Fără îndoială, este bine să cunoşti Sfînta Scriptură şi mai cu seamă Sfînta Evanghelie, ca să ai cuvîntul Domnului în minte, „spre înnoirea minţii", dar nu-i necesar să faci performaţă în această privinţă. Despătimirea se poate urmări şi nepătimirea se poate realiza şi cu mai puţină cunoştinţă, dar cu multă rîvnă pentru lucrarea faptelor bune.

30. — Care este cea mai scurtă definiție a teologiei, după Sfinții Părinți? Și cine poate fi numit teolog cu adevărat?

— Biserica Ortodoxă are trei teologi, în adevăratul înțeles al cuvîntului: Sfîntul Ioan Evanghelistul, Sfîntul Grigore de Nazianz și Sfîntul Simeon Noul Teolog. Teologia este trăirea vieții religioase în adîncime și-n cunoștința izvorîtă din ea. Sau, teologia este unirea cu Dumnezeu sau contemplația lui Dumnezeu. Cine poate spune însă unde este granița teologiei?

CONVORBIREA A DOUA

Despre sfînta rugăciune

31. — Ce este rugăciunea și de cîte feluri este ea, după Sfinții Părinți?

— După Sfinții Părinți, rugăciunea este „vorbirea minții cu Dumnezeu". După cuprinsul ei, rugăciunea poate fi „de laudă sau de preamărire, de mulțumire, de cerere și de mărturisire". După felul cum se face, rugăciunea poate fi „a gurii, a minții sau a inimii". După așezarea celui ce se roagă, rugăciunea poate fi „trupească sau duhovnicească". Considerată în raport cu puritatea ei, rugăciunea poate fi „întinată, furată, pierdută sau curată". Dacă cel ce se roagă este singur cînd se roagă, rugăciunea lui este o rugăciune particulară. Dacă se roagă cu mai mulți, la biserică, în cadrul sfintelor slujbe, rugăciunea este cultică sau de obște.

32. — Cum poate omul să ajungă la rugăciunea contemplativă, cea mai înaltă, care este o unire tainică a omului cu Dumnezeu?

— La rugăciunea contemplativă ajung numai cei contemplativi, cei care au ajuns deja la contemplație, cei străduitori pentru nepătimire sau, mai precis, cei nepătimași și chiar iluminați. De fapt, în ultimă analiză, rugăciunea contemplativă este un dar al lui Dumnezeu. „Duhul se roagă în noi cu suspine negrăite". Numai în Sfîntul Duh poate zice cineva „Avva Părinte" și numai în El poate cineva să-L numească pe Iisus „Domn".

33. — De ce fapte bune are omul cel mai mult nevoie pentru a putea deprinde rugăciunea curată, și ce se înțelege, după Sfinții Părinți, prin rugăciunea curată?

— După Sfinții Părinți, prin „rugăciune curată" se înțelege acea rugăciune în care nu se ivesc gînduri rele, gînduri izvorîte din patimi. Rugăciunea curată este acea rugăciune în care omul, fiind copleșit de Dumnezeu în chip simțit, nu se mai poate gîndi la nimic altceva în afară de Dumnezeu. Poate că fapta bună cea mai de trebuință pentru rugăciunea

curată este liniştirea, retragerea cît mai deplină, prin care se nimicesc patimile şi se împuţinează impresiile.

34. **— Ce înţelegem prin rugăciunea minţii şi a inimii şi care este deosebirea dintre ele?**

— Prin rugăciunea minţii înţelegem rugăciunea făcută cu mintea, întru înţelegere. Iar prin rugăciunea inimii înţelegem participarea integrală a omului, cu înţelegerea şi cu simţirea, la cele ce le prezintă lui Dumnezeu în rugăciune. Rugăciunea inimii este rugăciunea toală, rugăciunea deplinei participări.

35. **— Cum putem dobîndi neîncetata rugăciune a inimii, care este o lucrare îngerească?**

— Rugăciunea neîncetată a inimii o putem dobîndi prin harul lui Dumnezeu, pe măsura silinţei noastre. Străduinţa aduce deprinderea, iar deprinderea face cu putinţă rugăciunea de toate vremea. Dar de fapt, rugăciunea neîncetată nu trebuie înţeleasă ca o simplă repetare continuă a unei formule de rugăciune, ci mai degrabă ca o stare de rugăciune; conştiinţa permanentă a prezenţei lui Dumnezeu, conştiinţă din care izvorăşte, în mod necesar, preamărirea lui Dumnezeu.

36. **— Pot călugărul şi creştinul, în general, să deprindă această dumnezeiască lucrare, fiind învăluit de griji şi neavînd un duhovnic iscusit?**

— Şi călugărul şi creştinul în general pot să deprindă rugăciunea de toată vremea, mai ales prin stăruinţă şi pe măsura adîncirii în credinţă. E necesar să ai şi un îndrumător, un om cu experienţă, care să poată semnala eventualele devieri de la calea cea bună, dar lucrul de căpetenie rămîne stăruinţa personală, cu sinceritate, şi rîvna în a-L slăvi pe Dumnezeu.

37. **— Cel ce are darul lacrimilor şi se roagă cu smerenie, ca vameşul, poate fi considerat că are rugăciunea inimii?**

— Lacrimile, în rugăciune — atît cele de întristare, cît şi cele de bucurie —, sînt un semn de sensibilizare şi de participare a rugătorului cu toată fiinţa lui la rugăciune, dar nu s-ar putea spune că cineva care lăcrimează la rugăciune are de fapt rugăciunea inimii ca stare generală. Se poate spune doar că atunci cînd se roagă cu lacrimi, se roagă şi cu adîncul de simţire, deci cu inima sau cu „toată inima".

38. **— Călugărul care nu a dobîndit neîncetata rugăciune se poate mîntui numai cu rugăciunea din Ceaslov şi cu participarea la slujbele bisericii?**

— Rugăciunea din Ceaslov, ca şi participarea la slujbele bisericii, este o zeciuială a creştinului şi, implicit, a călugărului. Ea este şi un chip

de angajare în rugăciune, un mijloc de înaintare în cele de mîntuire. Aceasta, bineînţeles, nu ne scuteşte de o şi mai mare stăruinţă şi de strădanie spre o şi mai sporită înaintare. Nu se poate spune care este minimum de osteneală sau cea mai mică cantitate ce ni se cere pentru mîntuirea noastră. Nu se poate afirma că numai cei ce ajung la rugăciunea neîncetată se mîntuiesc şi nici nu se poate afirma că cei ce îşi împlinesc cu stricteţe pravila sînt deja mîntuiţi. Mîntuirea o dă Dumnezeu, după judecăţile Lui cele negrăite. Partea noastră este silinţa în cele bune, prin care ne pregătim să primim darul lui Dumnezeu şi deci, mîntuirea. Cînd o primim, aceasta o ştie numai bunul Dumnezeu.

39. — Citirea rugăciunilor din Ceaslov sau rostirea tainică a rugăciunii lui Iisus poate ilumina sufletul călugărului sau al mireanului care nu se roagă neîncetat din inimă?

— Nu rugăciunea din Ceaslov sau rugăciunea în care chemăm numele lui Iisus iluminează sufletul, ci sufletul este iluminat de Dumnezeu, datorită faptului că cel ce se roagă este pregătit pentru iluminare. Noi nici nu trebuie să facem ceva anume pentru a fi iluminaţi, ci toate să le facem pentru Dumnezeu, pentru slava lui Dumnezeu: „Ori de mîncaţi, ori de beţi, ori altceva de faceţi, toate spre mărirea lui Dumnezeu să le faceţi" (1 Cor. 10, 31). Cînd, cum şi de ce ajunge cineva la iluminare, aceasta o ştie numai bunul Dumnezeu. Partea noastră este strădania, lupta. Biruinţa şi cununa o dă Dumnezeu.

40. — Dar cel care se roagă puţin şi cu mintea risipită din cauza ascultărilor şi a grijilor lumeşti, poate dobîndi mila lui Dumnezeu dacă are smerenie?

— Dobîndeşte cu adevărat mila lui Dumnezeu orice om care dă un sens religios vieţii. Nu se poate spune că numai cel ce se roagă neîncetat primeşte milă de la Dumnezeu. Noi spunem adeseori, învăţaţi de Sfînta Biserică, adresîndu-ne lui Dumnezeu: „Care pe cei drepţi iubeşti şi pe cei păcătoşi miluieşti". Dacă tot ceea ce facem, facem în aşa fel ca să fie o slujbă lui Dumnezeu, ni se primeşte ca slujbă adevărată. „Rugăciunea mea este să te primesc pe tine şi să te petrec în dragoste", spunea un pustnic unui frate care îl cercetase şi care, practic, l-a reţinut de la pravila lui obişnuită. „Cu Hristos merg astăzi să lucrez în cutare loc", zicea un părinte, cînd cineva îl chema să lucreze ceva. Cine gîndeşte aşa, acela se roagă şi cînd face ascultare, şi cînd este împrăştiat cu grijile lumeşti pentru binele altora, căci prin toate aduce slujbă lui Dumnezeu, de vreme ce „temelia este aproapele, ca pe el mai întîi să-l dobîndesc, căci de el sînt atîrnate toate poruncile lui Hristos", cum zicea Cuviosul Ioan Colov. Dacă cineva se raportează în acest sens la lucrurile pe care le face, acela

se roagă şi cînd nu se roagă, căci face lucrul lui Dumnezeu în toate, iar ceea ce face i se primeşte ca rugăciune. Şi invers: „Călugărul care se roagă numai atunci cînd se roagă (adică numai atunci cînd îşi face pravila sau cînd ia parte la sfintele slujbe) acela, după cuvîntul Patericului, nicidecum nu se roagă". De altfel, m-aş mira să aibă cineva smerenie dacă nu se sileşte prin toate şi în toate a aduce slujbă lui Dumnezeu.

41. **— Călugărul care este în ascultare şi mai ales duhovnicul care slujeşte pe alţii şi stă înaintea credincioşilor cu timp şi fără timp şi nu poate lua parte la slujbele bisericeşti, se poate mîntui prin această jertfă?**

— Fiecare „se mîntuieşte în rîndul cetei sale." Tot ce facem „întru numele Domnului" este „spre slava Domnului" deci putem avea nădejde de mîntuire din ceea ce facem, fără a ne mai gîndi la ceea ce de fapt nu putem face.

42. **— Pot fi considerate ascultarea, slujirea aproapelui şi învăţătura cea duhovnicească rugăciune? Şi în ce măsură o pot înlocui?**

— Tot ce facem „pentru Dumnezeu", „ca pentru Domnul" e rugăciune. Este bine însă să ne facem şi timp anume pentru rugăciune. Aceasta, pentru că de multe ori nu reuşim ca lucrurile pe care le facem să le ţinem la nivelul rugăciunii. De fapt, nu reuşim să le facem „ca pentru Dumnezeu", ci adeseori avem în lucrurile şi în lucrările noastre o amestecare omenească. Sîntem de multe ori în situaţia de a sluji lui Dumnezeu cu faţa spre oameni sau cu gîndul că doar-doar ne vor aprecia şi oamenii, chiar pentru slujba pe care noi zicem că o aducem lui Dumnezeu.

43. **— De ce astăzi credincioşii, şi chiar călugării, nu se mai pot ruga din inimă, nici au destulă rîvnă, răbdare şi stăruinţă în rugăciune?**

— Credincioşii şi chiar călugării, astăzi, nu mai au destulă rîvnă pentru rugăciunea din inimă întrucît nu au destulă credinţă în Dumnezeu.

44. **— Care este cea mai puternică şi mai plăcută rugăciune în faţa lui Dumnezeu ?**

— Cea mai puternică şi mai plăcută rugăciune în faţa lui Dumnezeu este rugăciunea făcută cu cît mai multă participare, cu cît mai multă sinceritate şi cu zdrobirea inimii.

45. **— Cele şapte laude sînt obligatorii numai pentru călugări sau şi pentru credincioşi?**

— Cele şapte laude sînt slujbe ale Sfintei Biserici, la îndemîna tuturor credincioşilor. Ele sînt obligatorii pentru călugări, iar credincioşii de rînd pot avea mult folos din participarea la ele. Nu se poate spune însă de credincioşii de rînd că sînt datori să le împlinească, deoarece ei au obligaţii de

familie, de muncă, de studiu, care, în mod practic, nu le permit să participe la toate slujbele Sfintei Biserici. Practic, nici nu se fac cele şapte laude la bisericile parohiale aşa încît, chiar dacă unii dintre credincioşi (cei care dispun de timp mai mult, cum sînt oamenii în vîrstă sau cei care nu au obligaţii sociale) ar dori să ia parte la ele, n-o pot face. Apoi, trebuie să ţinem seama şi de lipsa de cărţi de slujbă şi de condiţii de viaţă proprii pentru rugăciune, precum şi de încetineala cu care citesc unii dintre credincioşi, ori de neputinţa totală de a citi. Toate acestea arată că nu se poate trasa ca datorie generală a credincioşilor participarea la cele şapte laude ale Sfintei Biserici. Sfîntul Ioan Gură de Aur îi îndemna pe credincioşi să ia parte la slujbele ce se fac în Duminici şi sărbători. Au fost apoi vremuri cînd Biserica nu era organizată cu slujbele de azi, totuşi nu se poate afirma că, din cauza lipsei de organizare, cei din acea vreme nu se mîntuiau.

46. — **Cum putem trece de la rugăciunea cantitativă, a gurii, la rugăciunea calitativă, a minţii şi a inimii?**

— Nu există o metodă de trecere de la rugăciunea cantitativă la cea calitativă. Stăruinţa în rugăciunea de care sîntem în stare şi atenţia la cele spuse este singurul mijloc de îmbunătăţire a rugăciunii.

47. — **Care este cel mai bun semn de sporire în rugăciune?**

— Cel mai bun semn de sporire în rugăciune este dorul de rugăciune şi bucuria de a ne ruga. Apoi, lacrimile, smerenia inimii şi o tot mai mare iubire pentru Dumnezeu şi toată zidirea.

48. — **Credeţi că sînt în zilele noastre călugări şi credincioşi desăvîrşiţi în rugăciune?**

— Nu ştiu dacă în zilele noastre sînt călugări şi credincioşi desăvîrşiţi în rugăciune. Eu n-am întîlnit oameni despre care să fiu încredinţat că sînt desăvîrşiţi în rugăciune. Presupun însă că există şi în vremea noastră astfel de oameni.

49. — **Care este cea mai aleasă rugăciune, după Sfinţii Părinţi? Psalmul, Tatăl nostru, acatistul, rugăciunea lui Iisus sau orice rugăciune făcută cu lacrimi?**

— Sfinţii Părinţi recomandă rugăciuni scurte. Totuşi, nu se poate preciza care este cea mai bună rugăciune sau rugăciunea cea mai recomandată. Căci nici Sfinţii Părinţi nu s-au mîntuit cu o singură rugăciune, ci unii cu unele, alţii cu altele. Sfîntul Ioanichie de pildă, zicea adeseori: „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperămîntul meu este Duhul Sfînt; Treime Sfîntă, mărire Ţie”. Dacă însă avem în vedere faptul că la rînduiala călugăriei călugărul este îndatorat să zică în toată

vremea şi în tot ceasul: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul", putem conchide că aceasta este rugăciune de cerere; iar noi ştim că rugăciunea cea mai de dorit este rugăciunea de laudă, rugăciunea de preamărire. De altfel, sfintele slujbe, aşa cum sînt alcătuite ele, nu sînt un model de rugăciune şi prin mijlocirea lor ne angajăm, chiar şi fără să ne dăm seama, şi în rugăciunea cea mai înaltă, cea cuprinsă mai cu seamă în ecfonise.

50. **— Unde este mai bine să se roage creştinii? Acasă, pe drum, la lucru, în biserică sau „în tot locul stăpînirii lui" se cuvine să lăudăm pe Dumnezeu?**

— E bine să ne rugăm oriunde şi oricînd. „Nici în muntele acesta, nici în Ierusalim". Nu locul, ci calitatea rugăciunii este ceea ce se caută. Iar ca loc de rugăciune, întîi mergem în biserică şi apoi acasă. Acasă ne rugăm numai cînd nu este slujbă în biserică sau cînd, din motivele binecuvîntate, cum ar fi cazul de boală sau de neputinţă şi bătrîneţe, nu putem lua parte la rugăciunile din biserică, la sfintele slujbe. Despre ea ne porunceşte Hristos: „Să faceţi aceasta întru pomenirea Mea" (Luca 22, 19).

51. **— Care este cea mai mare jertfă şi rugăciune pe care o poate face omul pe pămînt?**

— Cea mai mare jertfă şi rugăciune posibilă pe pămînt este Sfînta Liturghie.

52. **— Care este timpul şi importanţa rugăciunii individuale, de acasă şi care este puterea şi importanţa rugăciunii obşteşti, din biserică?**

— Timpul rugăciunii individuale este timpul pe care ni-l putem rezerva pentru rugăciune. În orice caz, rugăciunea individuală este legată de timpul sculării din somn, de timpul mergerii spre somn (rugăciuni de dimineaţă şi de seară) şi de vremea mîncării (înainte şi după masă). Rugăciunea de obşte, din biserică, are importanţă atît prin alcătuirea şi conţinutul ei, cît şi prin mijlocirea preoţească, prin binecuvîntările liturgice, pe care nu le putem primi la rugăciunea individuală de acasă.

53. **— Ce este Sfînta Liturghie şi ce datorii au credincioşii faţă de ea?**

— Sfînta Liturghie este cea mai însemnată dintre sfintele slujbe, la care sînt datori să ia parte toţi credincioşii. La ea credincioşii au prilejul să primească putere sfinţitoare, scopul ei fiind sfinţirea cinstitelor daruri şi a credincioşilor: „Trimite Duhul Tău peste noi şi peste aceste daruri, ce sînt puse înainte".

54. **— Se pot mîntui credincioşii care nu vin la biserică şi lipsesc fără motiv binecuvîntat de la Sfînta Liturghie?**

— Este puţină nădejde de mîntuire pentru credincioşii care nu iau parte la Sfînta Liturghie, mai ales pentru aceia care nu vor să ia parte la Sfînta Liturghie. S-ar putea spune că cei care nu ţin să ia parte la Sfînta Liturghie, care nu au în vedere participarea la sfintele slujbe, nici nu pot fi număraţi între ortodocşi.

55. — Credincioşii şi călugării care participă regulat la slujbele bisericeşti pot ajunge la rugăciunea cea neîncetată a inimii?

— Credincioşii şi călugării care participă regulat la sfintele slujbe ale Bisericii pot ajunge la rugăciunea neîncetată din inimă, dar numai dacă se silesc şi în afară de sfintele slujbe să slujească lui Dumnezeu cu „slujirea de toată vremea". Participarea la sfintele slujbe nu-i totul, dar e o condiţie de neapărată trebuinţă.

56. — Ce importanţă are citirea cărţilor sfinte pentru dobîndirea rugăciunii curate?

— Citirea cărţilor sfinte are mare importanţă pentru dobîndirea rugăciunii curate, întrucît ea ajută la curăţirea minţii şi înalţă inima către Hristos, deci duce la rugăciunea curată.

57. — Care este contribuţia trupului la deprinderea şi sporirea în rugăciune şi cum se cuvine să-l stăpînim în timpul rugăciunii?

— Contribuţia trupului la deprinderea şi sporirea rugăciunii este maximă, în înţelesul că sufletul se roagă lui Dumnezeu „în trup" şi „cu ajutorul trupului", neputîndu-se face deosebirea între trup şi suflet cîtă vreme sufletul este în trup, trupul fiind locaş al sufletului. Lucrul acesta l-au înţeles foarte bine cei ce au spus că trupul este templul Duhului şi au afirmat că „mintea de la trup se curăţeşte" şi „prin trup se întinează".

58. — Ce rol au metaniile şi închinăciunile? Sînt considerate ca rugăciune a trupului, canon sau pregătire pentru rugăciune?

— Metaniile sînt un mijloc de disciplinare a trupului, un fel de exerciţiu cu rost spiritual. Ele contribuie la smerenia sufletului şi deci la sporirea în rugăciune.

59. — Metaniile pot înlocui rugăciunea orală, citită pentru cel ce nu se poate ruga? Dar cel suferind şi bătrîn poate să înlocuiască metaniile şi închinăciunile cu rugăciunea orală?

— Pravila Bisericii recomandă celor ce nu pot citi să facă metanii şi închinăciuni, în loc de citirea sfintelor slujbe. Aceasta, pentru că făcînd metanii şi închinăciuni, credinciosul se angajează cu ceva real întru mîntuirea sa. Cei bătrîni şi neputincioşi, precum şi oamenii bolnavi, nu trebuie să fie îngrijoraţi că nu pot face metanii. Face fiecare ce poate şi cît poate,

dar esenţialul este ca fiecare să se silească să facă ceva pentru înaintarea lui în cele bune.

60. **— Ce rol au postul, înfrînarea trupului şi privegherea de noapte la dobîndirea rugăciunii curate?**

— Postul, înfrînarea şi privegherea contribuie cel mai mult la curăţirea minţii, deci şi la rugăciunea curată. Cu aceste trei fapte bune au sporit în virtute toţi marii noştri sfinţi şi sihaştri, cum cîntăm şi în troparul cuvioşilor pustnici: „Cu postul, cu privegherea, cu rugăciunea, cereştile daruri luînd . . .''

61. **— Ce este paza minţii şi cum o putem dobîndi, după Sfinţii Părinţi?**

— Paza minţii este, pe de o parte, luarea aminte la gîndurile care ne trec prin minte, iar pe de altă parte este lucrarea de înlăturare din minte a gîndurilor cu care nu ne putem prezenta oriunde şi oricînd, adică a gîndurilor rele. Bineînţeles, şi la aceasta ne ajută mult liniştea şi retragerea.

62. **— Ce înţelegem prin imaginaţie, cum ne împiedică ea în timpul rugăciunii şi cum putem scăpa de această ispită?**

— Imaginaţia este puterea sufletului de a-şi închipui. Ea poate ţine mai mult de amintire, de memorie. Dar poate fi şi o imaginaţie creatoare, o imaginaţie care, pe baza elementelor pe care le purtăm în suflet, poate crea ceva nou, ceva care n-a fost văzut mai înainte. Uneori la aceasta contribuie şi inspiraţia. Ne gîndim în special la imaginaţia în artă. Imaginaţia are şi ea rost în mîntuire şi ea însăşi trebuie să fie „mîntuită", adică îndreptată spre bine. La aceasta ne ajută Sfînta Biserică prin cultul sfintelor icoane şi prin organizarea exterioară a sfintelor slujbe. De imaginile păcătoase, care sînt împiedicătoare la rugăciunea curată, putem scăpa prin imaginile sfinte: sfintele icoane, cultul divin, sfintele veşminte, participarea la sfintele slujbe, forma adecvată a sfintelor locaşuri de slujire etc. Lucrul de căpetenie nu e desfiinţarea imaginaţiei, ci disciplinarea ei.

63. **— Cum ne putem izbăvi de lene, de somn mult, de răspîndirea minţii şi de gînduri rele în timpul rugăciunii?**

— De somn putem scăpa numai prin odihnă, somnul însuşi fiind dat de Dumnezeu, „spre odihna trupului". În rugăciunile de dimineaţă noi îi mulţumim lui Dumnezeu pentru somn, ceea ce înseamnă că somnul ne este dat cu bun rost pentru condiţia umană în care ne găsim. Cînd sîntem odihniţi cu adevărat, sîntem mai limpezi la minte şi putem să ne şi rugăm cu mai multă profunzime. De asemenea, la muncă intelectuală, deci şi la studiul religios, sîntem favorizaţi totdeauna de odihnă. Să facem orice început de pe poziţia de odihniţi. Fără această condiţie nu facem nimic

esenţial, nimic profund, nimic luminat. O rugăciune făcută sub povara somnului n-are nici un efect. Cîtă vreme somnul ne este necesar el este o binefacere, nu o neputinţă de care trebuie să scăpăm. Să ne gîndim şi la faptul că însuşi Domnul nostru Iisus Hristos a dormit!

Lenea este o nelucrare în vreme de trezvie. Lenevesc cei ce se complac în nelucrare, cei ce stau şi atunci cînd ar trebui să lucreze. De lene scăpăm atunci cînd ne silim să facem ceva pozitiv, să ne umplem timpul cu ceva ce ne este de folos nouă şi altora. De gînduri rele şi de răspîndirea minţii scăpăm numai prin adîncirea în gîndurile rugăciunii, prin gînduri bune, statornice. Cîtă vreme rugăciunea o avem doar ca pe o simplă repetare de formule de rugăciune, formule neimpropriate, e firesc să fim asaltaţi de gînduri străine, care adeseori sînt mai reprezentative pentru ceea ce sîntem noi decît lucrarea de rugăciune pe care o facem fie din datorie, fie din obişnuinţă, fie din considerentul că aceasta ţine de rostul nostru, adică de considerente profesionale.

64. — **Rugăciunea este numită „mama tuturor faptelor bune". Deci, care sînt roadele rugăciunii, după Sfinţii Părinţi, sau care sînt cele mai importante fapte bune ce se nasc din rugăciune?**

— Dacă rugăciunea este mama faptelor bune, înseamnă că toate faptele bune pe care le face rugătorul îşi au existenţa prin rugăciune, sporesc prin rugăciune, deci sînt fiice ale rugăciunii.

65. — **Care este legătura duhovnicească între rugăciune şi credinţă? Rugăciunea se naşte din credinţa lui Dumnezeu, sau credinţa sporeşte prin rugăciune?**

— Cel credincios se roagă. Cel ce se roagă înaintează în credinţa în Dumnezeu. Dacă luăm aminte la faptul că cel necredincios nu se roagă lui Dumnezeu, putem afirma că credinţa în Dumnezeu naşte rugăciunea. Dacă luăm în consideraţie faptul că cel ce se roagă înaintează în rugăciune şi în credinţă, putem face afirmaţia că rugăciunea sporeşte credinţa. La drept vorbind, între rugăciune şi credinţă este o condiţionare reciprocă.

66. — **Care este raportul dintre rugăciune şi frica de Dumnezeu? Creştinul se roagă din frică, din mustrarea conştiinţei, din îndemn sufletesc, din nevoie, pentru răsplată, sau mai ales din dragoste?**

— Toate ale omului sînt la măsura omului. Fiecare se roagă lui Dumnezeu din motivele lui. Rugăciunea fiecăruia este la măsura la care a ajuns el şi este folositoare şi bine primită.

67. — Ce deosebire este între rugăciunea făcută din frică de Dumnezeu şi cea făcută din dragoste şi care sînt roadele fiecăreia?

— Rugăciunea făcută din frica de Dumnezeu este o rugăciune a începătorului, iar cea făcută din dragoste faţă de Dumnezeu este rugăciunea celui înaintat. Roadele fiecărui fel de rugăciune sînt roadele pricinii care au determinat-o.

68. — Cum poate creştinul să se întărească în credinţă şi să se izbăvească de îndoială?

— Îndoiala persistă cîtă vreme credinţa este teoretică, nu trăită, experimentată. De îndoială scăpăm numai atunci cînd Duhul Sfînt ne dă evidenţa celor crezute de noi. Fără această evidenţă, îşi face şi îndoiala lucrarea ei. Rugăciunea şi citirea cărţilor sfinte, ca şi vorbirea cu oameni duhovniceşti, sporesc credinţa şi alungă îndoiala.

69. — Ce fapte bune întăresc mai mult credinţa în Dumnezeu? Frica, rîvna sau mai ales dragostea de Dumnezeu?

— Credinţa în Dumnezeu, împreună cu roadele ei, este aşa cum este cultura. Se întăreşte pe măsura angajării noastre pentru ea. Evident, faptele care întăresc credinţa în Dumnezeu sînt mai ales acelea care sînt specifice credinţei: rugăciunea, participarea la sfintele slujbe, postul, milostenia, Sfintele Taine, dar mai ales contactul cu oamenii credincioşi. Se potriveşte aici — mutatis mutandis — cuvîntul din Pateric: „Apropie-te de omul care se teme de Dumnezeu, şi te vei teme şi tu de Dumnezeu". Apropie-te de omul credincios, şi vei spori şi tu în credinţă.

70. — Ce fapte bune aduc în inimă smerenia şi blîndeţea lui Hristos?

— Sfîntul Ioan Scărarul, luînd aminte la cuvintele Domnului: „Învăţaţi-vă de la Mine, că sînt blînd şi smerit cu inima, şi veţi avea odihnă sufletelor voastre", spune, comentînd: „A zis Domnul: învăţaţi-vă, nu de la om, nu de la înger, nu din carte, ci de la Mine, adică din lucrarea Mea cea din voi..." Din aceasta înţelegem şi fără alt cuvînt, cu deplină lămurire, că „smerenia Domnului din credincioşi este de la Însuşi Hristos". Noi învăţăm de la El să dorim şi să căutăm smerenia şi blîndeţea, dar n-o realizăm noi înşine, ci Dumnezeu o realizează în noi.

71. — Ce este smerita cugetare? Dar smerenia? Care este legătura duhovnicească dintre ele?

— Smerita cugetare ţine mai mult de minte: „Capetele voastre Domnului să le plecaţi". Smerenia ţine mai mult de simţire. Smerenia adevărată este alcătuită din smerita cugetare cea din minte şi din simţirea smerită, care ştie că are trebuinţă fără încetare de darul lui Dumnezeu: „prin harul lui Dumnezeu sînt ceea ce sînt". De observat că smerenia, în inte-

gralitatea ei rămîne totuşi realistă: „Am lucrat mai mult decît ei toţi", zicea Sfîntul Apostol Pavel, care adăuga apoi că „nu eu, ci darul lui Dumnezeu care este în mine". El spunea de asemenea, fără sfială, că Hristos trăieşte în el, chiar dacă în alt prilej spunea că este cel dintîi dintre păcătoşi. A fost răpit pînă la al treilea cer. E o realitate de care nu poate face abstracţie nici cel smerit cu inima. Smerenia nu neagă, ci afirmă ceea ce este de afirmat, dar nu uită să dea slavă lui Dumnezeu, de la care sînt toate cele bune.

72. — **Poate smerenia singură să mîntuiască sufletul creştinului?**

— Noi nu ne putem închipui un suflet în care smerenia să existe ca virtute singuratică de la care omul să aştepte mîntuirea. Aşa ceva se poate gîndi numai teoretic. Prin urmare, nu se poate pune problema dacă poate smerenia singură să-l mîntuiască pe om, oricît de importantă ar fi smerenia pentru mîntuire. Mîntuirea este transformare, prefacere, schimbare spre bine. Un cuvios din vechime, „din multa bunătate, nu mai ştia ce este răutatea". Asta înseamnă că el nici nu putea face, nici nu putea gîndi ceva rău. Altfel spus, acel cuvios nu putea să mai presupună răul. Dacă asta o face smerenia şi dacă poate avea cineva această smerenie fără alte virtuţi, atunci smerenia singură poate să-l mîntuiască pe om. Eu însă nu pot face această afirmaţie.

73. — **Care este semnul sporirii noastre în smerenie şi în blîndeţe?**

— Semnul sporiri noastre în blîndeţe şi în smerenie este supunerea deplină cu mintea faţă de Dumnezeu şi faţă de conducătorii duhovniceşti, precum şi liniştea de toată vremea.

74. — **Cum putem păstra în inimă smerenia, blîndeţea, credinţa şi dragostea de Dumnezeu şi de oameni?**

— Smerenia, blîndeţea, credinţa în Dumnezeu, dragostea de Dumnezeu şi toate faptele bune le putem păstra în inimă numai dacă le avem. De altfel, ele se păstrează singure, prin faptele care le corespund şi prin darul Duhului Sfînt.

75. — **Cum ne putem izbăvi de patima cea ucigătoare de suflet a mîndriei? Dar de trufie, de iubirea de cinste şi de orice cugetare înaltă?**

— De mîndrie şi de toate fiicele ei ne putem izbăvi prin smerenie şi numai prin smerenie. „Inima înfrîntă şi smerită Dumnezeu nu o va pedepsi" (Ps. 50, 18).

76. — **Putem numai cu sabia rugăciunii să tăiem patima mîndriei?**

— Nu putem să tăiem patima mîndriei numai cu sabia rugăciunii, deoarece şi rugăciunea însăşi poate fi uneori pricină de mîndrie. Să ne gîn-

dim la cele spuse de Domnul nostru Iisus Hristos către fariseii care se rugau, anume, ca să fie văzuți și lăudați de oameni.

77. — **Ce fapte bune întăresc pe om în nădejdea mîntuirii și cum putem izbăvi pe credincioși de cumplitul păcat al deznădejdii?**

— Toate cele spuse de Mîntuitorul Hristos dau credinciosului nădejde. Dacă ne gîndim că cel dintîi locuitor al raiului a fost un tîlhar pocăit, n-avem nici o pricină să cădem în deznădejde, ci avem multe pricini să nădăjduim în mila lui Dumnezeu, bine știind că „cele ce nu sînt cu putință la oameni, sînt cu putință la Dumnezeu".

78. — **Care sînt cele mai grele păcate care alungă harul Duhului Sfînt din inima omului și duc la pierzare multe suflete?**

— Iubirea de plăcere, iubirea de avere, iubirea de slavă, neștiința, uitarea și nepăsarea, iubirea trupească de sine și necredința, din care izvorăsc toate acestea sau prin care se susțin ele, duc cele mai multe suflete la pierzare.

79. — **Cum ne putem izbăvi de patima cea urîtă a desfrînării care luptă pe tot omul?**

— De patima desfrînării ne putem izbăvi prin osteneală susținută în păzirea minții, în ocolirea pricinilor, a prilejurilor și situațiilor favorizante pentru desfrînare; apoi prin post, priveghere și rugăciune. Dar, în ultimă analiză, curăția este un dar de la Dumnezeu, dat cui știe Dumnezeu și pentru bunătatea Lui cea negrăită.

80. — **Cum putem alunga necuratele gînduri și imaginații din mintea și inima noastră, după învățătura Sfinților Părinți?**

— Gîndurile și imaginile care pot duce spre desfrînare pot fi înlăturate prin rugăciune stăruitoare și prin gîndul la patimile Domnului nostru Iisus Hristos.

81. — **De ce se numește ura ucigașă de oameni și cum ne putem izbăvi de acest păcat împotriva Duhului Sfînt?**

— De ură putem scăpa numai dacă îi zădărnicim puterea prin iubire sau tăindu-i temeiurile, adică rațiunea de a exista. Scapă de ură numai cel ce o osîndește și i se împotrivește.

82. — **Are vreun folos creștinul care se roagă, face milostenie și merge la biserică, dar nu iartă pe aproapele?**

— Este bine să facem cît mai mult și în mod cît mai susținut binele de care sîntem în stare. Nu înseamnă că dacă nu putem face tot ce ni se cere, să renunțăm și la ceea ce putem face, la cele pe care sîntem în stare să le împlinim. În Pateric se spune că i s-a vorbit unui părinte despre o

desfrînată care făcea milostenie şi cu cît îşi înmulţea desfrînarea, pe atît adăuga şi milostenie. Cuviosul a spus despre acea desfrînată că nu va rămîne pînă în sfîrşit în păcatul ei. Ceva asemănător se poate spune şi despre cei ce fac unele fapte bune, dar n-au ajuns şi la puterea de a ierta pe cei care le greşesc. În orice caz, nimeni să nu se bizuie pe ce face, ci să se silească să împlinească şi cele cu care mai este dator. „Pe acestea se cădea să le faceţi, iar pe acelea să nu le lăsaţi".

83. **— Creştinul care nu face milostenie se poate mîntui?**

— Milostenia este un chip al iubirii. Cine nu face milostenie, n-are iubire, deci nu poate avea parte cu Dumnezeu, care este iubire. Prin urmare, cine nu face milostenie pentru că nu vrea s-o facă, acela nu se poate mîntui.

84. **— De cîte feluri este milostenia şi cum trebuie făcută ca să fie primită la Dumnezeu?**

— Milostenia, după obiectul ei, este de două feluri: milostenie trupească şi milostenie sufletească. Ea trebuie făcută totdeauna în taină „ca pentru Dumnezeu" sau „întru numele Domnului". Numai aşa făcută are valoare religioasă; altfel, este un simplu act social.

85. **— Cum ne putem izbăvi de patima zgîrceniei şi a lăcomiei?**

— De zgîrcenie ne izbăvim numai dacă ne mulţumim cu puţin şi dacă avem deplină încredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu faţă de noi.

86. **— Călugărul este dator să ajute pe săraci? Care este milostenia călugărului?**

— Sfîntul Isaac Sirul spune că numai acela care a ajuns atît de sărac încît nu mai are nimic de dat este scutit de datoria de a face milostenie cu lucruri materiale. Călugărul care este în viaţa de obşte, neavînd nimic al său, sau mai precis, dacă nu are nimic al său, atunci nu este dator a face milostenie. Dacă însă — mai ales în condiţiile actuale — dispune de anumite bunuri, care îi aparţin avîndu-le cu binecuvîntarea mai marilor săi, atunci este dator să facă milostenie din bunurile proprii. În orice caz, nu trebuie să dea nimic din ceea ce nu-i aparţine. De asemenea, nu trebuie să se împrumute pentru a da celor lipsiţi şi nici nu trebuie să se lipsească de lucrurile care îi sînt de absolută necesitate. Milostenia călugărului este bunătatea lui şi rugăciunea, ca expresie a bunătăţii lui. Religiozitatea şi bunătatea trebuie să-l caracterizeze pe orice creştin şi în mod special, pe călugăr. Milostenia trebuie să fie totdeauna o expresie a bunătăţii şi a religiozităţii. „Aur şi argint nu am, dar ceea ce am îţi dau; în numele

lui Iisus Hristos, scoală-te și umblă", a zis Sfîntul Apostol Petru către slăbănogul de la Poarta Frumoasă a templului.

87. — **Ce înțelegem prin pocăință și care sînt treptele pocăinței, după Sfinții Părinți?**

— Prin pocăință înțelegem o atitudine sufletească a omului, în care se arată repulsie față de păcat, părere de rău pentru păcatele săvîrșite și dorința sinceră de a nu mai face nimic rău. După Sfîntul Vasile cel Mare, se pocăiește cu adevărat acel om care poate spune cu toată ființa lui în rugăciune către Dumnezeu: „Nedreptatea o urăsc și o disprețuiesc, iar legea Ta o iubesc."

Lucrul cel mai important în pocăință este calitatea ei de a-l reface pe om, de a-l realcătui ca om de bine. Pocăința nu este o încremenire cu fața spre un trecut irecuperabil, ci este o reabilitare în prezent, cu fața spre viitor. Cred că aceasta o avea în vedere Sfîntul Ioan Botezătorul care, chemînd la pocăință, nu se rezumă la îndemnul: „Pocăiți-vă", ci adaugă: „Faceți roade vrednice de pocăință". La fel și Sfîntul Apostol Pavel, care scria credincioșilor creștini din Efes: „Cel ce a furat, să nu mai fure, ci mai cu seamă să lucreze cu mîinile sale, ca să aibă de unde să dea milostenie". Cu mîinile ai furat, cu mîinile să și lucrezi. Să nu te mulțumești numai cu părerea de rău că ai nedreptățit pe cineva, ci să faci acum și mai mult bine, ca să compensezi lipsurile pe care le-ai pricinuit altădată. Desigur, trecutul rămîne irecuperabil, dar prezentul — care este timpul ce ne aparține — trebuie sfințit, ca să ni se sfințească trecutul, căci prezentul devine trecutul nostru, și ca să ni se sfințească și prezentul de mîine, adică viitorul, căci și viitorul tot de prezent depinde.

88. — **Cea mai înaltă filozofie, după Sfîntul Vasile cel Mare, este cugetarea morții. Cum putem deprinde această mare virtute și care sînt foloasele ei, potrivit cu învățăturile Sfinților Părinți?**

— Cugetarea la moarte — mai precis simțămîntul că sîntem trecători în această lume și că viața de dincolo de mormînt este o viață mai intensă „cu Domnul" — este un foarte bun mijloc pentru împuținarea păcatelor și pentru o cît mai deplină detașare de lucrurile materiale. Numai că noi nu avem o experiență personală a morții. Noi avem numai o experiență a vieții. Noi știm numai cum e cînd trăim, nu cum e cînd murim. La moarte ne gîndim ca oameni care trăim, nu ca unii care au o experiență a morții. Viața o trăim, iar moartea doar o gîndim. E mare deosebire între experiență și cugetare. Personal, am fost preocupat de o cugetare intensă la moarte. N-am reușit să realizez aproape nimic în această privință. I-am întrebat și pe alții. I-am întrebat pe niște oameni religioși și cu preocupări de viață îmbunătățită. I-am întrebat pe unii oameni pe care

i-am socotit mai competenți în elucidarea acestei probleme, ca unii care au ajuns la o vîrstă care le promite mai mult moarte decît viață. De peste tot am primit același răspuns: „Nu simt că sînt acum mai aproape de moarte decît eram altădată". Altfel spus, la bătrînețe, ca și la tinerețe, același simțămînt: nu simțim că murim. Cel mult, știm că murim și atîta tot.

Prin urmare, gîndul la moarte trebuie să fie mai mult gîndul la veșnicie, la veșnicia noastră. Sfîntul Apostol Pavel mărturisea: „De trăim, pentru Domnul trăim; de murim, pentru Domnul murim. Deci, fie că trăim, fie că murim, ai Domnului sîntem" (Rom. 14, 8).

89. — **De ce se teme, în general, omul de moarte și se cutremură de ceasul cel mai de pe urmă?**

— Cred că teama de moarte se explică prin teama de necunoscut sau prin teama de suferințele care pot preceda moartea. Sfinții privesc în general moartea cu seninătate, bine știind că „sufletele drepților sînt în mîna lui Dumnezeu". Sfîntul Apostol Pavel dorea să se despartă de trup, ca să fie cu Domnul (2 Cor. 5, 8).

90. — **Prin ce fapte bune alungăm de la noi frica de moarte și putem ajunge chiar să dorim, ca Sfîntul Pavel, despărțirea de trup și unirea cu Hristos în viața veșnică?**

— Nu știu dacă cu o faptă bună sau cu anumite fapte bune se poate învinge frica de moarte și se poate realiza dorința de a ne muta prin moarte la viață. Eu cred că aceasta este rezultatul unei vieți trăite după voia lui Dumnezeu. Ești sporit în credință și în viață superioară, ești sporit și în chipul cum primești moartea.

91. — **Moartea trebuie considerată de creștini ca pedeapsă pentru păcate sau ca semn al iubirii lui Dumnezeu? Este un act al dreptății sau mai degrabă al milei divine? Astfel, moartea fizică, după învățătura Bisericii, este un prilej de temere pentru judecata Stăpînului Celui drept sau un prilej de bucurie pentru că mergem la Tatăl nostru cel ceresc?**

— Cred că nu trebuie să filozofăm prea mult asupra morții, moartea fiind o realitate prin care trecem indiferent ce gîndim noi despre ea. Felul cum privim noi moartea depinde de concepția generală pe care o avem despre viață. Înainte de propria noastră moarte, noi experiem moartea ca o realitate înconjurătoare, care îl atinge nu numai pe om, ci atinge și făptura coexistentă omului. La moarte, ca și la viață, omul, ca și făptura înconjurătoare, ia parte în mod diferit, deci și explicația morții e diferită. Prin moarte, făptura care înconjură pe om dispare, se nimicește, pe cînd omul intră într-o nouă formă de existență: trupul „se descompune în

cele din care a fost alcătuit", „se dă firii celei zidite" de Dumnezeu, iar sufletul merge acolo „de unde şi-a luat fiinţa". Aşa ni se spune în rugăciunea de dezlegare ce se citeşte la înmormîntare.

La slujba înmormîntării, ca şi la toate slujbele pentru morţi, sau, cum se spune, pentru cei adormiţi, noi ne rugăm lui Dumnezeu pentru cei care nu mai sînt în viaţa fizică, dar pe care îi ştim ca pe unii care îşi continuă viaţa în chip conştient. Ne rugăm să nu li se ia în consideraţie trecutul negativ, adică „să li se ierte toată greşeala cea de voie şi cea fără de voie" şi să fie primiţi „cu sfinţii şi cu drepţii", în împărăţia lui Dumnezeu. Posibilitatea aceasta o avem în vedere datorită credinţei noastre în jertfa Mîntuitorului Hristos.

Se ştie însă că nu mor numai creştinii, şi mai cu seamă nu mor numai creştinii ortodocşi. Ce se întîmplă cu necreştinii şi cu neortodocşii nu ne spune Sfînta Biserică. Fapt este că Biserica se roagă numai pentru ai săi, numai pentru cei ce îi aparţin ei. Sigur este că sufletul fiecărui om îşi continuă viaţa şi după moarte, chiar dacă nu merge în împărăţia lui Dumnezeu. Indiferent cum este privită moartea — ca pedeapsă pentru păcat, ca semn al dreptăţii lui Dumnezeu, ca dovadă a milei sau a iubirii lui Dumnezeu — ea este pentru creştin şi o participare a lui la moartea Domnului, ca el să ajungă şi la învierea Domnului, împreună cu Hristos. Dar, oricum ar fi elucidată problema morţii, cred că nu i se poate da o explicaţie satisfăcătoare, nu i se poate justifica în mod deplin necesitatea ei, cel mult, se poate vorbi despre ea, iar aceasta se face în marginile învăţăturii evanghelice şi a concepţiei pe care o are fiecare despre lume şi viaţă. În orice caz, întocmai ca şi viaţa, pentru credincioşii creştini, moartea apare ca ceva care are legătură cu Dumnezeu. Venim în lume cînd vrea Dumnezeu şi pentru că aşa hotărăşte Dumnezeu; plecăm din lume cînd vrea Dumnezeu şi unde hotărăşte Dumnezeu.

Oricare ar fi sensul morţii, ceea ce e sigur este că viaţa este mai tare decît moartea şi că vieţuim şi după ce trecem, prin moarte, din această viaţă pămîntească. De fapt, aceasta şi este esenţialul în legătură cu moartea. Moartea nu distruge, ci doar transformă. Sfîntul Apostol Pavel mărturiseşte, în epistola către Filipeni, că doreşte să se despartă de trup ca să fie cu Hristos (Fil. 1, 23). Şi tot în aceeaşi epistolă el scrie: „Viaţa mea este Hristos iar moartea îmi este cîştig" (1, 21). Cuviosul Sisoe însă, în faţa morţii fiind, cerea să i se mai dea puţin timp ca să se pocăiască. Iată deci că, atitudinile în faţa morţii, chiar la cei aleşi, sînt diferite. Unul vrea să moară, ca să fie şi mai mult cu Domnul; altul vrea să mai rămînă în această viaţă pămîntească, ca să se pocăiască, respectiv să mai poată face ceva pozitiv pentru propria sa veşnicie. Ce trebuie să facem sau să gîndim noi în această privinţă? Cred că nu se poate spune ceva la fel

de valabil pentru toţi. Eu însă îndrăznesc să spun că moartea nu trebuie dorită, pentru că vine ea la vremea ei. Lucrul de căpetenie este să fim gata să murim atunci cînd hotărăşte Dumnezeu, iar aceasta să o facem cu deplina convingere că „sufletele drepţilor sînt în mîna lui Dumnezeu". De altfel, noi cerem în serviciul divin „sfîrşit creştinesc vieţii noastre, fără durere, neînfruntat, în pace şi răspuns bun la înfricoşătoarea judecată a lui Hristos".

92. **— Ce este mai de folos pentru creştini: să cugetăm mai mult la moarte şi la muncile iadului, pentru a ne feri de păcate, sau la desfătarea raiului, pentru a rîvni spre faptele cele bune? Ce ne învaţă Sfinţii Părinţi în legătură cu aceasta?**

— Mai presus de orice cugetare este convingerea. Cugetarea fără convingere n-are valoare. În Pateric se spune că cineva l-a întrebat pe un părinte despre pricina propriei sale leneviri la rugăciune. Părintele i-a spus că aceasta i se întîmplă din pricină că n-a văzut încă nici odihna care se nădăjduieşte şi nici chinul ce va să fie. Este de observat că n-a zis părintele „n-ai cugetat" la odihna ce se aşteaptă şi la chinul ce va veni, ci a zis „n-ai văzut", adică n-ai făcut o experienţă, n-ai ajuns la convingerea... Principalul este să slujim lui Dumnezeu din dragoste pentru Dumnezeu, orice s-ar întîmpla cu noi după aceasta sau pentru aceasta. Dacă facem aşa, sigur vom ajunge unde dorim. Dacă nu facem aşa, nici să cugetăm la moarte şi la cele ce vor veni după ea nu ne este cu putinţă.

De altfel, cugetarea la rai sau la iad atîrna în mod esenţial de temperamentul şi de aşezarea fiecăruia. Totuşi, eu cred că e mai bine şi mai după învăţătura creştină să ne gîndim la rai decît la iad, pentru că, la drept vorbind, noi „prăznuim omorîrea morţii, sfărîmarea iadului şi începătura altei vieţi veşnice". Aşa afirmăm la Paşti şi în toată săptămîna luminată. „Hristos a înviat şi nici un mort nu mai este în morminte", spune Sfîntul Ioan Gură de Aur, în cuvîntul său de la Sfintele Paşti.

93. **— Frica de moarte şi de judecata viitoare este asemenea cu frica de Dumnezeu? Cum poate creştinul ajunge de la frică la dragoste care alungă de la om toată frica?**

— Frica este un sentiment care intră în componenţa firii umane, aşa cum cunoaştem noi această fire. Religia îl angajează pe om cu toate laturile existenţei sale, deci şi cu capacitatea lui de a se teme; toate acestea le exploatează religia pentru binele omului. Cînd omul a ajuns la credinţă, toate ale sale le pune în lucrare pe temeiul credinţei, prin credinţă. Pentru el Dumnezeu nu e o simplă idee, cum ar fi pentru un necredincios, ci e o realitate la care credinciosul se raportează cu întreaga sa fiinţă, deci şi

cu frica lui, dar și cu capacitatea lui de a iubi. Prin urmare, în această nouă situație, el are în vedere, ca pe o realitate indiscutabilă, înfricoșătoarea judecată a lui Hristos. El nu vede judecata lui Hristos ca pe ceva „posibil", ci ca pe ceva „sigur"; și nu ca pe ceva „indiferent", ci ca pe ceva „serios", ca pe ceva „înfricoșător". Prin urmare, frica o convertește cel credincios pentru propria sa mîntuire.

Sigur, frica este considerată ca un sentiment inferior, dar cîtă vreme o avem, o și folosim.

Un sentiment superior, în comparație cu frica, este dragostea. Cum se ajunge de la frică la dragoste, nu știu. Știu însă că omul credincios care înaintează în cunoștința de Dumnezeu, care ajunge la o experiență reală a lui Dumnezeu, acela nu se teme nici de rele și nu se teme nici de Dumnezeu; nu în înțelesul că devine îndrăzneț și nepăsător, ci în înțelesul că iubirea, devenind dominantă, conduce ea viața omului și nu mai dă loc altor sentimente. Cînd iubești pe Dumnezeu în chip deplin poți să faci tot ce vrei, pentru că nu mai ești în stare să faci nimic rău. „Iubirea nu face rău", le scria Sfîntul Apostol Pavel creștinilor din Roma. Iar Fericitul Augustin zicea: „Iubiți și faceți orice vreți".

Cred că și în această privință, esențialul este să fim angajați în cele ale credinței, cu toate laturile existenței noastre, și să nu fim îngrijorați că în noi este dominant cutare sau cutare sentiment, ci să lucrăm cu capacitatea noastră de acum, ca să putem spori spre tot mai mult bine.

94. — Sfîntul Vasile cel Mare spune că cea mai înaltă filozofie a creștinului este cugetarea la moarte. Ce puteți adăuga în legătură cu aceasta?

— Cunosc și eu cuvîntul Sfîntului Vasile cel Mare, că „cea mai înaltă filozofie este cugetarea la moarte". Nu am ceva de adăugat la aceasta, dar am de precizat că la slujba înmormîntării se afirmă mereu „deșertăciunea" lucrurilor pămîntești, bineînțeles, în fața morții, nu pentru viața însăși, căci pentru viața însăși și uneori chiar pentru veșnicie, lucrurile care sînt considerate „deșertăciune" apar ca lucruri esențiale. Altfel, n-ar avea nici un rost ca „un pahar de apă" dat în numele Domnului să-și aibă dreapta răsplătire. Omul însă nu trebuie să fie legat de lucrurile veacului acestuia. Gîndul la moarte, la despărțirea de cele pămîntești, ne poate duce la detașarea de tot ce ne este prisoselnic și ne poate da imboldul de a pune la dispoziția altora ceea ce nouă ne prisosește. Dar și în această privință esențialul nu este cugetarea propriu-zisă la moarte, ci concepția despre moarte și despre cele ce urmează după moarte. Fără să contrazic pe Sfîntul Vasile cel Mare, eu aș opina că adevărata filozofie este cugetarea la viață, la viața veșnică, la veșnicie. Fără această cugetare, fără

această legătură evanghelică, moartea nu poate dobîndi semnificaţia creştină, care practic ar duce la atitudini pozitive, întemeiate pe cugetarea la ea.

CONVORBIREA A TREIA

Despre suferinţă

95. — Ştiind cîtă suferinţă este pe pămînt, vă propun în continuare cîteva întrebări în legătură cu aceasta. Ce este suferinţa în sine, ce trebuie să înţeleagă creştinul prin suferinţă şi care este folosul suferinţei în sens evanghelic?

Pornind de la suferinţă ca de la o realitate indiscutabilă la care trebuie să-i facă faţă cel ce are de suferit, indiferent ce crede el despre suferinţă, creştinul poate să aibă faţă de ea două atitudini: una de acceptare şi alta de refuz. O acceptă acela care îi înţelege rostul. O refuză acela care nu-i găseşte sensul. În orice caz, o trăieşte cel care o are, fie că o înţelege sau n-o înţelege, fie că o vrea sau n-o vrea.

Dacă suferinţa este o simplă insuficienţă a firii, gîndul cel dintîi al celui ce o are este înzdrăvenirea firii şi înlăturarea suferinţei. Dacă suferinţa este dirijată de sus, dacă ea are un sens divin, ea trebuie acceptată şi folosită în vederea perfecţiunii morale.

Credinţa noastră în Dumnezeu este „biruinţa care a biruit lumea". Deci este şi biruinţa care biruieşte suferinţa. Oamenii credincioşi, ştiind că „şi perii capului nostru toţi sînt număraţi", au încredinţarea că şi suferinţa, cîtă o au de suportat, le este rînduită de pronia divină pentru păcate spre a lor mîntuire şi desăvîrşire şi o primesc ca atare. Totuşi, trebuie să recunoaştem că oricare ar fi sensul şi rostul suferinţei, oricare ar fi folosul ei, dorinţa firească a tuturor este să nu aibă de suferit. Biserica se roagă pentru „sănătatea şi mîntuirea" credincioşilor. Ea doreşte ca fiii ei să aibă sfîrşitul acestei vieţi pămînteşti „fără durere". Prin urmare, suferinţa o primim dar n-o dorim. O putem primi ca mijloc de ispăşire, ca mijloc pedagogic, ca mijloc de îmbunătăţire duhovnicească, dar ne-am bucura dacă am putea fi scutiţi de ea.

Oricîtă bunăvoinţă am avea în înţelegerea suferinţei, oricare ar fi învăţătura ce ni s-ar da despre suferinţă, rămîn totuşi multe lucruri neexplicate şi inexplicabile: suferinţa copiilor, catastrofele, suferinţele grele, durerile care diminuează şi chiar anulează capacitatea de înţelegere, de cugetare, de deliberare şi de hotărîre, suferinţele care desfiinţează capacitatea de gîndire etc. Se spune că cineva ar fi zis: „Moartea a o sută de mii de oameni e o statistică; moartea unui singur om e o tragedie"! Aceste cuvinte sînt valabile într-un fel şi pentru suferinţă, în înţelesul că se

poate da o explicaţie, dar pentru o suferinţă privită în abstract nu însă şi pentru o suferinţă concretă, nu pentru propria ta suferinţă, pentru suferinţa ce o ai de suportat.

Oricum, suferinţa este rînduită de Dumnezeu după neştiutele Sale judecăţi, în vederea mîntuirii şi a creşterii noastre în Hristos.

Eu personal am intrat în viaţa conştientă ca nevăzător. Să zicem că vina pentru aceasta o poartă bunicii sau străbunicii mei. Dacă vina pentru aceasta o poartă străbunicii mei, pentru ei situaţia mea n-are nici un sens, căci eu sînt îngrădit în posibilităţile mele, iar ei nu ştiu nimic despre aceasta. Dacă vina o poartă bunicii mei, nici pentru ei n-ar prea avea sens situaţia mea deficitară, deoarece ei prea puţin au fost martori la această situaţie de neputinţă şi în orice caz situaţia mea deficitară se prelungeşte cu mult după durata vieţii lor. Dar poate că vina pentru situaţia mea o poartă părinţii mei. Nici în acest caz nu văd o justificare a insuficienţei mele, întrucît ei au privit totdeauna ca ceva normal pentru mine şi pentru ei situaţia mea. În ce mă priveşte, mărturisesc că n-am constatat şi n-am observat niciodată la părinţii mei vreun avantaj moral faţă de alţi oameni, care n-au avut în familia lor astfel de cazuri. Dar poate în cele din urmă la baza situaţiei mele deficitare nu e o vină propriu-zisă, ci e o raţiune divină, pozitivă, în vederea folosului meu propriu şi al altora, care ar veni în legătură cu mine şi care ar putea cîştiga ceva pozitiv din situaţia mea specială. Eu aşa am nădejde. De aceea dau laudă lui Dumnezeu pentru toate.

Suferinţa ne apropie, ne leagă mai mult de Hristos, ne fereşte de păcate, ne ajută mult la mîntuire, fiind rînduită de Dumnezeu ca un canon de ispăşire a păcatelor noastre.

96. **— Care este raţiunea suferinţei, după învăţătura Sfintei Evanghelii?**

— Tot ce învaţă Sfinţii Părinţi şi în general Biserica despre suferinţă îşi găseşte temeiuri în Sfînta Evanghelie şi în Sfînta Scriptură în general. Dificultatea este doar să reuşim să găsim pentru noi înşine sensul şi rostul suferinţei, cu toate temeiurile pe care le aflăm în scrierile consacrate.

97. **— În cîte feluri s-ar putea împărţi suferinţa omenească şi ce legătură este între ele?**

— Cred că suferinţa omenească poate fi împărţită în două: suferinţa sufletească şi suferinţa trupească. Aceste două feluri de suferinţe sînt în strînsă legătură, deoarece omul este o fiinţă unitară, nu o fiinţă împărţită.

98. **— Care este cea mai evanghelică atitudine a creştinului faţă de suferinţă?**

— Cea mai evanghelică atitudine a creştinului faţă de suferinţă este să o primească „ca din mîna lui Dumnezeu”, deci cu bucurie, cu încredin-

ţare că îi este de folos şi cu dorinţa sinceră de a se sfinţi prin ea, ştiind că fără suferinţă nu este mîntuire.

99. — **Ce datorii de conştiinţă avem faţă de cei care suferă atît trupeşte cît şi sufleteşte?**

— Datoria de conştiinţă a fiecăruia dintre noi faţă de cei ce suferă este aceea de a-i ajuta, de a-i mîngîia, de a le potoli suferinţa şi de a le împlini lipsurile, cu prisosul nostru de efort. „Purtaţi sarcina unii altora!"

100. — **Care sînt principalele mijloace care ne stau la dispoziţie pentru alinarea suferinţelor omeneşti?**

— Mijloace de a alina suferinţele omeneşti sînt diferite, ele referindu-se la natura suferinţei şi la specificul persoanei. De obicei, oamenii care au de suportat o suferinţă grea au simţămîntul însingurării şi complexe de inferioritate. Acestea ştiindu-le, cea dintîi grijă să ne fie aceea de a-i face pe cei ce suferă să simtă şi să înţeleagă că sîntem împreună cu ei, şi totdeauna să le dăm curaj. Ne spune inima ce avem de făcut, dacă avem inimă. Să ne rugăm pentru ei, să-i cercetăm, să-i ducem la biserică, să le dăm cărţi sfinte.

101. — **Cine este, după învăţătura Bisericii, aproapele nostru?**

— Mila creştină se acordă tuturor oamenilor. După învăţătura Bisericii, aproapele nostru este „omul de lîngă noi", oricine ar fi acela şi indiferent de raportul pe care l-ar putea avea faţă de noi (rudenie, prieten, simplă cunoştinţă, duşman etc.).

102. — **Mila creştină se acordă în mod preferenţial numai credincioşilor sau tuturor oamenilor indiferent de credinţa, de neamul şi de viaţa lor?**

— Mila creştină se acordă tuturor oamenilor, indiferent de credinţa, viaţa, neamul lor, chiar dacă în primul rînd sîntem aplecaţi şi îndemnaţi să-i ajutăm pe cei de o credinţă cu noi.

103. — **Mila făcută în numele lui Hristos, cu scop de răsplată, este primită la Dumnezeu? Care milostenie nu aduce nici o răsplată?**

— Dumnezeu primeşte mila care se face în numele Lui. Putem căuta şi răsplata, căci ni s-a făgăduit şi ni se va da, deşi e mai bine să facem binele cu simpla dorinţă de a-i sluji lui Dumnezeu.

104. — **Care este deosebirea între mila socială, în general, şi cea creştină? Au amîndouă acelaşi izvor, aceeaşi origine, sau nu?**

— Mila socială şi mila creştină sînt aspecte diferite ale dispoziţiei umane de a se milostivi, dispoziţie ce îşi are originea în fondul fiinţei omeneşti, creată de Dumnezeu după chipul Său. Deosebirea între una şi cea-

laltă o constituie calitatea morală a săvîrșitorului. Mila creștină este mila pe care o fac creștinii în numele lui Hristos, iar pe cea socială o fac creștinii și necreștinii în numele binelui obștesc ca operă de binefacere.

105. **— Mila socială, filantropia, aduce vreun folos sufletesc celui care o face, dacă nu este făcută în numele lui Hristos?**

— Binele aduce totdeauna folos celui ce îl face, dacă nu prin altceva, cel puțin prin faptul că el creează o dispoziție binevoitoare, îl face pe om capabil de și mai mult bine. Binele, oricare i-ar fi scopul, mai are și calitatea de a înmulți bucuria. Or, bucuria poate fi considerată și ea o răsplată a binelui. Fiecare face binele la măsura lui și de pe poziția lui.

106. **— Cum au contribuit dintotdeauna călugării, mînăstirile și Biserica, în general, la alinarea suferinței în lume?**

— Călugării, mînăstirile și Biserica în general au contribuit dintotdeauna la alinarea suferinței prin rugăciune, milostenie, sfat, ajutor, mîngîiere, încurajare. La alinarea suferinței, individual și colectiv, credincioșii contribuie pe măsura priceperii, puterii și așezării lor sufletești. Să nu uităm că cele dintîi spitale au fost bolnițele mînăstirești, iar prin orașe primele spitale au fost înființate de Biserică.

107. **— Una din cele mai importante fapte ale milei creștine este jertfa liturgică, rugăciunea pentru oameni, mai ales pentru cei din suferință. Nu este aceasta cea mai înaltă milostenie și jertfă creștină pe care o aduc călugării, Biserica, în general, pentru lume?**

— Ba da. Rugăciunea are foarte mare importanță pentru lume, în general, ca și pentru persoanele singuratice, în special; pentru cei sănătoși și în bună stare, ca și pentru cei bolnavi și în suferință. Numai că nu trebuie să rămînem doar la rugăciune, cînd e nevoie de mai mult decît de rugăciune. În Pateric se spune că un părinte, care era mai mare peste o obște de zece inși, se ruga lui Dumnezeu ca și în viața de dincolo de mormînt să fie și el împreună cu ucenicii lui. Condiția pentru aceasta a fost stabilită prin minune dumnezeiască: „Să fie ucenicii la măsurile părintelui" și atunci vor putea fi împreună în veșnicie. În viața aceasta pămîntească s-a constatat că ucenicii nu erau la măsurile părintelui. Căci ei n-au ajutat pe un bolnav pe care l-au găsit pe cale, pe cînd părintele, cu toate că era singur, și-a dat toată silința să-l ajute pe acel bolnav, care de fapt nu era un bolnav obișnuit, ci era îngerul lui Dumnezeu, închipuit într-un bolnav, fără ajutor.

Este interesant de observat că cei zece ucenici ai părintelui, deși erau cu toții împreună, nu s-au simțit îndemnați să facă ceva concret pentru cel ce se întîmplase a le fi în cale, în timp ce părintele, singur fiind, s-a gîndit să-l transporte în spate și să nu-l lase acolo unde îl întîlnise. Pe mine, de

la prima lectură a acestui pasaj din Pateric m-a surprins felul cum a întîmpinat bolnavul de pe cale constatarea celor zece ucenici, că n-au ce să facă pentru el. Bolnavul, ca şi cum ar fi fost de acord cu ei, că într-adevăr n-au cum să-l ajute, a zis: „Duceţi-vă şi rugaţi-vă pentru mine". Mie, acest cuvînt mi-a apărut de la prima lectură şi a continuat să-mi rămînă în minte ca o ironie. Bineînţeles, are şi rugăciunea rostul ei, dar ea nu înlocuieşte şi nu suplineşte ceea ce s-ar mai putea face şi ceea ce ar mai trebui de făcut, adică mila, ajutorul material efectiv.

108. — **Dar sfatul, mîngîierea duhovnicească, învăţătura, îmbărbătarea şi cuvîntul de folos pe care îl dau călugării — îndeosebi duhovnicii — mirenilor şi tuturor celor din suferinţă nu constituie o jertfă şi milostenie de aceeaşi importanţă cu sfînta rugăciune?**

— Sfatul, mîngîierea duhovnicească, învăţătura, îmbărbătarea şi cuvîntul de folos — fiecare în parte şi toate la un loc — au mare importanţă în sine, împreună cu rugăciunea, dar nu ne absolvă şi de alte îndatoriri, cînd trebuie şi putem să facem mai mult. Nimic nu-i jertfă cînd nu se face din toată inima, cu rîvnă şi cu osteneală.

109. — **Nu cumva aceasta este şi rămîne, mai ales astăzi, cea mai importantă chemare a călugărilor de care depinde în bună parte mîntuirea lor?**

— Mîntuirea călugărilor depinde de rîvna lor pentru Dumnezeu şi pentru propria desăvîrşire, care se lucrează în comuniune cu Dumnezeu şi cu oamenii. Nu poţi face în rugăciune ceea ce n-ai face în realitatea faptelor. Nu poţi cere de la Dumnezeu să facă El ceea ce de fapt nu faci tu însuţi, la măsurile tale, sau ceea ce n-ai face dacă ai avea mai multe posibilităţi. Rugăciunea noastră pentru oamenii din suferinţă este echivalentul iubirii noastre faţă de cei pentru care ne rugăm. Fără acest echivalent, rugăciunea ar suna cam aşa: „Fă Tu, Doamne, pentru robul Tău acesta, că eu şi aşa, n-aş face nimic sau aproape nimic". Rugăciunea în care nu-ţi pui inima pentru aproapele nu-i rugăciune, ci formalitate şi profesionalism. Astăzi şi totdeauna, trebuie să facem „totul" pentru cei ce au trebuinţă de noi. Dacă nu facem „totul", facem prea puţin, chiar şi atunci cînd ni s-ar părea că facem mult. E prea puţin să te rogi, cînd ai putea să faci şi altceva dar nu faci.

110. — **Întrucît sfinţia voastră aveţi o profundă experienţă a suferinţei, fiind nevăzător din naştere, vă rog, Părinte Teofil, să ne spuneţi cum aţi putut duce cu răbdare această bucurie a crucii pe care v-a rînduit-o Dumnezeu? În ce v-aţi găsit mai multă mîngîiere şi alinare duhovnicească?**

— Eu, într-adevăr, am intrat în viaţa conştientă fără vedere, ceea ce practic înseamnă că n-am văzut niciodată. Aceasta înseamnă că de fapt

lipsa mea de integritate corporală este normalul ființei mele, iar viața în limitele lipsei de vedere este viața mea normală. Dovadă acestei realități o constituie faptul că eu am învățat de la alții că nu văd, fără însă să fi putut ajunge vreodată să-mi dau seama ce este vederea în realitatea ei, experiată de toți cei ce au capacitatea vizuală. Cred că e bine să precizez aici că am și eu un foarte redus rest de vedere; și anume fac deosebire între lumină și întuneric. Și, pentru că lumina nu este omogenă, ci primește nuanța lucrurilor pe care le învăluie, am și eu senzații de lumină și umbră în raport cu obiectele din imediata mea apropiere. În felul acesta, reperez obiectele din jurul meu, fără a putea preciza ce obiect am în față. Disting și nuanțe de culori, la măsura „închis, deschis". Astfel, pentru mine, galbenul e tot alb, iar albastrul e negru. De fapt, eu nici nu mă raportez la culori, imaginația mea făcînd abstracție de aceste realități care țin esențial de vedere.

Dat fiind faptul că extrem de redusa mea capacitate vizuală n-are atît un rol cognitiv, cît un rol practic, orientativ, trăirea mea interioară este o trăire fără imagini vizuale sau cel mult cu imagini de factura „lumină-umbră; închis-deschis". Astfel, viața mea lăuntrică este o viață de nevăzător autentic, ceea ce înseamnă că nu știu și nici nu pot ști ce este vederea și cunoașterea pe baza ei. Pentru o cît mai bună precizare, mai pot adăuga că n-am depășit niciodată limitele lipsei de vedere și că, chiar atunci cînd mi-am închipuit că văd, în realitate mi-am experimentat nevederea.

Conștiința lipsei de vedere mi-am cîștigat-o progresiv; am învățat de la alții s-o cunosc. Am aflat de la alții că eu, spre deosebire de ceilalți, „nu văd". Am înțeles tîrziu sensul pe care îl are lipsa mea de vedere, iar aceasta am înțeles-o din viața practică: ceilalți știau lucruri pe care eu nu numai că nu le știam, dar nici nu puteam să le știu vreodată. Ceilalți puteau să facă lucruri pe care mie îmi era cu neputință să le fac.

Este știut că viața nu se trăiește prin comparație, ci fiecare om își are viața lui proprie, propria lui experiență. Cei din jurul meu intuiau gravitatea situației mele speciale, pe cînd mie mi se părea normală și nu-mi dădea nici un fel de frămîntare. Pentru mine, la acea vreme, singurul inconvenient era că nu mă puteam încadra normal în circuitul vieții, așa cum își duceau viața cei de vîrsta mea. Toate acestea, bineînțeles, s-au adăugat la experiența mea de viață și mi-au format conștiința situației mele speciale, în raport cu societatea în care aveam să-mi desfășor viața și activitatea.

Am amintit toate acestea, pentru a putea contura mai precis poziția mea reală față de infirmitatea pe care o am și de care nu pot face abstracție, dar care n-a fost și nu este pentru mine ceea ce cred oamenii cu vedere

că ar fi. Deci, la drept vorbind n-am avut de luptat — cum s-ar crede — pentru dobîndirea unui echilibru. Lucrurile au mers aşa, ca de la sine. Totul s-a desfăşurat în mod normal, numai că în condiţiile nevederii.

Mai este de menţionat că, şi în condiţiile lipsei de vedere, eu am dus o viaţă normală, în sensul că părinţii mei, deşi oameni simpli de la ţară, au avut priceperea de a mă introduce în mediul înconjurător, apelînd la celelalte posibilităţi ale mele şi, în acelaşi timp, mi-au dat putinţa să intru şi să mă menţin în legătură cu rudele şi consătenii şi au mijlocit relaţii între mine şi copiii de vîrsta mea. Această moştenire am dus-o mai departe ceilalţi ani ai vieţii mele.

A venit apoi vremea şcolarizării. Părinţii mei şi mai ales mama, au făcut efortul de a mă da la o şcoală specială, unde, departe de casa părintească, am urmat vreme de cinci ani, revenind în familie doar în vacanţele mari. Şcoala mi-a adus cunoştinţe şi preocupări noi, precum şi un spor de încredere în mine însumi, dîndu-mi totodată şi un ascendent intelectual faţă de cei din imediata mea apropiere. Înaintînd în vîrstă şi în cultură, am înaintat şi în încrederea pe care o dă cultura, mai cu seamă într-un mediu în care nivelul de pregătire intelectuală este destul de redus.

Încă înainte de a fi mers la şcoală, am cunoscut biserica şi datinile legate de viaţa satului, în legătură cu rînduielile bisericeşti. La sfintele slujbe am luat parte încă de cînd aveam vîrsta cea mai fragedă, respectiv într-o vreme cînd nici măcar nu-mi dădeam seama că acolo se spune ceva cu sens, se rosteşte ceva cu rost. În viaţa conştientă am intrat ca rugător către Dumnezeu, mai precis, ca rostitor de formule de rugăciune. „Tatăl nostru" şi „Îngerul" nu ştiu cînd le-am învăţat, după cum nu ştiu nici cînd am învăţat să-mi fac semnul sfintei cruci.

M-au urmărit tot timpul ideile religioase, mi-au fost prezente întotdeauna cunoştinţele religioase, dobîndite în familie şi la şcoală şi am avut mereu dorinţa de îmbisericire, mai ales prin participarea la sfintele slujbe, cîntînd la strană şi rostind rugăciuni. Şi aceasta m-a pus în atenţia credincioşilor, care mă apreciau pozitiv. Practica rugăciunii n-am lăsat-o niciodată. Ba mă rugam mai mult decît colegii mei, căci nu mă rezumam numai la rugăciunea de program ci, mai cu seamă dimineaţa şi seara, mă rugam destul de mult, rostind rugăciunile pe care le ştiam şi pe care le repetam de mai multe ori. Mai citeam şi rugăciunile cuprinse într-o carte de rugăciuni, tipărită în Braille, la tipografia şcolii în care învăţam.

Trebuie însă să remarc faptul că toate acestea le făceam mai mult exterior, ca preîntîmpinare a unei datorii, nu ca pe ceva ce izvora din convingerile mele religioase, care, la vremea aceea, erau mai mult idei cu capacitate de angajare, nu convingeri propriu-zise, structurale. De altfel,

nu-i de mirare că lucrurile stăteau aşa, dacă luăm în considerație faptul că n-am trăit într-un mediu religios, ci numai într-o societate în care exista şi o „modă religioasă", în care se învăţau şi se colportau şi idei religioase.

Am pornit în viaţă cu credinţa în Dumnezeu, cu practici religioase pe măsura credinţei ce o aveam. Pe parcurs, credinţa mi s-a luminat şi mi s-a adâncit. Pe lîngă credinţă s-a adăugat şi cultura pe care mi-am agonisit-o de-a lungul anilor. Credinţa în Dumnezeu şi cultura mi-au fost, prin urmare, două elemente de bază care m-au ajutat în mod esenţial în viaţă. Credinţa în Dumnezeu mi-a dat un suport moral, iar cultura mi-a dat putinţa să mă afirm. Prin credinţă şi prin cultură mi-am făcut apoi şi relaţii cu diferiţi oameni, care au însemnat mult în viaţa mea şi care, ca prieteni şi cunoscuţi, au făcut totdeauna abstracţie de situaţia mea specială şi m-au integrat între ei ca pe un „egal" al lor, deci nu ca pe un „deficient".

Toate acestea s-au reflectat în mod pozitiv în sufletul meu, mi-au dat încredere şi curaj, mi-au pus în valoare energiile, mi-au dat şi o mulţumire sufletească de sine, precum şi bucuria de a mă şti cuprins în gîndurile şi simţămintele frăţeşti ale semenilor mei. În aceste condiţii infirmitatea nu mă preocupa, deşi era tot atît de reală ca oricînd. Ea îmi prezenta inconveniente, dar niciodată nu mă gîndeam la ea, ci mă raportam doar la inconvenientele pe care le vedeam şi le socoteam ca rezolvabile chiar, şi în condiţiile lipsei de vedere.

Mai trebuie de menţionat ceva: lipsa vederii nu este o lipsă simţită, privită în ea însăşi. Vreau să spun că mie mi se pare tot atît de normal că nu văd, cum li se pare celor cu vedere de normal că văd. Şi ca să fiu înţeles, este locul să spun şi aceea că eu nu simt nevoia să văd ca să ştiu cum se prezintă lumea în latura ei cunoscută numai celor cu vedere, sub aspectul ei vizual. Mie îmi ajunge cît ştiu despre lume şi despre oamenii cu care vin în legătură. Nu mă stinghereşte cu nimic faptul că pentru a mă orienta am nevoie de cineva să mă ajute. Asta intră în normalul meu de viaţă.

Am avut în viaţă şi mari dificultăţi, provenite de pe urma infirmităţii mele. Mă gîndesc la acele dificultăţi pe care oamenii cu vedere le-ar fi rezolvat fără probleme sau nu le-ar fi avut. În situaţii grele, nu m-am gîndit niciodată să s-ar fi putut să fie şi altfel. Am ştiut totdeauna că realităţile sînt realităţi şi că nu se poate face abstracţie de ele.

Cele mai mari greutăţi, în situaţia mea specială, le-am avut ca student la Teologie, în primul an de studii şi pînă după vacanţa de Crăciun, din anul al doilea. Era un fel de zbucium, de nemulţumire din pricina neînţelegerii din partea colegilor mei, din pricina greutăţilor de a mă informa pentru studii. Nu ştiam pe atunci de smerenie şi de luptă cu patimile în

vederea nepătimirii, cu toate că şi atunci eram sincer în urmărirea binelui şi aveam preocupări religioase. De altfel, trebuie să spun şi aici ceea ce spun adeseori, anume că lucrurile esenţiale nu le-am învăţat la Teologie, ci la mînăstire, din Pateric şi din Filocalie.

Toate acestea fiind spuse, cred că acum avem toate elementele pentru a putea conchide că un preţios ajutor şi, de fapt, cel mai preţios ajutor pentru propria mea linişte, în situaţia specială pe care o am, a fost şi este credinţa în Dumnezeu. M-a ajutat şi mă ajută mult şi cultura. Iar aceasta, din fericire, se grefează pe un fond sufletesc structural deschis pentru mulţumire. Altfel spus, mă ajută mult şi firea. Dar să nu pierdem din vedere şi să nu uităm că toate acestea au fost secondate şi de condiţiile de viaţă mulţumitoare. Totdeauna am avut prieteni, oameni care m-au completat, m-au ajutat, mi-au dat posibilitatea să mă informez, să mă orientez, să mă simt bine. Am desfăşurat o activitate care m-a pus în atenţia semenilor mei, dintre care cei mai mulţi sînt bucuroşi să mă vadă, să mă întîlnească, să stea de vorbă cu mine. Credincioşii care vin la mînăstire sînt bucuroşi să mă asculte. Ei nu caută în mine „un orb", „un deficient", ci caută pe omul despre care au încredinţarea că ar corespunde aşteptărilor lor. Sau, căutîndu-mă pe mine, caută pe omul în care s-au împlinit cîndva, pe omul în care s-au odihnit şi în care speră să se mai odihnească. Infirmitatea mea nu înseamnă nimic pentru ei, cum nu înseamnă ea nimic nici pentru prietenii mei cu vedere, care îmi suplinesc lipsa prin puterile lor, fără să fie stingheriţi de aceasta.

111. — **V-aţi rugat vreodată lui Dumnezeu să vă dea vedere ochilor, sau aţi dobîndit vederea cea duhovnicească a inimii care mîngîie pe iubitorii de Hristos?**

— M-am rugat lui Dumnezeu să-mi dea vedere, dar aceasta am făcut-o numai în copilărie, şi îndemnat de alţii. Dacă mi-am dorit în general să văd, mi-am dorit aceasta mai mult pentru a ieşi din starea de deficitar sau de inferioritate, faţă de oamenii întregi. N-am ajuns la „vederea duhovnicească a inimii", am însă o mulţumire sufletească neclintită, iar aceasta sînt sigur că mi-a dat-o Dumnezeu.

112. — **Ce latură a Teologiei v-a plăcut mai mult şi ce teză de licenţă aţi susţinut?**

— La Teologie m-am ocupat mai mult de Noul Testament. Teza de licenţă am avut-o la catedra de Noul Testament, cu subiectul „Soteriologia Noului Testament".

113. — Cînd aţi simţit chemare de la Dumnezeu pentru viaţa călugărească şi în ce an aţi luat jugul cel bun al lui Hristos?

— Gîndul de a mă face călugăr l-am avut din copilărie. La vîrsta de 13 ani şi jumătate chiar m-am prezentat la Mînăstirea Sîmbăta, pentru a fi primit, în vederea călugăriei. Părintele Arsenie mi-a dat îndrumările necesare dar nu m-a primit. Mi-a spus că la vîrsta aceea nu pot şti nici eu dacă voi rămîne la gîndul de a fi călugăr. Mi-a mai spus că infirmitatea mă face impropriu pentru mînăstirea la care m-am adresat, dat fiind faptul că este o mînăstire începătoare şi apoi, Mitropolitul Nicolae Bălan intenţiona ca la Sîmbăta să aibă obşte numai de intelectuali, licenţiaţi în Teologie.

Dat fiind cele arătate mai sus, mi-am continuat şcoala, urmînd liceul şi după aceea Teologia. Gîndul călugăriei m-a însoţit în general, dar nu cu destulă statornicie. Cînd am absolvit Institutul Teologic din Sibiu m-am prezentat la Mitropolitul Nicolae Bălan ca să-i mulţumesc pentru ajutorul moral şi material pe care mi l-a dat spre a putea studia Teologia. El m-a întrebat ce am de gînd să fac, ca absolvent de Teologie. N-aveam ceva deosebit de făcut. M-a întrebat atunci: „De ce nu vrei să mergi la Sîmbăta?" Răspunsul meu a fost clar şi precis: „Pentru că nu sînt hotărît".

M-am retras apoi în familie, la părinţi, unde am lucrat la teza de licenţă. În cele din urmă m-am hotărît pentru călugărie. Hotărîrea mi-a venit în felul următor: Era în duminica a doua a Postului cel Mare din anul 1953. Mă găseam în biserică, la utrenie. Tocmai se citea icosul Sfîntului Grigorie Palama. Mi-a venit atunci în minte ideea că Biserica preţuieşte, mai presus de orice, stilul de viaţă monahală. Mi-am dat atunci seama că eu nu am nici o piedică pentru a realiza, pentru a trăi acest stil de viaţă şi m-am hotărît să pornesc pe calea călugăriei. Odată cu acest gînd mi s-a umplut inima de o negrăită bucurie, care m-a urmărit mai multă vreme. Am pornit deci la împlinirea celor de trebuinţă pentru a mă putea încadra într-o mînăstire. Preferam Mînăstirea Sîmbăta.

Mitropolitul Nicolae Bălan, după cum mi-a spus el însuşi, aştepta această hotărîre aşa că totul a mers repede şi cu succes. La 1 aprilie 1953, în miercurea săptămînii celei mari, m-am prezentat la mînăstire, unde mă găsesc şi acum, după 29 de ani. În acelaşi an am fost tuns în monahism de către Mitropolitul Nicolae Bălan, în ziua de 15 august, la hramul mînăstirii.

114. — De cînd aţi început să aprofundaţi scrierile Sfinţilor Părinţi şi ce opere anume v-au întărit duhovniceşte şi v-au mîngîiat?

— Venind la mînăstire, era firesc să-mi fie accesibile cărţi ca Filocalia şi Patericul. Mi-au fost accesibile bineînţeles şi alte cărţi din scrierile

Sfinţilor Părinţi. Se citeau la masă şi mi le citeau şi personal unii dintre vieţuitorii din mînăstire.

Pe atunci eram în mînăstire trei foşti colegi de Teologie şi chiar de an, aşa că prin mijlocirea colegilor mei puteam ajunge şi eu la cunoştinţa scrierilor respective.

La scurtă vreme am început să-mi copiez în Braille unele din aceste scrieri. Mi-am copiat Filocalia, vol. I, în întregime, mi-am copiat, de asemenea, din vol. IV al Filocaliei, scrierile Părinţilor trezvitori: scrierile lui Isihie şi ale lui Filotei, ale Sfîntului Ioan Damaschin, precum şi scrierile lui Talasie Libianul, Teodor al Edesei, Ioan Carpatiul. Am copiat apoi cărţi, ca: Războiul nevăzut, Paza celor cinci simţuri, Scara Sfîntului Ioan Scărarul, Cuvintele cuviosului Dorotei, scrierile Sfîntului Isaac Sirul. Mi-am mai copiat, tot în Braille, Filocalia V. Mi-am înregistrat, în ultimii ani, pe bandă, volumele VI, VII, VIII şi IX din Filocalie.

Tot în Braille mi-am copiat şi unele predici din cele ale Sfîntului Ioan Gură de Aur, cum sînt „Cuvîntările la praznicele împărăteşti", „Predicile despre pocăinţă", „Predicile despre statui". La fel, mi-am copiat în Braille „Urcuşul lui Moise", de Sfîntul Grigorie de Nyssa, precum şi „Comentar la Cîntarea Cîntărilor". De la Sfîntul Grigorie de Nazianz mi-am copiat „Tratatul despre preoţie". De toate acestea m-am ocupat şi le-am aprofundat. Cele mai practice dintre cărţile citite de mine mi se par a fi vol. I, II, IV şi IX din Filocalie, apoi Patericul şi „Paza celor cinci simţuri", împreună cu Cuvintele Cuviosului Dorotei.

Pe lîngă acestea mai am, tot în Braille, însă în limba germană, cărţi ca: „Îndrumare la viaţa evlavioasă", de Sfîntul Francisc de Sales; „Istoria unui suflet", de Sfînta Tereza de Lisieux, „Urmarea lui Hristos", de Toma de Kempis, şi „Confesiunile" Fericitului Augustin.

În franceză, pe bandă magnetică, am următoarele cărţi: „Catehezele Sfîntului Simeon Noul Teolog"; „Cuptorul Babilonului", de Placide Desseille şi „Cuvintele cuviosului Isaia"; iar în Braille, „Regulele monahale ale Sfîntului Benedict". Toate acestea îmi sînt de un real folos.

115. — **Ce părinte duhovnicesc v-a folosit mai mult în viaţă şi v-a rămas mai aproape de inimă?**

— M-am spovedit în viaţa mea de pînă acum la mai mulţi duhovnici. Majoritatea dintre duhovnicii mei s-au mulţumit doar să asculte spovedania făcută de mine şi să-mi dea îndrumări generale. Cîţiva însă mi-au folosit în chip real.

Un duhovnic, care mi s-a impus prin seriozitatea cu care punea problemele şi pe care l-am întîlnit încă în vremea cînd eram elev de liceu, a fost părintele Justinian Dalea, pe atunci duhovnicul Mînăstirii de maici

Timişeni, din Banat. Alt duhovnic care mi-a rămas în atenţie, de data aceasta de o factură cu totul nouă, serafică, cu o lărgime de înţelegere a neputinţei omeneşti şi cu o pogorîre care aduce aminte de Sfîntul Ioan Hrisostom, un duhovnic de inimă, adică un duhovnic în care inima primează, a fost părintele Serafim Popescu, care mă chiverniseşte şi acum şi pe care îl voi menţine pînă la sfîrşitul vieţii unuia dintre noi.

La puţină vreme după ce am intrat în mînăstire, venindu-mi gîndul că în această nouă situaţie aş avea mai puţine posibilităţi şi mijloace de a fi de folos oamenilor, deşi în realitate aveam mai multe posibilităţi dar nu le cunoşteam, spunîndu-i părintelui Serafim acest gînd şi arătîndu-i nedumerirea mea, Prea Cuvioşia Sa mi-a spus simplu: „Nu te mai gîndi la aceasta pentru că nu noi hotărîm folosul pe care-l aducem oamenilor, ci Dumnezeu lucrează prin noi, spre folosul altora. Frăţia ta pregăteşte-te în aşa fel ca Dumnezeu să poată lucra cu frăţia ta acolo unde vrea El şi unde ştie El că trebuie să fii de folos". A fost un sfat pe care l-am verificat ca foarte bun şi de care mă voi ţine toată viaţa. Cu un alt prilej, tot într-o situaţie de nedumerire, mi-a spus părintele Arhimandrit Serafim: „Oriunde simţi că se cinsteşte Hristos, să te duci, că nu greşeşti". Mai tîrziu, cu ocazia unei spovedanii la părintele Cleopa din Mînăstirea Sihăstria, acesta mi-a atras atenţia, prin prima întrebare ce mi-a pus-o, asupra importanţei pe care o are păzirea minţii.

116. — **Cum vă împărţiţi timpul pentru rugăciune, pentru ascultare, pentru citire şi odihnă?**

— Iau parte la sfintele slujbe din cadrul mînăstirii, iar pravila personală cîtă o fac, mi-o programez mai ales în ceasurile dimineţii. Nu am o ascultare precisă, dar cînd pot face ceva în cadrul mînăstirii, o fac cu toată bucuria, chiar dacă în astfel de împrejurări s-ar întîmpla să nu reuşesc a-mi împlini alte obligaţii personale. Principiul meu este „Totul pentru Dumnezeu, cu Dumnezeu". Nu-mi număr metaniile sau închinăciunile, pentru că nu urmăresc cantitatea, ci calitatea. De altfel, nici n-am fost educat într-o călugărie şablon. Am convingerea că nu nedreptăţim pe Dumnezeu cînd nu reuşim să ne împlinim programul de rugăciune de mai înainte stabilit, dacă ne silim să facem „totul pentru Dumnezeu". În acest sens vorbeşte şi Cuviosul Moise Arapul în convorbirile cu Cuvioşii Gherman şi Casian, cînd aceştia au vizitat pustia schetică (A se vedea „Convorbirile cu Părinţii din pustia schetică"", cuprinse în Filocalia, vol. I, aşa cum le relatează Sfîntul Ioan Casian).

Sînt destul de rîvnitor pentru agonisirea unei culturi atît duhovniceşti, cît şi generale. Pentru nevoile ceasului de faţă, am învăţat şi unele limbi străine care mie, ca nevăzător, îmi sînt necesare pentru că prin mijlo-

cirea lor am acces la cărţile pe care străinii le tipăresc pentru nevăzători. Pe lîngă aceasta, pot fi de folos trecătorilor străini care vizitează mînăstirea noastră şi care sînt bucuroşi să poată comunica cu noi.

Fac ce-mi este propriu şi am convingerea că nu mă va osîndi Dumnezeu că am lucrat cu puterile pe care tot El mi le-a dăruit. Cînd voi putea face mai mult, mai mult voi face. Deocamdată sînt în situaţia celui care, deşi călugăr, îşi lucra ţarina şi din ce agonisea dădea milostenie. Unora li se părea că acest mod de lucrare nu se potriveşte cu vieţuirea cea mai presus de lume şi i-au interzis acest mod de lucrare. El a spus: „Dacă nu mi se dă voie să fac ceea ce pot face, altceva tot nu pot face" (Pateric). Aşa sînt şi eu. Veni-va oare vremea să las toate şi să urmez Domnului Hristos? Sau poate voi urma Domnului totdeauna cu toate ale mele, iar realizările pe care le voi avea în această situaţie le voi oferi Domnului, zicînd: „Ale Tale dintru ale Tale", iar cei ce se vor bucura de ele poate vor zice în rugăciunea către Dumnezeu: „Pe Tine Te lăudăm, pe Tine Te binecuvîntăm, Ţie Îţi mulţumim, Doamne, şi ne rugăm Ţie, Dumnezeului nostru". Fie voia Domnului!

Adeseori sînt la îndemîna vizitatorilor care vin la noi, prezentînd istoricul mînăstirii şi dînd explicaţii şi lămuriri. Cînd sînt solicitat stau de vorbă cu unii dintre credincioşii care doresc cuvînt de folos, deşi de cele mai multe ori îi trimit la preoţii duhovnici. Odată cu aceasta mă ocup şi de diferite studii, în vederea progresului meu sufletesc şi în vederea pregătirii pentru predică.

Nu am un program bine precizat, pentru că în condiţiile noastre aşa ceva nici nu se poate realiza. Deseori este cazul să zicem ca un părinte din Pateric: „Cu Hristos merg să lucrez în cutare loc". Se ivesc şi slujbe neprogramate, cum ar fi Sfîntul Maslu. Iau parte şi la astfel de slujbe.

117. **— Ce rugăciuni obişnuiţi mai mult, care vă odihnesc sufletul şi vă unesc cu Hristos?**

— Pe lîngă pravila din biserică, cîtă se face la noi, la chilie mă silesc să completez cele ce nu se fac în biserică, pavecerniţa şi miezonoptica. La pavecerniţă citesc şi Canonul către Născătoarea de Dumnezeu, pe care mi l-am copiat în Braille. La fel, îmi dau silinţa să citesc şi trei catisme pe zi, precum şi paraclisul Maicii Domnului. Rugăciunea lui Iisus o repet mereu şi îi îndemn şi pe alţii să facă la fel, dar nu am o evidenţă cu închinăciuni şi metanii, nici cu aţe de metanii, ci totul se desfăşoară aşa, ca de la sine, în virtutea unei deprinderi, deci în mod normal, fără silinţe deosebite.

N-aş putea spune care rugăciuni anume îmi dau mai multă bucurie sau la care mi-aş putea pune nădejdea. Eu fac totul în dorinţa de a-I sluji lui Dumnezeu şi de a mă mîntui şi desăvîrşi. Nu totdeauna am bucuria şi

nu totdeauna am aceeaşi bucurie din ceea ce fac, ca să pot afirma că prefer cutare rugăciune sau cutare slujbă, că de acolo simt mai mult folos decît dintr-altele.

118. — **Dar dintre sfintele slujbe, care vă bucură duhovniceşte mai mult? Privegherile de noapte cu frumoasele lor cîntări sau Sfînta Liturghie?**

— Nici în ce priveşte sfintele slujbe nu pot preciza care anume îmi procură mai multă bucurie. Bucurie am eu, în general, şi la slujbe şi în afară de slujbe. Particip la biserică bucuros şi mă las dirijat în gînduri de cuprinsul slujbelor. Particip activ la biserică, cu cîntarea şi cu rostirea sau în calitatea de slujitor pe care o am. Cînd sînt obosit n-am nici o bucurie. Cînd nu sînt obosit am bucurie din toate. Bucurie îmi procură însă mai ales meditarea şi cugetarea textelor de la sfintele slujbe, nu atît săvîrşirea lor — mai ales cînd acestea nu se fac cu ţinută cuvenită, adică se fac cu grabă şi cu un recital liturgic necorespunzător. În acest caz, nu numai că slujbele nu mă bucură, ci chiar mă indispun şi mă nemulţumesc.

119. — **Spuneţi-mi cîteva cuvinte despre importanţa Sfintei Liturghii. Ce rol are Sfînta Liturghie la formarea noastră duhovnicească?**

— Nu există un rol special al Sfintei Liturghii pentru călugări şi altul pentru mireni. Apoi rolul educativ al Sfintei Liturghii nu se realizează de la sine, ci în mod dirijat, pe măsură ce participanţii ştiu că ei înşişi slujesc la Sfînta Liturghie, ca şi la celelalte sfinte slujbe, cu slujire măsurată stării fiecăruia dintre ei. Scurt vorbind, Sfînta Liturghie are rol numai pentru cei ce îi cunosc valoarea duhovnicească, pentru cei care cred că Hristos este Însuşi de faţă la Sfînta Liturghie şi doresc să se unească cu Trupul şi Sîngele Lui. Deci, se folosesc numai cei ce participă la ea activ. Altfel, Sfînta Liturghie este şi rămîne o simplă manifestare de ritual, fără vlagă şi fără noimă, ba chiar plictisitoare, pentru cei care nu sînt obişnuiţi cu o asceză a participării, precum şi pentru cei ce nu-i cunosc sensul şi rostul.

120. — **Întrucît predicile sfinţiei voastre sînt bine documentate şi apreciate de credincioşi, spuneţi-ne cum vă pregătiţi predica şi care este importanţa ei pentru credincioşii dornici de cuvînt, de dialog?**

— Predicile mi le pregătesc pe baza cunoştinţelor scripturistice şi patristice pe care le am. Documentarea o fac din Sfînta Scriptură şi din Tradiţie, cu precădere din sfintele slujbe pe care le consider „rezumatul spiritualităţii Ortodoxe". Caut teme cît mai practice, sau pe care eu le socotesc a fi practice şi le expun pe înţelesul tuturor, în mod didactic. Aceasta place. Place şi convingerea cu care vorbesc. Deşi trebuie să recunosc că ascultătorii mei nu reţin aproape nimic din cele ce le prezint. Se

simt însă foarte bine cînd mă ascultă şi-mi dau dreptate în toate. Bineînţeles, dacă predicile nu se reţin, nu pot fi puse în practică învăţăturile expuse în ele.

121. **— Ce cărţi teologice şi de zidire sufletească citiţi mai mult? Ce cărţi consideraţi mai importante pentru formarea şi creşterea duhovnicească a călugărilor şi a mirenilor?**

— Personal, nu prea reuşesc să mă ţin de o carte anume. Totuşi cred că Filocalia este cartea mea preferată. De fapt, eu nu sînt pentru citirea multor cărţi, pentru o citire cantitativă, extensivă, ci pentru o cît mai bună asimilare şi aprofundare. Pentru călugări, cărţi ca Filocalia şi Patericul cred că sînt cele mai utile. Îmi pare rău însă că în literatura ortodoxă nu sînt cărţi duhovniceşti scrise pentru categorii de credincioşi, după vîrstă, cultură şi profesie.

Oamenii simpli preferă, din ceea ce pot avea la îndemînă, mai ales Vieţile Sfinţilor, dar acestea sînt scrise într-un fel care nu serveşte destul de bine viaţa practică din zilele noastre. Credincioşii cu oarecare cultură preferă cărţi ca Filocalia şi Patericul, dar trebuie să recunoaştem că acestea, deşi dau o orientare duhovnicească, sînt prea puţin aplicabile în condiţiile vieţii în care trăim.

E păcat că se ştie prea puţin despre Sfînta Liturghie, despre Sfintele Taine, despre sfintele slujbe, despre o trăire ortodoxă autentică!

CONVORBIREA A PATRA

Despre secte şi ecumenism

122. **— Părinte Teofil, în ce constă criza religioasă care se manifestă astăzi în lume? Care sînt cauzele ei şi cum ar putea fi înlăturate?**

— Cred că ea constă într-o lipsă de interes religios, într-o diferenţă faţă de religie, într-o totală sau parţială neangajare în religie, în faptul că majoritatea oamenilor, chiar dintre cei consideraţi credincioşi, deci aparţinători unei Biserici sau unei grupări religioase, trăiesc doar social în religie, nu religios în societate.

Cauzele crizei religioase sînt multe. Dintre ele cred că mai importante sînt: comoditatea, orientare materialistă a omului modern, neîncrederea, generată de mulţimea religiilor din lume şi de diversitatea de concepţii în sînul aceleiaşi religii, precum şi de neputinţa de a se demonstra palpabil adevărurile religiei.

Omul modern nu se mai închină unui „dumnezeu necunoscut", nici celui pe care îl propovăduieşte Biserica, pentru că, în general, el nu se închină; pentru că n-a învăţat şi nici nu vrea să înveţe să se închine. Omul zilelor noastre, devenit îndestulat de toate, se opune tacit religiei sau nu este deschis pentru religie, pentru că religia îi cere anumite privaţiuni.

Cînd se arată dispus să se încadreze în religie, omul modern îşi alege uneori religia cea mai comodă, religia care nu-i cere efort sau îi cere minimum de efort, dar îi promite maximum de profit. Aşa se explică îndreptarea unora spre grupări religioase, spre secte, care le promit mîntuirea şi chiar îi declară mîntuiţi şi nu le cer decît să creadă în Hristos şi să acţioneze apoi, în mod spontan, pentru realizarea binelui, iar aceasta ca o consecinţă a mîntuirii, nu ca un efort în vederea mîntuirii.

În condiţiile amintite mai sus, omul din vremea noastră aderă cu greu la religie; iar în cazul că aderă la religie, trăieşte în ea şi prin ea „numai parţial", nu se predă pe sine total lui Hristos.

Astfel stînd lucrurile, nu-i de mirare că Biserica Ortodoxă, Biserică ascetică prin excelenţă, nu are mulţi trăitori adevăraţi, nici chiar între cei socotiţi ortodocşi. Şi aceasta pentru că experienţa religioasă vine după un efort îndelungat. Întîi e datoria şi apoi vine bucuria. Or, oamenii de astăzi doresc satisfacţii imediate, altfel nu se angajează.

Cred că singura modalitate de a se interveni pozitiv pentru o viaţă religioasă autentică, în stare să mobilizeze mai mulţi oameni în acţiuni religioase, ar fi exemplul pozitiv al celor care sînt deja angajaţi în trăirea religioasă şi mai cu seamă putinţa lor de a dovedi celor din imediata lor apropiere că credinţa în Dumnezeu este o valoare chiar pentru viaţa de acum, că fericirea este posibilă prin religie.

123. — **Mişcarea ecumenică din ultimele decenii contribuie la ameliorarea crizei religioase contemporane, sau dimpotrivă?**

— Mişcarea ecumenică este o mişcare în cadrul creştinismului, o mişcare cu scop unificator. Ea urmăreşte unirea tuturor creştinilor într-o singură Biserică, „o turmă şi un păstor". Mişcarea ecumenică doreşte „ca toţi să fie una". Fiind o mişcare în cadrul creştinismului, deci o mişcare religioasă, ea pune accent pe elementul religios din om, deci pune în valoare religiozitatea. În acest sens, mişcarea ecumenică s-ar părea că are oarecare contribuţie la rezolvarea crizei religioase. La drept vorbind, mişcarea ecumenică însă nu creează stări de lucruri noi, ci dă doar sugestii

pentru preocupări noi, în vederea unificării tuturor creştinilor. Ea nu stimulează la religiozitate, ci vrea să dirijeze energiile religioase deja existente şi active, să le înmănuncheze într-un tot. Dorinţa celor angajaţi în mişcarea ecumenică este să nu se mai irosească energiile religioase în polemică şi în luări de poziţii, în explicaţii fără rost şi în antagonisme dăunătoare. În acest sens, mişcarea ecumenică serveşte religia, chiar dacă nu reuşeşte să rezolve criza religioasă din contemporaneitate.

Este de remarcat că adevărul religios, dogma credinţei se întrupează în oameni, aşa că atunci cînd urmărim apropierea între Biserici şi grupările religioase, „unirea tuturor", „noi nu trebuie să ne referim la idei, învăţături specifice, ci trebuie să avem în vedere mai cu seamă pe oameni care reprezintă învăţăturile respective, precum şi organizaţiile create pe baza acelor învăţături. Căci, în ultimă analiză, ceea ce îi separă pe oameni sînt mai ales organizaţiile lor diferite. Există creştini care nu ştiu ce anume îi separă de ceilalţi creştini, nici ce constituie specificul lor de grup special, de grup distinct, faţă de celelalte, dar ştiu că aparţin la cutare Biserică sau la cutare grupare religioasă. Este important de remarcat, de asemenea, că, acolo unde ele există, convingerile religioase sînt întrupări, moduri de existenţă ale ideilor, care nu pot fi schimbate doar prin alte idei. Convingerile sînt structuri pe baza ideilor, sînt realităţi existenţiale. De aici decurge greutatea renunţării la convingeri. Renunţi uşor la o idee, dar nu la o convingere.

Credincioşii care doresc şi urmăresc unirea tuturor creştinilor, după poziţia lor religioasă, după trăirea creştină pe care o au, cred că trebuie să fie împărţiţi în două categorii: credincioşi în care trăirea religioasă este ceva secundar şi pentru care apartenenţa la o Biserică este puţin lucru, şi credincioşi cu o vie conştiinţă a apartenenţei lor la Biserica din care fac parte, şi cu o profundă trăire religioasă în spiritualitatea Bisericii respective. Cei dintîi văd unitatea creştinilor într-un fel de „hai să dăm mînă cu mînă", indiferent de ceea ce sîntem fiecare dintre noi, contînd doar pe faptul că „cu toţii sîntem creştini". Ceilalţi văd unirea tuturor creştinilor prin încadrarea lor în Biserica din care fac parte cei care au conştiinţa că sînt reprezentanţii Bisericii adevărate. Astfel, ortodocşii văd posibilă unitatea tuturor creştinilor numai prin încadrarea tuturor în Biserica Ortodoxă. Catolicii nu văd unirea altfel, decît prin triumful catolicismului. Protestanţii sînt mai dispuşi să facă concesii, dar nu toţi şi nu în toate.

Partea negativă a ecumenismului este că, în multe cazuri, dizolvă conştiinţa apartenenţei credincioşilor la Biserica sau gruparea din care fac parte, diminuează conştiinţa eclesiastică. Ca ultim cuvînt în chestiunea rolului pe care îl are mişcarea ecumenică în rezolvarea crizei religioase, se poate spune, fără putinţă de tăgadă, că pînă acum ea n-a rezolvat nimic şi că sînt prea puţine şanse să rezolve ceva în viitor.

124. — **Consideraţi posibilă în viitor unirea tuturor Bisericilor într-o singură Biserică apostolească şi sobornicească?**

— Consider posibilă, în viitor, unirea tuturor Bisericilor, într-o singură Biserică apostolească şi sobornicească, dar nu prin puterea omului, ci prin rînduiala şi harul lui Dumnezeu. Nu întrevăd aceasta pentru generaţia noastră.

125. — **Ce părere aveţi despre sectele din ţara noastră, care atacă credinţa apostolică şi unitatea milenară a Bisericii Ortodoxe străbune?**

— Cred că prezenţa sectelor îşi are cauza în lipsa unei trăiri ortodoxe autentice. Mulţi dintre cei consideraţi ortodocşi nici nu ştiu că aparţin Ortodoxiei, ceea ce de fapt înseamnă că nici nu aparţin. Nu ştiu nici ce este Ortodoxia. Mulţi, chiar ortodocşi, nu cunosc avantajele Ortodoxiei faţă de celelalte organizaţii şi concepţii creştine. În concluzie, se poate spune că nu ortodocşii trec la sectari, ci la sectari trec oameni care de fapt n-au avut nici o apartenenţă religioasă. Un ortodox autentic este şi rămîne ortodox, el putînd doar să înainteze în Ortodoxie.

Bunica mea dinspre tată, neştiutoare de carte, nu voia nici măcar să participe la adunările Oastei Domnului conduse de preot, pe considerentul că acestea nu se făceau în biserică şi mai ales că era ceva nou, ceva ce n-a fost în Biserică de la început, sau cel puţin, bunica mea nu s-a pomenit cu ele. Invitată de mine să ia parte la o astfel de adunare, ea mi-a răspuns simplu: „Eu nu-mi las legea". Unii credincioşi nu mai gîndesc aşa, pentru că nu mai trăiesc aşa. Ei cînd primesc ceva nou, ceva ce n-a mai fost înainte, n-au nici o ezitare, pentru că, la drept vorbind, nu renunţă la nimic în schimbul a ceea ce li se oferă. E destul să le placă, e destul să fie de acord cu ceea ce li se spune, cu ceea ce se face, şi nu mai au nimic de obiectat.

Ceea ce au sectele şi tentează pe unii sînt predica, cîntarea şi „siguranţa" mîntuirii. Sectele menajează şi comoditatea omului. „Hristos ne primeşte şi nu ne cere nimic, decît să credem în El", zic ei. Or la noi e altfel: post, asceză, privaţiuni, efort.

126. — Care sînt, după părerea sfinţiei voastre, mijloacele evanghelice ideale de combatere, de îngrădire şi oprire a procesului de prozelitism şi proliferare a sectelor din ţara noastră?

— Mai întîi, trebuie să întărim pe credincioşi în gîndirea şi trăirea ortodoxă. Pentru aceasta ne trebuie preoţi buni. Ne trebuie preoţi devotaţi, cu convingeri ortodoxe, preoţi convertiţi la Hristos, nu simpli funcţionari bisericeşti, simpli profesionişti. Apoi, avem nevoie de predici bine documentate şi spuse cu convingere. Prea multe se presupun la noi ca „deja rezolvate". Credincioşii care vin la biserică nu sînt în stare nici ei înşişi să înveţe mai mult din cuprinsul sfintelor slujbe. Este necesar să li se atragă atenţia asupra textelor de la sfintele slujbe, să li se arate comorile de gîndire cuprinse în aceste texte. Izvorul spiritualităţii ortodoxe sînt sfintele slujbe. Credinciosul ortodox aude Evanghelia la biserică; o ascultă în genunchi, învaţă s-o privească, s-o gîndească cu evlavie. Toate lucrurile acestea trebuie spuse, căci altfel nu pot fi ştiute, iar nefiind ştiute, credincioşii noştri se vor minuna de puţinul pe care îl oferă sectarii şi pe care ei îl pun în valoare, pe cînd ai noştri nu ştiu nici ce au de făcut, şi dacă ştiu nu fac, pentru că-i greu de făcut.

Ne trebuie mai mult entuziasm pentru Ortodoxie şi pentru ceea ce are ea specific. Trebuie să punem mai mult accent pe cinstea Maicii Domnului şi a sfinţilor, pe cultul icoanelor, pe cele şapte Taine instituite de Hristos, pe Sfînta Liturghie, pe practica postului, pe rugăciunea de toată vremea. Eu mărturisesc că abia la Teologie am aflat despre importanţa Sfintelor Taine şi slujbe, deşi la sfintele slujbe am luat parte de cînd mă ştiu pe lume. Să se vadă, să se simtă că n-au sectarii ce avem noi!

Noi ne lăudăm cu sfinţii din trecut. Sectarii se laudă cu organizaţiile de binefacere din prezent. Şi noi trebuie să avem ceva de arătat în prezent. Biserica Ortodoxă nu este o Biserică orientată spre trecut, ci ea este o Biserică orientată spre viitor şi spre veşnicie, chiar dacă îşi are puterea din prezent şi este întemeiată pe tradiţie, deci pe trecut. Trecutul Bisericii noastre are valoare numai în acţiunea din prezentul existenţei noastre. Altfel, ar însemna că privim spre trecut, nu spre viitor. Ascendentul religios-moral din prezent este singura noastră biruinţă de necontestat. Dacă nu-l vom avea, nu vom avea nici viitor.

127. — Care sînt datoriile preoţilor de la sate şi oraşe în marea misiune de păstori de suflete încredinţată de Hristos?

— În majoritatea cazurilor, preoţii fac doar o lucrare strict liturgică, se rezumă la ceea ce impune oficierea cultului divin. Predicile sînt adeseori fără temă şi fără vlagă. Prea mult se uită datoria de a face apostolat adevărat. Prea puţin entuziasm se constată la preoţi. Nu-i de ajuns anga-

jarea profesională. E nevoie de o angajare apostolică, de trăire vie, de jertfă pentru Evanghelie, pentru Hristos, de exemplu personal.

128. — **Ce osîndă aşteaptă pe acei păstori de suflete care nu se jertfesc pentru mîntuirea turmei ce li s-a încredinţat?**

— Osînda preoţilor care nu-şi fac datoria este pe măsura oficiului şi responsabilităţii lor. Dacă oamenii de rînd sînt osîndiţi pentru neluarea aminte la cele veşnice, e de la sine înţeles că, cu atît mai mult, vor fi osîndiţi preoţii care nu fac cele rînduite lor, după cuvîntul Domnului: „Cui i s-a dat mult, mai mult i se va cere" (Luca 12, 48).

129. — **Dacă preotul face tot ce poate pentru credincioşii săi şi totuşi unii se îndepărtează de Biserică, are vreo răspundere în faţa lui Hristos?**

— Dacă preotul face tot ce îi stă în putinţă pentru a îndruma pe credincioşi şi totuşi unii cad din dreapta credinţă, preotul n-are nici o răspundere. Rolul străjerului este să anunţe primejdia. Dacă el îşi face datoria, nu răspunde de cei ce pier, pentru că nu l-au ascultat. Nu ştiu însă cînd s-ar putea spune că preotul a făcut „totul" ca să-i salveze pe credincioşi.

130. — **Ce rol major au călugării, duhovnicii şi mînăstirile, în general, pentru apărarea Ortodoxiei şi pentru călăuzirea credincioşilor pe calea mîntuirii?**

— Călugării, ca exemple de viaţă creştină ortodoxă; duhovnicii, ca îndrumători de suflete şi mînăstirile, ca locuri de exercitare a pietăţii, au rolul de a întări credinţa ortodoxă faţă de prozelitismul sectar, şi de a menţine un înalt nivel de viaţă morală în masa credincioşilor. Sectarii n-au călugări, duhovnici şi mînăstiri. Mînăstirile atrag pe credincioşii dornici de a realiza în viaţa religioasă mai mult decît se poate face în mod obişnuit şi le dirijează energiile. La fel atrag mînăstirile şi pe credincioşii ortodocşi mireni care simt nevoia de o îndrumare specială. La mînăstiri, în ambianţa călugărilor şi a duhovnicilor, credincioşii îşi pot verifica gîndirea şi trăirea lor ortodoxă.

131. — **Ce este mai important şi mai plăcut înaintea lui Dumnezeu pentru călugării din zilele noastre? Să se roage în linişte pentru lume sau să facă apostolat misionar în mijlocul lumii, apărînd dreapta credinţă şi învăţînd pe oameni? Cu ce trebuie început sau de ce are lumea nevoie mai mult astăzi? De rugăciune, de cuvînt sau de cîntări duhovniceşti?**

— Călugărul ortodox este un om al liniştii, al contemplaţiei, un om care se retrage din lume ca să fie mai mult cu Dumnezeu. Toate rezolvările călugărului sînt „în Dumnezeu" şi „prin Dumnezeu". Grija cea dintîi

a călugărului este să-şi curețe sufletul de patimi, prin dobîndirea virtuților. Iar ca mijloc pentru aceasta are în primul rînd rugăciunea meditativă, care se poate realiza numai în linişte. Călugărul face ce i se spune, ce i se rînduieşte. Spațiul călugărului este mînăstirea. În mînăstire, călugărul se roagă, cîntă, predică, după trebuință şi cu binecuvîntare. Nu el hotărăşte ce are de făcut, ci aceasta ține de conducătorul lui, stareț sau duhovnic. Sigur că fiecare chip de activitate religioasă își are rolul și rostul ei, neputînd fi înlocuită una cu cealaltă. Cea mai cuprinzătoare este însă rugăciunea. Credincioșii, în general, aşteaptă de la călugări rugăciune. „Rugăciunea este întărirea lumii", se spune în Scara Sfîntului Ioan Scărarul.

132. — **Credincioșii care părăsesc Biserica din orice motive au vreo nădejde de mîntuire? Ce ne învață Sfînta Scriptură și Sfinții Părinți în acest sens?**

— Sfîntul Ciprian spune că „cel ce nu are Biserica de mamă, nu are pe Dumnezeu de tată". „Mîntuirea este în Biserică". „În afară de Biserică nu este mîntuire", spune același Părinte bisericesc. Și e firesc să fie așa, de vreme ce Biserica este trupul lui Hristos, este mediul vital al creștinului. Se pune însă întrebarea: avînd în vedere că orice grupare religioasă creştină îşi asumă dreptul de a se numi Biserică şi se prezintă ca adevărata Biserică, care este de fapt Biserica în care se mîntuiesc credincioşii? Răspunsul poate fi pentru fiecare: „Biserica este cea în care mă găsesc eu". De altfel orice grupare creştină susține că adepții ei se mîntuiesc. Multe grupări creştine susțin că numai adepții grupării respective se mîntuiesc. Asta ar însemna că orice trecere de la o grupare creştină la alta, indiferent de motiv, aduce cu sine pierderea mîntuirii, după unii, iar după alții, cîştigarea mîntuirii. Acest punct de vedere există. Gruparea de care se desprinde cel care trece la o altă grupare susține că cel plecat din ea își pierde mîntuirea, iar cea care îl primeşte susține că îşi cîştigă mîntuire rea. Bineînțeles, în toate acestea este un subiectivism. Dar cum stau lucrurile de fapt?

Biserica Ortodoxă şi cea Catolică, datorită vechimii apostolice, sînt singurele care pot să-şi urmărească în istorie vechimea şi autenticitatea.

Este semnificativ însă de observat că Biserica, în trecutul ei — atît cea Ortodoxă cît şi cea Catolică — a fost „exclusivistă". Numai aşa se explică polemica şi excluderea reciprocă. Astăzi nu se mai pune accentul pe exclusivitate, ci se încearcă o apropiere. Conducătorii Bisericilor se întîlnesc, stau de vorbă, se îmbrățişează, se felicită, îşi fac concesiuni, ceea ce înseamnă că îşi recunosc unii altora, ca şi Bisericilor pe care le reprezintă, calitatea de a conduce spre mîntuire. Mai mult, părintele Stăniloae, în

„Teologia Dogmatică", vorbeşte despre „Biserica deplină" şi „Biserici nedepline". Într-o astfel de situaţie, se mai poate spune, oare, că trecerea de la o Biserică la alta e un păcat? Sigur, nu mai este în spiritul vremii noastre exclusivismul, dar adevărul trebuie să triumfe şi în contextul actual. Dacă cred că sînt în „Biserica deplină", n-are rost să trec într-una „nedeplină", dar să nu uităm că fiecare crede că e în cea „deplină". Cine crede că se află în „Biserica nedeplină" o caută pe cea „deplină". Aşa fac cei ce sînt nemulţumiţi cu Biserica Ortodoxă, ca fiind „nedeplină", şi trec la grupări sectare, pe care le socotesc a fi „depline". Eu cred că în astfel de situaţii şi în astfel de orientări sau de dezorientări, numai bunul Dumnezeu poate aduce lumină. El să ne şi lumineze pe toţi şi să ne ducă pe calea mîntuirii şi a desăvîrşirii!

CONVORBIREA A CINCEA

Alte cuvinte de folos

133. **— Părinte Teofil, să încheiem convorbirea noastră tot cu cîteva cuvinte de folos. Ce anume încununează viaţa călugărului şi a credinciosului înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor?**

— Atît pe călugări, cît şi pe credincioşi îi încununează Dumnezeu pentru sfinţenia vieţii lor. „Voia lui Dumnezeu este sfinţenia voastră". „Căutaţi pacea şi sfinţenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul" (Evrei, 12, 14). Să ne silim la o viaţă cît mai sfîntă pe pămînt şi vom dobîndi cunună veşnică în ceruri.

134. **— Puteţi sluji ca diacon la biserică?**

— Pot, cu ajutorul lui Dumnezeu. Îmi citesc toată pravila la chilie, pe Braille, vin la biserică singur, fără însoţitor, cunosc bine fiecare potecă, fiecare treaptă, fiecare poziţie din interiorul bisericii şi deci nu-mi vine greu. Ecteniile şi toate slujbele le ştiu pe de rost. Însă mişcările mai grele din timpul Sfintei Liturghii, adică citirea Sfintei Evanghelii, căditul, scoaterea sfintelor daruri, le face preotul cu care slujesc.

135. **— Care este rînduiala slujbelor la biserică?**

— Părinte Ioanichie, la noi în Ardeal se face cît se poate, nu cît ar trebui. Numai la sfinţiile voastre în Moldova şi Muntenia se respectă întocmai tipicul slujbelor, canoanele şi cîntarea pe psaltichie. Nu uitaţi că Transilvania a trebuit să reziste o mie de ani, cu mari jertfe, prozelitismului catolic şi protestant. Totuşi se fac şi la noi Sfînta Liturghie zilnic, Vecernia, Utrenia, iar în sărbători, slujbă cu sobor de preoţi şi diaconi.

136. **— Vine popor mult la biserică?**

— Vine şi nu prea vine. Mai mulţi vin la cabana de alături decît la mînăstire! Unii dintre ei vin şi la biserică, se închină, aprind o lumînare şi pleacă. Credincioşii de la ţară însă, ascultă slujbele cu mai multă evlavie. Cei mai mulţi vin la 15 August, Adormirea Maicii Domnului, de hramul mînăstirii. Vin mii de credincioşi din tot Ardealul. Este un mic pelerinaj local. Poiana din faţa mînăstirii este plină de oameni. Slujba se face afară cu un mare sobor de preoţi, în frunte cu Mitropolitul.

137. **— Ţineţi predică la biserică?**

— Se ţine predică regulat în fiecare sărbătoare. Sîntem patru care vorbim cu rîndul. Mîine, Duminică, sînt eu de rînd să predic. Poate slujim împreună, părinte Ioanichie. M-aş bucura mult de tot!

138. **— Credincioşii se folosesc mult de predică, părinte Teofil?**

— Este adevărat. Să vă răspund printr-o întrebare. Ce este cultura? Ce este un om cult? Un om care învaţă tot şi uită tot! Dar, oricît ar uita, tot îi mai rămîne ceva. Cultura îl şlefuieşte, îl netezeşte, îl modelează. Aşa este şi cu credincioşii la biserică. Ei vin să asculte mai ales predica. Chiar dacă o uită, tot le mai rămîne ceva. La noi în Ardeal, dacă nu le spui predică, pleacă acasă nesatisfăcuţi. Ascultă ei şi Sfînta Liturghie, dar nu o înţeleg cum trebuie. Se roagă în biserică, dar predica are un rol important în cadrul Sfintei Liturghii şi este cel mai mult aşteptată şi ascultată. Pentru că pe aceea o înţeleg, aceea îi satură, aceea le răspunde direct la unele întrebări şi nedumeriri. Din acest motiv este bine şi necesar să se predice în biserică. Eu însă, tot la Sfîntul Isaac Sirul mă întorc, care zice: „Taci tu, să vorbească faptele tale". „Să vorbeşti de Dumnezeu mai mult cu faptele tale şi mai puţin cu cuvîntul".

139. **— Au trăit călugări mai sporiţi în Mînăstirea Brîncoveanu?**

— Părinte, trebuie să ne gîndim în ce condiţii grele au trăit ardelenii în trecut, ca să ne dăm seama că era imposibil pe atunci să trăiască cineva ca pustnic în munţi. Au fost arse şi distruse peste 175 de mînăstiri şi biserici de tunurile austriece. Şi mînăstirea noastră a fost lovită de tunuri, dar n-au reuşit s-o distrugă de tot. I-au dărîmat numai turnul. Şi a rămas mînăstirea părăsită şi în ruină din anul 1785 pînă la 1928, cînd Mitropolitul Nicolae Bălan a început lucrările de restaurare. Însă abia în 1939 s-a format o mică obşte călugărească. De aceea, nu poate fi vorba de călugări îmbunătăţiţi pînă după al doilea război mondial.

140. — Părinte Teofil, daţi-mi şi mie un cuvînt de folos duhovnicesc. Ce să fac ca să mă mîntuiesc?

— Toţi sîntem chemaţi să fim ucenicii lui Hristos. Ce înseamnă să fii ucenic? Să fii condus de cineva, să asculţi de cineva, să nu faci nimic după voia ta. Să ne supunem raţiunea noastră raţiunii lui Hristos. De fapt, de aici începe ucenicia lui Hristos. De aici începe viaţa în Hristos. Aşa cum au făcut ucenicii Domnului, la fel să facem şi noi. Să ne lăsăm îndrumaţi de Hristos în viaţă. Altfel, nu sîntem ucenicii Lui. Hristos i-a chemat pe toţi să-I fie ucenici, dar nu pe toţi apostoli. Să ne amintim de cel vindecat, căruia i-a poruncit Hristos: „Du-te în casa ta şi spune cîte ţi-a făcut ţie Dumnezeu!" Iată o chemare, o slujire, o ucenicie.

Deci, să ne întrebăm cum stăm cu ucenicia faţă de Hristos? Ştim noi care ne este chemarea? Ne-am împlinit noi chemarea pe pămînt? Să trăim aşa cum au trăit ucenicii lui Hristos, ca să putem zice şi noi ca sfîntul Pavel: „Următori fiţi mie, precum şi eu lui Hristos". Dacă ne împotrivim chemării noastre, lui Hristos ne împotrivim. Mintea noastră nu trebuie să discute cu Hristos, ci să se supună lui Hristos fără discuţie.

Să ne amintim încă şi de răspunsul dat de ucenici lui Hristos: „Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieţii veşnice!" Conştiinţa aceasta trebuie s-o avem şi noi. Dacă o avem, sîntem ucenicii lui Hristos. Iar dacă nu o avem, nu sîntem ucenicii Lui. Cel ce primeşte cuvintele lui Hristos primeşte pe Hristos, că Dumnezeu este ascuns în poruncile Sale. Cine le împlineşte, acela este ucenicul Lui.

Să ne silim, părinte Ioanichie, să păzim poruncile lui Hristos, ca să dovedim că sîntem ucenicii Lui. Măcar să nu fim robiţi de lucrurile lumii! De cîte ori avem alt gînd decît învăţătura Mîntuitorului, de atîtea ori nu sîntem ucenicii Lui, ci împotrivitori. Trebuie să fim convinşi că adevărul este acolo, în Sfînta Scriptură, iar nu în mintea noastră. Să ne împlinim rostul nostru acolo unde sîntem chemaţi de Hristos! Să ne lumineze darul Duhului Sfînt ca să ne cunoaştem fiecare chemarea, rostul pe pămînt, şi să putem urma poruncilor Lui!

141. — Părinte Teofil, dacă vine vreun sărac la chilia sfinţiei voastre, cu ce îl puteţi ajuta?

— Dacă îmi bate vreun sărac la uşă sînt sigur că nu vine la mine pentru cuvînt, ci pentru milostenie. „Întîi este viaţa, după aceea filozofia", ziceau latinii. L-aş ajuta şi eu cu ce am. Iar dacă ar fi să-i spun şi cuvînt de folos, nu ştiu ce i-aş spune, pentru că n-am nimic programat în privinţa aceasta. Eu, în general, acţionez spontan. Le spun oamenilor ceea ce îmi dă Dumnezeu în minte în clipa aceea. Poate că aceasta este chiar ceea ce li se potriveşte.

142. **— Dacă vă cere sfat o mamă apăsată de întristare, cu ce cuvinte o mîngîiaţi?**

— Mai întîi aş îmbărbăta-o să aibă răbdare. Apoi aş îndemna-o la rugăciune, i-aş da nădejde în mila lui Dumnezeu şi aş trimite-o la un preot.

143. **— Ce îndemn duhovnicesc daţi preoţilor de prin sate, care vin la chilia sfinţiei voastre?**

— Le atrag atenţia că mîntuirea lor depinde de cea a credincioşilor pe care îi păstoresc.

144. **— Dar călugărilor care vin să vă vadă, ce îndemn părintesc le adresaţi?**

— Le amintesc să stăruie în împlinirea făgăduinţelor călugăreşti.

— Vă mulţumesc, părinte Teofil, pentru aceste alese cuvinte duhovniceşti. Dumnezeu să vă lumineze sufletul cu lumina cea de sus şi să vă mîngîie inima cu mîngîierile Duhului Sfînt, ca să puteţi mîngîia şi sfinţia voastră pe cei ce vin de departe pînă aici!...

— Vreţi să mergem puţin în plimbare pe alee, către biserică?

— Cu toată dragostea, părinte Teofil!

Şi pornim amîndoi pe alee, în amurg. Este o seară de iulie fără lună, dar plină de pace şi binecuvîntare. Pentru părintele Teofil nu este noapte. Pentru el soarele nu apune niciodată. El păşeşte cu siguranţă şi fără nici o ezitare, ca ziua, şi priveşte undeva departe, spre o lumină de taină care îi bucură inima şi îi străluceşte faţa. Ne apropiem încet de biserică, ne închinăm şi mergem mai sus, pe marginea lacului. Este o plimbare de neuitat. Un vînt răcoros coboară uşor de pe crestele Făgăraşului. Dar eu mă simt aşa de liniştit în prezenţa părintelui Teofil!

— Vrei să recit un imn din Imnele Dragostei scrise de Sfîntul Simeon Noul Teolog?

— Cum să nu, părinte Teofil. Sînt aşa de frumoase!

— Să mai spun încă unul?

— Cu mare bucurie ascult, părinte Teofil!

Se aude numai vocea ritmică, transfigurată a părintelui Teofil. Sîntem singuri între biserică şi Munţii Făgăraş. De jur împrejur o tăcere de noapte divină. Iar deasupra cerul senin, stropit cu stele. Ne întoarcem.

— Mîine este Duminică. Slujim împreună Sfînta Liturghie, părinte Ioanichie?

— Slujim, părinte Teofil.

— Sfinţia ta citeşti Evanghelia şi eu ţin predica!

— Aşa, părinte Teofil. Să „slujim Domnului cu frică şi să ne bucurăm Lui cu cutremur" (Ps. 2, 9).

— Aliluia!

PROTOSINGHELUL TEODOSIE SOLOMONEA

Mînăstirea Bodrog

(n. 1909)

Mînăstirea Bodrog este cea mai renumită aşezare monahală românească, a cărei existenţă neîntreruptă numără peste opt secole. Ea continuă tradiţia vechilor mînăstiri din Banat din secolele VII-X şi mai ales a vestitei Mînăstiri Morisena Cenadului, dispărută în secolul XI. Aşezată la răspîntia tutuor vînturilor, Mînăstirea Bodrog a rezistat bărbăteşte încercărilor de prozelitism din afară, apărînd statornic credinţa ortodoxă în partea de vest a Banatului şi Transilvaniei. Cu ajutorul lui Dumnezeu şi al Maicii Domnului, patroana acestui sfînt locaş, nici prozelitismul eterodox, nici desele incursiuni otomane, nici apele învolburate ale Mureşului, pe malul căruia se află mînăstirea, nu au reuşit să alunge pe călugări din această renumită vatră străbună. Mijloacele ei de apărare au fost cele date de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos — rugăciunea neîncetată de zi şi de noapte, viaţa exemplară a călugărilor, smerenia, îndelunga răbdare, blîndeţea, sfătuirea şi catehizarea credincioşilor. Şi, cu darul lui Hristos, n-a încetat Sfînta Liturghie, nici nu s-au stins luminile în biserica Mînăstirii Bodrog. În prezent, ca şi în trecut, mînăstirea împlineşte acelaşi rol apostolic şi evanghelic: de a slăvi pe Dumnezeu, de a mîngîia şi călăuzi pe credincioşi şi de a apăra credinţa ortodoxă împotriva sectelor care bîntuie în această parte.

Dintre călugării care formează astăzi obştea Mînăstirii Bodrog, Protosinghelul Teodosie, duhovnicul mînăstirii, este cel mai vîrstnic şi mai iubit de călugări şi credincioşi. Experienţa vieţii sale, învăţăturile primite de la marii săi duhovnici din anii tinereţii, dragostea cu care caută să mîntuiască pe toţi cei ce bat în uşa sfinţiei sale, m-au îndemnat să invit pe părintele Teodosie la un scurt dialog duhovnicesc, pe care îl redau în rîndurile ce urmează.

— În ce an aţi intrat în viaţa monahală, părinte Teodosie?

— În vara anului 1924 am fost primit ca frate în obştea Mînăstirii Secu — Neamţ. Însă eu mergeam de mic pe la mînăstiri, mai ales la hramuri, fiind de loc din comuna Pîrjol — Bacău, nu departe de marile mînăstiri din Moldova. În fiecare an, la Înălţarea Domnului, la Duminica Mare, la Adormirea Maicii Domnului şi la Sfînta Maria Mică, părinţii noştri plecau cete-cete pe la Mînăstirile Neamţ, Secu, Sihăstria, Văratec şi Agapia, sau la Sfîntul Ioan de la Suceava şi Cuvioasa Paraschiva din Iaşi. Atunci ne luau şi pe noi copiii să ne închine pe la sfintele mînăstiri şi să ne binecuvînteze marii duhovnici din acea vreme, ca protosinghelii Nicodim Măn-

diţă şi Vichentie Mălău de la Agapia, Mina Prodan de la Neamţ, Vasian Scripcă de la Secu şi Ioanichie Moroi de la Sihăstria. Acele pelerinaje îmi aduceau cele mai mari bucurii în tinereţea mea.

— Cine v-a îndemnat să intraţi în nevoinţa călugărească?

— Duhovnicii de prin mînăstiri şi călugării din satul meu, cînd veneau pe la rude şi ne aduceau cărţi religioase de citit.

— În ce an v-aţi călugărit şi hirotonit preot?

— Am fost călugărit la Secu în vara anului 1938, la praznicul Schimbării Domnului la Faţă, după ce am terminat Şcoala de cîntăreţi bisericeşti, ca un îndemn duhovnicesc pentru a-mi schimba şi eu viaţa mea după voia şi cu puterea lui Hristos. În anul 1942 am fost făcut preot şi numit egumen la Schitul Preuteşti — Fălticeni. După cîţiva ani am fost trimis ca preot misionar în Banat, împreună cu alţi cîţiva părinţi din Moldova. Acolo am făcut o frumoasă misiune la Mînăstirea Săraca. Am reparat biserica şi chiliile, am început să fac Sfînta Liturghie zilnic şi veneau numeroşi credincioşi de prin sate. În anul 1962 am fost trimis ca preot duhovnic la Mînăstirea Bodrog, unde mă aflu pînă astăzi, cu darul lui Hristos.

— Ce părinţi duhovniceşti mai deosebiţi aţi avut în mînăstiri?

— Mai întîi am avut ca stareţ şi duhovnic pe arhimandritul Meletie Nicuţă. El se impunea în obşte prin punctualitate desăvîrşită la biserică, la slujbe, pe care le săvîrşea cu mare cinste, după toată rînduiala. Era foarte aspru în ce priveşte viaţa morală din obşte şi conducea cu multă pricepere toate, atît biserica şi frăţimea, cît şi gospodăria, egumenia şi primirea credincioşilor. Al doilea mare duhovnic l-am avut pe părintele Vichentie Mălău. El era un duhovnic model de mare ascet, foarte sever cu dînsul, dar milostiv cu toţi cei din jur. El ne învăţa să cîntăm la biserică, să pictăm icoane, să deprindem rugăciunea inimii şi să trăim în dragoste şi smerenie. După el am avut pe părintele Antim Găină, ucenicul lui, de aceeaşi măsură ascetică cu părintele Vichentie. El ne folosea mai ales prin tăcerea, blîndeţea şi marea lui smerenie. Dar în cele duhovniceşti era foarte hotărît. M-am folosit sufleteşte şi de egumenul Sihăstriei, protosinghelul Ioanichie Moroi. El era foarte aspru şi canonic. Ţinea mult la post, tăcere, rugăciune, prezenţă regulată la biserică şi nevoinţă la chilie. Părintele Vasian Scripcă mi-a fost stareţ mai mult. I-am fost oleacă ucenic la stăreţie şi era tare blînd, curat, simplu, iertător şi îndemnător la cele duhovniceşti. Iubea mult biserica şi pravila la chilie.

Părintele Vasian a fost zece ani pustnic la Schitul Sihla şi a ajuns duhovnic vestit al multor sihaştri care se nevoiau pe atunci în pădurile Sihlei şi ale Sihăstriei. De la toţi am învăţat călugăria. Acum s-au dus din viaţa aceasta. Dumnezeu să-i odihnească în cer!

— Ce părinți mai deosebiți au trăit în Mînăstirea Bodrog în secolul nostru?

— Aici trebuie să amintesc întîi pe arhimandritul Augustin Hamzea (†1916), stareț al acestei mînăstiri și rector al Academiei Teologice din Arad. Era un mare profesor, teolog, pedagog și stareț. Apoi a fost ieromonahul Arhip Munteanu (†1905), teolog, duhovnic iscusit și spiritual la Academia Teologică din Arad. El conducea viața duhovnicească din această mînăstire. Alt duhovnic iscusit, mai ales pentru mireni, a fost protosinghelul Ilarion Iova (†1953). Avea mulți fii duhovnicești în partea locului. Trebuie amintit aici și arhimandritul Iulian Nicoară (†1982), fost stareț la Bodrog între 1943—1953 și bun povățuitor sufletesc. Protosinghelul Ieronim Balinton era un renumit sculptor bisericesc. El a lucrat zeci de catapetesme și a format mai mulți ucenici. A murit în 1961. Mai amintesc și pe ieromonahul Matei Domocoș. Un preot și pedagog bun. El a organizat la Bodrog o școală de copii săraci, pe care a condus-o mulți ani de zile.

— Care este primul document care atestă vechimea Mînăstirii Bodrog?

— Primul document cunoscut este un act de vecinătate din anul 1177. Dar mînăstirea exista probabil din secolul XI. Tradiția locală amintește că pe locul unde este astăzi biserica s-a descoperit prin minune o icoană a Maicii Domnului, ascunsă în pămînt, care se păstrează în biserică și este venerată în chip deosebit de credincioși.

— Care este rolul deosebit pe care l-a avut în trecut Mînăstirea Bodrog?

— A apărat cu tărie dreapta credință ortodoxă aici, în partea de vest a Transilvaniei și Banatului. A împiedicat prozelitismul să rupă de Biserică pe românii ortodocși, care sînt în majoritate. Apoi, a menținut evlavia ortodoxă în satele din împrejurimi. În sărbători mai ales, și în posturi vin la Bodrog credincioși, ascultă slujba, se spovedesc, se împărtășesc, cer sfaturi și se întorc liniștiți la casele lor. O mare misiune ortodoxă pastorală a menținut Mînăstirea Bodrog mai ales după anul 1700, cînd multe mînăstiri din Transilvania au fost închise sau distruse și nu aveau românii ardeleni unde să se întărească sufletește, decît la Bodrog, Rîmeț și alte cîteva schituri mici.

— Cîți părinți și frați sînt în obștea Mînăstirii Bodrog și care este programul slujbelor bisericești?

— Obștea noastră numără 16 părinți și frați, dintre care cinci sîntem preoți. Iar programul slujbelor la biserică este cel tradițional, cu Sfînta Liturghie zilnică și toată rînduiala mînăstirească. În zile de sărbători și vinerea iau parte și numeroși credincioși din partea locului. Noi îi primim pe toți cu dragoste, le oferim masă, odihnă la arhondaric, le dăm sfaturi duhovnicești, în posturi îi spovedim, îi împărtășim cu Trupul și Sîngele

Domnului, le dăm cărţi ortodoxe de citit, le ţinem predică şi îi formăm în duhul evlaviei noastre străbune, ca să nu fie amăgiţi de unele grupări religioase sectare.

— Cum contribuie astăzi Mînăstirea Bodrog la menţinerea unităţii religioase ortodoxe în vestul ţării noastre?

— Contribuim la această operă apostolică, mai întîi prin dragostea şi armonia în care trăim noi cu toţi bunii credincioşi care poposesc la Mînăstirea Bodrog. Apoi, ne rugăm pentru lume, pentru ţară, pentru întărirea credinţei adevărate în poporul nostru, pentru sănătatea şi ajutorul celor ce sînt în tot felul de suferinţe. Apoi, ne silim să fim exemplu pentru credincioşi, pentru toţi oamenii, ca să nu se smintească cineva de noi. Celor săraci le dăm, după putere, ajutor, iar pe cei întristaţi îi mîngîiem cu darul lui Hristos şi-i îmbărbătăm în lupta vieţii pămînteşti. Uneori, noi preoţii sîntem invitaţi să slujim pe la sate, la sfinţiri de biserici, prin parohii fără preoţi, unde este nevoie. Atunci, la fel, ne facem datoria cu frică de Dumnezeu şi sfătuim cît putem pe credincioşi să asculte de Biserică, să se roage mai mult, să se spovedească regulat şi să se ferească de secte şi de oameni răzvrătiţi care tulbură familiile şi casele creştinilor.

— Părinte Teodosie, ce sfaturi duhovniceşti mai deosebite daţi fiilor sufleteşti ai cuvioşiei voastre?

— Să păzească credinţa ortodoxă străbună cu toată tăria, să se ferească pînă la moarte de adunări sectare, de păcate grele ca: beţia, desfrînarea, uciderea, divorţul, ura, lăcomia; să-şi crească copiii în frica de Dumnezeu; să meargă regulat la biserică; să se mărturisească cît mai des şi să asculte de păstorul lor sufletesc, adică de preot.

— Ce sfaturi duhovniceşti daţi monahilor şi preoţilor de mir?

— Fiecare să aibă duhovnici buni, să se mărturisească des, să se roage mai mult, că rugăciunea este izvorul tuturor bunătăţilor cereşti şi pămînteşti, să iubească pe oameni şi pe Dumnezeu şi să fie blînzi şi smeriţi, asemenea lui Hristos.

— Ce dorinţă mai aveţi acum la vîrsta bătrîneţii?

— Părinte Ioanichie, doresc să mă rog mai mult, şi să slujesc Biserica şi mînăstirea pînă îmi voi da duhul în mîinile Domnului.

MONAHIA VICHENTIA PÎRVAN

Mînăstirea Rîmeţ

(n. 1920)

Munţii Apuseni formează o străveche cetate de rezistenţă şi vatră ortodoxă românească, pe care influenţele străine din afară n-au cucerit-o nicio-

dată. În inima acestor munţi a luat fiinţă, încă din secolele XII—XIII, o renumită aşezare de călugări eremiţi, desfăşurată pe valea „Pîrîului Eremiţilor" (azi Geoagiu), între comunele Stremţ, Rîmeţ şi Ponor. Aici, în această patrie a liniştii şi rugăciunii, îşi continuă neîntrerupt existenţa, de peste şapte secole, Mînăstirea Rîmeţ, adică „a Eremiţilor". Cîţi sihaştri sfinţi s-or fi nevoit în această vatră ortodoxă străbună nimeni nu poate şti. Un lucru însă ne este cunoscut: că Mînăstirea Rîmeţ este una dintre cele mai vechi aşezări monahale din Transilvania şi că aici S-a slăvit Dumnezeu fără încetare pînă astăzi. Apoi, că această mînăstire de călugări eremiţi şi misionari a format dintotdeauna o puternică cetate ortodoxă de trăire duhovnicească şi de apărare, ferind satele moţilor şi mocanilor ardeleni de prozelitismul catolic şi protestant.

Din anul 1955 Mînăstirea Rîmeţ a devenit obşte de călugăriţe, numărînd în prezent peste 50 de nevoitoare. Între ele, maica Vichentia Pîrvan, alături de monahia Ioanichia Martin şi celelalte surori, se bucură de o viaţă duhovnicească aleasă. Aceasta m-a îndemnat s-o invit la o scurtă convorbire folositoare de suflet, pe care o redau în paginile ce urmează.

— De unde sînteţi de loc, maică Vichentia, şi în ce an aţi intrat în viaţa monahală?

— M-am născut în comuna Pătîrlagele, satul Crîng — Buzău din părinţi credincioşi, care m-au crescut în frică de Dumnezeu. Auzind de vestitul duhovnic Dometie Manolache de la Mînăstirea Ciolanu, i-am cerut sfatul, iar el mi-a zis: „Fă-te mireasa lui Hristos, soră Victoria!". La îndemnul lui am intrat în viaţa călugărească la Mînăstirea Grăjdeni — Bîrlad în anul 1951. După patru ani am fost călugărită şi m-am stabilit la Mînăstirea Răteşti — Buzău, iar din 1969 am intrat în obştea părintelui Dometie de la Rîmeţ, unde mă aflu şi astăzi, cu darul lui Dumnezeu şi ajutorul Maicii Domnului.

— Ce duhovnici mai iscusiţi aţi cunoscut în viaţa de mînăstire?

— Am cunoscut mai întîi pe arhimandritul Dometie Manolache, un mare duhovnic al zilelor noastre, răposat în 1975, şi apoi, pe ieromonahul Varsanufie, răposat în 1981, un duhovnic al dragostei şi blîndeţii.

— Ce sfaturi mai alese vă dădea părintele Dometie?

— Părintele Dometie era un duhovnic foarte înflăcărat. Mustra păcatul pe faţă şi îndemna pe toată lumea la viaţă curată şi, mai presus de toate, la iubire. Era un mare predicator, dar cea mai mare predică era viaţa lui. Nu obişnuia să poruncească la nimeni, ci singur se ducea să facă, apoi maicile de la sine îl ajutau. Era omul milei şi al dragostei. Făcea milostenie fără măsură. Cel mai mult era împotriva agoniselii de bunuri pămînteşti. Uneori ne zicea: „Maicilor, să nu aveţi mai mult de trei haine, că n-am plecat la mînăstire să ne facem zestre şi să adunăm bani

şi averi, ci să fim ucenicii lui Hristos". Cînd venea lume multă la mînăstire, părintele Dometie aduna păturile de prin chilii şi le aşternea prin camere, prin trapeză, la ateliere, ca să doarmă pe ele credincioşii veniţi de departe, bolnavii, bătrînii şi mamele cu copii mici, iar pe noi ne trimitea să ne rugăm în biserică şi să ne odihnim pe unde puteam. Iar cînd veneau săracii le dădea milostenie tot: şi hainele, şi cămăşile, şi banii, dacă avea ceva, şi papucii din picioare. Dacă nu mai avea nimic, dădea din ale noastre, de pomană, iar cînd ne vedea căutînd hainele dispărute, ne zicea zîmbind: „Vreau să vă duc pe toate cu forţa în rai!"

La slujbă era ca un înger. Nu suferea să ieşim din biserică şi cerea să fim cu mare trezvie şi evlavie mai ales la Sfînta Liturghie. Cînd intra în Sfîntul Altar, nu mai ieşea pînă la sfîrşitul slujbei şi tot timpul stătea în picioare, iar şezînd niciodată. La spovedanie nu ne dădea canon greu, ci ne zicea: „Acesta este canonul care vi-l dau, să aveţi dragoste între voi, să faceţi ascultare cu dragoste şi să răbdaţi ispitele călugăreşti." Nu l-am văzut să refuze vreodată pe cineva, ci primea pe toţi la orice oră din zi sau din noapte. Se jertfea pentru fiecare. Apoi, a slujit 16 ani ca preot la trei biserici ale mocanilor din comuna Ponor şi cu mare dragoste şi sacrificiu mergea Duminica prin sate, făcea sfeştanii pe la casele oamenilor, învăţa copiii cele sfinte, spovedea şi împărtăşea bătrînii şi seara se întorcea la mînăstire, unde îl aşteptau alţi credincioşi.

La mîncare nu era niciodată pretenţios. Se mulţumea cu cea mai simplă mîncare. Adeseori ne spunea: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate! Cît avem pîine şi ceapă pe masă este bine. Atîţia duc lipsă de mîncare şi noi să cîrtim?". Însă avea grija ca masa de obşte să fie bine aprovizionată şi chema pe toţi oamenii la masă. Dacă observa pe cineva pe fereastră sau vreun sărac nemîncat, se scula de la masă, îl chema la trapeză şi îl servea singur. La Sfînta Biserică şi la împărtăşit cerea femeilor să fie îmbrăcate cuviincios, acoperite pe cap, nevopsite şi cu mare căinţă. Cu cît mustra patimile omeneşti, cu atît îl căutau şi îl iubeau mai mult credincioşii.

L-am văzut pe părintele Dometie de multe ori plîngînd pentru oameni, pentru cei suferinzi şi mai ales pentru noi toate. Cînd era vreo neînţelegere în obşte, sfinţia sa lua totul asupra lui. Se smerea mult în faţa noastră şi a credincioşilor şi se considera cel mai păcătos dintre toţi. Cu aceasta le dădea curaj la spovedanie şi mare nădejde de mîntuire. La praznice şi în sărbători părintele Dometie spovedea în biserică necontenit, pînă de către ziuă. Apoi aţipea în sfîntul altar un ceas pe scaun şi începea slujba de dimineaţă. În schimb, chilia lui era plină de copii şi credincioşi la dormit.

Seara, cînd ne vorbea cuvînt de folos la trapeză sau la biserică, uneori ne zicea: „Dacă se produce vreo rană în sufletul şi inima noastră, să nu o lăsăm mult deschisă, că face viermi; ci să ne mărturisim păcatele şi să

facem canon, că aşa se vindecă rana". Apoi iar ne zicea: „Să luăm aminte la micuţele albine, ce ordine, ce rînduială şi curăţenie este în stupinele lor; iar de intră vreun trîntor sau altă insectă în stup, o omoară şi o scot afară. Aşa trebuie să facem şi noi cu casa sufletului nostru: să dăm afară toate vicleşugurile, minciunile, invidia şi ura din inimile noastre prin spovedanie curată şi căinţă, şi ne primeşte Dumnezeu ca pe fecioarele cele înţelepte!" Despre sectari zicea părintele :„Sectarii sînt nişte ciuperci otrăvitoare care vor să ucidă pe ortodocşi. Ei sînt prooroci mincinoşi care se duc cu Biblia în mînă, în fundul iadului!". La spovedanie nu ne dădea canon şi zicea: „Dacă sînteţi la ascultare din zori şi pînă în noapte, ce canon să vă mai dau?" O maică însă i-a cerut insistent canon, iar el i-a zis: „Îţi dau canon să înveţi pe de rost fericirile, dar să le şi împlineşti cu fapta". Alteori ne zicea: „Călugărul care nu are statornicie este un călugăr hoinar, adică pierdut". Altă dată ne zicea: „Să nu ne laude lumea mai mult decît sîntem, că este vai de noi! Să preţuim timpul cum se cuvine, că nu ne este dat să trăim de două ori în această viaţă şi nu avem două suflete, ci numai unul. Nici să adunăm multe în lumea aceasta, decît strictul necesar, că Sfîntul Ilie Trezviteanul a avut numai un cojoc şi nu s-a putut urca la cer pînă nu l-a aruncat jos pe pămînt. Rugăciunea noastră nu trebuie să fie lungă ci scurtă, dar ca o săgeată de foc către Dumnezeu. Aşa trebuie să ardem pentru Dumnezeu cu viaţa şi fiinţa noastră, precum arde o lumînare în sfeşnic. Viaţa noastră să fie o neîncetată rugăciune". Uneori ne zicea: „Cine a mai văzut călugăr cu salariu sau pensie? Pensia noastră să fie nădejdea în purtarea de griji a lui Dumnezeu". Apoi adăuga: „Călugăria nu se face umblînd pe drumuri!".

Părintele Dometie nu ne-a dat în viaţă nici aur, nici argint, nici averi şi ranguri pămînteşti. În schimb ne-a dat o învăţătură duhovnicească sănătoasă şi ne-a arătat calea cea îngustă către cer. Ne-a vorbit de Hristos, ne-a aprins sufletul pentru El, ne-a învăţat, a cîntat şi s-a rugat pentru noi, ne-a ajutat pe calea mîntuirii şi a plecat la Domnul, jertfindu-şi viaţa pentru această mînăstire. Dumnezeu să-l odihnească cu sfinţii! Era de loc din judeţul Buzău, acolo s-a format. Apoi s-a călugărit la Mînăstirea Prislop şi a fost stareţ şi duhovnic la cîteva mînăstiri din Transilvania, adunînd în obştea sa peste 30 de maici şi surori, cu care a reînnoit Mînăstirea Rîmeţ, unde şi-a dat sufletul în vara anului 1975. Înainte de moarte ne-a spus: „Cît veţi trăi aici, nimeni din cei ce intră pe poarta mînăstirii să nu plece flămînzi şi nemîngîiaţi sufleteşte!".

— Maică Vichentia, spuneţi-mi cîteva cuvinte de folos şi despre al doilea duhovnic mare al Mînăstirii Rîmeţ.

— Părintele Varsanufie era moldovean, născut în Bucovina. Cu războiul a rămas în Ardeal, cantor la biserica din comuna Pianul de Sus,

judeţul Alba. Lucra la vie pe la oameni, iar în sărbători cînta la biserică. Avea o voce duioasă de om evlavios şi tot satul îl avea la mare evlavie.

În anul 1970, părintele Varsanufie a venit la Mînăstirea Rîmeţ, ca ucenic al părintelui Dometie. În anul 1975 a fost hirotonit preot şi a rămas în locul dascălului său răposat. Odată, cînd au venit mai multe surori la mînăstire, s-au dus la chilia lui să-i ceară binecuvîntare, iar el le-a spus: „Vă duceţi la mînăstire, dar fiţi atente ce faceţi cu mîndria, că acest păcat îl luptă pe bietul călugăr cel mai mult. Nu căutaţi să ajungeţi mari. Staţi pe treapta cea mai de jos, că, chiar de cazi, nu te loveşti ca atunci cînd cazi de sus". Dacă bătrînul auzea că a căzut cineva în vreun păcat, zicea: „Da, a căzut că s-a umflat de mîndrie, de aceea a căzut. Omul smerit, chiar de cade în vreun păcat, se ridică uşor, ajutat de duhul smereniei şi al umilinţei". Uneori cînd mergeam la chilia sa cu vreo supărare, ne zicea cu blîndeţe: „Soră, lasă să treacă şi asta!". Părintele Varsanufie a făcut în viaţă multă milostenie. El nu suferea viclenia, lăcomia şi minciuna şi era tare blînd şi răbdător. Numai cînd auzea de rătăcirile sectarilor, se supăra pentru căderea lor din credinţă.

Uneori, cînd vedea maicile ostenindu-se la ascultări, părintele se apropia de ele, le îmbărbăta şi le sfătuia zicînd: „Dragelor nu fiţi nepăsătoare de bunătatea lui Dumnezeu. Iubiţi-L din toată inima voastră, slujiţi-I, fiţi-I credincioase şi cumpăraţi cît mai mult untdelemn pentru candele. Fiţi gata, că în curînd va veni Mirele Hristos!" Cînd nu era ocupat cu credincioşii, noi îl chemam la masă, iar sfinţia lui ne răspundea: „Vin îndată!", dar nu mai venea pînă seara sau a doua zi. Alteori, ne zicea: „Maicilor, luptaţi-vă să nu fiţi numai purtătoare de zdrenţe, ci vă siliţi să împliniţi ceea ce aţi făgăduit". Alteori ne îndemna: „Nu lăsaţi niciodată rugăciunea, că nici Dumnezeu nu vă lasă părăsite în viaţă!".

În sărbători şi în posturi venea multă lume la părintele la spovedit. „Unde este părintele bătrîn?" întrebau oamenii. Îi sfătuiau pe toţi să nu mai păcătuiască, să meargă regulat la biserică, să ţină sfintele posturi după putere, să se ierte unii cu alţii, iar cînd vin la mînăstire să vină pe jos, ca osteneala să le fie scrisă de sfinţii îngeri în cartea vieţii. Nu era aspru la canoane, dar nu lăsa pe credincioşi să plece de sub epitrahil pînă nu se hotărau să nu mai păcătuiască. Cu cîteva zile înainte de moarte a spovedit pe maica stareţă şi i-a spus cu lacrimi: „Să faci cît poţi, să ai uşile deschise pentru toţi săracii, să ai braţele întinse peste tot soborul, să iubeşti pe toate deopotrivă, iar milostenia să-ţi fie fără măsură. Să ai toată încrederea în bunătatea lui Dumnezeu că nu te va lăsa, iar de voi ajunge să am trecere înaintea lui Dumnezeu, mă voi ruga pentru sufletul sfinţiei tale să duci la bun sfîrşit greutatea ce o ai pe umeri!". Eu, Vichentia păcătoasa, i-am fost ucenică la chilie şi ştiu că se ruga şi

slujea numai cu ochii în lacrimi, iar cînd venea de la biserică sau ieşea de la spovedit, avea faţa luminată de bucurie, de multă pace şi mulţumire duhovnicească. A răposat cu sufletul împăcat şi a fost înmormîntat alături de părintele Dometie, în livadă. Credem că şi dincolo în veşnicie vor fi mereu împreună cu Hristos.

— Cum păstraţi unitatea obştii de la Mînăstirea Rîmeţ?

— Unitatea şi dragostea în mînăstirea noastră o menţin duhovnicii şi participarea regulată la sfintele slujbe. Părinţii noştri, cînd trăiau, aşa ne învăţau: „Dacă nu lăsăm biserica, nici Dumnezeu nu ne lasă!". Apoi, facem rugăciune la chilii şi în timpul ascultărilor. Iar cînd avem ispite mai mari, ne spovedim, ne rugăm, ţinem o zi-două de post şi îndată scăpăm de ispite. Vara mai mergem pentru sfătuire şi spovedanie la marii duhovnici Paisie şi Cleopa de la Mînăstirea Sihăstria-Neamţ şi ne întoarcem toate fericite şi împăcate în suflet. Deşi avem călugăriţe din toate zonele ţării, sîntem unite în lupta aceasta duhovnicească şi purtăm în noi dragostea lui Hristos.

— De cînd datează, după tradiţie, Mînăstirea Rîmeţ?

— Din secolele XII—XIII. În anii 1214—1215 au plecat de la Rîmeţ doi călugări, Romulus şi Ghenadie, în Maramureş, unde au întemeiat Mînăstirea Peri, cu hramul Sfinţii Arhangheli. Prima inscripţie, recent aflată pe al doilea strat de pictură, spune: „Scris-am eu, mult greşitul robul lui Dumnezeu Mihul de la Crişul Alb, în timpul arhiepiscopului Ghelasie, anul 1377". În jurul mînăstirii s-au nevoit multe secole călugări eremiţi, de unde şi numele de „Rîmeţ". În anul 1762 mînăstirea a fost distrusă de austrieci, din cauza uniaţiei. Călugării de aici au luptat mult pentru ortodoxie împotriva uniaţiei şi a prozelitismului străin. În secolul trecut a luat fiinţă la mînăstire o şcoală pentru copiii mocanilor din munţi, care funcţionează şi astăzi.

— Care este în prezent cea mai mare dorinţă a sfinţiilor voastre?

— Să trăim cu toate în dragoste, să folosim şi să ajutăm pe credincioşii care ajung pînă la noi şi să vedem biserica mare gata, ca să lăudăm în ea pe Hristos. Aceasta este dorinţa noastră cea mai mare, părinte Ioanichie. Să preamărim pe Dumnezeu şi să folosim cît putem pe oameni.

ARHIMANDRITUL SERAFIM MAN

Mînăstirea Rohia

(n. 1928)

Ceea ce este Bucovina pentru Moldova, este Maramureşul pentru nordul Transilvaniei. Ambele judeţe formează zona cea mai frumoasă

şi mai bogată în tradiţie şi spiritualitate din ţara noastră. Dacă Bucovina ne oferă acele măreţe mînăstiri cu picturi exterioare renumite în toată lumea, Maramureşul ne întîmpină prin minunatele ei catedrale în lemn, care înalţă sufletul către cer. Bucovina odihneşte inima omului prin frumuseţea peisajului, prin satele ei adunate în jurul bisericilor, prin casele împodobite cu flori şi culori şi prin obcinile ei domoale încadrate de păduri veşnic verzi, care urcă spre nord. Iar Maramureşul mîngîie privirea sufletului prin satele lui răsfirate solitar pe văile muntoase, prin casele solide durate în lemn şi prin porţile sculptate în stejar. Bucovina este cunoscută în toată lumea prin marile ei mînăstiri: Putna, Dragomirna, Voroneţ, Moldoviţa, Suceviţa şi Probota; prin mormintele celor mai mari domni muşatini care îşi dorm aici somnul de veci; prin moaştele Sfîntului Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava, care atrage credincioşi în pelerinaj din toate părţile ţării şi nu mai puţin evlavioşii moldoveni, care menţin permanent vii, calde şi nemuritoare, credinţa străbună ortodoxă, istoria, bucuria, speranţa şi marile tradiţii ale neamului nostru. La fel şi Maramureşul ne rămîne legat de suflet prin marii descălecători muşatini, prin statornicia, cuminţenia şi evlavia aproape unică a bunilor ţărani maramureşeni. Aceiaşi oameni harnici, aceiaşi credincioşi numeroşi la biserică, aceleaşi pelerinaje pe la mînăstiri, aceleaşi mame înconjurate de copii mulţi ca în Moldova.

Pămînt străbun milenar, creştinat în primele veacuri după Hristos, Maramureşul se dovedeşte şi astăzi tot atît de românesc şi ortodox, tot atît de frumos, odihnitor şi viu ca odinioară. Desigur, un rol deosebit la menţinerea Ortodoxiei şi tradiţiei religioase din nordul Transilvaniei l-au avut preoţii şi mînăstirile, în frunte cu Mînăstirea Peri din secolul XIV. În zilele noastre, pe lîngă bisericile săteşti de lemn, singurele vetre monahale care continuă marea tradiţie spirituală ortodoxă a Maramureşului sînt mînăstirile Rohia şi Moisei.

Toate acestea m-au îndemnat să trec din Bucovina în Maramureş şi să poposesc la Mînăstirea Rohia, situată lîngă Tîrgu Lăpuş, pentru a vorbi cu părinţii ce se nevoiesc aici, în frunte cu stareţul lor, arhimandritul Serafim Man.

Aşezarea singuratică a Mînăstirii Rohia, pe vîrf de colină muntoasă, înconjurată de păduri şi văi neumblate, ca şi urcuşul greu, în serpentină, pentru a ajunge pînă sus, ne dă sentimentul Golgotei şi al Drumului Crucii. Rohia este, simbolic, o mică Golgotă a Maramureşului! Aici urcă zilnic credincioşi localnici în pelerinaj de rugăciune şi reculegere, pentru a-şi mărturisi păcatele la cuvioşii călugări, pentru a cere cuvînt de folos şi pentru a-şi „răstigni” cugetele pătimaşe.

Iată-mă în mica incintă a Mînăstirii Rohia. Părinţii săvîrşesc slujba Vecernici. Cîţiva credincioşi înconjoară biserica în atmosferă de rugăciune, după tradiţia locului. Alţii cîntă o „priceasnă", iar alţii se odihnesc sub acoperişul troiţei din curte. Totul exprimă credinţă, statornicie, bucurie şi nădejde în Dumnezeu.

După ce mă închin, mă aşez cu părintele Serafim pe bancă, sub braţele troiţei, împreună cu părinţii din obşte, şi începem mica noastră convorbire duhovnicească.

— Părinte stareţ Serafim, spuneţi-mi cîteva cuvinte despre istoricul acestei mînăstiri.

— Părinte Ioanichie, Rohia este o mînăstire nouă, dar menţine o tradiţie creştină şi monahală veche, milenară. A fost întemeiată doar acum o jumătate de secol de credincioşii din împrejurimi, cu scopul de a continua misiunea evanghelică din trecut a celor 20 de mînăstiri din Maramureş transformate cu timpul în biserici de parohii.

— Care este scopul principal al Mînăstirii Rohia, împlantată geografic ca o Golgotă, aici, în mijlocul Maramureşului, atît de preţuit de noi toţi?

— Întîi ne străduim să-L lăudăm pe Dumnezeu neîncetat. Apoi ne ostenim să apărăm unitatea de credinţă ortodoxă în Maramureş, sfătuind şi mîngîind pe credincioşi. Şi al treilea ne silim să facem din această mînăstire o adevărată cetate şi vatră de spiritualitate, de trăire duhovnicească în Hristos, de simţire creştină şi de cultură, aici, în nordul Transilvaniei.

— Şi cum vă împliniţi această întreită misiune duhovnicească?

— Mai întîi menţinem firul slujbelor mînăstireşti, după tradiţia noastră milenară, săvîrşind zilnic Sfînta Liturghie şi toate cele şapte Laude. Duminica şi în sărbători, cînd vin credincioşi din toate satele, slujim în sobor, ţinem predică, spovedim, cuminecăm şi dăm sfaturi părinteşti. În mod deosebit ne străduim să apărăm ortodoxia şi tradiţia noastră străbună aici, în inima Maramureşului, unde credincioşii încep să fie dezbinaţi de tot felul de secte. În ce priveşte ocupaţia noastră intelectuală, am organizat la Rohia o bibliotecă cu peste zece mii de volume de teologie, istorie şi cultură generală, cărţi pe care le citim cu interes, în timpul liber.

— Ce sfaturi duhovniceşti daţi credincioşilor maramureşeni?

— Să rămînă credincioşi Bisericii Ortodoxe şi neamului. Să-şi iubească familia, copiii, Biserica şi pămîntul străbun. Să se roage cu credinţă lui Hristos Dumnezeu, ca şi Maicii Domnului, şi să trăiască în pace şi dragoste unii cu alţii, aşa cum ne învaţă Sfînta Evanghelie. Oricine face aceste fapte bune are pace în suflet, bucurie în inimă, armonie în casă, ajutor în viaţă şi nădejdea vieţii veşnice.

VI

CONVORBIRI
cu
PĂRINȚI ROMÂNI DIN MUNTELE ATHOS

ARHIMANDRITUL DOMETIE TRIHENEA

Chilia Sfîntul Ipatie — Athos

(n. 1909)

Privit de-a lungul istoriei, Muntele Athos se impune lumii întregi ca o adevărată cetate de afirmare şi apărare a credinţei ortodoxe bimilenare. De peste o mie de ani Athosul a fost şi continuă să rămînă cea mai înaltă şcoală de creştere şi desăvîrşire a monahismului ortodox, fără egal în ţările creştine. Athosul a dat Bisericii Ortodoxe sute de sfinţi, ierarhi de seamă, asceţi, dascăli ai rugăciunii, călugări cuvioşi, scriitori bisericeşti şi apologeţi ai dreptei credinţe şi tradiţiei ortodoxe. Aici se laudă Dumnezeu de peste un mileniu, poate mai mult ca oriunde în lume, şi se înalţă rugăciuni în mai multe limbi, printre care şi în limba română. În fiecare miez de noapte, pînă la revărsatul zorilor, se roagă toată suflarea călugărilor atoniţi şi se săvîrşeşte Sfînta Liturghie în peste o sută de biserici şi paraclise.

Dorinţa de a cunoaşte mai îndeaproape Muntele Athos şi de a vorbi duhovniceşte cu părinţii români atoniţi, ne-a pornit în pelerinaj spre acest munte sfînt şi binecuvîntat.

După două zile de popas la Salonic, oraş creştinat de Sfîntul Apostol Pavel, traversăm Peninsula Calcidică şi de aici, cu un mic vapor, încă două ore pe Marea Egee, pînă la portul atonit Dafne. Iată-ne în patria călugărilor ortodocşi din toată lumea! Iată-ne pe pămîntul sfînt al Muntelui Athos! În port, zeci de călugări şi pelerini veniţi din ţări îndepărtate. Alte două ore de urcuş pe un drum în serpentină şi sosim la Careea, capitala şi centrul duhovnicesc şi administrativ al Muntelui Athos, unde poposim peste noapte. Cîţiva călugări români ne ies înainte. La miezul nopţii clopotele deşteaptă tot Muntele la slujba utreniei. O atmosferă nemaiîntîlnită de linişte, de tăcere şi sfinţenie ne înconjoară. „Munte Athos, Munte sfînt, Al doilea rai pe pămînt", spune un vers făcut de cuvioşii părinţi atoniţi.

A doua zi, un grup de călugări români pornim în pelerinaj pe potecile tăinuite ale Athosului, spre schiturile şi chiliile locuite de smeriţii monahi veniţi din România. Ne îndreptăm spre Chilia Sfîntul Gheorghe — Colciu,

cale de 4 ore de mers către apus. Mai întîi străbatem o vale întinsă, însorită, îmbrăcată în păduri şi livezi de măslini şi viţă de vie. Aceasta este Sihăstria Capsala. Aici se nevoiau cîndva sute de sihaştri, printre care şi mulţi români. Astăzi au mai rămas puţini. Ici-colo, apar chilii pustniceşti în poieni şi luminişuri de pădure. Unele sînt nelocuite şi în paragină din lipsă de călugări. Altele sînt curat întreţinute, înconjurate cu livezi de măslini şi lămîi şi în balcoane cu viţă-de-vie, semn că încă sînt locuite, că în ele încă nu s-a stins candela de veghe a rugăciunii, semn că în ele încă se laudă numele lui Dumnezeu. În zare se văd, înălţîndu-şi turlele spre cer, mînăstirile Pantocratorul, Stavronichita, Iviru şi Filoteiu, iar jos, la piciorul muntelui, se desfăşoară tainic marea.

La Chilia Sfîntul Gheorghe din golful Colciu locuiesc trei călugări români, sub povăţuirea duhovnicească a ieroschimonahului Dionisie Ignat. Părinţii ne ies înainte cu multă dragoste şi lacrimi în ochi. Ne închinăm în biserică, cîntăm lui Dumnezeu şi Maicii Domnului, protectoarea Sfîntului Munte, ne sărutăm duhovniceşte şi poposim aici peste noapte. O noapte cu lună, cu linişte şi tăcere de neimaginat, care deşteaptă sufletul la rugăciune. Numai murmurul mării se aude uşor sub piciorul muntelui!

După miezul nopţii, facem slujba Utreniei în grai românesc. Apoi, cîntăm acatistul Maicii Domnului şi în răsăritul soarelui plecăm pe poteca muntelui spre marea Mînăstire Vatopedu, cale de o oră. Vatopedu este o mînăstire imperială bizantină, cu mari danii de la domnii români, cu multe icoane făcătoare de minuni şi sfinte moaşte şi cu cîteva chilii româneşti pe teritoriul ei.

Ne închinăm şi plecăm la Chilia Sfîntul Ipatie, cale de 2 km pe o vale largă de pîrîu, una din cele mai frumoase şi liniştite aşezări atonite româneşti. Aici locuiesc trei călugări români, sub povăţuirea duhovnicească a venerabilului arhimandrit şi duhovnic Dometie Trihenea, originar din părţile Sibiului. Pe un mic platou însorit se vede Chilia Sfîntul Ipatie înconjurată de măslini şi viţă de vie şi străjuită de cîţiva chiparoşi uriaşi.

În poartă ne aşteaptă părintele Dometie cu mica lui sinodie. Ne sărutăm în Domnul, ne închinăm în biserică, servim împreună masa, ne destăinuim sufleteşte unii altora şi cerem mila lui Dumnezeu peste noi şi peste toată lumea. Acest mic locaş călugăresc este locuit de români de peste 120 de ani, fiind integral refăcut de ucenicul Sfîntului Ierarh Calinic de la Cernica, ieromonahul Orest Baldovin. Multă vreme se nevoiau aici pînă la 20 de călugări români, unii cu viaţă foarte sporită, majoritatea ardeleni. De peste 30 de ani Chilia românească Sfîntul Ipatie este condusă de smeritul arhimandrit Dometie Trihenea, duhovnic vestit în tot Muntele

Athos, sfetnic ales, egumen blînd și părinte sufletesc al tuturor părinților români atoniți. *

Părintele Dometie este un suflet curat, deschis pentru toți, rîvnitor la cele sfinte, sfătos cu cei mai tineri, bărbătos în ispite, dulce la vorbire și adînc legat de pămîntul străbun. Cînd vorbește de țară, de evlavia și statornicia românilor sau de mînăstirile românești, întotdeauna își umezește ochii de lacrimi. O nostalgie de taină îi stăpînește inima. El este profund convins că poporul român este un popor adînc legat de Dumnezeu, de o rară evlavie, cuminţenie, omenie, răbdare și modestie. Ca cel ce a trăit departe de ai săi pentru dragostea lui Hristos, timp de 60 de ani, părintele Dometie are experiența străinătății, a rugăciunii cu lacrimi, a răbdării fără mîngîieri omenești. Are experiența suferinței pentru Dumnezeu, a tăcerii, a bucuriei duhovnicești și a smereniei. Ca puțini alții, sfinția sa știe să se roage și să vorbească, să mîngîie sufletul cel întristat, să rabde ocara străinilor și să tacă. Și toate acestea numai pentru că iubește pe Dumnezeu, pentru că vrea să urmeze lui Hristos Care a răbdat pentru noi, pentru că singura lui dorință din copilărie este să se mîntuiască.

După o noapte de priveghere, de meditație și rugăciune în biserica Chiliei Sfîntul Ipatie, a doua zi iarăși ne adunăm în jurul părintelui Dometie și îi cerem cuvînt de folos sufletesc. Este o zi senină de septembrie, cu soare, cu bucurie în suflet și cu liniște adîncă peste Athos, peste mare, peste toți cei ce iubesc din inimă pe Hristos.

— Din ce loc sînteți, părinte Dometie?

— Sînt născut în comuna Tilișca, județul Sibiu, în anul 1909, la 8 iunie și botezat la 17 iunie, în trei afundături, de preotul Petru Iuga. Din botez am primit numele de Dumitru.

— Cu ce se îndeletniceau părinții sfinției voastre?

— Părinții mei, Dumitru și Maria Trihenea, oameni binecredincioși, erau mari mocani și crescători de oi. De mic mi-au dat o frumoasă educație religioasă. Iar în anul 1915, cînd aveam doar 6 ani, părinții m-au lăsat în grija bunicilor, iar ei s-au dus cu turmele de oi spre gurile Dunării și Marea Neagră în transhumanță, după obiceiul ardelenilor. Apoi a venit primul război mondial, și părinții n-au mai putut veni acasă. După mai mulți ani au murit în Crimeea, lăsînd orfani doi copii la Tilișca și alți doi acolo, care mai tîrziu s-au căsătorit departe, fără a ne cunoaște unii cu alții...

— La ce vîrstă v-ați dus la mînăstire și cine v-a îndemnat să urmați lui Hristos?

* După lucrarea „Pelerinaj la Locurile Sfinte", în curs de apariție.

— Cînd aveam 12 ani am văzut în vedenia visului tot Sfîntul Munte, cu toate mînăstirile. De altfel, am fost şi dăruit de părinţii mei, ca dar din partea lor, Maicii Domnului, ocrotitoarea Muntelui Athos. La etatea de 13 ani, adică în anul 1922, am plecat la Sfîntul Munte, împreună cu tînărul Gheorghe Cornăţan din comuna Vingard — Sibiu, care avea numai 9 ani. La plecare ne-a ieşit multă lume din sat înainte şi ne zicea: „Unde mergeţi voi, băieţi, aşa tineri şi sănătoşi? De aţi fi orbi sau şchiopi! Dar aşa de ce mergeţi la mînăstire?". Noi le-am răspuns: „Pentru dumneavoastră ştiţi să ţineţi tot ce-i bun, iar lui Dumnezeu vreţi să-I daţi numai şchiopi şi orbi?". Cu aceasta ne-au lăsat în pace.

— Cum aţi mers la Sfîntul Munte, unde v-aţi stabilit şi cum v-aţi simţit în primii ani de nevoinţă duhovnicească?

— Am plecat din Constanţa cu vaporul spre Salonic, conduşi de ieromonahul Diomid Velasă, din sat cu noi, care trăia la Athos din tinereţe. La 10 octombrie 1922 am ajuns la Sfîntul Munte, în grădina Maicii Domnului, şi am mers de-a dreptul la Chilia românească Sfîntul Ipatie, situată pe moşia Mînăstirii Vatopedu. Pe atunci nu era nici o oprelişte de a merge în Muntele Athos. La Chilia Sfîntul Ipatie am găsit stareţ pe ieroschimonahul Teodosie Domnaru, dimpreună cu ucenicii săi, ieromonahul Diomid Velasă şi monahii Visarion, Gherasim, Ipatie şi Filaret. Bătrînul Gherasim, o figură aleasă de călugăr sporit, a început să ne înveţe regula bisericească şi glasurile de cîntări la strană. Curăţam grădina, plantam florile şi păzeam viile, cîntînd tropare şi slavoslovia mare de răsunau văile, în ciripitul păsărilor şi în curgerea izvoarelor cristaline ce murmurau pînă devale, spre mare. Era atîta bucurie sfîntă în sufletele noastre! Părintele ne învăţa pe de rost să zicem rugăciunile, podobiile glasurilor şi psalmii, iar la slujba bisericii eram nelipsiţi ziua şi noaptea. Altfel, ne punea la canon să facem metanii cu rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi, păcătoşii".

— Ce sfaturi duhovniceşti mai deosebite vă dădea egumenul Chiliei Sfîntul Ipatie?

— Stareţul nostru era duhovnicesc, aspru cu noi, fraţii începători. Timp de 7 ani am avut o grea dar frumoasă perioadă de încercare în călugărie. Că nu mă lăsa stareţul la nimic să fac voia mea. Nu mă lăsa să citesc orice carte, nici să scriu ceva, sau vreo scrisoare în ţară fără binecuvîntarea lui. Odată, am găsit acolo unele manuscrise cirilice şi am copiat din ele 150 de coale, căci îmi zicea un părinte că este păcat să se împrăştie şi să se piardă, ci mai degrabă să rămînă scrise ca o amintire.

Cînd a văzut stareţul, mi-a zis: „Ce carte este aceasta?". I-am spus. Apoi a luat-o şi a zis: „Aceasta este bună pentru cuptor!", şi n-am mai văzut-o 20 de ani! Uneori mă supăram de cîte ceva şi ziceam: „Dacă-i

aşa, să-mi dai binecuvîntare să mă duc într-altă parte!”. Iar bătrînul îmi răspundea: „A! Trebuia să te duci mai de mult, nu acum!”. Timp de 20 de ani nu m-a lăsat stareţul meu să învăţ nici un cuvînt grecesc şi-mi spunea: „Fratelui începător dacă nu-i tai voia de la început întru toate, nu se poate face călugăr decît numai cu hainele!”. Apoi îmi zicea: „Frate Dumitre, tu să trăieşti cu supunere şi simplitate, că are mare dar înaintea lui Dumnezeu!”. Totdeauna mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a jertfit voia, ca pe un alt Isaac! Aşa m-au pregătit părinţii mei duhovniceşti în Sfîntul Munte pentru a urma lui Hristos!

— Cînd aţi fost călugărit şi hirotonit în Muntele Athos?

— După şapte ani de ispitire canonică am primit călugăria cu mare umilinţă şi lacrimi de mulţumită lui Dumnezeu în anul 1929. În anul 1937 am fost hirotonit diacon şi preot de Mitropolitul Ieroftei, iar în anul 1964 am fost făcut duhovnic, tot la Chilia Sfîntului Ipatie, al cărei egumen eram.

— Cîţi călugări români erau în Sfîntul Munte în anul 1922?

— Acum şaizeci de ani se nevoiau în Muntele Athos 700 de călugări români. Astăzi abia mai trăiesc în Athos 60 de călugări români, şi aproape toţi sînt bătrîni, peste 70 de ani!

— Care sînt cele mai importante schituri şi chilii româneşti în care se nevoiesc călugării români?

— Cel dintîi este Schitul Prodromul. Aici se nevoiau pînă în 1925 peste 120 de călugări, unii foarte sporiţi în ascultare şi rugăciune. În prezent mai sînt la Prodromul doar 16 călugări, sub conducerea egumenului Protosinghel Ilarion Lupaşcu. Apoi, urmează chiliile cele mai mari, ca: Provata şi Catafighi, cu Schitul Lacu, situate aproape de vîrful Athonului. Înainte se nevoiau la Lacu pînă la 80 de călugări români, iar la cele două chilii, cîte 10—20 de români. În prezent mai sînt 7 călugări în toate.

În sihăstria Capsala se nevoiau iarăşi pînă la o sută de călugări români, în chilii izolate. Astăzi mai sînt doar cîţiva. La fel şi în sihăstriile de la capul Athosului, Cheraşa, Capsocalivia, Catonache, Sfînta Ana etc. La Chiliile Sfîntul Gheorghe din Colciu, Schitul Iviru şi Vatopedu, sihăstreau zeci de sihaştri români. Acum mai avem patru călugări la Colciu; iar la chilia noastră, Sfîntul Ipatie, sîntem doar trei: eu, ierodiaconul Gherontie Cornăţan, şi monahul Ilarion Dincă. Dar nu numai noi românii ne-am împuţinat aşa de mult, ci din toate neamurile. Zeci de chilii au rămas pustii, părăsite de mulţi ani; altele s-au ruinat, iar la celelalte sînt cîte unul-doi. La fel şi schiturile din Athos, cele mai multe s-au ruinat şi pustiit. Mînăstirile mari, lavrele, în număr de 20, jumătate sînt de sine, jumătate cu viaţă de obşte. Cele de sine, deşi mai bogate, sînt mai ruinate

şi au fiecare pînă la 20—25 de călugări. Cele de obşte, de obicei, sînt mai sărace, dar menţin tradiţia călugărească şi viaţa duhovnicească mult mai bine. Au tineret, sînt bine întreţinute, sînt mai ospitaliere şi au pînă la 60 şi chiar 80 de călugări şi fraţi.

— Ce călugări români mai cuvioşi s-au nevoit în Sfîntul Munte, de la sfîrşitul secolului XIX pînă astăzi?

— Deşi n-am avut o mînăstire a noastră, în care să se laude Dumnezeu în grai românesc, totuşi călugării români sînt consideraţi pe drept cuvînt dintre cei mai evlavioşi, mai tăcuţi, mai smeriţi şi iubitori de linişte şi nevoinţă. Pentru aceea toţi îi cinstesc şi se folosesc de viaţa lor. Iată cîţiva dintre cei mai îmbunătăţiţi: ieroschimonahul Nifon Ionescu (†1901), ctitorul Schitului românesc Prodromul; schimonahul Nectarie Creţu (†1898), cel mai mare protopsalt atonit din secolul trecut, numit şi „privighetoarea Athosului" sau „al doilea Cucuzel"; cuviosul Avxentie (sec. XIX), mare sihastru sub vîrful Athonului şi monahul Vitalie (†1945). Iar dintre duhovnici amintesc pe ieromonahii Gherasim Sperchez, Ilie Vulpe, Antipa Dinescu, Macarie Untan, pe care i-am cunoscut bine şi ne spovedeam la ei. Mai ştiu cîţiva călugări sporiţi, pe care îi vizitam şi le ceream cuvînt de folos, precum: Ignatie de la Schitul Iviru, Isaia şi Teofilact de la Cheraşa; Ghenadie de la Chilia Vigla — Prodromul; Visarion şi Gherasim de la Sfîntul Ipatie; Ilarion de la Calimiţa; Arsenie Neluş de la Xeropotamu, şi alţii. Numele lor de familie, cei mai mulţi nici nu voiau să-l amintească.

Au fost mulţi şi faptele lor minunate şi frumoase, dar trebuie ştiut că părinţii vechi îşi ascundeau numele, locul de nevoinţă şi faptele bune. Dacă o faptă bună se descoperea de cineva, acea faptă se socotea pierdută. Părinţii noştri dinainte obişnuiau a se defăima pe sine şi ca de şarpe fugeau de slava deşartă, care fură tot rodul faptei bune. Apoi, stareţul meu, Diomid Velasă, multă vreme nu ne dădea binecuvîntare să umblăm undeva sau să conversăm cu părinţii, ca să ne deprindă cu tăcerea, cu ascultarea şi cu rugăciunea inimii.

— Astăzi monahismul din Muntele Athos, ca şi din toată lumea creştină, trece printr-o mare criză duhovnicească. Care sînt, după părerea prea cuvioşiei voastre, cauzele slăbirii vieţii spirituale în această unică cetate a monahismului ortodox?

— Sîntem călugări din veacul XX şi odată cu schimbarea lumii în general s-au schimbat toate, au slăbit şi mînăstirile, s-au împuţinat şi călugării, au slăbit şi credinţa în Dumnezeu, dragostea, viaţa de rugăciune şi rîvna pentru jertfă, căci călugăria este mai întîi o jertfă totală de sine. Astăzi sînt puţini eroi, puţini sfinţi, pentru că au slăbit credinţa şi jertfa. Apoi, trebuie să recunoaştem că şi aici, în Athos, nu se pogoară nimeni din cer, ci toţi vin din vălmăşeala lumii şi nu are cine să-i crească, să-i

formeze duhovniceşte, ca să se ridice la măsura părinţilor noştri, pentru că nu mai sînt duhovnici iscusiţi nicăieri. Pe călugării buni îi iau duhovnicii buni.

Cauzele cele mai importante ale slăbirii monahismului în Sfîntul Munte sînt acestea: iubirea de materie, adică de bani, de mîncare, de avere; uitarea datoriilor călugăreşti, adică părăsirea bisericii, a rugăciunii, a postului, a metaniilor şi ascultării, care duce pe mulţi la pierzare; apoi, depărtarea de frica lui Dumnezeu, adică slăbirea credinţei, a rîvnei, a citirii cărţilor sfinte şi cugetării la moarte.

— Speraţi într-o înnoire a vieţii monahale în Athos şi peste tot? Cum s-ar putea realiza acest lucru atît de necesar?

— Monahismul ortodox şi mai ales cel atonit a mai fost în decădere, dar niciodată ca acum. Slăbirea monahismului în trecut venea din motive de afară, precum războaie, ocupaţii străine, prigoane, erezii şi altele. Acum însă, slăbirea monahismului vine dinăuntru, din pricina slăbirii credinţei, a dragostei şi rîvnei noastre, ceea ce este mult mai greu şi cu anevoie de vindecat. În Athos ar fi fost cu putinţă să se menţină şi să se înnoiască viaţa duhovnicească, dacă nu s-ar fi stricat legea şi vechea rînduială a Sfîntului Munte. Înainte, Sfîntul Munte era autonom, se conducea singur din interior şi nici un stat de pe Glob nu se putea atinge de el. Dar acum este condus de legile civile din afară, nu mai are independenţă, nici nu mai poate intra oricine aici. De aceea, încet-încet, puterile întunericului îl vor aduce la tăcere şi la nimicire. Ştiu şi la ce număr de vieţuitori va ajunge în viitor Sfîntul Munte. În cele din urmă vor rămîne foarte puţini monahi, dar vor fi ca sarea în bucate!

Îndreptarea şi reînnoirea monahismului începe însă tot din interior. Dacă monahii vor părăsi pricinile care i-au adus în această stare de decadenţă; dacă mînăstirile vor avea din nou duhovnici buni; dacă ne vom întoarce iarăşi la cele duhovniceşti, adică la biserică şi rugăciune cît mai mult, la dragoste şi ascultare, la sărăcie şi viaţă cît mai curată şi dacă vom părăsi grijile lumeşti, materia, traiul bun şi voile noastre — atunci monahismul va fi din nou salvat, viaţa duhovnicească se va înnoi şi noi vom fi iarăşi ca nişte făclii în sfeşnic pentru toată lumea!

— Ce faptă bună este mai necesară la înnoirea vieţii monahale în lumea creştină?

— Zice Domnul nostru Iisus Hristos: „Întru aceasta va cunoaşte lumea că sînteţi ucenicii Mei, de veţi avea dragoste între voi" (Ioan 13, 35). De dragoste şi de frica lui Dumnezeu este nevoie mai întîi, prin care oricine se îndepărtează de la rău.

— Între ce ani aţi fost egumen la Mînăstirea Zografu, ctitoria lui Ştefan cel Mare din Sfîntul Munte?

— La 8 februarie 1965, conducerea Sfîntului Munte m-a numit stareţ şi Arhimandrit al Mînăstirii Zografu, prin episcopul Natanail Lavriotul, în prezenţa a opt antiprosopi (delegaţi stareţi) de la Sfînta Chinotită din Careea. Atunci am găsit la Zografu numai cîţiva călugări bătrîni şi nici nu avea cine să slujească la biserică. Eu am organizat mai întîi rînduiala bisericii. Apoi, am înmulţit numărul călugărilor, am reparat o bună parte din chilii şi am înnoit arhondaricul, care era în paragină. La Zografu am condus mînăstirea aproape zece ani. Eu sînt primul călugăr român care a fost stareţ la una din cele 20 de mînăstiri împărăteşti din Athos.

— Întrucît sînteţi un duhovnic căutat în Sfîntul Munte, aveţi fii duhovniceşti numai români sau şi de alte neamuri?

— Am fost 15 ani duhovnic la Mînăstirea Costamonitul, la greci, români, bulgari, macedoneni şi albanezi. Am spovedit şi mireni care ajungeau pînă la Chilia Sfîntul Ipatie, sau cînd mergeam pe drumuri şi era nevoie. În prezent spovedesc o bună parte din călugării români şi greci care locuiesc mai aproape de noi.

— Ce părere aveţi despre Schitul nostru Prodromul? Sînt speranţe să fie înnoit, atît duhovniceşte cît şi material?

— Schitul Prodromul are nevoie mai întîi de unitate duhovnicească, cu simplitate şi dragoste în obşte. Apoi să ţină bună legătură cu Sfînta Lavră de care depinde şi să nu facă monahii între ei regionalism, care-i mai rău decît eresul.

— Care sînt cei mai buni duhovnici români atoniţi în prezent?

— Dintre cei vechi au rămas părintele Dionisie Ignat, de la Chilia Sfîntul Gheorghe-Colciu, părintele Iulian Lazăr şi părintele Serapion Zaharia din Prodromul, toţi trei moldoveni, la care mai trebuie adăugaţi Protosinghelii Petroniu Tănase şi Chiril Şaramet, de asemenea prodromiţi, veniţi din Moldova. Iar dintre cei răposaţi, pot aminti pe Ghenadie de la Vigla, Arsenie Neluş de la Xeropotamu—Chilia Adormirea Maicii Domnului, ieroschimonahul Ştefan de la Xeropotamu, din aceeaşi chilie românească, care a avut o viaţă sfîntă. Apoi, Cozma Lupaşcu şi Calinic Pleşea, din Schitul Vatopedului, de loc din Basarabia; Ilarion şi Ioanichie, toţi duhovnici de frunte în Muntele Athos.

— Întrucît aţi fost de mai multe ori în ultimii ani prin ţară, ce părere aveţi, părinte Dometie, despre mînăstirile şi monahismul românesc din zilele noastre?

— Dacă se vor pleca sub ascultare cu smerenie şi vor avea îndemnuri duhovniceşti de la duhovnici şi bărbaţi încercaţi, pot să aducă roadă multă, prin temere de Dumnezeu.

— Ce părere aveţi despre poporul nostru românesc şi despre viaţa religioasă din ţară?

— O, popor binecredincios! Nu ştiu ce să admir întru tine! Iubirea de Dumnezeu? Rîvna pentru Biserică? Îndurarea, dărnicia, evlavia, sau iubirea de străini? Că cu acestea am îmblînzit hoardele năvălitoare ale popoarelor păgîne care rîvneau la bunurile ţării noastre. De aceea, cred că nu există sub soare alt popor mai milostiv şi răbdător decît poporul român!

— Ce datorii au astăzi călugării şi mînăstirile noastre? Cum ar putea ele mai bine să ajute lumea, pe oameni şi să mărturisească pe Hristos?

— Să se caute cu scumpătate şi evlavie trecutul luminos al înaintaşilor noştri, Vieţile Sfinţilor şi cuvintele de învăţătură ale Părinţilor noştri, vetrele mînăstirilor şi schiturilor noastre şi este de ajuns. Nu avem decît o singură cale de urmat. Să mergem pe urmele lui Hristos. Să trăim Evanghelia lui Hristos, să mîngîiem poporul lui Dumnezeu şi să fim tuturor făclie aprinsă în sfeşnic. Altfel, nu ne putem mîntui nici pe noi, nici pe alţii. „Prin tine, mîntuirea, Israile, şi prin tine, pieirea!".

— La vîrsta patriarhală pe care o aveţi, de aproape 80 de ani, ce sfat duhovnicesc daţi fiilor sufleteşti ai prea cuvioşiei voastre?

— Le amintesc cîntarea ce se cîntă în biserică: „Iubiţi pe Dumnezeu şi va fi viu sufletul vostru. Nimic să nu cinstiţi mai mult decît dragostea Lui...". Şi apoi, sînt alţii mai sporiţi şi mai înţelepţi decît mine şi Domnul ne spune: „Nu fiţi dascăli mulţi, că unul este Dascălul vostru, Hristos!".

— Ce fapte bune ne sînt mai necesare pentru dobîndirea mîntuirii noastre?

— Împlinirea poruncilor dumnezeieşti, mărturisirea curată a tuturor păcatelor sub epitrahilul duhovnicului, fără nici un gînd ascuns în inimă în împărtăşirea cu Trupul şi Sîngele Domnului, cu lacrimi umile, care sigilează rugăciunea primită la cer.

— Ce binecuvîntare şi cuvînt duhovnicesc de învăţătură lăsaţi călugărilor, preoţilor şi tuturor celor ce vă cunosc şi vă preţuiesc din ţara noastră?

— „Miluieşte-ne pre noi, Stăpîne, Dumnezeul tuturor, şi cercetează-ne! Ridică mîna Ta peste neamurile străine, ca să vadă puterea Ta" (Is. Sirah 36, 3). Binecuvintează, Doamne, Ţara Românească ziditoare cam peste tot de biserici şi ctitorii mînăstireşti, cu veşmîntul arhieriei şi preoţiei prin bunătatea şi măreţia Ta, pe călugări îmbracă-i în hlamida smereniei, prin care vor trece toate cursele vrăjmaşului cele rele, iar pe binecredincioşii creştini îmbracă-i în bucuria mîntuirii! „Şi de vor fi păcatele voastre ca cîrmîzul (roşeala), ca zăpada le voi albi; şi de vor fi ca păcura, ca lîna albă le voi face... Şi de veţi vrea şi mă veţi asculta, bunătăţile pămîntului veţi mînca" (Isaia 1, 18—19).

Şi acum, iubite părinte Ioanichie, de binevoiţi, primiţi de la mine aceste smerite cuvinte ca pe nişte smaralde şi rubinuri, iar pe ale mele răutăţi, binevoiţi a le considera ca pe unele bunătăţi, că numai aşa ne putem mîntui noi toţi. Amin.

Iertaţi-mă pe mine smeritul Dometie, truditul şi mult apropiatul de ceasul morţii!

PROTOSINGHELUL PETRONIU TĂNASE

Schitul românesc Prodromul-Athos

(n. 1915)

Nu este deloc uşor să vorbeşti despre cineva care iubeşte tăcerea şi liniştea, care refuză dialogul de teamă să nu i se jefuiască comoara cea ascunsă a inimii, adică pacea duhului, cîştigată cu atîta osteneală şi stăruinţă.

Protosinghelul Petroniu Tănase, născut în comuna Fărcaşa-Neamţ, este un călugăr al ordinei, al tăcerii şi smereniei. Mai mult ca alţii, Cuvioşia Sa lucrează întru răbdare, adună şi păzeşte. Călugărit şi format duhovniceşte în obştea Mînăstirii Neamţ, cea mai mare şcoală a vieţii spirituale româneşti, cu o lungă experienţă de trăire monahală adunată de la cei mai iscusiţi duhovnici şi stareţi contemporani, părintele Petroniu este cunoscut în ţara noastră ca un profund teolog, protopsalt şi dascăl de suflete. Dintre toate, cel mai mult iubeşte biserica cu slujbele şi cîntările ei înălţătoare de suflet, de la care nu lipseşte niciodată. Apoi iubeşte cărţile, îndeosebi scrierile Sfinţilor Părinţi, din care zilnic citeşte, se hrăneşte şi împărtăşeşte şi altora în chip discret cîte un cuvînt de zidire duhovnicească. Cărţile rămîn marii prieteni şi sfetnici ai părintelui Petroniu. Ziua, seara sau la miezul nopţii, după orele de rugăciune şi slujbă, Sfinţia Sa deschide nerăbdător Sfînta Scriptură, Patericul, Filocaliile sau Vieţile Sfinţilor, cărţile sale preferate, şi din toate adună hrană pentru suflet.

A treia sa mare iubire o formează florile. Florile cîmpului, florile copacilor înfloriţi, florile gingaşe semănate de mîinile îndemînatice ale Sfinţiei Sale în ograda mînăstirii, în jurul bisericii, sub streaşina chiliilor. Părintele Petroniu iubeşte nespus de mult florile, mai ales anumite flori, potrivite cu sufletul său meditativ, singuratec, care odihnesc privirea şi îndeamnă la cugetare.

După Mînăstirea Neamţ, părintele Petroniu s-a mai nevoit în mînăstirile Cernica, Slatina, Curtea de Argeş şi, în ultimii zece ani, la Sihăstria. Aici am vieţuit împreună, am slujit, am lăudat pe Dumnezeu, ne-am

împărtăşit sufletele din aceleaşi cărţi, ne-am îmbărbătat duhovniceşte unii pe alţii şi ne-am bucurat în nădejdea mîntuirii.

Dorul tainic al desăvîrşirii şi împlinirii sale sufleteşti îl îndeamnă pe Protosinghelul Petroniu Tănase să plece în Muntele Athos, la Schitul românesc Prodromul. De acolo, de sub vîrful Atonului, ne trimite dragostea sa şi această frumoasă meditaţie la rugăciunea Sfîntului Efrem Sirul „Doamne şi Stăpînul vieţii mele", pe care o redăm în paginile ce urmează.

Doamne şi Stăpînul vieţii mele

Rugăciunea pocăinţei

Legată de vremea Postului Mare, rugăciunea Sfîntului Efrem Sirul este o rugăciune scurtă, dar plină de putere şi bogăţie duhovnicească, cum numai marele părinte Efrem Sirul, „alăuta Duhului Sfînt", putea să o alcătuiască.

Tipicul prevede să fie rostită avînd ochii trupeşti şi mîinile ridicate în sus, cu ochii minţii înălţaţi către Dumnezeu, cu umilinţă, cu lacrimi şi cu frică de Dumnezeu, însoţită de metanii şi închinăciuni, după rînduiala cunoscută. Rostită astfel, cu înţelegere şi simţire, ea preface şi înnoieşte întreaga viaţă sufletească. Stăruind asupra cuprinsului ei, vom descoperi o întreagă teologie a pocăinţei, încît cu dreptate această rugăciune este numită „Rugăciunea pocăinţei".

Rugăciunea se rosteşte la toate cele şapte laude: Vecernie, Pavecerniţă, Miezonoptică, Utrenie, Ceasuri şi Obedniţă; în total, de nouă ori în curgerea unei zile şi de opt ori cînd se săvîrşeşte Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, întrucît rămîne partea de vecernie la care se rosteşte de obicei rugăciunea. Numerele opt şi nouă, de cîte ori se zice rugăciunea, ne duc cu mintea la cele nouă cete îngereşti şi la veacul viitor, simbolizat prin numărul opt, vrînd parcă să ne spună că numai pocăinţa ne poate învrednici de viaţa fericită a vieţii veşnice şi de traiul împreună cu îngerii.

Rugăciunea are trei părţi bine deosebite. În prima parte, ne rugăm lui Dumnezeu: „Doamne şi Stăpînul vieţii mele! Duhul trîndăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpînie şi al grăirii în deşert nu mi-l da mie". În partea a doua: „Iar duhul curăţiei, al gîndului smerit, al răbdării şi al dragostei, dăruieşte-l mie, slugii Tale". Şi încheiem: „Aşa, Doamne, dăruieşte-mi să-mi văd păcatele mele şi să nu osîndesc pe fratele meu, că binecuvîntat eşti, în vecii vecilor. Amin". Deci pe de o parte ne rugăm să ne ferească Dumnezeu de patru duhuri rele, de patru patimi, iar pe de alta, cerem să ne dăruiască patru duhuri bune, patru virtuţi.

Observăm că Sfîntul Efrem, înşirînd cele două feluri de patimi şi de virtuţi, le numeşte pe toate deopotrivă duhuri: duhul trîndăviei, duhul curăţiei ... Cum să înţelegem oare aici cuvîntul „duh"?

În privinţa duhurilor rele, lucrul este simplu. Izvorul a toată răutatea este duhul răutăţii, care „umblă ca un leu, căutînd pe cine să înghită" (1 Petru 5, 8) şi lupta noastră trebuie să o ducem împotriva „duhurilor răutăţii din văzduh" (Efes. 6, 12). Patimile care înrobesc pe om nu sînt altceva decît semnul înfrîngerii omului în lupta sa cu aceste puteri vrăjmaşe. De aceea, Sfinţii Părinţi obişnuiesc să numească „duh" nu numai pe „duhul răutăţii", pe diavolul, ci şi lucrarea lui, zicînd deopotrivă: „duhul trîndăviei", sau „dracul trîndăviei" şi „duhul lăcomiei", sau „dracul lăcomiei" etc. Acest fel de a vorbi al Părinţilor este mai cuprinzător şi ne ajută să înţelegem mai deplin cum stau lucrurile. O patimă este mai mult decît o îmbolnăvire a sufletului, este căderea în robia unei puteri vrăjmaşe, care ne stăpîneşte cu silnicie, ne luptă neîntrerupt, urmărindu-ne moartea veşnică. În dosul fiecărei patimi se ascunde puterea vrăjmaşă a diavolului.

Dar de ce, în prima parte a rugăciunii, rugăm pe Dumnezeu să nu ne dea cele patru duhuri rele? Oare Dumnezeu ne dă trîndăvia, mînia, patimile? Fireşte că nu! Uneltirile drăceşti sînt pline de viclenie şi puterea lui nespus de mare şi nimeni n-ar putea scăpa de ele dacă Dumnezeu nu le-ar îngrădi, neîngăduindu-i să războiască pe om mai presus de puterile sale. De aceea, cînd zicem: „duhul trîndăviei, al grijii de multe ... nu mi-l da mie", ne rugăm lui Dumnezeu să nu ne lase să cădem în robia patimii trîndăviei, să nu lase pe dracul trîndăviei să ne stăpînească.

Dacă prin duhurile patimilor înţelegem pe draci, atunci prin duhurile virtuţilor: al curăţiei, al smereniei, trebuie să înţelegem pe duhurile cele bune, pe îngeri? Este adevărat că şi îngerii necontenit ne ajută la săvîrşirea binelui, dacă nu-i îndepărtăm cu păcatele, precum auzim la utrenia din Lunea brînzei: „Îngerii, păzitorii vieţii noastre stau mai aproape de cei ce se curăţă cu postul". Totuşi, Sfinţii Părinţi, cînd este vorba de virtuţi, nu vorbesc niciodată ca în cazul patimilor; nu zic adică „îngerul curăţiei", „îngerul smereniei" etc., cum zic dincolo: „dracul lăcomiei", „dracul mîndriei". Deci, cele patru duhuri bune nu sînt îngeri, ci altceva.

Ştim că la Sfîntul Botez, omul se leapădă de satana şi se îmbracă cu Hristos; se face locaş al Duhului Sfînt şi primeşte putere să se facă fiu al lui Dumnezeu (Ioan 1, 12). Are întru sine seminţele tuturor virtuţilor, „darurile Botezului", ale Mirungerii, şi omului nu-i mai rămîne decît să dea lucrarea cea din afară, prin împlinirea poruncilor, ca să crească omul cel nou, născut din Sfîntul Botez. De aceea, Sfinţii Părinţi zic că viaţa duhovnicească este o desfăşurare a acestor puteri, o „actualizare a daru-

rilor Botezului şi Mirungerii". Virtuţile deci, fiind lucrarea Sfîntului Duh din om, sînt numite şi ele „duhuri", ca şi izvorul din care curg. Aşa numeşte şi proorocul Isaia darurile Sfîntului Duh zicînd: „duhul înţelepciunii, duhul înţelegerii, duhul sfatului . . . " (Isaia 11, 2, 3). Deci, cele patru duhuri bune: duhul curăţiei, al smereniei şi celelalte nu sînt îngeri, ci daruri ale Sfîntului Duh şi ne rugăm lui Dumnezeu ca ele să nu rămînă nelucrătoare în noi.

O simplă privire asupra celor două şiruri de „duhuri" ne ajută să înţelegem un lucru foarte însemnat pentru viaţa duhovnicească: duhurile răutăţii se află în afară de noi, deci şi răul este în afară. Duhurile virtuţilor, darurile Sfîntului Duh, izvorul binelui se află înăuntrul nostru. Spre rău ne îndeamnă nişte puteri străine de noi; spre bine avem puteri proprii, puterea dumnezeiască din noi. Deci, este mai uşor a face binele decît răul. De aici şi marea răspundere pe care o are omul înaintea lui Dumnezeu şi osînda grea pentru săvîrşirea răului.

Cu rost a pus Sfîntul Efrem, mai întîi duhurile răutăţii şi în al doilea rînd duhurile virtuţilor; pentru că nu putem lucra virtutea, dacă nu ne-am cărţit mai întîi de patimi.

Vorbind despre patimi, Sfinţii Părinţi ca: Efrem Sirul, Ioan Scărarul, Maxim Mărturisitorul, Ioan Damaschin şi mulţi alţii, arată că numărul lor este foarte mare; că în fruntea lor stă iubirea de sine; că neştiinţa, uitarea şi nepăsarea sînt proptelele tuturor patimilor; că din acestea curg cele şapte patimi capitale din care se resfiră apele mocirloase şi otrăvite ale tuturor celorlalte patimi. Este firesc deci să ne întrebăm de ce, din această mare mulţime, Sfîntul Efrem a ales numai patru patimi şi de ce anume pe acestea, mai ales că ele nu se află printre cele mai vătămătoare. Răspunsul la această nedumerire îl vom avea după ce ne vom opri în scurt la fiecare din cele patru duhuri ale răutăţii.

Duhul trîndăviei. Făcut după chipul lui Dumnezeu şi menit să ajungă asemenea lui Dumnezeu, omul este rînduit pentru lucrare de la început, cînd a fost pus în Eden, ca „să-l lucreze şi să-l păzească" (Facere 2, 15). După izgonirea din rai, lucrarea omului este îndreptată, îndeosebi, spre agonisirea celor trebuitoare vieţii: hrană, îmbrăcăminte, locuinţă. Fără de acestea nu poate trăi; de nevoie trebuie să lucreze că nu poate trăi în lenevire. Deci, nu de această trîndăvie se roagă Sfîntul Efrem să fie izbăvit, ci de trîndăvia mult mai vătămătoare a nelucrării poruncilor lui Dumnezeu; lucrarea acestora, precum am mai spus, fiind condiţia creşterii omului celui nou născut din Sfîntul Botez, al dobîndirii asemănării cu Dumnezeu. Prin pilda talanţilor, Mîntuitorul ne învaţă că puterile Sfîntului Duh, care sălăşluiesc în om sînt foarte mari (un talant cîntăreşte peste 40 de kg) şi pot duce pe om la cea mai înaltă desăvîrşire; şi dacă nu

toţi ajung la aceeaşi măsură sau nu ajung deloc, se datorează trîndăviei omului. Aceasta este direct potrivnică dezvoltării omului duhovnicesc, este refuzul propriei sale creşteri, închircirea în nedesăvîrşire. Lumea întotdeauna a osîndit pe leneş. Solomon îl trimite să ia pildă de la harnica furnică (Pilde 6, 6), iar Apostolul porunceşte că „cine nu munceşte, nici să nu mănînce" (2 Tes. 3, 10). De aceea, şi Sfîntul Efrem pune trîndăvia în fruntea celor patru duhuri pătimaşe, ca una care este piedică a toată fapta bună şi potrivnică celei mai înalte chemări a omului.

Duhul grijii de multe, spun Sfinţii Părinţi, este însemnul împătimirii de cele materiale, cleiul care ne ţine lipiţi de cele pămînteşti. El este strîns legat şi urmează duhului trîndăviei. Într-adevăr, negrijindu-se de lucrarea duhovnicească, omul îşi caută o mincinoasă împlinire, răspîndindu-se în cele dinafară, în grija de multe, în grija de cele viitoare, cum să-şi agonisească cele plăcute şi cum să scape de cele dureroase — căutarea plăcerii şi fuga de durere fiind, după Sfîntul Maxim Mărturisitorul, grija permanentă a omului împătimit. Pe bogatul din Evanghelie, căruia îi rodise ţarina şi se grijea cum să-şi asigure roadele pentru mulţi ani, Mîntuitorul îl numeşte „nebun" (Luca 12, 20). „Luaţi aminte, ne îndeamnă Domnul, să nu se îngreuieze inimile voastre cu ... grijile lumii" (Luca 21, 54).

Răspîndindu-ne în cele din afară, grija de multe este potrivnică vieţii duhovniceşti şi ne îndepărtează de Dumnezeu. Dumnezeu este unime desăvîrşită şi omul nu se poate întîlni cu El decît dacă îşi reface unitatea sa sufletească, prin întoarcerea în sine, adică prin pocăinţă şi prin intrarea în cămara cea mai dinăuntru, adică prin rugăciune; căci împărăţia cerurilor este înăuntrul nostru (Luca 17, 21). Dimpotrivă, răspîndirea în grija de multe ne întîlneşte cu diavolul, care este fărîmiţare, mulţime, „legheon".

Părinţii duhovniceşti necontenit ne îndeamnă să ne agonisim „fărădegrija de toate", singura grijă îndreptăţită să ne stăpînească fiind grija de răspunsul la înfricoşata judecată, grija de mîntuire. Dacă trîndăvia face nelucrător harul din om, grija de multe face pe om netrebnic acestei lucrări, punîndu-l pe calea potrivnică mîntuirii.

Duhul iubirii de sine, al iubirii de stăpînire, este altceva decît stăpînirea cea rînduită de Dumnezeu, faţă de care tot omul trebuie să se supună (Rom. 13, 1). Este un duh al răutăţii, o înţelegere strîmbă a purtării omului faţă de aproapele, un abuz asupra lui, folosindu-l ca unealtă şi mijloc de profit personal. Mîntuitorul Iisus Hristos arată că acest duh este al păgînilor şi cu totul străin de duhul Evangheliei, învăţînd astfel pe ucenicii săi: „Cine dintre voi vrea să fie mare, să fie slujitorul vostru; şi cine dintre voi vrea să fie întîi, să vă fie slugă. Precum şi Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci El să slujească şi să-Şi dea sufletul răscumpărare pentru mulţi" (Matei 20, 25). Ceea ce a şi arătat cu fapta, spălînd picioarele

ucenicilor şi dîndu-şi viaţa pentru mîntuirea noastră. De unde înţelegem că adevărata stăpînire nu este profitoare, ci slujitoare; slujire a aproapelui cu dragoste, pînă la dăruirea vieţii pentru mîntuirea lui. Omul are o mare valoare, este „chipul lui Dumnezeu" şi valorează cît Însuşi „chipul" pe care îl poartă; este răscumpărat cu scump sîngele Mîntuitorului Hristos şi valorează cît preţul acestui sînge. De aceea, slujirea omului este o mare cinste, pentru că este slujirea lui Dumnezeu Însuşi. „Ceea ce aţi făcut unuia dintre aceşti fraţi ai Mei mai mici, Mie Mi-aţi făcut", va zice Domnul la înfricoşata judecată (Matei 25, 40). Slujirea aproapelui este o poruncă evanghelică, faptă de mare cinste, desăvîrşită cale de mîntuire. Duhul de stăpînire, care înjoseşte pe om şi-l coboară în rîndul lucrurilor, ne lipseşte dintr-o dată de toate aceste trei. El este strîns legat de duhul grijii de multe. Într-adevăr, cînd toată grija omului este îndreptată spre cele materiale, este firesc ca şi omul să fie transformat în unealtă sau bun material, care nu valorează mai mult decît profitul pe care-l aduce.

Grăirea în deşert, zice Sfîntul Ioan Scărarul, este scaunul slavei deşarte, semn al nepriceperii, urmarea îmbuibării şi necurăţiei, pierderea umilinţei şi întunecarea rugăciunii (Cuv. 11). Este o irosire a celui mai de cinste dar pe care l-a dat Dumnezeu omului, darul cuvîntului, şi prefacerea lui în prilej de păcătuire şi pierzare. Cuvîntul omenesc are o mare şi tainică putere, aduce cu el ceva din fiinţa celui pe care îl rosteşte. Dacă cuvîntul lui Dumnezeu este Dumnezeu însuşi, şi cuvîntul omului este omul însuşi. „Dacă vrei să ştii ce este în inima omului, zic Sfinţii Părinţi, ia aminte la cele ce spun buzele lui". Vorbăria şi pălăvrăgeala arată un lăuntru stricat, care duce la stricarea altora; lipseşte cuvîntul de tainica lui putere, îl face cuvînt fără de preţ. De aceea Mîntuitorul ne spune că: „pentru tot cuvîntul deşert pe care îl vor grăi oamenii, vor da seama în ziua judecăţii" (Matei 12, 36). Sfinţii Părinţi, temîndu-se de marea răspundere a cuvîntului, au iubit şi lăudat tăcerea mai mult decît vorbirea. „Pentru că am vorbit, zice Cuviosul Arsenie, adesea m-am căit; iar pentru că am tăcut, niciodată". Cuviosul Agaton trei ani a purtat o piatră în gură pentru a deprinde tăcerea, iar Sfîntul Isaac Sirul zice că „tăcerea este graiul veacului viitor". Chiar şi vorbirea despre cele duhovniceşti este păgubitoare, cînd este prea multă. Spune şi înţelepciunea poporului: „vorba este de argint, iar tăcerea de aur".

Dacă luăm acum aminte la cele patru duhuri ale răutăţii, observăm două lucruri de mare însemnătate.

În primul rînd, vedem că ele se leagă unele de altele, formează un fel de povîrniş pe care alunecă omul stăpînit de ele. Din trîndăvie şi din negrija de mîntuire, omul dă în mincinoasa lucrare a răspîndirii în grija de multe; din aceasta dă în duhul de stăpînire, nesocotind pe aproapele,

şi coborînd în rîndul lucrurilor; iar de aici ajunge şi la nesocotirea sa proprie prin degradarea cuvîntului, în grăirea în deşert.

Dar legătura dintre cele patru duhuri rele este şi mai organică, precum vom vedea îndată.

Sfinţii Părinţi ne arată că o condiţie de bază pentru sporirea duhovnicească este să ne păzim conştiinţa neprihănită din patru părţi. Faţă de Dumnezeu, silindu-ne necontenit la împlinirea poruncilor Lui; faţă de aproapele, ferindu-ne de tot lucrul potrivnic dragostei de aproapele; faţă de sine, folosind bine darurile primite de la Dumnezeu, şi faţă de lucruri, folosindu-le potrivit cu rostul pentru care au fost create, adică numai pentru trebuinţă şi cu înfrînare.

Or, dacă luăm bine seama, cele patru patimi ne vatămă conştiinţa din toate aceste patru părţi. Trîndăvia ne vatămă conştiinţa faţă de Dumnezeu, ca una care se împotriveşte lucrării harului din noi; grija de multe vatămă conştiinţa faţă de lucruri, pe care le întrebuinţăm spre pierzarea şi nu spre mîntuirea noastră; iubirea de stăpînire, care nesocoteşte pe om, vatămă conştiinţa faţă de aproapele, iar grăirea în deşert vatămă conştiinţa faţă de sine, prin irosirea marelui dar dumnezeiesc al cuvîntului. Astfel, cele patru patimi arată o stare de îmbolnăvire generală a sufletului, o strîmbare a purtării omului faţă de tot ceea ce-l înconjoară; faţă de Dumnezeu, faţă de lucruri şi faţă de sine. Omul nepăsător de mîntuire, răspîndit în grija de multe, asupritor de aproapele şi slobod la limbă, este chipul acestei îmbolnăviri sufleteşti, chipul omului robit de păcat. Deşi mîntuirea este un lucru personal al fiecăruia, totuşi omul nu şi-o lucrează de unul singur, ci în strînsă legătură cu Dumnezeu şi restul făpturii: aproapele şi lucrurile. Mîntuirea sau pierzarea sa depinde de felul purtării sale faţă de ceilalţi. Cele patru duhuri rele, strîmbînd purtarea omului faţă de lumea din afară de el, îi taie orice putinţă de mîntuire. Nu-i greu de înţeles pentru ce Sfîntul Efrem s-a oprit numai la aceste patru duhuri.

Dimpotrivă, care sînt trăsăturile sufletului sănătos, o vedem în partea a doua a rugăciunii Sfîntului Efrem, în care cerem de la Dumnezeu să ne dăruiască duhul curăţiei, al gîndului smerit, al răbdării şi al dragostei, asupra cărora ne oprim acum.

Duhul curăţiei nu trebuie luat ca simplă curăţie trupească de păcatele desfrînării. Curăţia este prima treaptă a nepătimirii, starea sufletului curăţit de patimi, gata pentru lucrarea virtuţilor. „Cum să cîntăm cîntarea Domnului în pămînt străin?” ziceau evreii în robia babilonică, pe care tîlcuind-o Părinţii, ne învaţă că nu putem aduce nici un rod de faptă bună cîtă vreme ne aflăm în robia patimilor. De aceea şi pune Sfîntul

Efrem curăţia în fruntea tuturor celorlalte virtuţi, ca una ce stă la începutul vieţii virtuoase.

Duhul gîndului smerit este prima sămînţă răsărită pe ogorul curăţiei. Este o aşezare în starea firească a existenţei noastre pămînteşti în faţa lui Dumnezeu. Pe de o parte, făpturi slabe şi neputincioase, „ca iarba şi ca floarea ierbii" (Ps. 102); „statul meu ca o nimica înaintea Ta", zice David (Ps. 38); pe de altă parte, pe toate — şi însăşi existenţa noastră — avîndu-le primite în dar de la Dumnezeu. „Ce ai, să nu fi primit"? ne întreabă Apostolul (1 Cor. 4, 7), pentru a încheia: „Cu harul lui Dumnezeu sînt ceea ce sînt" (1 Cor. 15, 10). De aceea, Sfinţii Părinţi ziceau că smerenia este a se socoti omul pe sine mai prejos decît toţi oamenii şi chiar decît cele necuvîntătoare, şi a pune pe seama lui Dumnezeu toate faptele sale cele bune.

Duhul răbdării este a doua sămînţă care creşte pe ogorul curăţiei. Căci dacă omul se smereşte şi-şi recunoaşte păcatele, îşi dă seama că este vrednic de nenumărate pedepse din partea lui Dumnezeu. Şi nu numai de pedepse pămînteşti, ci şi de muncile veşnice, ca o slugă leneşă care nesocoteşte poruncile Domnului său şi rabdă cu bucurie toate necazurile, suferinţele şi încercările, fiind încredinţat de cuvîntul Domnului că „în lume necazuri veţi avea" (Ioan 16, 33) şi că „cu multe scîrbe trebuie să intrăm întru împărăţia lui Dumnezeu" (Fapte 1, 22); şi numai „cine va răbda pînă în sfîrşit acela se va mîntui" (Matei 24, 13). Sfinţii Părinţi, îndemnîndu-ne cu cuvîntul apostolesc că „pătimirile de acum nu sînt vrednice de slava pe care a gătit-o Domnul celor ce-l iubesc pe Dînsul", ne îmbărbătează cu făgăduinţa că „puţină este osteneala şi veşnică odihna" (Cuv. Moise). Răbdarea curăţă, preface şi înnoieşte sufletul, precum zice un părinte din Pateric: „ceara de nu se va înfierbînta în foc ca să se înmoaie, nu se va putea întipări pecetea ce se pune pe ea, tot aşa şi omul. De nu va fi muiat de fierbinţeala focului scîrbelor, a ostenelilor, a boalelor, a suferinţelor şi a ispitelor, nu se poate întipări într-însul pecetea Sfîntului Duh" (Pentru răbdare, cuv. 7).

Duhul dragostei este desăvîrşirea şi încununarea tuturor celorlalte. Cine s-a împodobit cu curăţia, cu smerenia şi cu răbdarea, acela este iubitor de Dumnezeu şi de aproapele; a ajuns la dragostea care este plinătatea tuturor virtuţilor, care nu cade niciodată, care este izvor a tot binele. Căci în cine sălăşluieşte dragostea, Însuşi Dumnezeu petrece, Care este dragoste (1 Ioan 4, 8). De aceea Sfîntul Efrem o aşază în urma celorlalte, precum şi Sfîntul Ioan Scărarul, pe cea din urmă treaptă a scării raiului, ca una care este mai mare decît toate virtuţile, care le cuprinde pe toate şi va dura şi în veacul ce va să vie.

Dacă cele patru patimi formau un povîrniş de la trîndăvie tot mai jos, apoi cele patru virtuţi sînt trepte suitoare de la curăţie pînă la Dumnezeu. Totodată, ele sînt potrivnice celor patru duhuri rele şi ne arată cum ne putem tămădui sufletul îmbolnăvit de ele. Curăţia vindecă sufletul îmbolnăvit de grăirea în deşert, smerenia însănătoşeşte legăturile cu aproapele, răbdarea ne scapă de împătimirea faţă de lucruri, iar dragostea vindecă nepăsarea de mîntuire, prin recunoştinţă şi iubirea faţă de Dumnezeu. Pentru că la cel curat toate sînt curate, deci şi limba; cel smerit socoate pe aproapele mai bun decît pe sine; cel răbdător nu-şi pune nădejdea în lucruri, iar iubitorul de Dumnezeu să străduieşte necontenit să împlinească poruncile Lui.

Astfel, omul stăpîn pe limbă, smerit, răbdător şi iubitor de Dumnezeu ne înfăţişează icoana curăţită de patimi a omului duhovnicesc. Dacă privim rugăciunea Sfîntului Efrem Sirul cu lumina învăţăturii duhovniceşti a Sfîntului Maxim Mărturisitorul, vom găsi un temei psihologic sufletesc şi mai adînc al ei.

Păcatul îmbolnăveşte pofta şi iuţimea, cele două puteri sufleteşti ale omului, scoţîndu-le din ascultarea faţă de minte şi punîndu-le în slujba simţurilor. Pofta de dor aprins către Dumnezeu devine poftă de trup, de lucruri şi de slavă deşartă; iar iuţimea, din tonic întăritor al poftei, devine mînie, furie împotriva aproapelui.

Cele patru patimi din rugăciunea Sfîntului Efrem arată tocmai această îmbolnăvire a poftei şi iuţimii şi cădere a lor în slujba simţurilor. Grija de multe este semnul împătimirii de lucruri, iubirea de stăpînire arată boala mîndriei, grăirea în deşert este semnul necurăţiei, iar trîndăvia, nepăsarea, este propteaua care le sprijină pe celelalte. Însănătoşirea stă în procesul invers; adică scoaterea mîniei şi poftei din simţire şi punerea lor în slujba minţii. Curăţia vindecă pofta de trup, smerenia scapă de mîndrie, răbdarea izgoneşte iubirea de avuţii, iar dragostea întoarce iuţimea la starea ei firească.

Încă o dată înţelegem cît de adîncă şi de temeinică este învăţătura duhovnicească a Sfîntului Efrem, arătată prin alegerea celor două şiruri de „duhuri" din rugăciunea sa. Ele ne pun în faţă două icoane; aceea a omului stricat de patimi şi a omului înnoit prin virtute; starea păcătoasă în care ne aflăm noi şi de care ne rugăm lui Dumnezeu să ne scape şi starea duhovnicească spre care tindem, rugînd pe Dumnezeu să ne-o dăruiască.

Partea a treia a rugăciunii Sfîntului Efrem: „Aşa, Doamne, dăruieşte-mi să-mi văd greşalele mele şi să nu osîndesc pe fratele meu . . . ", este o recapitulare într-o formă mai concisă a celor cerute în partea a doua.

Într-adevăr vederea păcatelor proprii este un semn al smereniei; căci cel smerit nu se îngrijeşte decît de păcatele sale, şi cine se îngrijeşte

de mîntuire are destul de lucru pe ogorul sufletului său. „E o nebunie, zic Părinţii, să-şi lase cineva mortul său şi să meargă să-l plîngă pe al altuia". Tot aşa, neosîndirea aproapelui este un semn al dragostei, care „îndelung rabdă şi este binevoitoare, nu se poartă cu necuviinţă şi nu gîndeşte răul" (1 Cor. 13). Pentru că niciodată nu putem cunoaşte adevăratele pricini ale greşelilor altuia: slăbiciunea trupească, războiul diavolului, îngăduinţa lui Dumnezeu, şi nici nu ştim pocăinţa celui ce greşeşte. Sfinţii Părinţi ne îndeamnă să ne ferim de osîndirea altuia şi să lăsăm toată judecata în seama lui Dumnezeu, Care cunoaşte cele ascunse.

Cele două mari virtuţi se întregesc şi se împlinesc reciproc, de aceea Sfîntul Ioan Scărarul le numeşte o sfinţită doime. „Sfinţită doime, zice el, este dragostea şi smerenia; cea dintîi înalţă, iar cea de pe urmă pe cei înălţaţi îi sprijineşte şi nu-i lasă să cadă" (Cuv. 25, 37). Spre a arăta că această „sfinţită doime" este nedespărţită, Părinţii duhovniceşti le-au unit într-o singură denumire: „smerenia dragostei", care este o laudă şi o podoabă a vieţii duhovniceşti, ca una care este plinătatea vieţii desăvîrşite. Căci prin dragoste şi smerenie, omul a ajuns la asemănarea cu Însuşi Hristos, Care ne-a iubit cu o dragoste peste măsură şi S-a smerit pentru noi pînă la moarte.

După rostirea rugăciunii cu cele trei metanii, cîte una după fiecare parte, se fac 12 închinăciuni, pînă la pămînt, la fiecare rugăciune zicînd în taină unul din următoarele patru stihuri, care se repetă de trei ori:

1. Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosul!
2. Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine, păcătosul!
3. Cel ce m-ai zidit, Dumnezeule, mîntuieşte-mă!
4. Fără de număr am greşit, Doamne, iartă-mă!

Primul stih nu este altceva decît rugăciunea vameşului care, „stînd departe . . ., îşi bătea pieptul zicînd: Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosul!" (Luca 18, 13). Este o rugăciune plină de căinţă care a înălţat pe vameşul cel smerit mai mult decît pe fariseul cel mîndru. L-a înălţat pentru că şi-a recunoscut păcatele, smerindu-se şi neîndrăznind să ceară de la Dumnezeu milă; iar cel ce se smereşte, după cuvîntul Domnului, se va înălţa (Luca 18, 14).

În stihul al doilea cunoaştem rugăciunea leprosului, care „văzînd pe Iisus, a căzut cu faţa la pămînt şi s-a rugat zicînd: Doamne, dacă vrei, poţi să mă curăţeşti" (Luca 5, 12). Păcatul nu este numai o călcare de poruncă, ci şi o necurăţie, pentru că diavolul, începătorul şi unealta păcatului, este numit „necuratul", o lepră care cuprinde în întregime pe om. La cine să alerge omul, dacă nu la Doctorul şi Tămăduitorul a toată neputinţa: „Doamne, numai tu poţi să mă curăţeşti, dacă voieşti, pe mine păcătosul!" Iar Domnul răspunde: „Da, voiesc, curăţeşte-te!" (Luca 5, 13).

Stihul al treilea ne aduce aminte de rugăciunea psalmistului: „mîinile Tale m-au făcut şi m-au zidit . . . al Tău sînt eu, mîntuieşte-mă" (Ps. 118). „E adevărat, recunosc că sînt păcătos, căzut, cuprins de lepra păcatului, însă nu întind mîinile la Dumnezeu străin, nu uit că sînt făptura lui Dumnezeu şi alerg la Cel ce m-a zidit şi Cel ce mă mîntuieşte: Tu eşti Dumnezeul nostru şi noi sîntem poporul Tău; afară de Tine pe altul nu ştim"; „Al tău sînt eu, mîntuieşte-mă! Cel ce m-ai zidit, Dumnezeule, mîntuieşte-mă!"

Stihul cel din urmă merge mai departe: nu numai am păcătuit, dar greşelile mele sînt fără de număr. „Nimeni din cei vii nu-i drept înaintea Ta" (Ps. 142), zice psalmistul, şi chiar dacă ar trăi omul numai un ceas, zic Părinţii, şi tot greşeşte. Întreaga noastră viaţă este un neîntrecut şir de păcate, de nesocotire a dumnezeieştilor porunci. De aceea Mîntuitorul, între cele absolut necesare, ne-a învăţat şi cererea de iertare: „şi ne iartă nouă greşelile noastre". Să ne cerem iertare păcatelor, aşa cum ne cerem pîinea cea de toate zilele, căci avem nevoie de ea, cum avem nevoie de pîine. La fel şi Părinţii pustiei ne învaţă ca la tot cuvîntul să zicem: „iartă!" Să cerem iertare, dar cu iertarea aproapelui şi cu căinţa fiului risipitor. „Am greşit, Doamne, la cer şi înaintea Ta; fără de număr am greşit, dar îmi pare rău că Te-am mîhnit. Mă căiesc şi mă rog de iertare; fără de număr am greşit, Doamne, iartă-mă"!

Observăm că cele patru stihuri sînt străbătute de două simţăminte: pe de o parte apăsarea conştiinţei pentru păcatele săvîrşite: sînt păcătos, întinat, am greşit fără număr; iar pe de alta, încrederea în milostivirea şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu: miluieşte-mă, curăţeşte-mă, iartă-mă! Sînt cele două stări sufleteşti: teama şi nădejdea despre care spun Sfinţii Părinţi că necontenit trebuie să însoţească pe om pe calea mîntuirii; fără să se lase prins de teamă, sau lipsit de nădejde, ci îmbinînd mereu teama cu nădejdea (Cuviosul Petru Damaschin). Aceste simţiri au înălţat pe vameşul, au adus pe fiul risipitor la casa părintească, au deschis tîlharului uşile raiului.

Stihurile se repetă de trei ori. De trei ori, pentru că ne adresăm lui Dumnezeu în Treime: Tatălui, Care ne-a zidit; Fiului, Care ne-a adus iertarea prin moartea Sa, şi Duhului, Care ne curăţeşte de toată spurcăciunea. De trei ori, în semn de stăruinţă de angajare hotărîtă cu toate cele trei puteri sufleteşti: minte, poftă şi iuţime pe calea pocăinţei.

Ele se rostesc în tăcere, fiecare le zice pentru sine, fiindcă şi căinţa şi îndreptarea sînt lucruri personale, individuale, care se lucrează tainic în inima fiecăruia. După cele 12 închinăciuni, preotul, ca o pecetluire, rosteşte încă o dată rugăciunea fără întrerupere şi se încheie cu o metanie.

Aruncînd acum o privire asupra întregii rînduieli de rugăciune a Sfîntului Efrem, ce observăm? Mai întîi, ne uităm la chipul omului stricat de

cele patru patimi şi ne rugăm lui Dumnezeu să ne izbăvească de ele; privim apoi icoana omului înnoit prin cele patru virtuţi şi cerem să ni le dăruiască şi nouă şi să sporim pe această cale. După aceea, stăruim în rugăciune tăcută, smerindu-ne pentru neputinţele şi păcatele noastre şi cu mare nădejde în puterea şi ajutorul lui Dumnezeu. Şi toate aceste simţiri le însoţim de metanii şi închinăciuni. Ce înseamnează oare toată această rînduială de rugăciune?

Metania trupească, plecarea cu capul pînă la pămînt, este semnul văzut al pocăinţei: prin plecare mărturisim căderea noastră în păcate, starea în care ne aflăm; iar prin ridicare arătăm năzuinţa noastră spre izbăvirea de păcate, spre înnoire. Dar cuvîntul „metanie" în înţelesul său de origine (metanoïa) tocmai aceasta înseamnă: prefacere, schimbare, înnoirea minţii, lucrare de prefacere a omului de păcat, în omul cel nou, înduhovnicit, care se săvîrşeşte prin pocăinţă.

Iată ce lucru minunat se cuprinde în această practică a rugăciunii Sfîntului Efrem, însoţită de metanii: ceea ce spunem cu gura în rugăciune o arătăm totodată şi cu trupul, ne recunoaştem păcătoşenia în care ne aflăm şi cădem cu smerenie la pămînt, dar ne ridicăm îndată, arătînd dorinţa noastră hotărîtă de grabnică îndreptare.

E aici mai mult decît rugăciune, este însăşi lucrarea pocăinţei, care preface şi înnoieşte pe om. E o prefacere reală, care ne duce cu mintea la prefacerea euharistică de pe Sfîntul Prestol, Euharistia de pocăinţă a omului. Căci aşa precum la Sfînta Liturghie, prin chemarea de către preot a Sfîntului Duh, pîinea şi vinul aduse înainte se prefac în Trupul şi Sîngele Domnului, tot aşa şi aici, prin rugăciunea preotului care cere darurile Sfîntului Duh — cele patru duhuri din rugăciune —, omul de păcat se preschimbă în om duhovnicesc, rugăciunea Sfîntului Efrem fiind epicleza acestei Liturghii de pocăinţă. Şi precum epicleza euharistică este rugăciunea pe care Dumnezeu o împlineşte imediat, prefăcînd darurile aduse, tot aşa şi epicleza pocăinţei, implorarea lui Dumnezeu cu smerenie, căinţă şi credinţă, este ascultată şi împlinită imediat. Ne-o adevereşte Sfînta Evanghelie. Vameşul a suspinat: „milostiv fii mie, păcătosul!" şi degrabă s-a îndreptat; tîlharul pe cruce a strigat: „pomeneşte-mă, Doamne!" şi îndată a auzit: „Astăzi vei fi cu Mine în rai!".

Iată dar că nevoinţele Sfîntului şi Marelui Post sînt rugăciunea de pocăinţă la care aducem jertfă însăşi fiinţa noastră, pe care Dumnezeu primind-o, o tămăduieşte, o înduhovniceşte. Dar pentru că înnoirea omului, prefacerea lui nu se poate săvîrşi dintr-o dată, ci treptat, puţin cîte puţin, şi liturghia de pocăinţă se repetă de multe ori pe zi, fiecare din ele însă este un pas spre plinătate, o treaptă de desăvîrşire.

Dacă Liturghia euharistică este liturghia iubirii de oameni a lui Dumnezeu, liturghia pocăinţei este răspunsul omului la această dragoste, prin dăruirea sa totală în mîinile lui Dumnezeu, cu încredere deplină şi smerenie. Nu este aici o simplă asemănare. Existenţa şi realitatea liturghiei de pocăinţă o mărturiseşte şi însăşi tradiţia liturghică a Bisericii. Se ştie că după rînduiala Bisericii Ortodoxe, pe acelaşi altar nu se pot săvîrşi două Liturghii într-o zi. Or, noi vedem că în toate zilele Sfîntului Post, cînd se săvîrşeşte Liturghia pocăinţei, Liturghia euharistică nu se săvîrşeşte; Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite nefiind liturghie deplină, ci rînduială pentru primirea Sfintelor Taine.

Încheierea rugăciunii Sfîntului Efrem, cu cererea celei mai înalte desăvîrşiri duhovniceşti, smerenia dragostei, ne mai spune ceva — că omul dacă s-a curăţit de păcat şi s-a înnoit prin pocăinţă, nu stă pe loc ci sporeşte din putere în putere, pînă la măsura bărbatului desăvîrşit în Iisus Hristos. Pocăinţa ne deschide calea cea nesfîrşită a îndumnezeirii.

IEROSCHIMONAHUL CALINIC TEODORESCU

Chilia „Naşterea Maicii Domnului" — Careia
Sfîntul Munte Athos
(1905—1976)

În vara anului 1972, pe cînd teii dădeau în floare, intra pe poarta Mînăstirii Bistriţa un părinte mic de statură, ca de 70 de ani. Era ieroschimonahul Calinic Teodorescu, vieţuitor în Muntele Athos de aproape o jumătate de secol. Să stai de vorbă cu un călugăr român înstrăinat pentru dragostea lui Hristos de atîţia ani este un fapt destul de important şi folositor pentru suflet. Ai un prilej rar de a cunoaşte mai bine nevoinţa călugărilor atoniţi vestiţi în toată lumea, de a învăţa cîte ceva din experienţa acestei şcoli milenare a Ortodoxiei şi, în acelaşi timp, de a face cunoscută experienţa şi spiritualitatea noastră veche celor din afara hotarelor ţării noastre.

Părintele Calinic poartă pe faţa sa sentimentul înstrăinării. Se simte stingher. Simte nevoia unui suflet care să-l întîmpine cu dragoste, să-l înţeleagă, cu care să comunice de la inimă la inimă. Încerc să-l înţeleg pe părintele Calinic, să simt ceea ce simte el acum, în clipa cînd intră pe poarta mînăstirii. Cu acest gînd ies înaintea bătrînului aghiorit român.

— Binecuvîntează, prea cuvioase părinte! De unde veniţi?

— De departe, părinte. Tocmai din Sfîntul Munte. Sînt aproape cincizeci de ani de cînd n-am mai călcat pe pămîntul ţării noastre! Mă numesc Calinic ieroschimonahul.

— Aţi dorit să mai vedeţi o dată ţara şi sfintele mînăstiri din Moldova?

— Am dorit să mă mai închin o dată în sfintele noastre mînăstiri unde am copilărit, să-mi văd fraţii şi mormintele părinţilor!

Am intrat împreună în sfînta biserică. Părintele Calinic păşea încet, sfielnic, încărcat de emoţii. Buzele rosteau o rugăciune de taină, trupul gîrbovit se pleca smerit în faţa sfintelor icoane, mîna săvîrşea mereu semnul sfintei cruci, iar ochii părintelui Calinic îşi aduceau şi ei jertfa lor. Moment de solemnă rugăciune, de cugetare şi regăsire duhovnicească. O tăcere dulce şi o bucurie fără de prihană se lăsase peste sufletele noastre.

Cînd am socotit rugăciunea terminată am adăugat:

— Cuvioase părinte Calinic, poftiţi cu noi la trapeză.

Am mîncat împreună. Am vorbit împreună. Ne-am rugat împreună şi ne-am bucurat. Apoi ne-am aşezat pe bancă, în ogradă, la umbra unui măr încărcat de roade.

— De unde sînteţi de loc, părinte Calinic?

— Sunt din comuna Podoleni, judeţul Neamţ, născut în anul 1905. Acolo am copilărit. Lucram la cîmp şi la plute pe Bistriţa. Iar în sărbători veneam să mă închin la mînăstirile acestea: Neamţ, Agapia, Văratec şi Bistriţa. Îmi era drag să văd călugări şi fraţi îmbrăcaţi în rasă, să-i aud cîntînd, să mă rog cu ei. Apoi o voce lăuntrică mi-a şoptit: „Du-te şi tu la mînăstire!"

— Şi aţi plecat direct la Sfîntul Munte?

— Nu. Întîi am stat ca frate la Schitul Muşunoaiele-Bacău. După cîţiva ani, prin 1927, auzind că mulţi călugări români pleacă la Athos, am luat blagoslovenie şi am plecat şi eu. Nu aveam încă 25 de ani.

— Şi unde v-aţi stabilit întîi?

— La Schitul românesc Prodromul. Pe atunci avea peste 70 de călugări şi fraţi. Am apucat încă viaţă frumoasă în Athos. Schitul nostru era bine organizat, cu duhovnici buni şi părinţi sporiţi.

— Unde este situat schitul nostru?

— Pe moşia Mînăstirii Lavra, la două ceasuri depărtare, chiar sub vîrful Athonului.

— Cîţi ani aţi stat la Prodromul?

— Am stat vreo douăzeci de ani. Apoi am dorit să mă retrag la linişte singur. Împreună cu alţi doi români ne-am stabilit la o chilie mică, nu departe de Careea, numită „Chilia Naşterea Maicii Domnului". Nu de mult cei doi părinţi au plecat la Domnul şi am rămas singur.

— Şi ce faceţi acum singur, părinte Calinic? Cui lăsaţi chilia?

— Tocmai de aceea am venit în ţară să caut vreun ucenic, ca să-l las urmaş după mine. Altfel grecii ocupă ei chiliile noastre. Dacă moare vreun călugăr şi nu are ucenici, călugării din mînăstirea mare de care depinde

îi încuie chilia şi aşteaptă un an, doi, trei. Apoi, ori o dărîmă, ori o ocupă călugării lor.

— Aveţi acolo vreo icoană făcătoare de minuni?

— Da, avem icoana Maicii Domnului, numită „Prodromiţa". Părinţii, după ce au zidit schitul în 1853, erau foarte scîrbiţi că nu au şi ei o icoană făcătoare de minuni ca la celelalte mînăstiri. Deci, s-au rugat Maicii Domnului zicînd: „Maica Domnului, aşa cum ne-ai ajutat să-ţi zidim ţie acest sfînt locaş, binecuvîntează-ne să-ţi împodobim mînăstirea ta cu o icoană făcătoare de minuni... " Apoi părinţii au făcut comandă la pictorul Nicolau din Iaşi să picteze o icoană frumoasă. Dar nu-i putea face sfînta faţă. Deci postind mult şi rugîndu-se atît pictorul cît şi călugării, iată că dimineaţa au găsit icoana pictată singură, prin minune. Pe drum spre Sfîntul Munte a făcut şi cîteva minuni. Încă şi la Prodromul a făcut minuni nu puţine. Acum se află în naosul bisericii mari.

— Cît aţi stat la Schitul Prodromul, aţi văzut vreun pustnic mare sub vîrful Athonului?

— Am văzut, părinte. Odată m-a trimis stareţul în pădurea de sub vîrful muntelui ca să caut bureţi de copac pentru candelă. Era o zi de toamnă cu negură. Muntele era învăluit în ceaţă. Umblînd eu aşa, am auzit un foşnet în urma mea. Cînd m-am întors am văzut spatele unui om gol. M-am umplut de spaimă. Credeam că este o nălucire. Căutînd mai cu dinadinsul am văzut după o lespede de piatră capul unui călugăr. Era un pustnic, probabil din cei şapte pustnici ai Atonului care se ascunsese între pietre, ca să nu-l observ că era gol. Am luat îndrăzneală, m-am apropiat de el şi i-am zis în limba greacă: „Evloghite, pater!" adică: „Binecuvîntează, părinte!" „O Kirio!," adică: „Domnul!", mi-a răspuns el cu glas blînd şi foarte umilit. „De unde eşti sfinţia ta?" l-am întrebat. „Din insule!" mi-a răspuns. Era de loc din insulele Mării Egee. „De cîţi ani te nevoieşti aici, în pustie?" „Socotesc să fie cam patrusprezece sau cincisprezece ani". „Nu ai nevoie de ceva îmbrăcăminte sau hrană?" „Nu, părinte". „Am la mine o bucată de pîine. Nu vrei să ţi-o las?" „Dacă voieşti, las-o acolo, pe piatră". „Mai ai nevoie de ceva?" „Dacă ai nişte sare, că de cînd am plecat la pustie, nu am mai gustat sare". „Nu am la mine. Mă duc să-ţi aduc din mînăstire. Vin repede... " Şi numaidecît am coborît la schit, am luat sare şi am urcat pe munte, sub vîrful Athonului, unde vorbisem cu pustnicul. Dar spre întristarea mea, pustnicul plecase, iar pîinea lăsată de mine era tot pe piatră. Atunci am lăsat sarea alături de pîine, cu gîndul că se va întoarce cuviosul să le ia, mi-am făcut semnul crucii şi m-am pogorît la schit abătut... Cîţi plăcuţi ai lui Dumnezeu mai trăiesc şi astăzi, necunoscuţi de noi păcătoşii!

— Părinte Calinic, oare să mai fie pustnici tăinuiţi în peşterile şi pădurile Athonului?

— Mai sînt, dar trăiesc foarte ascunşi.

— Se zice că există permanent şapte pustnici sfinţi, care se nevoiesc singuri sub vîrful Athonului. Oare mai sînt şi acum?

— Da, cred că mai sînt. Părinţii din Sfîntul Munte zic că pentru ei mai ţine Maica Domnului mînăstirile din Athos. Însă nu-i poate vedea niciodată nimeni. Umblă mai mult goi, mănîncă numai rădăcini de pădure şi vorbesc permanent cu Dumnezeu. Iar cînd moare unul, prin minune, Dumnezeu alege pe altul din călugării Sfîntului Munte, ca să nu se ştirbească numărul de şapte. Iar cînd nu va mai fi de unde să se aleagă alţii, atunci se va sfîrşi monahismul din Muntele Athos.

— Toţi cei şapte pustnici sînt de origine greci?

— Ba nu. Socotesc că este şi un român. Eu l-am cunoscut personal. Prin anul 1930 un călugăr de la Prodromul a adus din ţară un nepot. Nu avea decît 10—12 ani. Voia să-l facă călugăr. Copilul era foarte rîvnitor şi iubit de tot soborul. Părintele stareţ l-a făcut rasofor. Mai tîrziu, prin anul 1940, cînd fratele avea peste douăzeci de ani, a dispărut noaptea din mînăstire fără urmă. L-a căutat moşul lui peste tot, în toate mînăstirile şi schiturile din Athos. Au fost anunţate şi autorităţile de la Careea, să nu-l fi ucis vreo fiară sălbatică. Dar nu s-a descoperit nici o urmă. Atunci părinţii cei mai aleşi din Sfîntul Munte au socotit că el să fi fost rînduit unul din cei şapte pustnici mari ai Athonului.

— Cum se făceau slujbele în Schitul Prodromul?

— Pînă în anul 1944 se făcea Liturghia zilnic, că erau preoţi destui. Utrenia se făcea la miezul nopţii şi cealaltă pravilă la vremea ei. După război, Prodromul ajunsese să nu mai aibe preoţi. Numai părintele stareţ rămăsese singur preot şi duhovnic în schit. De aceea, ne duceam tocmai la Schitul românesc (Lacu) şi aduceam de acolo un preot slujitor pentru Sfînta Liturghie. Părintele stareţ mă trimitea pe mine. Mă duceam călare pe mulari, că este potecă grea şi cale de patru ore de mers. De la o vreme ne-au întrebat părinţii din Lavra: „Ei, ce faceţi, părinţilor, fără preot? Căutaţi vreunul dintre sfinţiile voastre, care are mărturie (dezlegare) de la duhovnic şi-l hirotoniţi preot pentru schit". Şi am fost trimişi trei călugări la duhovnic, printre care şi eu. Cînd m-am întors, le-am spus că am mărturie de la duhovnic şi aşa am ajuns preot şi duhovnic la Schitul Prodromul.

— Este vreun duhovnic român mai renumit în Athos?

— Este părintele ieroschimonah Macarie, de loc din Ardeal. Trăieşte la Mînăstirea Sfîntul Pavel. Sfinţia sa este cel mai renumit duhovnic al

românilor din Sfîntul Munte. La el se mărturisesc şi mulţi călugări greci. Tot la el mă spovedesc şi eu. Are peste 70 de ani.

— Care este cel mai iscusit duhovnic astăzi în tot Sfîntul Munte?

— Este ieroschimonahul Maxim de la Mînăstirea Iviru. Un părinte duhovnicesc foarte blînd şi sporit, renumit în tot Sfîntul Munte. La el se mărturisesc toţi marii sihaştri, chilioţi şi pustnici. Este încă şi foarte milostiv şi lucrător al rugăciunii lui Iisus. Nu lipseşte niciodată de la biserică. Dar după slujbă are această nevoinţă binecuvîntată: se duce cu pîine, pesmeţi, legume şi cele de nevoie pe la toţi pustnicii şi călugării bolnavi din jurul Mînăstirii Iviru. Îi cercetează, îi mîngîie, îi împărtăşeşte cu Sfintele Taine şi le duce de mîncare. Apoi se grăbeşte să se reîntoarcă la mînăstire, ca să nu piardă slujba Vecerniei. Părintele Maxim a făcut şi o închinăciune (o mică fîntînă cu icoane şi candelă) pe drumul dintre oraşul Careea şi portul Dafne. Are cam 70 ani.

Odată a venit la mine la spovedit un marinar. Era un vameş de pe vapor şi avea nişte păcate mari. „Părinte, mi-a zis el, vreau să mă spovedesc". „Du-te — i-am zis eu — la părintele Maxim de la Iviru, cel mai iscusit duhovnic din Sfîntul Munte". M-a ascultat vameşul, s-a dus, s-a mărturisit la el, i-a spus toate păcatele, iar la urmă părintele Maxim i-a zis: „Jumătate din canon, adică 6 ani, îi iau asupra mea iar jumătate rămîne asupra ta. Şase ani de zile nu ai voie să te cuminecі cu Sfintele Taine, să te laşi de păcate, să te rogi şi să posteşti". Iar vameşul a răspuns supărat: „Rămîi sfinţia ta cu tot canonul, că eu am plecat!" „Ce pot să-ţi fac eu, frate? — a adăugat părintele Maxim. Să-ţi iau asupra mea păcatele tale?". Şi s-a dus vameşul nevindecat. Iată, mi-am zis, cît de grea este duhovnicia, mai ales în zilele de astăzi!

— Părinte Calinic, mai ştiţi şi alţi pustnici în Sfîntul Munte?

— Mai ştiu un pustnic renumit care stătea într-o colibă foarte mică, sub vîrful Athonului. Avea o viaţă sfîntă. Acum poate o fi murit. Odată m-am retras şi eu la pustie, aproape de el, la o colibă. Într-o zi, pe cînd stăteam pe o piatră în faţa chiliei şi-mi coseam o haină, deodată am dat cu mîna de un şarpe veninos care a sărit jos. Atunci m-am înfricoşat şi, de teama şerpilor, am plecat din pustie. Apoi m-am dus şi la pustnicul acela să-i spun, iar el mi-a zis: „De ce te temi de şerpi? Eu cînd mă rog în chilie, uneori sare peste mine cîte un şarpe de pe colibă şi de pe pietre, mă atinge pe cap, pe mîini sau picioare, dar nu mă muşcă, căci n-are poruncă de la Dumnezeu. Ce crezi, sfinţia ta, dacă ar avea poruncă, nu ne-ar muşca?".

— Sînt animale sălbatice în Athos?

— Sînt lupi, porci mistreţi, căprioare, şerpi veninoşi şi mai ales şerpi uriaşi cu aripi, numiţi dragoni, care sînt foarte fioroşi. Pe aceia nu-i poate

vedea aproape nimeni, decît foarte rar. Să vedeţi ce mi s-a întîmplat odată.

M-am suit pe munte cu alt părinte şi cu mularul (catîrul) după lemne de foc. Pe cînd ne legam desaga cu lemne pe mular, deodată auzim un zgomot ca de avion şi un fluierat înfiorător; iar pe deasupra copacilor am văzut zburînd un dragon uriaş dinspre vîrful Athosului spre mare. Zbura ca săgeata. Ne-am înfricoşat amîndoi. Ce să fie? Avion? Şarpe cu aripi? Sau nălucire?

Pe cînd coboram cu lemnele, iată că întîlnim pe părintele Natanail, duhovnicul Schitului Prodromul, care tocmai urca la coliba sa de sub munte. I-am spus întîmplarea. „Nu vă speriaţi, părinţilor, — ne-a îmbărbătat el. Nu ştiţi că pe vîrful Athonului sînt dragoni rămaşi de pe timpul cînd a fost Maica Domnului în Sfîntul Munte? Ei trăiesc, acolo sus, între stînci şi pe secetă mare coboară cîte unul jos la mare să bea apă, dar nu au voie să vatăme pe nimeni. Atunci cînd Sfînta Icoană Portaisia (Portăriţa) de la Iviru va pleca înapoi pe mare, după cum a şi venit, avem predanie că atunci va fi sfîrşitul monahismului în Athos. Atunci toţi călugării din Sfîntul Munte să-şi arunce rasele pe mare, iar ei să îngenunche pe rase cu mîinile în sus la rugăciune şi să plece pe valuri unde îi va îndrepta Dumnezeu, fără a se mai uita înapoi. Atunci dragonii aceştia vor fi sloboziţi de pe vîrful Athonului şi vor ucide pe toţi călugării care vor zăbovi încă să plece din Sfîntul Munte. După predanie, acesta este sfîrşitul monahismului şi începutul vremii de apoi". „Şi este departe oare vremea aceea?" l-am întrebat noi pe părintele Natanail. „Cred că este destul de aproape!" ne-a răspuns bătrînul.

— Părinte Calinic, ce icoane făcătoare de minuni mai importante sînt în Sfîntul Munte?

— Cea mai renumită este „Portaisia", adică „Portăriţa", care stă la poarta Mînăstirii Iviru. Ea a venit singură pe mare şi la urmă tot aşa va pleca. Mai este icoana Maicii Domnului numită „Gorgoepicusa" — „Grabnic ajutătoare" de la Mînăstirea Dochiaru. La Mînăstirea Filoteiu este icoana „Glicofilusa" — „Dulcea sărutare". Apoi o altă icoană renumită „Odighitria" — „Povăţuitoarea"; alta, „Gherontisa" — „Îmbătrînita"; „Prodromiţa" de la Prodromul, pictată prin minune la Iaşi de pictorul Nicolau în anul 1853, toate ale Maicii Domnului. De fapt, în toate mînăstirile sînt icoane făcătoare de minuni şi moaşte de la mai mulţi sfinţi.

— Se află în Athos sfinte moaşte întregi prin biserici?

— Nu ştiu moaşte întregi. Sînt însă la fiecare mînăstire numeroase cutiuţe cu părticele de sfinte moaşte, care se scot la praznice mari în mijlocul bisericii pentru închinare.

— Părinte Calinic, de ce oare nu au şi românii o mînăstire a lor în Sfîntul Munte?

— Da, părinte, românii au reparat şi înnoit multe mînăstiri greceşti şi iată că noi nu avem nici una. Poate tot noi sîntem de vină că nu sîntem uniţi!

— Părinte Calinic, cum slujiţi Sfînta Liturghie dacă sînteţi singur la chilie?

— Am paraclis la chilia mea, însă Duminică mă duc să ascult Sfînta Liturghie la o mînăstire. Iar cînd vreau să mă împărtăşesc, mă duc la chilia unui alt ieromonah român, aproape de mine, care este tot singur şi facem Sfînta Liturghie. El slujeşte şi eu cînt la strană. În altă Duminică vine el la mine şi cîntă la strană, iar eu slujesc.

— Cum se fac hirotoniile în Sfîntul Munte?

— Orice hirotonie se face pe baza unei mărturii canonice de la duhovnic şi a recomandării stareţului respectiv. Fiecare stareţ se sfătuieşte cu duhovnicul mînăstirii şi cu călugării recomandaţi la hirotonie. Apoi cel găsit vrednic este trimis la unul din episcopii pensionari ce trăiesc în Sfîntul Munte şi îndată este sfinţit, fără alte forme.

— Dacă un călugăr, pentru oarecare pricini, nu primeşte taina preoţiei, este păcat înaintea lui Dumnezeu?

— Dar cîţi din sfinţi nu au fugit de preoţie? Nimeni nu-i obligat. Dacă nu voieşte sau este oprit de duhovnic, este bine să n-o primească. Iar dacă conştiinţa nu-l opreşte, nici duhovnicul, şi este chemat la preoţie pentru ascultare, să o primească. Numai cînd el o doreşte, atunci este păcat.

— Preotul călugăr este bine, sau nu, să se ducă la parohie?

— Poate numai la mare nevoie şi pentru scurt timp. Orice călugăr care iese din mînăstire şi stă între mireni este în mare primejdie. El trebuie să ajute pe mireni numai din mînăstire. Adică să vină credincioşii la el, nu el să se ducă la credincioşi în sat.

— Cum văd părinţii din Sfîntul Munte încercările de apropiere între Biserica Ortodoxă şi cea Catolică?

— Nici nu vor să audă. Călugării din Sfîntul Munte socot schismatici pe catolici şi nu acceptă nici un fel de discuţie cu dînşii, pînă nu se vor întoarce la ortodoxie.

— Părinte Calinic, spune-ne cam cîţi călugări mai sînt acum în Sfîntul Munte?

— Ei, părinte, în 1927—28 cînd m-am dus întîi la Athos, era plin Sfîntul Munte de călugări. Să fi fost poate vreo şase mii, cu tot cu pustnici şi chilioţi. Numai Sfîntul Pantelimon avea peste o mie de călugări, iar celelalte lavre aveau între 200 şi 300 de vieţuitori. Schiturile aveau între 30 şi 100 de călugări; chiliile între 10 şi 20, iar colibele între 2 şi 5 călu-

gări. Cît despre numărul pustnicilor, şi felul lor de nevoinţă, întotdeauna a fost necunoscut.

În prezent, numărul total al călugărilor din Athos este cam 1.200. Alţii spun că nu ar fi nici 1.000. În mînăstirile cele mai mari numărul lor se ridică cel mult la 40—50 de părinţi. De exemplu, Lavra are abia 25—30 călugări, iar Sfîntul Pantelimon vreo 8 bătrîni peste 70 de ani; Zografu are 17 părinţi, Stavronichita cam 20, toţi tineri; Hilandaru are 25, iar Cutlumuş mai are doar 10 monahi. Schiturile au pînă la 10—12 părinţi. Unele au rămas aproape pustii. Colibele sînt populate cam o jumătate din ele cu cîte 1—2 părinţi. Restul sînt încuiate şi părăsite. În prezent sînt 20 de mînăstiri mari, ctitorii imperiale şi domneşti, 7 schituri, cam 30 chilii, şi peste 500 colibe şi peşteri. În capitala muntelui, Careea, funcţionează şi un Seminar pentru preoţi de mir, cu vreo 60 elevi aduşi din ţară. Iar călugării sînt cam astfel: peste 850 greci, 55 români, 10 ruşi, 24 sîrbi, 7 bulgari şi alţii ce nu pot fi cunoscuţi.

— Spuneţi-ne, unde se nevoiesc călugării români la Athos?

— Călugării noştri se nevoiesc în mai multe locuri, şi anume:

Schitul Prodromul, ce are în prezent 15 călugări;

Schitul Lacu, cu cinci vieţuitori: ieromonahul Pafnutie, ierodiaconul Neofit Negară, şi monahii Arcadie, Ilie şi Ignatie;

Chilia Catafighi, cu iermonahul Visarion Moisei;

Chilia Provata, cu un singur călugăr, ieromonahul Veniamin, de 91 de ani;

Chilia părintelui ieromonah Visarion, singur;

Chilia monahului Cozma lîngă Morfono, singur;

Chilia Sfîntul Ipatie, cu ierodiaconul Gherontie, singur. Depinde de Mînăstirea Vatopedu.

Chilia Sfîntul Gheorghe-Colciu are 2 părinţi: protosinghelul Ghedeon Chelaru şi ieromonahul Dionisie Ignat, amîndoi duhovnici vestiţi;

Chilia Sfîntul Ioan Botezătorul cu un singur vieţuitor, ieromonahul Ioan Guţu;

Chilia ieromonahului Teodosie cu 2 călugări fraţi: ieromonahii Teodosie şi Antonie. Se află pe moşia Mînăstirii Pantocratorul, în regiunea Careea. Pe Valea Adinului şi în Capsala se află:

Chilia părintelui ieromonah Ioachim Bărcănescu, aproape de Capsala. El este singurul vieţuitor. Are 87 ani.

Chilia ieromonahului Anastasie care se nevoieşte singur, aproape de Careea;

Chilia Sfîntul Ioan Botezătorul, lîngă Careea, cu un singur vieţuitor, monahul Ciprian;

Chilia ieromonahului Metodie, chiar în Careea, cu un singur vieţuitor;

Chilia ierodiaconului Ioanichie tot în Careea. El este ceasornicarul Sfîntului Munte. Nu are nici un ucenic.

Chilia monahului Macarie, situată pe Valea Adinului, cu un singur vieţuitor;

Coliba de la Kerasa, sub vîrful Athonului, cu o mică biserică. Aici trăiesc doi monahi români nevoitori — părinţii Ioachim şi Nectarie. Petrec de mulţi ani aici în rugăciune, în post şi singurătate. Se îndeletnicesc cu făcutul lingurilor de lemn şi sînt sihaştri renumiţi.

Coliba de lîngă Agheazma Sfîntului Atanasie are doi călugări, un ieromonah grec ca egumen şi un ieromonah român, părintele Iuvenalie;

Coliba monahului Ioachim Sîrbu, la jumătate de oră de Careea, cu un singur vieţuitor. Părintele Ioachim are un atelier mecanic bine organizat, singurul din tot Muntele.

Coliba ieromonahului Calinic Teodorescu. Aceasta este coliba mea, la 30 minute de Careea, situată în regiunea Capsala. Aici am două chiliuţe, o mică biserică cu hramul „Naşterea Maicii Domnului" şi o mică grădină. Locuiesc aici de aproape 9 ani. Sînt singur. Am fost trei, dar doi părinţi s-au dus la Domnul.

Coliba ieromonahului Teodosie, cu un singur vieţuitor. Este situată pe Valea Adinului;

Coliba ieromonahului Nifon, aproape de părintele Teodosie, cu un singur vieţuitor;

Coliba ieromonahului Hristofor în aceeaşi regiune (Valea Adinului), cu un singur părinte;

Coliba ieromonahului Pavel Tănase, pe aceeaşi vale, cu un singur părinte. Este un duhovnic căutat de mulţi;

Coliba monahului Daniil, aproape de părintele Ioachim meşterul, cu un singur vieţuitor;

Coliba monahului Vartolomeu, în Capsala, lîngă coliba mea. Aici sînt doi vieţuitori: un călugăr paralizat, de 53 ani, şi părintele Vartolomeu de 66 ani, care îngrijeşte de cel bolnav. Mai primesc ajutoare de la ceilalţi părinţi.

Monahul Enoh, de la Chilia Sfînta Treime din Careea, este un călugăr rătăcitor, care umblă din loc în loc. Mai sînt cîţiva călugări români care trăiesc pe la mînăstirile greceşti:

În Mînăstirea Zografu (bulgărească) trăiesc doi călugări români: Arhimandritul Dometie Trihenea, stareţul mînăstirii, şi monahul Filotei. Părintele Dometie, de loc din Săliştea Sibiului, este primul stareţ român la una din cele 20 de mînăstiri domneşti, cu metania de la Chilia Sfîntul Ipatie. La Zografu se află şi steagul lui Ştefan cel Mare cu Sfîntul Gheor-

ghe pictat, donat de însuși domnul Moldovei cînd a refăcut această mînăstire, după lupta de la Podul Înalt.

În Mînăstirea Xeropotamu viețuiește un călugăr român de mulți ani:

În Mînăstirea Esfigmenul este și un monah român;

În Mînăstirea Costamonitul, încă un monah român. Am uitat să amintesc încă vreo cîțiva români;

Chilia ieromonahului Ștefan, așezată mai sus de Mînăstirea Xeropotamu. Părintele Ștefan mai are de ucenic încă un călugăr român, numit Arsenie;

Coliba unui alt monah român — i-am uitat numele — de lîngă Mînăstirea Costamonitul. Or mai fi și alții poate, care pustnicesc de mulți ani în Sfîntul Munte, dar pe care eu nu-i cunosc;

În Mînăstirea Sfîntul Pavel se nevoiește cel mai mare duhovnic român din Athos, ieromonahul Macarie.

În total, sînt 55 călugări români în Sfîntul Munte, pe care îi țin bine minte. Ei, în general, sînt călugări buni, nevoitori, postitori, praviliști. Însă le place să trăiască mai mult singuratici, separat, decît uniți. Acum sîntem și noi puțini, bătrîni și supărați că nu avem ucenici. O să ne ia alții chiliile și terenul. Cînd am venit întîi în Athos erau peste 500 călugări români! Unii erau foarte sporiți. Alții trăiau pe la celelalte mînăstiri. Se împăcau cel mai bine cu călugării sîrbi.

— Părinte Calinic, unii din călugării noștri ar dori să trăiască o vreme la Sfîntul Munte. Ce credeți, ar fi bine?

— Este bine, părinte Ioanichie, cum să nu! Dar cînd văd cîți credincioși vin și aici pe la mînăstiri, parcă n-aș îndrăzni să vă chem în Sfîntul Munte. Mai de folos sînteți aici, în țară. Acolo te nevoiești numai pentru tine, iar aici te jerfești pentru mîntuirea atîtor suflete.

— Vă mulțumim pentru toată dragostea. Domnul știe dacă ne vom mai vedea vreodată în viața aceasta. Vă rugăm dați-ne și nouă un cuvînt de folos, înainte de plecare.

— Ce să vă zic eu, părinților. Învățați pe credincioși credința și frica lui Dumnezeu și slujiți cu dragoste Biserica lui Hristos, dar păziți-vă de cursele cele cumplite ale diavolului desfrînării, care stăpînește astăzi toată lumea și nu mă uitați la sfînta rugăciune!...

★

După cîțiva ani, ajungînd în Muntele Athos, am aflat că părintele Calinic Teodorescu s-a mutat la cele veșnice, singur, fără nici un ucenic. Ne-am închinat la mormîntul lui de la Chilia Sfîntul Gheorghe-Colciu și sărutîndu-i cu evlavie crucea, ne-am rugat lui Dumnezeu pentru toți cuvioșii sihaștri români atoniți. Și i-am aprins trei lumînări în numele Prea Sfintei Treimi. Era în 1977, într-o dimineață senină de septembrie, cu soare și liniște adîncă.

VII

CONVORBIRI
cu
PĂRINȚI ROMÂNI DE LA LOCURILE SFINTE

MONAHIA VERA PREOTU

Mînăstirea Eleon — Ierusalim

(n. 1876—1988)

Maica Vera este o smerită călugăriţă româncă, plecată în Ţara Sfîntă de aproape 90 de ani! O candelă nestinsă care veghează cu aceeaşi evlavie de aproape un secol la uşa Sfîntului Mormînt. O mironosiţă uitată din neamul nostru, aleasă de Hristos să se roage pentru noi şi pentru lume pe Muntele Golgota. O mlădiţă de măslin odrăslită pe pămînt românesc şi plantată din fragedă copilărie pe Muntele Măslinilor, la mînăstirea de călugăriţe numită Eleon.

Chipul ei blînd, brăzdat de povara anilor, îl am viu în memorie. Adeseori vine noaptea de pe Muntele Măslinilor şi priveghează pînă dimineaţa înaintea Sfîntului Mormînt în rugăciune şi cugetare. O întîlnesc pelerinii din toată lumea, o întîlnesc închinători din ţară. dar puţini ştiu viaţa maicii Vera, căci la vîrsta ei de peste 110 ani cu greu acceptă un dialog cu oamenii.

Am întîlnit-o şi eu în toamna anului 1974, în cîteva nopţi de octombrie, stînd de veghe în Biserica Sfîntului Mormînt din Ierusalim. Venea în amurg, adusă de două călugăriţe iubitoare de Hristos. După ce o închinau la Golgota şi la Mormîntul Domnului, o aşezau pe un scaun cît mai aproape, o protejau cu un covor şi se retrăgeau. Apoi, se închideau cu zăvoare uşile mari ale bisericii, se potriveau candelele, se potoleau luminile şi preoţii se retrăgeau pentru odihnă la chilii. Pînă la orele 11 noaptea este linişte deplină la Mormîntul Domnului. Singură maica Vera şi cu cele două însoţitoare stau de veghe în rugăciune şi aşteaptă să vină Mirele Hristos în miez de noapte. Împreună cu ele mai veghează uneori cîte un pelerin străin venit de departe. În taina nopţilor sfinte, aici unde s-a săvîrşit taina mîntuirii noastre, fiecare se roagă în limba lui, aşa cum îl îndeamnă Duhul Sfînt. De undeva se aude o cîntare înălţătoare în surdină, la Mormîntul Domnului. Cele două ucenice ale maicii Vera cîntă acatistul Învierii înaintea Sfîntului Mormînt. Bătrîna ascultă şi se roagă în taină. Este un moment divin, de rugăciune, de cugetare şi de bucurie.

Maica Vera mi se arătă binevoitoare.

— De unde eşti, părinte?

— Din România, maică Vera.

— Ai venit să te închini la Mormîntul Domnului. Da, de unde mă cunoşti?

— Mi s-a vorbit de sfinţia voastră, cum că aţi fi române.

— Sînt fiică de preot din Chişinău. M-am născut în anul 1876. Apoi ne-am stabilit la Iaşi. În anul 1892, cînd aveam 16 de ani, am venit cu cîţiva pelerini din Moldova să ne închinăm la Sfîntul Mormînt şi am rămas aici pentru totdeauna. În Ierusalim m-am cunoscut cu două maici din ţară şi m-au luat la mînăstirea lor din localitatea Ain Karem (citeşte En Carim), numită Gorgonia. Acolo am trăit cea mai mare parte din viaţa mea, unde m-am şi călugărit. La Ain Karem este patria, locul de naştere al Sfîntului Ioan Botezătorul, în Munţii Iudeei. Acolo locuiau Sfinţii Zaharia şi Elisabeta, pe care i-a vizitat Fecioara Maria, cum spune evanghelistul Luca. De acolo veneam săptămînal la Mormîntul Domnului, locul cel mai sfînt al creştinătăţii, ca să mă închin şi să priveghez noaptea.

— În ce mînăstire vă nevoiţi acum, maică Vera?

— De vreo douăzeci de ani, cînd am mai îmbătrînit, m-am mutat la Mînăstirea de maici Eleon, pe Muntele Măslinilor. Aici sîntem peste 80 de călugăriţe, dintre care zece române.

— Cum duceţi viaţa duhovnicească în Mînăstirea Eleon?

— Bine, cu mila Domnului. Avem Sfînta Liturghie zilnic şi toată rînduiala călugărească. Avem viaţă de obşte, ne ajutăm unele pe altele, ne spovedim şi ne împărtăşim la trei-patru săptămîni şi ne rugăm pentru toţi oamenii.

— Cîţi ani aveţi acum, maică Vera?

— Am 99 de ani şi trei luni, părinte. Mai am puţin şi cu voia lui Dumnezeu împlinesc o sută de ani! N-am crezut că o să ajung atîţia ani. Am apucat patru Patriarhi la Ierusalim: Gherasim, care a dat binecuvîntare de s-a făcut Mînăstirea Eleon, în 1875, Damianos, Timotei şi Benedict, actualul patriarh.

— La vîrsta aceasta mai puteţi veni noaptea la Sfîntul Mormînt?

— Mai vin, din mila Domnului. Vin regulat în toate nopţile spre Duminici şi sărbători şi priveghez aici, la Sfîntul Mormînt, de seara pînă dimineaţa, în răsăritul soarelui, cînd mă întorc la mînăstire. Înainte veneam mai des, că aceasta era nevoinţa mea din tinereţe, dar acum nu mai pot. Mă doare un picior şi nu mai văd cu un ochi. Am avut cataractă la amîndoi ochii şi, acum trei ani, cînd să mă opereze, m-am făgăduit lui Dumnezeu, că dacă mă vindec şi capăt din nou vederea, voi veni noaptea, de trei ori pe săptămînă, la Sfîntul Mormînt. Şi mi-a ajutat Dumnezeu de văd...

— Cine vă ajută pînă aici?

— Mă însoţesc două călugăriţe mai tinere. Mă aduc seara cu maşina mînăstirii pînă colea, la Patriarhia Greacă, iar de aici vin pe jos, sprijinită de maici. După ce mă închin, mă aşez de cu seară într-un colţ, pe bancă, pînă la ora 11 noaptea, cînd încep Utrenia şi Sfînta Liturghie, iar dimineaţa plec înapoi, tot aşa cu maşina.

— Dacă vin pe la Mînăstirea Eleon, vă pot întîlni la chilie?

— Mă găsiţi mai greu, că ori sînt la Sfîntul Mormînt, ori sînt la bolniţa mînăstirii. Acolo îngrijesc de un ierodiacon bolnav care zace în pat. Îi dau apă, mîncare, că este suferind şi nu are pe nimeni.

— Maică Vera, cum vă simţiţi cu sănătatea în prezent?

— Sînt bolnavă, părinte, şi eu. Mă doare un picior. Nici nu mă pot încălţa la el. Şi nu văd cu un ochi, că nu m-am operat la el. Încolo, nu mă doare nimic, mulţumesc lui Dumnezeu.

— Cum era viaţa duhovnicească înainte la Mormîntul Domnului şi pe la mînăstirile din Ţara Sfîntă?

— Ei, părinte! Nici nu mai putem vorbi! Erau călugări mulţi, duhovnici renumiţi, slujbe foarte frumoase, pustnici mari pe Valea Iordanului şi prin peşteri, pelerini nenumăraţi din toate ţările creştine şi multă bucurie sufletească...

— Dar acum, cum vi se pare viaţa duhovnicească, maică Vera?

— Nici nu mai vorbim! Au rămas peste tot puţini călugări şi preoţi. Aproape nici nu mai are cine sluji şi cînta. Se apropie sfîrşitul lumii. Acum, eu şi banii! Acum stăpîneşte mîndria şi iubirea de argint, părinte!

— Cum vă rugaţi, maică Vera?

— În fiecare dimineaţă cînd mă scol fac cinci cruci şi cinci închinăciuni, în numărul celor cinci rane ale Domnului — două pentru sfintele Lui mîini, două pentru sfintele picioare şi una pentru sfînta coastă, — şi zic această rugăciune: „Prea Sfîntă Treime, ai milă de mine, păcătoasa! Prea Sfîntă Treime, ajută-mi!". Şi-mi ajută Dumnezeu întotdeauna.

— Maică Vera, daţi-mi un cuvînt de folos sufletesc. Ce să fac, ca să mă mîntuiesc?

— Părinte, să ţii sfînta credinţă cu tărie, aşa cum ai apucat-o de la părinţi, şi să te rogi. Cînd te scoli şi cînd te culci să te rogi aşa, de trei ori: „Prea Sfîntă Treime, Ţie îţi dau sufletul şi trupul meu. Fă Tu cum ştii, numai să mă mîntuieşti!" Eu aşa mă rog întotdeauna, ziua şi noaptea. Nu zic multe cuvinte şi Dumnezeu are milă şi de mine, păcătoasa. Acum, părinte, nu mai ai de la cine cere un sfat, că nu mai sînt povăţuitori cum erau pe vremuri. Acum, fiecare să ne rugăm lui Dumnezeu, să citim Sfînta Scriptură şi pe Sfinţii Părinţi, şi să facem cum credem, că este mai plăcut Lui, că s-a apropiat vremea de pe urmă.

De aceea, fiecare să ia aminte de sine să nu cadă, că nu are cine îl mai scula!

Sună toaca şi clopotul de Utrenie! Îi mulţumesc maicii Vera pentru cuvînt şi mă retrag. Doi ierodiaconi ortodocşi cădesc întreaga biserică a Sfîntului Mormînt, catedrala Creştinismului mondial! Apoi cădesc armenii; apoi copţii şi la urmă catolicii. Începe Utrenia în biserica Învierii, vizavi de Sfîntul Mormînt. La ora unu după miezul nopţii se dă binecuvîntare de Sfînta Liturghie, care se oficiază chiar pe lespedea Sfîntului Mormînt. Slujeşte un preot şi un diacon, iar spre sărbători un arhiereu cu mai mulţi preoţi şi diaconi. Se deschid porţile bisericii, vin pelerini cu lumînări aprinse în mîini. Toţi se închină în taină, sărută lespedea Sfîntului Mormînt, urcă sus la Golgota, sărută locul unde a fost înfiptă Crucea cu Mîntuitorul răstignit. Apoi ascultă slujba, cîntă în şoaptă, se împărtăşesc cu Trupul şi Sîngele lui Hristos, primesc anaforă, îşi iau rămas bun de la Sfîntul Mormînt şi la orele două, după miezul nopţii, cînd se sfîrşeşte slujba, pelerinii se retrag în Ierusalim, la locurile de găzduire.

Numai maica Vera cu ucenicele ei mai rămîn pînă dimineaţă. Porţile bisericii se încuie din nou, lumînările şi candelele iar se potolesc şi fiecare din cei rămaşi se roagă singuri, pe Golgota, la Piatra Ungerii sau la Sfîntul Mormînt, pînă la răsăritul soarelui, cînd din nou se deschid porţile bisericii şi năvălesc miile de pelerini din toată lumea.

Maica Vera, împovărată de ani, de suferinţă şi oboseală, se pregăteşte de plecare. Faţa ei senină şi luminată iradiază bucurie şi multă nădejde de mîntuire. Mă apropii de bătrînă.

— Binecuvîntează-mă, maică Vera, că mă întorc în ţară!

— Dumnezeu şi Maica Domnului să te binecuvînteze, părinte Ioanichie, împreună cu tot neamul românesc!

MONAHIA GALINIA GHEORGHIŢAN

Ierihon (1889—1978)

Numele maicii Galinia din oraşul Ierihon este pomenit de toţi pelerinii români care ajung în Ţara Sfîntă. Ea este gazda tuturor închinătorilor noştri care vizitează Valea Iordanului, pustiul Hozeva şi Marea Moartă. Iar casa sfinţiei sale este un mic colţ de paradis românesc în ţara unde s-a născut Hristos, Mîntuitorul lumii. Sub acoperămîntul chiliei sale, bătrîna, plină de dragoste creştină asemenea Martei şi Mariei, primeşte pe orice român. Îi odihneşte în cele cîteva încăperi, îi invită

să se răcorească de arșiță la izvorul lui Elisei care curge, limpede și dătător de viață, chiar prin grădina ei: îi ospătează cu dragoste, îi servește cu portocale și lămîi culese cu mîinile sale din fața chiliei și-i sfătuiește duhovnicește să se îngrijească de mîntuirea sufletului.

Ca orice pelerin român, nu pot ocoli pe maica Galinia din Ierihon. Un ceas de mers cu autobuzul din Ierusalim și iată-mă în pitorescul orășel Ierihon. Seamănă cu o grădină cu tot felul de pomi și vegetație mediteraneană. Izvorul lui Elisei și pîrîul Horat din pustiul Hozeva, care curg prin Ierihon, dau viață bătrînului oraș. Sînt singurele surse de apă în acest pustiu fierbinte din Valea Iordanului.

După ce mă închin la biserica de lîngă dudul lui Zaheu, întreb de casa maicii Galinia. De la portiță pînă la chilie se trece pe sub bogate arcade de viță de vie, încărcate de struguri mari și copți. Aleea paradisului Maicii Galinia! Grădina este plină cu pomi încărcați de roade. Portocali, lămîi, pomidore — un fel de portocali cu fructe mari — mandarini, smochini, banani, viță de vie, meri și flori. Aroma fructelor coapte, rumene în soarele torid, care atîrnă ispititor, creează un decor unic. În fund, la capătul aleei, se conturează chilia maicii Galinia. O căsuță țărănească cu cîteva încăperi, cu viță de vie la streșini, asemenea odihnitoarelor noastre case din satele Moldovei.

Iat-o pe maica Galinia! O bătrînă de peste optzeci de ani, adusă de spate, îmbrăcată în negru, merge pe alee, cu bățul în mînă. Este deprinsă cu oamenii, cu pelerinii, cu călugării din țară. Mai ales vara are zilnic pelerini în casa sfinției sale. Un mic metoc românesc pe Valea Iordanului, unde s-au nevoit dintotdeauna numeroși sihaștri români. Sfinția sa este printre ultimii care continuă această tradiție sfîntă.

— Binecuvîntează, cuvioasă maică Galinia! Bucuroasă de oaspeți din țară?

— Domnul să vă binecuvînteze, părinte! Poftiți, cum să nu? Pînă ieri am avut un grup de credincioși din România.

După ce mă răcoresc în pîrîul lui Elisei, maica Galinia mă invită să las bagajul și să mă odihnesc afară, pe bancă.

— Ce mai este prin țară, părinte?

— Bine, cu rugăciunile sfinției voastre, maică Galinia!

— Mai aveți călugări prin mînăstiri?

— Avem, din mila Domnului!

— Dar credincioși mai vin pe la biserici?

— Vin maică Galinia, că avem un popor bun, blînd și credincios.

— Iaca și eu sînt din Moldova, din județul Botoșani, și am venit la Ierusalim de 43 de ani! De atunci n-am mai fost în țară.

— Cîți ani aveți, maică Galinia? Aveți 85 de ani?

— Cam aşa! Nici nu mai ştiu bine cînd sînt născută.

— De la ce vîrstă aţi intrat în mînăstire?

— Sînt la mînăstire de la vîrsta de 5 ani. M-a luat o rudă a mea de la Mînăstirea Agafton. Era stareţă Evelina Herescu. Acolo am crescut şi m-am format. Prin anul 1925, mai multe călugăriţe de la noi s-au dus să pustnicească în Munţii Neamţ. Atunci m-am luat şi eu cu vreo cîteva călugăriţe şi ne-am retras la Muntele Rusu, mai sus de Mînăstirea Neamţ. Acolo ne-am făcut un bordei în pămînt şi am sihăstrit şapte ani de zile. Aceia au fost cei mai frumoşi din viaţa mea!

— Cine vă spovedea şi împărtăşea acolo în pădure?

— Părintele Ioachim Spătaru din Mînăstirea Neamţ purta grijă de noi. Nu uit cu cîtă dragoste ne ajuta. Lua Sfintele Taine şi venea mai ales noaptea. Bătea în uşa bordeiului, ne spovedea, ne împărtăşea, ne citea, ne sfătuia, ne aducea posmagi, sare şi chibrituri şi ne bucuram mult că are Dumnezeu grijă şi de noi. Apoi ne binecuvînta şi se întorcea la mînăstire. Tot el se ducea prin pădure şi la alţi pustnici, că era duhovnic iscusit şi plin de dragoste.

— În ce an aţi venit la Mormîntul Domnului?

— În anul 1931. Am venit mai multe călugăriţe din Moldova, să ne închinăm la Sfintele Locuri, dacă se poate, să rămînem un timp aici. Apoi, văzînd că în ţară era tulburare şi război, ne-am stabilit definitiv în Ţara Sfîntă.

— În ce locuri v-aţi nevoit pînă v-aţi stabilit la Ierihon?

— Întîi am tras în Sfînta Cetate, la Mînăstirea Sfînta Melania Romana, unde mai erau cîteva călugăriţe românce. După cîţiva ani am venit pe Valea Iordanului, dar era greu pentru noi, că nu erau călugăriţe în apropiere. Apoi ne-am dus, cu maica Porfiria, ucenica mea, la egumenul Mînăstirii Sfîntul Gheorghe Hozevitul să ne dea binecuvîntare la vreo trei-patru călugăriţe să ne nevoim în peşterile de pe valea pîrîului Horat din apropiere, unde s-au mai nevoit şi alţi pustnici. Stareţul ne-a zis: „Nu vă dau voie, că au mai stat în aceste peşteri două călugăriţe românce, pe la începutul secolului şi mai tîrziu le-am găsit moarte. S-au suit în peşteră cu scara şi n-au mai coborît de acolo. Din cînd în cînd slobozeau o funie cu un coş legat, să le punem apă şi pîine, şi le dădeam regulat. De la un timp însă n-au mai slobozit funia. Ce să se fi întîmplat? Ne-am suit la peşteră cu scara şi le-am găsit numai oasele. Le mîncase un balaur. Un şarpe uriaş, care se spune că trăieşte ascuns într-o peşteră, le ucisese şi le-a mîncat. O astfel de întîmplare citim şi în viaţa sfîntului Hariton...”

— Şi ce-aţi făcut atunci?

— Dacă am văzut că nu ne primeşte în peşterile din pustiul Hozeva, am venit în oraşul Ierihon şi am cumpărat de la un arab locul acesta pe

care îl vedeţi. Era prin anul 1936 sau 37. Locul era pustiu atunci, fără nici un fel de pomi şi casă. Am muncit împreună cu ucenica mea foarte mult, ani de zile. Ne-am construit casa asta, am săpat, am pus pomi fructiferi şi am schimbat terenul acela pustiu într-o grădină frumoasă, aşa cum se vede astăzi.

— Mai trăiesc maicile de la Agafton cu care aţi venit la Ierusalim?

— Ei, părinte, toate au plecat la Domnul. Şi maica Antonina, şi Pangratia, şi Ivantia, şi Melania, şi Stavrofilia, şi Porfiria. Toate au fost ucenicele mele, moldovence de la Agafton — Botoşani. Am mai avut o ucenică. O chema Maria. Dar s-a îmbolnăvit de cancer şi a murit.

— Şi acum mai aveţi vreo ucenică, maică Galinia?

— De mai bine de zece ani am rămas singură, fără nici o ucenică. Este foarte greu, părinte, că n-are cine îţi da un pahar de apă. Mă mai ajută arăboaicele vecine. Mai vine din cînd în cînd maica Natalia, din schivnicie Acachia, şi-mi aduce de toate. Ea este sufletul meu şi mila mea! Să-i plătească bunul Dumnezeu în cer! Ea mă ajută cel mai mult. A venit şi acum cîteva zile, mi-a adus preotul, m-am spovedit şi împărtăşit; mi-a adus şi medicamente ... Cu ea mă împac cel mai bine.

— Nu vi-i urît aici, singură, în Ierihon, maică Galinia?

— Să-mi fie urît aici, unde a trăit Domnul? Frica Domnului să o avem pururea în inima noastră, că aceasta ne învaţă ce trebuie să facem şi ne păzeşte de tot păcatul. Cînd ne temem de Dumnezeu, fugim de păcat, părinte. Iar cînd nu ne temem, iubim păcatul.

— Maică Galinia, nu vreţi să veniţi din nou în ţară?

— Nu, părinte. Am 43 de ani de cînd trăiesc aici, aici vreau să mor. Numai să facă Dumnezeu milă şi cu mine! Am avut ispite multe în viaţă. Să ştii că aici ispitele sînt mai iuţi ca în alte părţi.

— Ce călugări români mai sporiţi duhovniceşte aţi cunoscut în Ţara Sfîntă?

— Cel mai cuvios a fost ieroschimonahul Ioan Iacob. El îi întrecea pe toţi în nevoinţă. A adormit într-o peşteră din pustiul Hozeva, în 1960. Altul a fost ierodiaconul Iuvenalie din Mînăstirea Neamţ, sihastru şi egumen la Schitul românesc de la Iordan. A murit acolo şi este îngropat lîngă biserică. Am mai cunoscut pe un călugăr din ţară, tot moldovean, Gorgonie Ciobanu. Era bătrînel şi bolnăvicios. S-a nevoit puţin în pustiul Hozeva, apoi pe Valea Iordanului şi pe urmă s-a dus în pustie, la Mînăstirea Sfîntul Hariton. Acolo s-a îmbolnăvit de nişte bube rele şi a murit. Egumenul l-a îngropat într-o sternă, că nu avea cine să sape mormîntul în piatră. Fratele lui, monahul Matei, rămas singur, s-a dus la Bethleem şi a stat mulţi ani portar la Biserica Naşterii lui Hristos. Apoi, s-a îmbolnăvit, s-a retras la Mînăstirea Sfîntul Sava, s-a făcut schivnic şi a răposat acolo.

— Maică Galinia, de ce nu mai sînt călugări acum la Sfintele Locuri, cum erau odată?

— Ei, părinte, sînt multe de spus! Pentru că nu mai avem dragoste pentru Dumnezeu! Apoi, nu este unire nici între noi, părinte. Lipsa de dragoste dezbină şi pustieşte tot pămîntul acum!

— Mai poţi merge, maică Galinia, să te închini la Sfîntul Mormînt?

— N-am mai fost, părinte, de 15 ani. Nu mai pot merge pe picioare, că sufăr de multă vreme. Aş merge, dar trebuie să mă ducă cineva. Mergeam mereu cînd eram mai tînără. Acum mă pregătesc de Ierusalimul cel de sus. Acolo, dacă mi-ar face parte Dumnezeu!

— De ce nu mai primeşti vreo ucenică, maică Galinia?

— A mai venit cineva să stea la mine, dar trebuia să aibe sfînta smerenie. Şi tocmai pe aceea n-o mai are azi nimeni care vine la mînăstire.

— Maică Galinia, dă-mi un cuvînt de folos pentru mîntuire.

— Părinte, părinte!... Să fie da, da şi nu, nu! Să ai ascultare şi să fii furnică! Adică să mergi cu capul în jos şi să nu ai glas. Sfînta smerenie, aceea te mîntuieşte. Apoi să ai răbdare şi să nu cleveteşti. Acestea dacă le faci, sigur te mîntuieşti!

Apoi, maica Galinia s-a sculat de pe bancă, m-a ospătat cu multă dragoste şi am plecat să mă închin la Mînăstirea Carantania, cale de 4 km, unde a postit şi a fost ispitit Domnul. Mînăstirea atîrnă deasupra unei prăpăstii înfiorătoare. Sîntem mai mulţi români. Egumenul Pavel ne însoţeşte cu dragoste. Este un ascet renumit, venit din Muntele Athos. Coborîm şi ne rugăm lui Dumnezeu să ne izbăvească de ispitele cele peste putere care ne vin de la trup, de la lume şi de la diavolul. De aici mergem şi în pustiul Hozeva, vizităm Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul şi facem un mic popas la peştera Cuviosului Ioan Iacob, numită „Peştera Sfintei Ana". Ultima vizită o facem la Mînăstirea Sfîntul Gherasim de la Iordan. Aici se nevoieşte un singur călugăr, iar la Sfîntul Gheorghe Hozevitul se nevoiesc patru călugări, dintre care doi sînt români: monahul Ioanichie Pîrîială, ucenicul Cuviosului Ioan Iacob, şi monahul Ghenadie Munteanu.

Ne întoarcem la chilia maicii Galinia, în Ierihon. Este o zi toridă, fără nici o adiere de vînt. Bătrîna ne aşteaptă la portiţă. Îmi iau rămas bun cu mîhnire că această chilie românească în curînd se va pustii şi înruina.

— Binecuvîntează, maică Galinia! De acum ne vom mai întîlni la cer!

— Acolo, părinte, acolo să ajute Domnul să ne vedem! şi a început a plînge...

Este spre asfinţit. Luăm autobuzul spre Sfînta Cetate. În zare soarele de octombrie îşi potoleşte jarul şi se ascunde încet după vîrful muntelui Carantania . . .

SCHIMONAHIA ACACHIA MAIOR

Mînăstirea Eleon — Ierusalim

(n. 1890)

Printre călugăriţele romînce nevoitoare la Sfintele Locuri se numără şi schimonahia Acachia Maior. Este o călugăriţă blîndă, smerită, foarte răbdătoare şi iubitoare de multă tăcere. O întîlneşti fie pe Muntele Măslinilor, la Mînăstirea Eleon, unde se nevoieşte în prezent, fie la Mormîntul Domnului, cînd sînt praznice împărăteşti, fie la Căminul romînesc din Ierusalim, fie la chilia maicii Galinia Gheorghiţan din Ierihon, pe care o îngrijeşte.

Maica Acachia are un suflet mare, plin de dragoste pentru oameni, pentru celelalte călugăriţe romînce bătrîne, pe care le cercetează şi le îngrijeşte. Un adevărat suflet de samarinean, cu inimă de mamă! Orice călugăriţă romîncă îi cere ajutor, întreabă de sfinţia sa, o cheamă cînd este bolnavă, îi destăinuie inima. Iar maica Acachia se duce pe la toate. Le duce portocale, lămîi, banane şi cuvinte de mîngîiere! Din cînd în cînd vine şi pe la Căminul romînesc din Ierusalim, mai ales dacă aude că vin pelerini din ţară, să mai afle cîte ceva „de acasă".

Într-o zi o întîlnesc la Cămin.

— Cîţi ani aveţi, maică Acachie?

— Am 84 de ani, părinte. Sînt născută în anul 1890.

— De unde sînteţi de loc?

— Sînt de la Sighişoara, iar cu metania de la Mînăstirea Ţigăneşti, unde mai am o soră după trup, maica Filonida Maior, mai tînără ca mine.

— În ce an aţi intrat în mînăstire, maică Acachie?

— În 1920, părinte. La Ţigăneşti eram mai multe călugăriţe din Transilvania. Acolo m-am călugărit şi am primit numele de Natalia. Eram ucenica unei maici foarte duhovniceşti, anume maica Melania Mincu. Ea m-a crescut şi mi-a fost ca o adevărată mamă . . .

— Dar la Sfintele Locuri cînd aţi venit?

— În vara anului 1932. Se dăduse ordin de la Patriarhie să se trimită două călugăriţe de la Ţigăneşti la Ierusalim, în vederea înfiinţării unui Cămin romînesc pentru pelerinii care veneau din ţară, că nu aveau unde

să găzduiască. Stareţa a trimis pe maica mea. Şi aşa am venit odată amîndouă, că nu voia să vină singură.

— Unde v-aţi nevoit în Ţara Sfîntă?

— Am stat 5 ani în Ierusalim, pînă s-a construit Căminul. Apoi am fost trimise amîndouă la Schitul românesc Sfîntul Ioan Botezătorul de la Iordan, zidit în anii 1936—1937, să ajutăm la lucru, să facem mîncare şi ce era de nevoie. Că un ieromonah cu metania din Mînăstirea Secu, anume Luca, care se nevoia în Valea Iordanului, văzînd că românii nu au nici o mînăstire, a cumpărat o bucată de teren pe malul Iordanului, aproape de locul unde S-a botezat Hristos, iar Patriarhia a zidit biserica şi cîteva chilii. După terminarea schitului au venit aici cîţiva călugări, iar noi ne-am dus la o mînăstire de maici. În anul 1937 am fost făcută schivnică de un protosinghel macedonean, Sava, mare duhovnic la Mînăstirea Sfîntul Sava. El mi-a pus numele de Acachia.

— Ce egumeni au fost la Schitul românesc de la Iordan?

— Primul egumen şi fondator a fost ieromonahul Luca. Din anul 1947 a fost numit egumen la Iordan cuviosul ieroschimonah Ioan Iacob, care stă aici pînă în vara anului 1953, cînd se retrage într-o peşteră din pustiul Hozeva. În locul lui a fost numit egumen ierodiaconul Iuvenalie, cu metania din Mînăstirea Neamţ. Tot atunci am fost trimise şi noi două, maica Melania Mincu şi eu, ca să ajutăm la biserică şi la terminarea chiliilor.

— Cum v-aţi nevoit amîndouă la Iordan?

— La început am avut multe de suferit, că nu aveam unde locui. Ziua lucram, adunam materiale, udam grădina cu apă din Iordan, că se usca totul din cauza căldurii, făceam chirpici de pămînt şi zideam, iar noaptea ne făceam pravila călugărească, citeam la Psaltire şi ne odihneam puţin pînă la miezul nopţii, cînd ne sculam la utrenie. Maica Melania niciodată nu mînca pînă nu termina Psaltirea de citit. Eu, care eram mai tînără şi sănătoasă, alergam peste tot după materiale, iar maica Melania, fiind mai bolnăvicioasă, stătea pe loc, făcea mîncare, uda grădina şi se ruga. Ne era foarte greu, dar Dumnezeu ne întărea. Părintele Iuvenalie ne zicea adeseori: „Cine nu vine la utrenie la miezul nopţii, a doua zi nu mănîncă” Iar dacă una din noi nu ne puteam scula la miezul nopţii, din prea mare oboseală, a doua zi ne spunea părintele Iuvenalie: „Azi nu mîncăm că n-am fost toţi la utrenie astă noapte!” Şi posteam pînă seara tîrziu.

— Cîţi ani v-aţi nevoit la Schitul românesc de la Iordan?

— Am stat permanent din anul 1953 pînă în 1969, adică 16 ani, cînd a murit maica mea duhovnicească, schimonahia Melania Mincu. Am îngropat-o în partea stîngă a bisericii, iar de-a dreapta este mormîntul ierodiaconului Iuvenalie. Ei singuri mai străjuiesc astăzi biserica noastră

de la Iordan. În 1969 eu m-am stabilit la Mînăstirea Eleon, iar în locul nostru, la Iordan, a venit ieromonahul Damian Stog de la Mînăstirea Antim din Bucureşti. După un an a murit şi el, şi a rămas schitul nostru pustiu, ca şi toate mînăstirile de pe Valea Iordanului.

— Maică Acachia, ce călugări şi călugăriţe romànce mai sporite au trăit la Sfintele Locuri, pe care le-aţi cunoscut?

— Dintre călugări, cel mai cuvios a fost ieroschimonahul Ioan Iacob, fost egumen la Schitul nostru de la Iordan pînă în 1953. Apoi s-a nevoit într-o peşteră la Hozeva — Ierihon, cu ucenicul lui, Ioanichie. S-a mutat la Domnul în vara anului 1960. Părintele Ioan a avut viaţă sfîntă. Era mare postitor, rugător şi scriitor. Dintre maici, cea mai sporită pe care am cunoscut-o a fost schimonahia Stavrofilia, cu metania de la Mînăstirea Dintr-un Lemn. Era foarte sporită în rugăciune şi smerenie. A murit prin anii 1938—1939 şi a fost îngropată în grădina Ghetsimani, la cimitirul ortodox. Am mai cunoscut o altă maică, Profiria, care a trăit la un loc cu maica Galinia din Ierihon. A murit şi ea şi este îngropată în cimitirul ortodox din Ierihon. Tot în Ierihon se nevoieşte şi maica Galinia Gheorghiţan, călugăriţă din Moldova. Ea a mai avut în chilia ei încă trei călugăriţe din Moldova, anume Pangratia, Antonina şi Ivantia, cu metania din Mînăstirea Agafton — Botoşani. Toate trei au murit şi sînt îngropate în Ierihon. Acum se mai nevoiesc la Ierihon, într-o chilie din marginea oraşului, maicile Casiana din Bucovina şi Magdalena din Rîmnicu Sărat. Cîţiva călugări buni s-au nevoit şi în Mînăstirea Sfîntul Sava — Bethleem. Unul, numit Matei; altul, Ignatie Rădulescu, şi ultimul, ierodiaconul Veniamin Trifan din Vrancea. Toţi sînt îngropaţi acolo.

Călugăriţele romànce care sînt în viaţă, cele mai multe se nevoiesc la mînăstirea Eleon, pe Muntele Măslinilor, şi anume: Vera, cea mai bătrînă dintre romànce; Tomaida Tîrlă, Teoctista şi Eufrosina, toate trei cu metania din Schitul Rogoz — Buzău. Apoi, Tomaida Plăcintă, Evdochia şi sora ei Paraschiva, şi eu. Mai sînt cîteva în Ierusalim, la Mînăstirea Sfînta Melania, două maici cu numele Paraschiva, Filofteea, Evghenia şi Magdalena, mare croitoreasă. Toate sînt moldovence, toate sînt nevoitoare şi de multe ori mă cheamă pe la ele.

— Maică Acachie, dă-mi un cuvînt de folos pentru suflet.

— De, părinte . . . Să-ţi faci pravila călugărească, să rabzi în mînăstire toate şi să fii toată viaţa supus!

— Vă împăcaţi aici la Mînăstirea Eleon?

— Mă împac, aşa ca printre străini! Nu ştiţi ce spun unii Sfinţi Părinţi? „Călugării care trăiesc printre străini au două cununi!" Spune în Patericul vechi că pe vremuri trăia într-o mînăstire din Egipt un călugăr şi multe răbda de la cei din mînăstire, pentru că era de alt neam.

Dar el nu zicea nimic. Pe cînd îşi dădea duhul, un alt călugăr a văzut două cununi deasupra lui şi era nedumerit. Deci, s-a rugat lui Dumnezeu să afle ce înseamnă cele două cununi şi a auzit un glas care i-a răspuns: „Una din cele două cununi este cununa ostenelilor lui călugăreşti care le-a făcut în viaţă; iar a doua cunună este cea pe care i-aţi pregătit-o voi, care l-aţi defăimat, asuprit, ocărît şi dispreţuit pentru că este străin".

Aşa şi noi, cele străine din această mînăstire!...

— Vă mulţumesc, maică Acachie, pentru cuvînt. Rugaţi-vă pe Muntele Măslinilor pentru ţara noastră românească!

— Dumnezeu să aibă milă de noi toţi! De vom crede cu tărie în Dumnezeu şi vom privi cu ochii sufletului spre Hristos Cel înălţat la cer, avem nădejde că nu va pieri cetatea noastră!

MONAHUL IOANICHIE PÎRÎIALĂ

Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul—Ierihon

(n. 1908)

Pelerinii români care ajung la Sfintele Locuri, după ce se închină la Mormîntul Domnului, la Peştera din Bethleem şi la Mormîntul Maicii Domnului din Grădina Ghetsimani, se grăbesc să ajungă la Mînăstirea Sfîntului Gheorghe Hozevitul din apropierea Ierihonului, pentru a săruta cu îndreptăţită evlavie moaştele proslăvite ale Cuviosului Ioan cel Nou „Hozevitul", cel mai nou sfînt român şi al întregii lumi creştine. Cel care ştie întreaga lui nevoinţă în Ţara Sfîntă, bucuriile, ispitele, privegherile de noapte, sfîrşitul său minunat şi care a fost martor ocular la aflarea moaştelor Cuviosului Ioan Iacob „Hozevitul" în vara anului 1980, este un smerit călugăr din judeţul Buzău, anume Ioanichie Pîrîială, bunul său ucenic de chilie şi împreună nevoitor în pustiul Iordanului. El singur stă de veghe, ca o candelă aprinsă, lîngă moaştele Cuviosului Ioan Iacob, care se păstrează din anul 1980 în biserica Mînăstirii Sfîntului Gheorghe Hozevitul de lîngă Ierihon, aşezate cu evlavie în sicriu de chiparos şi cristal, spre închinarea credincioşilor.

Pelerini români şi străini vin astăzi tot mai numeroşi să se roage şi să sărute moaştele Cuviosului Ioan cel Nou „Hozevitul". În poarta mînăstirii sînt întîmpinaţi de obicei de părintele Ioanichie. Cînd aude că sînt pelerini din ţară, bătrînul sună toate clopotele de bucurie. Apoi îşi întîmpină compatrioţii cu dragoste, îi conduce la moaştele marelui sihastru român, le povesteşte nevoinţa şi sfîrşitul vieţii Cuviosului Ioan, minunile şi proslăvirea trupului său rămas, cu darul lui Dumnezeu, nestricat. În continuare, îi conduce la un kilometru mai jos, pe valea pîrîu-

lui Horat, să le arate Peștera Sfintei Ana unde s-a nevoit, s-a săvîrșit și proslăvit ca sfînt Cuviosul Ioan Iacob. Aici le arată peștera, agățată ca un cuib de rîndunică deasupra prăpastiei, lămîiul de la gura peșterii, scara pe care urca și cobora cuviosul, patul pe care se odihnea, sfeșnicul care îi lumina peștera, manuscrisele copiate cu atîta grijă de dascălul său și mormîntul în care s-a odihnit 20 de ani. După ce părintele Ioanichie citește pelerinilor cîteva versuri creștine sau un cuvînt de învățătură scris de Cuviosul Ioan Iacob, își însoțește închinătorii pînă la poarta mînăstirii și, în timp ce ei coboară prin pustiul Hozeva spre Ierihon, bătrînul trage clopotele cu ochii umeziți de lacrimi.

Ajuns la Ierusalim, după cîteva zile și nopți de veghe la Mormîntul Domnului, întreb de părintele Ioanichie, ucenicul Cuviosului Ioan Iacob. Mi se spune că din cînd în cînd urcă în Sfînta Cetate și că este la chilia sa din vechiul Ierusalim. O călugăriță româncă bătrînă mă conduce pînă acolo. De departe văd un călugăr gîrbov, mic de statură, slab la față și ars de soare. Este părintele Ioanichie Pîrîială!

— Binecuvîntează, părinte Ioanichie! Am venit din țară să ne închinăm la Sfintele Locuri!

— Mîntuitorul nostru Iisus Hristos să vă binecuvînteze cu binecuvîntarea Sfîntului Mormînt! Poftiți oleacă în chilie!

— De cîți ani ați venit în Țara Sfîntă, părinte Ioanichie?

— Sînt născut în anul 1908, aproape de Rîmnicu-Sărat. După ce am stat cîțiva ani la Mînăstirea Ciolanu, în anul 1937 am venit, aici, la Mormîntul Domnului, împreună cu sora mea, monahia Magdalena. Eu aveam atunci 29 de ani. Sora și-a făcut o mică chilie cu altă maică din Bucovina, anume Casiana, în marginea orașului Ierihon, unde se află și acum. Au acolo un mic paraclis, cîteva chilii pentru pelerinii din țară și o livadă de portocali și lămîi. Un mic metoc românesc. Iar eu am stat un timp la Mormîntul Domnului. Apoi, la Peștera Nașterii din Bethleem, în valea Iordanului și la Mînăstirea Sfîntului Sava, unde am cunoscut pe Cuviosul Ioan Iacob. Era bibliotecar. Știa bine limba greacă, era foarte nevoitor și îl iubeau mult călugării greci.

— Părinte Ioanichie, știți bine viața Cuviosului Ioan Iacob?

— Cum să n-o știu, părinte, dacă am trăit în aceeași mînăstire și peșteră cu el peste 20 de ani, pînă în vara anului 1960 cînd și-a dat sufletul în mîinile Domnului! Însă viața lui din copilărie pînă a venit la Sfintele Locuri n-o știu așa bine, decît cîteva date pe care mi le povestea cînd îl cuprindea dorul de țară. Însă nevoința lui de aici, Țara Sfîntă, sfîrșitul, minunile ce le-am văzut la moaștele lui cu ochii mei și cum a fost descoperit în peșteră, eu sînt singurul care le știu cel mai bine, pentru că am fost martor și ucenic al lui de chilie, permanent.

Eu propun să vă povestesc viața Cuviosului Ioan Iacob de la naștere pînă la venirea sa la Mormîntul Domnului, ca cel ce am adunat toate datele din satul său natal, Crăiniceni, de la preot, învățători, rude, colegi de școală, și din Mînăstirea Neamț; iar sfinția voastră să-mi povestească viața lui de aici din Țara Sfîntă, atît cît știți, din cele ce ați văzut și citit în scrierile Cuviosului Ioan Iacob.

— Foarte bine, părinte. Povestiți sfinția voastră tot ce știți din copilăria și tinerețea lui și eu voi povesti cum s-a nevoit în Țara Sfîntă.

— Cuviosul Ioan Iacob s-a născut în satul Crăiniceni, comuna Horodiștea, fostul județ Dorohoi, la 23 iulie 1913, într-o familie de țărani săraci, anume Maxim și Ecaterina. În prezent satul Crăiniceni este unificat cu satul Horodiștea și aparține de comuna Păltiniș, județul Botoșani. Tatăl său, Maxim, era fiul lui Zamfir Iacob și al soției sale Maria (Mariuța) Iacob, din Crăiniceni. Iar mama sa, Ecaterina (Caterina), era fiica mai mare a lui Vasile Surdu, zis Aniței, și al soției sale, Ilinca. Bunicii după tată au avut patru copii: Alecu, cel mai mare; Maxim, tatăl cuviosului Ioan; Anghelina și Agripina (Grapina). Bunicii după mamă, anume Vasile și Ilinca Surdu, erau tot din satul Crăiniceni. Ei au avut tot patru copii: Adam, Gheorghe, Ecaterina și Paraschiva.

Îndată după naștere, mama Cuviosului Ioan Iacob s-a îmbolnăvit și nu-și mai putea alăpta și crește copilul. Atunci bunica lui după tată, anume Maria Iacob, deși voia să se ducă la mînăstire fiind văduvă, a renunțat și a luat în grija ei pruncul abia născut. Ea l-a botezat în biserica de lemn a satului Crăiniceni, situat pe malul drept al Prutului, punîndu-i numele de Ilie, întrucît a fost născut la trei zile după sărbătoarea Sfîntului Ilie Tezviteanul. Numele i-a fost dat de Dumnezeu și cu oarecare rînduială de sus, deoarece avea să se nevoiască aproape de peștera în care a stat Sfîntul Prooroc Ilie Tezviteanul, cînd a fugit din fața lui Ahab, și avea să bea apă din același pîrîu Cherit, ce curge în pustiul Hozeva, din care a băut marele profet al Vechiului Testament.

După șase luni de suferință, Ecaterina, mama pruncului Ilie, s-a săvîrșit din viața aceasta, lăsînd orfan pe unicul ei fiu, rămas cu totul în grija bunicei sale, Maria. În anul 1915, tatăl său, Maxim, s-a recăsătorit cu o văduvă, anume Varvara lui Ioan Muraru, pentru a-i crește copilul. Dar pruncul a rămas mai departe în grija bunicii sale, care îl iubea ca pe un odor de mare preț. În loc de Ilie îi spunea „Iluță”, cum aveau să-l numească toate rudele. Spun bătrînii satului Crăiniceni că bunica își ducea nepotul în brațe zilnic să-l alăpteze cîteva mame tinere din sat, care născuseră de curînd, și stătea de veghe lîngă copil ziua și noaptea.

În anul 1916, odată cu începutul primului război mondial, Maxim, tatăl lui Ilie Iacob, este luat la război și moare pe front. Soția lui și mama

vitregă, auzind de moartea soțului, a lăsat copilul în seama bunicii, și s-a dus înapoi la casa ei. Bătrîna însă se jertfea pentru buna creștere a copilului Iluță, singura ei mîngîiere pe pămînt. Ea îl învăța să facă semnul sfintei cruci, să zică Tatăl nostru, să sărute sfintele icoane. Ea îl ducea la biserică și la cimitir, să pună flori și lumînări la mormîntul părinților. Iar în zilele de lucru, cînd se ducea la prășit în cîmp, punea copilul în spate, așezat într-o traistă, de i se vedea numai capul, și îl lăsa la umbra unui copac pînă se termina ziua, apoi iar îl punea în spate și venea acasă.

În vara anului 1920, copilul Ilie a fost dat de bunica sa la școala primară din Crăiniceni. Copilul învăța bine, era foarte cuminte și lua premiul întîi în fiecare an. El nu se juca niciodată cu ceilalți copii, ci stătea retras și singuratic, încît toți se mirau de comportarea lui. De mic iubea biserica, rugăciunea, citirea cărților sfinte și liniștea. Sărbătoarea îl punea bătrîna să-i citească din cărți, iar ea stătea deoparte și asculta. Cînd citea mai ales patimile Domnului, bătrîna începea să plîngă. Atunci o întreba copilul: „Mamă, de ce plîngi așa tare cînd citesc din patimile Domnului?" Iar bătrîna îi spunea, suspinînd: „Copilul meu, tu nu știi durerea din casa noastră. Nu sînt eu mama ta! Mama ta a murit cînd tu aveai șase luni, iar tatăl tău a murit în război cînd aveai trei ani. Eu sînt bunica ta și am renunțat să mă duc la mînăstire ca să te cresc pe tine. Și de aceea plîng, că eu sînt bătrînă și tu vei rămîne în curînd singur pe lume. Dar să ai credință în Dumnezeu, să te rogi mereu, să-ți aduci aminte de noi și să fugi de păcat. De vei face așa, te va acoperi Maica Domnului să scapi de multe primejdii. Nu-ți doresc altceva mai bun, decît să ajungi preot în viață și să slăvești pe Hristos!"

În vara anului 1923, cînd copilul avea zece ani, bunica sa, Maria, s-a mutat la viața cea veșnică. Atunci, tînărul Ilie a fost luat în grija moșului său, Alecu Iacob, fratele mai mare al tatălui său, care avea șase copii. În anul 1925 copilul Ilie (Iluță) a terminat clasele primare ca premiant. La îndemnul învățătorilor, moșul său l-a dat pe Ilie la Gimnaziul „Mihail Kogălniceanu" din Lipcani — Hotin, unde a făcut trei ani. În anul 1928 tînărul Ilie Iacob este dat de unchiul său la Liceul „Dimitrie Cantemir" din Cozmeni (Coțmani) — Cernăuți, pe care îl termină printre cei mai buni, în vara anului 1932. La școală era scutit de taxe, fiind orfan. Iar cărți și haine primea în dar de la binefăcători. Spune Ioan Surdu, unchiul său din Păltiniș, că în primul an de liceu a venit un boier din Cozmeni la directorul liceului și i-a cerut să-i dea un elev orfan să-i ajute copilul său la carte, iar el, în schimb, să-l întrețină la liceu. Directorul i-a recomandat pe tînărul Ilie Iacob, fiind un elev blînd, credincios, tăcut, luminat la minte și de exemplu în toate. Pentru aceste calități era iubit și respectat de toți. Boierul îl întreținea la liceu, iar copilul îl prepara pe

fiul său la carte, şi erau mulţumiţi şi profesorii, şi boierul, şi tînărul Ilie, şi părinţii adoptivi din Crăiniceni. În vacanţe venea în satul natal, la moşul său, Alecu Iacob, dar niciodată nu participa la bucuriile pămînteşti ale satului, ale rudelor. În sărbători era nelipsit de la biserică, iar în zile de lucru ajuta la munca cîmpului. Cu toate acestea se simţea pizmuit şi străin în casa unchiului său. Copiii lui Alecu Iacob deşi erau veri cu Ilie, văzîndu-l singuratic şi tăcut, se izolau de el. De aceea, orfanul Ilie (Iluţă) adeseori plîngea pentru durerea care o purta în inimă, mînca puţin şi se scula flămînd de la masă.

Suflet duios şi foarte evlavios, tînărul elev Ilie Iacob, deşi avea o fire firavă, purta în inima sa focul dragostei de Hristos. Iată ce ne povesteşte despre el preotul pensionar Gheorghe Lazăr din Iaşi, consătean, coleg şi prieten cu Cuviosul Ioan Iacob: „Pe tot parcursul studiilor şi-a însuşit o bogată gamă de cunoştinţe, atît de literatură clasică românească şi universală, cît şi de istorie, geografie, ştiinţe naturale, chimie, fizică şi matematică. Era un mare admirator al naturii şi al frumosului. Iubea tovărăşia colegilor şi a celor de o vîrstă cu el cu purtare plăcută în societate. Nu-i plăcea să piardă timpul în discuţii cu tinerii iubitori de glume, de povestiri indecente şi jocuri de tot felul. În timpul liber mai degrabă îşi lua o carte de literatură, sau studia dintr-un domeniu, stînd retras într-un loc preferat din livada părintească, sau în cîmp. Se recrea ascultînd cîntecul păsărelelor sau admirînd cerul înstelat în timpul nopţii. Citind alteori din Sfînta Scriptură sau din manualele de religie, cugeta adînc asupra celor zidite de Dumnezeu şi găsea o armonie perfectă în tot ce putem percepe cu simţurile noastre. În sufletul lui Iluţă se întărea convingerea că Dumnezeu le-a făcut cu negrăită înţelepciune pe toate cele văzute şi nevăzute şi le cîrmuieşte după anumite legi care nu se pot schimba . . . "

Aşa creştea în inima tînărului Ilie credinţa în Dumnezeu şi dorul tainic de a-şi închina lui Hristos întreaga sa viaţă.

În vara anului 1932 elevul Ilie Iacob termină liceul ca premiant şi dă examenul de bacalaureat în Cernăuţi. Aici, ia masa la obştea călugărilor slujitori de la Mitropolie şi se împrieteneşte cu arhimandritul de atunci, Eugen Laiu, căruia îi destăinuie gîndul de a intra în viaţa de mînăstire. Profesorii, boierul şi unchiul său Alecu Surdu îl îndemnau să facă Facultatea de Teologie de la Cernăuţi. El însă le răspundea hotărît: „Nu, eu vreau să mă fac călugăr !"

Un an de zile, pînă în vara anului 1933, evlaviosul tînăr Ilie Iacob a muncit pe moşia boierului din Cozmeni (Coţmani). Toţi colegii lui plecaseră pe la şcoli înalte ; el însă, fiind în îndoială, se ruga mereu lui Dumnezeu să-i descopere ce să facă. Într-o zi, pe cînd se ruga singur pe cîmp, a auzit

de sus o voce: „Mînăstirea!". Din clipa aceea nu mai avea odihnă. Un glas tainic din inimă îl îndemna să plece cît mai repede la mînăstire. După ce-şi luă rămas bun de la boier, s-a dus să ia binecuvîntarea cea mai de pe urmă de la arhimandritul Eugen Laiu, bunul său părinte duhovnicesc. Acesta îi dă o recomandare scrisă şi îl trimite la Mînăstirea Neamţ.

În drum spre mînăstire, a trecut prin satul natal să-şi ia rămas bun de la părinţii adoptivi, Alecu şi Ilinca Iacob, care l-au crescut. Povestesc vărul său, Ioan Surdu, şi colegul său, Ilie-Ştefan Călinescu, că în ziua cînd a intrat în sat Ilie (Iluţă) era Duminică şi era nuntă mare în casa familiei Burlui, de răsuna tot satul Crăiniceni de sunetul fanfarei. Ilie Iacob, însă, mergea singur pe marginea drumului şi cînd vedea vreun consătean întorcea capul într-o parte şi se uita în pămînt, căci el dorea să se logodească cu Mirele Hristos. Apoi şi-a luat sfînta cruce, cîteva cărţi şi haine într-o desagă, a înconjurat centrul satului şi a pornit spre Mînăstirea Neamţ. După ce s-a închinat la moaştele Sfîntului Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava a ajuns la marea lavră, s-a prezentat la episcopul Nicodim Munteanu, stareţul mînăstirii şi a fost rînduit cu ascultarea la bolniţă, ca ajutor al unui călugăr foarte sporit, Iov Burlacu, farmacistul mînăstirii. După cîteva luni de zile a fost făcut rasofor şi rînduit ca ajutor de bibliotecar. A lucrat mult timp la aranjarea cărţilor din marea bibliotecă a Mînăstirii Neamţ şi a citit numeroase cărţi de învăţătură ale Sfinţilor Părinţi. Spun bătrînii din mînăstire, printre care vechiul lui prieten, arhimandritul Claudie Derebreanu, că fratele Ilie Iacob era foarte rîvnitor la slujbele bisericii, la îngrijirea părinţilor bolnavi de la bolniţă şi la citirea sfintelor cărţi. Iubea cel mai mult biserica, oamenii şi cărţile. Apoi iubea tăcerea, rugăciunea de chilie, postul, cîntările de la strană şi se împrietenise cu fraţii cei mai smeriţi şi rîvnitori.

În primăvara anului 1934 a venit în satul natal să-şi procure actele necesare pentru a pleca la Mormîntul Domnului. Sufletul lui ardea de dorul Ţării Sfinte unde S-a născut, a învăţat şi a pătimit pentru noi Domnul nostru Iisus Hristos. Cu acest prilej şi-a revăzut rudele apropiate şi a vorbit cu preotul Gheorghe Lazăr, care a dat această mărturie. Revenind la mînăstire, a luat binecuvîntare şi împreună cu alt frate au plecat la Bucureşti să-şi facă paşaport pentru Muntele Athos şi Sfintele Locuri. Dar nu li s-a dat voie, pentru că nu aveau armata făcută.

După ce vizitează mai multe mînăstiri pe valea Oltului, rasoforul Ilie Iacob revine la Mînăstirea Neamţ. În toamna anului 1934 este luat în armată, cu termen redus, la regimentul 29 Infanterie din Dorohoi, unde stă 9 luni de zile. A plecat la regiment în haină călugărească şi a fost rînduit la infirmeria militară, cu îngrijirea bolnavilor. Spune preotul Gheorghe Lazăr că soldatul Ilie Iacob avea mare milă pentru ostaşii bolnavi. Stătea

cu dragoste lîngă patul lor, le aducea hrană bună, medicamente şi le dădea cuvinte sfinte de mîngîiere şi întărire sufletească, ca un adevărat samarinean.

În toamna anului 1935 se liberează şi revine în obştea Mînăstirii Neamţ. Aici reia aceeaşi ascultare de bibliotecar. Avea mare evlavie către icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, stareţ fiind arhiereul Valerie Moglan. Pe lîngă ascultarea de bibliotecar a fost rînduit şi ca profesor la Şcoala monahală din mînăstire, unde preda fraţilor limba română şi limba franceză.

La 8 aprilie 1936, în Miercurea Sfintelor Patimi, rasoforul Ilie Iacob a primit îngerescul chip călugăresc împreună cu alţi doi fraţi, luîndu-şi numele de Ioan. Atît numele din botez, cît şi cel din călugărie, ale celor mai mari şi mai rîvnitori prooroci — Ilie Tezviteanul şi Ioan Botezătorul — dovedesc pronia divină pentru acest vas ales al lui Dumnezeu şi-l învrednicesc de rugăciunile celor doi mari profeţi, pe cel ce avea să fie mare sihastru în Valea Iordanului unde s-au nevoit şi ei. După Sfintele Paşti, tînărul călugăr Ioan Iacob trimite scrisoare şi fotografia cu cei trei monahi, părinţilor săi adoptivi din Crăiniceni. Pe verso scrie aceste rînduri: „Vă trimit alături cu scrisoarea această fotografie, scoasă în Vinerea Sfintelor Patimi. Pe ea mai este profesorul de cîntări bisericeşti de la Şcoala mînăstirii unde dau şi eu lecţii de limba română. Cel de pe scaun este ucenicul stareţului. Noi doi sîntem în hainele primite la călugărie, care nu se dezbracă deloc şapte zile. Cu aceste haine mergi la biserică, te împărtăşeşti şi te aşezi în mormînt cu capul pe cărămidă, care arată pămîntul din care ai fost făcut. Ioan Iacob, monah".

În zilele de 7 şi 8 septembrie 1936 a fost vizitat la Mînăstirea Neamţ de prietenul său iubit din Crăiniceni, preotul Gheorghe Lazăr, căruia i-a spus hotărîrea sa de a pleca în Ţara Sfîntă pentru toată viaţa. În noiembrie acelaşi an, şi-a luat binecuvîntarea de la Mitropolitul Moldovei, Nicodim, de la stareţ, duhovnic şi de la obştea Mînăstirii Neamţ. Apoi, revăzînd ultima dată satul natal, rudele şi mormintele părinţilor din Crăiniceni, a plecat spre Ierusalim cu alţi doi părinţi din Mînăstirea Neamţ, monahii Claudie Derebreanu şi Damaschin Ignat.

Cei trei pelerini au ajuns cu vaporul în Ţara Sfîntă la începutul lunii decembrie 1936. După ce au vizitat toate Locurile Sfinte şi au sărutat Sfîntul Mormînt şi urmele paşilor lui Hristos, s-au retras să ierneze la Mînăstirea Sfîntul Sava din pustiul Iudeei. După cîteva luni însă, monahul Damaschin s-a îmbolnăvit din cauza căldurilor mari şi a fost adus în ţară de monahul Claudie. Aşa a rămas părintele Ioan Iacob singur cu Dumnezeu în Ţara Sfîntă. Ultima lui scrisoare de la Mormîntul Domnului a fost un caiet cu 28 de file, cu toate impresiile şi simţămintele sale pe care

le-a trăit la Sfintele Locuri, adresate în anul 1937 moșului său de la Crăiniceni, Alecu Iacob, care cu timpul s-a pierdut.

Aceasta este pe scurt viața Cuviosului Ioan Iacob, de la naștere pînă la plecarea sa în Țara Sfîntă. Acum, vă rog, părinte Ioanichie, ca cel ce i-ați fost ucenic și singurul martor ocular al vieții sale între anii 1938—1960, să-mi povestiți cele mai importante nevoințe, învățături de folos sufletesc și fapte minunate ale cuviosului Ioan Iacob, din ziua cînd l-ați cunoscut la Mînăstirea Sfîntul Sava, pînă cînd și-a dat sufletul în mîinile Domnului.

— Părinte Ioanichie, viața cuviosului părintelui nostru Ioan Iacob în Țara Sfîntă a fost tot așa de grea și plină de ispite și suferințe ca și în patrie. Mai ales că el era o fire sensibilă, bolnăvicioasă și foarte iubitoare de liniște. Or, nici la Sfintele Locuri, ca peste tot, nu a aflat liniștea deplină pe care o dorea și mereu o căuta. Apoi, suporta greu clima foarte uscată și caldă; apa sălcie; hrana; oboseala peste măsură, pînă la epuizare; străinătatea; boala care îl chinuia și primejdia războiului trecut.

Părintele Ioan Iacob, fiind român, cu greu a fost primit în obștea Mînăstirii Sfîntului Sava de lîngă Bethleem, cu toate că duceau mare lipsă de personal. Dar, la insistența Patriarhului Damianos al Ierusalimului, a fost primit în vara anului 1937. Aici a îndeplinit mai multe ascultări. Mai întîi a fost paraclisier. Trebuia să aprindă candelele neadormite la două biserici și la patru paraclise, să sune clopotul de slujbă, de culcare și deșteptare, să facă curățenie în biserică, să facă prescuri și de toate. Apoi era și ajutor de econom și îngrijea de bolnavi. Toate trei erau ascultări grele, iar el era firav și singur, căci nu erau frați mai tineri ca el. Pleca dimineața din chilie și se întorcea abia seara, la orele 10. Ațipea un ceas și la orele 11 noaptea se scula, aprindea toate candelele, suna clopotul de utrenie, stătea la biserică pînă în zorii zilei și cînd răsărea soarele mai adormea un ceas-două. Masa era o dată pe zi, la orele 3 după amiază.

În scurt timp, părintele Ioan a învățat foarte bine limba greacă și cînd avea puțin răgaz citea din scrierile Sfinților Părinți și traducea în românește cele mai frumoase cuvinte de folos. Ca infirmier al Mînăstirii Sfîntul Sava, părintele Ioan era căutat de toți cei bolnavi. Mai întîi, îngrijea de călugării suferinzi. Apoi, îngrijea pelerinii străini care se îmbolnăveau aici. Cu timpul au început să vină la el arabii și beduinii bolnavi din împrejurimi, ca să le dea medicamente și să le aline suferințele. Toți îi ziceau „doctorul mînăstirii". Deși făcea ascultările cu dragoste, ca pentru Dumnezeu, părintele Ioan era tare slăbit, anemic și epuizat.

Odată se întorcea de la Ierusalim la mînăstire pe valea Cedrilor, cale de 4 ore de mers pe jos prin loc pustiu. Iată îi ies înainte mai mulți beduini cu bețe în mîini și căutau să-l ucidă, crezînd că este economul mînăstirii Pavel pe care îl urau. Cînd unul dintre ei a ridicat mîna să-i dea cu un

lemn în cap, altul a strigat: „Stai nu da, că nu este el, ci altul!" Şi aşa a scăpat de moarte, cu darul lui Dumnezeu şi al Maicii Domnului, spre care avea mare evlavie.

Începînd războiul al doilea mondial, arabii aduceau mulţi răniţi în ograda mînăstirii, ca să fie îngrijiţi de părintele Ioan, încît călugării nu mai aveau nici o linişte. Văzîndu-se bolnav de rinichi şi cu totul epuizat, părintele Ioan s-a hotărît să plece în pustie, la linişte. Deci, s-a mărturisit la ieroschimonahul Sava, duhovnicul lui, şi a luat binecuvîntare pentru plecare. Apoi a luat cu el un frate, tot român, puţină provizie şi apă şi au plecat spre pustiul Qumran, unde se aflau mai multe peşteri. Au stat acolo numai două săptămîni, căci au năvălit beduinii cu vitele lor şi nu mai aveau linişte, iar apa era sălcie. De acolo s-au mutat la peştera Calomona, în Valea Iordanului, nu departe de Mînăstirea Sfîntul Gherasim, spre Marea Moartă. Pe cale, noaptea, avea să-i atace o hienă, dar cerînd ajutor lui Dumnezeu, au scăpat cu bine. Peştera aceea era umedă şi apa se aducea de la mînăstire, cale de cîţiva km.

Întorcîndu-se în ţară ucenicul cuviosului Ioan, am auzit de numele şi nevoinţa lui şi m-am rugat să mă primească pe mine de ucenic în acea peşteră. Atunci l-am cunoscut eu prima dată. Era în vara anului 1939. Şi am sihăstrit amîndoi în peştera Calomona, aproape de Marea Moartă, un an şi jumătate, în lipsuri şi ispite foarte grele. Din afară ne supărau lipsa de hrană şi de apă, bolile, mai ales reumatismul, din cauza umidităţii şi a sării, şi dizenteria care a lovit pe părintele Ioan, încît credeam că va muri. Iar dinăuntru ne supărau gîndurile, nălucirile diavoleşti, singurătatea şi celelalte ispite pustniceşti. Totuşi, aici ne rugam mult, posteam mult, dormeam cîteva ceasuri pe o scîndură, citeam cărţi sfinte, cîntam, făceam cele şapte laude zilnic şi privegheam. Noaptea, mai ales, părintele Ioan se liniştea singur în pustie, nu departe de peşteră, şi se ruga mult cu mîinile ridicate spre cer, aşa cum îl îndemna Duhul Sfînt. În zorii zilei revenea la peşteră. Eu mă rugam mai puţin că mă duceam zilnic după apă, după pesmeţi de pîine şi cele de mare nevoie. Ne spovedeam şi ne împărtăşeam la Mînăstirea Sfîntul Gherasim de la Iordan, unde luam parte în sărbători la Sfînta Liturghie. În această peşteră a tradus părintele Ioan acatistul Adormirii Maicii Domnului din limba greacă în limba română. A mai tradus şi alte cuvinte de folos de la Sfinţii Părinţi. Dar dizenteria care l-a chinuit un an şi jumătate l-a împiedicat să lucreze mai mult.

În anul 1940 războiul mondial se întinsese în Ţara Sfîntă, care era sub stăpînirea englezilor. Atunci au adunat englezii pe toţi monahii români, germani şi italieni într-o mînăstire catolică transformată în lagăr, unde am stat aproape un an de zile, în tot felul de necazuri şi suferinţe. În anul 1941 am ieşit din lagăr şi părintele Ioan s-a dus din nou la Mînăs-

tirea Sfîntul Sava, fiind rînduit la aceleaşi ascultări, adică paraclisier şi îngrijitor de bolnavi. Acum însă era mult mai slăbit, surmenat şi suferind de stomac. De aceea, cu mare greutate făcea aceste ascultări şi mereu suspina după mult dorita linişte pe care n-o avea. Odată, fiind bolnav, s-a dus la Mînăstirea Sfîntul Teodosie din apropiere şi s-a rugat cuviosului să-i vindece boala. Cum s-a atins de sfintele lui moaşte s-a uşurat de suferinţă.

Auzind arhimandritul Victorin Ursache, superiorul Căminului Patriarhiei Române din Ierusalim, că părintele Ioan Iacob doreşte să se retragă la linişte, a cerut binecuvîntarea Patriarhului Nicodim de la Bucureşti să-i aprobe hirotonia în preot şi să-l trimită egumen la Schitul românesc Sfîntul Ioan Botezătorul de la Iordan. Deşi pînă atunci refuzase de două ori hirotonia în preot, acum a fost nevoit s-o primească, numai să ajungă la linişte. Cu binecuvîntarea Patriarhului Ierusalimului, părintele Ioan Iacob a fost hirotonit diacon la Mormîntul Domnului, la 13 mai 1947, iar la 14 septembrie, acelaşi an, a fost hirotonit preot de arhiereul Irinarh.

În toamna anului 1947 ieroschimonahul Ioan Iacob ajunge egumen la Schitul românesc de la Iordan. Singurul lui ucenic şi împreună vieţuitor în schit eram eu. Mai erau două maici bătrîne, anume Melania şi Natalia, care veneau din cînd în cînd şi făceau curăţenie la biserică. Aici, schitul, cu cele două mici chilii, era în stare de paragină. În biserică ploua prin acoperişul spart, grădina era uneori inundată de apele Iordanului, iar hrană şi bani pentru întreţinere nu aveam de nicăieri. Singurul ajutor ne era un creştin român din Ierihon, care ne ajuta la lucru şi ne aducea din timp în timp hrană şi pîine. Nevoinţa noastră la Iordan a fost tot aşa de săracă şi aspră ca cea din peştera Calomona. Slujeam la biserică zilnic vecernia, utrenia şi acatistul cu obedniţa, iar Sfînta Liturghie o săvîrşeam numai în sărbători.

După cinci ani de nevoinţă la Iordan, în noiembrie 1952, Cuviosul Ioan Iacob a fost schimbat din egumenia schitului. Atunci ne-am sfătuit împreună şi ne-am retras la peşterile din pustiul Hozeva, aproape de Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul. Primul an l-am petrecut în obştea acelei mînăstiri. Iar în vara anului 1953 ne-am retras la pustie în peşterile de la Schitul Sfînta Ana din apropiere, unde, după tradiţie, s-ar fi rugat Sfînta Ana să-i dea Dumnezeu un prunc, adică pe Maica Domnului. Împreună cu noi s-a retras la o peşteră şi un călugăr cipriot, anume monahul Pavel.

În această peşteră s-a nevoit cuviosul părintele nostru Ioan Iacob şapte ani de zile, fără să mai meargă la mînăstire sau la Ierihon. Noaptea se ruga şi priveghea, iar ziua scria versuri religioase şi traducea în româneşte învăţături de la Sfinţii Părinţi. Trăia în foarte mare sărăcie şi nevoie,

dar era împăcat sufleteşte şi răbda toate pe pămînt în nădejdea vieţii viitoare. Ziua suferea arşiţa soarelui care ajungea pînă la 50 de grade, iarna răbda frigul şi umezeala peşterii, iar noaptea îşi făcea canonul obişnuit de rugăciuni şi metanii cerut unui schimonah şi practica rugăciunea inimii. Apoi se odihnea cîteva ore şi iar îşi începea rugăciunea. Hrana lui era din pesmeţi muiaţi în apă, cu sare, măsline şi smochine, o dată pe zi, spre seară. Mai rar mînca pîine proaspătă adusă din Ierihon de acel frate român, Dumitru din Bîrlad, stabilit în Ţara Sfîntă. În zile de praznic şi la marile sărbători, părintele Ioan se ducea la peştera monahului Pavel din apropiere şi săvîrşea Sfînta Liturghie în paraclisul Sfînta Ana. Atunci ne împărtăşeam toţi trei.

Chilia şi peştera Cuviosului Ioan Iacob este agăţată deasupra văii pîrîului Horat şi numai cu scara se poate ajunge sus. După ce urca, părintele Ioan şi cu mine trăgeam scara sus şi numai cînd voia el să urce cineva coboram scara. Altfel, primea în vizită cîte un sihastru, cîte un călugăr, egumenul mînăstirii din apropiere şi chiar cîte un pelerin român care ajungea pînă aici. Femei şi bărbaţi necredincioşi sau care nu erau ortodocşi nu primea niciodată în peştera sa, că el era foarte zelos pentru dreapta credinţă şi pentru o viaţă creştinească după Evanghelie. Iar pe cei care veneau la chilia lui îi învăţa frica lui Dumnezeu, îi îndemna la pocăinţă şi le citea din scrierile Sfinţilor Părinţi, amintindu-le tuturor de ceasul morţii, de dragostea Domnului nostru Iisus Hristos răstignit pe cruce pentru noi şi de ziua judecăţii de apoi. Aceasta era cugetarea lui din fiecare ceas de zi şi de noapte. Apoi, zilnic citea din Psaltire, din Sfînta Scriptură şi din cuvintele Sfinţilor Părinţi. Iată adevărata lui hrană duhovnicească. În peşteră avea cîteva cărţi sfinte şi teancuri de manuscrise copiate, traduse şi compuse de el, la lumina zilei sau mai ales noaptea, la lumînare. Din aceste traduceri şi din versurile sale îmi citea uneori şi mie. Alteori îmi povestea despre viaţa sa de copil orfan plină de suferinţe şi lacrimi şi adeseori plîngea la rugăciune sau cînd vorbea cu mine. Era un suflet duios, blînd, paşnic şi foarte rîvnitor apărător al Ortodoxiei patristice. Uneori îl supăra reumatismul, alteori dizenteria, alteori gîndurile, iar alteori beduinii arabi, care păşteau cămilele în apropiere şi aruncau cu pietre în fereastra şi uşa chiliei lui. Dar el răbda pe toate şi nu le zicea nimic, pentru a împlini cuvîntul Sfintei Evanghelii.

Aşa s-a nevoit Cuviosul părintele nostru Ioan în peşteră, la Schitul Sfînta Ana din pustiul Hozeva, timp de 7 ani. În vara anului 1960 s-a îmbolnăvit tare de dizenterie şi avea temperatură mare. Cu două săptămîni înainte de a adormi a avut o vedenie pe la amiază, care l-a bucurat, dar l-a şi înspăimîntat. Atît numai mi-a spus: că a văzut două cununi de finic pe cer. Pe cea de-a dreapta lui erau scrise cuvintele: „Fericiţi cei

ce . . . " şi nu mi-a mai spus restul frazei; iar pe cununa de-a stînga lui erau scrise cuvintele: „Blestemaţi cei ce . . . " şi n-a voit să-mi spună toate cuvintele. Dar spunea că asupra cununei de la stînga a văzut pornindu-se fulgere şi săgeţi ca de trăsnet, care închipuiau mînia lui Dumnezeu asupra celor păcătoşi, care mor nepocăiţi. Mi-a spus că dacă îi scade temperatura şi va putea vorbi, îmi va spune mai multe din cîte a văzut.

Pe zi ce trecea boala părintelui Ioan se agrava şi îi creştea temperatura. Era la începutul lunii august şi temperatura afară se ridica la 40 de grade. Ne sufocam de năduşeală. Cunoscînd că i se apropie sfîrşitul vieţii, miercuri dimineaţă, 4 august, s-a împărtăşit singur cu Trupul şi Sîngele lui Hristos, căci avea Sfintele Taine în peşteră. Apoi s-a culcat. Noaptea spre joi s-a ridicat din pat, vrînd să spună ceva, dar n-a putut spune nimic şi s-a culcat din nou. După un ceas a ridicat mîna dreaptă în sus şi binecuvînta în toate părţile cu semnul crucii. Probabil binecuvînta pe sfinţii pe care i-a lăudat în scrierile lui, sau izgonea cu puterea crucii duhurile cele rele care voiau să se apropie de el. În zorii zilei de joi, 5 august 1960, Cuviosul părintele nostru Ioan Iacob, singurul român sihastru din Valea Iordanului, a răsuflat adînc şi şi-a dat sufletul în mîinile lui Dumnezeu. Eu stăteam în genunchi lîngă capul lui şi plîngeam că rămîn singur, părăsit de părintele meu duhovnicesc. Cît a fost bolnav niciodată nu a oftat sau a suspinat. Ci răbda toate cu seninătate şi bucurie. Eu îi puneam comprese cu apă ca să-i răcoresc temperatura, iar el nu mai putea vorbi, ci doar îmi mulţumea cu privirea.

— Părinte Ioanichie, spuneţi-mi care au fost cele mai deosebite nevoinţe ale Cuviosului Ioan Iacob?

— Tăcea mult; nu rîdea niciodată; se ruga neîncetat cu inima; răbda cu multă tărie bolile şi necazurile vieţii; ţinea regim sever de post, primind foarte puţină mîncare şi băutură, cît să-şi ţină zilele; iubea mult liniştea şi singurătatea; ţinea cu tărie la dreapta credinţă, la Tradiţie şi Sfintele Canoane şi avea mintea totdeauna aţintită la Iisus Hristos răstignit pe Golgota. Nimic din cele pămînteşti nu cugeta, nici nu voia să ştie. Astfel, trupul său, mintea şi inima erau despătimite, dematerializate şi unite tainic cu Dumnezeu prin rugăciune şi prin darul Duhului Sfînt.

— Cum l-aţi îngropat pe Cuviosul Ieroschimonah Ioan Iacob şi ce fapte mai deosebite aţi constatat la mormîntul lui?

— Cuviosul Ioan ştia mai dinainte data sfîrşitului său, pe care şi-a însemnat-o pe peretele peşterii. Îndată după ce s-a săvîrşit, l-am îmbrăcat cu rasa, i-am aşezat schima mare, căci era schivnic din Mînăstirea Sfîntul Sava, i-am pus epitrahilul pe piept şi l-am culcat pe rogojină. Apoi i-am aprins trei lumînări de ceară şi candela şi am anunţat pe stareţul Mînăstirii Sfîntul Gheorghe Hozevitul, Arhimandritul Amfilohie, cu care

era foarte apropiat. La porunca lui, i s-au tras trei zile clopotele mînăstirii şi s-a făcut trisaghion la peşteră.

În ziua stabilită pentru înmormîntare a venit stareţul mînăstirii, Amfilohie, cu cîţiva călugări şi cu pustnicii care sihăstreau în peşterile din pustia Ruva din apropiere. S-au urcat pe scară, sus, în peşteră şi la orele 10, sîmbătă 7 august, stareţul a început slujba prohodului. Deodată însă peştera s-a umplut de nenumărate păsărele de pustie, cărora Cuviosul Ioan le dădea zilnic pesmeţi să mănînce. Acum însă nu veniseră să primească hrană, ci au fost trimise de Dumnezeu spre cinstirea Cuviosului Ioan, ca să-l petreacă spre mormînt. Despre aceasta scria şi stareţul mînăstirii, Amfilohie, în revista bisericească „Sfînta Marina" din Atena, pe luna mai 1981, că păsările „ne incomodau în timpul slujbei, zburau pe capetele noastre, ne-au stins lumînările, ne-au închis cărţile; băteau din aripi deasupra trupului Cuviosului, se aşezau şi pe el, pe cap, pe piept, pe picioare, şi fiecare glăsuia după felul ei... Ele nu voiau mîncare, ci pe părintele lor, pe binefăcătorul lor pe care îl pierduseră. După săvîrşirea slujbei, spune stareţul, l-am pus în mormînt — care exista în peşteră şi în care mai fuseseră îngropaţi şi alţi sihaştri — iar deasupra am pus un capac de scînduri. Abia atunci au plecat păsările şi s-au împrăştiat. Apoi am adus pămînt, am făcut mortar şi am lipit cu ei scîndurile de pe mormînt, unde Cuviosul a rămas pînă în august 1980...".

— Cum au fost descoperite moaştele Cuviosului Ioan cel Nou Românul, după cum i se spune astăzi?

— Timp de 20 de ani numai eu mă mai urcam pe scară în peşteră cu cîte un pelerin din România, şi aprindeam cîte o lumînare la mormîntul Cuviosului Ioan. Nimeni nu se gîndea că va mai fi desfăcut mormîntul lui vreodată pînă la sfîrşitul veacurilor. Dar iată cum a rînduit Dumnezeu să i se descopere cinstitele sale moaşte! Era un arhimandrit grec din America, fost în tinereţe pustnic cu Cuviosul Ioan în pustiul Ruva, şi dorea să-l mai vadă o dată. Într-o noapte l-a văzut în vis şi i-a spus: „Dacă vrei să mă vezi, vino la peştera Sfintei Ana din Valea Iordanului!" Timp de o lună de zile îl supăra gîndul să viziteze Sfintele Locuri ca să-l vadă pe Cuviosul Ioan, neştiind că deja se mutase la Domnul.

La 28 iulie 1980 a sosit un grup de pelerini greci din America la Mormîntul Domnului, în frunte cu acel arhimandrit. Auzind că Cuviosul Ioan a răposat, au venit în aceeaşi zi la Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul, să-i vadă mormîntul. Deci, au zis cîţiva dintre ei, împreună cu arhimandritul: „Părinte stareţ, daţi-ne binecuvîntare să mergem jos, la peşteră, să ne închinăm la mormîntul Cuviosului Ioan, care, pe unii dintre noi, ne-a spovedit cîndva". Stareţul Amfilohie întîi se împotrivea. Dar văzînd stăruinţa lor, a coborît şi el cu dînşii la peşteră. Am mers încă şi

eu. Am urcat pe scară sus, ne-am închinat la mormîntul Cuviosului Ioan, am aprins lumînări, am cîntat un trisaghion şi pe urmă ne-am odihnit puţin în peşteră. Eram cam zece suflete.

Cum stăteam noi aşa, arhimandritul din America a zis stareţului Amfilohie: „Prea Cuvioase, vă rugăm daţi binecuvîntare să desfacem capacul mormîntului, să ne închinăm şi noi la osemintele Cuviosului Ioan. Au trecut 20 de ani de cînd a adormit şi noi am venit de la o distanţă aşa de mare în această pustie sălbatică să ne închinăm la osemintele lui!" Stareţul întîi s-a împotrivit zicînd: „Oameni buni, socot că ce am făcut este deajuns. Să lăsăm pe Cuviosul să se odihnească în pace în veci şi să nu-l tulburăm!" Dar pelerinii veniţi stăruiau mereu. Atunci stareţul a zis unui pustnic care era de faţă: „Părinte Hristant, caută ceva ca să umblăm la mormînt". În colţul peşterii s-a găsit o bucată de fier. Cu aceea s-a desfăcut încet scîndura de deasupra şi îndată a ieşit o bună mireasmă. „Vedeţi, părinte stareţ, au zis pelerinii, că mormîntul are bună mireasmă?"

Cînd s-a dat scîndura la o parte, mare minune am văzut cu toţii. Părintele Ioan dormea cu trupul întreg, neatins de stricăciuni, aşa cum l-am pus. Parcă era pus în mormînt chiar atunci, fără nici o schimbare a înfăţişării lui. Mîinile, faţa, barba, părul, schima, încălţămintea erau neatinse. În picioare purta bocanci militari, care erau ca şi noi. Hainele nu putreziseră, culoarea schimei, a hainelor şi a epitrahilului erau, de asemenea, noi. De emoţie, toţi ne-am schimbat la faţă. Unii au început să plîngă, alţii ne rugam, făceam semnul crucii şi ziceam într-un glas: „Doamne, miluieşte! Părintele Ioan este sfînt!"

Apoi am îngenuncheat cu toţii, ne-am rugat lui Dumnezeu şi i-am mulţumit pentru această mare minune, că ne-a binecuvîntat cu un sfînt nou, şi am cîntat troparul Cuviosului: „Întru tine, părinte, cu osîrdie s-a mîntuit cel după chip, că luînd crucea ai urmat lui Hristos şi învăţînd să nu se uite la trup căci este trecător, ci să poarte grijă de suflet, de lucrul cel nemuritor. Pentru aceasta şi cu îngerii se bucură, Prea Cuvioase Părinte Ioane, duhul tău." La urmă, pelerinii din America au cerut ceva de binecuvîntare de la „Cuviosul Ioan cel Nou Românul", cum i se spune de atunci. Stareţul nostru le-a tăiat o bucăţică din haina Cuviosului şi au plecat. După ce am acoperit provizoriu mormîntul ne-am întors cu toţii la mînăstire.

— Cum au fost strămutate moaştele Cuviosului Ioan din peşteră în biserica Mînăstirii Sfîntul Gheorghe Hozevitul?

— Părintele stareţ Amfilohie s-a sfătuit cu noi, călugării din obşte, şi am hotărît să-i facem un sicriu de lemn, să-l coborîm din peşteră şi să-l

aşezăm în biserica mică, lîngă mormîntul Sfîntului Gheorghe Hozevitul, ctitorul acestei mînăstiri. Am urcat sicriul în peşteră, am scos încet trupul cuviosului, l-am aşezat în sicriu cu epitrahilul şi schima pe piept; părintele stareţ i-a pieptănat părul şi barba, i-am aşezat culionul pe cap. Parcă dormea. Ne uimeam de această minune a zilelor noastre. Era în ziua de 15 august, Adormirea Maicii Domnului, hramul mînăstirii. În lavră veniseră ca la trei mii de închinători din Grecia şi vreo 7 mitropoliţi. Apoi am coborît cu ajutorul funiilor sfintele moaşte din peşteră şi, în sunetu clopotelor, le-am dus în mînăstire cu sobor de preoţi şi ierarhi, şi cu credincioşi ce ţineau lumînările aprinse în mîini. După ce s-au închinat cu toţii la sfintele moaşte, le-am aşezat în biserică.

Dar sicriul era simplu şi nepotrivit. Atunci, mînăstirea a comandat la Ierusalim alt sicriu din lemn de abanos, cu cristal de jur împrejur, pentru a se vedea moaştele în întregime şi l-am aşezat pe Cuviosul Ioan în noua raclă, aşa cum se vede acum. Racla are mărimea de 2 metri în lungime; 0,75 metri lărgime şi 0,55 metri înălţime. Ea costă 85.000 de drahme. Părintele stareţ avea numai 20.000 de drahme. Şi cum se gîndea el de unde să adune restul de bani, iată un credincios din Canada i-a trimis 70.000 de drahme, exact restul cît mai costa racla cuviosului. Ne-am minunat cu toţii de pronia lui Dumnezeu. Dar, cînd am adus racla din Ierusalim, n-am putut ajunge cu maşina pînă la mînăstire, nefiind drum printre stînci. Cum ne gîndeam cine să transporte racla, că eram puţini şi era grea, iată vin spre mînăstire cîţiva pelerini germani. Cum i-am rugat, repede au luat racla şi au adus-o în mînăstire, cu mare bucurie. Apoi am aşezat moaştele Cuviosului Ioan cel Nou Românul, cum îi spunem noi, în Biserica Sfîntului Ştefan, alături de mormîntul Sfîntului Gheorghe Hozevitul.

Patriarhul Benedict a trimis apoi o comisie de trei arhierei la mînăstire să constate ce să facă cu moaştele Cuviosului Ioan. Unul zicea să fie aşezate în altă parte, fiind român. Altul zicea să-l ducă înapoi în peşteră. Iar altul, să-l îngroape în mormînt. Şi se făcuse înţelegere între ei. După ce s-au întors la Ierusalim, în cîteva zile doi dintre ei s-au îmbolnăvit şi nu peste mult timp a decedat şi Patriarhul Benedict al Ierusalimului. De atunci, nimeni nu s-a mai îndoit de sfinţenia moaştelor Cuviosului Ioan cel Nou Românul.

— Părinte Ioanichie, ce sfaturi mai deosebite dădea el ucenicilor şi credincioşilor care veneau la dînsul?

— Să păstreze cu mare sfinţenie dreapta credinţă, chiar cu preţul vieţii. Să se silească la toată fapta bună şi mai întîi la rugăciune, la citirea Sfintei

Scripturi şi a Sfinţilor Părinţi; să fugă de păcatele trupeşti şi de lăcomie ca de moarte; să facă milostenie cu aproapele şi mai ales milostenie sufletească, îndemnînd pe oameni la biserică, la rugăciune, la pocăinţă şi să aibă întotdeauna mintea şi inima lor la Hristos răstignit pe Cruce pentru mîntuirea lumii. Cine păzeşte acestea, zicea el, cred că se mîntuieşte!

— Ce aţi făcut cu manuscrisele Cuviosului Ioan Iacob?

— Cît a fost în viaţă n-a vrut să tipărească nimic. Dar după moarte i-am ales cîteva din cele mai frumoase poezii şi cuvinte de învăţătură compuse de el sau traduse din limba greacă, şi le-am publicat în două mici volume la Ierusalim, în anii 1968 şi 1970, sub numele de „Hrană duhovnicească". Mai am încă multe manuscrise pe care trebuie să le aleg şi să mai public din ele. Versurile sale sînt pline de umilinţă scrise mai ales noaptea, după rugăciune, la lumină de lumînare, care scot lacrimi din orice inimă.

— Ce ascultări aveţi acum în Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul, părinte Ioanichie?

— Sîntem numai cîţiva călugări, părinte. Fac de toate, că sînt şi arhondar, şi paraclisier, şi brutar, şi stau şi cu lumea care ne vizitează. Şi sînt şi eu bolnav şi aproape infirm cu mîna dreaptă. Iată, peste cîţiva ani ne stingem şi noi românii de la Sfintele Locuri şi nu mai rămîne nimeni în locul nostru. N-am măcar un ucenic să-i încredinţez şi eu o taină, să mă sfătuiesc cu el, să-i cer o părere, să-i încredinţez manuscrisele şi cărţile mele ca să mă pomenească după moarte. Şi ce este mai dureros, nu sîntem uniţi nici noi românii de la Sfintele Locuri. Fiecare trăieşte izolat şi se fereşte unul de celălalt.

— Ce mai lucraţi acum, părinte Ioanichie?

— În timpul liber mai scriu sau copiez la maşina de scris din manuscrisele Cuviosului Ioan. Scriu numai cu mîna stîngă, că dreapta este bolnavă. Dar nu mă las. Lucrez cît mă va ajuta Dumnezeu, pînă în ceasul cînd mă va chema. Am mare nădejde însă în rugăciunile părintelui meu duhovnicesc, Cuviosul Ioan, pe care l-am slujit cu credinţă peste 20 de ani. A răposat pe braţele mele...

— Părinte Ioanichie, înainte de despărţire să mergem din nou la moaştele Cuviosului Ioan cel Nou Românul, să-i cerem ajutorul!

— Să mergem, părinte Ioanichie!

Şi în sunetul duios al clopotelor, ne închinăm şi ne rugăm Cuviosului Ioan Românul, pentru noi, pentru ţară, pentru toată lumea...

IEROMONAHUL IUVENALIE STRĂINU

Mînăstirea Sfînta Ecaterina — Muntele Sinai

(1902—1989)

Ieromonahul Iuvenalie Străinu este unul dintre cei mai nevoitori călugări români în afara hotarelor ţării din ultimii 50 de ani. Un ales trăitor şi iubitor de Hristos, îndrăgostit din copilărie de Sfintele Locuri — Athos, Ţara Sfîntă şi Muntele Sinai — şi un mare pelerin şi înstrăinat de ai săi pentru singur Dumnezeu. De aceea mulţi dintre noi nu-l cunosc, pentru că şi-a trăit anii vieţii departe de ţară, în Sfîntul Munte, la Mormîntul Domnului, în pustiul Iordanului şi, în ultimii ani, la vestita Mînăstire Sfînta Ecaterina din Muntele Sinai. Totuşi, cîţi îl ştiu pe părintele Iuvenalie — români, greci, sîrbi şi arabi, călugări sau mireni — îl iubesc, îl doresc şi se folosesc de nevoinţa lui. Şi aceasta pentru marea sa blîndeţe şi smerenie, pentru inima sa liniştită, paşnică, şi chipul său senin, de copil fără răutate, care iubeşte şi odihneşte pe toţi.

Părintele Iuvenalie este un călugăr al tăcerii şi bucuriei. Pe unii îi foloseşte prin blîndeţea şi răbdarea sa. Pe alţii îi odihneşte prin multa lui smerenie şi pe toţi îi dobîndeşte prin dragoste.

Noi îl preţuim cu atît mai mult cu cît părintele Iuvenalie fuge de oameni, de laudă, de grijile cele trecătoare ale acestei vieţi. Cu toate acestea sfinţia sa nu refuză să vorbească cu noi, dacă avem prilejul să-l întîlnim la Sfintele Locuri. Iată-ne împreună la Ierusalim, la Sfînta Cetate. Bătrînul ne iese înainte, ne călăuzeşte la Mormîntul Domnului, ne întreabă ce mai este în ţară, dacă mai trăieşte cutare sau cutare călugăr bătrîn, dacă mai vin credincioşii la biserică şi dacă mai sînt sihaştri rugători prin munţi, duhovnici buni prin mînăstiri şi preoţi devotaţi pe la sate. Şi aşa se înfiripă un intim dialog între noi.

— De unde sînteţi de loc, părinte Iuvenalie?

— Sînt de la Moineşti — Bacău, părinte Ioanichie. Părinţii mei erau ţărani foarte credincioşi. Cum am făcut armata, m-am hotărît să mă fac călugăr. Simţeam în mine o chemare care nu-mi dădea odihnă.

— În ce an şi la ce mînăstire v-aţi dus la început?

— Auzind că Mînăstirea Durău este aşezată la linişte, sub Muntele Ceahlău, în anul 1927 am venit aici ca frate, unde am stat doi ani de zile. Aici am învăţat slova veche, cîntările în strană, cititul la Psaltire şi Ceaslov. Dar încă nu aveam destulă linişte, că veneau mulţi închinători şi vizitatori şi eu doream să fiu cît mai străin. De aceea, în 1929 m-am dus la Mînăs-

tirea Frăsinei, unde am stat doi ani de zile și unde am fost tuns în călugărie.

— Cînd ați plecat la Muntele Athos?

— În anul 1931. Deși mă simțeam bine la Frăsinei, unde nu intră parte femeiască, totuși, la îndemnul unor părinți veniți de la Athos, m-am hotărît să mă înstrăinez de toate pentru dragostea lui Hristos.

— În ce schituri v-ați nevoit la Athos?

— Cum am ajuns acolo m-am dus direct la Schitul românesc Prodromul, unde erau peste 80 de călugări români, majoritatea moldoveni, și am rămas aici cîțiva ani. Dar văzînd că este dezbinare din cauza schimbării calendarului, m-am retras la o chilie pustincească, numită „Agheazma Sfîntului Atanasie al Atonului", pe o moșie a Mînăstirii Lavra. Aici iarăși m-am ostenit împreună cu un călugăr grec și unul român, vreo trei ani de zile.

— Cum vă nevoiați la pustie, părinte Iuvenalie?

— Îmi plăcea foarte mult singurătatea, părinte Ioanichie. Tot timpul tăceam, făceam ascultare și ziceam rugăciunea „Doamne Iisuse". Mîncam o dată pe zi, seara, și dormeam cîteva ore, pînă la miezul nopții. Iar cînd începeau să sune clopotele mînăstirilor și schiturilor din Athos, ne sculam și făceam utrenia. În continuare, pînă la ziuă citeam la Psaltire și făceam metanii.

— Aveați mulțumire sufletească la Athos, părinte Iuvenalie?

— Slavă Domnului! Eram cel mai fericit. Mai ales noaptea, cînd priveghean și citeam la Psaltire. Nu vedeam cu săptămînile ființă de om. Numai marea și vîntul ne țineau de urît. Ce scumpă este liniștea sufletului, părinte!

— Cînd ați plecat la Sfîntul Mormînt?

— În fiecare an la Sfintele Paști, plecau părinții aghioriți să se închine la Mormîntul Domnului. În vara anului 1938 m-am dus și eu în pelerinaj. Dar acolo am dat de părintele Ioan Iacob, care se nevoia într-o peșteră în pustiul Iordanului, și m-am hotărît să rămîn și eu cu el în pustie. Așa am rămas la Sfintele Locuri. Mai întîi am stat cîțiva ani la Mînăstirea Sfîntului Sava. Apoi am stat la pustie cu părintele Ioan Iacob. Iar în 1947 m-am dus cu sfinția sa la Schitul românesc Sfîntul Ioan Botezătorul de la Iordan. După aproape șase ani, Cuviosul Ioan se retrage într-o peșteră din pustiul Hozeva, iar eu am fost numit egumen la acest schit.

— Cîți ani ați stat pe Valea Iordanului și cum vă nevoiați aici?

— Am stat vreo zece ani, dar mai mult eram singur. De aceea mă rugam singur, cădeam biserica singur, cîntam singur, citeam mai mult la Psaltire și făceam cele șapte laude. Seara mîncam puțin, pesmeți cu ceva fiertură și fructe. Așa mi-am petrecut viața la Iordan.

— Acum unde vă nevoiți, părinte Iuvenalie?

— La Mînăstirea Sfînta Ecaterina din Sinai. Voiam să mă ostenesc un timp şi la Sinai, unde au trăit numeroşi sfinţi şi sihaştri mari, ca Sfîntul Ioan Scărarul, Cuviosul Ioan de la Rait, Sfinţii sinaiţi Grigorie, Isihie, Filotei, Ştefan, Nil şi mulţi alţii. Am plecat la Sinai după anul 1970. Mereu alergam după linişte şi singurătate, mereu căutam pacea inimii şi mîntuirea sufletului meu păcătos.

— Aţi fost vreodată prin ţară, părinte Iuvenalie?

— Am fost în anul 1965. Atunci am vizitat toate mînăstirile mari din Moldova şi Muntenia. Auzind de mine Patriarhul Justinian, îndată m-a hirotonit preot, ca să pot sluji cele sfinte la schitul nostru de la Iordan. Dar cînd a auzit Patriarhul Ierusalimului, nu mi-a recunoscut hirotonia şi m-a oprit să slujesc cele sfinte.

— Aţi slujit vreodată Sfînta Liturghie şi cele preoţeşti?

— Nu părinte. Niciodată. Am rămas simplu monah. M-a smerit Dumnezeu, ca să nu cad în păcatul mîndriei. Nici n-am fost vrednic eu de preoţie; că dacă eram vrednic, nu mă opreau! Dar nu mergeţi cu noi în vizită la Muntele Sinai? Mîine mergem cu un grup de pelerini români să vizităm acele locuri sfinte. Apoi eu voi rămîne la mînăstirea mea din Sinai.

— Merg, părinte Iuvenalie!

Pe cale am tăinuit multe cu părintele Iuvenalie şi ne-am bucurat împreună. După opt ore de mers prin pustiul Neghev şi Sinai, în amurg sosim la poarta bătrînei mînăstiri Sfînta Ecaterina, care datează din secolul IV. Aici, părintele Iuvenalie ne prezintă biserica veche, zidită de Sfînta Elena, apoi biserica mare, zidită de împăratul Justinian în secolul VI, şi ne închinăm la Moaştele Sfintei Marii Mucenițe Ecaterina, care se păstrează în altar. După cîteva ore de odihnă, în zorii zilei ne deşteptăm şi urcăm pe vîrful Muntelui Sinai, unde Moise a primit Tablele Legii. Aici ne rugăm, dăm laudă lui Dumnezeu şi coborîm pe Muntele Horeb de alături, unde a stat în pustie Sfîntul Prooroc Ilie Tezviteanul. Ne închinăm la peştera lui şi admirăm valea pîrîului Horeb şi munţi din jur, patria celor mai mari sfinţi sinaiţi. Apoi, părintele Iuvenalie ne duce la Peştera Sfîntului Ioan Scărarul şi la alte peşteri pustniceşti şi ne vorbeşte de Valea Rait, cale de cca. 5 km, unde este metocul Mînăstirii Sinai. Acolo s-au ostenit mulţi sfinţi sihaştri, în primele secole creştine. Acolo îşi are chilia şi părintele Iuvenalie, bunul nostru compatriot.

— Daţi-mi un cuvînt de folos la despărţire, părinte Iuvenalie. Poate nu ne mai vedem în această viaţă!

— Părinte Ioanichie, unde trăim, să iubim pe Dumnezeu şi pe oameni şi să nu uităm că de tot cuvîntul vom da socoteală. Amin!

RESUMÉ

Ce livre, intitulé « Convorbiri duhovnicești » (« Entretiens spirituels ») est une espèce de Paterikon en dialogue qui renferme plus de 60 entretiens avec quelques-uns des grands spirituels actuels, moines et moniales à vie exemplaire, vivant dans les monastères orthodoxes de Roumanie.

Parmi ceux-ci, il y a aussi quatre personnalités marquantes parmi les théologiens orthodoxes roumains pères professeurs octogénaires, dont le père Dumitru Stăniloae et le père Ioan Coman, spécialiste en patrologie.

Cet ouvrage — inspiré par l'œuvre de Jean Cassien, saint daco-romain, (†436) originaire de la Dacie Pontique, œuvre intitulée « Collationes » — constitue, avec « Pateric-ul românesc » (Paterikon roumain) et « Vetre de sihăstrie românească » (Ermitages hésychastes en Roumanie) une trilogie qui reflète fidèlement la spiritualité orthodoxe roumaine depuis le IV-e siècle et jusqu'à présent.

Le but de cette trilogie est de rendre connues et accessibles à nos fidèles l'expérience de la vie spirituelle autochtone et les valeurs de notre monachisme et de notre théologie du passé et du présent.

L'ouvrage commence par l'Archimandrite Cleopa Ilie du monastère Sihăstria — grand spirituel de nos jours — avec dix entretiens sur des thèmes dogmatiques, moraux, canoniques, patristiques et liturgiques. Ensuite sont présentés d'autres spirituels, tels le hiéromoine Paisie de Sihla, les protosynkelloi Ioil et Casian de Sihăstria, Ioachim de Neamț, Teodul et Ghervasie du monastère Agapia, les archimandrites Benedict de Cernica, Gherontie et Sofian du Patriarcat Roumain, les protosynkelloi Daniil de Cozia et Teofil de Brâncoveanu-Transylvanie, et d'autres.

Il y a aussi quatre entretiens avec des moines roumains du Mont Athos, notamment l'archimandrite Dometie et le protosynkellos Petroniu. Les derniers entretiens sont réalisés avec des moines roumains vivant en Terre Saint, dont la moniale Vera, âgée de 109 ans.

Ce livre et les deux autres ouvrages sus-cités, représentent un guide de vie spirituelle, tant pour les moines que pour le laïcs, dédié, comme un hymne de louange, à la gloire de la Très Sainte Trinité.

ZUSAMMENFASSUNG

Das vorliegende Buch mit dem Titel „Convorbiri Duhovnicești" (Geistliche Gespräche) ist ein „Paterikon" im Dialoge, das mehr als 60 geistliche Gespräche mit einigen von den geschicktesten, noch lebenden, alten Beichtväter, auserlersenen Mönchen und Nonnen aus den rumänischen Klöstern enthält. Unter diesen zählen auch vier berühmte Priester und Theo-

logie-Professoren an der Spitze mit Vater Dumitru Stăniloae und Vater Patrologe Ioan Coman.

Das Buch ist nach dem Werke „Collationes“ des dakorömischen Heiligen Ioan Cassian (†436), Eingeborene aus pontischen Dazien, inspiriert und bildet zusammen mit „Patericul Românesc“ (rumänischem Paterikon) und „Vetre de sihăstrie românească“ (Heimstätten der rumänischen Einsiedler) eine Trilogie, die die rumänische orthodoxe Spiritualität vom IV. Jahrhundert bis in der Gegenwart treu darstellt.

Das Ziel dieser Trilogie ist, die Erfahrung des geistlichen einheimischen Lebens und unsere mönchischen und theologischen Werte, aus der Vergangenheit und Gegenwart, unter unseren Gläubigen bekannt zu machen und zu popularisieren.

An der Spitze dieses Werkes befindet sich der Archimandrit Ilie Cleopa — ein berühmter geistlichen Vater von heutzutage, aus dem Kloster Sihăstria — mit seinen 10 Gesprächen auf dogmatischen, moralischen, kanonischen, patristischen und liturgischen Themen. Nachher sind auch andere geschickte geistliche Väter dargestellt, wie der Priestermönch Paisie vom Kloster Sihla; Protosyngelloi Ioil und Cassian vom Kloster Sihăstria; Protosyngellos Ioachim von Kloster Neamţ; Protosyngellos Teodul und Ghervasie vom Kloster Agapia; der Archimandrit Benedikt vom Kloster Cernica; die Archimandriten Gherontie und Sofian vom Patriarchat, Protosyngellos Daniil vom Kloster Cozia und Teofil vom Kloster Brâncoveanu-Transilvanien, und andere.

Aus dem Berg Athos sind vier Gespräche mit den rumänischen hagioritischen Mönchen and er Spitze mit dem Archimandriten Dometie und Protosyngellos Petroniu. Die letzten Gespräche sind mit den im Hl. Lande lebenden rumänischen Mönchen, an der Spitze mit Nonne Vera im Alter von 109 Jahren, geführt.

Zusammen mit den ersten zwei Bänden ist das vorliegende Buch einen guten Wegweiser des geistlichen Lebens sowohl für Mönchen als auch für gläubigen Laien, gewidmet, als eine Lobpreisung, zur Ehre der allheiligen Dreifaltigkeit.

PRECIS

The present book, entitled: *Spiritual discourses*, is a *Vitae Patrum* in a dialogue form. It contains over sixty spiritual discourses with some of the most learned old spiritual fathers, monks and nuns living in the Romanian monasteries. There are also among them four famous priests, professors in theology, octogenarians, first of all Father Dumitru Stăniloae and Father Ioan Coman, a Patristic scholar.

The book is inspired after the Work of the Daco-Roman, Saint, John Cassian († 436), from Pontic Dacia, entitled „Collationes". Together with the „*Romanian Vitae patrum*" *(Pateric)* and „*Places of Romanian Monastic Life*", the Spiritual Discourses makes up a faithful trilogy of the Romanian Orthodox spirituality from the fourth Century onwards.

The purpose of this trilogy is to make known and spread among the believers the experience of the local spiritual life and our monastic and theological values from the past to the present.

The books starts with Archimandrite Cleopa Ilie — a great spiritual father of our times — from Sihăstria Monastery, with ten dogmatic, moral, canonical, patristic and liturgical discourses. Some other learned monks are further presented, as follows: Hieromonk Paisy from Sihla, Protosingeloi Ioil and Cassian from Sihăstria, Protosingelos Joachim from Neamţ, Protosingeloi Teodul and Ghervasie from Agapia Monastery, Archimandrite Benedict from Cernica, Archimandrites Gherontie and Sofian from the Romanian Patriarchate, Protosingelos Daniel from Cozia and Teofil from Brîncoveanu — Transilvania, and others.

There are also four Romanian hagiorite monks from Mount Athos, led by Archimandrite Dometios and Protosingelos Petroniu. The last discourses belong to the Romanian monks living in the Holy Land, led by Sister Vera, 109 years old.

Together with the first two volumes, the book makes a good guide to the spiritual life both for the monks and believers, and it is a hymn of praise dedicated to the Holy Trinity.

INDICE ALFABETIC

CUPRINS

III.

Convorbiri cu părinţi din Moldova

IV.

Convorbiri cu părinţi din Muntenia şi Oltenia

V.

Convorbiri cu părinţi din Transilvania

VI.

Convorbiri cu părinţi români din Muntele Athos

VII.

Convorbiri cu părinți români de la Locurile Sfinte